DE NEDERLANDSCHE LEEUW

MAANDBLAD

VAN HET

KONINKLIJK NEDERLANDSCH GENOOTSCHAP
VOOR GESLACHT- EN WAPENKUNDE

1978
95 STE JAARGANG

INHOUD

1978

Bestuursberichten . . . . . 1, 2: 97, 98; 183, 184: 307—309; 395, 396
In memoriam Ir. W. J. H. graaf van Limburg Stirum, door Dr. Mr. W. Wedekind . . . . . 3— 5
In memoriam Mr. W. de Vries, door R. A. Rueb 5, 6
J. B. Rietstap 150 jaar geleden geboren, door C. Pama 98-100
Jaarverslag 1977 184-186
Notulen van de Algemene Ledenvergadering, gehouden zaterdag 10 december 1977 in de Agnietenkapel te Gouda . . . . . 6— 8
Notulen van de Algemene Ledenvergadering, gehouden zaterdag 20 mei 1978 in het Ambtmanshuis te Tiel 186-188
Aanwinstenlijst der bibliotheek . . . . . 100—108
Aanvullingen en verbeteringen op enige in Nederland's Adelsboek en Nederland's Patriciaat gepubliceerde genealogieën en stamreeksen 204-239
Belonje, Mr. *J.*, Van Hersele (Van Herzeele) (geïll.) 209-2 16
Boo, Drs. *J. A. de*, Ferdinand Huyck en de Camera Obscura als literair-heraldische bronnen . . 343-348
Calmeyer, M. R. H., Het geslacht Cuviljé op de Bovenwindse Antillen (geïll.) . . . . . 69— 95
Corsten, Severin, Mechtild von Heinsberg, Frau von Heusden 309-3 13
Elden, Dr. *D. J. H. van*, Muntendam 224-227
Ettro, F. J. van, Een koningskroon voor hertog Philips de Goede 199-203
Ham, W. A. van, Symbolen uit de opstand in de Nederlanden, Vaandels, standaarden, pennoenen en uniformen van Nederlanders, Schotten, Fransen en Spanjaarden rond 1600, volgens het Manuscript — De Gortter (geïll.), ingeleid, van commentaar voorzien en beschreven door . . 263—306
Hondius, Ir. G. *L.*, Bentfort 204-207
Kort, J. C., De heren van Heenvliet tot 1400' (geïll.) 108-121
Kruimel, H. L., Herderschee 208, 209
Lohman, Jhr. Mr. *R.* C. C. *de Savornin*, Van Bronkhorst 207, 208
Id., Jantzon van Erffrenten 216-218
Id., Van Reenen 235, 236
Maris van Sandelingenambacht, Mr. Dr. *J. C.*, Maris uit Marien (V). Koning Ermerics verborgen schat onder Van der Berckmoes' bakermat (geïll.) . . . . . 188—199
Niekerken, Mr. G. *van*, Beljaerts 313-337
Niermans, Ir. *J. W.*, Du Moulin (geïll.) . . . . . 21— 47
Rotterdamse, Het — naturalisatieregister van Franse vluchtelingen 1709-1715 (geïll.) 159-182
Rijn, W. A. van, De herkomst en de oudste generaties van een geslacht Hofman te Sliedrecht . . 337-342
Schutte, Mr. O., Kuiper 2 18-224
Id., Prince 227-235
Id., Schonegevel 236-239
Sierksma Hzn., Kl., Het geslacht Sierksma (14e tot 18e eeuw) (geïll.) 396-440
Timmerman-Vaissier, Jeannette P. M., Hendrik van Rhijn, de vertaler van Batavia Sacra van Van Heussen 121-126
Vries, Mr. Dr. *W. de*, De Nederlandse tak van het geslacht Stael van Holstein . . . . . 8— 21
Wijnaendts van Resandt, W., Losse aantekeningen uit allerlei 'archieven, afl. 11, ... 126-132
Boekbespreking 65-67; 136-142, 257-259; 374-378: 447-450
Inhoud van buitenlandse boeken en tijdschriften, door Tha. J. van Alff 143-148: 378-383
Lexicografisch Naamregister, door Dra. W. E. Smelt 451-459

Korte mededelingen:

Nieuwe 'wettelijke bepalingen betreffende het verlenen van wapens aan publiekrechtelijke lichamen 47-49.
Het wapen van de 'nieuwe gemeente Steenwijk, dat niet verleend is 49-56.
Het wapen van de gemeente Zaanstad (geïll.) 56, 57.
Het wapen van het waterschap Lopikerwaard (geïll.) 57.
Het wapen van de nieuwe gemeente Veere 57, 58.
Het wapen der gemeente Westervoort (geïll.) 58, 59.
Het wapen van het waterschap De Veenmarken (geïll.) 59, 60.
Het gewijzigde wapen van de gemeente Voorst 60.
Het „gerestaureerde" wapen van Wymbritseradeel (geïll,) 60-62.
Het wapen van de polder Bloemendaal (geïll.) 62, 63.
Het gewijzigde wapen van de gemeente Noordwijkerhout 63.
Het gewijzigde wapen van de gemeente Gemert 63.
Het wapen van het waterschap De Eem (geïll.) 63, 64.
Het wapen van het waterschap De Vijfherenlanden (geïll.) 64
Adelsgunst 95, 239.

Van Broyel (ten Broiel) 95.
Het wapen van het hoogheemraadschap ,,Groot Alblasserwaard" (geïll.) 95, 96.
Het wapen van de gemeente Nigtevecht 133.
Het wapen van het waterschap de Dongestroom 133.
Het wapen van het hoogheemraadschap ,,West-Brabant" (geïll.) 134.
Het wapen van het (nieuwe) waterschap ,,De Wâlden (geïll.) 135.
Het wapen van het Sociaal Werkvoorzieningschap Centraal Overijssel (Soweco) (geïll.) 135, 136.
Gansneb genaamd Tengnagel 239—241.
Genealogie van het geslacht De Gier in de Bommelerwaard 241-247; 358-361.
Nederlanders aan de ,,Forstliche Hochschule Tharandt" in Saksen (1891-1926) 247, 248.
Het wapen van het Polderdistrict Veluwe (geïll.) 249,250.
Het wapen van het waterschap ,,De Proosdijlanden" (geïll.) 250, 251.
Het wapen van het Waterschap ,,De Zijpe en Hazepolder" (geïll.) 251-253.
Het wapen van het waterschap ,,De Vecht" (geïll.) 253, 254.
Het gewijzigde wapen van de gemeente Arcen en Velden 254-256.
Het wapen van het hoog heemraadschap ,,Alm en Biesbosch" 256, 257.
De zogenaamde Chatillon-wapens in de Betuwe 348, 349.
De heerlijkheid Abbenbroek en het geslacht Van Abbenbroec 350—353.
Van Cracau (w), (van) Craoou (w) 353-355.
Een oud-Utrechtse kwartierstaat 355-357.
Het Enkhuizer geslacht Van Loosen 358.
Het huwelijk vaa Petrus van Lotteren en Ymckjen van Amama, een studentenhuwelijk in Franeker in 1659 361-363.
Het Wapen-zegel van de Zijpe (geïll.) 363-368.
Het nieuwe wapen van de gemeente Weert (geïll.) 368, 369.
Het gewijzigde wapen van de gemeente Zutphen **(geïll.**) 369, 370.
Het gewijzigde wapen van de gemeente 's-Hertogenbosch (geïll.) 370-374.
Het gewijzigde wapen van de gemeente Diemen 374.
De afstamming van Hendrik van de Leck, heer van Heeswijk en Dinther 440, 441.
Casimir Abraham graaf von Schlippenbach 44 1-444.
Het gewijzigde wapen van de gemeente Denekamp 444.
Het wapen van de nieuwe gemeente Egmond (geïll.) 444, 445.
Het wapen van het waterschap Texel (geïll.) 445, 446.
Het wapen der gemeente Buren (geïll.) 446, 447.

Vragen en antwoorden:

Beeltsnijder 383, 384.
Bloteling (h) 67, 68.
Botteycken, van 391.
Bredel 149.
Bruyn 384-389.
Cellarius 389.
Elbing (Elbinck), van 389.
Ermerins 389, 390.
Ferleman 390, 39 1.
Franken 39 1.
Graaf, van de 391, 392.
Hamont, de 391.
Heerenbergh, van 's 391.
Jalink 68.
Kalf 391, 450.
Koorneef 68.
Lepel(s) 150-158.
Linde(n), van der 391.
Loo, van 158.
Ockers(s)e 391, 392.
Oosten, ven 260, 261.
Pieck 392.
Platevoet (Planciurs) 182.
Poelman 392-394.
Rinia 260.
Römling (, van) 260, 261.
Roo, de 182.
Schaapmeester 450.
Schermer 450.
Soetelincx 182.
Weir (Wiers, Wijars) 390,391.
Wijngaerden (Wingerden), van 261, 262.
Zuylen van Nyevelt, van 394.

DE NEDERLANDSCHE LEEUW

MAANDBLAD VAN HET

Koninklijk Nederlandsch Genootschap voor Geslacht- en Wapenkunde,

BESCHERMHEER Z.K.H. DE PRINS DER NEDERLANDEN

Dit blad verschijnt maandelijks en wordt aan alle leden van het Genootschap toegezonden.

Bijdragen en correspondentie, bestemd voor het M a a n d b l a d, gelieve men te richten tot de Hoofdredacteur Mr. 0. Schutte, *p./a. Zeestraat 71b, 's-Gravenhage.*

De jaarlijkse contributie (abonnement) ad *f* 50,— gelieve men steeds vóór 1 februari te voldoen door storting op postrekening no. 20910 ten name van de penningmeester van het Genootschap te 's-Gravenhage.

Correspondentie, bestemd voor het Bestuur, gelieve men te richten tot de Secretaris Mevrouw J. Barones van Dedem-Weyschedé, ***Laan van Koot 43, Wassenaar.***

Alle overige correspondentie (niet bestemd voor Bestuur of Redactie), zomede opgaven van adresverandering, te richten aan de heer E. J. C. Boutmy de Katzmann, conservator van het Genootschap, ***Bleyenburg 5, 's-Gravenhage.***

Betalingen aan de Bibliotheek dienen te geschieden op postrekening no. 487073, ten name van de Bibliotheek van het Genootschap te 's-Gravenhage.

De redactie van het Maandblad wijst er nadrukkelijk op, dat zij niet aansprakelijk is voor de strekking of de inhoud der ondertekende stukken.

No. 1/2 **XCVe Jaargang** **januari/februari 1978**

BESTUURSBERICHTEN.

Het bestuur geeft met leedwezen kennis van het overlijden van de Heren P. Bos, J. Th. Janssen, R. M. J. Lanting, Mr. C. A. van Ophuysen en C. Roodenburg, respectievelijk sedert 1952, 1972, 1974, 1962 en 1958 gewoon lid van het Genootschap.

Tot lid zijn benoemd:	**Voorgesteld door:**
H. C. J. VAN DEN BERK, ***Postbus 1396, 's-Hertogenbosch.***	Mr. 0. SCHUTTE, ***'s-Gravenhage.***
Mevrouw M. G. NERING BöGEL geb. VONCK, ***Wittenburgerweg 1, Wassenaar.***	E. J. C. BOUTMY DE KATZMANN. ***'s-Gravenhage.***
J. MADERN, ***Engelbrechtlaan 5,*** Vlaardingen.	Dr. Ir. J. MAC LEAN, 's-Gravenhage.
Mejuffrouw Mr. A. MOLTZER, ***„Les Pommiers", 1181 Essertines sur Rolle,*** Zwitserland.	E. MOLTZER, ***Heerhugowaard.***
A. PASTOORS, ***Winklerlaan 365-02-14, Utrecht.***	Drs. A. G. VOSDINGH BESSEM, ***Rijswijk.***
Drs. A. J. H. ROZEMOND, ***p/a Gemeentearchief, Oude Delft 169, Delft.***	Mr. 0. SCHUTTE, ***'s-Gravenhage.***
J. J. SCHUYT, ***Kleiburg 117, Bijlmermeer, Amsterdam E/A 1104.***	E. J. C. BOUTMY DE KATZMANN, ***'s-Gravenhage.***

Adreswijzigingen:

Mr. W. R. AVENARIUS,	Rijswijk (Z.-H.), Koninginnelaan *45.*
R. D. VAN HAERSMA BUMA,	Bussum, ***Stadhouderslaan 2.***
J. L. F. 't HOEN,	Bolsward, De Domp 12.
L. J. VAN DER KLOOSTER,	's-Gravenhage, Nieuwe *Schoolstraat 38.*
Mr. J. J. KORNDöRFFER,	4334 EE Middelburg, ***Pres. Kennedylaan 11.***
G.W. C. LEMENS,	Cranbrook, Kent, Engeland, ***Roxburgh Cottage, Starvewden Lane.***
J.H. VAN DER MEER,	Arnhem, ***Kramwijkplaats 10.***
A. DE RAAY,	Amsterdam, ***Ruimzicht 185.***
J. A. RIEL,	2324 CN Leiden, ***„De gouden Raet", Franz Schubertlaan 35.***
W. A. VAN RIJN,	Putten (Gld.) , ***Bruno Fabriciusstraat 20.***
Mr. E. SCHOKKER,	Ammerstol, ***Den Hoeff 45.***
Mevrouw C. J. SIERTSEMA geb. HEWELINK,	Groningen, ***Helperbrink 61, Groenesteinflat 111.***
H. J. J. VERMEULEN,	Heerhugowaard, ***Van*** Santenlaan ***55.***
G. C. WALLES,	Utrecht Veldpost, ***LWG -F 104, NAP0 893.***

In memoriam Ir. W. J. H. graaf van Limburg Stirum.

Op 15 november 1977 overleed in zijn flat te 's-Gravenhage Ir. Willem Johan Herman graaf van Limburg Stirum. In hem verliezen wij een markante persoonlijkheid en bovenal een veelzijdig man, hetgeen met name blijkt uit zijn carrière bij de Koninklijke Shell Groep èn het vele werk dat hij verzette bij de totstandkoming van genealogisch en historisch onderzoek in Nederland en daarbuiten.

Willem Johan Herman graaf van Limburg Stirum werd op 17 september 1887 uit het tweede huwelijk van Samuel John

graaf van Limburg Stirum (1840-1898) met Eldine Aldegonde Binzine Mulier te Haarlem geboren.

Hij bezocht de Hogere Burgerschool aldaar, — hetgeen hij later steeds betreurde, aangezien hij een klassieke opvoeding geprefereerd had —, en ging daarna naar de Technische Hogeschool te Delft. Zijn studententijd beslaat een vrij grote periode uit zijn leven: hij was lid van het Delfts studentencorps (in 1909 vice-president van de senaat) en bestuurslid van verschillende gezelschappen. Zijn studie wordt onderbroken door de militaire dienst: in 1911 werd hij bevorderd tot reserve tweede luitenant bij het wapen der Artillerie. Dan volgt de mobilisatie, doch desondanks wist hij in 1918 als civiel ingenieur af te studeren. Kort daarop solliciteerde hij bij de Bataafse Petroleum Mij., bij Sir Henri Deterding persoonlijk, en werd in 1919 naar Nederlands-Indië uitgezonden. Daar was hij zeven jaar — zonder groot verlof tussentijds — op Borneo, Java en Sumatra werkzaam.

In 1919 blijkt ook reeds zijn belangstelling voor andere dan zuiver aardse zaken door zijn lidmaatschap van de Theosofische Vereniging. In de tijd dat hij in Indië was las hij veel over filosofie, astrologie en dergelijke. Hoewel hij er nooit met zoveel woorden over sprak, was de belangstelling voor het spirituele kenmerkend voor hem, hetgeen met name blijkt uit zijn doop in de „Eglise réformée de France" te Rijssel in 1938, zijn lidmaatschap van de Nederlands Hervormde Kerk en zijn toetreding daarna tot de Rooms-Katholieke Kerk.

Na zijn terugkeer uit Indië in Nederland trad hij op 7 april 1927 in het huwelijk met Jkvr. Wilhelma Jacqueline Sophie Repelaer van Driel. Kort daarop werd hij uitgezonden naar Roemenië, als directeur van de Shell-vertegenwoordiging te Constanza (Astra Romana). Hij was daar tevens consul der Nederlanden. Ook zijn twee zoons Willem Johan Herman en Roland Hugo werden daar respectievelijk in 1929 en 1931 geboren.

In 1935 werd hij overgeplaatst naar Londen (Asiatic Petroleum Cy.). Gedurende de oorlogsjaren speelde hij en zijn echtgenote een grote rol in de Nederlandse gemeenschap aldaar. Ter gelegenheid van hun afscheid in 1949 werd geschreven: „In bijna alle Nederlandse instellingen in Londen zijn de sporen van hun beider werkzaamheid aan te wijzen". Zo was Van Stirum o.m. voorzitter van de Vereniging „Neerlandia" en van het Comité voor de ontspanning der militairen. Op grond van zijn werkzaamheden voor dit Comité werd hij in 1948 benoemd tot Officier in de Orde van Oranje-Nassau.

In september 1943 werd Van Stirum aangesteld tot reservemajoor voor algemene dienst, waarna hij in oktober 1944 overstak naar Brussel (als liaison officier bij de Civil Affairs van de Staf van het Eerste Canadese Leger) en het bevrijde deel van Nederland. In april 1945 volgde zijn bevordering tot reserve-luitenant-kolonel voor algemene dienst, en was hij, ingedeeld bij de Staf Militair Gezag, in het bijzonder als militair commissaris van het district Zutphen werkzaam.

Na de oorlog keerde Van Stirum naar Londen terug teneinde zijn werkzaamheden bij de Koninklijke Shell-groep te hervatten. Tot zijn pensionering in 1948 bleef hij daar, laatstelijk als „coördinator Transport Europa". Aan zijn carrière bij de Shell bewaarde hij later steeds de beste herinneringen.

Daarna vestigde hij zich definitief in Nederland, waar hij verschillende commissariaten in het Nederlandse bedrijfsleven vervulde. Doch dan begint ook — hij is dan ongeveer 62 jaar — een nieuwe periode in zijn leven: nadat reeds voor de oorlog een comité bezig was geweest met het samenstellen van een oorkondenboek — aan welk werk de oorlog een einde maakte —, verzocht Van Stirum in 1951 aan Prof. Mr. J. Ph. de Monté ver Loren om leiding te willen geven aan het schrijven van de Middeleeuwse geschiedenis van het geslacht Van Limburg Stirum en het aanleggen van een oorkondenboek. Aldus geschiedde: na jarenlange intensieve arbeid verschenen de delen II-1, 2 en 3 van „De Geschiedenis van de Graven van Limburg Stirum" onder leiding van Drs. A. L. Hulshoff en Dr. G. Aders (1963). Inmiddels had de toenmalige rijksarchivaris in Gelderland, Mr. A. P. van Schilfgaarde de delen III-1, 2 en 3 tot stand gebracht, handelend over de geschiedenis' van de Graven van Limburg Stirum in Gelderland (196 1) .

Reeds uit genoemde delen bleek dat men hier niet meer van een familiegeschiedenis in de strikte zin des woords kon spreken: het was veel en veel meer geworden. In een recensie zegt J. Sydow: „Ein groases Werk hat zu erscheinen begonnen, dass sein Entstehen zwar zunächst dem familiengeschichtlichen Interesse und einer auch dafür noch bewunderungswürdigen Munifizenz verdankt, das aber auch über den Kreis der Familie hinaus von Bedeutung ist".

Terecht, „ein grosses Werk hat zu erscheinen begonnen". Welk een slag evenwel was in 1967 het overlijden van zijn echtgenote ten gevolge van een verkeersongeval; zij immers stond hem altijd bij en vooral: vergezelde hem op zijn reizen ten behoeve van het boek. Gelukkig vond hij de kracht weer verder te gaan. Het reizen evenwel staakte hij: dit liet hij nu aan anderen over.

De grenzen van het onderzoek werden steeds verder verlegd: de geschiedenis van het eerste huis Berg werd reeds in 1962 door Dr. J. P. J. Gewin nader uitgediept. In zijn recensie van dit boek schreef D. P. Blok: „. . . het is prijzenswaardig dat Gewin steeds getracht heeft ook personengeschiedenis en op grond daarvan ook rijksgeschiedenis te bedrijven en zo de genealogie in groot verband te plaatsen".

Het compliment van Blok treft mede ingenieur Van Stirum. Met opzet zeg ik ingenieur, want het is opmerkelijk hoe iemand zo volledig twee disciplines wist te beheersen; het was het door Blok genoemde waar hij naar toe wilde en bij voortduring zijn medewerkers toe aanspoorde. Om dit doel meer en meer te verwezenlijken werden steeds meer medewerkers aangetrokken: bij de totstandkoming van deel II-4 in 1968 worden er achttien genoemd, zowel in Nederland als daarbuiten. Men spreekt wel van een „deutsch-niederländischen Gemeinschaftsarbeit". Telt men daarbij de vele raadgevers ook in andere landen dan lijkt dit nog te bescheiden. „Het boek" zoals dit door de medewerkers onderling werd genoemd was uitgegroeid tot een bedrijf met als zetel de villa aan de Van Alphenlaan 1 te Aerdenhout: de medewerkers kwamen daar af en aan, sommigen bleven zelfs logeren en hadden een werkkamer tot hun beschikking. Van Stirum nam elke ochtend om 9 uur zitting achter zijn bureau en werkte tot diep in de avond door.

In principe had iedere maand een „stafvergadering" plaats in het bijzijn van Prof. de Monté ver Loren. Dit eindigde helaas in april 1974 met het overlijden van laatstgenoemde. Inmiddels had Van Stirum ook zelf het plan opgevat de continuïteit van het project te verzekeren en de zaak op jongere schouders te leggen: in oktober 1974 werd door hem de Stichting Van Limburg Stirum opgericht, waarvan zijn zoon Mr. R. H. van Limburg Stirum het voorzitterschap op zich nam. Desalniettemin bleef Van Stirum zelf actief meedenken bij de totstandkoming van deel I-1 (dat in 1976

verscheen). Steeds bleek daarbij zijn eigen visie, welhaast een intuïtief gevoel, waar hij niet of heel moeilijk van afweek. Dan vat hij het plan op naar Den Haag te verhuizen. Zijn boekenbezit en verdere bescheiden betrekking hebbend op het boek worden overgedragen aan de Stichting en ondergebracht in het gemeentearchief van Zutphen. Met een klein aantal boeken trekt hij zich terug en gaat zich steeds meer toeleggen op geestelijke vraagstukken, zonder echter de belangstelling voor het hedendaagse te verliezen. Tot op het laatst bleef deze negentigjarige actief en vol plannen, de laatste jaren soms belemmerd door een physieke terugval, die hij steeds weer overwon dankzij zijn enorme wilskracht.

Zijn inspirerende wijze van werken, zijn organisatorische talenten, en bovenal zijn zo royale hart zullen de velen die met hem samenwerkten ten zeerste missen.

Dr. Mr. W. Wedekind.

secretaris van de Stichting
Van Limburg Stirum.

In memoriam Mr. W. de Vries.

Tot ontsteltenis van zijn vrienden, onder wie veel genealogen, is Mr. Dr. Dr. Willem de Vries op 29 november 1977 plotseling overleden, kort voor zijn negenenzestigste verjaardag. Zijn grote waarde berustte allereerst op zijn karakter: eerlijk, trouw, geestig, bescheiden, hulpvaardig, hartelijk, hoewel hij ineens merkwaardig boos kon worden, maar ook vrij snel te apaiseren was, en gezellig, hoewel hij te midden der vrienden aan tafel ineens in slaap kon vallen.

Door de genealogen zal hij extra gemist worden: hij publiceerde in tal van periodieken en schreef een aantal monographieën. Zelfs zijn gezin wist niet, dat hij een kartotheek van publicaties had aangelegd: deze bleek 213 nummers te bevatten, waaronder 160 op genealogisch gebied; van die 160 verscheen het eerste in 1935 in Historia, het laatste in Gens Nostra in 1977, terwijl hieronder een nog door hem gecorrigeerd artikel volgt. Voor de genealogie was De Vries uitgerust met een goed verstand, visie, nauwkeurigheid en een onuitputtelijke ijver; hij sierde zijn personen nooit op en hield zich volstrekt aan datgene, wat hij kon bewijzen. Als zoon van een Arnhemse leraar in de oude talen en een Arnhemse rechtersdochter scheen hij voorbestemd de geschiedenis van het rechterlijke bestel in Gelderland te schrijven, verschenen in „Gelre" vanaf 1949. De genealogie van het Gelderse gravenhuis leidde tot zijn eerste promotie in 1960 over „De opkomst van Zutphen" en wel in de geschiedenis, cum laude. De geschiedenis is een belangrijke hulpwetenschap voor de genealoog, die zich al spoedig historicus zal voelen, maar De Vries besefte zeer wel, dat de geschiedenis allerlei hulpwetenschappen heeft, waar de jurist niet voor is opgeleid, hetgeen hem tot bescheidenheid stemde, welke bescheidenheid nog groter was bij zijn tweede promotie, weer cum laude, in 1972 in de sociale wetenschappen te Tilburg. Hij was zeer dankbaar voor de technische hulp, hierbij van de faculteit verkregen, en evenzeer verheugd, dat hij daar kon promoveren over „de Maatschappij tot bevordering van welstand, voornamelijk onder landlieden". Deze maatschappij was opgericht tot steun aan hervormde minderheden, voornamelijk in Brabant en Maas en Waal en het was een oecumenisch teken, dat een rooms-katholieke instelling de uitgave van een dergelijk werk ondersteunde. Het proefschrift is ook de genealogie van belang door de talloze

gegevens over de landlieden en de bestuurders der Maatschappij.

Wim de Vries kan, behalve door zijn gezin en door zijn vrienden, door de genealogen zeer moeilijk gemist worden; wat hij nog na zij pensioen had kunnen ondernemen, komt niet tot stand; waarmee hij bezig was, moge door anderen worden afgemaakt.

R. A. **Rueb.**

Notulen van de Algemene Ledenvergadering, gehouden zaterdag 10 december 1977 in de Agnietenkapel te Gouda.

De voorzitter opent om 14.10 uur de vergadering, welke volgens de presentielijst door 53 leden wordt bijgewoond. Hij heet in het bijzonder het ere-lid Ir. C. R. M. Davidson welkom, alsook de beide sprekers Dr. C. J. Matthijs en Mr. J. E. J. Geselschap. Vervolgens vraagt hij de leden dispensatie voor de volgens de statuten te late vergadering. De reden hiervoor is dat op de aanvankelijk vastgestelde datum, zaterdag 26 november 1977, te Gouda geen geschikte vergaderruimte beschikbaar was. De dispensatie wordt verleend.

De ingekomen stukken bestaan uit een viertal berichten van verhindering de vergadering bij te wonen: een daarvan is afkomstig van het bestuurslid C. Hille Ris Lambers.

De notulen van de algemene ledenvergadering van 18 juni 1977 te Vollenhove worden goedgekeurd.

Hierna bespreekt de penningmeester de begroting waarbij hij vermeldt veel steun en advies te hebben gekregen van de voorzitter en Mr. J. C. J. van Stockum. Zoals uit de begroting blijkt is de post salarissen en sociale lasten een paar procent opgetrokken. Met betrekking tot de post drukken en verzenden van het maandblad merkt hij op dat in 1977 het aantal van 400 kolommen voor het maandblad enigermate is overschreden. Voor de post extra bindwerk hoopt het bestuur een extra subsidie van het Ministerie van C.R.M. te verkrijgen. Het bestuur heeft besloten voor 1978 de contributie niet te verhogen. De penningmeester heeft maatregelen genomen de debiteuren nog beter te bewaken. De verzonden acceptgirokaarten alsook telefonische contacten in deze hebben wel resultaat gehad. Op dit moment moet nog ƒ14.000,— aan achterstallige contributie geïnd worden. De voorzitter dankt de penningmeester voor zijn toelichting.

Drs. H. Maazen vraagt of het te subsidiëren tekort al is toegezegd. De voorzitter antwoordt dat nog niets is toegezegd, maar hij hoopt dat een subsidie van ƒ100.000,— zal worden verleend.

De heer Th. F. Hoijer vraagt of het juist is dat ca. 250 leden hun contributie nog niet hebben betaald. De voorzitter antwoordt dat ongeveer 250 leden de contributie over 1977 alsook over 1976 nog niet hebben betaald.

De heer D. van Baalen vraagt of er in het komende jaar weer acceptgirokaarten verzonden zullen worden. De voorzitter antwoordt hierop bevestigend.

De heer P. P. G. Kolk vraagt of het niet wenselijk zou zijn een ledenwervingsactie op te zetten, b.v. dat elk lid één lid zal aanwerven. Hij vraagt tevens welke plannen het bestuur in deze heeft. Mr. C. P. Briët antwoordt dat destijds' Mr. J. T. Anema, Mr. 0. Schutte en hijzelf namen uit periodieken hebben aangestreept van personen die geen lid zijn van het Genootschap maar van wie wel publicaties verschijnen. Deze activiteit heeft wel succes gehad. Hij stelt voor weer actief

te worden in deze. Tevens maakt hij van de gelegenheid gebruik zijn ongenoegen te uiten over het feit dat meer dan 200 van de leden hun contributie nog niet hebben betaald. Hij vindt dat wij wel bijzonder lief zijn voor elkaar, De voorzitter merkt op dat het werven van leden het vorig jaar niet opportuun was gezien de vertraging in het verschijnen van het maandblad maar juicht het toe dat de heer Briët C.S. weer actief hieraan zullen werken.

Ds. V. E. Schaefer vraagt of de acceptgirokaart niet tevens als adres, ter verzending van het maandblad gebruikt kan worden, De voorzitter antwoordt dat hiertoe een onderzoek in volle gang is, mede gezien ook de toekomstige PTT-voorschriften.

De begroting 1978 wordt vervolgens goedgekeurd.

Mevrouw H. G. Verweij-Koppies vraagt of het niet mogelijk is propaganda in het maandblad te maken voor de bibliotheek van het Genootschap, omdat het een bijzonder goede bibliotheek is en omdat het Genootschap als enige boeken uitleent hetgeen spreekster een bijzonder voorrecht vindt. De voorzitter vindt dit een gedachte die zeker waard is nader in het bestuur te worden besproken.

De voorzitter kondigt aan dat deel 6 van het Bijblad in de eerste helft van 1978 zal verschijnen en dat deel 5 in de reeks Werken van het Genootschap medio 1978 zal verschijnen waarvan de titel luidt: „Emanuel van Portugal en Emilia van Nassau" door Mr. Dr. J. L. J. van de Kamp.

De heer Van Rijckevorsel deelt mede dat er al veel voorbereidend werk is verricht ten aanzien van de verhuizing van het bureau, die waarschijnlijk in december 1979 zal plaatsvinden. Mr. E. Iderna Greidanus, de conservator en hijzelf hebben al verscheidene gesprekken gevoerd met de architect. Het Genootschap zal o.m. de beschikking krijgen over een ruimere leeszaal en depôt. Er zal nieuw meubilair aangeschaft moeten worden hetgeen buiten de normale begroting valt. Extra gelden hiervoor zullen bij het Ministerie van C.R.M. worden aangevraagd.

De heer Briët vraagt of de commissie belast met het onderzoek herziening van de statuten al rapport heeft uitgebracht. Het commissielid, de heer Anema, antwoordt dat hij het materiaal ter bestudering heeft gekregen en dat hij verwacht dat een en ander voor de zomer van 1979 in een notariële akte zal zijn vastgelegd. De heer Briët vraagt of het mogelijk is het aantal herzieningen die voor het Genootschap van belang zijn tevoren in een algemene ledenvergadering te bespreken. De heer Anema antwoordt dat deze aan de vergadering zullen worden voorgelegd.

De heer P. Douglas vraagt of de wijzigingen verband houden met de invoering van boek 2 van het Burgerlijk Wetboek. Hierop wordt bevestigend geantwoord.

Zowel de heer D. van Baalen als de heer Douglas uiten hun bezorgdheid over het verminderd dienstbetoon bij de verschillende archieven door personeelsgebrek. Zij vragen het bestuur in een brief aan het Ministerie hierop te attenderen.

De heer Kolk vraagt of er in dezelfde brief aandacht besteed kan worden aan het feit dat boeken met een bandbandbreedte van 5 cm niet gefotocopieerd kunnen worden. De voorzitter antwoordt dat zulks terecht geschiedt ter voorkoming van beschadiging. De heer Kolk vraagt voorts of het al bekend is hoe het 100-jarig bestaan van het Genootschap gevierd zal worden en of er een tweede kwartierstatenboek uitgegeven zal worden. De voorzitter antwoordt hem dat er vele plannen zijn maar dat deze nog niet zijn geconcretiseerd.

Om 15.00 uur sluit de voorzitter de vergadering.

Hierna wordt een bezoek gebracht aan de St. Janskerk onder leiding van de koster, de heer C. Metselaar, die de leden vele 'bijzonderheden vertelt over de historie, de restauratie en de glazen.

Vervolgens houdt Dr. C. J. Matthijs een voordracht met dia's over „Genealogische en heraldische bijzonderheden van enkele schenkers van de Goudse glazen", waarin hij o.m. uiteenzet welke genealogische en heraldische moeilijkheden kunnen ontstaan wanneer bij restauratie familiewapens of delen daarvan verwisseld worden.

Nat de thee geeft de gemeente-archivaris, Mr. J. E. J. Geselschap, een historisch overzicht over het Gemeentearchief en wat men heden ten dage in de nieuwe behuizing kan vinden.

De voorzitter dankt de sprekers voor de boeiende wijze waarop dezen de aanwezigen een beeld hebben gegeven wat Gouda hun kan bieden.

Hierna namen 34 leden deel aan het diner in hotel „De Zalm" te Gouda.

De Nederlandse tak van het geslacht Stael van Holstein [1]),

door **Mr. Dr. W. de Vries** †.

Inleiding.

Blijkens de Sammlung Spiessen (Band 36, Genealogie *Stael)* in het Staatsarchief in Munster behoorde de vader van *„Johann Balduin Stael von Holstein"*, welke laatste volgens de in die Sammlung vervatte gegevens gehuwd was met ***Alarda** Backhus* **en** dus kennelijk identiek was met de in de hierna volgende genealogie sub 1 genoemde ***Johan Baldewijn** Joost* (of *Jan Joost **Boudewijn),*** tot de „Linie zu Herbecke" van het Westfaalse geslacht ***Stael von Holstein.*** Volgens „Der Märker" 1964, blz. 127 en 129, was deze vader († Herbeck 27 okt. 1704) omstreeks 1670 gehuwd met ***Klara** Amarantha **de Viry.*** Ook de Sammlung Spiessen noemt t.a.p. als moeder van *„Johann Balduin" **Clara** Amaranthe* Freiin ***von Viry*** [2]), maar volgens deze bron zou zij in 1674 zijn gehuwd. Beide bronnen delen mee, dat uit deze echtverbintenis een oudste zoon ***Johann Robert Stael von Holstein** is* gesproten, die dus een broer van de door Von Spiessen genoemde *„Johann Balduin"* is geweest en die of wel in 1706 [3]), of in 1714 [4]) trouwde met ***Johanna (Maria)** Bern(h)ardina* Gräfin *zu*

1) **Deze bijdrage zou niet tot standgekomen kunnen zijn zonder de niet genoeg te waarderen hulp van ons medelid, de heer B. J. Buma te 's-Gravenhage, die voor mij talrijke gegevens verzemelde. Veel dank ben ik ook verschuldigd aan Mr. P. J. W. Beltjes te Arnhem.**

2) **Het desbetreffende kerkeboek, berustende bij de Evang.-ref. Kirchengemeinde in Hagen vermeldt: „1723. Den 29ten 8bris (= okt.) obiit die Hochwollgeb. Fraw Wittibe *von Stael* zu Herbecke geborene *von Viri;* d. 2ten 9bris (= nov.) abends in der luth. Kirche in ihre erbbegräbnis beygesetzt, aetatis ins 82 Jahr, *Clara Amarantia von. Viri*".**

3) **Der Märker, t.a.p..**

4) **Sammlung Spiessen.**

Lippe [5]). Als grootouders van deze *Johann* ***Robert*** worden in „Der Märker" t.a.p. genoemd ***Robert*** *Stael* ***von*** *Holstein* op 't Huis Herbeck [6]), geb. Steinhausen [7]), † Herbeck in 1639 en in 1633 (huwelijksvoorwaarden d.d. 14 maart 1633) getrouwd met ***Elisabeth Hiilsberg,*** dochter van Ds. *Johann* ***Hiilsberg*** en ***Katharina vom Hofe uit*** Lethmate. Deze verbintenis met een — ook gezien *Johann* ***Robert's*** eigen echtgenote [8]) — niet „ebenbürtige" vrouw (ook de Sammlung Spiessen deelt mede, dat ***Robert Stael's*** echtgenote ***Elisabeth*** *Hülsberg* „bürgerlichen Standes" was) heeft volgens „Der Märker" tot ernstige moeilijkheden in de familie geleid. Wie zich daarvoor interesseert, kan naar laatstgenoemde bron worden verwezen. Voor verdere gegevens over het voorgeslacht van ***Johan Baldewijn*** *Joost Stael* ***van*** *Holstein* meen ik overigens naar de Sammlung Spiessen te kunnen verwijzen, Naar Ir. G. L. Meesters te Utrecht, die zo vriendelijk was voor mij genoemde Sammlung te raadplegen, mij mededeelde, gaat die door Von Spiessen op schrift gestelde genealogie *Stael* zéér ver terug. Ik heb mij echter bij mijn onderzoek beperkt tot de Nederlandse tak van de familie *Stael* ***von (van)*** *Holstein* en meen met bovenstaande mededelingen te kunnen volstaan, zij het onder toevoeging van een enkele waarschuwing. Immers volgens Von Spiessen zou de vader van *Johann* ***Robert*** en *Johann Balduin* (= ***Johan Baldewijn Joost) Edmund Ferdinand*** hebben geheten, maar volgens „Der Märker" was hij ***Heinrich*** genaamd. Nu werd volgens hat desbetreffende doopboek, berustende bij de Evangelisch reformierte Kirchengemeinde in Hagen, aldaar op 26 okt. 1691 gedoopt: ***Johan Baluin*** *Jost*, „ein Söhnlein" van ***H. von*** *Stael* zu Herbeck, zodat kennelijk „Der Märker" het bij het rechte eind heeft gehad [9]). Voor latere onderzoekers kan dit wellicht een aanleiding zijn om bij hun verdere onderzoekingen naar de door mij buiten nadere beschouwing gelaten oudere generatie niet blind te varen op de gegevens in de Sammlung Spiessen, al wordt naar Ir. Meesters mij mededeelde, de samensteller daarvan in het algemeen voor wat adellijke families betreft wel betrouwbaar geacht.

Als handreiking voor zulk een eventueel nader onderzoek volgt hier in overzichtelijke vorm een beknopte samenvatting van het hiervóór in de tekst en voetnoten opgemerkte:

Robert *Stael* ***von Holstein,***
geb. Steinhausen, † Herbeck in 1639,
tr. (huw.voorw. 14 maart) 1633
Elisabeth Hiilsberg

|

Henrick *Stael* ***van*** *Holstein*
† Herbeck 27 okt. 1704
tr. omstreeks 1670 (1674)
Clara Ermgard de Viry,
ged. Arnhem 29 nov. 1649, † Herbeck 29 okt. 1723

| |

Johann ***Robert*** *Stael* ***von*** *Holstein*
tr. 1706 of 1714
Johanna Maria Bern(h) ardina
Gräfin von ***Lippe-Brake***

Johan *Baldewijn* ***Joost***
(Jan Joost Boudewijn) *Stael*
van Holstein,
stamvader van de Nederlandse tak

Genealogie.

I. ***Johan Baldewijn Joost*** (of *Jan* ***Joost*** *Boudewijn* [10]) *Stael* ***van*** *Holstein,* geb. in „Marksland" [11]) (= graafschap Mark), ged. Hagen 26 okt. 1691, bij zijn huwelijk cadet in het regt. van de gouverneur graaf Van Tilly te Maastricht (1720), vertrok vandaar naar Dusseldorp (1722—1725), kwam met 'attestatie van Steinfurt op 3 maart 1726 tezamen met zijn vrouw, schoonmoeder en dienstbode over naar Oegstgeest, cornet in het regt. wan de graaf Van Bentheim [12]), vertrok 23 april 1728 van Oegstgeest naar Doornik (Belg.) en werd — evenals zijn vrouw — ***26*** maart 1745, komende van Maastricht, lidmaat der Nederduits Gereformeerde gemeente te Heusden; kapitein, begr. Kampen (Bovenkerk) 2 dec. 1751, tr. Wylre (L.) 1 april 1720 ***Alarda Ba(c) khus,*** geb. in de Overbe-

5) Zie A. A. M. Stols, Geslachts-register van het vorstenhuis Lippe, Maastricht, 1938. blz. 73/74 onder XVIIbis, sub 4: ***Johanna Maria Bernhardinu,*** gravin van ***Lippe-Brake,*** geb. 11 jan. 1675, † in 1747, tr. in 1706 *Johann* ***Robert van Stael-Holstein.*** Zij was een dochter van *Wilhelm* graaf en edele heer van ***Lippe-Brake*** (1634—1690), kolonel in het regt. Nassau in Hollandse dienst, die zelf een zoon was van ***Otto*** (1589-1657) en ***Margarete*** gravin van ***Nassau-Dillenburg.***

6) Herbeck lipt ten oosten van Hagen aan de linker-oever van de rivier de Lenne, enige kilometers stroomafwaarts ten N.W. van Hohenlimburg. Het „Haus zu Herbeck" bestaat nog en is tegenwoordig eigendom van de stad Hagen.

7) Schloss Steinhausen, aan de Ruhr bij Herbede.

8) Zie aant. 5.

9) Als luitenant van de gardes (later kapitein) blijkt hij als ***Henrick*** *Stael* ***van*** *Holstein* door het leven te zijn gegaan. Men zie: Nederland's Patriciaat 1933/34, blz. 377, waar hij en zijn vrouw ***Clara Ermgard de Viry*** worden vermeld als schoonzoon en dochter van (IV) ***Willem de Viry*** en ***Anna Bitter.*** Blijkens haar doopakte (Arnhem 29 nov. 1649) ontving zij als dochter van ***Willem de Viri*** en ***Anne Bitters*** de voornamen *Clara Ermgert.* Namens zijn vrouw werd ***Henrick*** *Stael* ***van*** *Holstein* op 16 juli 1696 beleend met het Berghse leen d'Achtergaerde c.a. onder Groessen (A.P. van Schilfgaarde, Register op de leenen van het Huis Bergh, Arnhem, 1929, blz. 160). Ik vond hem voorts ook nog vermeld op 24 aug. 1694 als joncker *Hendrick Stael van Holstein* tezamen met zijn zwager ***François Willem de Viry*** in het tweede protocol van bezwaar van het schoutambt Valburg (16761701; R.A. Arnhem, Arch. Overbetuwe, inv. 302, fol. 164) als verkopers van bouwland onder Herveld.

10) De Ned. Leeuw 1916, kol. 172 en ondertr. akte Maastricht 16 maart 1720 (Johan ***Baldewijn Joost),*** alsmede lidmatenregister Ned. Geref. gemeente Heusden ***(Jan Joost Boudewijn).***

11) Trouwboek Ned. Geref. gem. Wijlre en Vroenhoven, in: Limburgs Tijdschrift voor Genealogie 1974, blz. 75.

12) De Ned. Leeuw 1916, kol. 172.

tuwe [13]), begr. Kampen (Bovenkerk) 9 jan. 1769, dr. van ***Gerhard*** [14]) en *Sibylla ten Busch.*

Uit dit huwelijk:

1. ***Philip*** *Carel,* volgt IIa.
2. ***Justinus Johannes Wilhelmus,*** volgt IIb.
3. ***Francisca Philippina*** *Stael* ***van Holstein,*** ged. Dusseldorp 6 febr. 1724.
4. ***Gerhardus Wilhelmus*** *Stael* ***van Holstein,*** ged. Dusseldorp 25 nov. 1725.
5. k i n d, begr. (impost bet. Oegstgeest 1 aug.) 1727.
6. ***Francisca*** *Charlotta Stael* ***van Holstein,*** ged. Oegstgeest 21 maart 1728, wellicht identiek met het kind, voor welks begraven 3 april 1728 te Oegstgeest impost werd betaald.

IIa. ***Philip Carel*** *Stael* ***van Holstein,*** ged. Maastricht 1 mei 1720, luitenant, begr. Kampen (Bovenkerk) 2 1 nov. 1778, tr. (ondertr. Kampen 2 juli) 1750 ***Lucretia*** *Kloeck,* ged. Kampen (Buitenkerk) 1 april 1731, begr. ald. (Bovenkerk) 12 mei 1806, dr. van ***Jan*** en ***Anna Christina van der Werf.***

Uit dit huwelijk:

1. ***Alarda Baldewina*** *Stael* ***van Holstein,*** ged. Kampen (Broederkerk) 25 juni 1751.
2. ***Jan*** *Baldewijn Stael* ***van Holstein,*** ged. Kampen (Broederkerk) 27 sept. 1752.
3. ***Aleida Johanna*** *Stael* ***van Holstein,*** ged. Kampen (Broederkerk) 21 sept. 1754, lidmate Geref. gemeente ald. vóór Kerstmis 1773.
4. ***Johanna Christina*** *Stael* ***van Holstein,*** ged. Kampen (Broederkerk) 27 april 1757, lidmate Geref. gemeente ald. vóór Kerstmis 1773.
5. ***Maria Margaretha*** *Stael* (of *Stahl* [15]) ***van Holstein,*** ged. Kampen (Broederkerk) 22 dec. 1759, † ald. 22 aug. 1812.
6. *Gerhard (us) Wilhelm Stael* ***van Holstein,*** ged. Kampen (Broederkerk) 22 febr. 1764, lidmaat Geref. gemeente ald. vóór Pasen 1783, vertrok vandaar 14 dec. 1789 met attestatie naar Zutphen, vaandrig in het regt. Van Randwijck (28 jan. 1781). later luitenant in het regt. Van Welderen.
7. ***Philippina Lukresia*** *Stael* ***van Holstein,*** ged. Kampen (Buitenkerk) 10 mei 1767, begr. ald. (Bovenkerk) 5 juli 1785.
8. ***Baldewijn*** (of ***Boudewijn) Joost*** *Stael* ***van Holstein,*** ged. Kampen (Buitenkerk) 29 april 1770, vaandrig in het regt. no. 6 (Van Welderen) 1789-1790, † Kampen 23 nov., begr. ald. (Bovenkerk) 28 nov. 1796.
9. ***Jan Jacob*** *Stael* ***van Holstein*** (zichzelf later schrijvende ***Stahl van Holstein),*** ged Kampen (Broederkerk) 20 nov. 1774, lidmaat Geref. 'gemeente ald. 1792, wethouder van Kampen, ridder Ned. Leeuw, † ald. 9 dec. 1849.

13) Ondertr. akte Maastricht 16 maart 1'720. Zie ook noot ll.

14) Sammlung Spiessen.

15) Overlijdensakte.

IIb. ***Justinus Johannes Wilhelmus*** *Stael* ***van Holstein,*** ged. Dusseldorp 22 maart 1722, cornet in het regt. cavalerie van de generaal Famars (1767), in garnizoen te Zutphen (dec. 1759 — dec. 1763), daarna (in dec. 1763) vandaar vertrokken naar Warnsveld, † 's-Gravenhage 25 jan. 1808 [16]), tr. Brummen 15 okt. 1759 ***Hen (d) rika*** *Verbeek,* ged. Arnhem 19 jan. 1738, † Stevensweerd, vermoedelijk tussen 1771 en 1784 [17]), dr. van *Zeger* en ***Johanna Maria des Milleville.***

Uit dit huwelijk:

1. ***Alarda Johanna*** *Stael* ***van Holstein,*** ged. Zutphen 1 juli 1760, † Gouda 3 juli 1821.
2. *Zeger,* volgt IIIa.
3. ***Gerrit Willem*** *Stael* ***van Holstein,*** ged. Warnsveld 18 nov. 1764, vaandrig in het regt. Onderwater sinds 29 sept. 1786, luitenant (wonende te Gouda) 1792, later kapitein der rijdende artillerie, gepens. ais majoor der inf., † Ginneken 18 april 1830, tr. le Gouda 5 okt. 1790 ***Maria Voorduin,*** ged. Gouda 13 juni 1756, † ald. 30 okt. 1804, dr. van ***Adrianus*** en ***Cornelia van der Geer;*** tr. 2e Tilburg (voor schepenen) 19 jan. 1807 ***Margaretha Christina*** *Walkart,* geb. Amsterdam, ged. ald. (Nieuwe Kerk) 31 juli 1776, † Ginneken 26 mei 1846, dr. van ***Aswerus Adrianus*** en ***Geerfruida Ot*** (*t*) ***erdoom.***
4. ***Jean Henri Adrien*** (of ***Johan Hendrik Adriaan),*** volgt IIIb.
5. ***Maria Margaretha Sophia*** *Stael* ***van Holstein,*** geb. Maastricht 21 okt., ged. ald. 23 okt. 1771, † Haarlem 30 juli 1843, tr. le (onbekend waar en wanneer) G. ***van*** *Ruyven;* tr. 2e Leiden 1 mei 1811 ***Abraham Winkler,*** geb. Groningen, ged. ald. (A-kerk) 9 aug. 1769, med. stud. te Leiden, 20 sept. 1798 benoemd tot apotheker ald., † (zonder beroep) Haarlem 22 mei 1848, zn. van ***Adolf Gerrit*** en ***Maria*** *Jacoba* ***de Lij.***

IIIa. *Zeger Stael* ***van*** *Holstein* (zich ook wel noemende ***Stahl*** baron ***van Holstein*** [18]) geb. Zutphen 7 maart, ged. ald. 9 maart 1762, vaandrig in het regt. Oranje-Gelderland (sinds 15 maart 1780). kapitein der inf. 1787, idem bij het 1ste bat. van de 1ste Halve Brigade (9 juli 1795), gep. als majoor (25 okt. 1814), † Kampen 18 mei 1845, tr. Hees (bij Nijmegen) 8 febr. 1784 *Magdalena Jacoba* (barones [19]) ***van*** *Someren* ***van*** *Vrijenes,* geb. Hien 17 mei 1764 [20]), ged. ald. (aan huis) 13 juni 1764, † Brussel

16) G.A. 's-Gravenhage, Not. archief, inv. 4169, akte no. 29.

17) De plaats van overlijden is ontleend aan de overlijdensakte van haar zoon ***Gerrit Willem.*** Haar begraven of overlijden is te Stevensweerd niet gevonden. Zij overleed na de geboorte van haar jongste kind en waarschijnlijk vóór het huwelijk van haar zoon *Zeger,* die in 1'784 trouwde met toestemming van alleen zijn vader („patris"; *niet*: „parentum").

18) G.A. 's-Hertogenbosch, ondertr. akte 6 jan. 1784; doopakte ald. 15 maart 1785.

19) Zie vorige noot en de (onder)trouwakte van haar ouders te Hien en Dodewaard 14 april / 2 mei 1764, haar eigen doopakte ald. 13 juni 1764 en ondertrouwregister Ned. Geref. gemeente Den Helder 25 jan. 1784. **Zie voor** de familie ***Van.*** *Someren van Vrijenes* overigens: De Ned. Leeuw, 1977, kol. 215 vlg.

20) Burgerlijke Stand Brussel, lste distrikt, overlijdensregister 1835, no. 50.

(lste district) 4 jan. 1835, dr. van ***Hieronymus en Johanna Velden.***

Uit dit huwelijk:

1. ***Henriette Justina Wilhelmina Staël van Holstein, geb.*** 's-Hertogenbosch 13 maart, ged. ald. (Grote Kerk) 15 maart 1785, † (onbekend waar) 10 juli 1852, tr. Meurs 3 jan. 1806 (huw. door echtscheiding ontbonden Huissen *14* dec. 1825) ***Johan(n) Fri(e)drich (of Jean Fréderic) Scheidt,*** zich ook wel noemende ***Scheidt van Holstein*** of ***Van Holstein***[21], geb. Meurs 25 aug., ged. ald. 4 sept. 1774, koopman, later (na 1825) commies 3de klasse te paard te Neede (o.a. in 1834) en laatstelijk te Wehl (Geld.), gepens., † Wehl 26 april 1848, zn. van ***Johan*** en ***Anna Maria Schürmans*** en wedr. van ***Hendrika Agnes Janssens;*** hij hertr. Wehl 16 maart 1847 ***Willemina Weevers.***

   De kinderen uit het huwelijk van *J. F. Scheidt* en *H. J. W. StaeZ van Holstein* verkregen bij K.B. van 7 juni 1832 nr. 63 vergunning om zich voortaan *Scheidt StaeZ van Holstein* te noemen. Sommigen noemden zich later — met weglating van de naam *Scheidt* — kortweg *„Staël* van *Holstein"*, andere nakomelingen *„Scheidius StaeZ* (of *Staël*) *van Holstein"* (vgl. Mensen van Vroeger, 1976, blz. 86 vlg.).

2. ***Hieronimus Zeger Staël van Holstein,*** geb. Zuilichem 22 okt., ged. ald. 2 dec. 1787, te Leiden op 5 juni 1801 ingeschreven als leerling-apotheker bij Brouwer & Winkler [22], vervolgens cadet 3de kl. bij de Zeemacht (29 april 1803), 14 jan. 1804 geplaatst op 's Lands oorlogsschip Phoenix [23], † op de rede van Batavia 27 nov. 1806 (? [24]), in elk geval vóór 1817 [25].

   Volgens mededeling van het Rijksmuseum „Nederlands Scheepvaart Museum" te Amsterdam werd het fregat Phoenix op 27 nov. 1806 op de rede van Batavia tezamen met vier brikken en 20 koopvaarders aangevallen door een Engels eskader van vier linieschepen, twee fregatten en een brik onder bevel van Sir Edward Pellew. Na een kort verweer werd het fregat op het strand gezet, hetgeen het gros der bemanning in staat stelde te ontsnappen aan Engelse krijgsgevangenschap en het verzet met de kustbatterijen voort te zetten. Niet voorkomen kon evenwel worden, dat het fregat op het strand door Engelse landingstroepen werd verbrand.

   Uit het feit, dat na 27 nov. 1806 verder in de archieven geen spoor meer teruggevonden is van Hieronimus *Zeger StaeZ van Holstein,* leid ik af, dat hij mogelijk bij dit zeegevecht is gesneuveld.

3. ***Johan Hendrik Adriaen Staël van Vrijenes*** [26], geb. 6 febr., ged. Doetinchem 13 febr. 1791, begr. ald. (kerk) 17 sept. 1791 [27].

4. ***Johan*** [28] ***Hendrik Adriaan Leonard,*** volgt IV.

21) Mensen van Vroeger 1976, blz. 87.
22) G.A. Leiden. Gilde-archieven, dossier no. 12. Hij kwam dus onder de hoede van zijn latere oom.
23) A.R.A. 's-Gravenhage, Stamboeken Marine-officieren 1-2100, no. 1629.
24) Id. Archief Marine, Generaal Alphabet 1802-1817, soldijboeken, inv. 770.
25) Geboorte van Zeger's vijfde, gelijknamige zoon te Hummelo 30 april 1817. Zie hierna.
26) Áldus doopakte.
27) R.A. Arnhem, Oud-archief gem. Doetinchem, inv. 466, hoofdstuk: „Ordinairen en extraordinairen onffangst van gelui als anders over den jare 1791"; september 1791: 17 september. Een kind van de heer *Staal* f. 1.5.—; de inlage van de heer *Staal* zijn kind f. 3.—.—.

Deze ruim een jaar na zijn jong overleden broertje (zie onder 3) geboren derde zoon is vele jaren door het leven gegaan als *Johan Hendrik Adriaan StaeZ* van ***Holstein,*** geb. 6 febr. 1791 (dus met weglating van zijn laatste voornaam en onjuiste geboortedatum). Men zie hierna onder IV.

De droevige afloop van het huwelijk van *Zeger Staël van Holstein is* reeds in De Nederlandsche Leeuw 1977, kol. 219, aant. 28 ter sprake gekomen. Uit de aldaar genoemde brieven van ***Magdalena Jacoba van Someren van Vrijenes,*** die zij haar man deed toekomen, nadat zij hem had verlaten, blijkt duidelijk, dat zij (onder invloed van de Franse officieren, in wier gezelschap zij sedertdien vertoefde ?) overtuigd was, dat hier te lande, evenals in Frankrijk, echtscheiding bij wederzijdse toestemming kon worden verkregen. Maar tot de inlijving van ons land bij het Keizerrijk Frankrijk in 1811 en de daaruit voortvloeiende invoering van de uit 1804 daterende Code Napoléon was hier te lande echtscheiding alleen mogelijk op grond van overspel en/of kwaadwillige verlating door de wederpartij. De eis tot echtscheiding, die ***Zeger's*** vrouw in 1801 bij het Hof van Holland ingediend had (en waartegen *Zeger* zich verzette onder overlegging van bedoelde brieven) was dan ook tot 'mislukken gedoemd (men zie voor die brieven A.R.A.' s-Gravenhage, Archief Hof van Holland, Civiele Processen, Inv. nr. 137, le serie, S 68). Tot een uitspraak van het Hof van Holland schijnt het niet gekomen te zijn, misschien — maar enig bewijs heb ik daarvan niet kunnen vinden — omdat Zeger's vrouw het proces niet voortgezet heeft.

Tot goed begrip van de Franse wetgeving diene het volgende:

Bij de Wet van 20 sept. 1792 (ingetrokken bij de Wet van 30 Ventose XI — 21 maart 1803) was echtscheiding in Frankrijk mogelijk geworden bij eenvoudige wederzijdse toestemming en/of op eis van een der partijen op grond van „incomptabilité d'humeur ou de *caractère".* Beide partijen konden dan na één jaar hertrouwen. Deze wachttijd werd bij de Wet van 8 Nivose II (28 dec. 1793) ingekort tot tien maanden voor de vrouw, terwijl de man direkt na de scheiding een nieuw huwelijk kon aangaan.

Een wet van 4 Floréal 11 (23 april 1794) — evenals de Wet van 8 Nivose 11 wegens **het overstelpende** aantal echtscheidingen geschorst bij de wet van 15 Thermidor 111 (2 aug. 1795) — maakte echtscheiding zelfs mogelijk op vertoon van een akte van bekendheid, afgegeven door het Conseil général de la Commune of door een der Comités civiles des sections op getuigenis van zes „citoyens", waaruit bleek dat de twee echtelieden feitelijk al meer dan zes maanden gescheiden leefden. Indien de vrouw met zo'n akte bewees, dat die feitelijke scheiding al meer dan tien maanden had geduurd, kon zij terstond hertrouwen; anders bleef voor haar de wachttijd van tien maanden gelden, tenzij zij binnen die tijd een kind kreeg: dan kon zij onmiddellijk een

28) De eerste voornaam is achteraf met dezelfde hand, maar met andere inkt in zijn doopakte van 26 aug. 1792 ingevoegd. Daar het doopboek op grond van het bevel van de prefect van het Departement van de Boven-IJssel d.d. 20 sept. 1811, no. 8 bij de maire van Doetinchem ingeleverd werd en door deze op 12 nov. 1812 het vermelde „authentieke" extract van de doopakte van 13 febr. 1791 afgegeven werd, moet de invoeging vóórdien plaats gevonden hebben. Immers na die inlevering kon degeen, die de oorspronkelijke doopakte opstelde, deze niet meer wijzigen. Ik leid daaruit af, dat die invoeging in de doopakte van 26 aug. 1792 niet in verband heeft gestaan met het doel, waarmee in 1812 het „authentieke" extract uit de doopakte van 13 febr. 1791 *werd* aangevraagd en verkregen. Men zie voor deze raadselachtige gebeurtenis de hierna volgende tekst (genealogie sub IV).

nieuw huwelijk sluiten. De Wet van 30 Ventose XI (21 maart 1803) luidde de terugslag in: de „incomptabilité d'humeur ou de caractère" verviel als echtscheidingsgrond en scheiding bij onderlinge toestemming werd moeilijker gemaakt 29). Volgens de Code Napoléon (Code Civil), die hier te lande tot 1838 bleef gelden, ***was*** huwelijksontbinding nog mogelijk bij onderlinge toestemming (zij het met vele drempels) en uit hoofde van buitensporigheden, wreedheden of grove beledigingen. In Frankrijk was van 1818 tot 1884 echtscheiding opnieuw — evenals vóór 1792 — uitgesloten 30).

Mijns inziens moet toch nog altijd rekening worden gehouden met de mogelijkheid dat ***Magdalena Jacoba wan Someren van Vrijenes***, die in 1799 in Keulen verbleef (De Ned. Leeuw 1977, kol. 219), niet lang voordat zij in Duisburg in juli 1801 moeder werd van een dochter 31) met de vader van dit kind, de uit Frankrijk afkomstige wijnhuishouder ***Jacques Tessier*** 32), is hertrouwd, nadat zij in het toen bij Frankrijk ingelijfde deel van het Rijnland op grond van de daar toen geldende Franse wetgeving echtscheiding had verkregen 33). Uiteraard stond de Kerk tegenover huwelijken na echtscheiding volstrekt afwijzend. Reeds dat kan voor de predikant, die genoemd kind op 24 juli 1801 doopte, voldoende reden zijn geweest om in de doopakte de moeder „angebliche Ehefrau" van ***Jacques Leyssier*** (lees: ***Tessier***) te noemen 34). Indien deze echtscheiding inderdaad uitgesproken is, werd zij in Nederland uiteraard niet erkend.

29) Men zie, wat dit alles betreft: Dalloz, Jurisprudence Générale, Supplément au Répertoire de Législation, V, Paris, 1890, p. 320/321, en P. Sorokin, Die Soziologie der Revolution, München, 1928, p. 100 vlg. Beide schrijvers deelden mee, dat er nog in de jaren 1800 en 1801 in Frankrijk veel meer huwelijken gescheiden, dan gesloten werden. Men kan dus niet ontkennen, dat de wetten, die de echtscheidingen mogelijk maakten, kennelijk in een behoefte voorzagen. Ook in ons land waren destijds de opvattingen over huwelijkstrouw zodanig, dat volgens een tijdgenoot „schending van huwelijkstrouw behoorde tot de regelmatig voorkomende ondeugden" (P. J. Blok, Geschiedenis van het Nederlandsche Volk, VII, Leiden, 1907, blz. 100). Revolutionnaire tijden hebben zich altijd gekenmerkt door losheid van zeden (Sorokin, a.w., blz. 90 vlg., met vele voorbeelden uit verschillende landen en tijden).

30) Een incidentele uitzondering op dit principe vormde de uitsmaak van het Keizerlijke Hof van Orléans d.d. 19 april 1860 inzake ***Mary*** Ann ***Bulkley*** (1809-1863); zie: De Ned. Leeuw 1961, kol. 92 en ald. noot 72.

31) ***Catharina Sophia Jacoba Elisabeth Carolina Tessier,*** geb. Duisburg 18 juli, ged. ald. (Ev. Ref.) 24 juli 1801, † Brussel 18 okt. 1824, tr. ald. 21 jan. 1824 ***Joannes Baptista Amand,*** geb. ald. ***30*** okt. 1801, schoenmaker, zn. van ***Jean*** en ***Anne Marie de Wever.***
Deze dochter werd gevolgd door een tweede kind ***Maria Johanna Petronella*** Tessier, geb. Duisburg 12 april 1803, ged. ald. (Ev. Ref.) 20 april 1803, winkelierster, † (niet in Brussel) in of na 1842 en vóór sept. 1826 (niet in Brussel) gehuwd met de schoenmaker ***Pierre Vanderhaegen,*** † in of na 1842 (niet te Brussel).
Uit laatstgenoemd huwelijk sproot een zoon ***Guillaume Vanderhaegen,*** geb. Brussel 1 sept. 1826, gehuwd met ***Catherine Petronille Maes.*** geb. Gent (Belg.) 4 jan. 1830. † Parijs 29 dec. 1889, dr. van ***Rudolphus en Coletta Joanna Maesschalck.***

32) Hij zou volgens de doopakte van zijn oudste dochter afkomstig zijn geweest uit St. André de Cubzac (Gironde), maar daarvan was aldaar geen bewijs te vinden.

33) Het huwelijk kàn ontbonden zijn verklaard, indien ***Zeger*** — mogelijk door onbekendheid met dit tegen hem in het buitenland aangespannen proces of door andere omstandigheden — geen verweer heeft gevoerd en het vonnis bij verstek is gewezen.

34) Doopgetuigen waren ***Dietrich*** von der ***Weppen, Friedrich Effey, Sophia Dalenscheid, Elisabeth von der Weppen en Charles*** comte de ***Lovaria.*** Behalve de voornaam van de vader (Jacques = Jacoba) vindt men de voornamen van de tweede, derde en vierde doopgetuige terug onder de voornamen van het kind. Zie noot 31.

Zeger Stael ***van Holstein*** bleef de wettige echtgenoot van ***Magdalena Jacoba van*** *Someren* ***van*** *Vrijenes.* Een poging zijnerzijds om alsnog in 1810 echtscheiding te verkrijgen mislukte (Jaarboek Centraal Bureau voor Genealogie 1976, blz. 85). Nadat zijn vrouw hem had verlaten, schijnt zijn dochter, met wie hij nog in 1805/1806 in Tilburg samenwoonde (Arch. Kerkeraad Tilburg, no. 23), voor hem de huishouding waargenomen te hebben, maar na haar huwelijk in 1806 bleef hij eenzaam achter, hetgeen ertoe kan hebben geleid, dat hij in 1810 plannen heeft gekoesterd om te hertrouwen. Na blijkens de ledematenregisters van de desbetreffende Nederlands Gereformeerde gemeenten sinds 1806 onder meer gewoond te hebben in 's-Hertogenbosch, Breda, Brummen, Velp (Geld.), in de omgeving van Driebergen of Zeist en Dinxperlo, ging hij in 18 16, als ware hij met haar gehuwd, op 't Huis te Zande onder Hummelo samenwonen met ***Hendrina*** (later: ***Hendrika) Johanna*** *Romeyn,* geb. en ged. Barneveld 5 dec. 1776, † Oosterbeek 2 okt. 1850, dr. van *Hessel Romeyn* († 10 nov. 1815) en *Elisabeth Lugtigh* 34a). Genoemd huis was op 5 jan. 1816 door haar aangekocht van Gerrit Jan van Rhemen (nots. E. J. H. Termaat te Doetinchem), bij welke aankoop *Zeger* als haar gemachtigde was opgetreden.

Uit deze samenleving sproot een door *Zeger* als zijn wettig kind aangegeven zoon:

5. *Hieronimus* 35) (of *Hieronimus Zeger* 36)) *Stael van Holstein,* geb. Heidenhoek (gemeente Hummelo) 30 april 1817, † Oosterbeek 20 jan. 1824.

In 1825 blijken *Zeger Stael van Holstein* en *Hendrika Johanna Romeyn* weer uit elkaar te zijn gegaan. *Zeger,* toen zelf te Arnhem wonende, kocht op 15 juli 1825 't Huis te Zande van H. J. Romeyn 37), die toen woonachtig was te Oosterbeek (nots. J. Busgers te Arnhem, 1825, no. 107), en verbond zich de volgende dag (nots. J. Busgers, 1825, no. 108) tot betaling van een jaarlijkse alimentatie, waarvoor hij genoemd huis tot zekerheid stelde. Op 2 dec. 1826 (nots. J. Busgers, 1826, no. 167) verkocht hij dat huis aan zijn dochter 37a), wier kinderen

34a) Gens Nostra 1962, blz. 95 en 99.

35) Geboorteakte.

36) Overlijdensakte.

37) Weliswaar sprak ***Zeger Stael*** van ***Holstein,*** destijds (nog) wonende op Groot Zande ('t Huis te Zande), op 18 febr. 1822 in een notariële akte (nots. J. Busgers te Arnhem 1822. no. 22) over de „disputen, die tusschenhem en zijn schoonzoon, den heer ***Johan Frederik Scheidt van Holstein,*** negociant, en zijn dochter, vrouwe ***Henrietta Justina Wilhelmina Stael van Holstein,*** wonende te Brussel, gerezen (waren) over het tweede huwelijk van hem, comparant, met vrouwe ***Hendrika Johanna Romein",*** maar uit het feit, dat koop en verkoop tussen echtelieden niet mogelijk was, volgt, dat ***Zeger Stael van Holstein*** en ***Hendrika Johanna Romeyn*** (die in de aankoopakte van genoemd huis d.d. 5 jan. 1816 nog vermeld werd als „ongehuwd en wonende te Barneveld") in werkelijkheid nimmer gehuwd zijn. De vondst van de koopakte uit 1825 was dan ook voor mij aanleiding om mijn langdurige zoeken naar dat huwelijk te staken.

37a) Aan haar verkocht ***Zeger Stael van Holstein,*** toen zelf wonende te Velp (Gld.), op 10 sept. 1827 ook een huis aldaar, gelegen ten oosten van de weg naar Beekhuizen en de buitenplaats Schoonoord en ten westen van de weg langs de buitenplaats Overbeek (nots. J. Busgers te Arnhem, 1827, no. 138), dat hijzelf op 7 mei 1817 had gekocht (nots. 1. Niihoff te Arnhem, 1817, no. 170), na het aanvankelijk op 22 maart 1813 (nots. 1. Nijhoff, 1813, no. 85) te hebben gehuurd. Vader en dochter woonden in 1827 weer samen te Velp (G.).

het na haar overlijden op 2 juni 1850 verkochten aan A. W. C. baron van Pallandt en zijn vrouw (nots. D. Pastoor te Doetinchem).

Zeger zelf noemde zich op 26 april 1838 „weduwnaar van 'vrouwe *Magdalena Jacoba van Sotneren van Vrijenes,* die in het jaar 1834" (lees: 1835) „te Brussel is overleden" (nots. J. Muller te Apeldoorn, 1838, no. 98) en wend na zijn dood Bij de Burgerlijke Stand ingeschreven als weduwnaar van *M. J. van Someren van Vrijenes. Hendrika Johanna Romeyn* overleed te Oosterbeek als weduwe van *Zeger Stael van Holstein. Magdalena Jacoba van Someren van Vrijenes* stierf blijkens haar overlijdensakte te Brussel als weduwe van *Jacques Tessier.* Uit het feit, dat bij het op 21 jan. 1824 te Brussel gesloten huwelijk van zijn in 1801 geboren dochter met betrekking tot zijn overlijden alleen een akte van bekendheid overgelegd kon worden zonder vermelding van plaats en datum van dat overlijden, kan afgeleid worden, dat *Jacques Tessier* zijn gezin lang te voren verlaten moet hebben zonder nog iets van zich te hebben laten horen. Blijkens mijn ervaring werd vroeger in dergelijke gevallen doorgaans met zo'n akte van bekendheid genoegen genomen, indien bij voorbaat vaststond, dat naspeuringen toch geen succes zouden hebben en derhalve alleen maar tot zinloos uitstel van een voorgenomen huwelijk zouden hebben geleid [38]).

IV. *Johan Hendrik Adriaan Leonard Stael van Holstein* — zich van 1814-1838 noemende *Johan Hendrik Adriaan Stael van Holstein (zie* hierna), R.M.W.O. 4, geb. Doetinchem 24 aug., ged. ald. 26 aug. 1792, cadet bij de lste Halve Brigade (26 aug. 1803), élève aan de Kon. Militaire School te Honselersdijk (10 april 1807), korporaal in het Légion des Vélites Hollandaise (30 juli 1810), sergeant in het regt. des Pupilles de la Garde Impériale (25 aug. 1810), sous-lieutenant (6 dec. 181 1) bij het lste regt. Tirailleurs van die Garde (febr. 1813), 1 ste luit. (3 juni 18 13), ontslagen uit Franse dienst 12 april 18 14 [39]); 30 dec. 18 14 in Nederlandse dienst (onder de personlia van zijn in 1791 geboren, maar jong overleden broer) als lste luit. bij het Koloniaal Depôt Batt. nr. 33, kapitein (8 okt. 1816) en als zodanig van 3 juli 1817 tot 17 jan. 1821 in Nad. Oost-Indië, majoor (7 dec. 1837) [40]), ridder Mil. Willems Orde 4de kl., drager van het Metalen Kruis [41]), † als gep. majoor, Rotterdam 16 maart 1862 [42]),

38) Men vergelijke: W. de Vries, Over de betrouwbaarheid van akten van de Burgerlijke Stand in de eerste helft van de negentiende eeuw, in: Mensen van Vroeger, 1973, blz. 143 vlg., en Onze voorouders en hun Werk, uitgave Ned. Gen. Ver., 1971, blz. 233 vlg., waas men op blz. 264 vlg. een (ander) voorbeeld kan vinden van een „weduwe" die nooit gehuwd was, en van een zogenaamd vóór nov. 1850 op een onbekende plaats en datum „overleden" vader, die na eerstgenoemde vrouw en zijn bij haar verwekte kinderen spoorloos te hebben verlaten, in werkelijkheid pas enige jaren na nov. 1850 het tijdelijke met het eeuwige verwisselde.

39) **Ik dank deze gegevens** aan inlichtingen van de Service Historique de l'Etat-Major de l'Armée de Terre te Vincennes.

40) **A.R.A.** 's-Gravenhage, Stamboeken van Officieren na 1813. Bijzonder veel dank ben ik, behalve aan de in noot 39 vermelde instantie, verschuldigd aan de luitenant-kolonel G. J. van Ojen Jr., hoofd van de Sectie Krijgsgeschiedenis van de Staf van de Bevelhebber der Landstrijdkrachten te Scheveningen, die mij bijzonder uitvoerig inlichtte.

41) Besluiten van resp. 12 okt. 1831, no. 92, en 5 april 1832.

42) De inhoud van de overlijdensakte is in verschillende opzichten onjuist.

tr. le Harderwijk 11 jan. 1817 (onder voornoemde onjuiste personalia) *Hendrika Willemina Middelburg,* geb. Deventer 14 dec., ged. ald. 22 dec. 1799, † Harderwijk 21 mei 1837, dr. van *Arnoldus* en *Johanna Eijbarta Hartkamp;* tr. 2e Oirschot (onder zijn juiste personalia) 1 juni 1838 *Anna Isabella van Nahuijs,* geb. Oirschot 21 aug., ged. ald. 25 aug. 1805, † Amsterdam 1 dec. 1857, dr. van *Pieter Elias* en *Gesina ten Ho* (o) *ve.*

Uit het eerste huweliik:

1. *Ferdinand Leopold Stael van Holstein,* geb. Kampen 30 juli 1821, kapitein ter koopvaardij, † Rotterdam 16 april 1863.
2. *Johan Hendrik Adriaan Stael van Holstein,* geb. Namen (Belg.) 30 sept. 1828, † Amsterdam 3 jan. 1858.
3. *Leopoldus Fredericus,* volgt V.
4. *Gerrit Willem Stael van Holstein,* geb. Harderwijk 16 maart 1837, † ald. 24 juli 1837.

Uit het tweede huwelijk:

5. *Anna Isabella Stael van Holstein,* geb. Boxtel 9 maart 1839, † Amsterdam 28 nov. 1848.
6. *Pieter Gesinus Stael van Holstein,* geb. Vlissingen 13 april 1840, † Amsterdam 2 juni 1848.

Johan Hendrik Adriaan Leonard Stael van Holstein (1792-1862) begon — kennelijk onder de hoede van zijn vader — zijn militaire loopbaan op 26 aug. 1803 als cadet bij de lste Halve Brigade, Na nog in Franse dienst deelgenomen te hebben aan de veldslagen bij Lützen, Bautzen, Dresden, Leipzig, Hanau en het gevecht bij Pirna in Duitsland, werd hij op 1 febr. 1814 te Brienne in Frankrijk door een geweerkogel aan het hoofd gewond. Hij verzocht toen bij een door hem als *J. H. A. Stael van Holstein* ondertekend verzoekschrift d.d. 21 febr. 1814 ontslag uit de Franse dienst en na verlening daarvan, trad hij op 30 dec. 1814 als *Johan Hendrik Adriaan Stael van Holstein,* geb. 6 febr. 1791 — dus onder de personalia van zijn (jong overleden) broer (immers met weglating van zijn eigen vierde voornaam en onjuiste geboortedatum) — in Nederlandse dienst. Op 17 jan. 1821 uit Oost-Indië in Nederland teruggekeerd, werd hij in april van dat jaar op 2/3 activiteitstractement gesteld, maar in aug. 1829 keerde hij weer in actieve dienst terug, nog steeds onder de personalia van zijn broer. Onder deze personalia was hij in 1817 ook met medewerking (toestemming) van zijn vader getrouwd. Hij legde toen als geboortebewijs, over een reeds op 12 nov. 1812 te Doetinchem afgegeven, door de maire gelegaliseerd en in het Frans gesteld extract uit de doopakte van genoemde broer, in welk uittreksel evenwel achter de voornamen *Johan Hendrik Adriaen* de naam *Stael van Vrijenes* was weggelaten en alleen was vermeld, dat dit kind een zoon was van *Zeger Stael van Holstein* en *Magdalena Jacoba van Someren van Vrijenes.* Doordat uit dit uittreksel „bleek", dat de bruidegom ouder dan 25 jaar was — in werkelijkheid had hij die leeftijd nog niet bereikt — zal van hem geen bewijs van huwelijkstoestemming van zijn moeder zijn geëist (art. 148 Code Napoléon). Vermoedelijk in verband met zijn tweede huwelijk werden bij een helaas verloren gegane beschikking van de Minister van Oorlog d.d. 24 febr. 1838, no. 5 de inschrijvingen in het stamboek o.m. in die

zin gewijzigd, dat de voornamen ***Johan Hendrik Adriaan*** veranderd werden in ***Johan Hendrik Adriaan L e o n a r d*** en de geboortedatum van 6 febr. 1791 gewijzigd werd in 24 aug. 1792. Van 1814 tot 1838 is ***Johan Hendrik Adriaan Leonard Stael van Holstein*** (1792—1862), die zelf veelal zonder voorletters als „***Stael van Holstein***" tekende, dus door het leven gegaan alsof hij zijn eigen broer was. Nadat zijn vader hem nog onder de personalia van die broer op 4 nov. 1816 zijn toestemming tot zijn (eerste) huwelijk had verleend (notaris Termaat te Doetinchem 1816, inv. 538, no. 106), gaf hij hem op 26 april 1838 onder de juiste personalia zijn consent (nots. J. Muller te Apeldoorn 1838, no. 98). Dit alles verhinderde evenwel niet, dat het door de directeur-generaal van Oorlog afgegeven bewijs van huwelijkstoestemming d.d. *2* april 1838 nog ten name van ***Jan Hendrik Adriaan Stael van Holstein*** luidde. En toen op 18 nov. 1858 ***J. H. A. L. Stael van Holstein*** voor notaris G. C. Joekes te Haarlem zijn laatste wilsbeschikking maakte (G.A. Haarlem, Nieuw not. archief, inv. 667, no. 762) schijnt hij aanvankelijk nog bij het opgeven van zijn naam zijn vierde voornaam vergeten te hebben, want die werd er later nog in margine bijgevoegd.

Waarom reeds in nov. 18 12 te Doetinchem een authentiek doopbewijs ten name van het jong overleden kind ***J. H. A. Stael van Holstein,*** geb. 6 febr. 1791 [43]), is aangevraagd en verkregen, zulks terwijl ***J. H. A. L. Stael van Holstein*** toen zelf in Franse dienst in het buitenland vertoefde [44]), is mij niet geheel duidelijk geworden. Mogelijk heeft *Zeger Stael van Holstein* zijn toen nog minderjarige zoon in verband met bepaalde omstandigheden, waarvan wij de aard niet meer kunnen achterhalen, zekerheidshalve een bewijsstuk willen verschaffen, waarmee hij zou kunnen aantonen, dat hij op 6 febr. 1812 al meerderjarig zou zijn geworden. In werkelijkheid zou ***Johan Hendrik Adriaan Leopold*** pas op 24 aug. 1813 de toen voor meerderjarigheid noodzakelijke leeftijd van 21 jaar bereiken (art. 388 Code Napoléon). Heeft *Zeger* misschien willen voorkomen, dat ingeval van eigen overlijden vóór aug. 1813 zijn jongste broer nog onder voogdij gesteld zou moeten worden, hetgeen i.v.m. de levensgeschiedenis van zijn moeder wel tot bijzonder onprettige onthullingen zou hebben kunnen leiden ? Het doel waarmee dat doopbewijs in 1817 bij het eerste huwelijk van die zoon werd gebruikt, lag dan in dezelfde lijn als het doel, waartoe het oorspronkelijk aangevraagd kan zijn: als „ruim 25-jarige" kon de bruidegom toen volstaan met een toestemming van alleen zijn vader. Maar dit alles verklaart nog niet, waarom ***Johan Hendrik Adriaan Leopold*** in febr. 1814 als ***J. H. A.*** ontslag uit de Franse dienst vroeg en in dec. 1814 in Nederlandse militaire dienst trad onder de personalia van zijn jong overleden broer.

V. ***Leopoldus Fredericus*** *Stael van Holstein* (zelf zijn naam schrijvende als „Staël van Holstein"), geb. Antwerpen 13 sept. 1830, koopman te Amsterdam, vanwaar hij op 4 mei 1858 vertrok naar Parijs, bankier aldaar onder de naam ***L. F. Staël de Holstein,*** † Parijs (XIe) 29 juli 1886, tr. 1e Amstendsm 4 juni 1857 ***Elisabeth Engelina*** *Toussaint,* geb. Muiden 16 april 1831, † Amsterdam 31 okt.

43) Vergelijk noot 28.
44) Hij kampeerde toen te Boulogne; zie noot 39.

1870, dr. van ***Sybrand*** en ***Engeltje Gerardina van*** *Tright;* tr. 2e (onbekend waar, maar vermoedelijk in Frankrijk (Parijs?)) ***Va lntine Caroline Brun,*** geb. circa 1848, † na 29 juli 1886 [45]).

Uit het eerste huwelijk (o.a.?):

1. ***Engelina Gerardina*** *Stael van Holstein,* geb. Amsterdam 20 maart 1858, vertrok in 1858 met haar ouders naar Parijs.
2. ***Henrietta Hendrika Wilhelmina Staël de Holstein,*** geb. Parijs (? [46])) 20 juli 1863 [47]), † Blaricum 28 sept., begr. Amsterdam (begraafplaats Zorgvlied) 2 okt. 1923.

   In haar overlijdensadvertentie werd door haar neef ***W. Toussaint*** ten onrechte meegedeeld, dat zij te Laren (N.-H.) overleden was. Navraag bij de administratie van de begraafplaats Zorgvlied bracht de juiste plaats van haar overlijden en haar geboortedatum aan het licht.

IIIb. ***Jean Henri Adrien*** (of ***Johan Hendrik Adriaan*** [48]) *Stael van Holstein,* ged. Zutphen (Waalse Kerk) 11 jan. 1767, cadet bij het regt. Oranje-Gelderland (1782), vaandrig (1781) , luitenant (20 maart 1794), ging in ***1795*** naar het Rassemblement van Osnabrück, waarna hij zes jaren in Engeland diende in het lste regt. van The King's Dutch Legion, werd 13 aug. 1814 plaatsmajoor 3de kl. met de rang van kapitein te Kampen, daarna te Zwolle (21 dec. 1818), gepens. 30 jan. 1819, † Kampen 11 aug. 1823, tr. vóór 1797 (niet te Minden (Pr.)) ***Johanna Dorothea Neuhaus*** (ook wel: ***Niehaus),*** geb. Minden (Pr.) circa 1769, ged. ald. (Ev. Luth. Kirchengemeinde St. Martini) 31 jan. 1770 (als ***Johanna Maria),*** † Kampen 18 aug. 1849, dr. van ***Henrich Niehus*** en ***Dorothea*** (ook wel ***Sophia) Elisabeth Nagel*** [49]).

Uit dit huwelijk:

1. ***Gerhard Wilhelm*** *Stael van Holstein,* geb. Minden 31 okt. 1797, ged. ald. (Ev. Ref. Petrigemeinde) 19 aug. 1798, als gepens. majoor bij het Luxemburgse Contingent in 1876 wonende te Kampen [50]), ridder Mil. Willems Orde 4de kl., † Kampen 22 sept. 1879,

45) Dit tweede huwelijk schijnt geen succes geworden te zijn, want bij zijn overlijden woonden, blijkens zijn overlijdensakte, de echtelieden gescheiden. Gelegenheid voor verder onderzoek te Parijs heeft mij ontbroken.
46) Overlijdensakte Blaricum. Zie ook volgende noot.
47) Opschrift op graf Zorgvlied, graf no. 1063, Nieuwe gedeelte. In de registers van de Burgerlijke Stand te Parijs (20 arrondissementen!) was haar geboorte echter, naar mij werd medegedeeld, niet te vinden.
48) In de doopakte van zijn oudste zoon wordt hij ***Johann Heinrich Adrian Stael van Holstein*** genoemd.
49) Bij de doop van ***Dorothea Henriette*** *Stael van Holstein* (1802-1872) was als getuige aanwezig de grootmoeder van dit kind ***Dorothea Elisabeth Niehus,*** geb. Nagel (doopakte en huwelijksbijlagen Beesd, 1824, no. 6). De doop van een ***Johanna Dorothea Nieh(a)us*** bleek in Minden niet te vinden. Blijkens haar overlijdensakte (Kampen, 1849) is zij te Minden circa 1769 geboren. Aldaar werd op 31 jan. 1770 gedoopt een dochter van de burger en bakker ***Henrich Niehus*** en ***Sophia Elisabeth,*** geboren Nagel, en genaamd ***Johanna Maria.*** Op 3 mei 1775 volgde de geboorte (en doop) van ***Justina Dorothea.*** dochter van de burger ***Henrich Niehus*** en zijn vrouw ***Dorothea Nagel,*** De stadsarchivaris van Minden schreef mij d.d. 31 juli 1974: „Mit den Vornamen nahm man es offensichtlich nicht so genau, wie man an den ververschiedenen Vornamen der doch in beiden Fällen gleichen Mutter sieht".
50) De Ned. Leeuw, 1912, kol. 402.

tr. ald. 17 april 1850 *Catharina Regina Johanna Alberta Hoemann*, geb. Rotterdam 1 nov. 1816, † Kampen 15 maart 1874, dr. van *Ernst Willem en Johanna Clara Schey* en wede. van *Johann Cornelis de Cordua Freudenberg.*

2. *Dorothea Henriëtte Stael van Holstein*, geb. Minden 27 febr., ged. ald. (Ev. Ref. Petrigemeinde) 17 maart 1802, † Kampen 1 febr. 1872, tr. Beesd 26 juni 1824 *George Zegers*, geb. Hattem, ged. ald. 3 april 1800, arts achtereenvolgens te Beesd, Edam en Maassluis, † ald. 24 nov. 1845, zn. van *Jan Barend* en *Aletta Johanna Lemke.*

3. *Johanna Helena Geerfrude Stad van Holstein*, geb. Minden 21 nov., ged. ald. (Ev. Ref. Petrigemeinde) 14 dec. 1803, † Arnhem 18 juni 1845, tr. Kampen 22 aug. 1836 *Carel Cornelis van Vloten*, geb. Amsterdam 17 juli 1804, ontvanger der in- en uitgaande rechten en accijnzen te Arnhem (tot 1868). † ald. 5 dec. 1874, zn. van *Willem Cornelis* en *Susanna Wilhelmina Remy*; hij hertr. haar zuster sub 4.

   Uit dit huwelijk een zoon ***Eduard Anton van Vloten*** (1840—1906), ***die*** bij besluit van de Gouverneur-Generaal van Ned. Indië d.d. 16 aug. 1880 vergunning verkreeg zich ***Stael van Holstein*** van ***Vloten*** te noemen. Uit zijn huwelijk met Jkvr. ***Elisabeth Lucia Francisca Junius van Hemert*** sproot, behalve twee dochters, een zoon wiens huwelijk kinderloos bleef [51]).

4. *Gerhardine Bernhardine Amalie Louise Stael van Holstein*, geb. Minden 24 sept., ged. ald. (Ev. Ref. Petrigemeinde) 28 sept. 1806, † Arnhem 27 juli 1869, tr. Kampen 17 aug. 1846 *Carel Cornelis van Vloten*, wedr. van haar zuster sub 3.

---

51) Nederland's Patriciaat, 1914, blz. 438.

Du Moulin,

door IR. J. W. NIERMANS.

§ 1. Inleiding+

Zover mij bekend werd nog nimmer een enigszins volledige genealogie gepubliceerd van het oud-adellijke uit Frankrijk afkomstige geslacht *Du Moulin*, waarvan enkele takken zich tengevolge van de geloofsvervolgingen in Frankrijk over Europa hebben verspreid en ten dele in Nederland een nieuw vaderland hebben gevonden.

Dat over dit Hugenotengeslacht in de genealogische literatuur zo weinig te vinden is, treft te meer, omdat het toch een aantal belangrijke figuren heeft voortgebracht, soms zelfs van Europese vermaardheid, terwijl ook onder de aangehuwden en de nakomelingen van vrouwelijke Du Moulin's verscheidene befaamde en geleerde figuren voorkomen.

In biografische woordenboeken vindt men van leden en aanverwanten van dit geslacht soms zelfs wel uitvoerige levensbeschrijvingen, maar de onderlinge samenhang treedt daarbij niet duidelijk aan het licht.

In de ,,Dictionnaire de la Noblesse" door F. de la Chesnaye-des Bois (laatste druk Parijs, 1869) vindt men een stamreeks van dit geslacht Du Moulin, die eindigt met de generaal *Pierre-Louis du Moulin (1681-1756).* Deze stamreeks geeft echter vrijwel geen exacte data en geen broers of zusters met hun nakomelingen, terwijl de latere generaties uiteraard geheel ontbreken.

Ik heb nu getracht een zo volledig mogelijke genealogie op te stellen, beginnend met *Joachim du Moulin* die leefde van 1538 tot 1618 en eindigend met de laatste mannelijke nakomeling, *François Adrien du Moulin*, die op 14 juni 1863 te 's-Gravenhage overleed.

Tracht men een overzicht te krijgen over dit geslacht in de hierna meer gedetailleerd behandelde periode, dus van circa 1550 tot 1850, dan treft allereerst de beperkte beroepskeuze: vrijwel uitsluitend predikanten en officieren. In de oudere generaties overwegen predikanten, in de jongere officieren. In beide beroepen werd veelal een vooraanstaande plaats ingenomen: hoogleraren en generaals (als ze tenminste lang genoeg leefden om deze rang te bereiken !).

Niet alleen de officieren, maar ook de predikanten waren strijdbare figuren, die in een tijd waarin de protestanten in Frankrijk gemolesteerd, vervolgd en verdreven werden, steeds weer het goed recht van hun geloof verdedigden en de confrontatie met vertegenwoordigers van de Rooms-Katholieke kerk en de staat niet schuwden. Hiervan vindt men in de hier geboden genealogie niet vaak melding gemaakt. Een genealogie is niet de plaats voor uitvoerige levensbeschrijvingen. Bij de belangrijkste figuren is echter opgegeven waar men meer bijzonderheden over de betreffende persoon kan vinden. In de tweede plaats is het opvallend dat zoveel volwassen geworden leden van dit geslacht een hoge ouderdom hebben bereikt, vooral in de oudere generaties. *Joachim* (I) werd 80 jaar oud, zijn kinderen *Esther 76, Pierre 90, Marie 83* jaar oud. In de derde generatie is *Pierre* (11, 1) 83 jaar, *Louis* (IIIa) 77 en *Marie* vrijwel zeker meer dan 80 jaar oud geworden. In de daaropvolgende generaties werden *Hélène, Susanne* en *Judith Elisabeth 76* jaar oud, *Marie Emilie 77* en *Susanne Louise Henriëtte 75* jaar. De officieren brachten het er minder goed af. Slechts *Pierre Louis* (V b) werd ouder dan 70, nl. 76 jaar. Het moet wel een sterk geslacht geweest zijn, waarvan veel leden, ondanks de dikwijls grote psychische druk waaronder ze leefden, toch een voor die tijden uitzonderlijk hoge ouderdom bereikten.

De samensteller is zich er zeer wel van bewust, dat zelfs deze gedeeltelijke genealogie verre van volledig is. Belangrijke doop-, trouw- en begraafdata ontbreken nog en er zullen vermoedelijk nog wel kinderen onvermeld zijn gebleven. Van andere, wel genoemde kinderen kon vaak de verdere levensloop niet worden vastgesteld. Toch lijkt het waarschijnlijk dat de volwassen geworden *Du Moulin's* voor zover zij niet in Frankrijk zijn blijven wonen of nakomelingen zijn van *Pierre Louis du Moulin* in Duitsland, hier wel allen zijn vermeld.

Met de Genealogical Society of the Church of Jesus Christ of Latter-Day Saint's te Salt Lake City werd contact opgenomen om na te gaan of en waar nog *Du Moulin's* in Engeland werden geboren of zijn gehuwd. Men kon niet meer vinden dan mij uit andere bronnen reeds bekend was.

Er moge hier tenslotte vermeld worden dat in veel gedrukte bronnen onjuistheden voorkomen en dat ook de fiches van de Waalse kerk niet altijd te vertrouwen zijn, zoals bij het voor deze publicatie nodige onderzoek enkele malen is gebleken.

§ 2. De **oudste generaties.**

Volgens de Dictionnaire de la Noblesse (hiervoor reeds genoemd), is het geslacht *Du Moulin* ,,ancienne noblesse, originaire de l'Isle de France ou de Brie et connu depuis plus de six siècles".

Volgens het Grand Armorial de France, tome V, is „*Du Moulin* — Brie et Bretagne — Sgr. de Brossay, Lormegrenier, du Lavoir, de la Riffardière — maintenu noble en 1670 et 1671 sur preuves remontées à 1552".

En in La France Protestante, Deel IV, pag. 411, leest men: „*Du Moulin,* famille d'une ancienne noblesse de l'Isle de France, qui a fourni à l'Eglise catholique plusieurs hauts dignitaires et à l'Eglise protestante une suite d'écrivains éminents. Les deux branches de cette famille qui embrassèrent la Réforme: (1) celle de Mignaux et (11) celle de Lormegrenier, descendaient de *Denis du Moulin,* archévêque de Toulouse en 1447 et de *Marie de Courfenay";* over de tak de Mignaux: „*Jean du Moulin* épousa une parente de *Thomas de Boleyn,* père de l'infortunée épouse du roi d'Angleterre Henri VIII." Daaruit: „*Jean,* sieur de Villefavreuse et de Mignaux, avocat du parlement de Paris et père du célèbre jurisconsulte *Charles du Moulin"* (1500-1566, o.a. professor te Straatsburg) .

De stamreeks in de Dictionnaire de la Noblesse begint met I. *Hue du Moulin,* chevalier, genoemd in 1339 en 1340, gevolgd door II. *Etienne du Moulin* genoemd in 1355, en III. *Jean du Moulin,* die de erfgename van Fontenay huwde, waardoor de seigneurie de Fontenay in het geslacht *Du Moulin* kwam. Diens zoon was IV. *Denijs du Moulin,* chevalier, seigneur de Fontenay, de Brie etc., „conseiller du Roi", die in 1412 trouwde met *Marie de Courfenay,* weduwe van *Guillaume de la Grange* en dochter van *Pierre de Courtenay* en *Agnes de Melun.*

Na het overlijden van zijn echtgenote ging *Denijs* over tot de geestelijke stand en werd o.m. patriarch van Antiochië, bisschop van Parijs (10 juni 1439), aartsbisschop van Toulouse en kardinaal (12 nov. 1440). Hij overleed 15 sept. 1447. In de Notre Dame te Parijs is nu nog aan de rechterzijde van het grote altaar een gedenkplaat van hem te zien, met de inscriptie: „Dionysius du Moulin, C. Episcopus Parisiensis, Patriarcha Antiochenus, obiit Ao. D. MCCCCXLVII."

Zijn zoon, V. *Jean du Moulin,* huwde *Marguerife de Rouvroy de Sc. Simon,* dochter van *Gauchez de Rouvroy,* seigneur de St. Simon en diens echtgenote *Marie de Sarrebriick.* Uit dit huwelijk stamt VI. *Pierre du Moulin,* seigneur de Lorme Grigny, gehuwd met *Marie de la Zouche (Souches),* waaruit VII. *Pierre du Moulin,* seigneur de Lorme Grigny, gehuwd met *Susanne de Gabinets,* waaruit VIII. *Joachim du Moulin,* seigneur de Lorme Grigny, gehuwd met *Jeanne de Houville (Douville, de Souville).* Deze *Joachim* is circa 1540 te Orleans overleden [1]). Hij was nog rooms-katholiek. Zijn zoon *Joachim du Moulin* die in de genealogie volgt als generatie I, werd door zijn moeder onterfd omdat hij gereformeerd was geworden.

Ik vermeld deze stamreeks, eraan toevoegende dat de filiatie door sommige genealogen twijfelachtig wordt geacht, doordat het huwelijk van *Denijs* met *Marie de Courtenay* in een moderne publicatie [2]) niet meer genoemd wordt. In oudere literatuur [3]) wordt de afstamming van *De Courtenay* wel steeds genoemd, en bovendien wordt een van de kwartieren van het wapen *Du Moulin* gevormd door het wapen *De Courtenay.*

1) Lucien Rimbault, Pierre du Moulin 1568—1658, un pasteur classique à l'âge classique, Parijs 1966, pag. 195. Volgens F. de la Chesnaye-des Bois, Dictionnaire de la Noblesse, Parijs, 1869, was *Joachim* in 1553 nog in leven.

2) Gaston Sirjean, Encyclopédie généalogique des Maisons Souveraines du Monde, deel XI, 1966, onder Les *Courtenay.*

3) B.v. Histoire de la Maison Royale de France et des grands officiers' de la Couronne, Parijs, 1678, onder *S.* Simon, pag. 397 en 398.

§ 3. Wapen.

Het wapen *Du Moulin* komt voor op het wapenbord van *Jean Jacques du Moulin* (V a) , thans in het Freilichtmuseum te Pewsum, dat vroeger in de grote kerk te Emden hing [4]). De beschrijving van het wapen luidt: gevierendeeld: I. in zilver drie rolde koeken (kogels) (De *Courtenay);* II. in zwart een zilveren kruis, in het midden en aan de einden beladen met rode schelpen *(De Rouvroy de St. Simon);* 111. in blauw een zilveren leeuw *(Saarbriicken);* IV. in blauw zeven gouden penningen, 3, 3, 1, met een zilveren schildhoofd *(De Melun);* hartschild: in zilver een zwart ankerkruis, beladen met een gouden schelp *(Du Moulin).* Helmteken: onder een kroon het ankerkruis uit het hartschild.

Voorts wordt het wapen enige malen in de heraldische literatuur vermeld [5], [6]).

Een lakafdruk van het stempelzegel van *Pierre du Moulin* (IIIb, 1) vindt men op een brief, 25 nov. 1672 door hem aan de raadpensionaris Gaspar Fagel geschreven [65]).

§ 4. Bronnen.

Een basis voor het onderzoek naar de familie *Du Moulin* werd gevormd door een manuscript g e n e a 1 o g i e *Du Moulin,* opgesteld door *François Adrien du Moulin (1778-1863)* en aangeboden aan „mon ami Matthias Jean Struick, Ministre du Saint Evangile à Bois-le-Duc par son tout affectionné oncle", aanwezig in het familiearchief *Struick du Moulin* en in afschrift bij schrijver dezes. Deze genealogie geeft — behalve in de jongste generaties — geen data en geen plaatsen, maar noemt wel namen van broers of zusters, dikwijls echter onvolledig en onjuist, ook in de jongste generaties.

Veelvuldig worden leden der familie vermeld in een aantal biografische woordenboeken. Bij de diverse leden is aangegeven waar meer over hun levensloop te vinden is. De daarbij gebruikte afkortingen zijn de volgende:

Van der Aa: A. J. van der Aa, Biographisch Woordenboek der Nederlanden, Haarlem, 1852-1878.

N.N.B.W. Nieuw Nederlandsch Biographisch Woordenboek, Leiden, 1911-1938.

Biogr. Prot.: De Bie en Loosjes, Biographisch woordenboek van Protestantsche Godgeleerden in Nederland, 's-Gravenhage, 1907 enz.

Biogr. Gen.: Nouvelle Biographie Générale, Paris, 1861.

Dict. Biogr.: Dictionary of National Biography, London 1885 en 1917.

Deutsche Biogr.: Allgemeine Deutsche Biographie, 1877,

Chr. Enc.: Grosheide en Van Iterson, Christelijke Encyclopedie, 2e dr., 1956.

Proc. Hug. Soc.: Proceedings of the Huguenot Society of London.

Publ. Hug. Soc.: Publications of the Huguenot Society of London (beide laatst genoemde werken aanwezig in de bibliotheek van het Genootschap).

La France Protestante: Haag, —, Paris, 1856-1859, le druk (10 delen) en 2e druk (6 delen, niet voltooid), Paris, 1877.

4) Quellen und Forschungen zur Ostfriesischen Familien- und Wappenkunde, 1973, Heft 1/2, S. 132 en 133 (met beschrijving en fotografische afbeelding).

5) J. B. Rietstap, Armorial Général, *tome* 11, pag. 1285.

6) Ernst Heinrich Kneschke, Neues allgemeines deutsches Adelslexikon, Leipzig, 1865, 6. Band, S. 371.

§ 5. Genealogie.

1. *Joachim du Moulin* [7], *escuyer*, seigneur de l'Orme Grenier (Lorme grenier, l'Orme Grigny e.d.) et d'Ancerville [8], geboren omstr. 1538 [9] „eminent pastor at Orleans", later te Sedan, trok zich na een 56-jarige ambtsbediening terug als predikant, † 17 april 1618, 80 jaar oud, tr. le 1564 *Françoise Gabet*, † Sedan 13 febr. 1573, dr. van *Innocent Gabet*, „conseiller du Roi" en rechter te Vienne (vermoord tijdens de Bartholomeusnacht) en *Bonne de Gellone* en wed. van *Jacques du Plessis* [10]; tr. 2e Sedan 12 juni 1573 *Guillemette d'Aurigny d'Ancerville*, zijn volle nicht, † in 1609, dr. van *Pierre d'Aurigny d'Ancerville*, predikant, en wed. van de predikant *Pierre Mercadet* [11].

Uit het eerste huwelijk:

1. *Esther du Moulin*, geb. omstr. 1565 [12], oudste zuster van Marie [8], † Caen 12 maart 1641 [7], tr. 1 e *Georges Guillebert*, van Caen [13]; tr. 2e Caen 18 juni 1595 *René Bochart* (of *Bochard*) [14], escuyer, seigneur du Mesnillet (Ménillet) -en-Brie, geb. ca. 1560. vriend van Pierre du Moulin (11) in Engeland, predikant te Rouaan, † Rouaan eind 1614, zn. van *Etienne Bochart en Jacqueline Luillier* (*l'Huillier*).

   Uit het huwelijk ***Bochart-du Moulin:***

   a. ***Samuel Bochart*** [14], geb. Rouaan 10 mei 1599, studeerde te Londen, Oxford en Leiden (ingeschreven ald. 24 nov. 1620 als Samuel ***Bochardus***, Rotomagensis, 21 jaar, Theol.), predikant te Caen; beroemd geleerde in klassieke en Semitische talen, filosofie, geografie, zoölogie en theologie. Hij schreef o.a. „Géographie Sacrée", waarna hij door Koningin Christina van Zweden werd uitgenodigd aan haar hof te komen. Hij was dat een jaar lang (1652). Zijn verzamelde werken zijn uitgegeven te Leiden en Utrecht in 1692 en 1712; † Caen 16 mei 1667, tr. ***Susanne de Boutesluys***, uit welk huwelijk een dochter ***Esther Bochart*** werd geboren.

   b. ***Marie Bochart***, tr. in 1619 Dr. ***Jean Maximilian de Baux***, seigneur de l'Angle, geb. in 1590, doctor of divinity, canon of Christ Church te Canterbury, † in 1674. Hij erfde alle geschriften uit de nalatenschap van Dr. Pierre du ***Moulin*** (11, 1).

2. *Pierre*, volgt 11.

3. *Joachim du Moulin*, op 17 jarige leeftijd verdronken in de rivier bij Orthez [7].

4. *Eleazar du Moulin.*

   Hij werd op ongeveer 17-jarige leeftijd samen met enkele andere jongemannen overvallen door een bende landlieden, waarbij ***Eleazar***, slechts gewond zijnde, moedwillig levend werd begraven [7]. Volgens Pierre du Moulin (II, 1) in „La vie de Pierre du Moulin", in kopie in diens levensbeschrijvingre) afgedrukt, werd ***Eleazar*** eerst zwaar mishandeld — vingers en voeten afgehakt — en daarna, toen men hem herkende als zoon van de dominee, levend verbrand.

7) La France Protestante, 2e éd., tome 5, pag. 799 en 800.
8) G.A. 's-Gravenhage, not.arch. 25, pag. 111, akte d.d. 2 april 1634.
9) Proc. Hug. Soc., tom. XV, pag. 45.
10) Lucien Rimbault, op.cit.
11) Fiches Bibliothèque Walloane.
12) Biogr. Gén., vol. 39, pag. 201.
13) Genealogie *Guillebert* in E. de Magny e.a., Nobiliaire de Normandie, Paris, tome 2.
14) Levensbericht in: La France Protestante, tome 2, pag. 318 e.v., en in: Chr. Enc., deel 1, pag. 672.

Gravure door Henricus Hondius, 1631. 22,5 x 17
Dr. ANDRé RIVET (1572—1651),
tweede echtgenoot van Marie du Moulin (1, 5)
Afb. 1. Iconographisch Bureau.

Uit het tweede huwelijk:

5. *Marie du Moulin*, geb. Sedan in 1574, testeert 2 april 1634 voor notaris Jehan van der Lisse te 's-Gravenhage [8], maakt nadere bepalingen op 13 juli 1646 voor dezelfde notaris [15], is dan „abbatue de vieillesse et de maladie", begr. 's-Gravenhage (Nieuwe Kerk, graf no. 40) 31 okt. 1657 komende van Delft („juffrouw *Mary de Moleyn*, weduwe van mijnheer Revet, wonende te Delft, betaald ƒ 5.0.0"), tr. le Sedan 16 mei 1593 *Antoine des Guyots* (*Desguiotz, d'Esquyots* e.d.), escuyer, kapitein van de cavalerie, gesneuveld bij het beleg van Amiens 30 aug. 1597; tr. 2e Londen 5 aug. 1621 (huwelijksvoorwaarden 9 aug. 1621 voor notaris Daniel le Blancq ald.) Dr. *André Rivet* [18], geb. St. Maixent (Poitou) 2 juli 1572, hoogleraar in de theologie te Leiden 1620, Waals predikant te 's-Gravenhage 1630, goeverneur van Prins Willem II 1632-1640, curator der Illustere School te Breda 1646, † Breda 7 jan. 1651, begr. 's-Gravenhage (Nieuwe Kerk, graf no. 40) 20 sept. 1657, zn. van *Jean Rivet* en *Catherine Cardel* en wedr. van *Susanne Oiseau* (die † in het voorjaar van 1621).

   Volgens Honders [16] was ***Antoine d'Esquiots*** hertog; volgens een artikel in De Nederlandsche Leeuw [17] was hij een broer van ***André Rivet.*** Geen van deze beide mededelingen kan ik bevestigen. In de akten (ook in

15) G.A. 's-Gravenhage, not.arch. 27, pag. 65, akte d.d. 13 juli 1646.
16) H. J. Honders, Andreas Rivetus als invloedrijk gereformeerd theoloog in Hollands bloeitijd, diss. Leiden, 1930.

die van de Weeskamer te 's-Gravenhage) las ik slechts de naam ***Des Guyots*** met de toevoeging „écuyer".

Uit dit huwelijk: ***Joachim d'Esquiots,*** † in 1632 17).

André Rivet behaalde in 1592 aan de Hogeschool te Orthez de graad van meester in de Schone kunsten (A.L.M.) en bekwaamde zich daarna verder in de theologie. Hij was van 24 maart 1595 tot 1620 predikant te Thouars, tevens hofprediker van Claude de la Tremoille, hertog van Thouars, sinds 1 okt. 1620 professor in de theologie te Leiden en vanaf 13 febr. 1630 tevens predikant van de Waalse kerk te 's-Gravenhage. Op 12 febr. 1632 werd hij benoemd tot gouverneur van prins Willem 11 van Oranje-Nassau. Hij bleef echter professor honorarius te Leiden. Op 10 juli 1646 werd hij door Frederik Hendrik benoemd tot curator van en belast met het oppertoezicht op de nieuw gestichte Illustere School te Breda. Ook toen bleef hij nog honorair professor te Leiden.

Sinds 1633 was ***Marie du Moulin*** (11, 7), nicht van zijn tweede echtgenote ***Marie du*** Moulin (1, 5) bij hem in huis. Zij heeft hem de laatste jaren verzorgd en daarover bericht nagelaten: „Les dernières heures de M. Rivet".

Uit het huwelijk ***Rivet-du*** Moulin werden geen kinderen geboren. Wel had ***André Rivet*** uit zijn eerste huwelijk, dat van 1596 tot 1621 duurde, vier zoons, van wie slechts een hem overleefde. Omdat zijn zoons *Claude* en ***Frederik*** een rol hebben gespeeld aan het hof van Frederik Hendrik worden zij hieronder uitvoeriger vermeld dan de overige twee. Over de kinderen en kleinkinderen van ***André Rivet*** zijn voorts vele gegevens te vinden in de doop-, trouw- en begraafboeken van 's-Gravenhage en Leiden, in de fiches van de Bibliothèque Wallonne, en in het werk van Van Opstal 18).

Uit het huwelijk *Rivet-Oiseau*:

a. *Samuel* ***Rivet*** (1599—1629), ingeschreven als student te Leiden 1 okt. 1620.

b. *Claude (Claudius) Rivet*, heer van Mondevys (1603—1647), ingeschreven als student te Leiden 1 okt. 1620 evenals zijn broer, „edelman van Zijne Hoogheid Prins Frederik Hendrik en ingenieur van Zijne Maiesteit van Frankrijk", tr. 's-Gravenhage (Waalse kerk) 24 maart 1641 *Geertruijt (van) Burgersdijck*, ged. Leiden 11 okt. 1622, dr. van Mr. Franco *van Burgersdijck*, „professor in de philosophie aan de Universiteit alhier", en *Ursula Jacobsdr. Verboom (die* te Leiden 25 aug. 1621 in ondertrouw gingen) ; zij hertr. 's-Gravenhage (Loosduinse kerk) 7 mei 1653 ***Johan Expalude,*** van Luyck.

c. ***André Rivet*** (1608—1633), ingeschreven als student te Leiden 4 okt. 1621.

d. ***Frederik Rivet*** (1617—1666), ingeschreven als student te Leiden 19 maart 1627, secretaris van Albert Joachimi, ordinaris Ambassadeur te Londen 1641-1644 en zaakgelastigde aldaar 27 aug. 1641-16 jan. 1642 en jan. 1643— jan. 1644, ordinaxis raad („conseiller de Son Altesse Monseigr. le prince d'Orange") en rekenmeester en secretaris van Amalia van Solms, prinses-douairière van Oranje, begr. 's-Gravenhage (Nieuwe kerk, graf no. 40) 14 dec. 1666 als „mijnheer raadsheer Ruyvet", tr. ***Maria Walker*** (*Walckert*), begr. ald. (Nieuwe kerk) 3 jan. 1694 (graf no. 40).
Frederik Rivet wordt genoemd in een notariële akte van 5 jan. 1658 19) als „cousin" van Mademoiselle *Marie du Moulin* (II, 7), die in die akte als erfgename wordt genoemd van „feu la mère de son dit cousin" (hoewel hij geen neef van *Marie* was en Marie niet erfde van zijn moeder, *Susanne Oiseau,* maar van zijn stiefmoeder *Marie du Moulin* (I,5).

6. *Daniel du Moulin* 7), seigneur de la Riffaudière (Riffardière), leeft te Montauban 1632, † na 13 juli 1646 15), tr. Montauban 10 april 1605 *Anne de Lacoste*, dr. van *Nicolas de Lacoste*, écuyer.

Uit dit huwelijk vermoedelijk geen kinderen 15).

7. *Jehan du Moulin* 7), écuyer, seigneur de Chastillon-en-Brie, vergezelt zijn oudere broer *Pierre* op diens reis naar Engeland in 1615 20), kapitein in het regiment van de graaf de la Suze, is te 's-Gravenhage aanwezig bij notaris Van der Lisse op 2 april 1634 8) en leeft nog op 13 juli 1646 15), tr. Lyon in 1627 *Marthe Pestalozzi* 10).

Hij had kinderen 15). Een daarvan kan geweest zijn *Urceline du* ***Moulin,*** nicht („cousine") van Marie *du* Moulin (11, 7), en weduwe van ***Louis de Brugier,*** genoemd in de akte van 15 april 1679 van notaris Samuel Favon te 's-Gravenhage 21). Pierre Jurieu en echtgenote (zie aldaar) legateren op 24 sept. 1707 aan „la veuve *Staguins* qui est ***Brugué,*** demeurant à Loadres et sa fille conjoinctement 2000 fl.", eventueel bij vooroverlijden te gaan naar „*Louis et Gerome Brugué,* frères de la dite *Staguin*". Vermoedelijk dus alle drie kinderen van „nicht" *Urceline du* Moulin. Deze, zo blijkt uit de genoemde akte van 15 april 1679, heeft een tijdlang samengewoond met *Marie du* Moulin (11, 7) maar die samenleving werd vóór 1679 verbroken.

Misschien is deze ***Jean du Moulin*** dezelfde als „de Heer van Chastillon" waar een compagnie in Delft naar genoemd werd. („Soldat de la Cie. de Mons. de Chastillon" e.d.), zoals herhaaldelijk voorkomt in ondertrouwakten te Delft in de periode 1625-1630. Een enkele keer (29 juni 1625) heet het: „soldat de la Cie. de ***du Meulin".***

8. *Camille du Moulin*, ged. Sedan 31 mei 1580 („parrains François Perrot seigneur de Mézières, et Elisabeth de Valton") 11), tr. 10) *Samson d'Aurigny, seigneur* d'Aurigny (-en-Champagne).

9. *Madeleine du Moulin*, ged. Sedan 13 febr. 1586 11).

10. *Suzanne du Moulin.* Wordt alleen genoemd in de manuscript genealogie en in de biografie van Rimbault 10), pag. 14. Volgens deze laatste bron zou zij gehuwd zijn met een Sr. *de Duval,* wat ten rechte zou moeten zijn *Germain le Hériot,* sieur du Gast,

Volgens de manuscript genealogie had Joachim ***du Moulin negen*** kinderen. „La France Protestante" 7) geeft bij de opsomming van de kinderen van ***Joachim*** eerst ***Jehan*** en dan ***Daniel.*** Gezien de mededeling van Pierre (II), dat hij op zijn reis naar Engeland in 1615 vergezeld wordt door zijn jongere broer ***Jean*** en dat deze pas in 1627 trouwde 20), acht ik het waarschijnlijker, dat hij jonger was dan ***Daniel,*** die in 1615 al tien jaar gehuwd was, zodat ik ***Daniel*** op de zesde en ***Jehan*** op de zevende plaats heb gesteld.

Volgens de notariële akte van 2 april 1634 8), erfde Marie ***du Moulin*** (I, 7) van haar ouders een zevende deel van een rente.. Dit zou erop kunnen wijzen dat er in 1618, toen haar vader ***Joachim*** overleed, nog zeven kinderen in leven waren. Daar ***Joachim*** junior (1, 3) en ***Eleazer*** (1, 4) toen al overleden waren, moeten dat geweest zijn: 1. ***Esther, 2. Pierre, 3. Marie, 4. Daniel, 5. Jehan, 6*** en 7 *Camille* en/of *Madeleine* en/of *Suzanne.*

17) De Nederlandsche Leeuw 1912, kol. 138-139.

18) Levensbericht in: A. G. van Opstal, André Rivet, een invloedrijk Hugenoot aan het Hof van Frederik Hendrik, diss. Amsterdam (V.U.), 1937; Van der Aa, deel 16, pag. 358-366; Honders, op cit.; N.N.B.W., VII, pag. 1051-1052; Chr. Enc., deel 5, pag. 642-643.

19) G.A. 's-Gravenhage, not.arch. 270, fol. 9.

20) Proc. Hug. Soc., tom. XIII, pag. 173-181.

21) G.A. 's-Gravenhage, not.arch. 732, fol. 218.

Gravure zonder naam van de maker met adres van Cornelis Dankers. 28 x 21,5

Dr. PIERRE DU MOULIN (11, 1568-1658)

Afb. 2. Iconographisch Bureau

11. Dr. *Pierre du Moulin (Petrus Molinaeus)* [22] écuyer, seigneur de Lorme Grigny, geb. Château de Buhy (Vexin) 18 okt. 1568, verbleef van 1588 tot 1592 in Engeland, was daar bevriend met *Réné Bochart* („Ménillet"); huisleraar van de zoon van de gravin van Rutland te Cambridge: ingeschreven als student te Leiden 8 okt. 1592 en nog in datzelfde jaar buitengewoon hoogleraar aldaar in de logica (facultas Philosophiae et Artium); promoveerde aldaar in 1594 honoris causa tot Magister Artium [22a]); in 1598 terug naar Frankrijk; sinds 1599 predikant te Charenton (Parijs), wat hij blijft tot 1620. Hofprediker van Catharina de Bourbon, zuster van Hendrik IV; „conseiller, maître des Requestes du Roy Henry le Grand" [10]); adviseur van de Koning van Engeland, Jacobus 1 (maart-juni 1615); doctor in de theologie te Cambridge (1615), krijgt een „prebende" aldaar, groot 2000 livres en in 1619 een pensioen ten laste van Salisbury. Hij werd aangewezen om deel te nemen aan de synode van Dordrecht, maar kreeg van de Koning geen vergunning om te gaan: voorzitter van de Synode van Alais (1620) ; sinds 1621 hoogleraar en predikant te Sedan. In 1624 ging hij weer — nu voor een tijd van 15 maanden — naar Engeland en was gedurende die tijd ook nog tijdelijk predikant van de Waalse kerk te Londen. Daarna ging hij in 1626 terug naar Sedan, alwaar hij tot zijn dood zou blijven. In 1611, 1619 en nogmaals in 1641 werd hij aangezocht als hoogleraar te Leiden, maar Parijs noch Sedan lieten hem gaan. (In 1619 werd toen no. 2 van de voordracht benoemd n.l. zijn latere zwager André Rivet [23]); † Sedan 10 maart 1658, bijna 90 jaar oud.

Hij tr. le in 1599 *Marie (de) Colignon,* † 1622, dr. van *Nicolas (de) Colignon,* escuyer, seigneur de Chalotte (Chalette), intendant van het Huis Lotharingen, en van *Jeanne (de) Prud'homme* [10, 24]); tr. 2e Sedan in 1623 *Sara de Gelhay (Degelhay, de Geslay).* dr. van *Louis de Gelhay,* chevalier, kapitein, en van *Marfhe de Bussy* [25, 26]).

> ***Pierre du Moulin*** was een beroemd theoloog en een briljant en waardig verdediger van de gereformeerde religie tegen de aanvallen van de Rooms-Katholieke kerk.
>
> Over de periode dat Pierre ***du Moulin*** predikant te Charenton was (1599-1620) bericht zijn zoon [22]): „Quand on regarde son ministère public on voit qu'il a édifié l'Eglise par de fréquentes prédications qui étaient de véritables démonstrations d'esprit et de puissance, secondées par la première éloquence de son temps et soutenues par la présence et la ferveur d'un auditoire immense".

Uit het eerste huwelijk:

1. Dr. *Pierre du Moulin* [47]), geb. Parijs 24 april 1601, aanvankelijk student te Saumur en Sedan, daarna te Leiden (5 mei 1624, hon. causa, 23 jaar) in de theologie, zat gevangen in Duinkerken, ging naar Engeland, waar hij promoveerde tot doctor in de theologie te Cambridge: gouverneur van de familie van Richard Boyle; op 10 mei 1640 weer ingeschreven te Leiden (Petrus Molinaeus filius, Pastor Ecclesiae S. Johs. in Cestria Angliae, 40 jr.), en promoveerde aldaar tot doctor in de theologie: teruggekeerd naar Engeland, werd hij rector van verschillende scholen, sinds 1646 te Adisham (Kent); promoveerde in 1656 tot doctor in de theologie te Oxford; hofprediker van koning Karel 11 (1660): volgde zijn vader op in de prebende te Canterbury; publiceerde „A Treatise of Peace and Contentment of the Soul" (London, 1657) en circa 20 andere werken in het Engels, Frans of Latijn, testeerde 7 oktober 1684, † Canterbury 10 okt. 1684 en 13 okt. begraven in de Kathedraal aldaar; tr. („licenced 7 May 1633") *Anne (de) Clavier,* begr. -Canterbury (kathedraal) 19 jan. 1680, dr. van *Mattheus Claver* of Foscott, Buckinghamshire.

> Hij liet geen volwassen geworden kinderen achter. Hij benoemde bij ziin testament. gedateerd 7 okt. 1684 en" geaccepteerd" door de Consistory Court op 13 okt. 1684, zijn nicht ***Theodosia du Moulin*** (III a, 2) tot enig erfgename, terwijl hij al zijn manuscripten „which do

22) Levensbericht in:
Lucien Rimbault. op cit., met uitgebreide bibliografie: Van der Aa, deel 12, pag.' 1085—1095; Biogr. Gén., deel 35; Dict. Biogr., lre éd., vol. 39, pag. 201 ***en*** 2me éd., vol. XIII; Chr. Enc., deel 5, pag. 62 (met portret) ; La France Protestante, deel 5, kol. 824; Proc. Hug. Soc., tom. XIII: „Un pasteur de Paris chanoine à Canterbury et Recteur dans le pays de Galles", door Jacques Pannier.

22a) P. C. Molhuysen, Bronnen tot de geschiedenis der Leidsche Universiteit (bevat in de Appendix het Album Promotorurn), in: 's Rijks Geschiedkundige Publicatiën, deel 20 (1913), pag. 460.

23) A.G. van Opstal, op.cit., pag. 5.

24) Manuscript-genealogie ***Du*** Moulin, genoemd in § 4.

25) F. de la Chesnaye-des Bois, op.cit..

26) In afwijking van de in de vorige noot genoemde bron heette de echtgenote van ***Louis de Gelhay*** volgens de manuscript-genealogie: N. de ***Stannilles***; volgens Lucien Rimbault, op.cit., heette zij: N. ***Destancelles.***
Louis werd op latere leeftijd weer R.K.

not concern his Estate" bij een eerder testament vermaakt had aan *John Maximilian (de Baux)* de *l'Angle* (zie 1, 1, b), evenals de portretten van zijn vader en van „Dr. *Rivitt*" [48]).

2. ***Joachim du Moulin,*** geb. in 1602 [27]).

3. ***Esther du Moulin,*** geb. (Parijs) ***21*** sept. 1604, overl. Chateaudun, ten huize van haar broer Cyrus, 24 nov. 1638, tr. 7 aug. 1629 *Daniel* ***Jurieu,*** geb. 8 jan. 1601, predikant te Mer (arrond. Blois), † ald. tussen 24 sept. 1662 en 20 maart 1664, zn. van ***Symeon*** *Jurieu,* predikant te Chatillon-sur-Loing [28]); hij hertr. in 1640 ***Charlotte de Cambis de Soustelle.***

   Uit het huwelijk *Jurieu-du Moulin* werden vijf kinderen geboren: Symeon, ***Olympe, Marie*** en ***Thomasse,*** en als jongste: *Pierre Jurieu,* geb. 24 dec. 1637 te Mer, gehuwd met ***Hélène du Moulin*** (III b, 2).

4. ***Louis,*** volgt IIIa.

5. ***Theophile du Moulin,*** geb. circa 1607, ingeschreven als student te Leiden 12 jan. 1628 als „Theophilus Molinaeus filius Petri Molinaei, Mat., 20", † in Italië in dienst van de Koning van Frankrijk [29]).

6. Cyrus, volgt IIIb.

7. ***Marie du Moulin,*** geb. vóór 1623, want haar moeder was ***Mat-ie (de) Col (1) ignon.*** [30]), vermoedelijk echter omstreeks 1610 à 1615, omdat zij al zelfstandig een akte verleed te 's-Gravenhage voor notaris Van der Lisse op 6 sept. 1636, begr. 's-Gravenhage 3 maart 1699 als „Maria du Moulin, ongehuwd, ƒ12,— impost".

   Sinds 1633 woont zij bij haar oom ***André Rivet*** (zie I, 5).

   Op 6 sept. 1636 deponeert zij bij de notaris [31]) een eigenhandig geschreven testament in couvert. Getuige is *o.a.* ***Johan (Jean) Heilersieg*** „precepteur du jeune prince d'Orange".

   In 1638 woont zij nog bij *Rivet* [30]) en is vermoedelijk bij hem gebleven tot zijn overlijden te Breda in 1651. Zij heeft hem daar verpleegd en bericht nagelaten over zijn ziekte en sterven [32]).

   Zij heeft vermoedelijk daarna weer enige tijd in Sedan gewoond, maar is op 29 maart 1657 weer te 's-Gravenhage als procuratrice van de hertogin de la Force [33]).

   Zij repelt 5 jan. 1658 voor notaris Martin Beeckman te 's-Gravenhage een financiële kwestie met haar „neef" „*Fridericq Rivet,* conseiller de Son Altesse Monseigneur le prince d'Orange" (getuige o.a. *Maurice* de *Marbais*) [34]).

   Zij machtigt in 1662 *François de la Place* viscomte *de* ***Machaut,*** kolonel der cavalerie en commandant-gouverneur van stad en „fortresse" van Rees, om een financiële zaak *af* te handelen [35]).

   In 1672 is zij aanwezig bij het huwelijk van haar neef („neveu") ***Theophile du*** *MouZin (IV)* met ***Elisabeth*** *de Rugi te* Metz [10]).

   Zij maakt 15 april 1679 een regeling met haar nicht („cousine") ***Urceline*** *du MouZin* (zie 1, 7), weduwe van *Louis de* ***Brugier,*** „chevalier et capitaine", waarbij als getuige optreedt *Theophile du Moulin* (IV), die dan

evenals ***Urceline*** te 's-Gravenhage is [36]). Kinderen ***Brugier*** (***Brugué***) worden genoemd in een testamentaire beschikking van *Pierre* ***Jurieu*** [37, 54]).

Zij benoemt 28 maart 1682 Metz tot haar „procureur generaal" [38]).

Op 5 juni 1682 maakt zij een overeenkomst met haar neef ***Theophile du MouZin*** (IV), seigneur de Lorme Grigny, gehuwd met ***Elisabeth de*** *Ruqi,* die beiden daarbij aanwezig zijn [39]).

Marie schrijft op 29 juni 1682 uit 's-Gravenhage aan Sophia Keurvorstin van" Hannover een verzoek om hulp en steun voor gevluchte landgenoten, speciaal de adellijke, omdat die geen beroep hebben en dus niet in hun levensonderhoud kunnen voorzien. Zij is dan al oud: „mon grand age m'a rendu la veue si faible et la main si tremblante . . .", daarmee haar minder fraaie schrift excuserende. Zij schrijft namens een comité van vier personen, die zich willen inzetten voor hulp aan vervolgden om geloofswille [40]).

In juni 1684 wordt zij benoemd tot directrice van de „Société des dames françaises", een tehuis voor Franse protestantse ongehuwde vrouwen en weduwen te Haarlem.

Op 5 mei 1688 koopt zij nog een huis te 's-Gravenhage, als „Joffrouwe Maria *du MouZin,* bejaerde dr., geboortigh in Vranckrijk ende jegenwoordigh alhier in Den Hage" [42]).

Op 23 juni 1690 bevestigt zij een afspraak met ***Pierre Jurieu,*** die haar daarin zijn tante noemt [43]).

Op 10 nov. 1691 is zij nog getuige bij huwelijkse voorwaarden van een aanstaand echtpaar afkomstig uit Caen [44]).

Marie *du* MouZin was een zeer geleerde vrouw, bekwaam in Hebreeuws, logica, moraal en physique, bevriend met Anna ***Maria van*** *Schurman* (1607—***1678)*** [45]).

De mededeling van Van der Aa, dat deze ***Marie*** *du* ***MouZin*** gehuwd geweest zou zijn met *Simon de Bohé,* is blijkens vorenstaande bronnen kennelijk onjuist.

Uit het tweede huwelijk [11]):

8. *Susanne* ***du Moulin,*** geb. Sedan 1624/'25, begr. ald. 22 mei 1640.

9. *Elizabeth* ***du Moulin,*** ged. Sedan in maart 1626, begr. ald. 11 mei 1628.

10. ***Charles du Moulin,*** geb. Sedan 1626/'27, begr. ald. 27 april 1632.

11. ***Sara du Moulin,*** geb. Sedan in 1628, begr. ald. 30 juli 1642.

12. *Antoine* ***du Moulin,*** ged. Sedan. 22 april 1632, begr. ald. 3 mei 1632.

13. ***Henry,*** volgt IIIc.

14. ***Theodore du Moulin,*** ged. Sedan 1 maart 1635, begr. ald. 1 nov. 1640.

15. *Daniel,* volgt IIId.

---

27) La France Protestante, 2me éd., tome 5, kol. 824.
28) F. R. J. Knetsch, Pierre Jurieu, theoloog en politikus der refuge, diss. Leiden., 1967.
29) Lucien Rimbault, op.cit., pag. 14.
30) G.A. 's-Gravenhage. not.arch., nr. 26, fol. 91, akte d.d. 23 juli 1638.
31) Id.. nr. 25. fol. 323.
32) Van der Áa, deel 16, pag. 358-366.
33) G.A. 's-Gravenhage , not.arch., nr. 296, fol. 136.
34) Id., nr. 270, fol. 9.
35) Id., nr. 274, fol. 280, akte d.d. 6 mei 1662.
36) Id., nr. 732, fol. 218.
37) Rotterdamsch Jaarboekje 1888, pag. 39.
38) G.A. 's-Gravenhage, not.arch., nr. 733, fol. 533.
39) Id., nr. 733, fol. 597.
40) F. R. J. Knetsch, op.cit., pag. 409411.
41) F. Sassen, De Illustere school te Maastricht en haar hoogleraren 1683-1794, in: Mededelingen van de Kon. Ned. Akademie van Wetenschappen, afd. Letterkunde, nieuwe reeks, deel 35, nr. 1 (pag. 41). Het daar gestelde is blijkens de eerder geciteerde notariële akten met geheel juist.
42) G.A. 's-Gravenhage, not.arch., nr. 665, fol. 283.
43) Id., nr. 737, fol. 329.
44) Id., nr. 738, fol. 467.
45) Zie A. G. van Opstal, op.cit.; F. Sassen, op.cit.; H. J. Honders, op.cit., en Van der Aa.

16. *Jacques du Moulin,* geb. Sedan in febr. 1640, begr. ald. 15 okt. 1640.

Volgens de fiches van de Bibliotheque Wallonne trouwen te Sedan 26 jan. 1672 ***„Marthe du Moulin, écuyer*** du Roi. demeurant à Sedan agé de 35 ans. fils de ***Jean du Moulin*** et ***Marie de la Place***" met ***„Marie du Moulin*** agé de 35 ans. fille de feu ***Pierre du Moulin*** et ***Sara de Gelhay".*** Als deze inschrijving juist zou zijn zou ***Pierre*** twee volwassen geworden dochters ***Marie*** gehad moeten hebben, één uit elk huwelijk. Dat lijkt onwaarschijnlijk. Volgens de manuscriptgenealogie was er uit het tweede huwelijk wel nog een dochter ***Marthe.*** Dat lijkt waarschijnlijker omdat de grootmoeder ***Marthe de Bussy*** heette. Ook Rimbault [29]) geeft een dochter ***Marthe*** (als no. 8) met de mededeling „morte sans alliance". De kans bestaat ook nog dat ***Marthe*** een dochter was van ***Jean*** en ***Marthe Pestaloxxi.***

Dat er een connectie heeft bestaan tussen de families ***Du Moulin*** en ***De la Place*** [46]) is wel waarschijnlijk: zo benoemt b.v. ***Marie du Moulin*** (11, 7) ***François de la Place*** viscomte de ***Machaut*** tot haar gemachtigde.

Onder de kinderen van ***Henry du Moulin*** (111 c) vindt men ook een ***Marthe,*** gedoopt te Middelburg 21 jan. 1670, waarbij door mij wordt vermeld dat zij als weduwe huwde met ***Salomon Pericurd.*** Het leeftijdsverschil tussen deze twee personen is echter wel erg groot, zodat de mogelijkheid niet uitgesloten lijkt dat niet een dochter ***Marthe*** van ***Henry*** maar een dochter ***Marthe*** van ***Pierre du Moulin*** en Sara ***de Gelhay*** de echtgenote was van Salomon ***Pericard,*** daar die vrijwel even oud geweest kunnen zijn.

Uit de akten betreffende ***Pericurd*** is niet op te maken met welke ***Marthe*** hij gehuwd was, maar mijn opgave is gebaseerd op de mededeling bij Rimbault [29]) dat de oudere ***Marthe*** zonder gehuwd te zijn is overleden. Echter zou er ook nog een tweede ***Salomon Pericurd*** in het spel kunnen zijn geweest.

IIIa. Dr. ***Louis*** *du Moulin (Lewis du Moulin)* [49]), geb. Parijs 25 okt. 1605, student te Leiden (ingeschr. 8 juli 1627 als Lodovicus Molinaeus, Parisiensis, fil. Cl. D. Petri Molinaei, 21, M.), Med. doctor aldaar: hij is ook afgestudeerd in Cambridge (1634) en in Oxford (1649). In 1640 verwierf hij het licentiaat van het London College of Physicians, en in sept. 1648 werd hij benoemd tot professor in de oude geschiedenis te Oxford („Camden Professor"). Na Cromwell werd hij afgezet en vertrok naar Westminster (1660). Hij was een heftig polemist in godsdienstige kwesties: tussen 1637 en 1680 publiceerde hij circa twintig werken. In 1672 werd hij tijdelijk gevangen gezet, maar bij een algemeen pardon kwam hij weer vrij. Op latere leeftijd kreeg hij nog een professoraat aangeboden te Heidelberg, naar eigen keuze in de medicijnen of in de geschiedenis.

Hij overleed volgens sommige schrijvers 2 okt. 1680, maar waarschijnlijker lijkt 20 okt. 1683, zoals andere bronnen vermelden. Wood, in Athenae Oxon., meldt dat hij bij overlijden 77 jaar oud was !

Begraven te Westminster in St. Paul's Covent Garden. Hij tr. York (Trinity, King's Court) in 1633 [50]) *Rebecca Taylor (Taillard),* „spinster", dr. van *François Taylor,* escuyer, en *Marie Stantliffe* [24]).

Zijn kinderen (waarschijnlijk uit dit huwelijk) :

46) Over het geslacht ***De la Place,*** zie: Proc. Hug. Soc., tome XIV, pag. 566, en La France Protestante, tome VI.

47) Levensbericht in: Dict. Biogr., 1st ed., vol. 39, pag. 200 en 201; idem 2nd ed., vol. XIII; La France Protestante, tome IV, pag. 431.

1. *Theophile,* volgt IV.
2. *Theodosia du Moulin,* in 1684 vermeld als enig erfgename van haar oom Dr. *Pierre du Moulin* [48]).
3. *Louis* du Moulin. Wellicht was hij de vader van *Marie* en *Ann du Moulin,* wier plaats in de genealogie niet vaststaat.

De manuscriptgenealogie geeft als kinderen van ***Louis du Moulin*** op: ***Louis, Pierre, Theophile*** en ***Theodosia.***

Volgens de Dictionary of National Biography en La France Protestante had ***Pierre du Moulin*** jr. (11, 1, de ***zoon van Petrus Molinaeus)*** een zoon ***Louis,*** gehuwd met ***Rebecca Taylor*** (welk echtpaar hiervoor onder IIIa wordt vermeld), uit welk huwelijk dan de zoon ***Theophile*** (IV) wordt genoemd, laatstgenoemde gehuwd met ***„Elisabeth Ruggi" en*** vader van de generaal Pierre ***Louis du Moulin*** (V b). In La France Protestante wordt echter in een voetnoot bij de naam ***Theophile*** wel opgemerkt: „Sur une liste de Sedanais réfugiés, dressée en 1686. nous trouvons déjà un ***Theophile du Moulin.*** 11 est evident qu'il ne s'agit pas du petit-fils de ***Pierre"*** (d.w.z. ***Pierre*** junior, 11, 1).

Inderdaad is de in beide voormelde werken gegeven filiatie: ***Pierre*** (= ***Petrus Molinaeus)*** — ***Pierre*** junior — ***Louis*** — ***Theophile*** — ***Pierre*** Louis onjuist. Abbé F. J. Poirier vermeldt in zijn boek over Metz [51]) op pag. 462: „*Moulin (Du)* ***Théophile,*** R.P.R., éc. (= religion prétendue réformée, écuyer), Sr. de l'Orme Grigny, cap. lieut. dans un des vieux régiments de S.A.E. de Brandebourg, fils de Louis, dr. en médecine, demt. (= demeurant) à Londres, et de ***Rébecca Taillard,*** épousa, étant âgé de 34 ans, 17 janv. 1672 ***Elisabeth Petitjean de Rugy,*** dont il eut: ..." (en dan volgen de hierna bij ***Theophile*** (IV) vermelde kinderen).

In de hiervoor reeds' vermelde akte van 5 juni 1682 [39]) wordt ***Theophile*** (IV) genoemd „écuyer, Seigneur de Lorme Grini et capitaine au Service de S.A. L'Electeur de Brandenbourg etc." en „nepveu" van *Marie du* ***Moulin*** (II, 7), die zichzelf dochter noemt van „noble homme ***Pierre du Moulin,*** Pasteur et Professeur en Theologie à Sedan et de defuncte ***Marie Colianon".*** waaruit blijkt, dat Theophile (IV) een zoon moet zijn van een van de broers van ***Marie du Moulin*** (11, 7) t.w. ***Pierre*** (11, 1), ***Louis, Théophile*** (11, 5) of ***Cyrus*** (111 b). De halfbroer ***Henry*** (111 c), die pas in 1634 werd geboren, komt niet in aanmerking. Ook ***Theophile (11, 5)*** valt af, daar nergens over een huwelijk gesproken wordt en alleen Lucien Rimbault in zijn aangehaald werk [10]) bericht dat hij in Italië overleed. De kinderen van Cyrus, die volwassen zijn geworden, zijn allen bekend en Pierre (11, 1) had zeer waarschijnlijk geen volwassen geworden kinderen, zodat ook zonder de vermelding van Abbé Poirier [51]) ***Theophile du Mou***Zin (IV) als zoon van ***Louis*** (IIIa) moet worden aangemerkt en niet als zoon van ***Pierre*** junior (11, 1). Dit stemt ook overeen met de filiatie zoals deze gegeven wordt in de manuscript-genealogie [24]) en in de Dictionnaire de la Noblesse [25]).

Louis du Moulin junior wordt, behalve in de manustript-genealogie, nergens in de bronnen vermeld, behoudens dat blijkens de Archeologia Cantiana [52]) ***Pierre du Moulin*** (11, 1) enige brieven heeft geschreven aan zijn neef ***Louis.***

Marie ***du Moulin was*** in ieder geval een dochter van

48) Abstracts of Wills in diocese and city of Canterbury, pag. 158 en 159.

49) Levensbericht in: Biogr. Gén., tome 35: Dict. Biogr., vol. 39, pag. 200; Proc. Hug. Soc., tome XV, artikel „New light on Louis du Moulin" door Douglas Nobbs.

50) Pavers Marriage Licenses, York, The Yorkshire Archeological Society, Record Series XL (1908), pag. 26.

51) F. J. Poirier, Metz, documents généalogiques d'après les Registres des Paroisses 1561-1792, Paris, 1899 (aanwezig in de bibliotheek van het Genootschap).

52) Archeologica Cantiana, deel XV (1883), pag. 34-36.

een Louis, en op grond van haar vermoedelijke leeftijd zal zij eerder een dochter dan een zuster van *Louis* junior (IIIa, 3) zijn.

In een notariële akte, 22 sept. 1704 te Rotterdam verleden [53]), wordt zij genoemd „demoiselle Marie *du Moulin,* fille majeure, demeurant à Londres". Zij heeft, blijkens deze akte, in Londen voor notaris Isaac Delpech een akte verleden ten behoeve van Jean *Jacques du Moulin* en diens echtgenote „Dame *Marie Emilie du Moulin" te* Emden.

In een Rotterdamse notariële akte van 24 sept. 1'707 wordt zij genoemd „*Marie du Moulin,* fille de *Louis du Moulin* d'Angleterre" [54]). In 1710 wordt zij op 27 juli vermeld als „*Marie du Moulin,* fille de *Louis du Moulin"* [55]) en op 19 okt. als „Made. *Marie du Moulin* de Londres" [56]). In alle drie laatstgenoemde akten wordt zij genoemd als medeërfgename van *Pierre Jurieu* en diens echtgenote *Hélène du Moulin* (IIIb, 2).

Een tweede dochter van *Louis* junior zou kunnen zijn *Ann du Moulin,* door de Archeologia Cantiana [52]) als „unplaced" vermeld. Zij tr. Canterbury Cathedral 25 okt. 1722 Simon *Gilbert,* en is waarschijnlijk dezelfde als de *Ann* die als „spinster of St. George's Botolph Lane, London" op 3 nov. 1718 haar testament maakt, en daarin Dr. *Peter du Moulin* haar oom (= oudoom ?) noemt.

IIIb. Ds. Cyrus *du Moulin, escuyet,* geb. Parijs, 2 sept. 1608 („parain Mr. de Béthune, colonel en Hollande") , studeert te Saumur, beroepen tot predikant in Limburg (Overmaze) febr. 1634, bevestigd 25 maart d.a.v. [57]); hij werd in 1635 gevangen genomen door de Spanjaarden en naar Namen gevoerd, in 1636 uitgeleverd; ingeschreven als student in de theologie te Leiden 9 maart 1636 (als „Cyrus Molinaeus Parisiensis, Petri Molinaei fil. Minister ecclesiae Limburgensis, 27"); op 5 jan. 1637 benoemt hij in een te 's-Gravenhage verleden akte zijn oom *André Rivet* tot zijn gemachtigde ter zake van een vordering te Maastricht [58]); sinds maart 1637 predikant te Chateaudun, † ald. 31 aug. 1671, tr. Chateaudun 31 jan. 1638 *Marie de Marbais,* † kort vóór 27 jan. 1691 [59]) dr. van *Nicolas de Marbais,* esquyer, seigneur de Marbais [10]).

Uit dit huwelijk:

1. *Pierre du Moulin,* escuyer, geb. Chateaudun „in the County of Dunois in France, son of Cyrus du Moulin, esqr. and of Mary de Marbois", wordt genaturaliseerd tot Engelsman 13 mei 1664 [60]); wordt op op *15* mei 1673 burger van Rotterdam en op 20 juni 1673 genaturaliseerd door de Staten van Holland en West-Friesland [11]); 2de secretaris van Prins Willem III 1673/'74; hij is op 27 juli 1675 in 's-Gravenhage benoemd tot gouverneur van Suriname, doch overleed kort nadien en werd vermoedelijk te 's-Gravenhage begraven in de Kloosterkerk 26 juni 1676 (graf no. 4, als „de heer *du Moulin").*

   Volgens Van der Aa [61]) was *Pieter du Moulin* bediende van de graaf van Arlington en deelde hij uit Londen, in 1674, aan Willem III het hof- en staatsnieuws mede. De Staten van Holland besloten, dat hem *f* 1600,— uit de secrete correspondentiepenningen behoorden te worden toegelegd.

   Hij werd volgens de in noot 11 genoemde broa op 6 maart 1676 benoemd tot gouverneur van Suriname, maar bereikte dit land nooit, daar hij voordien kwam te overlijden. Zijn hoedanigheid van (tweede) secretaris van de prins van Oranje, waar Van der ha kennelijk aan twijfelt als deze schrijft: „Sommigen noemen hem secretaris van Willem III", wordt gestaafd door het familiearchief Fagel, waarin zijn in 1673/'74 geschreven en ontvangen minuten en brieven bewaard blijken te zijn [62]).

   Bij akte van 27 juli 1675, voor notaris M. Beeckman te 's-Gravenhage verleden, doet hij afstand van alles wat hij geërfd heeft of nog zal komen te erven van zijn ouders, ten behoeve van zijn zuster *Susanne,* kennelijk voorvoelend dat hij niet lang meer te leven heeft. In deze akte, waarin geen sprake is van zijn andere zuster *Hélène,* heet hij „*Pierre du Moulin,* escuyer, fils de Cyrus *du Moulin,* escuyer, et de Damoiselle *Marie de Marbais,* demeurant pour le present dans ce lieu de la Haye" [63]). Deze *Pierre was* „de enige zoon van Cyrus die de volwassen leeftijd bereikt had" [64]).

   Zijn zegel vindt men op een brief, door hem 25 nov. 1672 aan de raadpensionaris Fagel geschreven [65]).

Zwarte-kunstprent zonder naam van de maker Kl. folio met adres van Ad. Schoonebeek te Amsterdam.
Ds. PIERRE JURIEU (1637-1713)
echtgenoot van Hélène du Moulin (IIIb, 2)
Afb.3 . Iconographisch Bureau.

2. *Hélène du Moulin,* geb. Chateaudun 18 maart 1644, † Londen juli 1720 [28]), tr. Chateaudun (huwelijks-

53) G.A. Rotterdam, not.arch., nr. 1621, fol. 322.
54) Id., nr. 1496, fol. 253.
55) Id., nr. 1500, fol. 426.
56) Id., nr. 1501, fol. 256.
57) Centr. Bur. voor Gen., Lijst van Waalse predikanten door W. M. C. Regt.
58) G.A. 's-Gravenhage, not.arch., nr. 35, fol. 6, akte d.d. 5 jan. 1637.
59) Blijkens de fiches van de Bibliothèque Wallonne en Knetsch, op.cit.
60) Publ. Hug. Soc., vol. 1896.
61) Deel 12, pag. 1096.
62) N. M. Japikse, Het archief van de familie Fagel, 's-Gravenhage 1964, inv.nrs. 526-556.
63) G.A. 's-Gravenhage, not.arch., nr. 287, fol. 132.
64) Knetsch, op.cit., pag. 54.
65) A.R.A., portefeuille Holland 2926 (blijkens coll. Muschart op het Centr. Bureau voor Genealogie).

contract voor notaris Jacques Savigny (of Lavigne) in „Comté de Dunois" dd. 14 febr. 1667 [66]) Ds. *Pierre Jurieu* [67]), geb. Mer (arrond. Blois) 24 dec. 1637, predikant te Mer, hoogleraar te Sedan, Waals predikant en hoogleraar aan de Doorluchtige School te Rotterdam, † 11 jan. 1713 en 16 jan. bijgezet in de predikantenkelder van de Waalse kerk aldaar, zn. van *Daniel Jurieu* en *Esther du Moulin* (11, 3).

Pierre Jurieu werd opgeleid tot predikant aan de hogescholen te Saumur en Sedan. Na een kort verblijf in Engeland werd hij benoemd tot predikant te Mer ter assistentie van zijn vader. Na diens overlijden benoemd tot zijn opvolger. In 1674 benoemd tot hoogleraar te Sedan in het Hebreeuws en de theologie. Gevraagd als hoogleraar te Groningen (1680). Na sluiting van de hogeschool van Sedan (9 juli 1681) ging hij eerst naar Rouaan, maar daar toch nog in gevaar verkerend week hij uit naar Nederland, waar hij de keus kreeg tussen Groningen en Rotterdam. Werd toen predikant van de Waalse kerk te Rotterdam en tevens hoogleraar aan de Doorluchtige School aldaar, wat hij bleef van 1682 tot 1713. Hij was een befaamd kanselredenaar, vurig verdediger van de gereformeerde religie en bestrijder van het onrecht, de protestanten in Frankrijk aangedaan.

Zijn huwelijk bleef kinderloos.

Het echtpaar *Jurieu-du Moulin. testeert.* te Rotterdam 24 sept. 1707 [68]). De boedel werd aldaar notarieel beschreven [69]).

Pierre Jurieu en/of zijn echtgenote zijn peten bij doven van kinderen van ***Jean Jacques du Moulin*** (Va) in Emden. Een van die kinderen, n.l. ***Pierre*** wordt door hen begiftigd met „la medaille d'or qui vient du feu Electeur de Brandenbourg et outre cela 4000 flor.". De broer ***Theophile*** (IIIc, 9) van ***Marie Emilie du Moulin*** (die met ***Jean. Jacques du Moulin*** gehuwd was) wordt ook bedacht, maar sterft vóór de erflaters.

Pierre Jurieu, die zelf geen kinderen had, voelde zich blijkbaar verantwoordelijk voor achtergebleven nichten, zoals Knetsch [28]) ook terecht opmerkt. Bij de akte van 27 juli 1710 [70]) komt dan ook na verschillende legaten „de rest" voor een derde deel elk aan 1. ***Emilie du Moulin, Henrydr., 2. Marie du Moulin, Louisdr., 3. Anne Bernard,*** een familielid van vaderszijde, of hun kinderen.

Het echtpaar vermaakt aan ***Madeieine Basnage,*** echtgenote van „Mr. de la *Sarra*" al hun goederen voorzover die nog in Frankrijk zijn en bovendien *f* 6000,—. Bij haar vooroverlijden gaat dit deel ook naar ***Emilie,*** samen met ***Elisabeth du Moulin,*** dochter uit het eerste huwelijk van ***Jean Jacques du Moulin.*** Mocht ***Emilie*** geen kinderen in leven hebben, dan moest ***Elisabeth*** dat deel delen met haar ooms van vaderszijde, dus ***Pierre Louis, Ferdinand Theophile en*** andere eventueel nog levende broers van ***Jean Jacques.***

3. *Susanne du Moulin,* geb. Chateaudun circa 1649/'50, overl. in 1726 [71]), (onder ?) tr. Canterbury 9 maart 1684 Ds. *Jacques Basnage* [72]), escuyer, seigneur de Beauval et de Franquesnay [73]), geb. Rouaan 8 aug. 1653, predikant te Rouaan, Waals predikant te Rotterdam en 's-Gravenhage, † aldaar 21 dec. 1723, zn. van *Henri Basnage,* seigneur de Franquesnay, advocaat bij het parlement van Rouaan, en *Marie Coignard* (of *Cognard).*

Jacques Basnage was aanvankelijk predikant te Rouaan, sinds 1676; van 1686 tot 1710 predikant van de Waalse gemeente te Rotterdam. Aldaar was hij een befaamd en geliefd predikant van grote eruditie. Gehinderd door zijn zwager ***Pierre Jurieu*** wordt hij door toedoen van ziin vriend. de raadvensionaris *Heinsius,* benoemd tot predikant van de Waalse gemeente te 's-Gravenhage (19 jan. 1710). In 1719 werd hij tevens benoemd tot geschiedschrijver van de Staten Generaal; ook was hij diplomatiek bemiddelaar tussen Frankrijk en de Republiek. Hij schreef historische verhandelingen.

Het echtpaar ***Basnage-du Moulin*** testeert 6 dec. 1710 [74]); de weduwe maakt nadere bepalingen: o.a. sluit zij van haar erfenis uit elk kleinkind dat weer R.K. zou worden [75]).

Volgens ***Voltaire*** (geciteerd in Van der Aa [72])) was hij „plus propre à être ministre d'Etat que d'une paroisse".

Uit het huwelijk Basnage-du *Moulin*:

Madeleine Basnage, geb. ca. ***1684*** [28]), tr. Rotterdam 4 maart 1705 George ***Louis de la Sarraz,*** predikant en „conseiller privé de Sa Majesté le Roy de Pologne comme Electeur de Saxe". Hieruit ***Jacques, Henry, Pierre*** en ***Louis,*** waarvan alleen ***Jacques*** en ***Henry verder*** genoemd worden [73, 74]).

Henry de la Sarraz, „capiteyn en edelman van zijn Hoogheid", is begr. 's-Gravenhage (St. Jacobsk.) 25 april 1765.

IIIc. Ds. *Henry du Moulin,* ged. Sedan 28 jan. 1634, aanvankelijk predikant te Le Havre, daar verdreven 1663, beroepen te Middelburg (3de predikant 19 aug. 1664, 2de predikant aug. 1669), † ald. in aug. 1679 [57]), tr. Middelburg 24 maart 1665 *Jacoba van Hertsbeecke,* † Emden in 1718 [76]).

Zij testeeert 21 aug. 1665 te 's-Gravenhage [77]) en vermaakt al haar bezit aan haar man. Alleen als hij kinderloos zou overlijden krijgt ook haar enige zuster *Cornelia* van ***Hertxbeecq*** „100 pond de gros ou six cents livres d'Hollande". Aan de armen van de kerk vermaakt zij een niet ingevuld bedrag.

Uit dit huwelijk [11]):

1. *Sara du Moulin,* ged. Middelburg 25 okt. 1665.
2. *Marie du Moulin,* ged. Middelburg 19 nov. 1666.
3. *Pierre du Moulin,* ged. Middelburg 17 sept. 1668.
4. *Marthe du Moulin,* ged. Middelburg 21 jan. 1670, † na 14 aug. 1704, tr. (als weduwe) Maagdenburg 12 maart 1699 Ds. *Salomon Pericard,* ged. Sedan 31 okt. 1638, student te Groningen 1660, predikant te Maagdenburg, † ald. 20 mei 1702, zn. van *Nicolas Pericard* en *Madeleine Descourteaux,* en wedr. van *Madeleine Labouche.*
5. *Pierre du Moulin,* ged. Middelburg 23 dec. 1670.
6. *Henry du Moulin,* ged. Middelburg 22 nov. 1672.
7. *Marie Emilie du Moulin,* ged. Middelburg 13 jan.

66) G.A. Rotterdam, notarch., nr. 1506, fol. 131.

67) Levensbericht in: Knetsch. op.cit.: Van der Aa. deel 9. pag. 259; N.N.B.W., deel 1, pag. 1232—1235; Biogr. Prot., tome 4, pag. 624—635; Chr. Enc., deel 4. pag. 131: La France Protestante, tome VI,' pag. ***104;*** 'Rotterdam in de 'loop der eeuwen, deel 3, pag. 45.

68) G.A. Rotterdam, not.arch., nr. 1496, fol. 156 (oud), fol. 253 (nieuw).

69) Id., nr. 1506, fol. 131.

70) Id., nr. 1500, fol. 192 (oud), fol. 426 (nieuw).

71) Publ. Hug. Soc., tom. XL (19401, pag. 115.

72) Levensbericht in: N.N.B.W., deel 11, pag. 95—97; Biogr. Prot., deel 1, pag. 334-338; Chr. Enc., deel 1, pag. 481; zijn portret door J. Holshalp uit 1704 wordt genoemd in E. W. Moes.

73) G.A. 's-Gravenhage, not.arch., nr. 701, fol. 107, akte d.d. 20 april 1724.

74) Id., nr. 687, fol. 647, akte d.d. 6 dec. 1710.

75) Id., nr. 701, fol. 197, akte d.d. 4 dec. 1724.

76) Notitie Meerkamp van Embden (Centr. Bureau voor Gen.).

77) G.A. 's-Gravenhage, not.arch., nr. 277, fol. 327.

1675, lidmaat Waalse kerk te 's-Gravenhage 1 juli 1690; zij krijgt 8 mei 1699 een pensioen van ƒ 350,— 's jaars van de Prins van Oranje „ayant servi dans sa casette" [78]), † Leeuwarden kort vóór 31 dec. 1754, oud 77 jaar [79]), tr. 's-Gravenhage 29 juli 1703 *Jean Jacques du Moulin* (Va, zie aldaar).

8. *Henriëtte Jacoba du Moulin*, ged. Middelburg 7 maart 1677.

9. *Theophile du Moulin* ged. Middelburg 8 febr. 1679, † tussen 24 sept. 1707 en 24 juni 1709 blijkens testamentaire beschikkingen van *Pierre Jurieu* [68], [70]).

Daar in het testament van ***Pierre Jurieu*** alleen ***Marie Emilie*** en ***Theophile*** worden genoemd, zijn de andere kinderen vermoedelijk vóór 24 sept. 1707 overleden.

IIId. *Daniel du Moulin*, escuyer, seigneur du Lavoir et du Brossay (près de Vannes), ged. Sedan 29 aug. 1636, gouverneur van het kasteel Josselin in Bretagne, tr. in 1672 *Esther Uzille*, dr. van *Jean Uzille*, seigneur de Kervelher.

Uit dit huwelijk verscheidene kinderen, o.a. ***Pierre Daniel du Moulin*** en ***Etienne du Moulin.***

Daniel bekeerde zich na de herroeping van het Edict van Nantes weer tot de R.K. kerk.

Deze tak, die in Frankrijk bleef, is hier niet verder uitgewerkt. Men zie voor hen Dictionnaire de la Noblesse [25]).

IV. *Theophile du Moulin* [80]), écuyer, seigneur de l'Orme Grigny [39]), geb. in 1637, page d'honneur van de keurvorstin van Brandenburg (vermoedelijk op verzoek van een familielid als page aangenomen zoals wel meer gebeurde met jongelui van goeden huize), in 1682 kapitein in het regiment van baron „Van Span", tenslotte „Oberst und Kommandant" van Emden 1684-1698, en sedert 13 dec. 1683 „Oberwachtmeister und Marinekommandant" van Greetsiel, † Emden in 1700 [81]), tr. Metz 17 jan. 1672 [82]) *Elisabeth Petitjean de Rugy*, ged. Metz 30 jan. 1652, † Emden vermoedelijk na 29 jan. 1702, dr. van *Charles Petitjean*, seigneur de Rugy, en *Elisabeth de Moranvillé* [83], [51]).

Theophile du Moulin is partij in de bij ***Marie du Moulin*** (11, 7) vermelde notariële akte [39]) en aan hem wordt nog gereleveerd in het testament van ***Pierre Jurieu*** [68],[70]), waar sprake is van „La famille de ***du Moulin,*** colonel d'Emden".

Blijkens een aantekening bij de doop van zijn zoon ***Frederic Guillaume*** (volgens het werk van Poireau [51]) was ***Theophile*** „chevalier de l'ordre du Prince-Electeur de Brandebourg".

Charles Petitjean de Rugy, zn. van ***Moyse Petitjean,*** seigneur de Rugy, tr. Metz 25 juli 1649 ***Elisabeth de Morenvillé*** *(of Moranvillers)*.

78) Volgens de fiches B.W. (noot 11); „casette" is de privékas van een vorst.

79) Coll. Centr. Bureau voor Genealogie; brief van ***H. A. de Chalmot*** en ***H. du Chalmot*** née ***du Moulin*** d.d. 31 dec. 1754 vanuit Leeuwarden geschreven aan „Monsieur *Royer,* Chapelain de S. A. S. Madame la Princesse d'Orange", berichtende het overlijden van „notre très honorée Mère Madame ***Marie*** Emilie ***du Moulin*** née ***du Moulin,*** après une longue maladie".

80) Enige malen vermeld in: Ferdinand Hirsch, Der grosse Kurfürst und Ostfriesland (1681—1688), in: Abhandlungen und Vorträge zur Geschichte von Ostfriesland, 18. Heft, Aurich, 1914.

81) Kurt von Priesdorff, Soldatisches Führertum, Band 1.

82) Huw.voorwaarden 14 jan. 1672, blijkens de akte vermeld in noot 39.

Uit dit huwelijk [51]):

a. ***Judith de Rugy,*** ged. Metz ***2*** sept. ***1650.*** tr. ***David Goullet,*** seigneur de Crépy.
b. ***Elisabeth de Rugy.*** tr. ***Theophile du Moulin*** (IV)
c. ***Charles de Rugy,*** ged. Metz3 juli 1655.
d. ***Suzanne*** de ***Rugy,*** ged. Metz ***5*** april ***1658,*** tr. Jean ***Malchar.***
e. ***Marie de Rugy,*** ged. Metz 15 okt. 1660, ongehuwd † Berlijn 30 maart 1752 [11]).
f. ***Dorothee de Rugy,*** ged. Metz ***8*** aug. 1663. ongehuwd † Berlijn 12 jan. 1738 [11]).
g. ***Rachel de Rugy,*** ged. Metz ***23*** okt. 1665, † Berlijn 16 febr. 1751, tr. de majoor van de Pruissische marine ***de la Combe de Clusel,*** † ***in*** 1749 [11]).
h. ***Joseph de Rugy,*** ged. Metz ***6*** juli ***1669,*** † ald. ***26*** dec. 1671.

Leden van dit gezin treden op als doopgetuige bij de kinderen van Jean ***Jacques du Moulin*** en ***Judith Elisabeth du Moulin*** te Emden.

Uit dit huwelijk:

1. *Marie du Moulin*, ged. 6 juni 1673, † 20 april 1675 [51]).
2. *Judith Elisabeth du Moulin* [84]) † *175 1* [24]), tr. *Isebrand Gerard Jorgena*, kapitein in het regiment van de Prins van Nassau, in 1708 majoor in het regiment van de Prins van Oostfriesland, zn. van Dr. jur. *Matthias Jorgena*, solliciteur-militair te Emden, en *Aleida Isebrants* [85]).

   Uit het huwelijk ***Jorgena-du Moulin:***
   a. ***Elisabeth Adelgonda Jorgena,*** geb. Emden 12 april 1700.
   b. ***Jacob Mathieu Jorgena,*** geb. Emden 5 maart, aed. ald. 12 maart ***1702*** („présenté par Damle Marie Catherine Goulet de Crespy pour et au nom de Mr. Jacob Jorgena et Damoiselle Marie de Rugis"). Volgens de manuscript-genealogie zou deze zoon gediend hebben bij de Nederlandse marine. Zijn gerepresenteerde doopgetuige Mr. ***Jacob Jorgena*** promoveerde te Groningen 24 aug. 1697 en was „praefectus" in de marinehaven Greetsiel.
   c. ***Judit Jorgena,*** geb. Emden 22 mei 1703.
   d. ***Rachels Judith Jorgena,*** geb. Emden 5 sept. 1708 („parin Monsr. de la Combe, capitaine au service de sa Maj. Prussienne et pour Mareine Mad. Rachels de la Cambe née de Rugy").
   e. ***Dorothee Elisabeth Jorgena,*** ged. Emden 25 mei 1713 („presentée par Mr. Jorgena et par Mme. de Rugis, femme de Mr. de la Combe").
3. *Jean Jacques*, volgt Va.
4. *Pierre Louis*, volgt Vb.
5. *Frederic Guillaume du Moulin*, ged. Emden 22 april 1685 [51]).
6. *Henri Maurice du Moulin*, ged. Emden 20 juni 1687.
7. *Ferdinand Theophile*, volgt Vc.
8. *Charles Alexandre du Moulin*, ged. Emden 20 okt. 1692.

In de manuscript-genealogie [24]) worden als kinderen van ***Theophile*** slechts genoemd Jean ***Jacques, Pierre Louis, Ferdinand Theophile*** en „een dochter" overleden in 1751, gehuwd met een „Major ***de Gurgenau!".*** Vermoedelijk zijn de andere kinderen dus jong gestorven, hoewel er in het testament van ***Pierre Jurieu*** uit ***1707*** [68]) nog wel sprake is van „deux frères cadets de Messrs. ***Jaques et Pierre du Moulin", zodat*** toen waarschijnlijk nog een daarvan in leven. was. In datzelfde testament wordt ook bedacht ***Elisabeth Orgena(!),*** oudste dochter van ***Judith Elisabeth du Moulin.***

83) La France Protestante, 2me éd., tome 5, kol. 827.

84) Vermoedelijk is zij het tweede kind.

85) Blijkens de doop- en trouwboeken van de Waalse gemeente te Emden.

Va. *Jean Jacques du Moulin*, geb. circa 1677, volgde vermoedelijk zijn vader op als officier te Emden omstreeks 1698, kapitein, commandant van Greetsiel bij Emden, in dienst van de koning van Pruissen, † Emden 12 sept. 1727, oud 50 jaar, na een diensttijd van 35 jaar, tr. le *Anne Marie Woldenberg (Woldenborg)*, dr. van *Bernard Christian Woldenberg;* tr. 2e 's-Gravenhage 29 juli 1703 *Marie Emilie du Moulin*, ged. Middelburg 13 jan. 1675, † kort vóór 31 dec. 1754, dr. van Ds. *Henry du Moulin* (IIIc) en *Jacoba van Hertsbeecke*.

Het wapenbord van *Jean. Jacques* hing vroeger in de grote kerk te Emden, thans in het Freilichtmuseum te Pewsum [4]).

Het echtpaar ***du Moulin-du Moulin*** machtigt in 1713 Mr. ***Wilhelm Hendrik Rivet,*** commissaris van kleine zaken te Rotterdam, om hun belangen waar te nemen terzake van hun aandeel in de erfenis van ***Pierre Jurieu*** [86]). ***W. H. Rivet*** is ged. 's-Gravenhage 6 juni 1660 als zoon van ***Frederik*** en *Maria Walker en* begraven 's-Gravenhage (Nieuwe kerk, graf no. 40) 27 aug. 1718.

Uit het eerste huwelijk:

1. *Elisabeth Marie du Moulin*, geb. Emden 27 jan., ged. ald. 29 jan. 1702 („présentée par Bernard Christian Woldenberg, son grand père et par Dame Elizabeth de Rugis sa grand mère"), tr. [24]) N.N. *de Jonquières,* † Kopenhagen in 1750.

   Zij wordt genoemd in het testament van ***Pierre Jurieu*** [68, 70]) als „Elisabeth du premier lit".

Uit het tweede huwelijk:

2. *Pierre du Moulin*, geb. Emden 11 aug., ged. ald. 14 aug. 1704 („présenté par le dit sr. du Moulin, père, pour et au nom de Monsr. Pierre Juriu, M.D.S.E. à Rotterdam, et par Dame Marthe Du Moulin, veuve de Monsieur Pericard").
3. *Charles Theophile du Moulin*, geb. Emden 19 aug., ged. ald. 20 aug. 1705 („présenté par le dit Sr. du Moulin, père pour et au nom de Monsr. Charles de Rugi, son oncle, et Dame Helenne du Moulin, femme de Mr. Juriu pasteur et professeur à Rotterdam, sa tante"), † Maagdenburg, begr. ald. 1 nov. 1716 [11]).
4. *Françoise Amelie du Moulin*, geb. Emden 29 juli, ged. ald. 31 juli 1708 („parain et mareine Monsr. Pierre Jurieu, professeur en theologie, et Mad. Françoise de Beringhen" [87]).
5. *Fredrich Henry du Moulin*, geb. Emden 11 nov. ged. ald. 12 nov. 1709 („présenté par Madme. de Rugis, femme de Monsr. de la Combe, capitaine de Marine de Sa Maj. Pruss.").
6. *Ferdinand Jaques du Moulin*, geb. Emden 3 sept., ged. ald. 6 sept. 1711 („présenté par Mr. Ferdinand du Moulin et Madme. de la Combe").
7. *Judith Emilie du Moulin*, geb. Emden 29 dec. 1712, ged. ald. 1 jan. 1713 („parain Mr. Ferdinand Theophile du Moulin, mareine Demoiselle Judith de la Guerche, demeurant a la Haye") [88]).

86) G.A. Rotterdam, not.arch., nr. 1506, fol. 731, akte d.d. 11 juni 1713.

87) ***Françoise*** de ***Beringhen*** wordt genoemd in: Rotterdam in de loop der eeuwen, deel 3, pag. 39. ***Maximilien*** *de Beringhen,* seigneur de Armenvilliers, is mede getuige in een akte, not.arch. 's-Gravenhage nr. 176, pag. 19. Zie ook noot 73.

88) Zij wordt vermeld in not.arch. 's-Gravenhage, nr. 547, fol. 381, als „Noble mademoiselle Judick Desgoris de la Guerche".

8. *Susanne Louise Henrietfe du Moulin*, geb. Emden 2 febr., ged. ald. 3 febr. 1715 (geen doopgetuigen vermeld), begr. Amsterdam 30 jan. 1790, tr. Venlo 8 febr. 1746 *Henri Amelius de Chalmot, ged.* Leeuwarden (Waalse kerk) 27 sept. 1703, kapitein „ bij de Graaf van Lip", kamerheer van de Prins van Oranje, † vóór 20 aug. 1761, zn. van *Jacques Chalmot,* escuier, sieur de Puifoulard, kamerheer van de Prins van Oranje en *Angelique de Chalmot,* en wedr. van *Emilie Bernadine Savois* [89]).

Vb. *Pierre Louis du Moulin* [90]), geb. Wesel in 1680 of 168 1 [91]), officier in Pruissische dienst 1729-174 1, „Oberst" en „Generalquartiermeister" in het Pruissische leger, in 174 1 bevorderd tot regimentscommandant en een maand later tot generaal-majoor, in nov. 1744 Generallieutenant „mit Patent vom 6. Juni 1742"; in jan. 1745, wanneer hij ernstig ziek is, ontvangt hij een eigenhandig schrijven van Frederik de Grote: in 1750 benoemd tot generaal der infanterie, tenslotte benoemd tot commandant van Gross Glogau in Silezië, gepensioneerd in 1755 met een pensioen van 5450 Thaler 's jaars, begiftigd met de Orde van de Zwarte Adelaar (4 juni 1745), † Stendal 10 aug. 1756, tr. Maagdenburg 19 juli 1717 *Marie Sibylle von Husz,* geb. in 1699, † Stendal 24 dec. 1768, dr. van *Karl Adolph von Husz,* hofraad, president van' de stad Maagdenburg [81]).

Uit dit huwelijk [81]):

1. *Friedrich Wilhelm du Moulin,* geb. Maagdenburg in 1718, was in 1756 majoor bij het regiment fuseliers Nassau-Usingen [92]).
2. *Marie Henriette Petronella du Moulin,* geb. Maagdenburg 24 jan. 1729, † Stendal 30 maart 1777.
3. *Alexander Wilhelm du Moulin,* geb. in 1722, 2de luitenant in het regiment infanterie Von Braun, † 31 juli 1761 aan zijn verwondingen.
4. *Franz du Moulin,* geb. in 1723, lste luitenant in het regiment infanterie Von Braun, en in die rang overleden.
5. *Sibylle* Louise *Charlotte du Moulin,* geb. 23 sept. 1727, † Neidenburg (O.-Pruissen) 19 nov. 1790, tr. Glogau 8 sept. 1746 *Friedrich Sigismund von Gotsch,* later Oberst a. D. en Oberforstmeister in Neidenburg.

89) Bij zijn *eerste* huwelijk (Leeuwarden (Waalse kerk) 21 okt. 1731) is ***H. A. de Chalmot*** „enseigne des gardes de S.A.S. le prince d'Orange et de Nassau". Men zie voor het geslacht ***De Chalmot*** : Kamper Almanak 1964/'65.

90) Levensbeschrijving in: Allgemeine deutsche Biographie, 18'77, Band V; Neues allgemeines deutsches Adels-Lexicon, door Prof. Kneschke, 6. Band (1865), pag. 371. De mededeling in dit Lexicon dat Ferdinand ***Jacob*** *du Moulin,* in 1845 Generallieutenant a. D., een kleinzoon van ***Pierre Louis zou*** zijn geweest, is onjuist.
Volledige staat van dienst van ***Pierre Louis*** in Von Priesdorff, op.cit. (noot 81). Zijn naam staat vermeld op het standbeeld van Frederik de Grote te Berlijn.

91) Zijn doop werd aldaar niet gevonden.

92) Dit is misschien de zoon waarvan de manuscript-genealogie zegt: „un fils, né à Magdebourg, et servant au regiment du Prince Henri, mort de ses blessures l'an 1793 en campagne . . .; il fut marié, laissa des enfants et dont la postérité vit encore en Prusse, mais peu aisé". Wellicht stamt hieruit de Duitse familie ***Du Moulin genannt von Mühlen.***

Vc. ***Ferdinand Theophile du Moulin, ged.*** Emden 2 aug. 1688, vaandrig in het regiment Oost-Friesland (1 maart 1705), verliet de dienst van de Republiek en trad, op advies van zijn oudere broer ***Pierre Louis*** in dienst van de koning van Pruissen; hij maakte als zodanig drie veldtochten mee en trad weder in dienst van de Republiek in 1711 als kapitein in het regiment Vegelin van Claerbergen; bevorderd tot sergeant-majoor (11 april 1721) en tot luitenant-kolonel (3 juni 1724) in het regiment van de Prins van Saksen-Eisenach [93]); laatstelijk grootmajoor van de citadel van Namen, † ald. 4 jan. 1730, tr. le ***Marguerite*** *IJver,* vermoedelijk ged, Amsterdam (Waalse kerk) 7 maart 1691 als dr. van Ds. *Jean IJver,* predikant Waalse kerk, en ***Livia Chaussé*** [94]); tr. 2de Leeuwarden 2 april 1725 (Waalse kerk) ***Philippine Christine von Schilling,*** geb. 12 juli 1700, † Dillenburg 27 sept. 1769 en aldaar op 29 sept. „standesmässig" begraven, dr. van *Christian* ***Ludwig von Schilling,*** Amtshauptmann te Anhalt, en ***Anna de Bringues (de Bringuiere);*** zij hertr. Leeuwarden (Waalse kerk) 31 jan. 1734 *Marc(us) Andre (as) (von)* (*d'*) *Alléon,* „Oberst" en commandant van Dillenburg, † ald. 25 juli 1766.

Na het overlijden in 1709 van de Prinses-douairière van Anhalt-Dessau, grootmoeder van Prins Willem IV van Oranje, bij wie ***Anna de Bringues*** dame d'honneur was, nam de dochter, prinses Henriëtte († 20 jan. 1729), de toen 8-jarige ***Philippine mee naar*** Leeuwarden, waar zij tot 1721 dame d'honneur bij prinses Henriëtte bleef, doch daarna in dezelfde functie overging naar de prinses-douairière van Oranje, tot haar huwelijk in 1725 [24]).

Volgens de manuscriptgenealogie [24]) had *Christian* ***Ludwig von Schilling*** twaalf kinderen t.w. 8 zoons en 4 dochters. De zoons zijn merendeels gebleven in de veldtochten naar Italië in 1704/'5. Slechts twee zijn gehuwd:

1. ***Charles von Schilling,*** † ***1723,*** tr. N. N. de ***Körbennerer.***
2. N. N. *von Schilling* „Grand Bailli" van Anhalt-Dessau, † in 1733, eveneens gehuwd met een juffrouw de ***Körbennerer.***

De vier dochters waren [24]):

3. ***Charlotte Sophie von Schilling,*** geb. Dessau in 1690. † Hersfeld 29 maart 1762, tr. Kassel 29 april 1709 *Wolf(f)* ***Dietrich*** des H.R. Rijksbaron van ***Verschuer,*** zn. van ***Otto Christoph*** des H.R. Rijksbaron van ***Verschuer*** en ***Anna Maria von der Recke.***
   Uit dit huwdjik een zoon en vier dochters [95]).
4. ***N.*** N. von *Schilling,* vermeld als doopgetuige bij Charles Diederik du Moulin in 1727, tr. luitenant-generaal Graaf de ***Haut-Charmoy*** [96]), † in 1732 [97]).
   Uit dit huweliik twee dochters.
5. N. N. von *Schilling,* geb. 12 juli 1700, tweeling met de volgende dochter, tr. le N. N. ***de Maschgo,*** kapitein in Pruissische dienst, later „Grand-Ecuyer" van prins Leopold van Anhalt, † in 1745, tr. 2e 1759 N. N. ***de*** Duvier, „Grand-Ecuyer de la princesse Wilhelmine van Anhalt-Dessau", † in 1766, oud 55 jaar.
   Uit haar eerste huwelijk werden vijf kinderen geboren.
6. ***Philippine Christine,*** tweeling met de voorgaande, die uit haar tweede huwelijk met *D'Aleon* een zoon had die in Berbice geleefd heeft en een dochter ***Anne,*** ged. Leeuwarden (Waalse kerk) 4 jan. 1738, gehuwd te Dillenburg met een baron ***Schenck zu Schweinsbergen.***

93) Volgens de fiches B.W. (noot 11) werd hij 9 nov. 1724 sergeant-majoor en 14 aug. 1724 luit.-kolonel; eerstgenoemd jaartal moet in elk geval onjuist zijn.

94) Het is met zeker of deze echtgenote niet verward is met een naamgenote; zie de nadere gegevens *Yver* bij Vc, 1.

Uit het eerste huwelijk:

1. ***Ferdinand Theophile Robert du*** *Moulin,* geb. Emden 21 nov., ged. ald. 23 nov. 1721.

   De inschrijving in het kerkboek luidt:
   Ferdinand Theophile Robert, né le 21 nov. 1721, a esté présenté pour recevoir le St. Baptême le 23 du dit mois par Ferdinand Theophile du Moulin, major dans le Regiment de Son Altesse le Prince de Saxe Eisenach et Mad. Emilie du Moulin sa belle soeur en la place et au nom de Madame Marguerite IJver". De naam ***Robert*** is onderstreept en zal de roepnaam geweest zijn.

   In de fiches van de Waalse kerk staat ***Ferdinand Theophile Robert*** genoemd als zoon ***van Marguerite Marc IJver.*** In het register zelf ontbreekt „Marc"! Hoe dit gebeurt kan zijn is niet duidelijk. Wel was er in Emden van 1720-1725 een predikant van de Waalse Gemeente die ***Marc IJver*** heette (ged. Amsterdam 27 jan. 1697, student te Leiden 22 mei 1713) en als hij een dochter laat dopen te Emden (8 nov. 1722) noemt hij haar ***Livie Emilie,*** maar in de fiches wordt zij weer ***Livie Emilie Marc IJver*** genoemd ! ***Marc IJver was*** zoon van Jean ***IJver*** en ***Livie Chaussé*** en had in 1709 twee zusters: ***Marguerite*** en Sara. ***Marguerite,*** ged. Amsterdam (Waalse kerk) 7 maart 1691, kan zeer wel, de eerste echtgenote van ***Ferdinand Theophile geweest*** zijn. Er blijft echter twijfel, omdat er nog een ***Marguerite*** geweest lijkt te zijn, blijkens het doopboek van Emden: „*Jean Marc,* fils de ***Marc IJver,*** pasteur de cette Egiise et de ***Madeleine Emilie Beauvisage,*** né ***21*** Août 1725, présenté par ***Daniel Louis Caron*** et ***Marguerite IJver,*** sa femme, au nom de ***Mare IJver,*** son père, et de Sara ***IJver,*** sa tante".

   Bovendien vermelden de fiches van de Waalse kerk nog : „*Marguerite IJver,* reçue membre à Amsterdam 25 sept. 1724 - partie à Suriname".

   Een ***Pierre IJver*** is predikant in Suriname van juli 1732 tot juli 1736 [57]).

Uit het tweede huwelijk:

2. ***Marie Henriette du Moulin,*** geb. Namen 18 jan., ged. ald. 19 jan. 1726 („Parrain Mr. le conseiller Herman, son curateur, Maraine S.A.S. la princesse d'Orange et S.A.S. la Princesse Henriette d'Anhalt Dessau" — volgens de manuscript genealogie [24])). Vermoedelijk begraven 's-Gravenhage 4 aug. 1790 als: „Maria du Moulin, oud 65 jaar, 2de kl. *f* 15".
3. ***Charles Diederik.*** volgt VI.
4. d o c h t e r, geb. Namen 6 sept. 1728, nog dezelfde dag overleden [24]).
5. z o o n, geb. Namen 1729, † ald. 3 jan. 1730 [24]).

VI. ***Charles Diederik du Moulin*** [98]) ***'geb.*** Namen 30 juli, ged. ald. *3* aug. 1727, („parrains S. A. S. Monseigneur le Prince d'Orange et Mr. le Général Major de Verschur et pour marraine Madame de Hautcharmoy. Toutes ces personnes ont été représentées par Monsieur du Moulin, le père de l'enfant"), majoor der genie (5 nov. 1753), groot-majoor van de citadel van Namen (29 juni 1767),

95) Zie Nederland's Adelsboek 1953, pag. 54 en Genealogisches Handbuch des Adels, Freiherren, 1963.

96) Het Duitse adellijke geslacht ***Von. Hautcharmoy*** stamt af van een natuurlijke zoon van een graaf ***de Hautcharmoy.***

97) Zijn naam staat evenals die van ***Pierre Louis du Moulin*** (Vb) vermeld op het standbeeld van Frederik de Grote te Berlijn.

98) Levensbericht in: Van der Aa, deel 12, pag. 1096; Bosscha, Nederlandsche helden te land; zeer volledige biografische gegevens worden vermeld in de manuscriptgenealogie (noot 24). De Dumoulin-kazerne te Soesterberg is naar hem genoemd.

Copieën door Mej. W. H. Niermans, omstr. 1935. Pastels, ovaal 30 x 23,5

CHARLES DIEDERIK DU MOULIN en zijn tweede echtgenote JOHANNA HILLEGONDA VAN DER SLUIJS

(VI, 1727—1793) (1793—1813)

Afb. 4 en 5. Coll. Ir. J. W. Niermans, Baarn

Litho door Beeldgrootte

Demelinne, 's-Hertogenbosch. 16,5 x 11,5

FERDINAND JACOBUS DU MOULIN (VI, 9, 17761845)

Afb. 6. Iconographisch Bureau

Getekend silhouette, ovaal 16 x 11
JOHANNA HILLEGONDA VAN DER SLUIJS (1739—1813),
tweede echtgenote van Charles Diederik du Moulin (VI)

Getekend silhouette, ware grootte
CAROLINA HILLEGONDA DU MOULIN (VI, 8, 1774—1835),
echtgenote van Joan Pieter Huydecoper
van Nichtevecht

Getekend silhouette, ware grootte
LOUISE MARIE DU MOULIN (VI, 12, 1780—1868),
echtgenote van Jhr. Mr. Willem Benjamin de Salve
de Bruneton

Coll. Ir. J. W. Niermans, Baarn

Afb. 7-9.

kolonel-ingenieur (15 dec. 1772), directeur-generaal van de fortificatiën der Verenigde Nederlanden (15 maart 1774), chef van het Corps mineurs en sappeurs (8 maart 1776), generaal-majoor der infanterie (2 7 april 1777), luitenant-generaal (3 april 1787), commandeur van 't hoge en lage Sas van Gent en onderhorige forten (20 april 1791) en gouverneur van Sluis c.a. (5 dec. 1791) , † Dordrecht 21 maart 1793, begr. 's-Gravenhage (Grote kerk in een graf van de familie Gousset), tr. le Naarden 29 okt. 1748 *Adriana Heshuysen,* ged. ald. 9 nov. 1729, † Zutphen 14 dec. 1771, dr. van *François Heshuysen,* „schout der stad Naarden en stedehouder van Goyland" en *Hillegonda van Cuyck;* tr. 2e Delft (ondertr. ook te Maastricht) 10 jan. 1773 *Johanna Hillegonda van der Sluijs,* geb. Houghly (Bengalen) 19 dec. 1739, † Wezel 25 febr. 1813, dr. van *Jacobus Cornelis van der Sluijs* en *Anna Bartha Blom, en* wed. achtereenvolgens van *Zacharias van Kervel en* van *Cornelis de Vos.*

Uit het eerste huwelijk:

1. *Carel,* volgt VII.
2. *François du Moulin,* geb. Naarden 29 maart 1752, luitenant in het regiment mineurs en sappeurs, testeert 27 mei 1779 voor notaris Cornelis Roodbeen te 's-Gravenhage [99]), † Oudshoorn (bij Alphen aan den Rijn) 25 aug. 1790, ongehuwd.
3. *Jacob du Moulin,* geb. Namen 9 maart, ged. ald. 10 maart 1754, („Maraine Madle Jacoba Heshuysen"),
4. *Johanna du Moulin,* ged. Namen 9 mei 1756, („Parains Mr et Mdme Heshuysen de Dreischor, demeurant a Zierikzee"), † jong.
5. *Hillegonda Adriana du Moulin,* ged. Oudenbosch (Geref. kerk) 1 juli 1757 (doopgetuigen „d'Heer Andries Heshuisen, heer van Dreyschor, en Mevr. Jacoba van der Os"), † Culemborg, jong (vóór 1761?).
6. *André (Andries) du Moulin,* geb. Namen 6 mei, ged. ald. 11 mei 1760, † Maastricht 29 dec. 1772, begr. ald. (Geref. kerk) 1 jan. 1773 „op deszelfs zuster" (sub 7).
7. *Chrisfina Regina du Moulin,* geb. Culemborg 17 mei, ged. ald. 20 mei 1764, † Maastricht 5 april, begr. ald. (Geref. kerk) 7 april 1772 „in een choorgraf, aan de linkerhand van den catheter, bij het gankje onder de studentenbanken".

Uit het tweede huwelijk:

8. *Carolina Hillegonda du Moulin,* geb. Maastricht 3 juli, ged. ald. 5 juli 1774, † Nijmegen 11 aug. 1835, tr. (ondertr. 's-Gravenhage 1 aug. 1797) *Joan Pieter Huydecoper van Nichtevecht,* geb. Amsterdam 29 okt. 1773, † Culemborg 17 juli 1798, zn. van Mr. *Willem Huydecoper,* heer van Nigtevecht, commissaris van het waterrecht 1768-1770 en secretaris 1771-1795 te Amsterdam, hoogheemraad van de Hooge Zeeburg en Diemerdijk 1768, en *Constantia Isabella Ferdinanda van Weede.*
   Uit dit huwelijk geen kinderen.
9. *Ferdinand Jacobus du Moulin,* geb. 's-Gravenhage

99) G.A. 's-Gravenhage, not.arch. nr. 4296, fol. 591.

13 okt., ged. ald. 17 lokt. 1776, vaandrig in het regiment Westerlo (1792), luitenant in het garde-regiment van de prins van Oranje, verliet de Republiek in 1795 (met zijn broer François Adrien), begaf zich eerst naar prins Frederik's corps, doch vandaar naar St. Petersburg teneinde in Russische dienst te treden; door het overlijden van Catharina II daarin niet geslaagd en in dienst getreden van de koning van Pruisen als luitenant (1797), in garnizoen te Wezel, regiment Von Kunitzky. Hij werd gewond in de slag bij Auerstädt (14 okt. 1806), waarbij zijn linkerbeen werd stuk geschoten: de kogel werd pas 39 jaar later verwijderd. Vervolgens kreeg hij kleinere opdrachten totdat hij tin 1815 als majoor in Pruissische dienst benoemd werd tot commandant van de vesting Luxemburg, wat hij bleef tot 1842 en als hoedanig hij suksessievelijk bevorderd werd tolt luitenant-generaal in 1839. In 1842 werd hij gepensioneerd als generaal der infanterie met een pensioen van *f* 7000 's jaars. Decoraties: ijzeren kruis 2de en lste klas, orde van de rode adelaar lste klas, de Wladimir-orde 3de klas (Rusland), commandeur M.W.O., grootkruis Eikenkroon: † Berlijn 16 juni 1845, tr. kasteel Deutsch-Kessel bij Grünberg in Silezië 4 jan. 1813 *Karoline Johanna Sophie von Bojanowski,* geb. 21 of 22 okt. 1792, † Berlijn 30 april 1847, dr. van *Johann Stephan von Bojanowski* en *Wilhelmine Sophie Karoline* Freiin *von Werthern.*
   Uit dit huwelijk geen kinderen.
10. *François Adrien (Adrianus) du Moulin,* geb. 's-Gravenhage 22 febr., gsd. ald. 5 maart 1778, gepensioneerd als kapitein in 1827, † 's-Gravenhage 14 juni 1863, ongehuwd.
11. Mr. *Herman Rudolf du Moulin,* geb. 's-Gravenhage 6 febr., ged. ald. 11 febr. 1779, advocaat, secretaris van Suriname, daarheen vertrokken in april 1803, † Hamburg 14 febr. 1814 tengevolge van „une fièvre putride", gedurende het beleg van deze stad, ongehuwd.
12. *Louise Marie du Moulin,* geb. 's-Gravenhage 12 maart, ged. ald. 16 maart 1780, † ald. 10 okt. 1868, tr. Nijmegen 27 jan. 1826 Jhr. Mr. *Willem* Benjamin *de Salve de Bruneton,* geb. Maastricht 15 aug., ged. ald. 16 aug. 1768, vaandrig in het regiment infanterie Douglas (29 aug. 1783), wethouder van Nijmegen, lid Ged. staten van Gelderland, auditeur militair te Nijmegen, † ald. 4 juni 1841, zn. van *Jean Antoine Chrétien de Salve de Bruneton,* luit.-kolonel der infanterie, en *Arnolda Elisabeth Heldewier* en wedr. van *Maria Vermehr.*
   Uit dit huwelijk geen kinderen.

VII. *Carel du Moulin,* geb. Naarden in 1749 [24]), ged. 24 jan. 1750 (?), kapitein (15 dec. 1777), bij zijn huwelijk kapitein der mariniers in het regiment van Generaal-majoor Bentinck in garnizoen te Brielle, luitenant-kolonel (20 maart 1792), in notariële akten kolonel genoemd, vermoedelijk kort na 1792 gepensioneerd, † Vlijmen (N.-B.) 19 april 1817, tr. 's-Gravenhage (Hoogd. kerk) 10 maart 1783 (maar al vanaf 1790 à 1795 „gesepareerd" levend) *Hermina Arendina Gousset,* geb. 's-Gravenhage 13 dec. 1755, † Brussel 17 aug. 1833, dr. van Mr. *Martinus Gousset,* secretaris van de houtvesterije van Holland en Westfriesland, commissaris van H. H. M. uitheemse

dépêches, 's lands advocaat van Holland, etc. en *Maria Elisabeth Middelbeek* [100]).

Uit dit huwelijk:

1. *Carolina Adriana Hillegonda du Moulin,* geb. Bergen op Zoom 1 aug. 1785, † Bleiswijk (Z.-H.) 25 juni 1818, tr. Voorburg 21 mei 1810 *Carel Anthony Struick,* geb. Groot Waspik 5 aug. 1782, rijksontvanger, † Gorinchem 12 jan. 1853, zn. van Ds, *Matthijs Struick* en *Johanna Christina Carolina Hamel.*

   Uit dit huwelijk ***Struick- du Moulin:***

   a. Ds. ***Matthijs Jan Struick,*** geb. Amsterdam 11 juli 1810, predikant te Pouderoyen en 's-Hertogenbosch, † ald. 2 febr. 1860, tr. le ***Johanna Adolphine*** Heine, waaruit kinderen. tr. 2e ***Willemina Hendrika Dreux Crol,*** waaruit kinderen.

   b. ***Carel Arend Herman Struick,*** geb. Delfzijl 26 nov. 1811, † ald. 28 dec. 1811.

   c. ***Carolina Arendina Hermina Struick,*** geb. Groningen 11 april 1813, † Barneveld 14 dec. 1888, tr. ***Louis Frederic Napoleon Dröher,*** majoor der artillerie. Uit dit huwelijk geen kinderen.

   d. ***Aletta Geertruida Struick, geb.*** 's-Gravenhage ***26*** nov. 1814, † Delft 1'7 aug. 1896, tr. ***Dirk Bout.*** Uit dit huwelijk geen kinderen.

   e. ***Frederika Hendrika Struick, geb.*** 's-Gravenhage ***22*** april 1816, † Woudrichem 24 maart 1834.

   f. doodgeboren zoon, Eleiswijk 8 mei 1818.

   Nakomelingen van ***Matthijs Jan Struick*** zijn de enige nog in leven ziinde afstammelingen van ***Ferdinand Theophile du Moulin*** (Vc).

   Een zoon uit het tweede huwelijk van ***Matthijs Jan Struick,*** n.l. Nicolaas ***Johannes Struick,*** geb. 's-Hertogenbosch 19 okt. 1853 en ca. 1910 directeur van financiën in Nederlands Indië kreeg bij Gouv. Besl. 23 febr. 1891 nr. 26 naamsverandering tot ***Struick du Moulin.*** Daar hij echter geen zoon maar wel dochters, had zal deze naam met de dochters uitsterven.

2. *Agatha du Moulin,* geb. Bergen op Zoom 27 nov. 1786, † ald. 2 dec. 1786.

3. *Martinus du Moulin,* ged. Zaltbommel 13 dec. 1787, „het ongeluk hebbende door gebrek aan verstandelij ke vermogens en aliënatie van geest niet buiten een nauw toevoorzicht te kunnen blijven", † 's-Gravenhage 29 febr. 1836, ongehuwd [100]).

100) Zie ook de kwartierstaat Niermans in Gens Nostra 1973, 1974 en 1975, die hierdoor wordt aangevuld en verbeterd, alsmede G.A. 's-Gravenhage, arch. Weeskamer, nr. 1955 en 1956.

KORTE MEDEDELINGEN.

Nieuwe wettelijke bepalingen betreffende het verlenen van wapens aan publiekrechtelijke lichamen.

Op het gebied van wetgeving betreffende het verlenen van wapens aan publiekrechtelijke lichamen zijn de volgende nieuwe bepalingen te melden. Het Koninklijke besluit van 1919, waarop deze materie tot nu toe uitsluitend berustte, is aangevuld en er zijn richtlijnen ingesteld. De tekst van beide volgt hier.

Koninklijk besluit van 23 april 1919, Staatsblad 181, tot intrekking van de Koninklijke besluiten van 20 februari 1816, no. 69, en 3 januari 1818, no. 91, en tot vaststelling van nieuwe bepalingen nopens het bekomen, wijziging, enz. van wapens voor provinciën, gemeenten en andere publiekrechtelijke lichamen of instellingen, zoals dit is aangevuld bij het Koninklijk besluit van 21 oktober 1977, Staatsblad 605.

Artikel 1. Alle provinciën, gemeenten en andere publiekrechtelijke lichamen of instellingen, welke een wapen wenschen te bekomen, in het gebruik daarvan te worden bevestigd of het te zien gewijzigd, zullen zich daartoe tot Ons hebben te wenden onder overlegging van eene beschrijving en van eene teekening in kleuren van het verlangde wapen en van eene uiteenzetting der overwegingen, op grond waarvan dat wapen wordt gewenscht.

Eveneens zal in geval van vereeniging van gemeenten de nieuwe gemeente zich ter bekoming van een wapen of ter bevestiging van het wapen der vroegere gemeente, waaraan de nieuwe haar naam ontleent, op voornoemde wijze tot Ons moeten richten.

Artikel 2. Nieuw gevormde publiekrechtelijke lichamen, die de naam hebben ontvangen van een bij hun vorming opgeheven publiekrechtelijk lichaam, kunnen het wapen van dat publiekrechtelijke lichaam als hun wapen voeren.

Artikel 3. Alle bovenbedoelde lichamen en instellingen, welke een wapen hebben, zijn gehouden, wanneer zij van zegels of cachetten gebruik maken, dat te vomeren met een randschrift vermeldende hun naam of de hoedanigheid van den gebruiker.

Gemeenten, welke geen wapen hebben, zegelen met de woorden: „Gemeente . . . . .".

Artikel 4. Alle kosten zoo van vervaardiging als anderszins op het uit te reiken wapendiploma vallende, zijn ten laste van het verzoekende lichaam.

Beschikking van de Minister van Binnenlandse Zaken van 18 oktober 1977, houdende richtlijnen betreffende het verlenen van wapens aan publiekrechtelijke lichamen overeenkomstig het bepaalde in het besluit van de Soevereine Vorst van 24 december 1814, nr. 32 en het Koninklijk besluit van 23 april 1919, Staatsblad 181.

Bij het bevorderen van de verlening van wapens aan publiekrechtelijke lichamen wordt van de volgende richtlijnen uitgegaan:

1. Het aan een publiekrechtelijk lichaam te verlenen wapen moet voldoen aan de algemene en in het bijzonder in Nederland gebruikelijke regelen der heraldiek.
2. Het wapen moet zo eenvoudig mogelijk zijn. Een veelheid van wapenfiguren en een ingewikkelde schildverdeling dienen te worden vermeden.
3. De wapenfiguren moeten historisch en esthetisch verantwoord zijn. Eerder ter plaatse gebruikte wapenfiguren hebben in het wapen voorrang boven later gebruikte of nieuwe.
4. Aan elk wapen kan een kroon van drie bladeren en twee parels worden toegevoegd.
5. Een andere kroon wordt slechts verleend, indien deze reeds werd gevoerd bij een wapen dat opnieuw wordt verleend, of indien ter verkrijging daarvan bijzondere redenen aangevoerd kunnen worden,
6. Schildhouders worden aan een wapen alleen toegevoegd, indien deze reeds werden gevoerd bij een wapen dat opnieuw wordt verleend of indien ter verkrijging daarvan bijzondere historische omstandigheden aangevoerd kunnen worden.
7. Een wapenspreuk wordt aan een wapen alleen toege-

voegd, indien deze reeds werd gevoerd bij een wapen dat opnieuw wordt verleend of indien ter verkrijging daarvan bijzondere historische omstandigheden aangevoerd kunnen worden.

8. Indien een nieuw gevormd publiekrechtelijk lichaam dat de naam heeft ontvangen van een bij zijn vorming opgeheven publiekrechtelijk lichaam, het wapen van dat publiekrechtelijk lichaam voert of voornemens is te voeren, kan dat wapen worden verbeterd, indien historische gegevens hiertoe aanleiding geven. In bijzondere gevallen kunnen ook elementen worden toegevoegd, afkomstig uit de wapens van de andere publiekrechtelijke lichamen.
9. Indien een nieuw gevormd publiekrechtelijk lichaam niet de naam heeft ontvangen van een bij zijn vorming opgeheven publiekrechtelijk lichaam, kan aan dit lichaam een wapen verleend worden waarin elementen zijn opgenomen, afkomstig uit de wapens van de opgeheven publiekrechtelijke lichamen, mits daardoor geen ingewikkeld wapen ontstaat. Nieuwe elementen worden aan een wapen alleen toegevoegd, indien ter verkrijging daarvan bijzondere historische omstandigheden aangevoerd kunnen worden. Desgewenst kan ook het wapen van een der opgeheven publiekrechtelijke lichamen worden verleend, zo nodig na verbetering aan de hand van historische gegevens.

Het wapen van de nieuwe gemeente Steenwijk, dat niet verleend is.

Met ingang van 1 januari 1973 zijn de gemeente Steenwijk en het grootste deel van de gemeente Steenwijkerwold samengevoegd tot een nieuwe gemeente Steenwijk. Mr. G. A. Bontekoe adviseerde de nieuwe gemeente omtrent het aan te vragen wapen met de volgende omschrijving: van sabel omkleed van goud, het veld aan de zijden rond uitgesneden van het een in het ander, het middelste veld beladen met een gesloten burcht van goud, vergezeld boven van een kogel van goud, gevlamd van keel, en beneden van een anker van goud, de beide velden ter weerszijde van het middelste veld beladen met een schuinankerkruisje van keel; het schild gedekt met een gouden kroon van vijf bladeren en ter rechterzijde gehouden door de heilige paus Clemens.

De minister van Binnenlandse zaken volgde het advies van de Hoge Raad van Adel en wees het voorgestelde wapen af, van welke beslissing de gemeente Steenwijk in beroep ging bij de Raad van State. Dit college deed daarop een uitspraak, waarvan de tekst hier volgt en waarin de verschillende argumenten zonder verdere annotatie voldoende duidelijk tot hun recht komen.

Raad van State, Afdeling Rechtspraak

No. A-1062 (1976).

Uitspraak in het geschil tussen

burgemeester en wethouders van Steenwijk (appellanten), vertegenwoordigd door mr. G. A. Bontekoe

en

de Minister van Binnenlandse Zaken (verweerder), vertegenwoordigd door mr. 0. Schutte (secretaris van de Hoge Raad van Adel).

Bij schrijven van 13 februari 1973 hebben appellanten bij Hare Majesteit der Koningin een verzoek ingediend om aan de bij de Wet van 15 juni 1972, Staatsblad 449, met ingang van 1 januari 1973 nieuw gevormde gemeente Steenwijk een nieuw gemeentewapen te verlenen overeenkomstig het door de raad dier gemeente vastgestelde ontwerp, welk schrijven bij kabinetsrenvooi van 14 februari 1973 ter behandeling in handen is gesteld van verweerder.

Verweerder heeft vervolgens dit schrijven om advies toegezonden aan de Hoge Raad van Adel, welk college bij brief van 25 mei 1973 blijk gaf van bezwaar tegen voornoemd ontwerp.

Bij schrijven van 27 maart 1974 heeft de Hoge Raad van Adel aan appellanten ter overweging een aantal schetsen toegezonden van een ontwerp-gemeentewapen.

Hierop hebben appellanten bij schrijven van 16 december 1974 aan verweerder medegedeeld, dat zij hun oorspronkelijke ontwerp wensen te handhaven met het verzoek de verlening van een gemeentewapen conform de aanvraag te bevorderen.

Verweerder heeft bij schrijven van 23 december 1975 appellanten medegedeeld, dat, gelet op het advies van de Hoge Raad van Adel, de verlening van het door appellanten gevraagde wapen niet zal worden bevorderd, waarbij de uitnodiging werd gedaan de ingediende aanvraag [alsnog nader te overweg en.

Bij schrijven van 10 februari 1976 hebben appellanten hun ongewijzigd standpunt nader aan verweerder uiteengezet en hebben zij hem verzocht te dezen een definitieve beslissing te nemen.

Bij besluit van 3 augustus 1976 heeft verweerder op het verzoek van appellanten van 13 februari 1973 afwijzend beslist. Verweerder heeft dit besluit doen steunen op de volgende overwegingen:

> Omtrent het gestelde in Uw schrijven van 10 februari 1976 heb ik de Hoge Raad van Adel gehoord, Dit college bericht mij thans als volgt:
>
> „Gelijk bekend wenst het gemeentebestuur van Steenwijk een geheel nieuw wapen. De Hoge Raad van Adel is daarentegen van oordeel dat, nu de naam en de bestuurszetel der oude gemeente Steenwijk gehandhaafd zijn, het zinvol is ook het oude — reeds in de 16de eeuw voorkomende — wapen van Steenwijk in stand te houden. Niettemin heeft de Raad van het begin af begrip getoont voor de wens van het gemeentebestuur, dat ook Steenwijkerwold in het wapen moest zijn terug te vinden. Bij schrijven van 27 maart 1974 heeft de Raad aan de burgemeester van Steenwijk een aantal tevoren met hem besproken ontwerpen gezonden, waarin wapenfiguren van beide opgeheven gemeenten waren verwerkt. Het gemeentebestuur persisteerde evenwel bij zijn oorspronkelijke aanvrage.
>
> De Raad is erkentelijk voor Uw zienswijze verlening van het aangevraagde wapen niet te bevorderen op grond van de ingewikkelde samenstelling en ongebruikelijke schildverdeling.
>
> Ten aanzien van de vraag of het onnodig opnemen van nieuwe elementen in het aangevraagde wapen op zichzelf aanleiding zou kunnen zijn voor een afwijzende beschikking meent de Raad, dat, aangezien de Kroon een wapen verleent, de Kroon ook de bevoegdheid heeft zelfstandig het wapen vast te stellen, daarbij — voorzover het haar geraden voorkomt — rekening houdend met wensen van de aanvrager".
>
> Ik kan mij met de door de Hoge Raad van Adel aangevoerde bezwaren tegen het ingediende ontwerp verenigen. In het bijzonder geldt dat de argumenten, dat

het voorgestelde wapen ingewikkeld is en de schildverdeling ongebruikelijk. Ook bij nadere overweging kan ik op grond daarvan geen vrijheid vinden aan Uw verzoek te bevorderen, dat het door U gevraagde wapen aan de gemeente Steenwijk verleend wordt, te voldoen.

Tegen dit besluit van verweerder hebben appellanten bij schrijven van 1 september 1976, ingekomen bij de Raad van State op 2 september 1976, beroep op grond van de Wet administratieve rechtspraak overheidsbeschikkingen ingesteld bij de Afdeling rechtspraak van de Raad van State.

Appellanten voeren daarbij aan:

Bij de wet van 15 juni 1972, Staatsblad 449, tot gemeentelijke herindeling van Noordwest-Overijssel, is ondermeer de gemeente Steenwijk gevormd. Deze gemeente bestaat uit het grondgebied van de oude gemeente Steenwijk alsmede het overgrote deel van het grondgebied van de voormalige gemeente Steenwijkerwold.

Door de gemeentelijke herindeling, welke plaats vond met ingang van 1 januari 1973, zijn de wapens van de opgeheven gemeente [1]) vervallen. De raad van de nieuwe gemeente Steenwijk heeft in zijn vergadering van 1 februari 1973 besloten een door de heer Mr. G. A. Bontekoe te Oosterwolde opgesteld ontwerp van een nieuw gemeentewapen te aanvaarden. Ter uitvoering van dit raadsbesluit heeft ons college bij brief van 13 februari 1973 aan Hare Majesteit de Koningin verzocht aan de gemeente Steenwijk een gemeentewapen toe te kennen overeenkomstig het door de gemeenteraad aanvaarde ontwerp. Dit ontwerp is in het verzoekschrift als volgt toegelicht:

„Combinatie van de beide vervallen wapens wordt „ongewenst geoordeeld: het vrij drukke wapen van „Steenwijkerwold zou het anker van Steenwijk over„heersen en dat is zeker niet de bedoeling. Daarbij is „het bestuur van de nieuwe gemeente van mening dat dit „een passende gelegenheid is om in het nieuwe wapen „het vestingverleden van Steenwijk, grendel op één van „de slechts twee toegangswegen over het land naar het „noordererf, tot uitdrukking te doen komen. Steenwijk „kreeg al in 1412 wallen en grachten. Gelderse en Bour„gondische troepen hebben zich gewapenderhand een „toegang tot de stad gebaand maar het bekendste beleg „is wel geweest dat wat Rennenberg van 18 oktober „1580 tot 23 februari 1581, tevergeefs rond de stad „sloeg. Voor het eerst in Nederland werden door de „belegeraar gloeiende kogels verschoten en vele daar„door ontstane branden teisterden de stad deerlijk. Maar „onder leiding van de Kornput hield Steenwijk stand!

„Het ligt voor de hand dat in het nieuwe wapen een „burcht als herinnering aan dit roemrucht verleden cen„traal werd gesteld.

„De poort gesloten, omdat Rennenberg's beleg werd „doorstaan. Boven de burcht zweeft een vlammende „kogel. Onder de burcht is een anker aangebracht als „herinnering aan de scheepvaart die oudtijds levendig „was en gericht op Holland, waarheen turf, akkermaals„hout, veldkeien voor bestrating, boter en kaas werden „vervoerd.

„Het spreekt vanzelf dat het wapen ook een herinne„ring moet bevatten aan Steenwijkerwold. Aan het wapen

1) Lees: gemeenten.

„van die gemeente werden de twee schuine ankerkruisen „ontleend.

„Bij het gemeentebestuur leeft de wens om een wapen „te krijgen dat liefst niet conventioneel van samenstel„ling is en — uiteraard — aantrekkelijk om te zien. „Daarom viel de keus op de schildverdeling die in het „handboek van Rietstap wordt afgebeeld op pagina „123, afbeelding 50, sub 8.

„Het centrale kwartier wordt dan beladen met de „vlammende kogel, de burcht en het anker, de beide „kwartieren naast de burcht met schuine ankerkruisen.

„Op het schild zou de vijfbladige kroon, die ook het „vervallen wapen van Steenwijk dekte, kunnen worden „geplaatst. Ook de schildhouder St. Clemens ware te „behouden maar dan ter rechterzijde naast het schild en „gekleed in een met wit afgezette mantel van rood, een „tiara op het hoofd en een gouden kruisstaf in de vrije „hand.

„De tiara werd ook gedragen door de schildhouder „achter het vervallen wapen der stad Steenwijk. Dit vindt „zijn oorzaak in het feit dat St. Willibrordus, de aarts„bisschop der Friezen, op weg naar zijn missiegebied „vanuit zijn zetel te Utrecht, Steenwijk heeft moeten „doortrekken omdat hier de passage door de veen„moerassen mogelijk was.

„Bij zijn bisschopswijding had St. Willibrord als twee„de naam gekozen de naam van de door hem zeer be„wonderde vierde missionerende en rondtrekkende paus „en martelaar Clemens. De kerk te Steenwijk kreeg van „St. Willibrord de heilige Clemens als patroon en paus „Clemens werd als gevolg hiervan ook stadspatroon, „Deze eeuwenoude traditie zou dienen te worden voort„gezet.

„Het gehele wapen ware te plaatsen op een wit voetstuk".

Sindsdien is over het betreffende ontwerp door ons college gecorrespondeerd met zowel de Hoge Raad van Adel als de Minister van Binnenlandse Zaken. Uiteindelijk heeft dit geleid tot de in de aanhef genoemde afwijzende beschikking, waarvan beroep.

De bewindsman grondt zijn afwijzing geheel op een terzake door de Hoge Raad van Adel aan hem uitgebracht advies. In het bijzonder bestaat bij de bewindsman bezwaar tegen het feit, dat de schildverdeling ongebruikelijk is en de samenstelling ingewikkeld. Naar de mening van ons college zijn deze stellingen aanvechtbaar en wel om de volgende redenen:

a. *de ongebruikelijke schildverdeling.*

In het Handboek der wapenkunde van Rietstap, hetwelk bij heraldici een 'groot gezag geniet en, naar ons bekend is, ook door de Hoge Raad van Adel pleegt te worden gehanteerd, wordt de door het gemeentebestuur van Steenwijk gewenste schildverdeling wel vermeld. Overigens menen wij er op te moeten wijzen, dat er geen enkele algemeen aanvaardbare of geldende regel bestaat dat de verdeling van een wapenschild aan zou moeten sluiten bij de lokale, gewestelijke of nationale in de heraldiek gebruikelijke schildverdelingen, zoals de Hoge Raad van Adel kennelijk gewenst acht. Wij menen dat wat dit betreft er hoogstens sprake kan zijn van een interne richtlijn van de Hoge Raad van Adel. In ieder geval is er naar de mening van ons college geen sprake

man een duidelijk aanwijsbare motivering van het standpunt van die Raad, dat een bepaalde schildverdeling, zelfs als die ongebruikelijk is, in de weg zou staan aan de inwilliging van het verzoek om toekenning van een nieuw gemeentewapen.

b. *de ingewikkelde samenstelling.*

Wij bestrijden dat het in ontwerp ingezonden gemeentewapen ingewikkeld van samenstelling is. Weliswaar is het wapenschild ingedeeld in elf kwartieren, maar van de wapenfiguren zijn er drie geplaatst op het middelste kwartier, dat verreweg het grootste is en door zijn vorm voor de gewenste figuren alle ruimte biedt.

Op de kwartieren ter weerszijde komen alleen de twee schuine ankerkruisen voor, welke zijn ontleend aan het wapen van de voormalige gemeente Steenwijkerwold. Het geheel is naar ons gevoelen zeer logisch en symmetrisch van opbouw; in redelijkheid kan naar onze mening niet worden gesteld dat de samenstelling ingewikkeld is.

De Minister stelt in zijn afwijzing dat hij zich met de door de Hoge Raad van Adel aangevoerde bezwaren tegen het ingediende ontwerp kan verenigen. In het bijzonder die, waartegen ons college zich in het bovenstaande heeft verweerd.

Kennelijk moet het gemeentebestuur de passage, voorkomende in de 'bestreden beschikking als zijnde het oordeel van de Hoge Raad van Adel, beschouwen als de bezwaren welke door de Minister worden gedeeld. Het aangehaalde gedeelte in de beschikking van de Minister betreft in de eerste plaats het oordeel van de Hoge Raad van Adel dat, nu de naam en de bestuurszetel van de oude gemeente Steenwijk gehandhaafd zijn, het zinvol is om het oude wapen van Steenwijk in stand te houden. In een brief van genoemde Raad van 25 mei 1973, gericht aan ons college, heette het nog, dat het regel is dat een nieuwe gemeente, die de naam van een oude gemeente overneemt, het wapen van de oude gemeente van die naam opnieuw verleend krijgt.

Naderhand heeft de Hoge Raad zelf — bij brief van 27 maart 1974 — aan de burgemeester dezer gemeente een aantal ontwerpen toegezonden waarin wapenfiguren van beide opgeheven gemeenten waren verwerkt. Hiermee heeft de Raad derhalve afstand gedaan van het vasthouden aan wat eerst als een regel werd gekenschetst.

Wij menen op dat aanvankelijke bezwaar derhalve niet verder behoeven in te gaan. Terloops zij nog opgemerkt dat er in dit geval, evenals het onder a bedoelde, kennelijk geen sprake is van een buiten de Hoge Raad van Adel bekend zijnde vaste regel.

In de tweede plaats is de Hoge Raad van Adel van oordeel, dat, aangezien de Kroon een wapen verleent, de Kroon ook de bevoegdheid heeft geheel zelfstandig het wapen vast te stellen, daarbij — voorzover het haar geraden voorkomt — rekening houdend met de wensen van de aanvrager. In het midden latende of deze stelling in de tegenwoordige tijd nog wel opgeld doet, zijn wij van oordeel dat in de eerste plaats het bestuur van de gemeente, hetwelk een verzoek om toekenning van een wapen indient, dient te beoordelen welke elementen een plaats in het wapenschild zouden behoren te krijgen. Zo zijn in het in 1973 door de raad der gemeente Steenwijk aanvaarde ontwerp van het nieuwe wapen die elementen verwerkt, welke naar 's raads oordeel daarin behoren te

worden opgenomen, rekening houdende met de wapens van de beide voormalige gemeenten. Het komt ons voor, dat de Kroon bij toekenning van een wapen aan een gemeente de uitdrukkelijke wensen van het gemeentebestuur in acht behoort te nemen, tenzij de internationale regelen der wapenkunde daardoor zouden worden geschonden of het wapen overigens inbreuk zou maken op algemeen aanvaarde heraldische uitgangspunten.

Nu naar onze mening noch van het een, noch van het ander sprake is had de Minister van Binnenlandse Zaken bij de afweging van de betrokken belangen onzes inziens niet in redelijkheid tot zijn besluit kunnen komen om de inwilliging van het indertijd door ons college gedane verzoek niet te bevorderen.

Het beroepschrift van appellanten is met toepassing van artikel 11, eerste lid, van de Wet administratieve rechtspraak overheidsbeschikkingen aan verweerder toegezonden met uitnodiging om binnen veertien dagen schriftelijk te verklaren of dit beroepschrift als bezwaarschrift zal worden aangemerkt en als zodanig in behandeling zal worden genomen.

Verweerder heeft naar aanleiding daarvan medegedeeld, dat aan die uitnodiging geen gevolg zal worden gegeven.

Desgevraagd heeft verweerder op 24 februari 1977 een verweerschrift ingediend.

Het geschil is op 12 juli 1977 behandeld in een openbare vergadering van de Afdeling, waarin appellanten en verweerder, bij monde van hun vertegenwoordigers, hun standpunten nader hebben uiteengezet.

In rechte:

Artikel 1 van het Koninklijk besluit van 23 april 1919, Staatsblad 181, bepaald [2]) onder meer, dat in geval van vereniging van gemeenten de nieuwe gemeente zich ter verkrijging van een wapen of ter bevestiging van het wapen der vroegere gemeente waaraan de nieuwe haar naam ontleent, tot Hare Majesteit de Koningin dient te wenden onder overlegging van een beschrijving en van een tekening in kleuren van het verlangde wapen en van een uiteenzetting der overwegingen op grond waarvan dat wapen wordt gewenst.

Partijen zijn in de eerste plaats verdeeld over de vraag, of verlening van een wapen, dat een gemeente uitdrukkelijk wenst te verkrijgen mag worden geweigerd op andere gronden dan die ontleend aan internationale regelen der wapenkunde of in geval van inbreuk op algemeen erkende heraldische uitgangspunten.

Appellanten huldigen dienaangaande de opvatting, dat beantwoording van de vraag welke elementen in het wapen een plaats dienen te krijgen en welke schildindeling woadt toegepast, aan het bestuur van een gemeente, die een verzoek om toekenning van een wapen indient, is voorbehouden.

De Afdeling deelt deze opvatting van appellanten niet.

Naar het oordeel van de Afdeling zou het in voornoemd artikel vervatte voorschrift van elke redelijke zin zijn ontbloot, indien aan de daarin voorgeschreven overlegging van gegevens niet een beoordeling van het gedane verzoek zou kunnen zijn verbonden. Uit geen ter zake geldend wettelijk voorschrift valt af te leiden, dat een dergelijke beoordeling beperkt zou moeten blijven tot de door appellanten genoemde criteria. Appellanten voeren voorts aan, dat geen algemeen aanvaarde of geldende regel bestaat, inhoudende, dat de verdeling van een wapenschild zou moeten aansluiten bij lokaal,

2) Lees: bepaalt.

gewestelijk of nationaal gebruikelijke schildindelingen. Zij menen bovendien, dat de omstandigheid, dat een bepaalde schildverdeling in Nederland of delen daarvan ongebruikelijk is, niet aan inwilliging van het verzoek in de weg behoeft te staan.

Ter staving van dit standpunt hebben appellanten ter zitting een dertigtal voorbeelden #overgelegd van wapens van overheidslichamen, waarbij voordien nog niet eerder toegepaste schildverdelingen zouden zijn gevolgd.

Het door de raad der gemeente Steenwijk gekozen ontwerp achten apellanten [3]) niet te ingewikkeld van samenstelling. Zij menen integendeel, dat de gekozen indeling in elf kwartieren mede door de wijze van invulling met drie wapenfiguren op het middelste, verreweg grootste, kwartier en de overige figuren in de daaraan grenzende kwartieren logisch en symmetrisch van opbouw is.

Verweerder heeft te kennen gegeven, dat hij het, nu in dit geval de naam en de bestuurszetel van de oude gemeente Steenwijk zijn gehandhaafd, in beginsel zinvol en wenselijk zou achten, dat ook het oude, uit de zestiende eeuw daterende wapen van Steenwijk in stand blijft.

Verweerder meent, dat aan de — begrijpelijke — wens om tevens het wapen van de voormalige gemeente Steenwijkerwold herkenbaar te doen blijven in het wapen van de nieuwe gemeente Steenwijk op eenvoudige wijze kan worden tegemoet gekomen. Pogingen om in overleg tot een dergelijke oplossing te geraken hebben evenwel niet tot resultaat geleid.

Verweerder acht het verlangde wapen te ingewikkeld van samenstelling en ongebruikelijk van schildindeling. Voorts heeft verweerder er bezwaar tegen, dat in dit ontwerp een groot aantal nieuwe, niet in de oude wapens der voormalige gemeenten Steenwijk of Steenwijkerwold voorkomende elementen zijn opgenomen zonder dat daartoe gewichtige redenen nopen.

Naar het oordeel van de Afdeling valt niet in te zien, waarom verweerder zich bij de beoordeling van het onderhavige verzoek om verlening van een nieuw wapen niet op het standpunt kon stellen, dat het in het algemeen wenselijk is, dat in geval van vereniging van gemeenten onder de naam van een van die gemeenten, het wapen van laatstbedoelde gemeente althans grotendeels bewaard dient te blijven.

De Afdeling meent, dat verweerder bij afweging van de bij deze aangelegenheid betrokken belangen in redelijkheid aan de bij hem tegen het voorgestelde ontwerp gerezen bezwaren overwegende betekenis heeft kunnen toekennen boven de belangen welke de gemeente Steenwijk bij het verkrijgen van een wapen volgens dat ontwerp heeft.

De omstandigheid, dat in voorkomende gevallen aan andere gemeenten wel een nieuw wapen is verleend, met een tot dan toe ongebruikelijke schildindeling, is hierbij niet van betekenis, aangezien de mate van ongebruikelijkheid evenals de omvang van de afwijking van bestaande gebruiken en in het verleden gevoerde wapens van geval tot geval verschillen.

Appellanten klagen ten slotte, dat het bestreden besluit onvoldoende is gemotiveerd.

De Afdeling is echter van oordeel, dat de gronden waarop verweerder afwijzend heeft beslist op het onderhavige verzoek om toekenning van een wapen, welke gronden in het verweerschrift en ter zitting nader zijn geadstrueerd en toegelicht, uit het bestreden besluit voldoende kenbaar waren, indien daarbij mede in aanmerking wordt genomen het uitvoerige overleg tussen partijen, dat aan het besluit is voorafgegaan.

3) Lees: appellanten.

Gezien het vorenstaande komt het bestreden besluit niet in aanmerking om met toepassing van een der in artikel 8, eerste lid, van de Wet administratieve rechtspraak overheidsbeschikkingen te worden vernietigd.

Uitspraak:

De Raad van State, Afdeling rechtspraak,

Gezien de Wet Administratieve rechtspraak overheidsbeschikkingen en de Wet op de Raad van State;

Recht doende in naam der Koningin:

Verwerpt het beroep.

Aldus vastgesteld te 's-Gravenhage op 24 augustus 1977 door mr. J. van der Hoeven, voorzitter, mr. K. van Rijckevorsel en dr. M. Troostwijk, leden in tegenwoordigheid van mr. W. van den Brink, ambtenaar van Staat.

Het wapen van de gemeente Zaanstad.

Met ingang van 1 jan. 1974 is uit de oude gemeenten Assendelft, Koog aan de Zaan, Krommenie, Westzaan, Wormerveer, Zaandam en Zaandijk de nieuwe gemeente Zaanstad gevormd. Met uitzondering van de gemeente Assendelft voerden alle gemeenten wapens, die teruggingen op het wapen van de banne van Westzaan, waarvan de grenzen ongeveer overeenkwamen met die van de gemeente Zaanstad; slechts het deel van de gemeente Zaandam ten oosten van de Zaan viel niet onder de banne, maar maakt wel deel uit van Zaanstad. De banne van Wectzaan had tot wapen: gevierendeeld; 1 en IV in keel een leeuw van zilver, 11 en 111 in zilver een leeuw van keel, de leeuwen van kwartier 1 en III omgewend. Dit wapen was in 1607 door de Staten van Holland bevestigd en werd in 18 17 met variaties voor de bovengenoemde gemeenten bevestigd. In oorsprong is dit het wapen van een broer van *Willem III* graaf *van Henegouwen en Holland*, *Jan van Beaumont*, die naast de stad Beverwijk het gebied van Westzaan in leen ontving, maar die aan het wapen van zijn huis een barensteel toevoegde. Het valt niet aan te nemen, dat hij de oorspronkelijke kleuren van het wapen Henegouwen-Holland wijzigde: het gebied vererfde in zijn nageslacht tot het leen in 1397 terugviel aan de grafelijkheid. Wanneer de barensteel is weggelaten en de kleuren zijn gewijzigd is onbekend. Voor de verdere ontwikkeling der Zaanse gemeentewapens raadplege men het interessante artikel van de hand van Gerrit Jan Honig, Beschrijving en geschiedenis der Zaanlandsche gemeentewapens, in: Algemeen Nederlandsch Familieblad, 1887 (ook als overdruk verschenen).

De gemeente Zaanstad stelde het op prijs naast dit wapen, dat bijzonder goed het gehele gebied van deze nieuwe gemeente representeerde, twee walvissen als schildhouders te voeren als herinnering aan de walvisvaart der Zaanlanders in de 17de en 18de eeuw. Ook al zijn walvissen geen gewone figuur als schildhouder, met enige goede wil waren deze op aanvaardbare wijze af te beelden. De gemeente verzocht niet om een kroon en de Hoge Raad van Adel was van mening, dat het verlenen van schildhouders niet afhankelijk behoefde te worden gesteld van de aanwezigheid hiervan. Wel verzocht de gemeente in de beschrijving de arabesk op te nemen; tegenwoordig wordt er meestal de voorkeur aam gegeven niet te vermelden, waarop een wapen met schildhouders rust om bij de afbeelding ervan de nodige vrijheid te laten.

Bij Koninklijk Besluit van 27 februari 1974, nr. 30, werd daarom een wapen aan de gemeente verleend met als om-

schrijving: „Gevierendeeld; I in keel een omgewende leeuw van zilver; 11 in zilver een leeuw van keel; 111 in zilver een omgewende leeuw van keel; IV in keel een leeuw van zilver. Schildhouders: twee walvissen van natuurlijke kleur, de staarten omhoog. Het geheel geplaatst op een arabesk van sinopel." Binnen de gemeente wordt het wapen meestal op een ovaal schild afgebeeld: dit is uiteraard nergens imperatief voorgeschreven, maar dergelijke zaken kunnen aan de smaak der gemeentebestuurderen worden overgelaten.

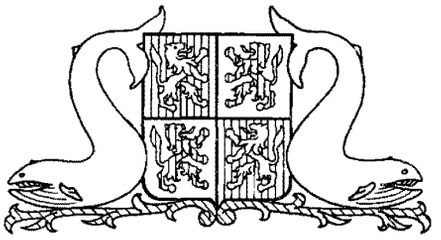

0. SCHUTTE.

Het wapen van het waterschap Lopikerwaard.

Het huidige waterschap Lopikerwaard, dat ontstaan is uit de met ingang van 1 januari 1974 opgeheven waterschappen in de Lopikerwaard, waaronder het hoogheemraadschap van den Lekdijk Benedendams en van den IJsseldam en met een oppervlakte van ongeveer 12.400 ha., verzocht de Kroon om het wapen, dat door de Lekdijk Benedendams gevoerd werd, maar sedert 1814 niet was bevestigd. Sedert 1528 was de landsheer en daarna waren de Staten van Utrecht overheren van het Dijkcollegie van den Lekdijk Benedendams; bij de koop door de Staten van het burggraafschap en de heerlijkheid Montfoort op 4 juli 1648 werd ook het erfdijkgraafschap langs de Lek (tussen de Nieuwendam en Schoonhoven en langs de IJssel tussen de Nieuwendam en de Haastrechter were overgedragen. Sedert deze tijd voerde het hoogheemraadschap het gevierendeelde wapen van het Sticht Utrecht en het 'graafschap Holland. Als opvolger van een hoogheemraadschap en om het karakter van waterschap duidelijk te doen uitkomen werden twee zwanen als schildhouders toegevoegd.

Bij Koninklijk Besluit van 26 juni 1974, nr. 21, werd daarom aan het waterschap een wapen verleend met als omschrijving: „Gevierendeeld: I en IV in keel een kruis van zilver: II en III in good een leeuw van keel, getongd en genageld van azuur. Het schild gedekt met een gouden kroon van drie bladeren en twee parels en gehouden door twee zwanen van zilver, gebekt, getongd en gepoot van keel."

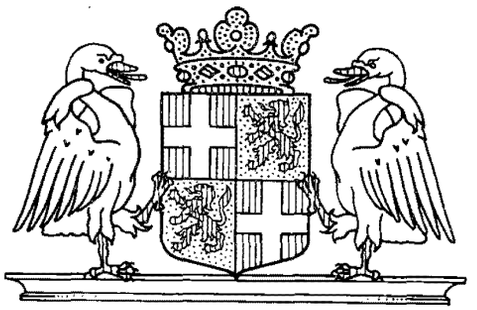

0. SCHUTTE.

Het wapen van de nieuwe gemeente Veere.

Bij de gemeentelijke herindeling van Walcheren met ingang van 1 juli 1966 zijn de gemeenten Veere, Vrouwenpolder en Serooskerke (Walcheren) opgeheven en is een nieuwe gemeente gevormd, die de naam Veere ontving.

Het gemeentebestuur van de nieuwe gemeente stelde het op prijs, dat het wapen van de oude gemeente Veere opnieuw aan haar verleend zou worden. Dit vertoonde in de vorm, die reeds in 1475 in gebruik was, twee torens die een water flankeren, waarop een kogge vaart, terwijl de uit de torens 'komende wildemannen het wapen van de heren van Veere, de ***Van Borssele's,*** vasthouden. Dit wapen was bij besluit van de Hoge Raad van Adel van 31 juli 1817 bevestigd, waarbij de torens echter uit het water oprezen en de kogge gedegradeerd was tot een roeiboot. Bij de omschrijving, vermeld in het Koninklijke Besluit van 21 februari 1975, nr. 8, waarbij aan de gemeente het wapen verleend is, werd zoveel mogelijk aansluiting gezocht bij de afbeelding op het zegel uit 1475; de omschrijving ervan luidt: „In azuur een uitkomend koggeschip van 'goud, aan beide zijden vergezeld van een uitkomende gekanteelde tonen van goud, waarop een uitkomende wildeman — de wildemannen half-toegewend — van natuurlijke kleur, omkranst van sinopel, 'houdende met de buitenste hand een knots over de schouder en met de binnenste hand een schild van sabel met een dwarsbalk van zilver; een golvende schildvoet, golvend gedwarsbalkt van zes stukken, zilver en azuur. Het schild gedekt met een gouden kroon van vijf bladeren."

0. SCHUTTE.

Het wapen der gemeente Westervoort,

Bij Koninklijk Besluit van 28 april 1975 nr. 11 is de gemeente Westervoort bevestigd in het gebruik van het door haar gevoerde wapen: „gevierendeeld van zilver en sabel en een hartschild van azuur met een dubbele adelaar van zilver, zonder tongen, gebekt en gepoot van goud". Het onderhavige wapen was op 23 september 1818 door de Hoge Raad van Adel aan de Heerlijkheid Westervoort vergund, naar aanleiding van een in 1815 daartoe door de stad Arnhem, als bezitster der heerlijkheid, gedaan verzoek. De omschrijving van 18 18 luidde: „gevierendeeld: het eerste en vierde vierendeel van zilver en het tweede en derde van sabel, op hetzelve een middenschild van lazuur beladen met een dubbelen zilveren arend, met gouden nebben en pooten".

In 1819 deed Arnhem het wapen tegen betaling der onkosten over aan het schoutambt Westervoort. De heerlijkheid werd in 1825 aan ***Gijsbert*** van *Zadelhoff* verkocht; daarna kwam deze in het bezit van Mr. *Joan* ***Jacob Adolf Alexander*** baron ***van*** *Pallandt* (1807-1876), in wiens nagedacht zijn vererfde. De gemeente Westervoort heeft het steeds als haar wapen beschouwd, hoewel het in feite het wapen van de heerlijkheid was.

Het in 1815 ontworpen wapen houdt de herinnering levend aan twee opeenvolgende bezitters der heerlijkheid. De hoofdschild is het wapen van het vorstelijke huis *Hohenzollern,* waarop in 1712 de bezittingen van het Huis Bergh (waaronder Westervoort) vererfden, en dat de heerlijkheid in 1735 verkocht aan de stad Arnhem, wier wapen het hartschild met de dubbele adelaar is.

Het wapen is ontworpen volgens hetzelfde principe als dat van de heerlijkheid Meynerswijk, dat bij besluit van de Hoge Raad van Adel van 23 sept. 1818 vergund werd: „dwars mid-

den door gedeeld, het bovenste deel van lazuur beladen met een dubbelen arend van zilver met gouden nebben en pooten, het onderste deel van zilver beladen met een zwarten ossenkop met zilveren hoornen". De heerlijkheid Meynerswijk werd in 1772 door Johan *Everard van der Heyden* († 1804) verkocht aan de stad Arnhem. Zo de wapens van Westervoort en Meynerswijk dus reeds bestonden vóór de aanvrage, die tot de vergunning van 1818 leidde, deze zijn zij derhalve na 1772 ontworpen.

J. W. VAN PETERSEN.

Het wapen van het waterschap De Veenmarken.

Door de samenvoeging van de waterschappen De Monden en De Runde in het Drentse veengebied tussen Gasselternijeveen en Klazienaveen is een nieuw groot waterschap ontstaan dat de naam „De Veenmarken" verkreeg. Anders dan veelal het geval is kwam het bestuur bij de bespreking over het wapen dat dit nieuwe lichaam zou gaan vomeren met welomlijnde wensen. Het moest een geheel nieuw wapen worden en geen combinatie in enigerlei vorm van de wapens der beide opgeheven waterschappen.

In het gebied lagen drie schansen die eertijds het noorden moesten helpen beschermen tegen aanvallen vanuit het oosten: de Valther schans, de Emmer schans en die te Roswinkel. Daar moest iets van in het wapen terug zijn te vinden. Dan moest er een herinnering in aan de boermarken, die de wederpartij zijn geweest bij de overeenkomsten met de stad Groningen waardoor de ontvening kon worden uitgevoerd (het S t a ds kanaal !). Verder stelde men prijs op tegenhermelijn (d.i. witte hermelijnstaartjes op zwarte grond) voor het in exploitatie zijnde hoogveen: zilveren partijen voor de kanalen waarlangs de turf werd afgevoerd en tegenhermelijn als symbool voor het wollegras op het veen. Maar dit moest anders in het wapen worden opgenomen dan het geval is geweest bij de gemeente- en waterschapswapens in Drenthe waarin dit zelfde symbool is verwerkt. En tenslotte vroeg men om zo mogelijk ook 's Konings raai in het wapen op te nemen. Die Koningsraai is een grenslijn bij de wet van 5 december 1817, No. 32 getrokken tussen de marken van Drouwen, Buinen, Exloo en Valthe enerzijds en de bezittingen van de stad Groningen anderzijds en daarmee kwam een einde aan de langdurige twisten over het juiste verloop van die grens die dan weer hier, dan weer daar, tot hooglopende ruzies aanleiding had gegeven.

Aan deze wensen is voldaan door het wapen te kwartileren. In het eerste kwartier kwam op zilver een gouden, aan de vier hoeken gebastionneerde schans, blauw omzoomd ter aanduiding van de gracht. Omdat het binnenplein van deze schans een lege ruimte zou vormen die storend zou werken, werden daar drie rode kanonskogels toegevoegd. Het symbool voor de vervening kwam in het tweede en derde kwartier. Ze werden „geschuinbalkt" zoals dat in de heraldiek heet van tegenhermelijn en zilver. In het vierde kwartier vond op zilver een rode boerhoorn als symbool van de boermarken een plaats. Deze hoorn, in de laatste decennia veelal een schipperstoeter van blik, diende om de boeren op te roepen als er collectieve arbeid moest worden verricht. In de nog niet zo lang achter ons liggende tijd waarin de technische diensten der gemeenten voor b.v. sneeuwbestrijding slechts beschikten over driehoekig gevormde sneeuwschuivers die met paardentractie werden ingezet om de wegen passeerbaar te maken en te houden, kwam het herhaaldelijk voor dat de boeren op deze manier werden opgeroepen om met paard, kar en schop arbeid te verrichten ten nutte van het algemeen dorpsbelang. Oorspronkelijk zijn deze boerhoorns stellig runderhoorns geweest (net als de jachthoorns die de adel gebruikte) en deze runderhoorns ademen uiteraard meer heraldische sfeer dan de blikken toeter waarvan hierboven sprake was. Daarom werd voor deze hoorn een dergelijke vorm gekozen, beslagen op de manier waarop zulks in de wapenkunde veelal gebeurt en opgehangen aan een koord. De echte boerhoorn heeft vermoedelijk veelal aan een touwtje aan een spijker gehangen, maar dat kan in een wapen uiteraard niet worden afgebeeld. De Koningsraai tenslotte werd als een blauwe streep „over alles heen" geplaatst en op het schild kwam de gebruikelijke kroon van drie bladeren en twee paarlen die uitsluitend ter versiering dient.

Het wapen is verleend bij Koninklijk Besluit van 20 augustus 1975, No. 34. De officiële beschrijving luidt als volgt:

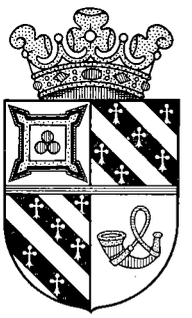

„Gevierendeeld; I in zilver een aan de vier hoeken gebastioneerde schans van goud, omboord van azuur en drie elkaar rakende kogels van keel, geplaatst één en twee, omsluitend: 11 en 111 geschuinbalkt van zes stukken tegenhermelijn en zilver; IV in zilver een hoorn van keel, geopend, beslagen en gemond van goud, gesnoerd van azuur; over alles heen een smalle dwarsbalk van azuur. Het schild gedekt met een gouden kroon van drie bladeren en twee parels."

G. A. BONTEKOE.

Het gewijzigde wapen van de gemeente **Voorst,**

De (gemeente Voorst wenste haar wapen te gaan sieren met een kroon. Daarom is bij Koninklijk Besluit van 2 december 1975, eo. 3, — met intrekking van het besluit van de Hoge Raad van Adel van 20 juli 1816 — aan de gemeente een wapen verleend, waarvan de omschrijving luidt: „In goud drie kepers van keel. Het schild gedekt met een gouden kroon van drie bladeren en twee parels."

0. SCHUTTE.

Het „gerestaureerde" wapen van Wymbritseradeel.

Ia het Monumentenjaar 1975 heeft op allerlei gebied restauratie bijzondere aandacht gekregen. Zelfs in de Nederlandse heraldiek deed zich een gelegenheid voor van restauratie van een overheidswapen!

In Friesland kreeg de gemeente Wymbritseradeel haar eigen 'eeuwenoude wapen in oorspronkelijke vorm weer; een en ander resulterende in een Koninklijk Besluit van 1 november 1975. Daaraan is — zoals te doen gebruikelijk — natuurlijk wel een en ander aan voorafgegaan.

Door de Hoge Raad van Adel werd op 25 maart 1818 een gemeentewapen voor Wymbritseradeel bevestigd, dat toen beslist het wapen van die (gemeente niet was, maar wel zo door de gemeente werd aangevraagd. Officieel luidde dat aldus: „van lazuur, beladen met 7 lelien van goud paalsgewijze geplaatst 2, 3 en 2; het schild gedekt met een kroon van goud." Dat laatste, „een kroon van goud", was een lang gangbaar algemeen afdoenertje. Het bleek ook uit de tekening van de wapenacte, dat deze was aangegeven als een „kroon met vijf fleurons". Heel merkwaardig om een eeuwenoude echte Friese grietenij — de „zevende van

Westergo" — met een in feite on-Friese markiezenkroon te tooien en niet met een bestaande grietenijkroon of grietmannen- of redgerskroon. Alle officiële afbeeldingen van het grietenijwapen van Wymbritseradeel uit voorgaande eeuwen (o.m. 1664, 1798, 1739) waren op twee punten in dit wapen van 1818 van de zijde van de 'gemeente genegeerd.

Het onderdeel „kroon": In het bekende tijdschrift van de Fryske Akademy, „It Beaken", deel XXXI van december 1969, vindt men een door de „Fryske Rie foar Heraldyk" verzorgde overduidelijke uiteenzetting met illustraties onder meer over de Nederlandse kronen in het algemeen en de Friese grietenijkroon in het bijzonder (blz. 131-14 1). De pur sang heraldieke blazoenering van deze kroon luidt als volgt: „op een met ruitvormige node en ovale groene edelstenen ingelegde hoofdband zijn aan de voorzijde zichtbaar drie (van de vier) fleurons waartussen zichtbaar twee (van de vier) pareltrossen, bestaande uit hoge stiften waarop telkens drie parels." Het gemeentebestuur van Wymbritseradeel, en de „Fryske Rie foar Heraldyk", stelden in 1975 duidelijk voor om in het advies tot het K.B. de zojuist genoteerde omschrijving in haar geheel te volgen. Uiteindelijk kwam in het K.B. van 1 nov. 1975 slechts „een gouden kroon van drie bladeren en tweemaal drie parels", hetgeen naar de letter hiervan helaas weer tot velerlei soorten uitvoering en uitbedding kan leiden. Zo ging het ook met de nieuwe wapenverlening voor Hemelumer Oldeferd bij K.B. van 26 nov. 1964 (door mij beschreven in De Ned. Leeuw 1964).

Een ander deel van deze wapenrestauratie is het wapenembleem zelf. Gelukkig is bij het Kon. Besluit van 1 nov. 1975 hierin (keurig herstel gedaan, zowel naar oorspronkelijke figuren alsook qua blazoenering. In '1818 werd de helft van het wapenembleem weggelaten, te weten „de Friese halve adelaar". Vier gemeenten in Friesland voerden vanouds deze wapenfiguur, en wel de steden Sneek en Workum en de grietenijen Baarderadeel en Wymbritseradeel, naast hun andere figuren zoals kronen (Sneek), sterren (Baarderadeel) en lissen (Workum en Wymbritseradeel). Een zeer uitvoerige uiteenzetting hierover vindt men van mijn hand in „Genealogysk Jierboekje 1973" en in het boek „Wymbritseradiel, skiednis fan in greidgritenij" (Fryske Akademy, 1974).

Zowel in de wapenbevestiging van 1818 alsook in het Koninklijk Besluit van 1 nov. 1975 zijn de zeven lissen (fleurs de lys), goud op blauw, als leidmotief gebleven. In 1975 zijn deze in het schild naar de linkerhelft geschoven om weer plaats te maken voor de zogenaamde Friese halve adelaar van vóór 1818. In feite is dit de keizerlijke adelaar, zoals die van Bolsward, Groningen, Naarden, Nijmegen en Tiel, hier ten halve belegd met een ander schilddeel. De uit de delingslijn komende halve adelaar van zwart op goud is een typisch streekeigen en onnoemelijk veel voorkomend wapenattribuut bij families in Friesland, Groningen en Oost-Friesland. In mindere mate komt deze voor in Westeuropese familiewapens in Spanje tot en met Finland. Indertijd had Dr. J. C. Tjessinga, toen griffier der Staten van Friesland, zich al beijverd voor herstel van dit gedeelte van dit gemeentewapen. Dit wapen kwam onder meer in deze vorm voor, met enkele varianten, zoals Drs. J. Visser, secretaris der Fryske Rie foar Heraldijk, dit ook reeds rapporteerde, in Conscriptio Exulum 1584, Burmania 1597, Metius 1622, Roorda 1640, C. Schotanus 1664, Cronenburch 1675, B. Schotanus 1687, Halma 1718, Clant 1719, Ottens 1739.

In 1963 bestond reeds een kans tot herstel van dit wapengedeelte, doch toen liet het toenmalige gemeentebestuur het

af weten. Sinds 1973 op herhaald aanraden van de Fryske Rie foar Heraldyk besloot de gemeenteraad van Wymbritseradeel tot aanvrage van volledig wapenherstel met de hierbij behorende originele kroon. Een en ander is thans een feit geworden in het Koninklijk Besluit van 1 november 1975, nr. 7, luidende: „Gedeeld; 1 in goud een halve adelaar van sabel, komende uit de delingslijn; II in azuur zeven lelies van goud, geplaatst één, twee, één, twee en één. Het schild gedekt met een gouden kroon van drie 'bladeren en tweemaal drie parels.".

Een monument in de heraldiek werd hiermee hersteld!

A.B. **DULL TOT BACKENHAGEN.**

Het wapen van de polder Bbemendaal.

De polder Bloemendaal was in de 18de eeuw een heerlijkheid, toebehorend aan de stad Gouda. In het bezit van het polderbestuur zijn nog twee bodekettingen, de ene wit '1775 met aan de voorzijde het wapen van Bloemendaal en aan de achterzijde de wapens van Broek en Tuil en van Broekhuysen (zie afbeelding), de andere uit 1795 met het wapen van Bloemendaal in à-jour. Ook is het polderbestuur in het

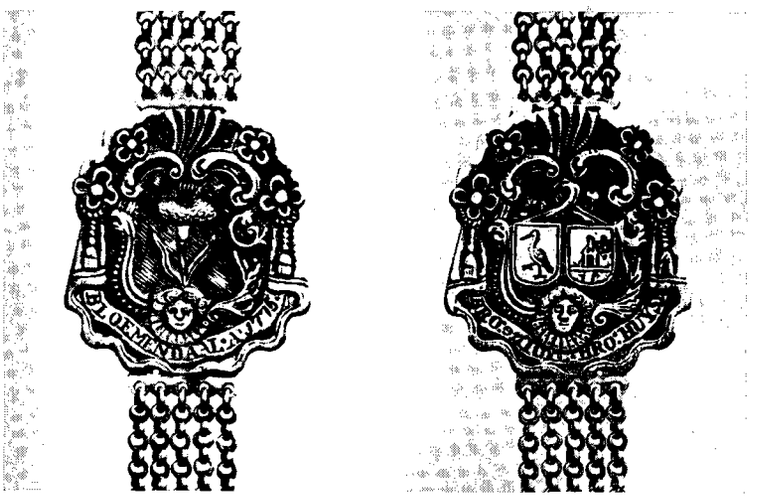

bezit van twee zegelstempels: de ene, uit de 18de eeuw daterend, geeft een als sinopel gearceerd schild met de bloem, gedekt met een kroon van drie bladeren en twee maal drie parels, de andere — 19de eeuws — geeft dit wapen gedekt met een kroon van vijf bladeren. Dit wapen van Bloemendaal kreeg als eerste kwartier een plaats in het ingevolge het Koninklijk Besluit van 1 1 oktober 1817, nr. 51, bij besluit van de Hoge Raad van Adel van 22 juli 1818 aan de gemeente Broek, Thuil en 't Weegje verleende wapen: 'kleunen waren toen blijkbaar al niet meer bekend, want het werd goud op azuur. Bij de Hoge Raad van Adel (ms. nr. 669) bevindt zich een tekening van het „wapen geschilderd op de oude ambachtskist van Bloemendaal gemeente Waddinxveen": deze vertoont een oranje bloem met zilveren meeldraden op een veld van sabel: gezien het opschrift zal de tekening uit de 19de eeuw dateren.

De bodeketting gaf duidelijke aanwijzing omtrent de kleur

van het veld van het wapen: sinopel. Het is echter niet gelukt de bloem te determineren; in verband mat de kleur van het veld is deze daarom van zilver afgebeeld. Mogelijk dat een botanicus nog eens met een suggestie komt om welk soort het hier gaat!

Bij Koninklijk Besluit van 22 januari 1976, nr. 6, is aan de polder Bloemendaal, gevestigd te Waddinxveen, een wapen verleend, waarvan de omschrijving luidt: „In sinopel een bloem aan een steel met twee bladeren van zilver. Het schild gedekt met een gouden kroon van drie bladeren en twee maal drie parels."

0. SCHUTTE.

Het **gewijzigde wapen van de gemeente Noordwijkerhout.**

De gemeente Noordwijkerhout wenste haar wapen te gaan stieren met een kroon. Daarom is bij Koninklijk Besluit van 10 februari '1976, nr. 19, — met intrekking van het besluit van de Hoge Raad van Adel van **24** juli 1816 — aan de gemeente een wapen verleend, waarvan de omschrijving luidt: „In azuur een leeuw van goud. Het schild gedekt met een gouden kroon van drie bladeren en twee 'parels."

0. SCHUTTE.

Het gewijzigde wapen van de gemeente Gemert.

De gemeente Gemert wenste haar wapen te gaan slieren met een kroon. Daarom is bij Koninklijk Besluit van 14 februari 1976, nr. 42, — met intrekking van het besluit van de Hoge Raad van Adel van 16 juli 1817 —aan de gemeente een wapen verleend, waarvan de omschrijving luidt: „In goud een kruis van zilver; een hartschild van zilver mett een adelaar van sabel. Het schild gedekt met een gouden kroon van drie bladeren en twee parels."

In verband met het tot stand komen van dit Koninklijk Besluit is een onderzoek ingesteld naar de herkomst van de onheraldische kleuren- of liever metalencombinatie in dit wapen. Op het eerste gezicht is reeds duidelijk, dat hat wapen zijn oorsprong zal hebben ontleend aan de commanderij Gemert van het Duitse Huis, behorend tot de balije Germania inferior of Biezen. De hoogmeesters van de Orde voerden het wapen van Gemert, maar dan het kruis sabel op zilver en het hartschild goud met een adelaar van sabel (het Duitse Rijk) en bovendien de armen van het kruis beladen met een krukkenkruis, een Jeruzalemskruis, een leliekruis of vier scepters van goud. De oudst bekende afbeelding van het wapen van Gemert komt voor op een zegel aan een charter van 4 januari 1433 (Rijksarchief in Noord-Brabant, O.B. nr. 297): daar is het veld gearceerd met ruiten, waarin stippen. Bij zijn schrijven aan de Hoge Raad van Adel van 17 maart 1815 berichtte de burgemeester van Gemert, dat de gemeente sedert onheugelijke tijden een wapen heeft gehad „zijnde een wit kruis mat eenen adelaar in een wit of zilveren velt in het midden op een gouden grond". De gemeente gaf er de voorkeur aan de traditioneel door de gemeente gevoerde kleuren te handhaven.

0. **SCHUTTE.**

Het wapen van het waterschap De Een.

Het met ingang van 1 januari '1972 opgerichte waterschap De Eem, groot 15.000 ha., is samengesteld uit de waterschappen Beoosten de Eem (ruim 4900 ha., in 1942 tolt stand gekomen door naamswijziging uit het hoogheemraadschap van de Bunschoter Veen en Veldendijk), Bewesten de Eem (ruim 3600 ha.), 't Hogeland (ruim 21 ha.) en de Melm en de Pijnenburger Grift (tezamen 3400 ha.). Van de samenstellende delen had alleen de Bunschoter Veen en Veldendijk bij besluit van de Hoge Raad van Adel van 30 sept. 18 18 een wapen bevestigd gekregen, hetwelk bij besluit van de waarnemend secretaris-generaal van het departement van Algemeene Zaken van 10 augustus, 1942, no. 429, opnieuw verleend werd aan het waterschap Beoosten de Eem. Dit wapen komt reeds voor op de „Kaarte van de polders der Eemlandsche Laage Landen etc., anno 1666". Hoewel naar de herkomst, eventueel van onderdelen ervan, wel een onderzoek is ingesteld, heeft dit niat tot enig resultaat geleid. De omschrijving van het wapen, zoals dit bij Koninklijk Besluit van 15 maart '1976, nr. 5, verleend is, volgt zo nauwkeurig mogelijk de afbeelding uit 1666, die daarom enigszins afwijkt van de latere omschrijvingen; deze luidt: „Doorsneden van azuur en sinopel met over de doorsnijdingslijn een dwarsbalk van zilver, het sinopel beladen met twee kepers van sabel; een schildhoofd van keel met negen zespuntige sterren van zilver, geplaatst vier en vijf. Het schild gedekt met een gouden kroon van drie bladeren en twee parels."

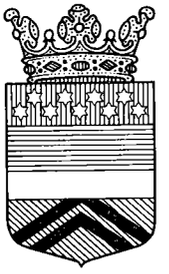

0. SCHUTTE.

Het wapen van het waterschap De Vijfherenlanden.

Met ingang van 1 januari 1973 werden het 'hoogheemraadschap De Vijfherenlanden en de verschillende in dit hoogheemraadschap gelegen polders opgeheven en werd het waterschap De Vijfherenlanden opgericht. Voor het hoogheemraadschap was bij besluit van de Hoge Raad van Adel van 14 juli 1819 een wapen bevestigd, zij het dat de schildhouders, die wel op een 18de eeuwse gravure voorkomen, die in 1819 tot voorbeeld diende, toen niet bevestigd zijn: officieus voerde het hoogheemraadschap deze echter wel.

Dit zelfde wapen **werd bij** Koninklijk Besluit van 17 mei 1976, nr. 11, aan het waterschap De Vijfherenlanden verleend; de omschrijving ervan luidt: „Gevierendeeld; 1 in zilver twee aan weerszijden (lees: beurtelings) gekanteelde dwarsbalken van keel; 11 in zilver drie zuilen van sabel; 111 in zilver twee dwarsbalken van keel, de bovenste aan de bovenzijde, de onderste aan de onderzijde gekanteeld; IV in goud drie schuinbalken van sabel: een punt, reikend tot onder het midden van het schild, van goud met twee beurtelings gekanteelde dwarsbalken van keel. Het schild gedekt met een gouden kroon van vijf bladeren en gehouden rechts door een leeuw van goud, getongd en genageld van keel, links door een zwaan, gebekt en gepoot van keel."

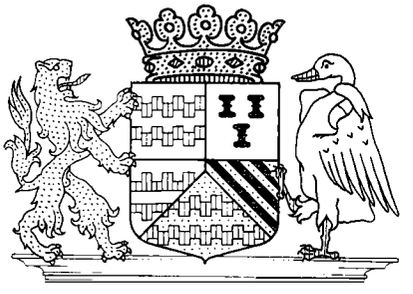

0. SCHUTTE.

BOEKBESPREKING,

Leo Peters, Geschichte des Geschlechtes Von Schaesberg bis zur Mediatisierung. Ein Beitrag zur Erforschung der interterritorialen Verflechtungen des rhein-maasländischen Adels. Schriftenreihe des Kreises Kampen-Krefeld no. 24, Kempen/Niederrhein, 1972; ook uitgegeven in de reeks Maaslandse monografieën, Van Gorcum & Comp. Assen, 1972, XXIV en 291 pag., ill..

Deze, te Kempen, uitgegeven, publicatie over het geslacht ***Von Schaesberg*** lijkt op het eerste gezicht geen Nederlandse aangelegenheid, doch wie zich wel eens heeft bezig gehouden met het samenstellen van de genealogie van een Limburgs geslacht weet, hoe moeilijk ja vrijwel ondoenlijk het is, een goede en volledige studie het licht te doen zien zonder de archieven van België en Duitsland te raadplegen. Het betreft hier echter de geschiedenis van een geslacht, waarvan de bakermat op Limburgse bodem lag, zoals de naam ***Schaesberg*** reeds doet vermoeden: later verheven tot rijksgraven raakte het geheel vervreemd van het land van herkomst. De politieke geschiedenis van dit geslacht maakt dit verklaarbaar, en juist hiermede heeft de schrijver zich dan ook in de allereerste plaats bezig gehouden. De ondertitel is dan ook volkomen terecht.

Voor ons echter is de vroege geschiedenis van dit geslacht in hoge mate lezenswaardig. Men behaeft slechts het register op de persoonsnamen te raadplegen om te kunnen vaststellen hoevele invloedrijke geslachten worden vermeld, waarmede dit geslacht door huwelijk was verbonden. Ik noem hier: ***Van Cortenbach, Van Eynatten, Van Goer, Van Gronsveld, Van Harff, Hoen van Cartils, Van Hoensbroeck, Huyn van Amsfenrade, Van Imsfenrade, Van (von) Leerodf, Van (de) Merode, Van Palandt (van Pallandt), Van Retersbeeck (von Retersbeck), Van Streithagen*** en ***Van Wachtendonck:*** hieronder zijn verschillende geslachten, waarvan de genealogie nog geschreven zou moeten worden. Veelzeggend ook mag het worden genoemd, dat er gesproken wordt van de driehoek Roermond-Aken-Luik, waarbinnen de invloedssfeer van het oude geslacht lag.

Aan deze situatie gaat een indrukwekkende lijst van bronnenvermelding vooraf, zowel van de geraadpleegde gemeente- en rijksarchieven in Nederland, als elders, als van de gedrukte literatuur. Hierbij wordt o.a. melding gemaakt van het werk van de „Münchener Archivar" Ernst Tode: Chronik der Retersbeck-Schaesberg, op verschillende punten destijds aangevochten, doch niettemin de basis voor deze studie, zoals bij lezing blijkt.

Dat dit werk kon verschijnen in de reeks van Maaslandse monografieën is verheugend, maar tevens veelzeggend. Het onderstreept mede de waarde van deze uitgave voor de kennis van de Limburgse geslachten.

H. L. **KRUIMEL.**

0. A. Vandepitte, 3 Eeuwen Bouchier. [Hilversum, 1976].

Deze tot 1976 uitgewerkte genealogie betreffende het geslacht ***Bouchier*** wordt o.a. voorafgegaan door beschouwingen over de betekenis van de naam, het reeds in de middeleeuwen in Frankrijk en Engeland voorkomen van de geslachtsnaam en een familiewapen, dat op de titelpagina is afgebeeld. Dit wapen zou omstreeks 1740 gevoerd zijn door een ***„Bouchier de Richaumonf",*** die n i et tot het onderhavige geslacht behoort.

De hier behandelde familie ***Bouchier*** stamt af van het echtpaar *Joannes* ***Bouchier*** en *Petronella Lippens,* dat te Sleidinge bij Gent leefde rond het jaar 1675. Over hen is slechts bekend dat ze een zoon *Joris* hadden, geboren omstreeks 1673, en een dochter ***Aldagunda,*** die zestien jaren later te Sleidinge geboren werd.

Nageslacht van dit echtpaar vestigde zich hoofdzakelijk te Sleidinge, Waarschot, Assenede en Eeklo. De nakomelingen in Nederland stammen af van twee broers ***Pieter Bernard*** (de volgorde van de voornamen staat blijkbaar niet vast) en ***Donnard,*** zonen uit het 21 kinderen tellende gezin van ***Jan Bapfiste Bouchier*** (1766—1846), meester wagenmaker te Oost-Eeklo. Van eerstgenoemde werden kinderen geboren te Groningen en Amsterdam, die heden ten dage nog nakomelingen hebben in Nederland en Nieuw-Zeeland. De nazaten van ***Donnard Bouchier*** (tr. Groningen 1840 met ***A. M. C. Dunnebacke)*** wonen vnl. te Den Helder.

Helaas zijn bij de aangehuwden de namen der ouders niet vermeld, die juist bij een kwartieronderzoek belangrijk zijn. De auteur heeft alle mannelijke naamdragers, die het geslacht in mannelijke lijn hebben voortgezet een doorlopende nummering gegeven. Wanneer men de ascendenten wil traceren moet men gebruik maken van de aan het slot van de publicatie gegeven tabel.

In zijn geheel is dit omvangrijk onderzoek over elf generaties ***Bouchier*** weer een aanwinst voor de genealogie.

E. **J. C. BOUTMY DE KATZMANN.**

A. H. Simonis, Prof. dr. J. J. M. Timmers, Drs. W. Sangers o.s.c., J. L. Offermans en W. H. Paquay, Sittard, historie en gesta1te, Uitgeverij Alberts' Drukkerijen, Sittard, 197 1.

Geschreven voor een breed publiek van historisch geïnteresseerden — vooral inwoners van de stad en wie zich maar met Sittard verbonden voelt — presenteert dit boek zich aan ons als een keurig verzorgde, rijk geïllustreerde uitgave. Dank zij een verheugende samenwerking van vijf auteurs kon het werk tot stand komen.

Sittard heeft onder de Nederlandse steden een wat uitzonderlijke geschiedenis samenhangend met de excentrische ligging. De stad behoorde tot het hertogdom Gulik van 1400 tot 1794, m.a.w. ze heeft formeel buiten de Tachtigjarige Oorlog gestaan, al heeft ze er wel van te lijden gehad, en nimmer deel uitgemaakt van de Republiek der Verenigde Nederlanden. De documenten in het stadsarchief, die uit dit tijdperk dateren, kenmerken zich door Duitse taal en Gothisch schrift. Tussen 1830 en 1839 ligt dan nog een intermezzo van Belgisch bestuur.

Albrecht Dürer heeft Sittard in 1520 „ein feins Städtlein" genoemd. De Fransman De Choisy schrijft in 1670: „la ville est très jolie et fort peuplée." Zijn het geen treffende uitspraken, die Prof. Timmers ons weet over te leveren? Het spreekt haast vanzelf, dat de behandeling van Sittard's oude, al dan niet gespaard gebleven monumenten van zijn grote deskundigheid als het ware doordrenkt is.

Genealogen komen in dit boek verrassend aan hun trekken dank zij het zesde en laatste hoofdstuk „Biografische en genealogische sprokkelingen uit Sittards verleden", dat bijna 150 'bladzijden 'beslaat. Hierin is een overvloed aan personalia opgenomen van middeleeuwse kapittelheren en stadsvoogden

tot de beroemde zangeres *Hélène Cals* en andere figuren uit de 20ste eeuw.

Belangwekkend is de uiteenzetting van de eerste auteur over zegels en wapen van Sittard. Hoofdmotief hierin is van oudsher het merkwaardige slangenkopkruis, dat zich tot heden in het (gemeente-wapen van Sittard heeft gehandhaafd.

Aan het eind van het boek treft de lezer een uitvoerige bibliografie aan met geraadpleegde archivalia en handschriften erin verwerkt, die uiteraard in een afzonderlijke lijst beter tot hun recht zouden zijn gekomen, en de voor een werk als dit onontbeerlijke index.

J. Fox.

VRAGEN EN ANTWOORDEN+

Bloteling(h) (1977, kol. 50).

Met de graveur *A. Blotelingh* zal zijn bedoeld de chalcograaf-portrettist *Abraham Bloteling*, ged. Amsterdam (Oude kerk) 2 dec. 1640, werkte aldaar (en te Londen 1672—1678), begr. Amsterdam (Nieuwe Zijds kapel) 20 jan. 1690. Hij was het zesde kind van *Abraham Bloteling, geb.* Delft in 1603/4, winkelier in de Warmoesstraat te Amsterdam, tr. Voorburg 16 nov. 1635 (ondertr. Amsterdam 24 en 26 okt., en te Voorburg 2 nov.) *Geertruydt Jacobs van Oosterwijck.*

Omtrent de Haagse familie *Bloteling* kan nog het volgende worden vermeld:

Claes Arentsz. Blotelingh, mr. metselaar, tr. Rijswijk 19 nov. 1636 (ondertr. 's-Gravenhage 5 okt. 1636) *Lijsbeth Philips.*

Uit het huwelijk van zijn zoon *Adriaen Claesz. Bloteling* en *Maria onder de Linden* werd geboren o.a. een zoon *Nicolaes Bloteling*, ged. 's-Gravenhage 9 mei 1655, burger, mr. timmerman en brandmeester aldaar, tr. 's-Gravenhage (N. k.) 12 maart 1680 *Geertruydt van Neck*, ged. aldaar (Rem. k.) 28 juli 1655, dr. van *Lodewijk van Neck*, apotecarius aan de Markt te 's-Gravenhage, en *Catharina Offermans.*

Uit dit huwelijk zijn tenminste zeven kinderen geboren: van de twee volgende kinderen zijn penningen in de collectie van het Koninklijk Penningkabinet te 's-Gravenhage:

1. *Johannes Bloteling*, ged. 's-Gravenhage (Kl. k.) 18 maart 1689, woonde in de Wagenstraat aldaar, controlleur van de Grafelijkheid en landmeter van Delfland, † (imp. bet.) 's-Gravenhage 24 febr. 1761, tr. aldaar (Kl. k.) 27 nov. 1718 [1]) *Susanna de Ruyt*, ged. 's-Gravenhage (Gr. k.) 4 febr. 1693, † (imp. bet.) aldaar 1 juni 1770, dr. van *Johan de Ruyt* en *Kornelia van der Straten.*

Uit dit huwelijk te 's-Gravenhage gedoopt twee zoons en zeven dochters, de meesten jong gestorven.

Familiewapens ;

Bloteling : drie lelies (mogelijk veld zilver, de lelies zwart);

De Ruyt: drie ruiten (mogelijk veld groen, de ruiten goud).

2. *Anna Elisabeth Bloteling*, geb. 's-Gravenhage 22 april, ged. aldaar (N. k.) 25 april 1700 [2]), † (imp. bet.) 's-Gravenhage 22 mei 1758, tr. aldaar (Kl. k.) 27 sept. 1740 *Nicolaas van Swinderen*, geb. 's-Gravenhage 14 nov., ged. aldaar (Rem. k.) 15 nov. 1705, goudsmid, stempelsnijder en medailleur, † 's-Gravenhage 3 juli, begr. aldaar (N. k.) 8 juli 1760, zn. van *Johannes van Swinderen* en *Anna Margaretha Lensinck*, en wedr. van *Maria Struys* (zie ook Wap. 1910, blz. 131).

Familiewapen *Bloteling:* gevierendeeld; 1 en IV drie lelies; 11 en 111 drie posthoorns; erboven een kroon van drie bladeren en twee maal drie parels.

Wassenaar. IR. F. A. NELEMANS.

Ons medelid C. H. Voorhoeve te Voorburg was zo vriendelijk nog te wijzen op het reeds vroeg voorkomen van de naam *Bloteling(h)* in de omgeving van 's-Gravenhage.

Gysbertus Bloteling, landmeter te Voorschoten, eind 16de eeuw.

Cornelis Adriaensz. Bloteling, ontvanger te Rijswijk in 1602, baljuw aldaar, nog vermeld in 1636.

Evert Jansz. Bloteling, ondertr. Voorburg 15 mei 1633 *Martien Vriesen.*

Evert Marcelisz. Blotelingh, j.m. van Utrecht, timmerman te 's-Gravenhage, tr. aldaar (Gr. k.) 26 maart 1645 (ondertr. Voorburg) *Maria Louys van der Wiel: zij* hertr. (ondertr. 's-Gravenhage 24 jan. 1655) *Jan Janss*, j.m. van Vlaanderen.

REDACTIE.

Jalink. *Gerrit Jalink*, van Goor, geb. ca. 1718/'19, wonende in de Niezel te Amsterdam: zn. van *Johanna Stresink*, tr. (ondertr. Amsterdam 25 maart 1745) *Maria Cramer*, van Amsterdam, geb. ca. 1711/'12, wonende op de Fluwelen Burgwal aldaar, dr. van *Hendrik Cramer*, die volgens Oldewelt, Personeele Quotisatie 1742, kamerbewaarder van de Oost-Indische Compagnie was.

Uit dit huwelijk (o.a. ?):

Hendrik Jalink, ged. Amsterdam (Oude k.) 16 febr. 1746, begr. ald. (Nieuwe k.) 24 maart 1772, tr. (ondertr. Amsterdam 8 aug. 1766) *Johanna Philippina Leuveling*, geb. Amsterdam 10 febr. 1746, † ald. 6 dec. 1819, dr. van *Hendrik Leuveling*, kaaskoper te Amsterdam, en van *Johanna Houtsager*; zij hertr. (ondertr. Amsterdam 22 okt. 1722) *Hendrik de Roo.*

Gevraagd worden de beroepen van *Gerrit Jalink* en zijn zoon *Hendrik Jalink*. Alle andere gegevens over de hier genoemde personen zijn eveneens welkom.

Rotterdam. MR. C. P. BRIËT.

Koorneef (1977, kol. 177). *Neeltje Koorenneef*, ged, Heerjansdam 23 okt. 1746, Vader: *Daniël Koorenneef*, Moeder: *Adriaantje Leenheer*, Get.: *Jannetje Koorenneef.* Zij ondertr. Heerjansdam 18 nov. 1768 als j.d. geboortig uit De Klijne Lind met *Hendrik van den Bergh*, wedr. te Dordrecht (verg. De Ned. Leeuw 1940, kol. 33, „De Tilburgsche fabrikantenfamilie Van den Bergh").

Ringwood, Hants (Eng.). J. C. HOYNCK VAN PAPENDRECHT.

1) Op *27* nov. 1743 werd een penning geslagen ter gelegenheid van hun zilveren bruiloft (medailleur hun zwager *Nicolaas* van Swinderen).

2) Op 22 april 1750 werd een penning geslagen ter gelegenheid van haar vijftigste verjaardag (medailleur haar stiefzoon *Bartholomeus van. Swinderen*).

INHOUD VAN DIT NUMMER.

Bestuursberichten. — Notulen van de Algemene Ledenvergadering, gehouden zaterdag 10 december 1977 in de Agnietenkapel te Gouda. — De Nederlandse tak van het geslacht Stael van Holstein, door Mr. Dr. W. de Vries †. — Du Moulin, door Ir. J. W. Niermans. — Korte mededelingen. — Boekbespreking. — Vragen en antwoorden.

DE NEDERLANDSCHE LEEUW

MAANDBLAD, VAN HET

Koninklijk Nederlandsch Genootschap voor Geslacht- en Wapenkunde,

BESCHERMHEER Z.K.H. DE PRINS DER NEDERLANDEN

Dit blad verschijnt maandelijks en wordt aan alle leden van het Genootschap toegezonden.

Bijdragen en correspondentie, bestemd voor het Maandblad, gelieve men te richten tot de Hoofdredacteur Mr. O. Schutte, *p./a. Zeestraat 71 b, 's-Gravenhage.*

De jaarlijkse contributie (abonnement) ad *f* 50,— gelieve men steeds vóór 1 februari te voldoen door storting op postrekening no. 20910 ten name van de penningmeester van het Genootschap te 's-Gravenhage.

Correspondentie, bestemd voor het Bestuur, gelieve men te richten tot de Secretaris Mevrouw J. Barones van Dedem-Weyschedé, *Laan van Koot 43, Wassenaar.*

Alle overige correspondentie (niet bestemd voor Bestuur of Redactie), zomede opgaven van adresverandering, te richten aan de heer E. J. C. Boutmy de Katzmann, conservator van het Genootschap, *Bleyenburg 5, 's-Gravenhage.*

Betalingen aan de Bibliotheek dienen te geschieden op postrekening no. 487073, ten name van de Bibliotheek van het Genootschap te 's-Gravenhage.

De redactie van het Maandblad wijst er nadrukkelijk op, dat zij niet aansprakelijk is voor de strekking of de inhoud der ondertekende stukken.

No. 3 XCVe Jaargang **maart 1978**

Het geslacht Cuviljé op de Bovenwindse Antillen,

door M. R. H. CALMEIJER.

Inleiding+

De z.g. Bovenwindse- of Kleine Antillen, de buitenrand vormende van de Caraïbische zee, op omstreeks 1000 km. ten Oosten van het vasteland, werden in 1630 en volgende jaren kolonisatie-terrein van de eerste West-Indische Compagnie, bestuurd door „Heren XIX". Nadat de eerste W.I.C. in 1674 was vervangen door de tweede, werd het bewind gevoerd door „Heren X", De kolonisatie in het genoemde eilandengebied ressorteerde onder de Kamer van Zeeland der beide compagnieën en werd in den beginne ter hand genomen door „patroons", die tot de bewindhebbers in een soort leenverhouding kwamen te staan. De kolonisatie geschiedde in voortdurende concurrentiestrijd met Spanjaarden, Engelsen en Fransen, zodat het bezit der begeerde eilanden of van gedeelten daarvan herhaaldelijk van de ene natie naar de andere overging. Ook de Denen traden rivaliserend op, doch daarbij deed zich de eigenaardige bijzonderheid voor, dat de in 1671 gestichte Deense W.I.C. met Nederlands kapitaal werkte en de kolonisten op de door haar in bezit genomen eilanden (St. Jan, St. Thomas en in 1733 St. Kruis) voor een groot deel Nederlanders waren.

De tweede W.I.C. behield ten slotte St. Eustatius (1636), dat het hoofdeiland werd, het kleine Saba (omstr. 1640) en de helft van St. Maarten (1631), doch de kolonisatie kwam hier eerst op gang na de Vrede van Utrecht in 1713.

Het bestuur kwam in handen van een te St. Eustatius gevestigde commandeur, waaraan vice-commandeurs op de beide andere eilanden ondergeschikt waren. De commandeur werd benoemd door de bewindhebbers der Compagnie en bijgestaan door een Raad, bestaande uit vijf der voornaamste ingezetenen, die, uit een tiental voorgedragen door de burgerij, door de commandeur werden benoemd. Bovendien was de kapitein of kapitein-luitenant der burgerij ambtshalve lid en, bij ontstentenis van de commandeur, diens vervanger. Hij stond aan het hoofd der gewapende burgerij, waarvan alle blanken tussen 16 en 60 jaar deel uitmaakten. Uit dit stelsel, op overeenkomstige wijze geldende op de beide andere eilanden, ontwikkelde zich, naar moederlands voorbeeld, een regentenheerschappij, waarbij een aantal toonaangevende families elkaar op het kussen brachten en hielden.

Aangezien de kolonisatie plaats vond onder leiding van de Kamer van Zeeland, kwamen de meeste „koloniërs" uit dit gewest, hetgeen ook duidelijk blijkt uit het taalgebruik in de naar patria gezonden brieven en andere stukken. Onder hen bevonden zich een groot aantal naar Zeeland uitgeweken Vlaamse en Waalse protestanten en Franse Hugenoten. Te hunner behoeve werden zelfs naar St. Eustatius (1641), St. Maarten en Tobago Waalse predikanten uitgezonden [1]). Het hier te behandelen geslacht behoorde vermoedelijk tot de Walen. De naam komt in de „Waalse fiches" verscheidene malen voor, zonder dat daaruit een afstamming valt vast te stellen. De *Cuviljé*'s beperkten zich vrijwel tot St. Eustatius, hoewel zij ook op St. Maarten bezit verkregen. Zij behoorden tot het Statiaanse patriciaat, bestaande uit een tiental planters- en koopmans families, die de raadsfuncties bezetten en, met de veelal uit hun midden voortkomende commandeur, het

Bij verwijzing naar scabinale- en notariële protocollen is voor het jaartal de naam van de desbetreffende notaris vermeld.

1) Zie G. H. M. Posthumus Meyjes, Geschiedenis van het Waalse College te Leiden 1606-1697, blzn. 100 en 200.

eiland bestuurden. Hun familiegeschiedenis illustreert duidelijk het moeilijke begin, toen de ,,koloniërs" nog, met enkele slaven, zelf de schop ter hand namen, de geleidelijke opgang, die door de Amerikaanse Vrijheidsoorlog (1773-1784) plotseling steil omhoog liep (de ,,Golden Rock"-periode), ruw werd onderbroken door Rodney's plundering van 178 1, om na 1794 voorgoed omlaag te buigen tot de totale verarming in de vorige eeuw. De oude families verdwenen, hun landhuizen werden ruïnes, hun plantages verwilderden, hun graven werden overwoekerd. Zo ging het ook de *Cuviljé*'s. De nieuwe toekomst, die zich de laatste jaren, dank zij het toerisme, opent, zal er een zijn van andere aard dan vroeger, met andere mensen.

Genealogie.

1. *Jan Cuviljé,* tr. *Janneke N.*.

6 okt. 1686 wordt hij met 85 anderen genoemd in een extract uit de boeken van de op dien dag overleden commandeur Lowijs Houtcooper betreffende crediteuren en debiteuren van de W.I.C. Hij staat debet voor een heffing op het geringe aantal van 39 ponden suiker (de grootste debiteur is Adriaen Sorgeloos *voor* 24.045 ponden) 2). Nadat St. Eustatius, volgende op een Franse- (1689/'90) en een Engelse (1690/'96) bezetting weer Nederlands was geworden, nam *Jan Cuviljé* 31 mei 1696 deel aan de verkiezing van Johannes Salomons tot commandeur, de enige- maal, dat deze bewindvoerder door de stemgerechtigde burgers (boven de 16 jaar) werd gekozen en niet benoemd door Heren X. Hij wordt dan genoemd ,,houwdman" (oudman, let op de Zeeuwse h!), dat wil zeggen boven de 60 jaar,' dus geboren vóór 1636 en niet op St. Eustatius, want de eerste koloniërs waren in april 1636 geland, zonder vrouwen 3). In de eerste Inwonerlijst van 10 sept. 1699 wordt hij niet genoemd, wel de weduwe *Janneke Cuviljé,* vermoedelijk zijn echtgenote, met 1 zoon, 3 dochters en geen slaven.

Op genoemde lijst komen onder de naam *Cuviljé* nog voor een tweede weduwe *Eiena* (later *Helena) Cuviljé* met 2 zoons en 9 slaven (zie onder) en een ,,jongman" (vermoedelijk omstr. 16 jaar) Pieter *Cuviljé* (IId). Deze *Pieter* wordt, met zijn broeders *Jacob* en *Daniël,* nogmaals genoemd 12 aug. 1700 als partijganger van Jan Symonsen Doncker in een strijd tussen deze en Lucas van Beverhout over het waarnemend commandeurschap na het overlijden van bovengenoemde Johannes Salomons 4). Tijdens genoemde bezettingen van St. Eustatius door de Fransen en Engelsen waren vele inwoners gevlucht naar Saba en het Deense St. Thomas. Zij keerden omstreeks 1700 geleidelijk terug.

Uit dit huwelijk, voor zover bekend:

1. *Guilliaem Cuviljé.*

Hij wordt genoemd op St. Eustatius 12 april 1689 in een verklaring, dat commandeur Schorer zich, bij de vermeestering van het eiland door de Fransen ,,manhaft" had gedragen 3). Op de Inwonerlijsten van 10 aug. 1699 en volgende jaren komt hij niet voor, wel echter, tot 1720, de weduwe *(H)elena Cuviljé,* vermoedelijk zijn echtgenote, in 1699 met twee zoons, in 1705 e.v. alleen, steeds met enkele slaven. Eén der twee zoons is wellicht *Frank Cuviljé,* wiens weduwe, met één dochter, 19 maart 1739 op de Inwonerlijst van St. Maarten voorkomt, terwijl aldaar 28 jan. 1745 de plantage van wijlen *Frank Cuviljé* wordt genoemd, verhuurd aan

2) Tweede W.I.C., ,,Brieven en papieren, enz. aan Kamer van Zeeland", 1688-1715, A.R.A., nr. 1180. Afgedrukt in 4de Jaarverslag ,,Geschiedkundig, enz. Genootschap" te Willemstad, 1900, blz. 161/164.

3) Als voren, niet afgedrukt.

Ds. Josias Jacques. Nog later komt een vrije mulat *Frank van Cuviljé* voor.

2. *Jacob,* volgt IIa (tak A).

3. *Daniël,* volgt IIb (tak B).

4. *Christiaan,* volgt IIc (tak C).

5. *Pieter,* volgt IId (tak D).

Tak A.

IIa. *Jacob Cuviljé Senior,* geb. (St. Eustatius ?) 14 aug. 1678, † St. Eustatius 4 aug. 1740, tr. omstreeks 1705 *Johanna de Fonteyne,* dochter van *Simon de Fonteyne.*

Zijn grafsteen, alleen vermeldende naam en data van geboorte en dood, is nog aanwezig op een familiebegraafplaats nabij ,,Upper Round Hill". Op een nevenliggende grafsteen, wellicht van zijn echtgenote, is alleen leesbaar ,,R.I.P. ...1741".

Bij de onder 1 vermelde nominatie van Johannes Salomons tot commandeur 31 mei 1696 wordt hij aangeduid als ,,jong man" 3). Daarna verlaat hij blijkbaar het eiland, want hij komt op de Inwonerlijst van 10 juni 1699 niet voor, maar hij wordt wel 12 aug. 1700 genoemd als partijganger van Jan Symonse Doncker (zie ad 1), 4), terwijl hij op de lijst van 3 febr. 1705 gehuwd blijkt met één zoon. Zijn kindertal loopt dan verder op, tot hij 18 jan. 1726 drie zoons en vier dochters heeft benevens- een zoon, *Jan Jacobs,* die het ouderlijk huis heeft verlaten.

Hij verwierf de grote plantage nr. 6 ,,Z e e l a n d i a," gelegen in ,,Concordia" (N.O. deel van het eiland). benevens de plantage nr. 4 8 ,, A c h t e r de B erg" (0. deel van het eiland). Beide plantages behoorden 1742 aan de ,,Erven *Jacob Cuviljé*". Eerstgenoemde plantage werd door hen verkocht aan Abraham Z. Doncker 5).

In 1728 werd hij, bij de vernieuwing van de Raad na het optreden van de nieuwe commandeur Everard Raecx, op voordracht van de burgerij, door deze benoemd tot raadslid, hoewel laastgenoemde, in zijn kennisgeving aan Heren X, hem beoordeelt als ..onbekwaam tot enige affaires" 6).

Uit dit huwelijk (behoudens 1 blijkbaar jong overleden zoon) :

1. *Jan Jacobsz. Cuviljé,* geb. omstr. 1706, † St. Maarten in 1744,

Op de Bevolkingslijeten van St. Eustatius van 1722 tot 1742 ongehuwd, zonder slaven. Daarna 13 febr. 1744 ongehuwd op St. Maarten met 1 slavin, waar hij 28 jan. 1745 staat aangetekend als ,,doodt".

2. *Johanna Cuviljé.*

22 jan. 1743 samenwonend met haar zuster *Maatje,* beiden dan ongehuwd.

3. *Maatje Cuviljé,* geb. St. Eustatius 11 april, ged. ald. 6 mei 1714, † kort vóór 19 mei 1794, tr. St. Eustatius 27 jan. 1743 *Laurens Salomons* Johannesz., grootgrondbezitter op St. Eustatius, † na zijn echtgenote, zoon van de commandeur *Johannes Salomons* en *Judith Groeneveldt.*

19 mei 1794 wordt de acte gepasseerd van schifting, scheiding en deling van het vermogen van *Laurens Salomons* en wijlen zijn echtgenote *Maatje Cuviljé.* Dit omvat het volgende: de plantages nr. 3 6 Enge 1 s

4) Tweede W.I.C. ,,Brieven en papieren, enz. aan Heren X" 1697-1722, A.R.A., nr. 247.

5) Althans was ,,Zeelandia" later in bezit van Abraham Z. Doncker, zie IVc.

6) Als onder 4, doch 1701-1728, A.R.A., nr. 248.

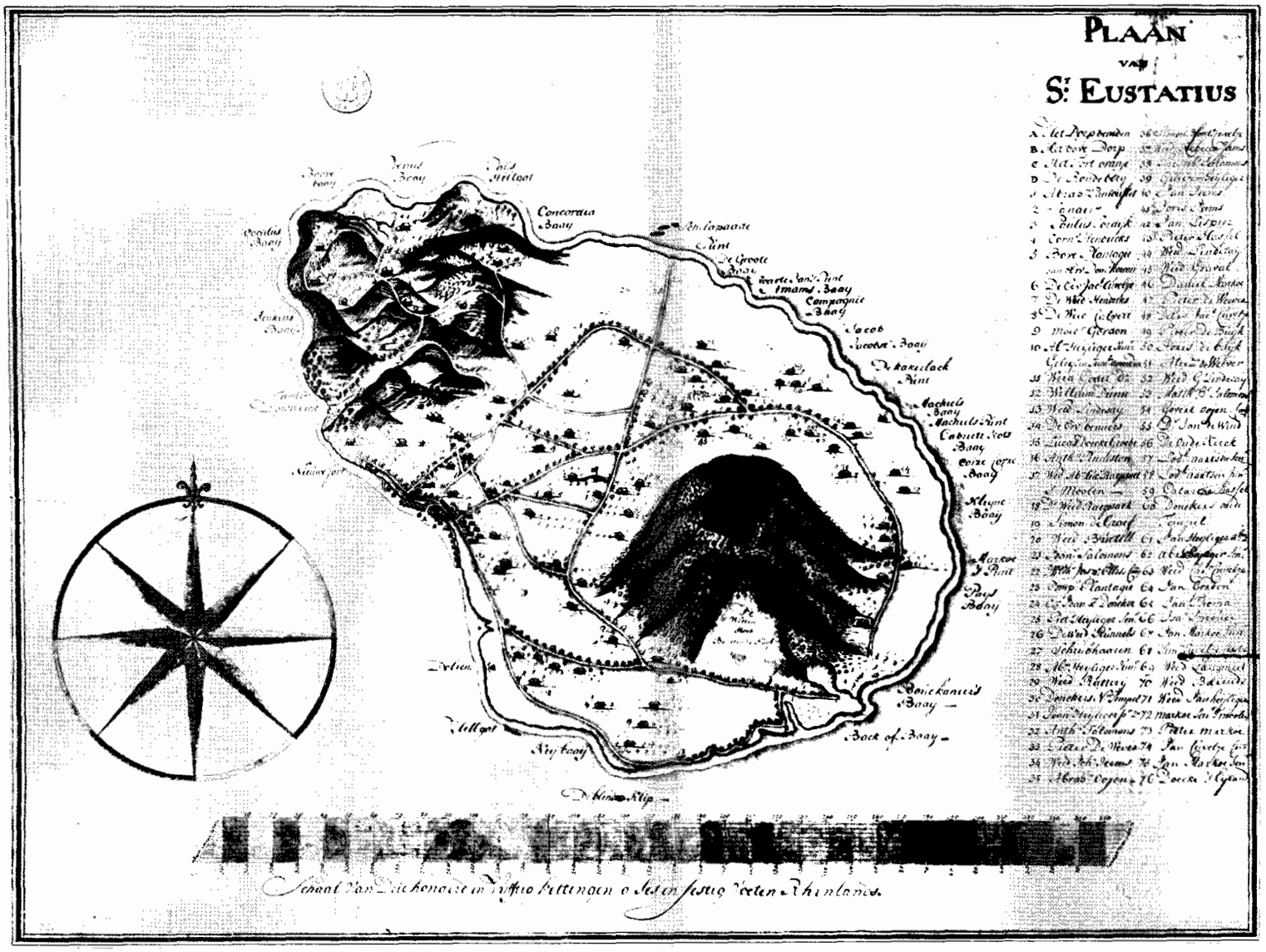

1742.

Pentekening, 46 x 58,5

„PLAAN VAN ST. EUSTATIUS"

Afb. 1.

Algemeen Rijksarchief, **kaartenverzameling van het vroegere Ministerie van Koloniën,** cat. **nr.** 339.

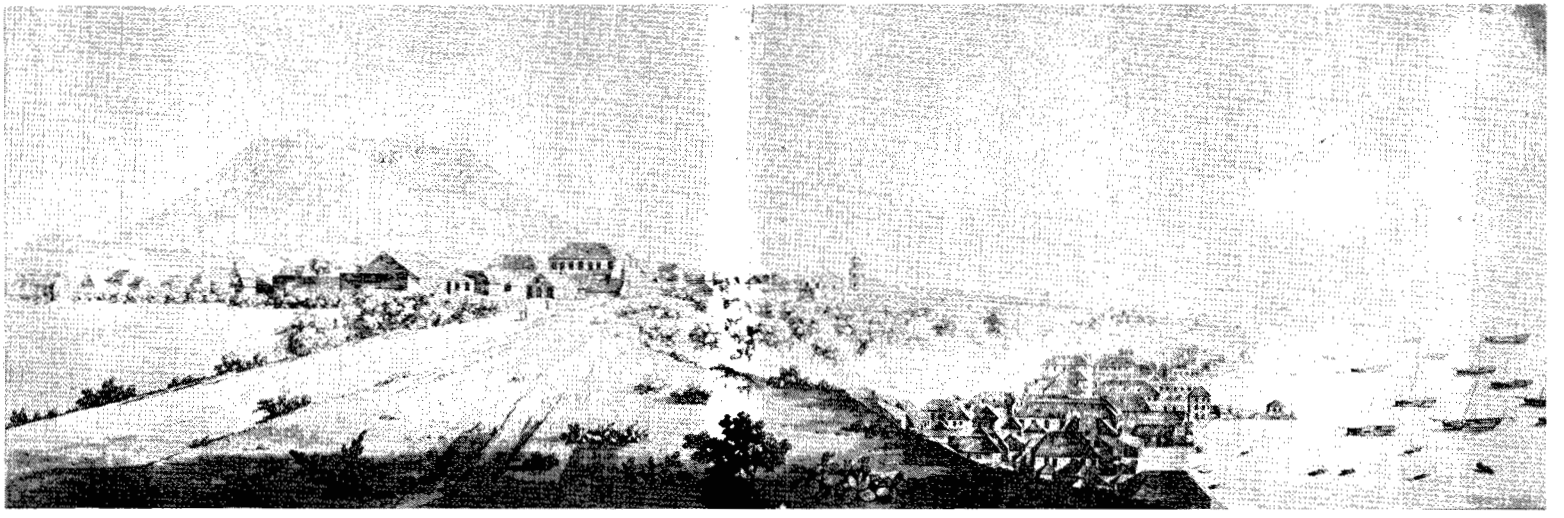

A. Nelson delin. 1774 Tekening met pen en penseel in kleuren, 42 x 138.

GEZICHT OP ORANJESTAD OP ST. EUSTATIUS;

duidelijk herkenbaar zijn de Bovenstad (woonstad), de Benedenstad (pakhuizen, nu grotendeels verdwenen), de in 1774 gereed gekomen Gereformeerde kerk (nu een ruïne) en het fort Oranje (nu in restauratie) ; het hoge huis in het midden is het huis van commandeur Jan de ***Windt*** (1753 - 1775).

Afb. 2. Nederlands Historisch Scheepvaartkundig Museum, Amsterdam.

A. Nelson delin. 1774 Tekening met pen en penseel in kleuren, 42 x 138.

GEZICHT OP ORANJESTAD OP ST. EUSTATIUS.

Afb. 3. Nederlands Historisch Scheepvaartkundig Museum, Amsterdam.

kwartier" (geraamd op 28.000 pesos 7), afkomstig van Simon de *Fonteyne Cuviljé*, zie hierna), nr. 21 „Beverhoudts" ook genaamd „Calebash tree" (geraamd op P. 14.000, afkomstig van *Johannes* Salomons en voordien van Lucas van Beverhoudt, die in 1'728 stierf en de plantage naliet met 56 slaven), de gecombineerde plantages nrs. 44 en 48 „Achter de Berg" (geraamd op P. 11.000, afkomstig van zijn schoonvader), een stuk land in het zogenaamde Curaçaose dorp, (geraamd op P. 1320), dat werd gelegateerd aan vier mulattenkinderen van *Laurens Salomons,* benevens het huis bewoond door laatstgenoemde (geraamd op P. 1880) en een tweede huis, verhuurd aan Pieter Raapzaat (geraamd op P. 1500); hierbij 87 slaven, mannen, vrouwen en kinderen, waarvan de waarde uiteen liep van P. 495 tot P. 88, totaal P. 14.921, tenslotte bestiaal, enz. voor P. 1507,4 (realen) en P. 1000 contant geld, zodat de waarde van het gehele bezit bedroeg P. 78.528,4. Hier tegenover stonden P. 10824,2 aan schulden, zodat, met aftrek van het legaat, te verdelen overbleef P. 66.384,2. *Laurens Salomons* was gerechtigd tot de helft en ieder der staken gesproten uit zijn drie dochters tot 1/3 van de andere helft. Zodoende kwam aan *Cornelis Cuviljé Pzn.,* gehuwd met *Anna Maria* Brown, een der beide dochters van de vooroverleden Maria *Salomons*, de jongste dochter van Laurens Salomons, 1/12 aandeel toe (zie verder IVc, ad 1) 8). Het is begrijpelijk, dat de verdeling van dergelijke erfenissen, bijna geheel bestaande uit vast goed en slaven, tot veel moeilijkheden aanleiding gaf. De grond bleef dikwijls nog lange tijd in het bezit der erven, zelfs tot op heden toe. In dit geval werd de plantage „Beverhoudts" alias „Calebashtree" 2 okt. 1794 voor P. 15.000, dus boven de raming, verkocht aan Johannes de Graaff, de rijkste man van het eiland 8). Opvallend is ook de geringe liquiditeit der planters, zodat, toen de suikercultuur terug liep en ten slotte verdween, de handel stokte en de slavernij ophield, de grote fortuinen als sneeuw voor de zon wegsmolten.

4. *Simon de Fonteyne Cuviljé,* geb. St. Eustatius 25 mei, ged. aldaar 14 juni 1716, tr. le St. Eustatius 19 okt. 1740 na voorafgaand huwelijk te St. Christoffel (St. Kitts) volgens Anglicaanse ritus 11 okt.) *Helena Mardenbrugh (Mardenbrough),* van St. Christoffel: tr *2e Elisabeth Eijls.*

Simon de Fonteyne Cuviljé en zijn huisvrouw *Elisabeth Eyls* zijn peter en meter bij de doop 18 maart 1745 van *Johanna Cuviljé*, zie IIIa, 3.

In 1742 is hij eigenaar van plantage nr. 36 „Engels kwartier". Op de Inwonerlijsten van 8 jan. 1745 e.v. komt het tweede echtpaar niet voor. Bovengenoemde plantage behoorde in 1775 aan zijn zwager *Laurens Salomons* (zie ad 3), waaruit kan worden afgeleid, dat hij zonder nakomelingen is overleden.

5. *Rachel Cuviljé,* geb. St. Eustatius (doop niet gevonden), tr. St. Eustatius 5 okt. 1732 *Matthias Borel Salomons,* geb. St. Thomas (Deens), † omstr. 1750,

7) De W.I.C. heeft geen eigen muntstelsel gehad. Tot het einde van de Compagniestijd werd gerekend met de Spaanse peso, ook genoemd „het stuk van acht", omdat de peso werd onderverdeeld in acht realen („bits"); deze weer in zes stuivers. Aanvankelijk was de waarde van de peso dus F. 2,40 en men ziet haar dikwijls gelijkgesteld met de Deense rijksdaalder, gangbaar op de toen Deense Maagdeneilanden. In de latere Compagniestijd daalde de koers van de peso tot twee gulden. In omloop was ook de Johannes, een gouden Portugese munt ter waarde van 7½ peso. Daarnaast circuleerden allerlei andere munten, zodat het geldstelsel alleen voor een insider hanteerbaar was. Geld snoeien en vervalsen kwam herhaaldelijk voor. Een en ander leidde er toe dat transacties soms werden afgesloten en hoofdgelden betaald in 50 ponden suiker.

8) Oud-archief St. Eustatius, prot. scab.- en not. acten, Brouwer, 1794, A.R.A., nr. 144.

zoon van commandeur *Johannes Salomons* en *Judith Groeneveldt.*

In 1742 was hij eigenaar van plantage nr. 53 in het N.O. deel van het eiland, 22 juni 1743 werd hij door de nieuw opgetreden commandeur Johannes Heyliger Pzn. gekozen tot raadslid, welke functie hij in 1749 wegens ouderdom en bedlegerigheid neerlegde 9).

6. *Jacob Jr.,* volgt IIIa.

IIIa. *Jacob Cuviljé Jr.,* (geb. niet gevonden), † St. Eustatius in 1770, tr. omstr. 1740 *Maria Cuviljé,* † St. Eustatius tussen 14 dec. 1782 en 4 jan. 1783, dr. van *Christiaan Cuviljé* en *Sara Markoe* (vgl. IIc, 7).

14 dec. 1782 voegde zij aan haar, verder niet bekende, testament een codicil toe betreffende de vrijlating van haar negerin Amilia met dochter; 4 jan. 1783 werd door de executeurs Michaël Cuviljé en Cornelis Swaen de publieke veiling van haar nalatenschap (huis met erf, enkele slaven en huisraad) aangekondigd 10).

Jacob Jr. komt als plantagebezitter niet voor, doch was een belangrijk koopman. Dit blijkt o.m. uit een rekwest door hem, met vijf andere kooplieden (Maarten Deborois Godet, Pieter Runnels, Johannes en Abraham Heyliger en Jan de Windt), 6 febr. 1755 ingediend, betreffende geleden schade door het nemen door de Engelsen (Tweede Engelse oorlog) van hun schepen in de neutrale wateren van Dominique, St. Lucia en St. Vincent. Dit betrof zes barken, behorende aan particuliere eigenaars, doch door rekwestranten beladen met een waarde van P. 12910,9,6. Deze ladingen bestonden in hoofdzaak uit katoen en suiker, 11) waarbij moet worden aangetekend, dat dergelijke producten maar voor een klein deel uit Statiaanse cultures kwamen. De handel van St. Eustatius was voornamelijk transitohandel, waarbij de kooplieden de producten kochten, waar zij deze voordelig konden krijgen — dikwijls door transportgebrek — en deze verscheepten naar patria of elders. Zoals bij de planters, naar werd opgemerkt, de weinige liquide middelen opvallen, vraagt men zich hier af, waar de kapitalen voor deze transitohandel vandaan kwamen. Wel is bekend, dat de economie van zowel de Nederlandse als de Deense Bovenwindse Antillen vooral op Amsterdams kapitaal steunde.

Bij het optreden van Johannes Heyliger Pzn. als commandeur werd *Jacob Jr.* met zijn zwager *Mutthias Borel Salomons* uit een dubbeltal gekozen tot raadslid 12).

Uit dit huwelijk:

1. *Jacob,* volgt IVa.

2. *Pieter Jacobsz.,* volgt IVb.

3. *Johanna Cuviljé,* geb. St. Eustatius 11 maart, ged. aldaar 14 nov. 1746, † verm. vóór 1750.

4. *Johannes Cuviljé,* geb. St. Eustatius 7 nov., ged. aldaar 14 nov. 1746.

Hij verkoopt, als *Johannes Cuviljé Jacobsx.,* 2 mei 1785 2/3 van een huis staande op Compagniesgrond aan zijn neef *Johannes Chrz. Cuviljé* (IIIb, 6) in diens kwaliteit van voogd (met Michaël Longbothem) over de minderjarige broeder *Jacob* van laatstgenoemde (IIIb, 8) 13). Hij vertoefde blijkbaar meestal elders, want hij komt slechts voor, ongehuwd, op de Inwonerslijsten van 1778 en 1779.

5. *Johanna Maria Elisabeth Cuviljé, geb.* St. Eustatius 24 jan., ged. aldaar 26 jan. 1750.

9) Knappert t.a.p., blzn. 157 en 244.

10) Als 8. Ouckama. 1783. A.R.A., nr. 124. Hierin een verwijzing naar de acte van 14 dec. 1782. Het protocol van dit jaar is wegens de slechte staat niet toegankelijk.

11) Knappert t.a.p., blz. 222.

12) Als voren, blz. 157.

13) Als 8, Du Sart, 1785, A.R.A., nr. 126.

IVa. *Jacob Cuviljé Jr.*, geb. 1740/'41, † in of vóór 1789, tr. begin 1765 *Elisabeth Puech* [14]), vermoedelijk dr. van *Louis Puech*, uit een Hugenoten geslacht, 1746 e.v. koopman op St. Eustatius.

Het echtpaar wordt (dan met 1 zoon en 1 dochter) voor het laatst genoemd in de Inwonerslijst van 8 dec. 17'74. In de Lijst van dec. 1789 komt ***Elisabeth*** voor als weduwe zonder kinderen.

Uit dit huwelijk:

1. *Maria Cuviljé*, geb. St. Eustatius 5 okt., ged. aldaar 9 dec. 1765.
2. Z o o n (naam onleesbaar), geb. St. Thomas 21 jan., ged. St. Eustatius 26 febr. 1769.

IVb. *Pieter Cuviljé Jacobsz.* geb. omstr. 1743, tr. in 1767 *Johanna Warner*, dr. van *Charles Warner* en *Elisabeth Gordon*.

Het gezin wordt het laatst genoemd in de Inwonerlijst van 8 dec. 1774, dan met 1 zoon en 1 dochter.

Uit dit huwelijk:

1. *Jacob Cuviljé*, geb. St. Eustatius 5 jan., ged. aldaar 13 jan. 1768.
2. *Charles Cuviljé*, geb. St. Eustatius 30 aug., ged. aldaar 7 sept. 1769.

Deze kinderen, evenals de niet met name bekende dochter (zie boven), werden verder niet aangeteroffen.

Tak B.

IIb. *Daniël Cuviljé*, geb. omstr. 1680, † vóór 1722, br. omstr. 1705 *Sara Stevens*, † *vóór 1720*, verm. dr. van *Jan Steuens*, van 8 nov. 1721 tot 18 dec. 1722 commandeur van St. Eustatius, en zijn eerste echtgenote *Adriana Vos*.

Daniël wordt voor het eerst vermeld op de Inwonerlijst van 7 jan. 1710 als gehuwd met 2 zoons en 2 dochters, zonder slaven. Het eiland verkeerde toen in een economische crisis; het ondervond, evenals St. Maarten, de weerslag van de Spaanse Successie oorlog, waarin de Republiek met Engeland tegen Frankrijk streed. In 1709 en 1713 werd het eiland door de Fransen, de laatste maal onder de admiraal-vrijbuiter Cassard, grondig gebrandschat onder het aanrichten van grote vernielingen, waaronder de Gereformeerde kerk. Vele kolonisten verlieten het eiland, onder anderen ook ***Daniël Cuviljé. Na*** de vrede van Utrecht keerden de inwoners geleidelijk terug en op de Inwonerlijst van 9 jan. 1720 vinden wij ***Daniël*** met zijn kinderen weer, maar nu als weduwnaar. In hetzelfde jaar tekent hij met enige anderen, onder wie drie Cuviljé's, een rekwest om vrijstelling van lasten. Niet lang daarna is hij gestorven, want 10 jan. 1722 worden ,,de wezen ***Daniël Cuviljé***" vermeld, met 6 slaven. In dat jaar bevonden zich op het eiland nog slechts 92 vrije personen tussen 16 en 60 jaar, n.l. 82 Christenen, onder wie de oudste der wezen, 6 Joden en 4 ,,vreye luyden" (vrij gelaten slaven).

Uit dit huwelijk:

1. *Jan Daniëlsz. Cuviljé*, in 1722 boven de 16 jaar, voor de laatste maal genoemd 10 febr. 1738, ongehuwd.
2. *Daniël Daniëlsz. Cuviljé*, geb. omstr 1707 (op 18 jan. 1724 boven de 16 jaar); 2 juni 1776 wordt, op last van de commandeur, zoals de predikant aantekent, zijn, voor vele jaren volgens de Engelse wet gesloten hu-

14) ***Puech*** is een Hugenoten naam uit de omgeving van Nîmes. Een ***Judith Puech*** was 1741 onder de vrouwen in de toren van Constance te Ayges-mortes; zie André Fabre, Marie Durand, blz. 152. Op het oudste kerkhof te St. Eustatius bevindt zich de grafsteen van ***John Lewis Puech, gest. 24*** juni 1765, vermoedelijk identiek met de genoemde onder IVa.

lijk met *Johanna Aertsen*, volgens de Nederlandse wet opnieuw voltrokken, wegens zijn ernstige ziekte.

Van 1742 tot 1746 wordt hij genoemd met zijn zwager ***Lodewijk Aertsen Jr.*** als eigenaars van enige slaven, zodat hij blijkbaar een aandeel in diens p l a n t a g e nr. 58 had.

3. *Helena Cuviljé*, geb. St. Eustatius omstr. 1710, tr. le aldaar 3 juli 1737 *Lodewijk Aertsen jr.*, eigenaar (1742) van plantage nr. 58, zn, van *Lodewijk Aertsen Sr.*, eigenaar (1742) van p l a n t a g e n r. 5 7, en *Anna Heyliger* (de bruid met permissie van oom Jacob Cuviljé en moeie weduwe Elisabeth Stevens); tr. 2e St. Eustatius 3 sept. 1749 *Andries Pieters Turp*, van Curaçao, zn. van *Pieter Andriesz. Turp* en *Anna Geysen*.
4. *Hermanus Cuviljé*, geb. St. Eustatius 3 juni, ged. aldaar 5 juni 1712, voor het laatst — ongehuwd — vermeld 18 dec. 1739.

Tak C.

IIc. *Christiaan Cuviljé, geb.* omstr. 1682, † St. Eustatius 1722/'24, tr. omstr. 1707 *Sara Markoe* [15]), geb. in 1692, † na 1746, dr. van *Jan Markoe Sr.* en N. N.

Het echtpaar wordt voor de eerste maal vermeld op de Inwonerlijst van 7 jan. 1710 met 2 zoons en zonder slaven (zie over de economische toestand in dat jaar onder IIb) en voor de laatste maal 9 jan. 1720 met 5 zoons, 4 dochters, 2 slaven, 1 slavin en 1 jongen. Vervolgens wordt de weduwe vermeld van 1724 tot 1746 (op de volgende Inwonerslijst van 1758 komt zij niet meer voor). De weduwe ***Christiaan Cuviljé*** bezit in 1742 de p l a n t a g e nr. 6 3, zodat haar financiële omstandigheden zich verbeterd hadden. Zie over deze plantage in 1775 bij haar kleinzoon ***Jacob Simmons*** (IIIc, 6).

Uit dit huwelijk:

1. *Cornelis*, volgt IIIb (tak CA).
2. *Jan*, volgt IIIc (tak CB).
3. *Jacob Cuviljé*, 'geb. St. Eustatius 20 febr., ged. ald. 13 maart 1712, † in 1761, ongehuwd (zie ad 6).
4. *Daniël Cuviljé*, geb. St. Eustatius 9 aug. 1714, † in 1769, ongehuwd (zie ad 6).
5. *Simon*, volgt IIId (tak CC).
6. *Sara Cuviljé*, geb. 1716/'19.

Zij woonde, ongehuwd, met haar, eveneens ongehuwde broers *Jacob* en *Daniël* samen in Oranjestad, tot dezen resp. in 1761 en 1769 stierven. Het drietal werd bediend- door twee slavenechtparen met enkele kinderen.

(Van de drie, hierna volgende dochters is de plaats in de rij der negen kinderen niet zeker).

7. *Maria Cuviljé*, † Ct. Eustatius tussen 14 dec. 1782 en 4 jan. 1783, tr. omst. 1740 haar neef *Jacob Cuviljé* (IIIa).

15) Het in de V.S. uitgebreide geslacht ***Markoe*** meent af te stammen van een Hugenoten familie Marcou, die, na de intrekking van het Edict van Nantes (1685), uit de Franse stad Montbéliard zou zijn geëmigreerd. Deze overlevering vindt steun in een recent onderzoek daar ter plaatse, waarbij een Protestantse familie Marcoux werd vastgesteld. De laatste inschrijving bleek de geboorte te zijn van ***Jean Pierre Marcoux*** op 4 jan. 1631. Deze familie voerde als wapen: in zilver een klimmende rode leeuw. De Antilliaanse, later Amerikaanse ***Markoe's*** voeren hetzelfde wapen, doch de leeuw heeft een rad tussen de klauwen. Hoewel verband waarschijnlijk lijkt, ontbreekt tussen de laatste ***Marcoux*** in Montbéliard en de eerste ***Markoe*** op de Antillen ***(Jan Markoe Sr.,*** geb. omstr. 1650) de aansluiting.

8. *Catharina Cuviljé, tr. Jan (John) Markoe Jr., geb.* Spanishtown (Virgin Gorda) 29 april 1719, ged. St. Eustatius 2 juni 1720, zn. van *Philip Markoe* en *Susanna Kriek* (waarschijnlijk ten rechte *Creagh).*

Het echtpaar woonde waarschijnlijk te Spanishtown, aangezien van twee uit dit huwelijk geboren zoons, Jan ***(John)*** en ***Francis Markoe,*** bij hun huwelijken te St. Eustatius met hun nichten Sara en ***Catharina Cuviljé*** (IIIc, 7 en 4) wordt vermeld, dat zij daar zijn geboren.

9. *Elisabeth Cuviljé.*

Zij schonk 21 jan. 1792 als ongetrouwde bejaarde jonge dochter „uyt zuyvere geneegenheyd" een huis en erf staande in het Nieuwe dorp op den Berg aan Jean Martins de Clarencieux en zijn huisvrouw Sara Simmons onder conditie, dat eerstgenoemde zo spoedig mogelijk de daarop rustende hypotheek zou aflossen.[16])

Tak CA.

IIIb. *Cornelis Chrzn. Cuviljé,* geb. vóór 1710, † St. Eustatius in 1771, tr. (niet op St. Eustatius) 1743/'44 *Catharina Hassel,* verm. geb. Saba, † St. Eustatius verm. kort na 26 okt. 1777, dr. van *Pieter Hassel* uit een Sabaans geslacht[17]), planter op St. Eustatius.

Hij was medeëigenaar van landerijen „achter de groote berg" afkomstig van zijn schoonvader (in 1742 bezit deze ald. plantagen nr. 43; in 1775 behoren de plantages nr. 42 en 43 aan „de erven ***Pieter Hassel"); 31*** okt. 1770 raad van St. Eustatius. De weduwe maakt 26 dec. 1777, ten overstaan van de secretaris dienstdoende notaris Mr. H. Brouwer haar laatste wilsbeschikking, „zwak van lichaam en te bedde liggende, haar verstand en uytspraak voor 't tegenwoordige bezittende" ; zij legateert P. 10 aan de Nederlandse Gereformeerde diacony-armen en prelegateert aan haar onmondige (dus benevens 25 jaar oud zijnde) kinderen ***Johannes, Sara*** en Jacob Cuviljé een huis met bijgebouwen staande op de Compagniesavaan in het Bovendorp, benevens twee negerinnen met vier kinderen en een negerman; na haar overlijden moet het huis enz. in natura blijven en genoemde kinderen de revenuen genieten ; universele erfgenamen worden haar kinderen, benevens haar kleinkinderen verwekt door George ***Scott*** bij haar vooroverleden dochter ***Elisabeth*** en door ***David Henley*** (elders ***Henclry)*** bij haar vooroverleden dochter ***Helena;*** dit laatste aandeel moet echter op rente worden gezet en eerst worden uitgekeerd bij meerderjarigheid van laatstbedoelde kleinkinderen. Executeurs testamentair en voogden over de minderjarige kinderen worden ***Jan Cuviljé Jansz.*** (IIIc, 3) en Michaël Longbothem; de erflaatster tekent met eer, kruis[18]). Eerstgenoemde voogd is later vervangen door de hieronder ad 6 genoemde gelijknamige, nadat deze meerderjarig was geworden, die daarbij voogd werd over zijn jongere zusters en broers.[19])

16) Als ***8,*** Du Sart, 1792, A.R.A., nr. 133. ***Jean Baptiste Martins de Clarencieux*** verschijnt op St. Eustatius het eerst op de (laatste) Inwonerlijst van 1789, dan gehuwd met drie zoons. Hij tr. St. Eustatius 31 maart 1793, als wedr. van ***Laetitia Brown,*** met ***Sarah Simmons,*** waarbij wordt vermeld „geboren te Madeira". Velerlei pogingen hem te traceren hebben tot dusver gefaald.

17) De *Hassel(l)*'s zijn een van de meest proliferieke geslachten van de Antillen. Zij maken de meerderheid uit van de omstr. 600 blanke inwoners van Saba, waar het blanke element zich heeft gehandhaafd. Van daar hebben zij zich verspreid over de andere Antillen en de Verenigde Staten. (Bij St. Thomas vindt men „Hassel eiland"). Zij zouden allen afstammen van *James Hassell,* 1699/1700 vice-commandeur van Saba, en voeren als wapen: in groen drie verticale gouden hazelwormen; helmteken een hand houdende een lauwerkrans (zie Dr. J. Hartog „History of Saba", Van Guilder N.V., Saba, N.A.).

18) Oud archief St. Eustatius, Register van acten geregistreerd ter secretarie, 1787/'89, A.R.A., nr. 190.

19) Als 8, Ouckama, 1783, A.R.A., nr. 124.

Uit dit huwelijk:

1. *Christiaan Cuviljé,* geb. St. Eustatius 11 febr., ged. aldaar 14 febr 1745.

   Hij wordt voor het eerst op de Inwonerlijsten vermeld, ongehuwd, 27 nov. 1777, niet meer op die (de laatste) van dec. 1789.

2. *Elisabeth Cuviljé,* geb. St. Eustatius, † vóór 26 okt. 1777, tr. St. Eustatius (ondertr. 11 juni) 1772 *George Scott.* geb. Flayfort (Ierland).

3. *Helena Cuviljé,* geb. St. Eustatius 30 april, ged. aldaar 1 juli 1750, tr. St. Eustatius 20 dec. 1765 (na ondertr. ten huize van de bruidsvader 20 nov. 1765) *David Henley (Hendry).*

   Uit deze verbintenis was reeds St. Eustatius 6 nov. 1765, ged. aldaar 16 dec., een zn. ***Cornelis Willem*** geboren.

4. *Pieter,* volgt IVc.

5. *Cornelis Cuviljé,* geb. St. Eustatius 15 okt., ged. aldaar 2 dec. 1754, † jong.

6. *Johannes Cuviljé,* geb. St. Eustatius 6 nov., ged. aldaar 14 nov. 1759, † St. Eustatius 1784/'89.

   Als ***John Cuviljé Czn.,*** ongehuwd, op de Inwonerslijsten van 27 nov. 1777 en 30 dec. 1779, niet meer op die van dec. 1789. Hij verklaart 20 okt. 1783 P. 872 schuldig te zijn aan Joseph Roda, met als onderpand zijn goederen, n.l. 2/9 deel van landerijen „achter de groote berg", met twee negerslaven en één slavin met drie kinderen[19]). Als executeurs in de boedel van wijlen zijn moeder (zie boven) en voogden over de minderjarige kinderen verkopen Michaël Longbothem en hij 23 dec. 1783 4/9 deel van haar landerijen „achter de groote berg", met het daarop staande huis', voor P. 1820 aan Daniël Roda Sr. (vgl. IIIa, 4) 19).

7. *Sara Cuviljé.*

   Zij is uitsluitend bekend uit het testament van haar moeder van 26 dec. 1777, dan minderjarig; † vermoedelijk vóór 2 mei 1785, op welke datum alleen haar jongere broer ***Jacob*** als minderjarig wordt vermeld (zie IIIa, 4).

8. *Jacob Cuviljé,* geb. St. Eustatius (datum niet ingevuld), ged. aldaar 26 april 1767, † ongehuwd St. Eustatius 16 april 1807.

   Zijn ter aarde bestelling geschiedde door zijn neef ***John Runnels*** (IVc, ***3).***

IVc. *Pieter Cuviljé Czn.,* geb. omstreeks 1748 (doop niet aangetroffen): 4 dec. 1766 voor de eerste maal 'op de Inwonerlijst van St. Eustatius, † aldaar in 1806, tr. St. Eustatius 9 maart 1768 *Elisabeth Zimonsz Doncker*[20]),

20) De familie *(Zymonsz) Doncker* deed haar intrede op St. Eustatius met ***Jan Symonsen Doncker,*** uitgekomen als chirurgijn der W.I.C., genoemd 1686 (zie noot 2). Hij bracht het tot commandeur, 15 juli 1709 tot zijn dood 21 aug. 1719. In zijn laatste jaren was hij geestelijk gestoord („De oude heer ***Doacker was*** nog moeilijker ter taal dan vroeger, bijna sprakeloos, ja hij scheen nu dol te worden". (1. Lamont naar Knappert, blz. 29). Deze kwaal vererfde in zijn nageslacht. Het patronymicum ***„Symonsen"*** werd in de vorm ***„Zymonsz.",*** dikwijls afgekort tot Z., door al zijn nakomelingen behouden als deel van de achternaam. Het door ***Doncker in*** zijn ambtsberichten naar patria, gebruikte taaleigen laat geen twijfel over zijn Zeeuwse herkomst. In het bijzonder in de generatie der kleinkinderen van bovengenoemde kwam het geslacht tot grote welstand. De twee grootste huizen in Oranjestad werden bewoond door resp. Simon en ***Abraham Z.*** *Doncker.* Het wapen *(Zymonsz) Doncker* vertoont, blijkens drie zegels, gehecht aan een rekwest van *Joan Zymonsz Doncker* aan Heren X van 6 mei 1717 (A.R.A., nr. 248): een naar rechts gewend paardenhoofd binnen een paarlenkrans; helmteken: een uitkomend paard.

geb. St. Eustatius 11 febr., ged. aldaar 16 febr. 1752, † St. Eustatius 16 dec. 1814, dr. van *Abraham Zimonsz. Doncker*, grootgrondeigenaar op St. Eustatius en St. Maarten, tevens 'koopman, en *Elizabeth de Windt*, eerder wed. van *Nicolaes Heyliger Pzn.*.

12 mei 1790 wordt hij in een vacature benoemd tot Raadslid [21]). Blijkens de (laatste) Inwonerlijst van dec. 1789 heeft hij dan 4 zoons en 6 dochters, benevens 69 slaven, waarvan 13 kinderen en 16 boven de ***60*** jaar. Het aantal van 44 volwassen slaven wijst op suikercultuur. Dit stemt overeen met het feit, dat, na het overlijden van zijn schoonvader, 9 febr. 1784, zijn echtgenote het fideïcommissaire erfrecht, d.w.z. het vruchtgebruik had verkregen van 1/4 van diens aanzienlijke erfenis, na haar dood in eigendom toevallende aan haar kinderen. Deze erfportie omvatte 1/4 van de volgende nalatenschap [22]):

Een groot (niet meer bestaand) huis met erf en verdere gebouwen, bewoond geweest door de erflater en gelegen op de Berg in het z.g. N i e uwe d o r p (een sedert verdwenen Z.O.-uitleg van Oranjestad) bij de afgang naar het, eveneens verdwenen, Nieuwe pad, voerende naar de Benedenstad, dat Abraham Z. Doncker te zijnen gerieve had doen aanleggen. Het huis bevatte een aanzienlijke inboedel met o.a. 4 ***grote*** en 44 kleine schilderijen, veel zilverwerk (waaronder 2 ponslepels, waarvan één in het bezit van schrijver dezes), veel linnengoed en „eenige gedrukte boekjes"; 14 mannelijke en 12 vrouwelijke huisslaven, onder wie 1 mulattin en 1 Indiaanse; aanwezige contanten „in diverse speciën" P. 8121, 4 realen, 1 stuiver;

5 andere huizen met erven in het Nieuwe Dorp, deels verhuurd;

3 huizen met erven „op de Baai", d.w.z. in de Benedenstad;

Aan landerijen:

De grote plantage nr. 6 „Z e e l a n d i a" (zie hierover ook onder IIa en hierna ad 3), gelegen in „Concoren" (verbastering van „Concordia"), met gemeubeld woonhuis, complete suikermolen, enz. ;

3 percelen op en om de Ronde Berg, n r s. 5 5, 5 8 e n 59;

1 perceel „boven 't Oude Kerkhof", verm. n r. 3 0.

Bij deze landerijen behoorden 40 veldslaven, benevens „beestaliën".

Tenslotte bezat Abraham Z. Doncker nog de p l a n t a g e „D o n c k e r s" op St. Maarten.

Een gedachte, die bij het voorgaande opkomt, is, dat sommige families, met name de *Doncker's,* de plundering en brandschatting door Rodney in 1781 goed zijn doorgekomen, wellicht, omdat Rodney zijn intrek nam bij Simon ***Zimonsz. Doncker,*** een broeder van ***Abraham, die*** in Oranjestad eveneens een groot en ditmaal nog bestaand huis bewoonde, soms — ten onrechte — aangeduid als „het Huis de Graaff".

Wat betreft zijn echtgenote trof ***Pieter Cuviljé*** het ongeluk, dat deze reeds op middelbare leeftijd „innocent" werd, een kwaal, die in haar geslacht reeds werd geconstateerd bij de Statiaanse stamvader, *Jan Symonsen* ***Doncker, als*** chirurgijn op het eiland gekomen en 21 aug. 1717 daar als oud-commandeur gestorven, en die in zijn nageslacht overerfde [20]).

De beide belangrijkste plantages uit. de *Donckerse* erfenis werden aanvankelijk onverdeeld gelaten. Met machtiging van zijn mede executeur verhuurde ***Pieter*** Cuviljé *Czn.* 30 juni 1784 de plantage „D o n c k e r s" op St. Maarten voor 7 jaar à P. 1700 jaarlijks aan zijn oudste zwager *Johannes Z. Doncker*, gehuwd met ***Anna Desmont*** [21]). ***Na diens*** dood reeds in 1790 bleef deze plantage (later ook „Donckersda(a) l" genoemd" in de familie ***Doncker*** en verdwijnt daarmede

21) Tweede W.I.C., Brieven en papieren, enz. aan Kamer van Amsterdam, 1787/90, A.R.A., nr. 636.

22) Als 8, Ouckama, 1784, A.R.A., nr. 125.

uit de gezichtskring van dit artikel. ***Pieter Cuviljé*** zelf huurde voor een gelijk aantal jaren de p l a n t a g e „Z e e l a n d i a". Na de expiratie daarvan, 20 mei 1791, werd deze plantage met toebehoren opnieuw gewaardeerd en wel in totaal op P. 14.971. Er stonden toen twee woonhuizen op, waarvan één vervallen, en één complete suikermolen met distilarij. De prijzen van de 41 slaven en slavinnen varieerden tussen P. 30 of 40 voor „niet werkbaren" tot P. 275 en 330 voor „suikerkokers". Een zielige combinatie van naam en staat vormt „een negerman Cupido hebbende de lazarus en dus van geender waerde" [23]). De executeurs, bij wie Joh. de Graaff was vervangen door Corn. Swaen, verhuurden daarop de helft van de plantage, wederom voor 7 jaar, à P. 660 aan *Pieters* jongste zwager ***Abraham Z. Doncker Jr.*** De percelen n r s. 5 8 e n 5 9 (zie voor nr. 55 onder IVc, 1) op en om de Ronde Berg werden in 1785 voor P. 4000 verkocht aan Joh. de Graaff, een der weinigen op het eiland, die over liquide middelen beschikte [24]); het perceel „boven 't Oude Kerkhof in 1784 voor een gelijke som aan Simon Z. ***Doncker,*** een broer van ***Abraham Z. Doncker*** [22]). Uit deze transacties kreeg ieder der vier erven van laatstgenoemde dus P. 2000. 26 juli 1790 had ieder hunner in totaal P. ***7650*** „Windward currency" in cash en goederen ontvangen, benevens wat nog onverdeeld was gebleven [25]).

Zie voor de verdere transacties met „Z e e l a n d i a" onder IVc, 3.

Blijkens zijn testament van 23 febr. 1791 [23]) had ***Pieter Cuviljé*** bepaald dat, behoudens een legaat van P. 25 aan de Nederlandse Gereformeerde Armen, zijn erfenis gelijkelijk moest worden verdeeld over zijn „geliefde echtgenote" en hun 10 met name genoemde kinderen. Voor zover de toestand van eerstgenoemde dat nodig zou maken, kregen de executeurs en voogden een uitgebreidere administratieve bevoegdheid. De verdeling van bedoelde erfenis stuitte op nog-meer moeilijkheden dan normaal, omdat deze ten dele bestond uit 1/4 parten in de nog niet geheel verdeelde nalatenschap van ***Abraham Z. Doncker.*** Bovendien was het eiland, na van 1795 tot 1801 bezet te zijn geweest door de Fransen, zogenaamd als bondgenoten van de Bataafse Republiek, en daarna door de Engelsen overmeesterd, weliswaar in 1802 bij de Vrede van Amiens aan de Bataafse Republiek teruggegeven, doch de daarop volgende economische opleving zakte reeds een jaar later ineen, toen de oorlog tussen Engeland en Frankrijk opnieuw uitbrak. De waarde van plantages en slaven werd daarmede speculatief.

Dat de verdeling geen allen bevredigend resultaat opleverde, blijkt uit een acte van 28 nov. 1814, waarbij ***Robert Mitchell*** (mede als voogd van ***Samuël Skinner Cuviljé,*** VIa) echtgenoot van *Catharina* ***Cuviljé, Anna Cuviljé,*** weduwe van ***Isaäc Groebe, Maria Roda,*** echtgenote van de innocente *Theodorus* ***Z.D. Cuviljé,*** mede namens de absente ***James*** (elders steeds ***Henry) Sampson,*** allen kinderen en erven van wijlen ***Pieter Cuviljé*** *Czn.,* diens erfenis abandonneren [26]). De beide overige nog levende kinderen ***John Runnels,*** echtgenoot van *Elizabeth* ***Z.D.*** Cuviljé, en ***Abraham Z. D. Cuviljé,*** worden niet genoemd. In de 16 dec. 1814 vrijkomende nalatenschap van hun moeder opteren allen wel 27).

Uit dit huwelijk:

1. *Cornelis Cuviljé Pzn.*, geb. St. Eustatius 4 dec. 1768, † ald. 1 april 1803, tr. (niet gevonden op St. Eustatius) *Ann Marie Brown,* geb. St. Eustatius 29 maart 1775, † ald. 29 juli 1816, dr. van **Dr.** *Johnson James Brown* en *Maria Salomons.*

Dit huwelijk was kinderloos. Bij de verdeling der nalatenschappen van haar grootouders Laurens *Salo-*

23) Als 8, Du Sart, 1791, A.R.A., nr. 132.
24) Als 8, Du Sart, 1785, A.R.A., nr. 126.
25) Als 8, Du Sart, 1790, A.R.A., nr. 131.
26) Als 8, Brouwer, 1802/'16, A.R.A., nr. 150.
27) Als 8, Brouwer, 1816/17, A.R.A., nrs. 151 en 152.

mons en diens echtgenote *Maatje Cuviljé* (IIa, 3) [28] ontving ***Ann Marie Brown*** telkens 1/6 van de helft, zijnde in totaal 1/6 van P. 66.384, of omstreeks P. 11.000, gestoken in landerijen en slaven. Cornelis, die naar de toenmalige rechtregels over deze erfenis beschikte, verkreeg hierbij een aandeel in plantage nr. 4 8 „Het Engelse Kwartier" („English Quarter"), in totaal geschat op P 28.000. Hij completeerde dit 17 nov. 1794 door voor P. 13.500 het aandeel van Johanna *Salomons,* wed. ***Edward Lynch,*** tante zijner echtgenote, over te nemen, te betalen in 4 jaarlijkse termijnen, en voor P. 6921 het aandeel van de minderjarige onder voogdij staande ***Maria (Maatje) Arabella O'Flaherty,*** gesproten uit een tweede huwelijk van zijn schoonmoeder met Dr. *Andrew O'Flaherty,* te betalen bij *Arabella's* meerderjarigheid (1811) of daaraan voorafgaand huwelijk; beide bedragen. tegen een rente van 8%. Tot zekerheid stelde hij zijn plantage nr. 5 5 „Glasbottle" (de ruïne van het plantershuis is nog aanwezig) met 29 slaven en al zijn verdere goederen [28]). Deze plantage had behoord tot het bezit van wijlen zijn grootvader ***Abraham Z. Doncker*** (zie onder IVc) en moet dus door hem uit de boedel zijn aangekocht. Hij bleek bij vorenstaande transacties zijn financiële capaciteit te hebben overschat of de toekomst te rooskleurig te hebben ingezien, 9 jan. 1798 verkocht hij „English Quarter" voor P. 22.000 aan John Williams, die 3 febr. 1805 te St. Eustatius huwde met ***Maatje Arabella O'Flaherty.*** Tevens' verkacht hij aan deze zijn plantage „Michiel de Boer" (ligging niet bekend) voor P. 4400 en 10 slaven met 5 slavinnen voor P. 3087. Het totaal van P. 29.487 door John Williams te betalen in 4 jaarlijkse termijnen, met een aanbetaling van P. 13.000 en 8% rente[29]). (Door een tweede huwelijk van *Maatje O'Flaherty* met ***Theodore Godet Heyliger*** vererfde „English Quarter", via deze familie, op de familie ***Pandt,*** die de plantage, in ongecultiveerde toestand, in 1975, nog bezit. Het juist gerestaureerde plantershuis brandde in het begin van deze ***eeuw*** af).

2. *Sara Cuviljé,* ged. St. Eustatius 22 jan. 1769, † verm. op Barbados, tr. St. Eustatius 16 jan. 1791 Henry *Sampson* Jr., raad van St. Eustatius *(1798)* zn. van *Henry Sampson* Sr. en *Francina de Windt.*

   Hij stelt 22 dec. 1801, staande op vertrek naar Barbados, om daar te domiciliëren, ten behoeve van zijn moeder, Francina de ***Windt,*** weduwe van ***Henry*** Sampson Sr., enige gevolmachtigden aan, onder wie ***Pieter Cuviljé Czn.***[30]).

3. *Elizabeth de Windt Cuviljé,* ged. St. Eustatius 24 dec. 1769, tr. *John Runnels*[31]), (huwelijks- en verdere data niet gevonden), zn. van *George Runnels* en *Anna* ***Heyliger.***

   Het echtpaar maakt 6 febr. 1821 een mutueel testament [32]).

   Zestien jaar na het overlijden van ***Abraham Z. Doncker, 23*** juni 1800, verhuren de executeurs ***Pieter Cuviljé*** Cxn. en Cornelis Swaen diens meergenoemde plantage „Zeelandia" voor P. 1310 's jaars aan ***John*** Runnels, zulks ten bate van de beide dochters van de erflater ***Elisabeth Z. Doncker,*** huisvrouw van ***Pieter Guviljé Cxn.*** en *Petronella* ***Z. Doncker,*** huisvrouw van ***Richard Tuite Jr.*** van St. Kruis, voordien achtereenvolgens weduwe van George ***Wright*** en ***Isaäc Runnels***[30]). ***Na*** de dood van ***Pieter Cuviljé*** verkopen de inmiddels aangestelde curatoren in diens boedel, J. G. C. Seelig en Pieter Petersen, 8 juni 1807 met toestemming van de Raad, het aan de weduwe „fidei commissare" toekomende 1/4 (zie onder IVc), ten einde uit de rente in haar onderhoud te voorzien, terwijl 7/24 reeds was verkocht aan W. C. Mussenden en 9/24, 10 aug. 1802 nog vermeerderd met 1/24 (zie ad 7), eigendom was geworden van ***John Runnels,*** nog steeds huurder van de rest [34]) (waar het resterende 1/24 bleef is niet duidelijk; de plantage is nooit meer bijeen gekomen).

   14 juli 1796 schonk *Anna Catharina Runnels,* gesepareerde huisvrouw van ***Isaäc Groebe,*** tante van *John,* hem een huis met uithuizen en meubilair, benevens 1 slaaf en 2 slavinnen, in het Bovendorp. Zij komt daarna bij het echtpaar inwonen, waar zij reeds 29 sept. 1796 sterft [33]).

4. *Petronalla Zimonsz. Doncker Cuviljé,* geb. 1770/'74.

   Zij wordt genoemd in het testament van haar vader 23 febr. 1791, maar later niet meer aangetroffen.

5. *Abraham Zimonsz. Doncker Cuviljé,* geb. vóór 1775.

   In een codicil van 8 juli 1800 bij het testament van zijn vader (zie daar) benoemt deze hem, met de „burgers" *Cornelis* Cuviljé, ***Henry*** en ***James Samson*** (zie onder 1 en 2), tot voogd over de onmondige na te laten kinderen. Hij woont dan in Lancaster (wel te denken aan de plaats van deze naam bij Philadelphia, hoewel aldaar met gevonden) [30]). 20 okt. 1817 verlenen de dan nog levende kinderen van de 16 dec. 1814 gestorven ***Elisabeth Z. Doncker,*** weduwe Cuviljé, hem procuratie generaal betreffende de regeling van haar erfenis. Reeds een maand later verlenen de erven een zelfde procuratie aan een zekere Pieter Noorwegen, hetgeen *er* wellicht op wijst, dat ***Abraham*** gestorven of blijvend afwezig was [34]).

6. *Anna Cuviljé,* geb. St. Eustatius 1779/'80, † kort vóór 4 febr. 1819, tr. St. Eustatius *14* mei 1800 *(20* jaar oud) *Isaäc* ***Groebe,*** geb. St. Eustatius 1737/'38, † vóór 15 jan. *1816,* wedr. (in feite gesepareerde echtgenoot) van wijlen ***Anna Catharina Runnels.***

   Op 15 jan. 1816 draagt *Catharina Cuviljé* (zie ad 7) aan haar zuster ***Anna,*** wed. ***Isaäc Groebe,*** 1/9 aandeel in 1/4 van de plantage „St. John" op het Nederlandse deel van St. Maarten over [34]).

7. *Catharina Cuviljé,* geb. St. Eustatius 1781/'82, tr. le ald. 29 juni 1800 *Gideon Godet Heyliger,* geb. St. Eustatius 13 dec. 1781, † ald. 10 sept. 1803, zn. van *Engel Heyliger* en *Rachel Godet; 2e* St. Christoffel (St. Kitts) 17 juni 1804 (ondertr. St. Eustatius 26 mei 1804) *Robert Mitchell.*

   Zij erfde 1/24 van de plantage „Zeelandia" welk deel 10 aug. 1802 door haar eerste echtgenoot werd getransporteerd aan baar zwager ***John Runnels*** (zie ad ***3)*** [35]).

8. *Joannes Zimonsz. Doncker,* volgt Va.

9. *Theodorus Zimonsz. Doncker Cuviljé,* geb. na 15 april 1780, † omstr. 1815, tr. St. Eustatius 30 maart

28) ***Zie*** noot 8, voorts test. van ***Laurens*** *Salomons,* scab. en not. acten Brouwer, 1795, A.R.A., nr. 145.
29) Als 8, Brouwer, 1798/'99, A.R.A., nr. 148.
30) Als 8, Brouwer, 1800/'02, A.R.A., nr. 149.
31) Het geslacht ***Runnels,*** waarvan de herkomst mij niet bekend is, behoorde tot de oudste kolonisten op St. Eustatius. Reeds in het extract, bedoeld in noot 2, van 6 okt. 1686 worden ***Adriaan Runnels de Oude*** en de ***Jonge*** vermeld. Zij verwierven ook grondbezit op het Deense St. Jan. Zie John L. Anderson, Night of the silent drums. Charles Scribner Sons. New York, waarin een slavenopstand op St. Jan 1733/'34 wordt beschreven. Op een acte van 12 febr. 1786 in de bron genoemd onder 21, doch 1784/*87,* A.R.A., nr. 635, bevindt zich een lakzegel met het wapen ***Runnels:*** doorsneden, boven drie rozen, beneden een klimmende leeuw; helmteken (platgedrukt) wellicht een arm met gebalde vuist; kleuren niet te onderscheiden.
32) Inventaris scab. acten 1821/'32, not. acten en rekwesten 1823/'69, A.R.A.. nr. 205.
33) Als 8, Brouwer, 1796, A.R.A., nr. 146.
34) Inventaris scabinale en not. acten en rekwesten 1802/'22, A.R.A,. nr. 204.
35) Inventaris not. acten en prot. H.W. Pandt 1797/1802, A.R.A., nr. 201.

1805 (minderjarig, dus beneden de 25 jaar) *Catharina Maria Roda,* dr. van *Daniël Roda,* kapitein-commandant van St. Eustatius, het Nederlandse deel St. Maarten en Saba gedurende de Franse bezetting 1795-1801, en *Maria Ressing.*

In een „acte van abendon" betreffende de erfenis van ***Pieter Cuviljé Czn. van*** 28 nov. 1814 wordt gesproken van „de innocente ***Theodorus Z. D. Cuviljé"*** [34]. Zij hertr. ***Gerrit Hofkamp Knijpinga,*** uit Appingedam, gewezen militair, die, na afloop van zijn dienstverband, achter de Berg te St. Eustatius een boerderij had gesticht, die er, als gevolg van „meerder doorzigt in den arbeid", in 1816 beter voorstond dan enig ander landbouwbedrijf op St. Eustatius [35a]. Uit haar eerste huwelijk was in 1812 geboren ***Catharina Maria Cuviljé,*** die 17 jan. 1835 tr. ***John William Groebe,*** planter, oud 27 jaar.

10. *Henriëtta (Harriët, Hariot) Cuviljé,* geb. St. Eustatius 13 febr. 1787.

Zij geeft ***4*** mei 1832, blijkbaar ongehuwd, op St. Eustatius procuratie aan James Hassel [32].

Va. *Joannes Zimonsz. Doncker Cuviljé,* geb. St. Eustatius omstr. 1783, † ald. 29 juni 1810 (oud. circa 27 jaar), tr. St. Eustatius 17 juni 1805 *Anna Mitchell,* geb. St. Eustatius, † ald. kort vóór 11 april 1819 (Inv. van haar nalatenschap), dr. van (wellicht *Samuël) Mitchell* en *Kethura N. N.* (wellicht *Skinner)* .

Bij het huwelijk erkenden zij:

Samuël Skinner, volgt VIa.

VIa. *Samuël Skinner Cuviljé,* geb. St. Eustatius 6 jan 1805, tr. aldaar verm. in 1828 (door huwelijk meerderjarig) *Rebecca de Wever.*

19 dec. 1828 wordt zijn gewezen voogd Robert Mitchell gedechargeerd [32].

Uit dit huwelijk:

1. *Anna Cuviljé,* geb. St. Eustatius, tr. aldaar 29 febr. 1848 *Casper de Veer,* geb. Suriname 24 mei 1824, grondeigenaar te St. Eustatius [36], † St. Eustatius 13 aug. 1867, zn. van *Johannes de Veer,* gezaghebber van St. Eustatius, St. Maarten en Saba, luit.-kolonel tit., en *Anna Catharina Dijkers.*
2. *Keturah Elvira Cuviljé,* geb. St. Eustatius 4 nov. 1833, † ald. 20 juli 1883, tr. St. Eustatius 23 sept. 1852 *George Milton de Veer* [36], geb. St. Eustatius 7 nov. 1830, landeigenaar en planter op St. Eustatius, † ald. 1 aug. 1885, broeder van *Casper* voornoemd.

Het echtpaar is begraven in de door ***Johannes de Veer*** opgerichte, nog bestaande, graftombe op het Kerkhof bij de Nederlands Hervormde Kerk (thans ruïne).

Tak CB.

IIIc. *Jan Cuviljé Chrzn.,* geb. St. Eustatius kort vóór 1710, † ald. in 1771, tr. le St. Eustatius 17 jan. 1734 *Anna Markoe,* geb. St. Eustatius, † ald. in 1743, dr. van *Jan Markoe Sr.,* in 1742 eigenaar van plantage nr. 72, en *Maria Gerrits;* tr. 2e St. Eustatius 29 maart 1744 (voordien reeds getr. te St. Christoffel (St. Kitts) volgens Anglicaanse ritus) *Martha Perkins,* geb. St. Helena, † na 1775, verm. dr. van *Thomas Perkins,* lid van de Anglicaanse Kerk op St. Eustatius en *Isabella Harris.*

35a) Hartog, t.a.p., blz. 336, waar wordt verwezen naar Ds. G. B. Bosch, Reizen in West-Indië, enz., Utrecht, 1829, dl. 1, blz. 57.
36) Vgl. Nederland's Patriciaat 1968, art. ***De Veer.***

In 1742 was hij eigenaar van plantage nr. 74 op St. Eustatius, in 1775 bezeten door zijn weduwe en erven. Hij bouwt in 1743, wellicht met het oog op zijn tweede huwelijk, een huis aan de Kruysstraat (nu Kruisweg) op de hoek ***van*** een weg, nu genaamd Prinsesweg, in een juist verkavelde binnenwaartse uitleg van Oranjestad. Deze uitleg, die getuigde van de sedert omstreeks 1730 toenemende bloei van het eiland, omvatte twee blokken met ieder aan de lange zijde 6 percelen, waaronder dat van ***Jan Cuviljé,*** en twee blokken met aan iedere zijde 8 percelen, terwijl meer binnenwaarts nog 24 kleine percelen waren voorzien. Op de plaats van het huis van ***Jan Cuviljé*** staat thans een klein houten huis van latere datum, doch gebouwd op de stenen fundering van een groter huis,, vermoedelijk het vorenbedoelde. Een waarschijnlijk identiek neven-huis is bewaard gebleven en nog in gebruik [37].

Uit het eerste huwelijk:

1. *Maria Cuviljé,* geb. St. Eustatius 1736/'37, † vóór 1779 (zie het testament ad 3), tr. le St. Eustatius 14 mei 1760 *Jan Zeegers,* geb. Saba 1727/'28; tr. 2e blijkens vorengenoemd testament) *Joshua Carter.*
2. *Anna Cuviljé,* geb. St. Eustatius 23 nov., ged. aldaar 19 dec. 1734, tr. St. Eustatius 16 mei 1757 *William Ham,* geb. en wonende St. Christoffel (oud 23 jaar).

Bij de boedelscheiding van hun broeder ***Johannes,*** zie ad 3, wordt het echtpaar niet genoemd.

3. *Johannes (Jan) Jansz. Cuviljé,* geb. St. Eustatius, † ald. 29 aug. 1788, ongehuwd.

In de Inwonerliisten van St. Eustatius wordt hij slechts vermeld, ongehuwd en zonder slaven, 16 febr. 1764 (de volgende liist is van 30 dec. 1779). Dit doet vermoeden, dat hij geruime tijd elders vertoefde, mogelijk op St. Thomas, waar de ***Markoe's*** gegoed waren. Niettemin bezat hij op St. Eustatius in 1775 de plantages nr. 67 en 72, in 1742 resp. eigendom van ***Jan Markoe Jr.*** en Jan ***Markoe Sr.,*** zijn grootvader en oom. 26 mei 1785 had hij blijkbaar zijn domicilie op St. Eustatius gekozen, want bij de vernieuwing van de Raad, volgende op de ambtsaanvaarding ***van*** gouverneur (de eerste met die titel) Abraham Heyliger Azn., werd hij door de burgerij voorgedragen en daarop benoemd tot raadsheer, samen met ***Michaël Cuviljé*** (IVf) [38].

Blijkens een notariële akte van 22 febr. 1788 was hij de enig overgebleven compagnon van de firma „Van Slak en Cuviljé" (elders vond ik een koopman Stack, die vee invoerde uit de Kaap Verdische eilanden), die toen werd gelikwideerd onder afwikkeling van de zaken op St. Maarten [39].

Uit de Inventaris van zijn nagelaten boedel, opgemaakt 19, 20 en 22 sept. 1788 door Abraham Salomoas, P. H. Runnels en de secretaris en waarnemend notaris Mr. H. Brouwer [39], blijkt, dat hij bij zijn overlijden woonde in een huis van twee vertrekken, gescheiden door een hall, met een voorgalerij, staande op eigen grond, vermeerderd door een grondaankoop van de heer Sadler. Dit is het gewone type van een klein Statiaans huis. Het huis was gemeubileerd met de normale mahonie meubelen zonder luxe. De garderobe van de eigenaar was geborgen in een klerenkoffer en omvatte een nieuwe blauwlakense rok, een blauw zijden rok, een oude zwart zijden rok, 7 witte vesten, aan ondergoed slechts 5 hemden, benevens een geborduurde degenhanger en een degen met zilveren gevest. Onder het

37) Volgens een plattegrond, schaal 1 op 100 voeten, met vermelding van de eigenaars der reeds uitgegeven percelen, los liggende bij blz. 749 van Brieven en papieren, enz. aan Kamer van Amsterdam 1737-'43, A.R.A., nr. 621.
38) Als 8, Brouwer, 1786, A.R.A., nr. 135.
39) Als 8, Du Sart, 1788, A.R.A., nr. 129.

tafelzilver vallen op een zilveren kan en schenkbord gemerkt C. C. Onder vele papieren en aantekenboeken bevond zich een schuldbekentenis voor 220 stukken van 8 (peso's) afgegegeven door Ds. Coenradus Schwiers, die van 17 mei 1'778 tot 7 juni 1780 op het eiland verbleef. Aan contant geld werd slechts aangetroffen een groen zijden beurs met 1/2 daalder en twee stuivers! Opvallend is, dat een hoeveelheid geneesmiddelen en chirurgische en verloskundige instrumenten aanwezig bleek, zoals men zou verwachten bij een arts met apotheek aan huis, waaronder 156 verschillende soorten medicamenten in flesjes, potten, enz. deels vol, deels aangebroken. Een boekenkast bevatte omstreeks 50 Nederlandse en Engelse medische werken. Toch wordt Johannes *Cuviljé* nergens arts genoemd of aangeduid met een doktorstitel. Zijn belangstelling ging ook uit naar de theologie. In dit opzicht bevatte zijn bibliotheek het Oude en het Nieuwe testament in leder gebonden met zilveren krappen, verschillende andere Bijbeluitgaven, 3 kwarto theologische werken (2 Nederlandse, 2 Engelse) en 15 andere theologische boeken. Tenslotte bezat hij ingebonden Nederlandse secrete resolutiën uit de tijd van Johan de Witt en een Frans-Nederlandse dictionaire van Halman. De status van *Johannes* Cuviljé, behalve het feit, dat hij koopman, planter en raadslid was, blijft onduidelijk, maar zeker is, dat hij een erudiete man geweest moet zijn, uitstekende boven het intellectuele peil van zijn omgeving.

Om het overzicht van zijn bezit te voltooien volgt hier dat van zijn grondbezit. Op de laatste der drie genoemde dagen begaven de drie „redderaars" zich naar de plantages, bij Ottens in 1775 aangeduid als de n r s. 6 7 e n 7 2. Zij noteerden drie terreinen. Het eerste braakliggend met een vervallen kookhuis voor suikerriet met toebehoren, bewoond door 7 negers, w.o. Steven Suykerkoker, die niet veel te doen zal hebben gehad, een negerin met zoon en een oude negerin, voorts een rijpaard met zadel en toom; het tweede terrein was beplant met aardappelen en katoen; het derde lag ook braak.

De gehele nalatenschap maakt de indruk van vergane welstand, wat nog niet het geval zal zijn geweest, toen Jan Cuviljé 18 febr. 1779 zijn testament maakte [40]), maar tussen deze datum en die van zijn dood in 1788 lag het omineuze jaar 1781 met de brandschatting door Rodney, waar enkelen goed doorheen waren gekomen (zie onder IVc), maar dat vele anderen in armoede had gestort.

Bij dit testament prelegateerde hij aan de beide kinderen van ieder zijner gestorven zusters, Maria, echtgenote van ***Joshua Carter,*** en Sara, gehuwd met ***John Markoe, 100*** pesos. Het dubbele werd toegewezen aan Jacob Ernst Marcus, illegitieme zoon van Catharina Elisabeth Runge [41]), terwijl „mijn mulatinne genaamd *Kitsy*" met haar (en ongetwijfeld zijn) zoons ***Jan*** en ***Pieter 800*** pesos en een negermeisje Charlot ontving, benevens volle en volkomen vrijheid. Voor de rest, staaksgewijze te verdelen, werden zijn zes overige zusters tot universele erfgenamen benoemd.

Het moet Johannes op zijn sterfbed, in de nacht van 29 op 30 aug. 1788, hebben gekweld, dat over enige uren zijn *Kitsy* met haar twee zoons op straat zouden

40) Als 8, Brouwer, 1788, A.R.A., nr. 137, waarin de acte betreffende de opening van het test. van 18 febr. 1779.

41) ***Jacob Ernst Marcus,*** geb. St. Eustatius 19 maart 1774, was een buitenechtelijke zoon van Catharina ***Elisabeth Rongé*** verwekt en erkend door Mr. *Joan* ***Seba Marcus, gewezen*** advocaat bij den Hove van Holland, die zich, om onbekende redenen, onder achterlating van zijn echtgenote te Amsterdam, had teruggetrokken op plantage nr. 40, achter de berg, op St. Eustatius. De jonge ***Marcus*** werd door zijn vader op achtjarige leeftijd naar Amsterdam gebracht en ontwikkelde zich tot een verdienstehik graveur en tekenaar. In 1972 werden aan hem tentoonstelling& gewijd te Willemstad (Curaçao), op Aruba en in het Rijksmuseum te Amsterdam. Naar de reden waarom ***Johannes Cuviljé*** hem zo goed bedacht kan men slechts gissen.

staan, terwijl het, gezien zijn financiële positie, onzeker was of en wanneer haar de 800 pesos zouden worden uitgekeerd. Hij ontbood daarom de secretaris waarn. notaris Mr. H. Brouwer met twee getuigen, die omstreeks half elf bij zijn bed verschenen. Zij vonden hem zeer ziek, maar, naar zij meenden, zijn zinnen nog machtig. In verstaanbaar Nederduits verklaarde ***Johannes*** een codicil aan zijn testament te willen toevoegen, houdende, dat hij huis en erf schonk aan ***Catharina*** van ***Heyliger,*** genaamd *Kitsy*. Toen de notaris dit op schrift had gesteld en wilde doen tekenen, „kwam de Ed. Achtb. heer *Johannes* ***Cuviljé*** reeds dezer wereld te overlijden" [40]).

De volgende dag, naar ik aanneem na de begrafenis, compareerden in het sterfhuis: Mej. ***Martha Cuviljé,*** weduwe van ***Jacob Simmons, Helena Cuviljé,*** weduwe van ***Jan Claase, Elisabeth Cuviljé, Rachel Cuviljé, we***duwe van *Samuel Skinner,* en de heren ***Pieter Cuviljé Szn., in*** huwelijk hebbende ***Catharina Cuviljé,*** en ***Abraham Hartman,*** in huwelijk hebbende ***Johanna Cuviljé. Zij*** verzochten de waarn. notaris Brouwer de onder hem berustende besloten papieren, viermaal verzegeld met zijn cachet (initialen met een bladerkroon) en drie maal met het cachet hangende aan 't horlogie van den overledene (helaas vrijwel geheel platgedrukt, vaag vertonende een schild met een klimmende leeuw), te openen. Dit geschied zijnde, maakte deze testament en codicil bekend. De beschikbare bronnen wijzen niet uit of de zusters en zwagers de laatste wil van hun overleden broer hebben geëerbiedigd, al was het codicil niet getekend. Aangetekend is slechts, dat ***Abraham Hartman*** „jus deliberandum" vroeg [40]).

4. *Catharina Cuviljé,* geb. St. Eustatius (doop niet gevonden), tr. le St. Eustatius 7 jan. *1770* (ondertr. *30* dec. *1769) Francis Markoe* [15]), geb. Spanish Town (Virgin Gorda, Br. Antillen), zn. van *John Markoe* en *Cafharina Sim(m)ons,* die getuigen zijn bij het huwelijk; tr. 2e (niet gevonden op St. Eustatius) 1778/'79 haar neef *Pieter Cuviljé Szn.* (IIId, 5), geb. St. Eustatius 10 juni, ged. ald. 3 juli 1749.

Het echtpaar wordt genoemd als erven van broeder ***Johannes Cuviljé*** (zie bij ***3).***

5. *Chrisfiaan Cuviljé,* geb. St. Eustatius 25 mei 1740 (doop niet leesbaar), verm. † vóór 1742.

Uit het tweede huwelijk:

6. *Marfha Cuviljé,* geb. St. Eustatius 12 dec., ged. aldaar 30 dec. 1744, tr. (niet gevonden op St. Eustatius) *Jacob Simmons,* geb. Saba 1735/'36, † St. Eustatius 5 maart 1783.

Blijkens de inventaris van zijn boedel van 20 nov. 1788 [39]) liet hij aan zijn weduwe en vier onmoadige kinderen (voogden Jan Rattery Simmoas en Pieter Heyliger Runnels) na: 2 huizen op een lot land op den Berg, voor 12 Pesos per jaar in erfpacht verkregen van *Simon* Z. *Doncker* (in 1775 nr. 6 3, staande op naam van Jacob Simmons), 1/6 part van 2 lotten land, samen ruim 30 akers, bij de Witte Hoek, met daarop 2 huizen, aangekomen uit het moederlijk erfdeel van de weduwe, 4 slaven (1 timmerman, 1 matroos, 1 matroos', tevens visser en 1 visser), 1 negerjongen (huisbediende), 4 negerinnen (1 wasvrouw, 2 huisbedienden en „Oude Bes"). Het geringe aantal slaven en hun functies wijzen uit, dat de gronden niet gecultiveerd waren: de functies tonen de grote mate van vrijheid, die vertrouwde slaven soms genoten. In het sterfhuis bevond zich het normale mahonie meubilair (een cederhouten ledikant) en enig tafelzilver. De weduwe tekent met een kruis.

7. *Sara Cuviljé,* geb. St. Eustatius (doop niet gevonden), † vóór 30 aug. 1788, tr. St. Eustatius (ondertr. 4 juni) 1761 (met toestemming van de commandeur werden de geboden op één dag afgekondigd), *John*

Markoe [15]), geb. Spanishtown, verm. (zie ad 4) zn. van *John Markoe* en *Catharina Simmons.*

8. *Helena Cuviljé,* geb. St. Eustatius 20 maart, ged. ald. 20 april 1754, tr. *John Closz* (elders *Jan Claasse,* verm. ten rechte *Clausen,* Deense familie op St. Kruis) † vóór 30 aug. 1788.

9. *Elizabeth Cuviljé,* (doop niet gevonden, plaatsing onzeker), 30 aug. 1788 ongehuwd aanwezig onder erven van broer *Johannes* (zie bij 3).

10. *Rachel Cuviljé,* geb. St. Eustatius 4 okt., ged. ald. 15 nov. 1758, tr. *Samuël Skinner,* † vóór 30 aug. 1788.

Zij schenkt als weduwe 24 dec. 1796 de vrijheid aan een mestieze meisje **Polly,** dochter van de reeds vrijgestelde **mulatte** vrouw Nancy (en een blanke) [33]).

11. *Johanna Cuviljé,* (doop niet gevonden, plaatsing onzeker), tr. *Abraham Hartman,* wellicht van St. Kruis, waar deze Deense familie gegoed was.

Het echtpaar wordt genoemd 30 aug. 1788 onder de erven van broer Johannes (zie bij 3).

Tak CC.

IIId. *Simon Cuviljé Chrsz.,* geb. St. Eustatius 20 febr., ged. ald. 22 juli 1715, eigenaar (1742) van de plantage nr. 68 gelegen op de Z. O. zijde van het eiland, in 1775 in het bezit der weduwe, †1758/'59, tr. St. Eustatius 1 okt. 1741 *Elisabeth Heyliger,* geb. St. Eustatius 22 sept., ged. ald. 16 okt. 1719, † ald. 17 maart 1793, dr. van *Johannes Heyliger Jzn.* en *Elisabeth Ze(e)gers* [42]).

Het echtpaar wordt, met 1 zoon en 1 dochter (volgens o.s. ten rechte 2 dochters), vermeld op de Inwonerslijst van 18 jan. 1746, maar niet vermeld op de beide volgende lijsten van 19 jan. 1758 en 8 febr. 1759, waarna 23 jan. 1761 e.v. de weduwe wordt vermeld zonder kinderen (de overlevenden waren blijkbaar niet op St. Eustatius gevestigd).

Uit dit huwelijk:

1. *Elisabeth Cuviljé,* geb. omstr. 1742, † kort na 16 maart 1793 (zie onder), tr. St. Eustatius 14 jan. 1773 *Engel Séon,* van Barbados, † vóór 1793.

Uit een notariële acte van 20 okt. 1786 blijkt, dat de weduwe ***Elisabeth Cuviljé*** geb. ***Heyliger*** vóór 1781 haar huis in Oranjestad heeft verkocht aan haar schoonzoon Engel Séon met behoud van het recht één kamer te blijven bewonen. Zij schenkt op haar sterfbed 16 maart 1793 aan haar dochter, dan weduwe, en haar kinderen *Simon* en ***Elisabeth Heyliger Séon*** een mulattin **Polly,** met het recht deze te verkopen en een vervangster te kopen, indien zij niet ten volle voldoet. Moeder en dochter tekenen met een kruis [43]).

2. *Sarah Cuviljé,* geb. St. Eustatius 1742/'43, tr. le *William Dog;* 2e (als diens weduwe) St. Eustatius 18 sept. 1762 *William Macintosh,* geb. St. Christoffel 1738/'39, zeevarende.

3. *Johanna Cuviljé,* geb. St. Eustatius 11 nov., ged. ald. 6 dec. 1744, verm. † vóór 1764.

4. *Simon Cuviljé,* geb. St. Eustatius 9 juli, ged. ald. 9 aug. 1754, † vóór 1754.

5. *Pieter Cuviljé,* geb. St. Eustatius 10 juni, ged. ald. 3 juli 1749, tr. (blijkens Inwoners lijsten, eind 1778 of 1779) zijn nicht *Catharina Cuviljé,* weduwe van *Francis Markoe* (IIIc, 4). Geen nageslacht #gevonden.

6. *Simon Cuuiljé,* geb. St. Eustatius 11 febr., ged. ald. 25 april 1754, verm. † vóór 23 jan. 1761 (zie boven).

Tak D.

IId. *Pieter Cuviljé,* geb. na 1683 (op Inwonerslijst 10 sept. 1699 „jong man" dus beneden de 16 jaar), † verm. omstr. 1720, tr. vóór 1705 *Johanna Hassel,* verm. van Saba [17]), die vóór 1725 hertr. met *Jan de Windt Sr.,* vice-commandeur van St. Maarten (de stamouders van het Statiaanse geslacht *De Windt).*

In de woelige jaren omstreeks de eeuwwisseling nam hij blijkbaar, als vele anderen, de wijk naar Saba, waar hij 3 febr. 1705 op de Inwonerslijst van dit eiland wordt vermeld met 1 zoon en 1 dochter. Blijkens een desbetreffende opgave gevoegd bij de Inwonerslijst van St. Eustatius van 15 dec. 1715 keerde hij na de Vrede van Utrecht 13 april 1713, met zijn gezin dan bestaande uit 2 zoons en 5 dochters, naar genoemd eiland terug. Voor het **laatst** wordt hij daar vermeld 9 jan. 1720 met 3 zoons en 4 dochters.

Uit dit huwelijk (voor zover bekend, volgorde onzeker):

1. *Elisabeth Cuviljé,* geb. Saba, † St. Eustatius 7 april 1797 tr. (met consent van haar stiefvader Jan de Windt en haar moeder Johanna Hassel) St. Eustatius 14 jan. 1725 *Jan Lespier* [44]), geb. aldaar.

2. *Pieter* volgt IIIe.

3. *Johanna Cuviljé,* tr. St. Eustatius 26 maart 1732 *Daniël Pietersen,* geb. Saba, wonende op St. Eustatius. De weduwe woonde 28 juli 1748 op Saba.

4. *Simon Cuviljé,* geb. St. Eustatius 5 aug., ged. ald. 17 aug. 1710 (verder niet aangetroffen).

5. *Cornelis* volgt 111 f.

IIIe. *Pieter Cuviljé Sr.,* geb. St. Eustatius omstr. 1704., † 1772/'73, tr. le in 1737 (datum onleesbaar) *Jacomina Lindesay,* dr. van *Johannes Lindesay,* secretaris van St. Eustatius en prov. commandeur (1723—1728), en *Elisabeth Z. Doncker;* tr. 2e op Montserrat (ondertr. St. Eustatius 10 dec. 1742) *Anna Mollinaux,* ten rechte *Ann Molineux,* † in 1743 (blijkens Inwonerslijst St. Eustatius van 19 jan. 1744, waar Pieter Cuviljé weduwnaar is met 2 zoons), dr. van „the Honourable Colonel" *John Molineux,* plantageëigenaar op Montserrat, en *Mary Buncombe;* tr. 3e (huwelijk op St. Eustatius niet gevonden) in 1746 (blijkens vergelijking der Inwonerslijsten van 18 jan. 1746 en 17 jan. 1747) *Henriëtte Casey,* geb. omstr. 1727, † St. Eustatius 6 nov. 1797 (als wed. van Dr. Pieter Cuviljé, oud ca. 70 jaar).

Am Molineux wordt genoemd in het testament van haar grootmoeder *Agnes,* weduwe van Rev. ***Richard Molineux*** van Montserrat van 16 nov. 1741 met een legaat van 100 pond [45]). De weinige data, die over haar

42) Zie over het geslacht Heyliger mijn art. in: Jaarboek van het Centraal bureau voor genealogie 1973 met Aanvullingen en verbeteringen in: Jaarboek 1975.

43) Als 8, Brouwer, 1793, A.R.A., nr. 143.

44) De Hugenoten familie ***Lespier*** was reeds 1689 op het eiland en wordt nog in 1832 vermeld, doch behoorde niet tot de regentenfamilies.

45) Caribbeana, 111, blz. 3 en 381, bevat een genealogie van de familie *Molineux.* Deze komt ook voor in Burke's Landed Gentry, edition 1952. Het wapen van de W.I. tak is: Gevierendeeld van blauw en goud met over alles heen een ankerkruis van het een in het ander; helmteken: twee gekruiste pauwenveren met er midden over een ankerkruis van goud.

bekend zijn, fixeren een klein levensdrama. Als dochter van een der eerste families van Montserrat, behorende tot de Engelse „landed gentry" (nu Molineux-Montgomerie), vertoefde zij, waar en waarom weten wij niet, in 1742 op het naburige St. Eustatius en bezweek daar voor de avances van de weduwnaar Dr. ***Pieter Cuviljé.*** Eerst op het allerlaatst ging hij met haar in ondertrouw, waarna het huwelijk volgens de Anglicaanse ritus op Montserrat werd gesloten. Dit zal door haar familie zijn geëist omdat, zoals herhaaldelijk „overtrouwen" aantoont, Gereformeerde en Anglicaanse huwelijken wederzijds niet werden geacht voldoende rechtskracht te bezitten. Bij of kort na de geboorte van haar zoon (IVe) is de jonge moeder gestorven.

Pieter CuviZjé wordt onderscheidene malen „Doctor" genoemd, zonder aanduiding van de faculteit: in 1748 (zie onder IVe), 27 juli 1755 optredende als getuige bij de „overtrouwing" volgens de Hollandse wet van John Wyeth van St. Maarten met Anna Maria Gumbes, wiens voogd en „ohm" hij was, en in 1797 bij de overlijdensinschrijving van zijn derde echtgenote (zie hiervoor).

Henriëtte *Casey* had sedert 3 maart 1775 dep1 antage „Lyn ch" (nr. 25), voor P. 1601 's jaars in huur van de erven Pieter Heyliger Sr. († 1749/50) [46]. In 1775 bezaten de weduwe en erven van *Pieter Cuviljé* de plantages nr. 2 „Gilboa" en nr. 3 „Cuilsack" gelegen op de N.W.-punt van St. Eustatius in de z.g. Kleine bergen, bestaande uit bedekt terrein, met op ieder een bouwvallig huis. De waarde kan niet groot zijn geweest (zie voor 1/2 „Gilboa" onder IVf).

Henriëtte schonk, met haar zoon ***Michaël, 14*** aug. 1794 aan hun kleindochter en dochter ***Louise*** (IVf, 3) kort na haar huwelijk met ***Peter Wilson,*** een huis, gelegen naast het hare. Bevreemdend is het, dat na haar dood, drie jaar later, deze zelfde kleindochter, in deze vertegenwoordigd door haar echtgenoot, zomede Maria ***Wilson,*** de met huwelijkse voorwaarden getrouwde weduwe van genoemde ***Michaël,*** mede als moeder en natuurlijke voogdes van haar dochter ***Anna Cuviljé, zo***mede Jacob Henry Schmalz, als testamentaire voogd over deze Anna, de nalatenschap van ***Henriëtte CuviZjé*** geb. *Casey* 26 okt. 1797 en nogmaals 18 sept. 1801 tegenover de provisionele secretaris H. W. Pandt in de volgende woorden verwierpen: „ . . . te kennen gevende, dat vermits zij comparanten gewichtige redenen hebben te vermoeden, dat boedel en nalatenschap in gene voordelige staat zich bevinden. . . van de boedel en nalatenschap in geheel en al te renunciëren, die te repudiëren, te abandonneren en met de voet te stooten, zulks alles overlatende ten voordeel en ten behoeve van die het mag aangaan en die zig daarmeede zoude gelieven te melleren" [30].

Dit laatste lijkt het geval te zijn geweest met ***Henriëtte's*** kleinzoon ***Michaël Casey CuviZjé*** (IVf, 2), aan wie zij bij testament van 26 okt. 1797, dus enkele dagen voor haar dood, haar huis met inboedel had nagelaten [29]. Een aanwijzing, dat de nalatenschap met schulden bezwaard was, geeft een scabinale acte van 23 dec. 1801, waarin Mr. Charles Henry Rozea van St. Maarten Mr. William Stokvis Gibbes machtigt zijn belangen te vertegenwoordigen tegen Mr. Jacob H. Schmalz als executeur in de boedel van wijlen ***Henriëtte CuviZjé*** ter zake van kapitaal en interest verschuldigd aan zijn echtgenote Mrs. Mary Rozea geb. Rowland. Men vraagt zich af, hoe het executeurschap van J. H. Schmalz, in deze periode ***een*** vooraanstaand inwoner van St. Eustatius, te verenigen valt met het tekenen van bovenstaande verklaring [30].

Uit het eerste huwelijk:

1. *Pieter Jr.,* volgt IVd.

Uit het tweede huwelijk:

2. *John Molineux, volgt* IVe.

[46] Oud archief St. Eustatius, bij de Raad ingekomen rekwesten 1782/83, A.R.A., nr. 10.

Uit het derde huwelijk:

3. *Michaël,* volgt IVf.

IVd. *Pieter Cuviljé Jr., geb. St.* Eustatius 29 jan., ged. ald. in febr. 1739, † verm. op St. Eustatius 1775/'76, tr. verm. St. Eustatius (doch niet gevonden) *Maria Heyliger* [42], geb. St. Eustatius 6 maart, ged. ald. 17 april 1746, † Frans St. Maarten 8 nov. 1821, dr. van *Nicolaas Heyliger Pzn.* en *Elizabeth de Windt* (deze laatste dr. van *Jan de Windt Sr.* en *Johanna Hassel,* wed. *Pieter Cuviljé* (IId)); zij hertr. *John Charles Warner.*

Maria ***Heyliger*** erfde, via haar reeds omstr. 1746 gestorven vader, in 1765 van haar in dat jaar gestorven grootmoeder ***Maria Waters,*** weduwe van ***Pieter Heyliger Sr.,*** een gedeelte van de 5 plantages, die deze op St. Maarten bezat. Sinds dat jaar komt in de Inwonerlijsten van St. Maarten steeds voor: „Plantages van ***Pieter CuviZjé Jr.",*** aanvankelijk met 18 slaven, 14 slavinnen met 6 kinderen, eind 1774 opgelopen tot 24 slaven, 25 slavinnen met 8 kinderen; vervolgens eind 1776 de weduwe ***Pieter CuviZjé Jr.*** met een omstreeks gelijk aantal slaven. Het echtpaar zelf en tot 1778 de weduwe worden echter niet op St. Maarten, maar op St. Eustatius in de Inwonerlijsten vermeld, zodat zij daar hun domicilie hielden. ***Maria Heyliger*** hertrouwde (jaar onbekend) ***John Charles Warner,*** grootgrondbezitter op St. Maarten, die haar 1805 achterliet met een moeilijk te regelen erfenis, bestaande uit P. 175.239 schulden, P. 100.763 vorderingen, benevens een huis, landerijen en slaven. Met behulp van haar mede-executeur Gérauld du Cloux wist zij echter in enkele jaren orde op zaken te stellen, waarna zij haar dagen eindigde in Frans, St. Maarten [47].

Uit dit huwelijk (behoudens een onbekende, jong gestorven zoon) :

Jacomina Cuviljé (soms genaamd *Jemina),* geb. St. Eustatius *18* sept., ged. ald. 27 nov. 1765, † St. Bartholomaus kort vóór 12 maart 1838, tr. St. Eustatius (na reeds op St. Maarten door de Anglicaanse predikant Gordley te zijn getrouwd) 19 okt. 1783 *Jean Laportère,* Rooms-Katholiek, Medicinae Doctor te St. Bartholomeus.

Na het overlijden van *Jacomina* als weduwe trad haar schoonzoon ***Peter*** *Petersen* op als executeur. Hij nam van Rector Julian Dervin de suikerplantage „Bethlehem" in het Beneden Princesse kwartier te St. Maarten over ter afdoening van een hierop door de *Laportère's* verleende hypotheek van 16.689 dollars „St. Bart. currency" gelijk aan 33.378 guldens. Hij betaalde daarbij het meubilair enz., dat bij overname der plantage door Dervin van J. W. en D. C. van Romondt 4113,32 guldens had gekost, betaalde voorts enige schulden van Dervin tot een bedrag van 1800 gulden, zomede aan de arts G. I. van Romondt de behandelingskosten van de overledene à 600 gulden en de belasting op de plantage over het afgelopen jaar à 400 gulden [48].

IVe. *John M ♁'ineux Cuviljé* geb., waarsch. Montserrat, begin 1743, † vóór 13 sept. 1794, tr. (waarschijnlijk Anglicaanse Kerk St. Eustatius) *Anna Packwood,* dr. van *John Packwood* en *Mary Rattery.*

Hij wordt genoemd in het testament van zijn oudoom ***Charles Laval Molyneux,*** planter op St. Christoffel (St. Kitts), van 30 juni 1748 voor een legaat van 50 pond („My nephew ***John,*** soa of Dr. ***Peter CuviZjé*** of St. Eustatius, £ 50" [45]. ***Anna Packwood*** erfde als weduwe 13

[47] Oud archief St. Maarten, Rekwesten 1802/'05, A.R.A., nr. 334.
[48] Notariële acten St. Maarten, 1830-'70, ten kantore van de Hypotheekbewaarder te Philipsburg (aant. voor mij gemaakt door Mr. Eugene Richardson te Gurnee, Ill., U.S.A.).

sept. 1794 van haar vader P. 6000 plus de negerin Sally met kind. Zij tekent met een kruis [8]).

Uit dit huwelijk::

Jan Packwood Cuviljé, geb. St. Eustatius 20 maart 1770, † ald. 27 aug. 1771.

Hij werd bijgezet in de nog aanwezige graftombe van zijn grootouders ***Packwood*** op de Engelse begraafplaats te St. Eustatius:

Here lies
The body of
John Packwood Cuviljé
son of
John Mollineux Cuviljé
Born the 20th day of March 1770
and departed this life
The 27th of August 1771
Aged
17 Months and 7 Days

IVf. *Michaël Cuviljé,* geb. St. Eustatius 11 maart, ged. ald. 30 maart 1749, † St. Eustatius 24 aug. 1796, tr. le St. Eustatius 7 april 1771 *Anna Hassel(l)* [17]), geb. St. Maarten, † vóór 1787, dr. van *John Hassell* die hertr. in 1779 mat *Susanna Westerband,* en *Anna Stevens;* tr. 2e St. Eustatius (na ondertr. St. Maarten) 10 maart 1787 *Maria Wilson,* geb. St. Maarten in 1768 (bij haar huwelijk 19 jaar), dr. van *Patrick Wilson* en *Anna Mardenbrough.*

Michaël's schoonvader overleed in 1782 en liet aan zijn beide kinderen Ann en ***John*** *Johnson* ***Hassell*** de suikerplantage ,,Golden Rock" in Cul de Sac op Frans St. Maarten na, met woonhuis, kookhuis, slaven, paarden, vee, enz., 10 mei 1782 in totaal gewaardeerd op P. 32.242. ***Michaël Cuviljé,*** dan weduwnaar van ***Ann Hassell, was*** voor 1/4 gerechtigde in de voorlopig onverdeeld gelaten boedel en verkocht 8 jan. 1789 dit deel voor P. 8311, 1, 1/2 aan zijn zwager ***John*** *Hassell* [49]).

Michaël zelf was eveneens gegoed op Frans St. Maarten, waarbij ik mij afvraag of dit hem toegevallen kan zijn uit de erfenis van zijn halfbroer ***Pieter*** (IVd). Volgens een ,,Recensement général etc. de la partie française de Lisle St Martin au 30 Germinal I'an quatre de la République française une et indivisible" (29 april 1794) was ***Michaëi Cuviljé*** aldaar eigenaar van 40 acres, waarvan 25 beplant met suikerriet, 10 met voedingsgewassen en 10 woest, met 40 „cultivateurs" en 5 „dans les forces armées", voorts suikermolen, bestiaal, enz [50]).

Dat hier wordt gesproken over „cultivateurs" en niet over „esclaves" is het gevolg van de afschaffing der slavernij door de Franse Nationale Conventie 4 febr. 1794. Voorts moest door de eigenaren percentages gewijs een aantal „cultivateurs" ter beschikking worden gesteld van het Republikeinse leger in de verschillende koloniën. Dat de slavernij werd vervangen door verplichte dienst bij de vroegere eigenaren, maakte het aan Napoleon mogelijk de slavernij opnieuw in te voeren.

Op St. Eustatius had hij het volgende bezit:

1/2 plantage ,,Gilboa" nr. 2 zonder personeel, dus woest liggend (zie bij IIIe);

een stuk land in Concordia met woonhuis, meubilair en zilver (dus blijkbaar door de familie bewoond), suikermolen en distilleerhuis, met daartoe behorend 14 negermannen, 9 jongens, 23 slavinnen met een aantal kinderen, voorts 11 muilezels en verder bestiaal. Als afzonderlijk eigendom, blijkbaar huispersoneel niet verbonden aan een plantage, 9 negerslaven, 2 mulatten en 11 slavinnen, onder wie ,,Henriëtte zijnde zonder voeten" en „Sylvia met de lazarus";

omstreeks 1/2 plantage „Lynch", nr. 25,

49) Knappert, t.a.p., blz. 226/227.

50) Archives de la France d'Outremer, Archives nationales te Parijs, G1, nr. 498.

blijkbaar door hem gekocht van de erven ***Pieter*** *Heyliger,* aan wie deze plantage in 1775 behoorde, en die als geheel gehuurd was door zijn moeder (zie bij IIIe) [33]).

Hoewel een belangrijk gedeelte van zijn bezit op St. Maarten lag, behield ***Michaël Cuviljé,*** evenals zijn halfbroeder ***Pieter Jr.*** (IVd), zijn domicilie op St. Eustatius. Hij maakte hier de vermeestering en brandschatting van het eiland mede, zomede de aansluitende Britse bezetting (febr.-maart 1781) en de daarop volgende verovering door Franse koninklijke troepen, die als een bevrijding werd gevoeld. Toen het Nederlandse gezag werd hersteld en ***Abraham*** *Heyliger* ***Axn. 3*** febr. 1785 werd geïnstalleerd als gouverneur van St. Eustatius, St. Maarten en Saba, gepaard gaande met de keuze van een nieuwe Raad, werd, uit een door de burgerij voorgedragen tiental, door de gouverneur een vijftal benoemd, onder wie ***Michaël*** en ***Jan*** *Jansz. Cuvilié* (IIIe, 3) [38]). Toen de nieuwe gouverneur reeds, 2 dec. '1785 kwam te overlijden, trad, overeenkomstig het gebruik, de kapitein der burgerij, i.c. Ds. Johannes Runnels [31]), als waarn. gouverneur op, terwijl ***Michaël Cuviljé*** deze opvolgde als kapitein der burgerij.

Nadat in 1791 de Tweede W.I.C. was opgeheven en de W.I. koloniën kwamen te ressorteren onder een daartoe ingestelde Raad, werd voor het eerst enige aandacht besteed aan de defensie van St. Eustatius. Het Moederland zond twee compagnieën van het Bataafse leger, de aloude burgerwacht werd gereorganiseerd tot een bataljon onder Jacobus de Windt. De functie van kapitein der burgerij werd hiermede inhoudsloos. Dit alles kon niet verhinderen, dat toen 4 april 1795 de Franse officier Victor Hugues verscheen en eiste. dat het eiland, naar voorbeeld van de Bataafse Republiek, bondgenootschappelijke Franse troepen zou toelaten, gouverneur en Raad meenden hierin te moeten bewilligen. Alle kosten hiervan kwamen voor rekening van de aldus beschermde inwoners, terwijl de handel geheel stil kwam te liggen.

Hoe ***Michaël Cuviljé*** hierover dacht, blijkt uit een ironische opmerking door hem gemaakt in een rekwest aan de Raad van 6 okt. 1795 betreffende de belangen van een minderjarige onder zijn voogdij: ,,aangezien zeedert aankomste van onze protecteurs de Fransen, de huizen niets opbrengen door gebrek aan huur en' de negers door gebrek aan werk van geen dienst zijn". Hij kon gelukkig niet weten, dat de definitieve ondergang der Statiaanse economie was begonnen [28]).

Een maand na zijn overlijden verklaarde zijn weduwe ***Maria*** *Wilson* te hebben „ontwaert" (term die niet ov grote vertrouwelijkheid tussen de echtgenoten wijst) dat wijlen haar „eheman", in een testament 17 sept. 1794 op het Franse deel van St. Maarten gemaakt voor not. Thomas Lacroix, tot voogd over minderjarig achter te laten kinderen (i.c. haar dochter ***Ann,*** zie onder) had benoemd Jacob H. Schmalz. Deze had de wens van zijn „boezemvriend" op dezelfde datum aanvaard met als plaatsvervanger ***Pieter*** *Wilson,* echtgenoot van *Ann's* halfzuster ***Louise.*** De weduwe stelde echter bij voorbaat te protesteren tegen iedere handeling t.a.v. de erfenis en zich steeds het „jus deliberandum" voor te behouden [33]). De regeling van deze erfenis liep samen met die van ***Michaël's*** moeder ***Henriëtte*** *Casey,* weduwe van ***Pieter Cuviljé,*** die ruim een jaar na haar zoon stierf en wier nalatenschap, zoals vermeld (onder IIIe) , door het merendeel der erfgenamen werd gerenuncieerd [29]). De tijdsomstandigheden, die er toe leidden dat eerst in 1816 het Nederlandse gezag met normale bestuursvoering terugkeerde, zonder dat dit echter ook met de welvaart het geval was, belemmerden de afwikkeling. Het laatste wat de notariële akten ons leren is dat 22 dec. 1806 door de Raad als curatoren in de boedels van ***Michaël Cuviljé*** en ***Henriëtte*** *Casey,* weduwe van ***Pieter Cuviljé,*** zijn benoemd Pieter Petersen, Robert Hodge en de secretaris Hendrik Willem Pandt. Daarna valt het gordijn [34]).

Uit het eerste huwelijk:

1. *Peter John Cuviljé,* ged. St. Eustatius 22 aug. 1771, † vóór 1789.

2. *Michaël Casey Cuviljé,* ged. St. Eustatius 5 aug. 1772, tr. ald. 1 nov. 1797 *Charlotte Dörner,* geb. St. Eustatius in 1780, dr. van *Jacob Simon Dörner,* uit Rügenwalde, raad van Financiën en boekhouder-generaal, en *Elisabeth Jeems.*

3. *Louise,* geb. (blijkens haar trouwakte) op St. Eustatius, tr. St. Eustatius 10 juni 1794 (ondertr. St. Maarten 12 april 1794) *Peter Wilson,* geb. op St. Maarten.

   Het jonge paar ontving 14 aug. 1794 van haar grootmoeder *Henriëtte Cusey,* weduwe *Pieter Cuviljé,* en haar vader *Michaël Cuviljé* „intervivis" een huis met bijhuizen ten geschenke, gelegen „op den Berg" tussen dat van schenkster en dat van Daniël Roda op twee „lotten" land behorende aan de Staten-Generaal (eertijds de W.I.C.), waarvan jaarlijks 4 dollar grondhuur moest worden betaald (zie verder onder IIIe).

4. *Ann(a) Cuviljé,* geb. St. Eustatius 18 mei, ged. ald. 20 mei 1777, † zeer jong.

Uit het tweede huwelijk:

5. *Patrick Wilson Cuviljé,* geb. St. Eustatius 14 okt., ged. ald. 7 nov. 1787, † ald, 27 okt. 1793.

6. *Ann Cuviljé* (doop niet gevonden, wellicht op St. Maarten).

   Na het overlijden van haar vader kwam zij onder voogdij van Jacob H. Schmalz; later werd niets meer over haar aangetroffen.

IIIf. *Cornelis Cuviljé,* geb. St. Eustatius 25 sept., ged. ald. 3 nov. 1715, tr. St. Eustatius 10 dec. 1741 *Anna Benners* [51], geb. St. Eustatius 20 nov., ged. ald. 12 dec. 1720, dr. van *Lucas Benners,* mede-eigenaar van de Benners-landen op St. Eustatius (n r s. 1 3 e n 1 4) en *Anna Salomons,* en weduwe van *Frans Marx; zij* tr. 3e St. Eustatius 18 april 1751 *John Blijden Sr.,* van St. Christoffel.

Uit dit huwelijk:

Johanna Cuviljé, † St. Eustatius 15 aug. 1811 (oud 62 jaar), tr. *William Edward Stephen.*

Uit een not. akte van 15 aug. 1811 blijkt, dat haar schoonz. *John William Cross* haar ter aarde heeft besteld [34]. Zij bewoonde 11 juni 1802 met haar moeder en stiefvader een huis te Oranjestad ter waarde van P. 3000 [30].

26 juni 1832 richten 68 mannelijke inwoners van St. Eustatius zich tot koning Willem 1 met de mededeling, dat zij de enigen waren, in staat om belasting te betalen. De handel op de Verenigde Staten was afgelopen, de oogst van twee jaar mislukt. Van de overige omstreeks 500 vrije bewoners, inbegrepen vrouwen en kinderen, was 1/4 aangewezen op de armenkas of de steun van bloedverwanten. De rekwestranten waren echter niet bij machte de ƒ 27,000 nodig voor de bestuurskosten op te brengen, doch ten hoogste ƒ 12.000. Zij verzochten het ontbrekende voor rekening van het Moederland te nemen, tevens om de nog aanwezige 1500 slaven ook buiten de Nederlandse koloniën te mogen verkopen, hetgeen

51) De familie *Benners,* die nog bloeit in de Verenigde Staten, meent af te stammen van Hugenoten, die over Engeland naar de Antillen zouden zijn gekomen. Reeds de eerst bekende, *Johannes Benners,* † St. Eustatius 6 aug. 1719, verwierf door huwelijk aanzienlijk grondbezit in de N.W.-hoek van het eiland. De laatste afstammelinge, *Judith* Benners, wordt 1790 daar voor het laatst genoemd. Een *Elizabeth Benners* in de V.S. bezat 1820 nog grondbezit op St. Eustatius. Het familiekerkhof bij de fundamenten van het oude plantershuis is nog intact. De familie verkreeg ook verscheidene plantages op St. Kruis.

was verboden als voorbereiding tot de opheffing der slavernij. Onder deze rekwestranten komt de naam *Cuviljé* niet voor, zodat de laatst overgeblevenen (IVc, 10 en het gezin onder Va) van deze eens zo welvarende familie onder de niet belastingbetalers vielen [52].

Bijlage.

Bronnen.

1. Archivalia

a. De oude archieven van St. Eustatius, St. Maarten (Nederlandse deel) en Saba in het Algemeen Rijksarchief (A.R.A.) te 's-Gravenhage. Deze archieven zijn naar Nederland overgebracht tot 1 jan. *1846.* Sommige registers reiken verder. Hierbij moet het volgende worden opgemerkt. De Bestuursarchieven van St. Eustatius werden, na reeds veel geleden te hebben door een orkaan in *1772,* grondig vernield door de Engelse troepen na de vermeestering van het eiland door Rodney in 1781. Het behouden gebleven gedeelte vangt dus eerst daarna aan. Gespaard bleven de Doop-en Trouwregisters van de Nederlandse Gereformeerde (Hervormde) Kerk, lopende resp. van nov. 1709 en mei 1710 tot dec. 1791, met enige hiaten en ten dele geschonden (A.R.A., nrs. 247-254). Hierbij sluiten aan een Register van burgerlijke ondertrouwaangiften en huwelijken 1787-1816 en een register van overledenen 1793-1817. Op St. Maarten zijn de bestuursarchieven ten dele behouden gebleven, beginnende in 1714, doch daarentegen de Kerkelijke registers bij een orkaan in 1792 volkomen verloren gegaan. De registers van de Burgerlijke stand, beginnende in 1816, bevinden zich op het eiland. Saba heeft weinig oud-archief.

b. Een belangrijke vergoeding voor al wat is verloren gegaan vormen de archieven der Tweede West-Indische Compagnie in het A.R.A. en in het bijzonder de „Brieven en papieren van St. Eustatius, St. Maarten en Saba" aan Heren X (1697-1778), aan de Kamer van Amsterdam (1722-1791) en aan de Kamer van Zeeland (1688-1791). Genealogisch zijn hierin vooral van belang de Inwonerslijsten met nominatief de familiehoofden en numeratief de families en de slaven. Deze beginnen voor St. Eustatius 10 sept. 1699, voor St. Maarten 10 febr. 1705 en voor Saba 3 febr. 1706 en gaan door, zij het met onregelmatige tussenpozen, tot resp. 1789, 1791 en 1789.

c. Voor Het Franse gedeelte van St. Maarten: „Les Archives de la France d'Outre-Mer", 27 Rue Oudinot, Parijs 7e, en „Les Archives départementales de la Guadeloupe", Basse Terre, aldaar.

2. Gedrukte bronnen

a. Prof. dr. N. Knappert, „Geschiedenis van de Nederlandsche Bovenwindse eilanden in de 18e eeuw", 's-Gravenhage, Martinus Nijhoff, 1932 (loopt tot 1781).

b. Dr. Joh. Hartog, „Geschiedenis van de Nederlandse Antillen", IV „De bovenwindse eilanden", De Witt N.V., Aruba N.A., 1964 (baseert zich voor de 18e eeuw op het voorgaande).

Voor belangstellenden zij opgemerkt, dat ter gelegenheid van de 200-jarige herdenking van het eerste saluut aan de vlag van de V.S., 16 nov. 1776 gegeven door de batterij op het Fort Oranje op St. Eustatius, twee nieuwe boeken, over dit eiland zijn verschenen nl.:

c. Dr. J. Hartog, „Geschiedenis van St. Eustatius" en in Engelse vertaling „History of St. Eustatius", uitgever als voren;

d. Ypie Attema, B. A., „St. Eustatius, a short history of the island and its monument&', De Walburg Pers, Zutphen.

3. Kaarten

a. „Plan van St. Eustatius" 1742 (afb. bij dit artikel), cartograaf onbekend, aanwezig in het kaartenarchief van het voorm. Ministerie van Koloniën, thans A.R.A. De 75 plantages zijn genummerd, welke nrs. verwijzen naar een agenda met de namen der eigenaren. De nrs. hebben geen enkele kadastrale betekenis.

b. „Nieuwe Kaart van het Eyland St. Eustatius, 1775, door Reinier Ottens, in verschillende exemplaren aanwezig o.a. A.R.A. In waarheid was deze kaart niet „nieuw" maar een niet zeer zorgvuldige replica van de voorgaande, echter met een uiteraard gewijzigde lijst van eigenaren.

Waar in de tekst wordt medegedeeld, dat in 1742, c.q. 1775 een plantage aan een bepaalde eigenaar behoort is dit steeds ontleend aan vorengenoemde kaarten.

52) Oud archief St. Eustatius, 1828/'46, nr. 20.

c. „Plan de l'Isle de St. Eustache", door een Franse cartograaf Nicolas tijdens de Franse bezetting van het eiland in 1781/'84 met de hand getekend en gekleurd voor de bibliotheek van de Koning. Namen van eigenaars zijn niet vermeld, maar door de kleuren groen en *roze* zijn de weidegronden (veeplantages) en de suikerplantages onderscheiden; thans bevindt deze kaart zich in de „Bibliothèque natioaale" te Parijs.

4. Grafschriften

Op St. Eustatius bevinden zich vier oude kerkhoven met vele grafstenen en tombes voorzien van inscripties: het z.g. Oude Kerkhof ter plaatse van een reeds vóór 1700 verdwenen Gereformeerde Kerk, het Kerkhof bij de 1775 gereed gekomen Gereformeerde (Hervormde) Kerk, nu ruïne, het Kerkhof bij de voorm. Anglicaanse Kerk en het Joodse Kerkhof. Voorts vindt men over het gehele eiland graven aangelegd bij de vroegere plantershuizen, nu dikwijls verborgen in een wildernis. Door Mr. R. Grode en, Miss Garrett is van al deze graven een inventaris gemaakt, „Gravestone Inscriptions 1686-1930", in cyclostiel uitgegeven en aanwezig in de Koninklijke Bibliotheek te 's-Gravenhage.

KORTE MEDEDELINGEN.

Adelsgunst.

Bij Koninklijk [besluit van 4 januari 1978, nr. 14 is Johannes Jacobus Asuerus Ploos van Amstel, wonende te Eindhoven, met al zijn wettige afstammelingen in mannelijke lijn erkend te behoren tot de Nederlandse adel met de predikaten van jonkheer en jonkvrouw.

Van Broyel (Ten Broiel).

Volgens het artikel *(Nering) Bögel* in De Ned. Leeuw 1918, kol, 326 e.v., huwden op 4 maart 1649 te Terborg (bij Doetinchem) „*Hendric Böogel,* nagelaten sone van *Hendric Böegel,* van Essen, en *Magdalena zum Broyl, Martinus zu Broyl* van Bentheim echte dochter" (zie ook generatie 1 van de atamreeks *Nering Bögel* in Ned. Patriciaat 1948).

Blijkens welwillende opgave van ons medelid Dr. H. Voort te Gildehaus werd *Magdalena zum Broyl* op 6 febr. 1620 te Bentheim (geref.) gedoopt als dochter van *Merten ten Broil* en *Gesen* (getrouwd te Bentheim 23 okt. 1605 *Merten ten Broil* en Gese *Manbecke).*

Dit sluit geheel aan op de gegevens van Dr. Ludwig Edel in zijn artikel *Van Broyel* in De Ned. Leeuw 1955, kol. 29 *(Ten Broiel,* oud molenaarsgeslacht te Bentheim, afkomstig van de scholtenhoeve thom Broiel bij Stadtlohn). *Mannebeck was* een „eigenbehöriger" van de graven van Bentheim in het kerspel Schüttorf, buurtschap Quendorf (verg. A. Bruns, Inventar 1. des Fürstlichen Archivs zu Burgsteinfurt, 4, 1971, blz. 160.

Jhr. **Mr. R. C. C.** de Savornin Lohman.

Het wapen van het hoogheemraadschap „Groot-Alblasserwaard".

Op 1 januari 1973 is het hoogheemraadschap „Groot Alblasserwaard" gevormd door samenvoeging van het hoogheemraadschap van de „Alblasserwaard met Arkel beneden de Zouwe", het waterschap „De Diefdijklinie" en het hoogheemraadschap „De Vijfheerenlanden". Deze verandering in de tot genoemde datum bestaande bestuursvorm is van verstrekkende betekenis voor het hele gebied waar het nieuwe hoogheemraadschap bemoeiingen mee heeft.

Het bestuur voelde de #behoefte om deze — ook historisch gezien gewichtige — ingreep in de bestuursvorm van de reeds zeven eeuwen in de regio bestaande zorg voor de waterhuishouding tot uitdrukking te brengen in het wapen.

De vervallen wapens van de hierboven genoemde voormalige waterschappen zijn alle samengesteld met gebruik van heerlijkheidswapens en het bestuur wilde deze bouwstenen voor het nieuwe wapen ook gaarne benutten, op zodanige wijze echter, dat verwarring met de oude wapens uitgesloten werd. Dit werd bereikt door het schild schuin te kwartileren met toevoeging van een hartschild.

Het eerste kwartier werd beladen met het wapen van Arkel, het vierde met dat van het 'geslacht *Ter Leede,* zulks uit overweging dat het esthetisch de beste oplossing gaf, als de beide heerlijkheidswapens met gekanteelde dwarsbalken tegenover en niet naast elkaar werden geplaatst.

Het tweede kwartier kreeg de drie zuilen van het land van Vianen, dat een overheersende positie in de Vijfheerenlanden innam, en het derde kwartier tenslotte werd beladen met de drie schuinbalken van het land van Everdingen.

Helt hartschild kreeg de gouden sleeuw op een rood veld uit het oude wapen van het hoogheemraadschap Alblasserwaard.

Kroon en schildhouders werden overgenomen van het vervallen wapen van het hoogheemraadschap Alblasserwaard met Arkel beneden de Zouwe, die ook naast het wapen van de Diefdijklinie voorkwamen, echter met dien verstande, dat de leeuw van goud genomen werd met rode 'tong en nagels en de zwaan met zoveel woorden als knobbelzwaan werd aangeduid om verwarring met de beide andere soorten zwanen, die in Nederland worden aangetroffen, te voorkomen. De vogel werd niet meer beschreven als van „natuurlijke kleur", maar van zilver, snavel en tong rood, de poten zwart. Verzuimd werd helaas aan te geven dat ook de knobbel boven de aanzet van de snavel zwart moeit worden gekleurd.

Het wapen is verleend bij Koninklijk Besluit van 16 juli 1976, no. 12. De officiële beschrijving luidt als volgt: „Schuingevierendeeld; I in zilver twee beurtelings gekanteelde dwarsbalken van keel; 11 in zilver drie zuilen van sabel; 111 in goud drie schuinbalken van sabel; IV in goud twee beurtelings gekanteelde dwarsbalken van keel; een hartschild van keel met een leeuw van goud. Het schild gedekt met een gouden kroon van vijf bladeren en gehouden rechts door een leeuw van goud, getongd en genageld van keel en links door een knobbelzwaan van zilver, gebekt en getongd van keel, gepoot van sabel".

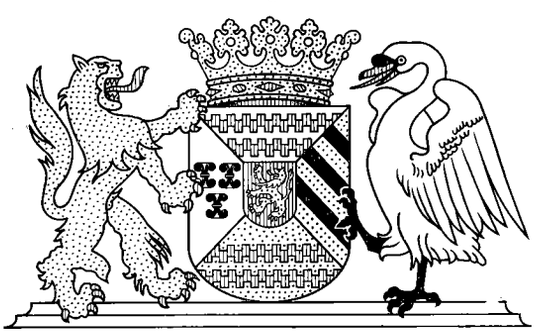

G. A. Bontekoe.

INHOUD VAN DIT NUMMER

Het geslacht Cuviljé op de Bovenwindse Antillen, door M. R. H. Calmeijer. — Korte mededelingen.

DE NEDERLANDSCHE LEEUW

MAANDBLAD VAN HET

Koninklijk Nederlandsch Genootschap voor Geslacht- en Wapenkunde,

BESCHERMHEER Z.K.H. DE PRINS DER NEDERLANDEN

Dit blad verschijnt maandelijks *en* wordt aan alle leden van het Genootschap toegezonden.

Bijdragen en correspondentie, bestemd voor het M a a n d b l a d, gelieve men te richten tot de Hoofdredacteur Mr. 0. Schutte, *p./a.* Zeestraat *71 b, 's-Gravenhage.*

De jaarlijkse contributie (abonnement) ad *f* 50,— gelieve men steeds vóór 1 februari te voldoen door storting op postrekening no. 20910 ten name van de penningmeester van het Genootschap te 's-Gravenhage.

Correspondentie, bestemd voor het Bestuur, gelieve men te richten tot de Secretaris Mevrouw J. Barones van Dedem-Weyschedé, *Laan van Koot 43, Wassenaar.*

Alle overige correspondentie (niet bestemd voor Bestuur of Redactie), zomede opgaven van adresverandering, te richten aan de heer E. J. C. Boutmy de Katzmann, conservator van het Genootschap, *Bleyenburg 5, 's-Gravenhage.*

Betalingen aan de Bibliotheek dienen te geschieden op postrekening no. 487073, ten name van de Bibliotheek van het Genootschap te 's-Gravenhage.

De redactie van het Maandblad wijst er nadrukkelijk op, dat zij niet aansprakelijk is voor de strekking of de inhoud der ondertekende stukken.

No. 4/5 **XCVe Jaargang** **april/mei 1978**

BESTUURSBERICHTEN.

Het bestuur geeft met leedwezen kennis van het overlijden van de Heren Mr. E. van Beusekom, P. J. Bodenstaff, Mr. P. R. Tak Labrijn en T. W. Siertsema, respectievelijk sedert 1952, 1976, 1929 en 1863 gewoon lid van het Genootschap.

Tot lid zijn **benoemd:**	**Voorgesteld door:**
Mevrouw N. J. L. VAN DER BEUGEL-SCHAS *Van Ouwenlaan 50, 's-Gravenhage*	E. J. C. BOUTMY DE KATZMANN, *'s-Gravenhage.*
Jhr. J. H. A. VAN COEVERDEN, *Wedderborg 5, Almelo.*	DE SECRETARIS VAN HET GENOOTSCHAP.
R. J. VAN DER LEE, Karel *Doormanlaan 9, Utrecht.*	E. J. C. BOUTMY DE KATZMANN, *'s-Gravenhage.*
J. M. VAN LIMBURG, *Rossinilaan 3, Hilversum.*	E. J. C. BOUTMY DE KATZMANN, *'s-Gravenhage*
Mr. E. J. WOLLESWINKEL, *Balistraat 12, 's-Gravenhage.*	Mr. 0. SCHUTTE, *'s-Gravenhage.*

Adreswijzigingen:

J. H. VAN AS,	's-Gravenhage *Van Hogendorpstraat 110.*
Mr. W. W. CANNEMAN,	's-Gravenhage, *Danckertsstraat 11.*
M. THIERRY DE BYE DóLLEMAN,	Haarlem, *Zandvoorter Allee 86.*
Mevrouw E. S. C. ERKELENS-BUTTINGER	Haren (Gron.), *Ruitersteeg 10.*
Mr. Dr. J. L. J. VAN DE KAMP,	's-Gravenhage, *Jagersmust 10.*
PETER P. G. KOLK,	Heiloo, *postbus 48.*
Jhr. J. H. A. M. DE KUYPER,	Terheyden, Zeggelaan 77.
Mr. A. M. STUYLING DE LANGE,	Schoorl *Bickerslaan 1.*
J. E. LANDHEER,	Naarden, Keizer *Ottoweg 23.*
KARI K. LAURLA,	*00160* Helsinki 16, Finland, *Luotsikatu 3 D 26.*
Jhr. Drs. M. J. VAN LENNEP,	Amsterdam, *Nic. Maesstraat 59 bv.*
D. PRONK,	Zeist, *Prof. Sproncklaan 3.*
Jhr. Mr. C. H. V. DE VILLENEUVE,	's-GRAVENHAGE *Zwedenburg 172.*
Ir. L. C. ZONNEVELD,	Eindhoven, *Lijsterlaan 13.*

J. B. Rietstap 150 jaar geleden geboren.

Op 12 mei 1828 werd Johannes Baptist Rietstap te Rotterdam geboren. Indien er één man is geweest die de studie en practijk van de heraldiek door zijn arbeid veranderd heeft, dan hij, en niet alleen in Nederland, maar in de hele westerse wereld. Wat een krant bij zijn dood op 24 december 1891 schreef, is ook altijd nog waar: „Weinigen hebben zulk een werkkracht aan de dag gelegd als Rietstap, wiens eerlijkheid en degelijkheid niet genoeg kunnen worden erkend".

Wat zijn liefde voor wapens opgewekt heeft, weten wij niet. Rotterdam is een stad van harde werkers en grootse carrières, maar begrip voor feodale pracht en praal moet men er niet zoeken; evenmin op de nachtredactie van de N.R.C. waar hij eerst werkte of in de stenografenkamers van de

Eerste en Tweede kamer, waarin hij de rest van zijn leven doorbracht. Zoals met de meesten van ons, had de bacil hem al vroeg besmet. Al vóór zijn twintigste jaar verzamelde hij lakafdrukken met wapens, een studie die op steviger grondslag werd geplaatst toen L. Ph. C. van den Bergh in 1848 met zijn Grondtrekken der Nederlandsche Wapenkunde uitkwam; zo stevig dat acht jaar later hij al de eerste druk van zijn Handboek der Wapenkunde kon publiceren. In 1857 werd een Armorial des Pays-Bas door Nijhoff aangekondigd, waarvan echter maar één aflevering verscheen en in 1861 volgde de eerste uitgaaf van zijn Armorial Général. De werkkracht van Rietstap moet onbegrijpelijk groot geweest zijn want niet alleen nam hij alle wapenboeken die hem bekend waren door, maar bovendien moest hij de blazoeneringen dan nog in 't Frans vertalen. Toen de herziene en aangevulde uitgaaf in 1882 verscheen, bestond het tweedelige werk uit 2465 bladzijden, compres gedrukt in twee kolommen. Alleen al het corrigeren van de drukproeven moet een nachtmerrie geweest zijn.

Hij was ook redacteur van de Heraldieke Bibliotheek waarvan tussen 1872 en 1882 tien delen verschenen. Veel artikelen hierin, dikwijls door hemzelf geschreven of vertaald, zijn nog altijd de moeite van het lezen waard. Ik noem verder nog zijn Wapenboek van den Nederlandschen Adel dat in 1887 compleet was. Ook al is de genealogische inhoud nu natuurlijk geheel verouderd, het heeft als prachtwerk zijn weerga niet. Zijn laatste arbeid, De wapens van den tegenwoordigen en vroegeren Nederlandschen adel kan nog altijd met vrucht geraadpleegd worden. Het erelidmaatschap van het genootschap „De Nederlandsche Leeuw" was een van de weinige onderscheidingen die hem ooit ten deel zijn gevallen.

Vandaag, 150 jaar na zijn geboorte, kunnen we de resultaten van zijn werk beter beoordelen dan zijn tijdgenoten deden. Wat Nederland betreft is zijn altijd blijvende verdienste de schepping van een heraldische vaktaal die ook in België en Zuid-Afrika volkomen aanvaard is. Hoewel gegroad op de traditionele Franse terminologie is zijn Nederlandse blazoenering van een haast puristische zuiverheid. Van den Bergh was hem daarin al voorgegaan, doch Rietstap maakte er een gesloten systeem van. Dat vele mooie oude Nederlandse heraldische termen daarmee overboord gingen, lag in de aard van zijn tijd en zijn persoon, evenals zijn poging om de heraldische kleurnamen uit te roeien. Die zijn nu weer grotendeels herleef d.

Zijn tijdgenoten zagen hem in de eerste plaats als de samensteller van het Armorial Général, dat gigantische werk dat nooit meer door iemand op deze schaal geëvenaard is. Hij wilde de wapenkunde op een hechte grondslag plaatsen door de noodzakelijke naslagwerken te scheppen. Noch hij, noch iemand anders kon toen al beseffen dat juist door de enorme opzet van het werk en zijn universaliteit, de sluizen opengezet zouden worden voor een wapenusurpatie die in onze dagen zijn weerga niet heeft. Dit heeft sterk meegewerkt om familiewapens in discrediet te brengen. Iedereen zocht zijn naam, of één die er een beetje op leek, in het „A.G." op en nam het wapen dat daar vermeld werd maar over. Toen Rolland bovendien nog de Planches uitbracht, was het hek eerst recht van de dam want nu konden ook zij die noch Frans, noch de heraldische terminologie kenden, eenvoudig naar een afbeelding kijken en die overnemen. Daar iedere goede openbare bibliotheek het werk bezit, is het voor iedereen toegankelijk. De wanorde en chaos die er op het gebied van familiewapens

vooral in nieuwe landen zoals bijvoorbeeld Amerika heerste, zijn zo volkomen dat men zich wel eens begint af te vragen of Rietstap en zijn mindere discipels zoals Burke niet de doodgravers van familiewapens zijn geworden. In elk geval hebben zij de ondergang daarvan onbedoeld en onbewust sterk aangewakkerd.

Daarentegen heeft Rietstap weinig gedaan voor de openbare heraldiek, de wapens van staten, landen, gemeenten, publiekrechtelijke lichamen, universiteiten, scholen, genootschappen e.d. Voor hem was heraldiek in de eerste plaats familiewapens en hij kon ook weer niet voorzien dat de toekomst van de heraldiek niet daarin lag, maar in „openbare" wapens,. Deze heraldiek beleeft in onze tijd een grote opgang en wordt door ieder nieuw land toegepast. Bovendien, doordat deze wapens niet overgenomen kunnen worden, doch nieuw-ontworpen moeten worden, kunnen ze aan natioaale of inheemste toestanden worden aangepast en daardoor deel worden van het volksbezit van de nieuwe staat. Dat was in Rietstap's dagen nog iets ondenkbaars.

Iets wat ons ook treft in Rietstap's leven, is dat hij geen enkel contact heeft gehad met de enige officiële instantie op heraldisch gebied in zijn dagen, de Hoge Raad van Adel, althans is niets daarvan bekend, Daarin staat hij niet alleen, ook Fox-Davies en Berghman, om slechts twee bekende namen te noemen, hadden geen contact met het officiële heraldische bestel in hun land: dat was in die dagen eerder de regel dan de uitzondering. Rietstap was een individualist en had geen aanwijsbare medewerkers. Ook daarin was hij een kind van zijn tijd: men ziet soortgelijke figuren in andere takken van wetenschap en ook in de letteren en de kunst. Dit verhoogt alleen nog maar oaze eerbied voor zijn prestatie. Wat hij gedaan heeft, heeft hij alleen gedaan: nauwgezet, degelijk en in voor onze begrippen ongelooflijk korte tijd. Hij is niet alleen de vader van de moderne Nederlandse heraldiek, maar ook de enige Nederlandse heraldicus die in het buitenland goed bekend is, zelfs nu, 150 jaar na zijn geboorte.

C. PAMA.

Aanwinstenlijst der Bihliotheek.

A a n g e n o m e n geslachtsnamen, 1'812-1826, 'gemeente Barneveld. Barneveld, 1977. gestenc. (Recensie-exemplaar.)

A d r e s s e n 1 ij s t van organisaties, in Noord-Holland op het gebied van historie, archeologie, genealogie, monumentenbescherming. [Velsen, 1976.1 offsetdr. ***(Geschenk van de Stichting „Culturele Raad Noordholland.")***

A n d r e a e, S. J. F o c k e m a, Warmond, Valkenburg en Oegstgeest. Herdr. van een viertal artikelen, met een inl. van D. P. Blok. Dordrecht 1976. ***(Recensie-exemplaar.)***

A r n o u 1 d, M. A., D. van Overstraeten. Inventaire des archives communales de Ville-Pommeroeul et de Pommeroeul 1489-1949. Bruxelles, 1973. ***(Ruil.)***

B a r e n d r e g t, H. J. Genealogie Van Cleeff. Rotterdam, 1962. fotogr. repr. ***(Geschenk van de Samensteller.)***

[B a r e n d r e c h t, H. J.] Bijdrage tot de genealogie van het geslacht Van Creveld. [Rotterdam, 1969.1 fotogr. repr. ***(Geschenk a.b.)***

[Barendregt, H.J.] De nakomelingen Frenk van Henoch Mordechai uit Fürth. [Rotterdam, 1969.1 fotogr. repr. **(Geschenk** a.*b.*)

Barendregt, H. J. Het geslacht Kruidenier uit Charlois. [Rotterdam, 1976.] fotogr. repr. (Geschenk a.b.)

Barendregt, H. J. Genealogie Wijlacker. Poortugaal Z.-H., 1953. fotogr. repr. (Geschenk a.6.)

Bessem, A. G. Vosdingh. Een boerengeslacht op „Seggelaar in 't Overwout" (Lunteren). Barneveld, 1977. gestenc. ***(Recensie-exemplaar.)***

Bessem, A. G. Vosdingh. Van Thiel (Barneveld-hervormd). Barneveld, 1977. gestenc. ***(Recensie-exemplaar.)***

Bibliografie van Dr. F. A. Brekelmans, gemeente-archivaris van Breda, hem aangeboden bij zijn zestigste verjaardag. Breda,, 1977. ***(Geschenk van de Gemeenfe-archivaris van Breda.)***

Biesheuve 1, J. S. Genealogie van het geslacht Biesheuvel vanaf 1500. Almelo, 1978. gestenc. ***(Geschenk van de Schrijver.)***

[Bijdorp Lz., W. A.] Genealogie familie Breure 1614—heden 1973. [Z.pl., z.j.] gestenc. ***(Geschenk van de Samensfeller.)***

Boo, J. A. de. Familiewapens, oud en nieuw. Een inl. tot de familieheraldiek. Den Haag, 1977. ***(Recensie-exemplaar.)***

Boom, H. ten en B. Woelderink. Inventaris van het oud archief van de stad Rotterdam 1340-1813. Rotterdam, 1976. 2 dln. ***(Geschenk van de Gemeenfe-archivaris van Rofterdam.)***

Bousse, A. en A. Jamees. Inventaris van het archief van de familie Van de Werve en van Schilde. Brussel, 1975. offsetdr. (*Ruil.*)

Bovesse, J. Inventaire des papiers Ferdinand Courtoy. Bruxelles, 1977. offsetdr. (*Ruil.*)

Braber, J. L. Historie Ned. Herv. kerk Middelharnis. Middelharnis, 1976. ***(Recensie-exemplaar.***)

Braber, J. L. Sommelsdijk in vertellingen. Zaltbommel, 1974-1975. 2 dln. ***(Recensie-exemplaar.)***

Braber, J. L. Geschiedenis van het Sommelsdijkse geslacht Joppe. [Dreischor,] 1975, ***(Geschenk van de Schrijver.)***

Bree, ***G.*** W. G. van. Steenbergen in de middeleeuwen: landbouw, veeteelt en productie. [Zundert,] 1972. ***(Aangekochf.)***

Brood, P. De archieven van de Centrale Vereeniging voor den opbouw van Drenthe, sinds 1948 Stichting Opbouw Drenthe 1925-1970 (1975). Assen, 1977. offsetdr. (Ge***schenk van de Rijksarchivaris in Drenfhe.)***

Bruijn, J. de. De Hervormde Gemeente De Meern. Hist. geschetst van haar oorsprong tot aan heden. [De Meern, 1977.1 ***(Aangekochf.)***

Buntinx, W. Kerkregisters van de prov. Brabant. [Brussel,] 1976. offsetdr. (*Ruil.*)

Buntinx, J. Inventaris van het archief van de Raad van Vlaanderen. Brussel, 1977. dl. VII. (*Ruil.*)

*Ce*rnovodeanu, D. Bibliografia heraldicii Românesti. Bucuresti, 1977. ***(Geschenk van de*** *Schrijver* ***en van*** *Muzeul de Isforie al Republicii Socialiste România.*)

*C*ernovodeanu, D. Stiinta si arta heraldica in România. Bucuresti, 1977. ***(Geschenk a.b.)***

Coppens, H. 1nventaris van het archief van de Leenzaal van Kuringen. Brussel, 1976. (*Ruil.*)

Courtoy, F., J. Bovesse, F. Jacquet-Ladrier. Inventaire des archives de la famille d'Harscamp (XVIIe—XIXe **siècle)** . Bruxelles, 1977. offsetdr. (*Ruil.*)

Dek, A. W. E. Het geslacht Zevenbergen. Den Haag, 978. offsetdr. ***(Recensie-exemplaar.)***

Delahaye, A. Heerlijkheid en gemeente Moerstraten. [Zundert,] 1977. ***(Aangekochf.)***

Delforterie, C. W. en W. Wijnaendts van Resandt. Wenken en adressen voor genealogisch onderzoek in het buitenland. Den Haag, 1973. ***(Recensie-exemplaar.)***

Deutsches Geschlechterbuch. Limburg a.d. Lahn, 1976—1977. Bd. 173-176. ***(Aangekochf.***)

[Dinther, N. L. van.] Sprokkels uit Poortugaals historie. [Poortugaal, 1977.1 ***(Geschenk van de Schrijver.)***

Dobbel-beker, De. Familiekundig tijdstrift en informatieblad van en voor de families Dobbelaer, Dobbelaar, De Dobbelaere . . . en aanverwante vertakkingen. Oostende, 1977. jrg. VII, afl. 1-3. gestenc. ***(Geschenk van de Heer N.*** *Dobbelaere.*)

Dooremans, D. Inventaris der archieven van de parochie van de Heilige Martinus te Princenhage. Breda, 1977. (***Geschenk van de Gemeenfe-archivaris van Breda.)***

Duquenne, X. 1nventaire du fonds Depestre de Seneffe. Bruxelles, 1976. offsetdr. (*Ruil.*)

Elm, K. Quellen zur Geschichte des Ordens vom Hlg. Grab in Nordwesteuropa aus deutschen und niederländischen Archiven (1191-1603). Brussel, 1976. ***(Ruil.)***

Ennik, J. E. Inventaris van het archief van de familie Oosting en de daaraan verwante geslachten. Assen, 1976. offsetdr. ***(Geschenk van de Rijksarchivaris in Drenfhe.)***

Familieblad. Uitgave van de familiever. Van Rijckevorsel. 's-Gravenhage, 1977. No. 25. gestenc. ***(Geschenk van*** *Drs.* ***L. A. C. A. M. van Rijckevorsel.)***

Familieblad. Het Treffertje, van en voor de familie Treffers. 's-Gravenhage, 1977-1978, jrg. VI, afl. 3 en 4, jrg. VII, afl. 1 en 2. gestenc. ***(Geschenk van de Heer P. Sanders.)***

Fase 1, W. A. Het stadsarchief van Alkmaar 1254—815. [Z.pl., z.j.] dl. II. Regesten. offstetdr. *(Geschenk van* ***le Gemeenfe-archivaris van Alkmaar.)***

[Feringa, R. M. M. Sj.] Repertorium op Taxandria 894—1943. Tijdschrift voor Noordbrabantsche Geschiedenis en Volkskunde. 's-Hertogenbosch, 1977. offsetdr. (*Recensie-exemplaar.)*

Föl ting, H. P. De landsadvocaten en raadpensionarissen der Staten van Holland en West-Friesland 1480-1795. Een geneal. benadering. 's-Gravenhage, 1976. *(Geschenk van* ***de Samensfeller.)***

Fö l tin g, H. P. Genealogie van het Nederlandse geslacht Escher. 's-Gravenhage, 1977. ***(Geschenk a.b.)***

Ga lb r ea t h, D. L. Manuel du blason. Nouv. éd.. .·. revue, compl.... par L. Jéquier. Lausanne, 1977. ***(Aangekocht.)***

Gebun del de inventarissen. [Z.pl.,] 1976. dl. 11. offsetdr. ***(Geschenk van de Rijksarchivaris in Zeeland.)***

Gec a 11 i g r a f e e r d e, Een, geslachtslijst van Wilhelm Karp, burgemeester van Mettmann. Leiden, 1977. Bevat ook: Een geschilderd portret van Ds. Abraham Carp. ***(Geschenk van de Stichting Familiever. Carp.)***

Ge d e n k b o e k j e der familie, 1976. Uitgeg. door de „Vereeniging der Familie van Oordt" als zevenentachtigste Jaarverslag. [Z.pl.,1977] ***(Geschenk van de „Ver. der Familie van Oordt".)***

Ge n e a l o g i s c h tijdschrift voor midden en west Brabant. 's-Gravenhage, 1977-1978. jrg. 1 (1977)— jrg. 11, afl. 1. gestenc. ***(Geschenk van de Heer P. Sanders.)***

G e n e a l o g i s c h e s Handbuch der adeligen Häuser. Limburg a.d. Lahn, 1977. B Bd. XIII. ***(Aangekocht.)***

Ge n e a 1 o g i s c h e s Handbuch der freiherrlichen Häuser. Limburg a.d. Lahn, 1977 A Bd. X. (***Aangekocht.)***

Ge n e a 1 o g i s c h e s Handbuch der gräflichen Häuser. Limburg a.d. Lahn, 1976. Bd. VIII. ***(Aangekocht.)***

Ger m a n n, O., E. Sahm, J. Pannekoek. Aus dem Leben der evangelisch-reformierten Kirchengemeinde Burbach. Festschrift anlässlich der 200-Jahrfeier der evang. Kirche zu Burbach (Siegerland.) [Burbach,1977.] ***(Geschenk van Ds. J. Pannekoek.)***

Gesc h i c h t e, Zur, von Stadt und Stift Vreden im 17. und 18. Jahrhundert. Eine Aufsatzsammlung mit Beitr. von V. Buchholz, H. Leenen, A. Roelofs e.a. Vreden, 1977. (***Geschenk van Jhr. Mr. R. C. C. de Savornin Lohman.)***

Gi p h a r t, J., C. Postma, C. E. F. Gerritsen. Inventarissen van de archieven der posterijen in Holland. 's-Gravenhage, 1977. 2 dln. offsetdr. ***(Geschenk van de Algemene Rijksarchivaris.)***

Gl a s b e r g e n, J. B. Rijnsburgse regenten 1573—1811. Proeve van sociaal-genealogisch onderzoek. [Hardegarijp, 1976.1 offsetdr. ***(Recensie-exemplaar.)***

Gr o t e, De, Kerk van Vollenhove door de eeuwen heen ... [Z.pl., 1976.1 ***(Geschenk van de Kerkvoogden der Herv. Gem. te Vollenhove.)***

Häfner, H. Die Sippe des Reutlinger Auswanderers Urban Hohloch. Schlaitdorf, 1976. offsetdr. ***(Geschenk van de Samensteller.)***

H a m, W. A. v a n. De vijf heerlijkheden in de gemeente Woensdrecht. [Zundert,] 1977. ***(Aangekocht.)***

Hamoen, G. Driehonderdvijftig jaar Meteren en Est. De geschiedenis van de Hervormde gemeenten Meteren en Est. Goudriaan, 1974. ***(Recensie-exemplaar.)***

H a n n i c k, P. Inventaire des archives de la ville de Neufchâteau. Bruxelles, 1975. offsetdr. ***(Ruil.)***

H a n s o t t e G. et R. Forgeur. Répertoire général des registres pariossiaux antérieurs au concordat de 1801 conservés dans la province de Liège. Avec la coll. de J. Pieyns et M. P. Lux-Mossay. Bruxelles, 1977. offsetdr. ***(Ruil.)***

H a r t, G. 't. De hensbeker van Rijnland. [Z.pl., z.j.] ***(Geschenk van de archivaris van het Hoogheemraadschap van Rijnland.)***

H a r t, G. 't. Graven van Holland, stadhouders en andere vorstelijke personen, welke betrekking met Rijnland hebben onderhouden. [Alphen a.d. Rijn, 1977.1 ***(Geschenk a.b.)***

H e n d e r i k x, P. A. De oudste bedelordekloosters in het graafschap Holland en Zeeland. Dordrecht, 1977. ***(Aangekocht.)***

H u s t i n x, L. M. T h. L. De evoluties van jurisdicties en gemeenten in Noord-Brabant van de 15e eeuw tot heden. 's-Hertogenbosch, 1975. offsetdr. ***(Geschenk van de Rijksarchivaris in Noord-Brabant.)***

J a a r v e r s 1 a g van de rijksarchiefdienst 1975, 's-Gravenhage, 1976. (***Geschenk van de Algemene Rijksarchivaris.)***

J a a r v e r s l a g 1976 van de vereeniging Familie Salm uitgebracht. .. op 4 sept. 1977 te Oud Leusden. [Amsterdam 1977]. ***(Geschenk van de ver. Familie Salm.)***

[J o n g, C. d e.] Van pannen en estriken tot tegels en plastieken. Een overzicht van 300 jaren productie der faience- en tegelfabriek „Westraven" te Utrecht. [Utrecht, 1977.1 verm. 2de dr. ***(Geschenk van de Schrijver.)***

K a m p e r almanak okt. 1977/78. Kampen [,1977]. (***Geschenk van Dr. C. N. Fehrmann.)***

K l a a s s e n, M. J. C., Ph. M. Bosscher. Gedenkboek korps officieren van de Technische Dienst der Koninklijke Marine 1 jan. 1824-1 jan. 1977. [Z.pl.,] 1977. ***(Geschenk van de Ver. van Oud-Officieren van de Techn. Dienst der Kon. Marine.)***

K ö n i g i n Luise von Preussen (1776-1810) und ihre Zeit. Ausstellung des Stadtarchivs im Städtischen Museum ... 9. Okt. bis 14. Nov. 1976 [Mülheim a.d. Ruhr, 1976.1 offsetdr. ***(Ruil.)***

K o r t, J. C. Het archief van de heren van Haarlem, 1254 -1321. 's-Gravenhage 1976. offsetdr. ***(Geschenk van de Samensteller.)***

[K o r t e n h o r s t, J.] De familie Woltersom. Den Haag, 1977. gestenc. ***(Geschenk van de Samensteller.)***

K r o n i e k van het land van de zeemeermin Schouwen-Duiveland). [Z.pl.,] 1977. jrg. 11. ***(Recensie-exemplaar.)***

K r u i m e 1, H. L. en W. Wijnaendts van Resandt. Op zoek naar onze voorouders. Handleiding voor genealogisch onderzoek. Den Haag, 1976. 4de dr. ***(Recensie-exemplaar.)***

Laurijssens, K. G. J. Inventaris van het archief van de Heer Wijnaendts van Steins fundatie. Breda 1977. (***Geschenk van de Gemeente-archivaris van Breda.)***

Le co m t e, F. Inventaire analytique des archives de l'abbaye de Saint-Gilles à Liège. Bruxelles, 1976. offsetdr. ***(Ruil.)***

Le j o u r, E. Inventaire des archives de la famille Lefebvre. Bruxelles, 1976. offsetdr. ***(Ruil.)***

Lejour, E. Inventaire des archives de la famille Lefebvre. Bruxelles, 1976. *(Ruif.)*

Mac Gillavry krant. 's-Gravenhage, 1977. jrg. 1, afl. 1 en 2. gestenc. *(Geschenk van Mr. E. J. Mac Gillavry.)*

Marechal, G. Inventaris van het archief van de abdij van Groenenbriel te Gent. Brussel, 1975. offsetdr. *(Ruil.)*

Mededeelingen der familievereeniging Kalff. Maarn, 1976, nr. 71. *(Geschenk van hef Bestuur der familiever. Kalff.)*

Mededelingenorgaan familievereniging Burgemeestre. ['s-Gravenhage, 1977.1 jrg. II, afl. 2-4. offsetdr. *(Geschenk van de Heer R. G. de Neve.)*

Meulen, J. N. van der. Inventaris van het archief der Verenigde Gods- en Gasthuizen te Utrecht 1817-1925. [Z.pl.,] 1977. offsetdr. *(Geschenk van de Heer W. A. Wijburg Jr.)*

Miedema, G. D. Het Miedema boek. Genealogisch overzicht van het Friese geslacht Miedema, stam: Hantumer Uitburen. [Z.pl., 1977.1 dl. 1. ± 1630-1975. *(Geschenk van Mr. E. J. Mac Gillavry.)*

Mijland, H. J. M. Inventaris van het archief van de Geldersche Maatschappij van Landbouw 1845-194 1. Arnhem, 1976. offsetdr. *(Geschenk van de Rijksarchivaris in Gelderland.)*

Nederlands repertorium van familienamen. Assen enz., 1977. dl. XI. Noordbrabant. Met een inl. van H. Buitenhuis. *(Aangekocht.)*

Neubecker, 0. Heraldiek; bronnen, symbolen en betekenis. Met bijdr. van J. P. Brooke-Little. [Vert. en bew.: R. C. C. de Savornin Lohman.] Amsterdam enz., 1977. *(Recensie-exemplaar.)*

Nieuwenhuizen, J. van den, Oorkondenboekvan het Sint-Elizabethhospitaal te Antwerpen (1226-1355) . Brussel, 1976. *(Ruil.)*

Noordam, D. J. De familie Noordam. [Dordrecht, 1977.1 gestenc. *(Recensie-exemplaar.)*

0 g g e 1, D. J. Uit de kerkelijke geschiedenis van Axel en de landverhuizing naar Noord-Amerika in de 19e eeuw. Axel, 1976, gestenc. *(Geschenk van de Schrijver.)*

0 o s t r a R z n., J. Familieboek Oostra-Stienstra. (Voorouders en nageslacht van Jochum Wijbrens.) [Drachten, 1976.1 offsetdr. *(Aangekocht.)*

Oude Nest, Het. Contact- en nieuwsblad van het geslacht Sangers; 1976-1977. Maaseik (B.) [, z.j.] gestenc. Hierbij ingebonden: Essen-v[an] Calker, N. C. v [an]. Geslacht Sangers, stamboom van Voorst. [Z.pl., z.j.] gestenc. *(Geschenk van Mevrouw N. C. van Essen geb. van Calker.)*

0 u d s t e, De, generaties van het geslacht Thoden van Velzen in Oost-Friesland. [Z.pl., 1965.1 fotogr. *(Geschenk van Mr. E. J. Mac Gillavry.)*

0 v e r s t r a e t en, D. v a n. Inventaire des archives de 1' abbaye de Ghislenghien. Bruxelles, 1976. *(Ruil.)*

0 v e r z i c h t van de verzamelingen berustende bij het Centraal Bureau voor Genealogie en het Iconographisch Bureau. Den Haag, 1975. 3de dr. *(Recensie-exemplaar.)*

P a m a, C. Die vlae van ons land. [Kaapstad, 1976.1 (Recensie-exemplaar.)

P a t h u i s, A. Groninger gedenkwaardigheden. Teksten, wapens en huismerken van 1298-1814. Assen enz., 1977. *(Recensie-exemplaar.)*

P e r s m a n, J. R. Archieven van de gewestelijke besturen in Noord-Holland 1799-1802 en 1807-1810. Haarlem, 1977. offsetdr. *(Geschenk van de Rijksarchivaris in Noord-Holland.)*

P l o m p, N., Z. Plomp-Kamphuis. Het nageslacht van Jan de Leeuw en Aaltje van der Wind. Woerden, 1977. gestenc. *(Geschenk van de Samenstellers.)*

P o o r t i n g a, D. Genealogie van het geslacht Rop afkomstig van Ropstaart te Rottum. Groningen, 1976. gestenc. *(Aangekocht.)*

P u b l i c a t i e Werkgroep Brederode. Amsterdam [, z.j.]. afl. 1 en 2. *(Aangekocht.)*

Put m a n, J. H. M. Dopen R.K. parochie Hamersveld 1695-18 11. Bussum, 1977. offsetdr. *(Recensie-exemplaar.)*

R e b e l s, De, van Gooiland+ Eenmaal of meermalen per jaar verschijnend blad van de naamdragers Rebel, die Rijck Thymenszoon alias Rebel (1555) uit Hilversum tot stamvader hebben. Barneveld, 1977. afl. sept. 1977. *(Geschenk van Mr. G. J. J. van Wimersma Greidanus.)*

R e p e r t o r i u m van familienamen in 1811-1812 in Friesland aangenomen of bevestigd. Leeuwarden, 1977. dl. 1. Achtkarspelen, Aengwirden, Baarderadeel, Barradeel, Bolsward; door P. Nieuwland e.a. *(Recensie-exemplaar.)*

R e s i d e n t i e Palembang. Uittreksels uit de registers van geboorten, huwelijken en overlijden van de jaargangen 1847, 1848, 1849, 1860, 1871, 1878, 1879, 1880, 1881, 1882. 's-Gravenhage [, z.j.]. fotogr. repr. *(Geschenk van de Heer D. A. Visker.)*

[R o e l a n t s, J. J., M. C. Braat.] Genealogie Begemann. Nakomelingen van Jürgen Begemann in Nederland, het voormalig Ned. Oost-Indië en Zuidelijk Afrika. [Vlaardingen enz.,] 1977. offsetdr. *(Geschenk van de Samenstellers.)*

R o m b a u t s, W. Inventaris van het archief der kerkfabriek van Sint-Walburga te Brugge (XIIIde—XXste eeuw). Brussel, 1977. *(Ruil.)*

R o o s t, P. M. Inventaris van het archief van de familie Van Moorsel. Maastricht, 1977. offsetdr. *(Geschenk van de Rijksarchivaris in Limburg.)*

[S c h a i k, A. H. v a n.] Parenteel Henri Theodore Ziesel. Bloemendaal, 1976. gestenc. *(Geschenk van de Samensteller.)*

[S c h a i k, A. H. v a n.] Stamboom Van Schaik. Bloemendaal, 1976. gestenc. *(Geschenk a.b.)*

[S c h a i k, J. W. C. v a n.] Boothstraat 6 [te Utrecht.] De geschiedenis van een gebouw. [Utrecht, 1976.] offsetdr. *(Geschenk van de Schrijver.)*

[S c h a i k, J. W. C.] Kromme Nieuwegracht 29 en zijn bewoners. Utrecht 1977. offsetdr. *(Geschenk van de Rijksuniversifeif fe Utrecht.)*

Schepper, H. de. Inventaris van de verzameling Hendrik de Man. Brussel, 1977. offsetdr. (*Ruil.*)

Schilder, K. Genealogie van de Overijsselse familie Sleurink/Slurink ca. 1692-1976. Kampen, 1977. offsetdr. ***(Geschenk van de Samensteller.)***

Schutte, 0. Repertorium der Nederlandse vertegenwoordigers, residerende in het buitenland 1584-1810. 's-Gravenhage, 1976. (*Recensie-exemplaar.*)

Slokkers, C. J. M. Mesjeus, markten, mussen, molens en andere emmertjes mijmeringen over Steenbergen. [Zundert,] 1977. ***(Aangekocht.)***

Steijns, G. J. W. Inventaris van het archief van het Jezuïetencollege (1609-1629) te 's-Hertogenbosch. 's-Hertogenbosch, 1976. offsetdr. ***(Geschenk van de Rijksarchivaris in Noord-Brabant.)***

Sturdza-Sauçesti, M. Heraldica. Tratat tehnic. Bucuresti, 1974. ***(Geschenk van Jhr. Mr. C. C. van Valkenburg.)***

Thieleman s, M. R. Inventaire des papiers Orts. Bruxelles, 1973. offsetdr. ***(Ruil.)***

Trommel, J. G. Genealogie Trommel. [Z.pl.,] 1976. gestenc. ***(Geschenk van de Samensteller.)***

[Vandepitte, 0. A.] Drie eeuwen Bouchier. [Hilversum, 1976.1 fotogr, repr. ***(Geschenk van de Samensteller.)***

[Veegens, D. J.] Elf generaties Guichenon, Guichenon de Chastillon, De Chastillon. [Den Haag, 1977.1 offsetdr. ***(Geschenk van de Samensteller.)***

Veldeno. praem., G. M. van der. De kosterij van Bokhoven 1369-1969. Tilburg, 1976. ***(Aangekocht.)***

Vierendertigste jaarboekje, 1978, [van de] Familie gemeenschap „Ter Laeck". [Vlaardingen, 1978.1 gestenc. ***(Geschenk van het bestuur van de Familie gemeenschap „Ter Laeck.")***

Vos Dzn., J. 1nventarissen van de werkarchieven van Dr. Ir. L. R. Wentholt, dir.-gen. van de Rijkswaterstaat 1940 -1943 en Ir, C. T. C. Heyning, wnd. dir.-gen. van de Rijkswaterstaat 1942-1943. ['s-Gravenhage,] 1976, offsetdr. ***(Geschenk wan de onderafd. Post- en Archiefzaken van het Min. van Verkeer en Waterstaat.)***

Vos Dzn., J. 1nventaris van archivalia betreffende de oorlogs-onderscheidingen voor het koopvaardij- en luchtvaartpersoneel 1940-1976. ['s-Gravenhage,] 1977. offsetdr. (*Geschenk a.b.)*

Vulsma, R. F. Geboekt van wieg tot graf. Burgerlijke stand, bevolkingsregister en dtb. Den Haag, 1977. (*Recensie-exemplaar.)*

Wartena, R. De stadsrekeningen van Zutphen 1364 —1445/46. Zutphen, 1977. 3 dln. offsetdr. ***(Aangekocht.)***

Wellens, R. Inventaire des papiers de Maurice Frère, gouverneur de la Banque Nationale de Belgique. Bruxelles, 1976. offsetdr. (*Rruil.*)

Wiarda-mededelingen. Mededelingenblad van de Familiever. Wiarda. [Z.pl.,] 1976. afl. 7. ***(Geschenk van de Familievereniging Wiarda.)***

Wilckens, H. J. v[on]. Familienkundliche Auswerkung von 49 Leichenpredigten aus der Bibliothek der ref. Grossen Kirche in Emden. Aurich, 1977. Bevat ook: Reeken, E. von. Eine Liste der 114 Leichenpredigten und Gedächtnisgedichte, sowie 32 Gratulationen in der Biblotheken von Emden. Emden, 1976. ***(Aangekocht.)***

Woelderink, B. Inventaris, archieven Jordens. Deventer, 1977. ***(Recensie-exemplaar.)***

Wulp, B. van der. Inventaris van de archieven van de Nederduits hervormde gemeente Sint-Michielsgestel en Schijndel, c.a. 's-Hertogenbosch, 1977. offsetdr. ***(Geschenk van de Rijksarchivaris in Noord-Brabant.)***

Wymans, G. Inventaire des archives des ducs de Croij. Bruxelles, 1977. ***(Ruil.)***

Wijs, F. de. Het familie-archief [Collot d'Escury] 1611 -1939, met oudere stukken van aanverwante geslachten. 's-Gravenhage, 1976-1977. offsetdr. Arch. van het gesl. Collot d'Escury, 1. ***(Geschenk van de Algemene Rijksarchivaris.)***

Behalve bovenstaande boeken heeft de bibliotheek jaarverslagen van verscheidene rijks- en gemeente-archieven alsmede overdrukken ten geschenke ontvangen.

De heren van Heenvliet tot 1400,

door J. C. KORT.

Het is alweer enige tijd terug, dat mevrouw G. Ros-de Korte haar bijdrage over de heren ***van Heenvliet,*** eerst verschenen in het Rapport betreffende de werkzaamheden, verricht door de afdeling Oudheidkundig Onderzoek van de Dienst Gemeentewerken Rotterdam gedurende het eerste en tweede kwartaal van 1967, op ruimer schaal bekendheid gaf door publikatie in dit tijdschrift jrg. LXXXIX, 1972, kol. 258-283. In haar werkstuk leverde zij een heel behoorlijke genealogie van het geslacht, lopend vanaf het begin van de dertiende tot het begin van de zestiende eeuw. Daarbij plaatste zij nog enige opmerkingen over de geschiedenis van de heren ***van Heenvliet.*** Intussen zijn wellicht door de uitgebreidheid van het onderzoek de eerste en moeilijkste generaties niet geheel uit de verf gekomen. Zo blijkt bijvoorbeeld, dat tot in het vierde geslacht de volledige naam van de echtgenotes van de heren niet bekend is, hoewel hun nageslacht om haar bestaan vraagt. Men treft dit verschijnsel meer aan zonder veel uitzicht op verbetering, maar in dit geval lijkt het mogelijk enige stappen voorwaarts te zetten. Ik veroorloof mij hierbij gebruik te maken van het door mij bewerkte archief van de heren ***van Voorne,*** waarin ook een tweetal stukken, afkomstig van de heren ***van Heenvliet,*** is opgenomen [1]).

Zoals men weet vormen deze heren ***van Heenvliet*** een zijlinie van de heren ***van Voorne.*** Zij hebben het wapen van ***Voorne,*** bestaande uit een aanziende leeuw van goud op een veld van keel, getongd en genageld van azuur, tot onderscheid gebroken door de leeuw van zilver op een veld van keel te plaatsen.

1) J. C. Kort, Het archief van de heren van Voorne, burggraven van Zeeland, 1272-1371, 's-Gravenhage 1972, p. IX.

Heyman van Dijck **fec.**

DE HEERLIJKHEID HEENVLIET,
detail van de generale kaart van Voorne **aan de oost zijde** van **Flacquee, ao. 1701.**

N.B. het noorden is links beneden.

Foto Algemeen Rijksarchief. **Algemeen Rijksarchief,** Hingman, **kaartboek E.**

Hugo, zoon van ***Dirk van Voorne*** en ***Alverade van Kuik, is*** de eerste heer van Heenvliet. Hij komt voor tot het jaar 1271, wanneer hij tezamen met ***Dirk,*** zijn broer, en *Albert* heer *van* ***Voorne*** met ***Floris,*** diens broer, belooft geen wraak te zullen nemen voor de dood van ***Hendrik van*** *Herpen* en de gevangenschap van *Albert van Herpen*[2]). Aan dit charter hangt *Hugo*'s zegel [3]), dat daarmee het oudste van deze linie vormt. Hoewel de foto in het Corpus geen duidelijkheid verschaft, laat het origineel een schuinstreep over alles heen zien. Ter verklaring van deze breuk kan men denken aan de afstand door ***Hugo*** van zijn rechten in de heerlijkheid Voorne[4]), waardoor hij en zijn nazaten definitief als zijlinie werden aangemerkt.

De akte, die ***Hugo*** bij die gelegenheid ontving, verdient nadere opmerkzaamheid. Zij is overgeleverd via een afschrift van ca. 1370 in het archief van de heren ***van Voorne*** [5]) en in een vidimus van 1432 in het archief van de heerlijkheid Heenvliet [6]). In beide gevallen luidt de datum: „*1253* in crastino circumcisionis Domini". Daar de heren ***van Voorne*** de jaardagstijl toepasten [7]), zou de datum op 2 januari 1253 uitkomen. In een noot bij mijn regest sprak ik echter mijn twijfel aan de juistheid van deze datering uit, er vanuit gaande, dat de afschrijver „crastino" had verwisseld met „vigilia" (de dag voor). Dit oordeel houdt bij nader onderzoek geen stand. Bezien wij eerst het vidimus, dat door zijn aard aangeeft, dat de tekst woordelijk is overgenomen en dat zegel en oorkonde gaaf lijken. Inderdaad kan het zegel, waarvan de kleur als wit wordt opgegeven, moeilijk onecht zijn maar in de tekst is wel een grote fout geslopen, daar de naam van de oorkonder onjuist overgenomen is. Volgens het vidimus zou de toenmalige heer ***van Voorne*** „*Jan*" genaamd zijn, hoewel uit alle andere teksten blijkt, dat hij ***Hendrik*** heette. Men moet deze naam in 1432 op eigen kracht hebben ingevuld, wellicht om de verwantschap met latere heren ***van*** *Heenvliet,* vaak *Jan* genaamd, meer kracht bij te zetten.

De oorkonde van 1253 kan ook niet de gaafheid hebben vertoond, die de vidimeerder daaraan in de vijftiende eeuw toekende. Blijkens een akte van 31 december 1328 [8]) was namelijk een van de bepalingen van die oorkonde komen te vervallen. De dertig mark jaarlijks uit de bede van Walcheren, die ***Hugo van Heenvlief*** bij die gelegenheid toegekend waren, vielen toen de heer ***van Voorne*** toe. In de oorkonde van 1253 wordt overigens teruggegrepen op een beschikking van ***Dirk van Voorne,*** die kennelijk voor zijn dood aan zijn tweede zoon een deel van de heerlijkheid heeft willen toewijzen, vermeerderd met een rente, wanneer de heerlijkheid niet genoeg mocht opbrengen,

De oorzaak van het verval van het renteleen in 1328 moet ons wel zeer zonderling in de oren klinken. *Jan van Heenvlief* verklaart namelijk geen recht meer op de jaarlijkse uitkering te hebben, omdat deze aan de heer ***van Voorne is*** verstorven. Het is werkelijk geen alledaagse gebeurtenis, wanneer een leen bij het leven van de leenman afsterft !

Aangezien een van de bepalingen van de oorkonde van 1253 is komen te vervallen, is het dus onmogelijk, dat deze oorkonde gaaf zou zijn. In dat geval zou de heer ***van*** *Heenvliet* immers nog steeds aanspraak op zijn renteleen kunnen maken, Nu zijn er in het archief van Voorne verschillende wijzen bekend, waarop een akte geheel of gedeeltelijk ongeldig werd gemaakt. Voor de tijd rond 1328, waarop die handeling plaats ***moet*** hebben gevonden, komt de verwijdering van een gedeelte van de datering het meest in aanmerking [9]). Uit vergelijking van de uit verschillende bron stammende teksten van de oorkonde van 1253 blijkt, dat deze woordelijk gelijk zijn behoudens de naam van de oorkonder. Van een verminking van de passage over de 30 mark blijkt niets. De enig overgebleven mogelijkheid is dus een kwetsing van de datum, waarvoor wederom slechts de dagdatum in aanmerking komt. Van de aanduiding, waarvan "crastino" het restant is, moet een gedeelte uitgekrabd zijn. Ook hier doet zich maar één mogelijkheid voor: de oorspronkelijke datum moet „procrastino" geweest zijn. Daar „pro" ongetwijfeld afgekort was, hoefde de klerk slechts één letter te verwijderen voor het te bereiken resultaat. Daarmee kan de juiste datum van de oorkonde van 1253 herleid worden tot 31 december.

Deze uitweiding leidde over een zijpad van de kanselarij van de heren ***van Voorne.*** Wij kunnen nu de vruchten gaan plukken. De handelwijze van *Jan van Heenvliet* in 1328 moet een reden gehad hebben, daar niemand zijn recht afstaat zonder reden. De oorkonden van 1253 en 1328 worden tot op de dag gescheiden door 75 jaar. De oorkonde van 1253 greep op haar beurt terug op een bepaling van ***Dirk van Voorne.*** Deze bepaling kan pas in werking getreden zijn met zijn overlijden. Daar hij het laatst vermeld wordt in 1226 en zijn zoon ***Hendrik*** voor het eerst in 1229, lijkt het redelijk om tussen 1253 en de beschikking van ***Dirk*** nog ***25*** jaar te mogen plaatsen, waarmee wij inderdaad bij het tijdstip van ***Dirk's*** verscheiden aangeland zijn.

De oorzaak van de afstand, gedaan door *Jan van Heenvliet,* van de ***30*** mark keuls uit de bede van Walcheren in 1328 lag dus kennelijk in het tijdelijke karakter van die uitkering, die de 100 jaar niet te boven kon gaan. Waarom juist deze termijn werd toegepast, ontgaat ons echter.

Een laatste moeilijkheid resteert voor ***Hugo van Heenvlief.*** Van zijn vrouw wordt in akten slechts de voornaam vermeld. Zo blijkt zij, wanneer haar man haar gedachtenis vestigt op de tiende van 8 gemeten min 1 lijn land [10]), *Justine* te heten. In de genealogische litteratuur wordt haar de geslachtsnaam ***„van*** *Heeze"* toebedeeld [11]) maar een bewijs daarvoor wordt niet geleverd. Toch kunnen wij de gedachtengang van Van Gouthoeven een eindweegs volgen, daar de naam *Justine*

2) J. de Fremery, Oorkondenboek van Holland en Zeeland tot het einde van het Hollandse huis, Supplement, 's-Gravenhage 1901, p. 107 onder nr. 268.

3) K. Heeringa, Corpus Sigillorum Neerlandicorum. De Nederlandsche zegels tot 1300, 's-Gravenhage 1937-1940, ***nr.*** 1312; ***en:*** H. Toll, La, race ainée des van Voorn, in: „De Navorscher", jrg. 62, 1913, p. 341.

4) Archief heren van Voorne, inv.nr. (1).

5) Archief heren van Voorne, reg. nr. 4.

6) G. 't Hart, Historische beschrijving der vrije en hoge heerlijkheid van Heenvliet met inventaris en regestenlijst van het huisarchief der vrijheren van Heenvliet, Den Helder 1949, reg. nr. 10 en foto tegenover p. 32.

7) J. de Fremery, De jaardagstijl, de jaarstijl der heeren van Naaldwijk, der heeren van Voorne tot 1372, en de gemeene stijl in Holland, in,: B.V.G.O., 3e reeks 9, 1896, pp. 140 vlgg.

8) Archief heren van Voorne, inv. nr. 6, reg. nr. 52 (zie Bijlage).

9) Archief heren van Voorne, p. XI en noot 4.

10) J. de Fremery, Supplement, nr. 133.

11) W. van Gouthoeven, D'oude chronijcke ende historien van Holland (met West-Vriesland) van Zeeland ende van Utrecht, 's-Gravenhage 1636, I, p. 182.

12) M. Thierry de Bye Dólleman, Gewoonten en gebruiken met betrekking tot de naamgeving aan kinderen vóór 1600, in: Holland, jrg. 6, 1974, pp. 289-297.

zelf zo weinig voorkomt, dat die een geschikt aanknopingspunt vormt voor nadere overwegingen. Wij mogen in deze tenminste gebruik maken van de regelmaat bij de vernoemingen, zodat eenzelfde naam in de derde, vierde of tweede graad terugkeert [12]). Wanneer wij deze wetenschap omkeren, kunnen zo bepaalde verwantschappen vermoed worden. De naam *Justine* komt ons in zoverre van pas, dat het aantal draagsters, op de vingers van een hand te tellen is. Als tijdgenote kon slechts een *Justine* gevonden worden, die ca. 1245 voorkomt als weduwe van *Lodewijk van Diepenbeek* [13]). Deze *Lodewijk* had in 1226 Diepenbeek, dat even beoosten Hasselt aan de weg naar Maastricht ligt, opgedragen aan de hertog van Brabant [14]). Daarmee was hij een belangrijk leenman van Brabant geworden. In de veertiende eeuw is *Lodewijk*, zijn achterkleinzoon, in ieder geval seneschalk van Loon en daarna van Brabant [15]).

De moeilijkheid blijft echter, dat ook deze *Justine* ons hardnekkig de naam van haar geslacht blijft onthouden. Natuurlijk moet zij van gelijke stand zijn geweest als haar man, wellicht heeft zij zelfs relatie tot een *Justine*, die ca. 1200 gehuwd blijkt te zijn geweest met *Arnout van Heusden* [16]) maar wat baat ons deze wetenschap, wanneer nadere aanwijzingen ontbreken ? Inderdaad komt een gegeven voor in de litteratuur [15]), waar zij een zuster van zekere *Reiner* genoemd wordt. *Reiner is* de maatgevende naam voor het geslacht *Van Heeze*, waarvan onze kennis voorts tamelijk gebrekkig is [17]). Helaas kon voor deze mededeling van De Borman en Poncelet geen bewijsplaats uit betrouwbare eigentijdse bron gevonden worden. Het blijft dus voorshands niet mogelijk voldoende zekerheid over *Justine*, vrouw van *Hugo van Heenvliet*, te verkrijgen, hoewel haar afstamming uit het geslacht *Van Heeze* wel waarschijnlijk lijkt.

Het huwelijk van *Hugo*'s zoon, *Dirk* genaamd, levert heel wat minder problemen. Van deze gebeurtenis is immers de vestiging van de lijftocht bewaard gebleven [18]), waarin de vrouw voluit *Elisabeth van Collegem* genoemd wordt. Men heeft de naam van haar vader afwisselend als *Colin* [19]) of als *Golin* [20]) gelezen. Blijkens het origineel moet echter *Gosin Buch* gelezen worden, een wisselvorm van *Gozewijn*. Deze familie was afkomstig uit de omstreken van Antwerpen.

De akte van 1277 geeft een belangwekkende rij getuigen voor het huwelijk dat kennelijk juist gesloten is, te zien. Wij zien ze al als bruiloftsgasten voor ons ! Vooraan komt graaf *Floris V* als landsheer, waarna *Raas van Koudekerke*, broer van *Dirk*, *Arnout van Koudekerke* en *Hugo*, broer van *Dirk*, volgen. De aanduidingen bracht reeds J. W. des Tombe [21])

13) S. Bormans en E. Schoolmeesters, Cartulaire de l'église Saint Lambert de Liège, dl. 1, Brussel 1893, nrs. 374 en 396.

14) F. C. Butkens, Trophées tant sacrés que profanes du duché de Brabant, dl. 1, 's-Gravenhage 1724, preuves p. 71.

15) Oeuvres de Jacques de Hemricourt, éd. C. de Borman et E. Poncelet, tome 11 (Le miroir des nobles de Hesbaye), Brussel 1925, p. 193.

16) J. de Fremery, Supplement, nr. 24.

17) A. van Oirschot, De Heren en de Kastelen van Heeze-Leende, in: „Heeze", een heerlijkheid in Brabant, 1963, pp. 71 vlgg.

18) Archief heren van Voorne, inv. nr. 25, reg. nr. 15.

19) L. Ph. C. van den Bergh, Oorkondenboek van Holland en Zeeland, dl. 11, Amsterdam-'s-Gravenhage 1873, nr. 336.

20) Corpus der altdeutschen Originalurkunden bis zum Jahr 1300. Herausgegeben durch F. Wilhelm, dl. 1, 1200-1282, Lahr 1932, nr. 324.

21) J. W. des Tombe, Het geslacht van Heenvliet, in: „De Navorscher", jrg. 54, 1904, p. 624.

ertoe te denken aan een huwelijk van *Raas van Koudekerke* met *Elisabeth* [22]), zuster van *Dirk van Heenvliet*. In werkelijkheid was zij gehuwd met *Hugo die Gouwer van Koudekerke*, diens broer. *Raas* was dus verzwagerd aan het geslacht *Van Heenvlief*, zodat het huwelijk van *Hugo* en *Elisabeth* al voltrokken moet zijn geweest. Wij kunnen eventueel denken aan een dubbele bruiloft.

Dirk zal het leven beëindigd hebben in of kort na het jaar 1288. Hier kan een akte, waarin *Hugo van Heenvliet Albert van Voorne* als zijn neef aanmerkt [23]), verwarring stichten. Theoretisch is het mogelijk de oorkonder te houden voor *Hugo van Heenvliet* of zijn gelijknamige zoon alias „*Vornekine*". Deze twijfel wordt evenwel weggenomen, wanneer wij zien, dat *Dirk*, *Hugo* en *Elisabeth* gezamenlijk optreden [24]) na de dood van *Albert van Voorne*, die voorviel tegen het eind van 1287. De *Hugo* van de eerste akte is dus de oom van *Albert* geweest.

Nadat *Dirk* in 1288 of 1289 het tijdelijke met het eeuwige had verwisseld, volgt *Hugo Vornekine*, zijn jongere broer, hem in de heerlijkheid op. Hij verricht in die tijd slechts één aanwijsbare daad behalve de zorg voor een nakomeling. Op 7 november 1291 doet *Elisabeth*, weduwe van *Dirk van Heenvliet*, hertrouwd met *Wouter van Wijnegem*, afstand van haar lijftocht [25]) bij een charter, dat in de archiefbewaarplaats te Bergen in Henegouwen nog voorzien was van het zegel van *Jan I van Brabant* in witte was [26]).

De oogst voor *Hugo* lijkt dus niet groot, maar laten wij zijn rekening eens nagaan. Het huwelijk van zijn broer met *Elisabeth* was kinderloos gebleven, wat betekent, dat de lijftocht, groot 100 pond Leuvens en 8 pond 6 schelling jaarlijks, afgekocht moest worden. In deze tijd is het pond Leuvens niet zoveel zwakker dan het pond Hollands. De rekening van de kruistochtgelden, geïnd in het bisdom Utrecht van 1275 tot 1280 [27]), geeft namelijk 50 schelling Hollands voor 3 pond Leuvens, zodat 100 pond Leuvens neerkomt op 83 pond 7 schelling in de Hollandse munt. Het is gebruikelijk, dat een vastgezet bedrag jaarlijks voor het tienvoudige kan worden afgelost, zodat hiermee al bijna 920 pond Hollands gemoeid was. Maar daarbij blijft het niet. Volgens huwelijksgebruik kreeg *Elisabeth* van haar familie een medegave, bestemd voor haar kinderen. De kinderloze wordt helaas bestraft met de terugbetaling van dat bedrag zoals bijvoorbeeld bepaald wordt in het huwelijkskontrakt tussen *Beatrijs van Valkenburg* en *Dirk van Brederode* [28]). Ook de medegave moest *Hugo* dus terugbetalen en gesteld, dat deze niet veel van de lijftocht zal hebben afgeweken, bedroeg de totale schade ongeveer 1800 pond Hollands. Deze aderlating zal *Hugo* voor de rest van de hem beschoren tijd tot zwijgzaamheid hebben bewogen. Wij vernemen in ieder geval niets meer van hem.

Zelfs de naam van zijn vrouw noemt hij niet meer, hoewel toch een zoon *Jan* hem in de heerlijkheid Heenvliet opvolgt.

22) Archief heren van Voorne, inv.nr. (3).

23) Archief heren van Voorne, inv.nr. (153).

24) Archief heren van Voorne, inv.nr. (4).

25) Archief heren van Voorne, inv.nr. 26, reg. 27.

26) J. de Saint-Genois, Monumens anciens, Paris 1782, p. 422.

27) Ed. J. G. C. Joosting en S. Muller Hz., Bronnen voor de geschiedenis der kerkelijke rechtspraak in het bisdom Utrecht, le afd., dl. 1, 's-Gravenhage 1906, pp. 30-31.

28) V.R.O.A., XXXII, 1909, pp. 113 vlgg. nr. 9; afschrift in: HSS. 3e afd. nr. 797-9.

Ik bepaal mij voor deze moeilijkheid tot de eerste akte, die *Jan van Heenvliet* in zijn nieuwe hoedanigheid [29]) in 1307 uitvaardigde. Hij beleent zekere ***Hugo,*** zoon van ***Hugo*** met de lage ban van Rijswaard, bevestigd door ***Gerard*** heer van ***Voorne*** [30]). Hoewel de akte het feit niet meldt, kan het hier slechts om een familiezaak gaan. De eerste en laatste daad van *Jan*'s vader was van dezelfde aard, terwijl ook ***Gerard*** heer ***van Voorne*** zijn loopbaan start met de belening van een bloedverwant [31]). Ook de naam *Hugo* geeft te denken. *Hugo* ***is*** typisch voor de geslachten ***Voorne*** en ***Heenvliet.*** Daar deze *Hugo* niet in de genealogie ***Voorne*** valt in te passen, kan hij slechts een ***Heenvliet*** zijn en wel een tweede zoon van ***Hugo Vornekine***! Hij komt er met zijn familiedeel wel mager af want de sociale status van de rest van de familie zal hij niet bereiken met zijn schoutambacht. Dit zal de aanleiding zijn geweest bij de vervaardiging van het vidimus zestig jaar later, dat blijkens' de tekst opgemaakt werd voor ***Machteld*** vrouwe ***van Voorne*** door een vijftal van haar leenmannen. Van een uitspraak in deze zaak horen wij echter niet en ook de partijen blijven in het duister. Het geval doet zich echter voor als een typische familiezaak.

In dit verband moet ik de aandacht vestigen op een geschil met een zekere *Hugo* ***ver*** *Geilenz.,* waarin dezelfde *Jan* ***van Heenvliet*** verwikkeld blijkt [32]). De uitspraak werd gedaan door ***Dirk van Valkenburg,*** heer van Voorne, ***Machteld van*** *Voorne,* zijn vrouw, en *Jan* heer ***van*** *Arkel.* De uitspraak is ons echter slechts overgeleverd in een ongedateerd uittreksel, dat met zekerheid wegens de genoemde personen gebracht kan worden tot de jaren 1337 tot 1346. Voor mijn datering in de inventaris op het jaar 1337 heb ik gekozen op grond van de zestig jaar, die de akte van 1307 van het vidimus van 1367 scheiden. In 1337 zou dan een termijn van dertig jaar aflopen, wat voor het vestigen van een onzeker recht nog steeds, de gebruikelijke tijd is.

Hoewel de uitspraak door ***Dirk van Valkenburg*** *c.s.* ***op*** het eerste gezicht niets met de belening van 1307 van doen behoeft te hebben, ben ik van mening, dat de vraag naar het verband ertussen bevestigend moet worden beantwoord, *Jan* ***van Heenvliet*** legt de zaak voor aan zijn familie, wat hij niet zou dolen, wanneer zijn tegenpartij een vreemde zou zijn. Deze moet dus direkte familie zijn, wat ook de naam ***Hugo*** aangeeft. In feite is de keus zelfs zo gering, dat slechts de ***Hugo,*** zoon van ***Hugo,*** van 1307 als kandidaat in aanmerking komt. Alleen de andere naam kan een beletsel vormen, maar dit tel ik nauwelijks, daar van een dergelijk alias meer voorbeelden zijn. Zo heet in 1342 zekere *Jan Jacobsz.* ***ook*** *Jan „mire Vrouwenz."* [33]). Het kan dus niet anders, of ***Hugo Hugenz.*** en ***Hugo ver*** *Geilenz.* zijn een en dezelfde. Hij had sinds 1307 blijkbaar nog pretenties op zijn broer *Jan,* welke echter niet zijn gehonoreerd. ***Hugo*** en zijn nakomelingen zijn naamlozen geworden, die niet meer tot de adel behoren. Intussen heeft hij de goedheid gehad ons bekend te maken met de naam van zijn moeder, die daarmee de vrouw van ***Hugo Vornekine*** wordt.

Nu de naam eenmaal gevonden is, kan de afkomst van

29) Archief heren van Voorne, inv. nr. (265).
30) Archief heren van Voorne, inv. nr. 2'7, reg. nrs. 34 en 104.
31) Archief heren van Voorne, reg. nr. 635.
32) Archief heren van Voorne, inv. nr. (22).
33) S. W. A. Drossaers, Het archief van den Nassauschen Domeinraad, eerste deel, 's-Gravenhage 1948, reg. nr. 343.

Geile op overeenkomstige wijze als bij haar schoonmoeder *Justine* opgespoord worden. Toevallig treft het goed, dat de naam ***Geile*** omstreeks 1300 in de Nederlanden tot een enkel gebied beperkt blijft zoals een blik in de index op de rekeningen van de graven van Holland [34]) leert. Als vrouwennaam vindt men haar slechts' in Zeeland, zodat hier onze keuze gemaakt moet worden. Reeds dient zich een tweetal geslachten aan, genaamd ***Van Kampen*** en ***Van Kenisse,*** beide afkomstig van Noord-Beveland. Die van ***Kenisse*** bezitten de vereiste status niet want hun bezittingen zijn te klein [35]). Het gaat hier blijkbaar om een jongere tak van het geslacht ***Van*** *Kampen.* Overigens komt ***Pieter van Kenisse Hugenz.*** voor in het archief van Voorne, waarvan eenmaal zonder de geslachtsnaam [36]).

Geile moet daarom behoord hebben tot het geslacht ***Van Kampen.*** Van hen komt een ***Willem van Kampen*** in 1270 voor als bloedverwant van *Jan van Heusden* kennelijk wegens diens huwelijk met ***Adelisse van*** *Kattendijke.* In 1275 is hij grafelijk baljuw van Zierikzee en in 1290 wordt hij geteld onder de edelen van Zeeland [37]).

Hij lijkt tot een oudere generatie dan ***Geile*** te behoren en zou dus haar vader kunnen zijn. Laat ons echter eerst zien naar wat van zijn nageslacht zeker is. ***Hugo die*** *Gouwer,* zijn zoon, pacht in 1310 tienden van St. Pieter op Noord-Beveland [38]). In 1308 wordt hij genoemd onder de ambachtsheren aldaar [39]). Blijkbaar heeft ***Hugo*** een gelijknamige oom gehad, die in 1282 gestorven blijkt evenals, diens dochter ***Adelisse*** [40]). Deze ***Hugo*** stierf kennelijk zonder nazaten want anders hadden zij zijn tienden wel weten te verwerven.

Hugo die *Gouwer* moet vóór 1318 gestorven zijn, daar ***Dirk Splinter*** in dat jaar als voogd van zijn onmondige kinderen optreedt [41]). In 1330 blijken deze kinderen ***Willem*** en ***Gerolf*** te heten. Zij pachten wederom tienden op Noord-Beveland. Kort na zijn laatste optreden in 1342 [42]) sterft ***Willem,*** waarna zijn dochters *Flore, Katelijne,* ***Adelisse,*** ***Agatha*** en ***Geile*** zijn tienden inwinnen [35]).

Uit deze gegevens valt het volgende staatje op te maken:

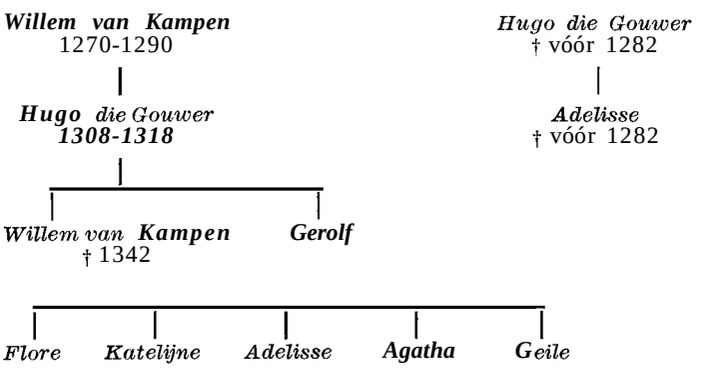

34) Maria J. van Soest † en Ph. van Hinsbergen, Indices' van persoons- en plaatsnamen op de grafelijkheidsrekeningen van Holland, Zeeland en Henegouwen, Utrecht 1941.
35) Indices rekeningen, passim.
36) Archief heren van Voorne, reg. nrs. 124, 225 en 266.
37) Van den Bergh, O.H.Z., II, nrs. 287, 716, 723 en 206.
38) L.R.K. 14 fo. 141, nr. 91.
39) L.R.K. 34 fo. 35.
40) F. Ketner, Oorkondenboek van het Sticht Utrecht tot 1301, dln. IV-V, 's-Gravenhage 1954-1959, nrs. 2126 en 2502.
41) Rek. IV, pp. 56 en 119.
42) F. van Mieris, Groot charterboek der graaven van Holland, Leiden 1753-1755, dl. II, p. 659.

Deze stamboom geeft aan, dat *Geile* een dochter zal zijn van *Willem van Kampen* (1270-1290) en daarmee een zuster van *Hugo* die *Gouwer* (1308-1318). Het treft nu goed, dat een *Geile van Kampen* nog in 1305 voorkomt en dan non te Rijnsburg is [43]). Het komt mij voor, dat zij niemand anders is dan de weduwe van *Hugo Vornekine*, hoewel de akte hierover alweer geen uitsluitsel geeft. Haar wapenfiguur, een grazende koe, geeft verder geen aanknopingspunten, of het moest zijn, dat het de geringe ouderdom van dat wapen aangeeft.

Het lijkt aardig hier in te gaan op een kwestie, die wijlen K. Heeroma bij zijn studie over de roman van Torec van Jacob van Maarland heeft opgeworpen [44]), daar hij een *Geile*, aan wie de roman „Alexanders geesten" is opgedragen [45]), in een zeker verband zou willen plaatsen met het hof van Voorne. Deze *Geile*, die hooguit ca. 1280 in de familie kan zijn gekomen, kan echter niet in aanmerking komen. De romans bestonden toen zeker al twintig jaar.

Thans kunnen wij overstappen op de zoon van *Hugo* en *Geile, Jan* genaamd. Het valt direkt op, dat deze naam een nieuwigheid in de familie voorstelt want van vaders- of moederszijde kan zij niet geërfd zijn. Kennelijk heeft het echtpaar aan een mode toegegeven, om zijn oudste zoon naar de telg van het gravenhuis te vernoemen [46]), in dit geval *Jan*, de aanstaande graaf, geboren in 1284 [47]). Iets dergelijks was blijkbaar zijn tante al overkomen, toen zij dezelfde naam kreeg als *Elisabeth* van *Brunswijk*, de gemalin van roomskoning *Willem II*, wier huwelijk in 1252 plaats vond [48]). Naderhand komt de vernoeming naar het gravenhuis ook in het geslacht *Van Voorne* te pas. De oudste zoon van *Gerard van Voorne* en *Heilwig van Borsele* heette *Willem*, hoewel de naam verdwijnt door zijn overlijden op jeugdige leeftijd [49]).

Jan van Heenvliet zal dus geboren zijn na 1284. Een nader argument voor zijn geboortejaar kan ontleend worden aan zijn belening met de heerlijkheid in 1307 [29]). Hiervoor was vereist, dat *Jan* zijn achttiende levensjaar begonnen was en zodoende de jaren des onderscheids bereikt had. Dit houdt in, dat hij in het jaar 1289 geboren zal zijn. Aangezien hij in 1344 of 1345 overleed, heeft hij een leeftijd bereikt van ongeveer 55 jaar, wat een behoorlijk gemiddelde is, maar niet direkt een hoge ouderdom.

Jan moet tweemaal in het huwelijk zijn getreden zoals mevrouw Ros, kol. 272, reeds veronderstelt. Dit vermoeden kan tot zekerheid verheven worden door te zien naar een akte van 1354, waarin *Machteld van Voorne* en *Jan van Heenvliet* uitspraak doen over een aantal doodslagen [50]). *Jan* blijkt hier als jongere zoon de rechten van een halsheer

43) M. Hüffer, Bronnen voor de geschiedenis der abdij Rijnsburg, 's-Gravenhage 1951, reg. 115.

44) K. Heeroma †, Maerlants Torec als „sleutelroman", in: Mededelingen der Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen, afd. Letterkunde, nieuwe reeks, dl. 36, nr. 5, Amsterdam-Londen 1973, p. 185.

45) Alexanders geesten van Jacob van Maerlant, opnieuw uitgegeven door Johannes Franck, Groningen 1882, p. XII.

46) Dólleman, Gewoonten naamgeving, p. 292 (voor 15e en 16e eeuw).

47) A. W. E. Dek, Genealogie der graven van Holland, Zaltbommel 1969[4], p. 17, XV A.

48) Dek, Genealogie Holland, p. 16, XIII A.

49) G. Brom, Bullarium Trajectense, dl. 1, 's-Gravenhage 1891, nr. 666.

50) Archief heren van Voorne, reg. nr. 80.

te hebben, zij het in overleg met de vrouwe *van Voorne*. Dit is alleen mogelijk, wanneer hij een oudste zoon uit een tweede huwelijk is. Men zie bijvoorbeeld het huwelijkskontrakt tussen *Gerard van Voorne* en *Elisabeth* van *Kleef*, waar zulks uitdrukkelijk in de huwelijksvoorwaarden wordt bepaald [51]).

Duidelijk komt het dit van de twee huwelijken ook naar voren, wanneer *Hugo van Heenvliet* (IV A) gestorven is. Er moeten dan enige geschillen tussen de familieleden opgeruimd worden, voordat van een nieuwe belening sprake kan zijn. Eerst verblijft *Hugo van Heenvliet* (V A) in zijn geschil met *Dirk*, zijn oom, en diens vrouw aan *Machteld van Voorne* [52]). *Jan, Albert, Gillis* en *Jutte van Heenvliet* doen hetzelfde [53]). Natuurlijk zouden de generatiegenoten niet afzonderlijk tegen hun oom geopponeerd hebben, wanneer zij uit een zelfde huwelijk sproten. Het valt intussen op, dat deze familiezaak op dezelfde manier wordt afgewikkeld als destijds tussen *Jan van Heenvliet* en *Hugo ver Geilen zoon*. In dit geval wordt *Hugo van Heenvliet* elf dagen na zijn verblijf met de heerlijkheid beleend [54]).

Vervolgens wil ik de opmerkzaamheid richten op de sterfdata van de broers *Albert* en *Gillis van Heenvliet*, die respektievelijk in 1399 en 1401 als levend worden vermeld. In vergelijking met *Hugo van Heenvliet* (IV A), beleend in 1345 en dus tenminste in 1327 geboren, zouden zij wel heel oud geworden zijn, gesteld dat *Jan van Heenvliet* maar één huwelijk had gesloten.

Hun zester *Jutte* wordt vermeld bij Van Gouthoeven [55]), die meedeelt, dat zij en haar man *Jan van de Maalstede* in 1343 in Vlaanderen vertoefden. Ik heb hen daar niet gevonden, maar dit gegeven stemt goed overeen met andere aanknopingspunten. Zoals bekend mag een dochter op twaalfjarige leeftijd een geldig huwelijk aangaan. Dit betekent vóór 1343, zodat *Jutta* op het laatst in 1331 geboren kan zijn. Voor haar echtgenoot *Jan van de Maalstede* zijn diverse kandidaten. Het meest lijkt een *Jan* in aanmerking te komen, die vermeld wordt vanaf 1329 tot (1359-1371) [56]).

Inderdaad neemt *Jan van Heenvliet* in 1330 maatregelen om zich baar geld te verschaffen. Hij draagt zijn tiende en jaarschot in het Oudeland van Heenvliet gedurende 1330 en 1331 voor 50 pond Hollands jaarlijks over aan *Gerard* heer *van Voorne* [57]). De 100 pond, die *Jan* op die manier verkreeg, waren hem niet genoeg en daarom leende hij nog 120 pond bij *Dirk van der Made*, waarvoor *Gerard* borg bleef [58]). Deze bedragen moet *Jan* nodig hebben gehad voor de lijftocht en de huwelijksgaven van zijn nieuwe vrouw.

Wij hebben *Jan* thans twee vrouwen toebedeeld en daarmee zijn ook de problemen verdubbeld, daar van geen van beide de naam bekend is. Gelukkig komt ons voor het eerste huwelijk een omstandigheid te pas, die ons totnogtoe niet van dienst kon zijn. De familie heeft kennelijk de gewoonte gehad de medegave van de echtgenote in geld te vragen, zodat geen

51) Archief heren van Voorne, reg. nr. 58 sub c.

52) Archief heren van Voorne, inv. nr. (26).

53) Archief heren van Voorne, inv. nr. (28).

54) Archief heren van Voorne, reg. nr. 213.

55) Van Gouthoeven, dl. 1, p. 182.

56) C. Dekker en J. G. Kruisheer, Het Victorinnenklooster Jeruzalem te Biezelinge, 1246—begin 17e eeuw, Odijk/Maarssen, 1973, t.g.o. p. 28.

57) Archief heren van Voorne, inv. nr. (204).

58) Archief heren van Voorne, inv. nr. (203).

strooigoed ons behulpzaam kan zijn voor haar identifikatie. Eventueel kunnen zij het na enige tijd van de hand hebben gedaan, zodat het resultaat gelijk is. Met *Jan van Heenvliet* is het anders gesteld, want hij blijkt in 1310 schout van Polsbroek te zijn [59]). Deze kwaliteit in een gebied, dat zo ver van Heenvliet af ligt, kan hij slechts aan zijn vrouw ontleend hebben. Daar dit gerecht grenst aan dat van de heren ***Uten Goye,*** ligt het voor de hand ***Jan's vrouw*** in dit geslacht te zoeken. Inderdaad is in later tijd een duidelijke relatie met dit geslacht, dat dan aangehuwd is aan de heren ***van Vianen,*** aanwijsbaar. In 1392 wordt ***Hugo van Heenvliet,*** ridder, beleend door ***Hendrik van Vianen*** met een niet nader aangeduid goed, dat hij en zijn ouders van de heren ***van Vianen*** in leen plachten te houden volgens een akte, die alleen vermeld wordt [60]). In het volgende jaar, wanneer ***Hugo*** de lijftocht van *Heilwig* ***van Borsele,*** vrouw van zijn zoon *Jan,* aanbeveelt, wordt hij aangeduid als „neef" van de leenheer [61]). Zijn zoon wordt niet meer als familie aangemerkt [62]). De relatie blijkt uit het volgende staatje:

Gijsbert uten Goye
† 1313/1314
|
Gijsbert uten Goye
† 1317
|
Katharina** uten **Goye
X
Hendrik von ***Vianen***
† ***1352***
|
Gijsbert van Vianen [63])
† 1391
|
Hendrik van. Vianen
† 1417

Jan van ***Heenvliet***
† 1344/1345
|
Hugo van Heenvliet
† ***136711368***
|
Hugo van Heenvliet

Wanneer ***Jan van*** *Heenvliet* getrouwd zou zijn met een dochter van *Gijsbert uten* ***Goye*** (†1313/1314), zijn inderdaad in het middeleeuws' spraakgebruik ***Hendrik van Vianen*** en *Hugo* ***van Heenvliet*** in 1393 neven, zij het vijfdegraads. Blijkbaar was hun relatie nog niet in vergetelheid geraakt. Met *Hugo*'s zoon is dat wel het geval.

Ondanks de vage aanduiding kan het leengoed tot op zekere hoogte bepaald worden. ***Hugo*** wordt meermalen als belender genoemd te Lakerveld [64]). Waar dit goed gebleven is, werd nog niet gevonden. Daarnaast waren er nog drie hoeven land in Culemborgerbroek, waarvan ***Hugo*** in 1392 een verkoopt aan ***Jan van*** *Ijseren* voor ***325*** oude Franse schilden [65]). De andere twee hoeven zijn gekomen aan *Lam-*

59) N. Plomp, Haastrecht en de Van Haestrechts, in: Holland, jrg. 7, 1975, pp. 65-67.
60) Leenhof Vianen, inv. nr. 6, fol. 6 v.
61) Leenhof Vianen, inv. nr. 6, fol. 63.
62) Leenhof Vianen, inv. nr. 7, fol. 23.
63) P. G. F. Vermast, De Heeren van Goye, in dit tijdschrift, jrg. LXVII, 1950, kol. 245-246; A. W. E. Dek, De adellijke geslachten Van Culemborg en Van Vianen, stammende' uit de heren van Bosinchem, alsmede de uit de Van Culemborg's spruitende heren van Boxmeer, in dit tijdschrift, jrg. XCII, 1975, kol. 126-128.
64) Leenhof Vianen, inv. nr. 6, fol. 3, 4, 17 v., 30 v. en 73 v.
65) Leenhof Vianen, inv. nr. 6, fol. 11 v.—12.

bert ***wan de Wetering*** [66]). Al met al is de waarde van dit leengoed groot genoeg om het veertiende-eeuwse huwelijk afdoende te kunnen steunen.

Met het tweede huwelijk zijn wij minder gelukkig. Blijkbaar moet het in 1330 gesloten zijn en werd dochter *Jutte* in 1331 geboren. Deze naam en die van *Gillis* heeft de nieuwe vrouw in de familie gebracht. Families, waarin beide namen tevoren voorkomen, werden echter niet gevonden. Wel verdient de lening, die ***Jan van Heenvliet*** afsloot bij ***Dirk van der Made*** [58]) nadere aandacht. Deze had voor ***Dirk een eigen***aardig gevolg, daar hij in hetzelfde jaar zijn nicht ***Elisabeth van der Made*** moest bijspringen met 500 pond om het goed Made van de graaf terug te kopen. In de grafelijke registers is de oorspronkelijke datering met een jaar verschoven [67]), zodat ***Dirk*** meer tijd kon vinden om het benodigde bijeen te brengen.

De veronderstelling ligt daarom voor de hand een familierelatie tussen ***Dirk van der Made*** en de tweede vrouw van ***Jan van Heenvliet*** te vermoeden. Waarom zou hij haar anders hebben laten voorgaan boven zijn nicht, waar het zelfs om het stamgoed van de familie ging ? Verder gaat onze kennis echter niet. Wel was bijvoorbeeld ***Dirk van Sassenheim,*** zijn neef, gehuwd met *Jutte* ***van*** *Benthem* [68]), maar voor *Gillis* ***is*** hier geen plaats, Men zou de naam met een Zeeuw willen verbinden, maar wie ?

Toen met *Machteld* ***van Voorne*** in 1372 het huis ***Voorne*** uitgestorven was, moesten de heren ***van*** *Heenvliet* de heerlijkheid verheffen bij de graaf van Holland. Dit geschiedde in 1375, maar eigenaardig genoeg is de akte in de eigentijdse registratie doorgehaald [69]) ten teken, dat de belening niet gold. Wel is dezelfde akte naderhand erkend door een nieuwe inschrijving [70]). Er moet hier iets eigenaardigs aan de hand zijn, Inderdaad treffen wij in een tweetal oude registers van het grafelijke archief notities aan betreffende een nu verloren charter, gedateerd 16 maart 1376 [71]). Hierin verblijft ***Hugo van Heenvliet*** aan de graaf van twee doodslagen, gepleegd door ***Liclais,*** zijn broer, onder verband van zijn goed. Weer duikt het thema van de familiezaak op, zij het in iets ander verband dan de vorige malen. In dit geval verhindert ***Liclais*** zijn broer in het rustige bezit van de heerlijkheid.

De vrouw van ***Hugo van Heenvliet*** (IV A), genaamd ***Elisabeth van Kruiningen,*** wordt slechts vermeld door W. A. baron van Spaen [72]). Zij moet dan een dochter zijn van *Jan* ***van Kruiningen*** en ***Margaretha van Borsele. Margaretha*** komt echter niet voor in de genealogie ***Borsele*** [73]). *Jan* ***van Kruiningen*** zal degene zijn, die voorkomt vanaf 1297 en sterft ca. 1347 [74]). Inderdaad was hij gehuwd met een ***Margaretha,*** waarvan de naam in het duister blijft. Overigens zou deze dochter wel een nakomertje moeten zijn geweest.

66) Leenhof Vianen, inv. nr. 9, fol. 38.
67) L.R.K. 1, fol. 84; daarbij L.R.K. 2, fol. 68 v., nr. 453 en fol. 73 v., nr. 479; L.R.K. 49, fol. 8 v.
68) L. J. van der Klooster, De Oude Hofstede te Sassenheim en haar bewoners, in dit tijdschrift, jrg. LXXVI, 1959, kol. 461.
69) L.R.K. 50, fol. 168 v.; in de marge: „nichil est".
70) L.R.K. 62, fol. 180.
71) L.R.K. 418, fol. 58, nr. 58; L.R.K. 435, fol. 42.
72) S. M. van Zanten Jut, Inventaris van de collectie Van Spaen, 's-Gravenhage 1951, inv. nr. 182, dl. III, fol. 299-301.
73) H. Obreen, Het geslacht van Borselen, in dit tijdschrift, jrg. XLV, 1927, kol. 242 vlgg.
74) A. W. E. Dek, Genealogie der Heren van Cruyningen, in: Jaarboek van het Centraal Bureau voor Genealogie, dl. XI, 's-Gravenhage 1957, pp. 85-88.

Genealogie van de heren van Heenvliet

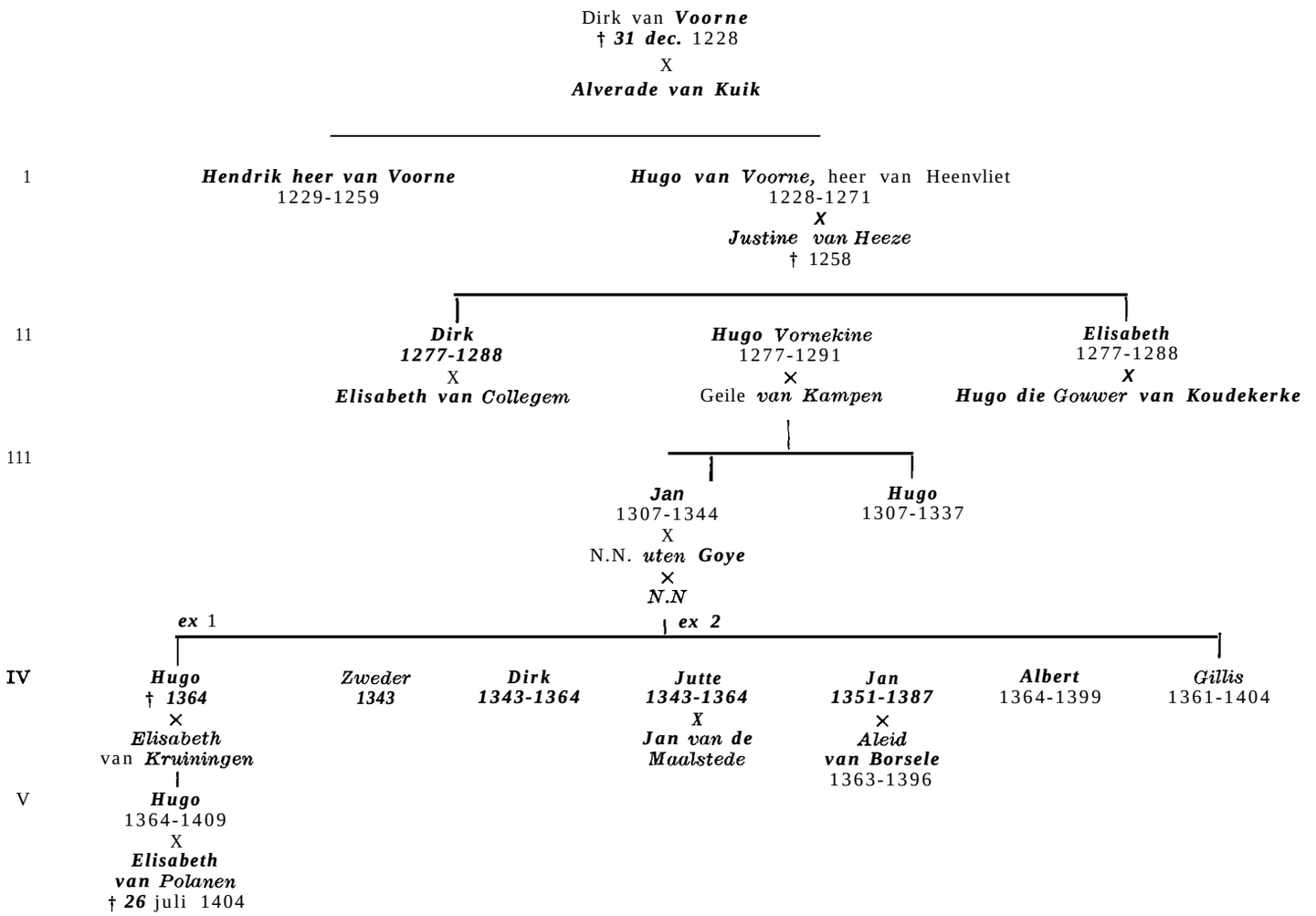

Het is ook niet duidelijk, waarop de kennis van Van Spaen berust. Wellicht heeft hij deze ontleend aan de zogenaamde registers van Kruiningen, waarvan het bestaan bekend is maar die thans niet meer te vinden zijn [75]).

Van de laatste telg van *Heenvliet,* eveneens ***Hugo*** genaamd (V A), hier behandeld, is de naam van zijn vrouw volledig bekend. Haar man vestigt in 1369 de lijftocht van ***Elisabeth,*** dochter van *Filips van Polanen,* ridder, op 240 pond jaarlijks [76]).

Ik wil deze bijdrage besluiten met de sterfdatum van *Elisabeth*. De dagdatum treft men aan in het necrologium van de St. Servaas abdij te Utrecht [77]). Het heet daar: „Domina Elisabe, matrona in Heenvliet, que contulit nobis 2 annulos et X lib.". Zij werd herdacht op 26 juli (VII kal. aug.). Zoals gebruikelijk wordt in het necrologium geen jaar opgegeven, een mode, die bij St. Servaas tot ca. ***1420*** blijkt voort te duren. Door de rangorde van de inschrijving staat de identiteit van ***Elisabeth*** daarmee voldoende vast. Daar zij het laatst in de bronnen voorkomt op 10 juni 1404 en als overleden wordt vermeld op 5 april 1405 [78]), moet zij dus op 26 juli 1404 gestorven zijn.

Mijn beschouwingen over de oudere generaties van de heren ***van Heenvliet*** zijn tot een eind gekomen. Dit geslacht begon zijn carrière welvarend genoeg als rijkelijk gegoede zijtak van het huis ***Voorne.*** In één opzicht geven de leden echter een probleem: op één uitzondering na was de volledige naam van hun echtgenotes niet bekend. Het komt inderdaad meer voor, dat een geslacht, welks vermogen inteert, hetzelfde verschijnsel oplevert. Ik denk bijvoorbeeld aan de familie ***Van Bierbeke*** [79]). Wanneer dit geslacht de laatste generaties bereikt, blijven de namen van de vrouwen in het ongewisse in tegenstelling tot vroeger tijd.

In deze leemte hebben wij willen voorzien. Slechts in één geval konden wij daarbij een beroep doen op leengoed, want de familie ***Van Heenvliet*** blijkt zich reeds ontwikkeld te hebben tot een modern geslacht, dat geld stelt boven goed, zeker wanneer dat ver weg ligt. Daarom waren wij gedwongen in de andere gevallen een beroep te doen op naams-

75) Vermast, Heeren van Goye, 1950, kol. 213.

76) Archief heren van Voorne, reg. nr. 214.

77) Ed. in: Archief voor de geschiedenis van het aartsbisdom Utrecht, dl. 27, Utrecht 1901, p. 144.

78) Van der Klooster, Hofstede Sassenheim, kol. 466.

79) A. van de Rest, La famille de Bierbais (1096—1265), in: Brabantica. Recueil de travaux de généalogie, d'héraldique et d'histoire familiale pour la province de Brabant, V, première partie, Brussel 1960, pp. 47-73.

gelijkenis om familiebanden aannemelijk te maken, hoewel deze methode de zekerheid van akten moet missen.

Bij1age

Ic Ian van Heenvliet make cond allen luden. al eest dat ic brieve hebbe van [minen here] // Diederike ende van minen here Heynrike. daer god die ziele of hebben moet wil[eneer] // heren van Vorne. die si gaven min heren Hughe minen oudervader daer in s[taet] // in enen poynte dat si hem gaven te lene dertich march van die bede in Walgh[eren] // dat [ve]rlie ic dat ic die dertich march. niet sculdich en ben te h---. w[ant] //si ledich zien gh[eworden] an die heren van Vorne ende aen hem besterven. ende de[s so] // scelde ic die heren van Vorne quite in orconde des briefs bezeghelt met o[nsen] // zeghele int jaer ons heren duzent driehondert acht ende twintich. op den jaer[s] //avond.

Archief heren van Voorne, inv. nr. 6: met fraement van het afhangend zegel van Jan *van Heenvliet*, ø 31 mm., randschrift: + SIG[ILLUM IOHANNIS DNI DE HEENVLI]ET. On dit sterk beschadigde zegel is nog flauw de omtrek van het rechtsonder geplaatste schild te zien.

Hendrick van Rhijn,

de vertaler van Batavia **Sacra** van Van **Heussen.**

door JEANNETTE P. M. TIMMERMAN-VAISSIER.

Onder soortgelijke titel als hierboven verscheen in „Het Boek" (reeks III, dl. XXIV, 1960-1961, blz. 187w.) een bijdrage van Dr. A. J. van de Ven. In deze publicatie maakte hij de resultaten bekend van een genealogisch onderzoek naar de vroeg-1 8de-eeuwse Delftse auteur, vertaler en uitgaver ***Hendrick van Rhijn.*** Hierin beschreef hij hem als een nog „altijd wat nevelachtige figuur", voornamelijk doelend op diens jeugdjaren tot ca. 1684, de fase van zijn leven, die tot dan toe vrijwel in de mist gebleven was [1]).

Uit de passage van een brief, waarin Apostolisch-Vicaris J. van Neercassel in 1684 over zekere kwestie betreffende de theologisch student ***Hendrick van Rhijn*** schreef aan de president van het College De Hoge Heuvel (Alticollense) te Leuven, en waarbij hij hem als „juvenis Delphensis" betitelde, concludeerde Van de Ven: „op betrekkelijk jeugdige leeftijd zal hij naar Delft zijn gekomen. Of zijn ouders toen nog in leven waren, moet bij gebrek aan gegevens in het midden blijven (. ..); blijkbaar woonde hij toen reeds geruime tijd te Delft, en was zijn afkomst uit Naaldwijk vergeten geraakt".

Onderzoekingen ten behoeve van die publicatie, verricht in archieven van Naaldwijk en Monster, leverden niets op. Uit Delftse doop-, trouw- en grafregisters kwam wel een aantal biografische gegevens voor den dag, doch pas vanaf ***Van Rhijn's*** huwelijk met ***Anna Ariens van Berckel*** in 1690, zoals b.v. de doopinschrijvingen van zijn drie kinderen, waarbij als meter van zijn zoon ***Franciscus,*** in 1699, een ***Anna van*** *Rhijn* genoemd werd.

Een volgende passage uit de studie van Van de Ven luidde: ... verdere gegevens over het (ouderlijk) gezin en de familie ***Van Rhijn*** ontbreken. Opvallend is de naam van ***Anna van Rhijn.*** Misschien was zij een zuster van ***Hendrick*** en wellicht was zij het, die gehuwd was met ***Gerrit*** *Jansz.* ***van Hove.*** Dit laatste echtpaar heeft van 1696-1705 viermaal een kind laten dopen in de kerk van St. Ursula op het Bagijnhof, waarbij in 1696 en 1701 ***Hendrick van*** *Rhijn* en *Dirkje* ***van*** *Rhijn* als peter en meter fungeren en in 1699 ***Anna van Berckel",*** en vervolgens: „de veronderstelling ligt nu voor de hand, dat ***Anna*** en *Dirkje* ***van Rhijn*** zusters van ***Hendrick*** zijn geweest. Eén dezer zusters had een moeilijk karakter". Dit bleek nl. uit een brief van J. Nanning, pastoor te Weesp, aan de Vicaris-generaal J. van Heussen te Delft, d.d. 24 aug. 1716, „... U Eerw. de goedheid had van heer ***Van Rijn*** aan te zetten om zijn oudste zuster, die vrij wat koppig en wonderlijk tegen mij is, nadrukkelijk hierover te vermanen". (Ter verduidelijking dient hieraan toegevoegd, dat ***Van Rhijn*** al sinds 1703 weduwnaar was: daarvóór waren zijn drie kinderen reeds op prille leeftijd overleden). Tot zover het artikel van Van de Ven.

Aangezien namen van kinderen en doopgetuigen in een genealogisch onderzoek vaak een belangrijke hulpbron zijn, zoals ook reeds uit het bovenstaande gebleken is, werd het doopboek van de St. Ursula") nogmaals nagetrokken. Hierbij kwam voor den dag, dat behoudens de vier door Van de Ven — niet met name — genoemde kinderen van zuster ***Anna*** en ***Gerrit*** *Jansz.* ***van Hove*** er nog twee werden gedoopt, aldus: 2 mei 1693 ***Adriaan*** (doopgetuigen: ***Georgius Groenewege*** en ***Anna*** *Arents* ***(van*** *Berckel* ?)***)*** ; ***3*** dec. 1696 ***Petrus*** (doopgetuigen: ***Henricus*** en *Dirkje* ***van Rijn)*** ; 10 maart 1699 ***Egbertus*** (doopgetuige: ***Anna van Berckel);*** 2 juli 1701 ***Franciscus*** (doopgetuigen: ***Henricus*** en *Dirkje* ***van Rijn); 18 juli 1703*** ***Franciscus*** (doopgetuige: *Dirkje* ***van Rijn,*** in plaats van ***Jacobus van Rijn*** en zijn echtgenote), en 20 aug. 1705 ***Anna*** (doopgetuige: *Magtildis* ***van der Meer).***

Opmerkelijk hierbij was, dat zowel een zoon van ***Hendrick*** als, tweemaal, een zoon van ***Anna*** *„Franciscus"* gedoopt werden. Dit gaf aanleiding om te gaan zoeken naar een mogelijke vader, c.q. grootvader, ***Franciscus van Rhijn.*** Inderdaad werd er een *Franck van Rijn* aangetroffen en wel vanaf 1671 (het jaar waarin de R.K. doop-, trouw- en overlijdensinschrijvingen van de St. Ursulakerk op het Bagijnhof aanvangen). Van het echtpaar *Francq* ***Hendriks van Rijn*** en ***Grietje Dirks*** werd 26 juni 1671 een zoon ***Petrus*** gedoopt, waarbij dom(inus) *Mathias* ***van Rijn*** en ***Mat-ia Hendriks*** als doopgetuigen fungeerden: 29 aug. 1672 werd nogmaals een zoon ***Petrus*** gedoopt, met *Maertie* ***Hendriks*** als meter. In het begraafregister van de Oude Kerk werd 20 febr. 1673 [3]) vermeld: „een kind van *Franck* ***van Rijn,*** aen de Haegpoort". Een jaar later stond in de lijst van overledenen van de St. Ursula d.d. 26 mei 1674 opgetekend: *„Grietje* ***Dirks van Rijn";*** in het begraafregister van de Nieuwe Kerk werd zij 29 mei 1674 [4]) ingeschreven als: *„Grietje Dirx,* huisvrouw van *Franck* ***Hend.s. van Rijn,*** bij de Haegpoort, (begraven) in de kerk, 3 minderj (arigen) ". Dit betekent, dat zij ná de twee eerder overleden zoontjes nog drie minderjarige kinderen naliet.

Vlak voor haar dood, nl. op 25 mei 1674 [5]), werd het testament opgemaakt door notaris C. Ouwendijk: ***„Vranck Hendricks van Rijn,*** coorencooper, ende ***Grietje Dirxdr. Groenewegen,*** echteluyden, wonende int Noordeynde bij de Wateringsepoort deser Stadt" [6]), waarbij als erfdeel voor de

1) Ook Mr. J. J. A. Lucas memoreerde het zich verschuilen van Van Rhijn in zijn geschriften achter de initialen H.V.R. (Haarl. Bijdragen, dl. 57, blz. 434 w.).

2) Gemeente-archief, Delft (= G.A. Delft), inventaris Doop-, trouw- en begraafregisters, no. 116 (= D.T.B. no. 116).

3) G.A. Delft, D.T.B. no. 42.

4) G.A. Delft, D.T.B. no. 42.

5) G.A. Delft, Notarieel archief (= Not. Arch.), no. 2209, acte 20.

6) De Haagpoort en de Wateringsepoort lagen op korte afstand van elkaar in de N.W.-hoek van Delft.

na te laten kinderen ieder twee zilveren lepels en 200 gulden toegezegd werd en waarin tevens de Weeskamer [7]) uitgesloten werd.

Hetzelfde jaar nog, 17 nov. 1674 [8]), ondertrouwde vader „*Vranck Hendricks van Rijn*, coorecooper, weduwnaer uit 't Noorteinde met *Catharina van der Linden*, weduwe van *Johan Arents van der* Straten, woonagtig in Den Haagh". Zij had één voordochter, *Geertruid Jans van Straten*. Van de kinderen uit dit tweede huwelijk bleef alleen hun zoon *Jacobus* in leven: hij werd 31 okt. 1678 gedoopt in de Begijnhofkerk. Het echtpaar *Van Rhijn-Van der Linden* liet 30 maart 1693 [9]) voor notaris R. van Edenburgh zijn testament maken. 's Mans drie voorkinderen, genoemd „*Hendrick, Annetje* en *Dirck van Rijn*" [10]), zouden de legitieme portie ontvangen, bestaande uit zilveren lepels, lakens, servetten en de helft van een obligatie, inplaats van hun vaderlijk goed; het overige werd bestemd voor zijn huisvrouw: zoon *Jacobus zou* een uitkering van 100 gulden krijgen, gealimenteerd worden tot zijn 25ste jaar en het portret zijner ouders zou voor hem zijn. Tot zijn voogden werden benoemd: zijn moeders broer *Bartholomeus van der Linde* in Den Haag, *Hendrik Jans. van der Post* aan de Rijndijk, neef van de vader, en de oudste zoon *Hendrik*. „*Catharina Jacobs van der Linden*, huisvrouw van *Francq van Rijn* int Noorteinde over de Witte Mole" werd 13 sept. 1693 [11]) in de Nieuwe Kerk begraven. Zij liet één meerderjarig (haar voordochter *Geertruid)* en één minderjarig kind (*Jacobus*) na.

„*Franc van Rijn*, in de Z. Annenstraat over de Roskam" werd 6 juni 1699 [12]) in de Nieuwe Kerk ter aarde besteld. Hij had toen één minderjarig en drie meerderjarige kinderen.

Het hieraan voorafgaande gedeelte betrof het gezin *Van Rhijn* gedurende de periode dat het in Delft woonachtig was. Wanneer het zich aldaar gevestigd had, bleek zonder meer niet te achterhalen. Ook in archiefstukken van Haagse notarissen kwam *Franck Hendriks van Rhijn* eveneens vanaf 1671 voor: als voogd, borg, getuige of schuldenaar, wonend te Delft als korenkoper.

Min of meer toevallig werd een belangwekkende notariële acte d.d. 19 sept. 1697 [13]) aangetroffen, waarbij de Delftse notaris A. Leeuwenhoek namens *Frank Hendriks van Rijn*, te Delft, *Maertie Hendriks van Rijn*, wede. van *Jan van der Post*, te Koudekerk en *Pieter Cors. Kouwenhove*, wedr. van *Jannetie Hendriks van Rijn*, te Wateringen, erfgenamen van hun zuster, *Maritie van Rijn*, overleden binnen Delft, procuratie verleende aan *Hillebrand Cors. van Groenewegen*, bouwman in Groeneveld, om uit naam van deze erfgenamen de helft van een huis met erf in Wateringen te verkopen, welk huis haar, *Maritie van Rijn* en *Maritie Leenders Tetteroo* d.d. 10 febr. 1668 [14]) verkocht was voor ƒ 600,— en waarvan de wederhelft met de inboedel toebehoorde aan de erfgenamen van *Maritie Leenders Tetteroo*, „ongehuwde bejaarde dogter, gewoond hebbende en overleden (15 febr. 1697 [15]) binnen Wateringen".

Genoemde *Maritie Hendriks* van *Rijn* was volgens het overlijdensregister van de St. Ursula „geestelijke Maegd" en reeds overleden 6 sept. 1680 [16]). Zij werd in de Nieuwe Kerk begraven op 9 sept. 1680, met de toevoeging: bejaarde dogter, bij de Haegpoort". Mogelijk woonde zij toen bij haar broer *Frank* in huis.

Het huis in Wateringen kon pas na 1697 verkocht worden, nadat de mede-eigenares overleden was.

Het feit dat twee van *Frank Hendricks'* zusters, Jannetie en *Maritie*, eertijds in Wateringen woonachtig waren, zoals uit het voorafgaande bleek, gaf aanleiding om in deze plaats te gaan zoeken naar de mogelijke herkomst van de familie *Van Rhijn*. Dit leverde de gewenste resultaten !

In het oud-rechterlijk archief van Wateringen kwam het volgende transport voor: d.d. 16 april 1667 [17]) verkocht *Frank Hendriksz. van Rijn* zijn huis in Wateringen, omschreven als: „zekere woning, als huys, schuyr, bargen en geboomte (...) met de beste wagen mette touwen, de plougen en eggens mette touwen, alle de lossen plancken, berden, onderlagen in de bedtsteeden (...) voor ƒ 1622,—". Hij woonde hier sinds 3 juni 1662 [18]), toen hij deze behuizing aankocht, inclusief landbouwgereedschap en de te velde staande gewassen op twee morgen bruikwaarland. Een half jaar tevoren, 30 nov. 1661 [19]), had hij voor zeven jaar 25 morgen weiland voor ƒ 450,— 's jaars gehuurd, gelegen in Naaldwijkerbroek, onder de jurisdictie van Wateringen, Als borgen bij dit huurcontract, verleden voor notaris F. van Schorrenbergh, stonden *Dirck Corsz. Groenewegen*, wonende in Poeldijk, en *Mathias van Rijn*. Als aansprakelijk voor eventuele achterstallige pachtgelden stelden zich: *Frank Hendricks van Rijn*, *Mathias van Rijn* en *Pieter Cornelis*, tuinman, namens zijn echtgenote en ook namens hun minderjarige zuster *Maria Hendricx van Rijn*, onder verband van haar vaderlijk erfdeel.

Aangenomen mag worden, dat voornoemde *Dirk Corsz. Groenewegen* de schoonvader was van *Frank Hendricks van Rijn*. Deze laatste was in 1661 ca. 26 jaar. Dit viel op te maken uit een notariële acte d.d. 18 dec. 1666 [20]), waarin „*Vranck Hendr.s. van Rijn*, 31 jaar en wonende in Naeldwyckerbroeck" als getuige genoemd werd bij een ruzie in een herberg te Wateringen.

In bovengenoemd huurcontract werd verder als zijn broer

---

7) **G.A. Delft, Weeskamerarchief, dl. 11, fol. 156.**

8) **G.A. Delft, D.T.B. no. 131, fol. 110.**

9) **G.A. Delft,** Not. Arch., **no. 2273, fol. 12.**

10) **„*Dirck*", moet „*Dirckje*" zijn; „a slip of the pen" van de notarisklerk, zoals verderop blijken zal.**

11) **G.A. Delft, D.T.B. no. 45.**

12) **G.A. Delft, D.T.B. no. 46.**

13) **G.A. Delft, Not. Arch., no. 2431.**

14) **Alg. Rijksarchief (= A.R.A.), Oud Recht. Archief (= O.R.A.) Wateringen, no. 36, fol. 125.**

15) **A.R.A., Suppl. D.T.B., Kopieën, no. 36 (Wateringen). Dit huis in Wateringen, aan de Herenstraat, is in 1'701 namens bovengenoemde erfgenamen voor ƒ 550,— verkocht aan Mr. Hendrik Roos, advocaat te Rotterdam, een goede bekende van de geestelijkheid op het Bagijnhof te Delft. Deze officiële verkoop moet echter gezien worden als een zekere schijnvertoning, aangezien het bewuste pand reeds vanaf het overlijden van Maritie *Leenders Tetteroo* in 1697 het eigendom was van de pastorie van Wateringen, zoals blijkt uit een losse, ongedateerde aantekening in het R.K. kerkregister van Wateringen: „(. . .), noch uyt de voornoemde summa (van donaties voor mis-stipendia) is betaelt het halve huys bewoont van *Maria Tettro* en andere geestelijck . . . 515 gulden,** welcke sal **geheel** comen **de** pastori **post** mortem **praenominatae,** maer **moet daer woone tot haer leven en ghenieten (. . .)". *Op* de lijst van overledenen in datzelfde register is ingeschreven op 15-2-1697: „*Mary Leenerts Tetterode*, devota".**

16) **G.A. Delft, D.T.B. no. 43.**

17) **A.R.A., O.R.A. Wateringen, no. 36, fol. 84.**

18) **A.R.A., O.R.A. Wateringen no. 35, fol.** 160 v.

19) **G.A. 's-Gravenhage, Not.** Arch., **no. 627, fol. 80.**

20) **G.A. 's-Gravenhage, Not.** Arch., **no. 779, fol. 48 v.**

Mathias van Rijn genoemd: deze zagen wij reeds als doopgetuige bij *Frank*'s zoon *Petrus* in 1671. Hij werd daar „Dom(inus) ***Mathias van Rijn"*** genoemd. In die jaren, 1661-1679, immers was hij pastoor in het naburige Rijswijk. Hij overleed aldaar op 28 sept. 1679 [21]).

De in 1661 minderjarige ***Maria Hendricx van Rijn*** was degene die in 1668 tezamen met ***Maritie Leenders*** *Tetteroo* het huis in Wateringen kocht, daar waarschijnlijk als „klopje" enige jaren gewoond heeft en later naar Delft verhuisde, waar zij in 1680 stierf, zoals reeds boven vermeld. Deze ***Maria Hendricx*** werd, evenals haar zuster ***Maertie Hendricx,*** ook al eerder genoemd, nl. als de respect. peettantes bij het dopen van de zoontjes van hun broer ***Franck*** in 1671 en 1672. Ook behoorde *Maertje* ***Hendriks,*** weduwe van ***Jan van der Post, te*** Koudekerk, in 1697 tot de erfgenamen van haar zuster ***Maria,*** bij de verkoop van het huis in Wateringen. De zoon van laatstgenoemd echtpaar, ***Hendrik Jans. van de· Post,*** werd in het testament van 1693 Q) van zijn oom ***Franck Hendriks van Rijn*** benoemd tot één der voogden over diens minderjarige zoon ***Jacobus.***

Ten slotte „*Pieter Cornelis,* tuinman", ook vermeld in het bewuste huurcontract, is te herkennen als ***Frank van Rhijn's*** zwager, ***Pieter Cors. Kouwenhove,*** in 1697 weduwnaar van *Jannetje* ***Hendriks van Rijn*** te Wateringen, eveneens erfgenaam van zijn schoonzuster ***Maria Hendriks van*** *Rhijn*.

De levens-puzzle van ***Hendrick van*** *Rhijn* en zijn ouders was hiermee rond op het tijdsbestek van 1667-1671 na.

Het eigenaardige in deze kwestie was, dat vader ***Franck*** vóór 1667 als landbouwer werkzaam was geweest en na 1671 als korenkoopman in Delft opdook.

Ook hier werd wederom de oplossing gevonden via de naam van een doopgetuige. In dit geval via ***Georgius*** *(= **Joris)** Groenewegen,* in 1693 peter van een kind van het echtpaar ***Van Hove-Van*** *Rhijn*. De vele testamenten, van 1664 tot 1708, die het kinderloze echtpaar ***Joris Dircks*** *Groenewegen* en ***Adriana Adriaens de Lange*** te Delft woonachtig, het passeren, leverden enige interessante gegevens op. In het testament d.d. 4 april 1670 [22]) legateerde ***Joris Dircks Groenewegen,*** broodbakker „aen de kind off kinders van ***Grietje Dirx Groenewegen,*** sijne halve zuster, jegenwoordich sijnde in Holsteyn, de somme van 200 guldens". In het testament van 3 aug, 1673 [23]) luidde het: „(...) ende laetstelijck ***Griefje Dirx Groenewegen*** sijne halve suster, wonende alhier int Noordeinde, de somme van ƒ 250,—".„*Joris* ***Dircx Groenewegen,*** weduwnaar aan de Verwersdijk" wordt 7 mei 1708 [24]) in de Nieuwe Kerk bijgezet: zijn vrouw „*Adriaantje* ***de Lange,*** aan de Pontemarct" was daar reeds 29 nov. 1691 [25]) opt Choor" begraven. De boedelscheiding had plaats op 9 mei 1708 [26]). De erfenis werd in twee gelijke delen verdeeld voor de wederzijdse families. Onder een uitgebreid aantal neven en nichten erfgenamen kwamen ook de namen van de kinderen ***Van Rhijn*** voor: „(...) alsmede de naergelaten kinderen van sijn overleden halve suster *Margareta* ***Dircx Groenewegen,*** verweckt bij . . . (niet ingevuld) ***van Rijn,*** met namen ***Hendrick van Rijn, Anna van Rijn,*** weduwe van ... (niet ingevuld) ende ***Dirckie van Rijn,*** ongehuwde meerderjarige dogter". Op de lijst van doodschulden stond nicht ***Dirckie*** nogmaals genoemd: „(. . .)***Dirckie van Rijn*** competeert voor 't bewaken van 't lijck van den overledene, in den tijt van vier dagen en vijf nagten, de somme van ƒ 5,—". Zij was namelijk begijn, zoals bleek uit de dodenlijst van de St. Ursulakerk op 14 juni 1726: „ ***Theodora van*** *Rhijn,* devota". Zij werd 17 juni 1726 [27]) begraven op het kerkhof van de Oude Kerk als: ***„Dirckje van Rijn*** aen de Oude Delft, op 't Bagynhoff, bejaarde vrijster".

Ook ***Hendrick*** woonde bij zijn overlijden, 18 april 1732 [28]) „ op 't Bagynhoff in 't Ronde Glas".

Toen ***Anna van*** *Rhijn,* als laatste van de drie, begraven werd in de Oude Kerk, op 21 maart 1740 [29]), luidde de inschrijving: „*Anna* ***van Rijn,*** wede. van ***Gerrit Hovingh,*** aan de noordsijde van de Gasthuyslaan by de Brouwerij, kerkegraft, 5 meerderj (arigen)".

Om nog even terug te komen op het tijdelijke verblijf van het gezin ***Van*** *Rijn-Groenewegen* in Holstein: het motief voor deze emigratie laat zich wel raden. Aldaar was namelijk in de loop der 17de eeuw een mogelijkheid ontstaan voor katholieken, afkomstig uit de Republiek, om buitenlandse handelsbetrekkingen aan te gaan, speciaal met het Oostzeegebied. Het was hun immers van eigen kerkelijke zijde niet geoorloofd deel te nemen in de Oostindische Compagnie [30]). De in het begin van dit artikel genoemde Apostolisch-Vicaris Van Neercassel, die veelal in Delft op het Bagijnhof verbleef, was ook ten zeerste betrokken bij deze onderneming in Holstein, met haar economische, politieke en kerkelijke aspecten.

De relatie, die mogelijk al in 1667 tot stand zou zijn gekomen tussen hem en het gezin ***Van*** *Rijn-Groenewegen* via de pastoor van het naburige Rijswijk, ***Mathias van Rijn,*** heeft in ieder geval bestaan in de jaren nà 1683, toen de jonge, talentvolle ***Hendrick van Rhijn,*** boerenzoon van huis uit, later te Delft wonend te midden van familieleden uit de geestelijke stand, zich tot het priesterambt voelde aangetrokken.

Toen hij later, na enige jaren studie in Leuven en bij de Cisterciënsers van de abdij te Orval, omstreeks 1686 naar Delft terugkeerde, was het niet verwonderlijk, zoals in het artikel van Van de Ven staat beschreven, dat hij met betrekking tot de kerkelijke kwesties van zijn dagen in het Bagijnhof-milieu een rol ging spelen en betrokken raakte bij de uitgave van de „Batavia Sacra" ***van*** Van Heussen, die hij uit het Latijn vertaalde en bewerkte tot „Oudheden en gestichten van Delfland, enz.".

21) Haarl. Bijdragen, dl. 9, blz. 402 vv. en dl. 23, blz. 227 vv.
22) G.A. Delft, Not. Arch. no. 2223, fol. 23.
23) G.A. Delft, Not. Arch. no. 2223, fol. 138.
24) G.A. Delft, D.T.B., no. 46.
25) G.A. Delft, D.T.B., no. 45; ***zie verder over*** haar De Ned. Leeuw 1977, kol. 329.
26) G.A. Delft, Not. Arch., no. 2448.
27) G.A. Delft, D.T.B., no. 48.
28) G.A. Delft, D.T.B., no. 48.
29) G.A. Delft, D.T.B., no. 49.
30) Zie: L. J. Rogier, Geschiedenis van het Katholicisme in Noord-Nederland in de 16e en de 17e eeuw, 3e druk, Amsterdam, 1964, hoofdst. IX, 2 en XI, 8.

Losse aantekeningen uit allerlei archieven,

door W. WIJNAENDTS VAN RESANDT.

Aflevering II.

Balbian

1760 april 13, Rosmalen. Gedoopt ***Sara,*** dochter van *Cornet* ***Balbiaan en*** . . . (naam niet ingevuld) *Peyl,* echtelieden. (R.A. 's-Hertogenbosch, DTB Rosmalen 3, geref.).

Van Bancken

1615, Katwijk. Getrouwd *Jacob* ***van Bancken,*** schout van Valkenburg, de beide Katwijken en de heerlijkheid Sant, jongman alhier te Katwijk aan Zee, en *Cornelia Jans* ***van*** *Rijnevelt,* jongedochter te Utrecht.
(A.R.A., DTB Katwijk).

Barlee

1746 maart 22, Nijmegen. Rekest van H. Ritmuller, luitenant van het regiment Oranje-Gelderland, tot opname in het weeshuis van de twee kinderen van ***Godfried Barlee,*** soldaat in de compagnie luit.-kol. baron Van Lynden van Blitterswijck, alhier overleden 17 dec. 1745. Bijgevoegd een extract uit het doopboek van de Augsburgse confessie te Nijmegen: ged. 14 sept. 1738 ***Anna Margaretha*** en 10 mei 1742 ***Elisabeth,*** dochters van ***Johan Godfried*** *Barle* en ***Anna*** *Margaretha* ***Wogkreis. Elisabeth*** vertrekt met uitzet 1763.
(G.A. Nijmegen, weeshuizen nr. 156 en 157).

De **Beaufort**

1690 april 19, 's-Hertogenbosch, ***Benjamin de Beaufort*** verklaart dat *Lodewijck* ***Ernst*** baron ***van Leefdael,*** kapitein in garnizoen te Hulst, met trouwbelofte geëngageerd was met zijn dochter ***Anna de Beauforf.***
(R.A. 's-Hertogenbosch, Raad van Brabant nr. 136, fol. 42 v).

Beek

1706, Nijkerk. Mr. ***Jan Doude,*** advocaat Hof van Gelderland, en *Steven* ***van der Hart*** als omen en mombers over de onmondige dochter ***Helena*** van wijlen ***Evert Beek*** en *Hester* ***Doude.*** *Evert* ***Beek*** was in leven verwalter-rentmeester van Veluwe en gesubst. ontvanger van het ambt Nijkerk. Hij was eerst gehuwd met ***Geertruid van*** *Diermen.* Zijn ouders waren Peel ***Beek,*** in leven gesubst. ontvanger van het ambt Nijkerk, en ***Johanna van*** *Dompseler.*
(R.A. Arnhem, r.a. Veluwe nr. 517, akte 52).

Van den Bemden

1688 aug. 9, Berne (Oldenburg). „Ein durchreisender Falckenier von Soerendonck aus Braband, so an einem Schlagfluss gestorben. Religionis papistiae, homo in agone tamen misericordiae Domine et merit. se commendans. Aet. 60 Jahr. Nomen erat *Jan* ***van der Bemden.***
(Ev.Gem.Amt Berne, overl.reg. Ev.-Luth.Gem.).

Van Bemmel

1553 april 17, Antwerpen. *Anthonis Ottensz.* ***van Bemmel,*** priester en pastoor te Neerlangbroek, heeft een procuratie gecertificeerd van Willem de Ridder, wonende te Walenborch bij Wijck, op zijn vrouw Kathlijne Basijns, dochter van wijlen Nicolaes.
(G.A. Antwerpen, certificatieboek nr. 8, fol. 53 v).

1570 okt. 20, Utrecht. ***Jan Hagen*** en ***Wendelmoet*** *Willemsdr.* ***van Bemmel,*** echtelieden, *Jan* ***Hagen*** en ***Henrick*** *Willemsz.* ***van Bemmel*** als mombers over de kinderen van ***Gerrit, Jacob*** en ***David van Bemmel,*** geven procuratie aan Jan van Luyck te Zwolle om het derde deel te aanvaarden van alle goederen nagelaten door joffr. *Katrijn* ***van Haerlem,*** weduwe ***Henrick Michielsz. van*** *Aartzberch,* die in het laatst van haar leven te Zwolle woonde en op 28 jan. 1570 heeft getesteerd.

1571 jan. 4, Utrecht. ***David*** *Willemsz.* ***van Bemmel,*** attestatie.
(G.A. Utrecht, certificatiën en procuratiën, dl. 1570-76, fol. 24 en 39).

1632 jan. 31, Utrecht. Testament van ***Cornelis*** *Cornelisz.* ***van Bemmel,*** timmerman, en *Elsken Wouters* ***Verweij.***
(G.A. Utrecht, not.arch. nr. 206, notaris **G.** Houtman).

1633 jan. 24, Nederbetuwe. ***Johanna Mom.*** weduwe ***Thomas van Bemmel,*** in leven scholtis te Koevorden, met *Jasper,* haar onmondige zoon, en ***Philips van Bemmel*** als oom en momber, ook voor *Jaspers* oudere broeders, transporteren land onder Gesperden, belend burgemeester ***Thomas van Bemmel.***
(R.A. Arnhem, r.a. Nederbetuwe nr. 201, fol. 28).

1636 okt. 3, Arnhem. Testament van *Janneke* ***Mom,*** weduwe ***Thomas van Bemmel,*** lijdende aan de pest: haar enige zoon ***Caspar van Bemmel;*** haar broeders en zusters ***Jacob, Willem, Mechtelt*** en ***Judith Mom,*** de kinderen van haar broer ***Anthonis Mom*** en het kind van haar zuster ***Marijke Mom*** krijgen legaten.
(G.A. Arnhem, r.a. nr. 509, fol. 359).

1636 okt. 18, Utrecht. ***Jacob Henricksz. van Bemmel genaamd de*** *Cruijff,* wonende te Blokland.
(G.A. Utrecht, not.arch., notaris H. Ruysch, dl. 1627-38, fol. 364 v).

1641 nov. 24, Rijnsburg. Ondertrouwd: ***Ferdinand van Bemmel,*** jongman van Utrecht, en ***Elske Stickvoort,*** jongedochter van Osenbrugge (Osnabrück), beiden gewoond hebbende alhier.
(A.R.A., DTB Rijnsburg nr. 5).

1668 jan. 23, Leerort (garnizoen). Getrouwd: ***Niklaes van Bemmel,*** jongman, geb. Utrecht, en *Jannetje Hectors,* jongedochter, geboren en wonende te Weener.
(Staatsarchiv Aurich, DTB Leerort) .

De Bercker

1685 mei 28, Aarle-Beek. Testament van *Joannes Cornelissen* ***de Bercker,*** schoolmeester te Lieshout, en ***Elisabeth Laureynssen Bijnen,*** echtelieden.

1685 sept. 1, id. ***Elisabeth Bijnen,*** weduwe *Joannes* ***de Bercker,*** geeft procuratie.
(R.A. 's-Hertogenbosch, not. arch. nr. 144, fol. 12 en 72, notaris H. Deckers).

Van Berestein

1693 jan. 9, Solingen. Begraven „*Petern* ***von Beresfein*** Goldschmieds Hausfrau, 62 J. 4 M.
(PSA Brühl, DTB Solingen LE 309, fol. 409).

Van Beuningen

1683 sept. 20, Amsterdam. Aangenomen met attestatie van Danzig in de Ver. Doopsgezinde gemeente: ***Harman van Beuningen.***

1689 maart 26, idem: ***Abraham van Beuningen.***

1713 juni 19, idem: ***Hans*** *Jacobs* ***van Beuningen.***
(Arch. Doopsgez. Gem. Amsterdam, nr. B 48-1).

Van Beusekom

1649 juli 12, 's-Hertogenbosch. Ter instantie van ***Anthony Goossens van Beusecum*** als man van ***Cafharina,*** zijn huisvrouw, dochter van *Reynier* ***Jansse van*** *Rixel,* verklaart Jenneke Peters van de Graeff, dat Margriet, dochter van Jan Pieters van Oirschot en Anthonisken Willem Wouters van Oirschot, getrouwd is geweest met Bartholomeus Ider, een Italiaan, die met de compagnie van kap. Mabues in garnizoen heeft gelegen te Grave en wegens muiterij is verbannen. Hij

is 9 of 10 jaar vóór de reductie van Den Bosch (1629) te Grave overleden en aldaar begraven.
(G.A. 's-Hertogenbosch, notaris J. van Turnhout).

De Blécourt

1533 dec. 15, Antwerpen. ***Aernoudt de Blécourt,*** koopman van Kamerijk, residerende alhier.
(G.A. Antwerpen, certificatieboek nr. 8, fol. 139).

1643 aug. 26, Duisburg. Gedoopt Salvatorkerk (geref.) ***Samuel,*** zn. van ***Andreas de Blecourt*** en ***Gertrud:*** get.: Abraham Mauregnault, Michael Wyntges.
(Evang. Gem. Amt Duisburg, DTB).

De Block

1549, Arnhem. Uitvoerige akte, waarin vermeld: ***Katharina Lyndenhouwers,*** wed. ***Marant de*** *Block,* ***Anthonis*** en *Claes* ***de*** *Block,* ***Peter Gijselen,*** man van *Jancken* ***de*** *Block,* ***Loys*** *Felis,* man van ***Jacquemyne de*** *Block,* ***Andries de Boiff*** (?), man van ***Anthonette de*** *Block,* ***Jan*** *Glüttet,* man van ***Peronne de*** *Block,* kinderen van ***Marant de*** *Block* en ***Katharine*** vnd., uit Duinkerken.
(G.A. Arnhem, r.a. 393, fol. 213).

Boeckeler

1470 jan. 7, Almkerk. Testament van ***Godtschalck*** *Boeckeler* filius ***Walteri,*** armiger. Met gegevens over familie.
(R.A. 's-Hertogenbosch, archief Waterschap Oud Land van Altena, nr. 17c, fol. 18).

Bollaert

1634 okt. 23, 's-Hertogenbosch. ***Jan Bollaert,*** zadelmaker, koopt een huis in de Orthenstraat.
(R.A. 's-Hertogenbosch, 's-Hertogenbosch R 1512, fol. 58).

1647 juni 6, Vianen. ***Jan Bollaert,*** zadelmaker van ZE. van Brederode, verkoopt een huis en erf te Vianen aan de Havendijk aan Cornelis Maesland, schipper.
(A.R.A., r.a. Vianen nr. 12).

1682 aug. 29, Leerdam. ***Adriaen Bollaart,*** geboren alhier, nu wonende in Zweden, zoon van zaliger ***Willem Bollard*** bij ***Aertjen Ariens van Rossum,*** gevolmachtigde van zijn zwager ***Paulus Boeth,*** burger alhier, en diens vader ***Jillis Boeth,*** inzake goederen en renten in deze graafschap, in Engeland, te Asperen en elders.
(A.R.A., r.a. Leerdam nr. 61).

Borre van Amerongen

1555 juni 6, Utrecht. ***Christoffel Bor van Amerongen*** **doet** ten behoeve van zijn broeders en zusters afstand van zijn aandeel in de erfenis van zijn vader en moeder ***Willem Bor van Amerongen*** en ***Cunira van Rijsenborch.***
(G.A. Utrecht, stadsarch. nr. 705, deel 1555-1).

Bosboom

1598 okt. 2, Breedevoort. Henrick Hertlieff en Hyeronimus Meijer, burgers van Breedevoort, stellen zich borg voor ***Berendt*** *Bosboom,* te Varsseveld geboren, die na een tijdlang bij de vijand gediend te hebben, waarvoor hem abolitie is gegeven, zich met zijn huisvrouw en kinderen alhier wil vestigen.

Marten *Sluijter,* schoonvader van ***Berend*** *Bosboom,* burger alhier, Sweer *Bosboom* ***gen. ten*** *Bijfanck* en ***Johan Huetinck,*** beiden ingezetenen van Varsseveld, *Berends* broeder en zwager, zullen de borgen schadeloos houden.
(R.A. Arnhem, r.a. Breedevoort nr. 61, fol. 53).

De Bosson

1695 jan. 1, Alphen (N.-B.). Ondertrouwd: ***Abraham de*** *Bosson,* jongman, geb. Oosterhout, koster en schoolmeester alhier; en *Susanna* ***de Bijl,*** jongedochter, geb. en wonende te Made; jan. 15 attestatie naar Made.

1712 jan. 2, id. Getrouwd: ***Abraham de*** *Bosson,* wedr. *Susanna* ***de Bijl,*** en ***Maria Panckers,*** jongedochter, geb. Valkenswaard, won. alhier.

1742 juni 10, id. Getrouwd: ***Cornelis van Zon,*** jongman, geb. Terheijden, won. alh., en ***Johanna Elisabeth de*** *Bosson,* jongedochter, geb. en won. alhier.
(N.H. pastorie Chaam, geref. trouwboek Alphen).

Box

1668 april 17. ***Anthoni Box,*** zoon van de schoolmeester te Leende, wordt als schoolmeester gerecommandeerd.

1679 nov. 18. ***Willem Box*** wordt geëxamineerd.

1682 sept. 30. *Willem* ***Box*** is gecommitteerd tot schoolmeester te Lierop.

1683 aug. 17. Verklaring van *Hendrick* ***Box,*** diaken te Veldhoven, over Anthony Wouters, ouderling ald.

1715 juni 25. ***Balthasar Box*** als schoolmeester geëxamineerd.

1716 april 28. ***Henrick Box*** geëxamineerd.
(R.A. 's-Hertogenbosch, archief Classis Peel- en Kempenland, nr. 1, fol. 89 v, 146, 185, 207; nr. 2).

1681 sept. 9, Eindhoven. Testament van *Nicolaes* ***Box,*** schoolmeester te Heeze. Zijn dochter ***Agnes,*** „omtrent haer gesicht van Godt geraeckt", mag haar leven lang vrij wonen in zijn huis te Heeze bij de kerk. Zoon *Hendrick* krijgt een legaat. De zes kinderen erven.
(R.A. 's-Hertogenbosch, not.arch. nr. 143, fol. 33, notaris H. Deckers te Aarle-Beek).

1688 mei 16, Heeze. Getrouwd: ***Gloudy Antonissen Houwen,*** jongman van Werkendam, en ***Christina Box,*** jongedochter van Heeze.

1689 aug. 9, Eindhoven. ***Nicolaas Box,*** schoolmeester te Heeze, geeft toestemming aan zijn zoon ***Laurens*** om te 's-Gravenhage te trouwen met *Susanna* ***van Grimbergen.***
(G.A. Eindhoven, not.arch. nr. 1240, notaris W. van den Heuvel).

Braakman

1690 mei 5, Heino. ***Jan Braeckman,*** brouwer te Raalte, mede voor zijn vrouw en als voogd van de kinderen van *Herman Jacobsen Backer*; ***Anthony Braeckman,*** mede voor zijn vrouw en broeder: ***Gerrit Braeckman,*** mede als momber van de kinderen van wijlen ***Berent Braeckman,*** in leven scholtus van Heino; ***Gerrit Eysinck,*** procurator, en ***Gerrit*** *Lucasz.* ***Kortenhorst,*** als mombers van de kinderen van *Herman Jacobsen Backer* en wijlen *Grietjen* ***Berentsen:*** *Herman* ***Jacobsz.*** *Backer* als momber van de kinderen van *Tonis Luicas* en wijlen ***Jannechien Berenfs*** en van de kinderen van wijlen ***Jacob Jansen*** en wijlen *Geertien* ***Berentsen,*** enz.
(R.A. Zwolle, r.a. Heino nr. 4).

Van Breevelt

1623 juli 31, Jaarsveld. Getrouwd voor schepenen: ***Aelbert*** *Jacobsz.* ***van Breevelt,*** jongman van IJsselstein, en ***Maeijken*** *Claes* ***van Heumen,*** jongedochter van Utrecht.
(R.A. Utrecht, r.a. Jaarsveld nr. 1087*, fol. 53).

Brenkman

1683 dec. 5, St.-Michielsgestel. Getrouwd: *Judocus Brenckman,* jongman van Tiel, won. te 's-Hertogenbosch, en *Hendrina Symontz.,* jongedochter van 's-Hertogenbosch, won. aldaar.
(N.H. pastorie St.-Michielsgestel, geref. trouwboek).

Van Brienen

1651 aug. 5, Wageningen. *Jacob van Brienen,* advocaat te Maastricht, *Gerrit van Brienen,* zijn broeder, en *Anfhonis Mom,* als voogd van de nagelaten kinderen van *Cornelis van Brienen* en *Anna van Sfraelen;* scheiding van de boedel van *Johan van Brienen* en *Naleken Kanis,* hun ouders.
(R.A. Arnhem, r.a. Wageningen nr. 173, fol. 16).

Brink

1735 nov. 22, Beekbergen. De erfgenamen van *Jan Roeberts Brinck,* te weten *Naaltjen Reijnders,* weduwe, *Jan Brinck* en *Maria Hendricx,* echtelieden, *Willem Krijt* en *Tisien Jansen Brinck,* echtelieden, *Evert Everds* en *Geertruyd Jansen Brinck,* echtelieden, *Henrick Vuelkers* en *Maria Jansen Brinck,* echtelieden, de moeder mede voor haar zoons *Reynder* en *Egbert Jansen Brinck,* transporteren land in Liendermark.

1736 febr. 11, id .*Everf Evertsen* en *Geertruij Jansen Brinck* transporteren aan *Roebert Jansen Brinck* en *Jacomijntie Heijmerix van Til* land in Oosterhuyser Enk.
(R.A. Arnhem, r.a. Veluwe nr. 947, fol. 295 v en 442 v).

Van den Broek

163 1, Teteringen. Een cijns aldaar kwam achtereenvolgens ten laste van:
wijlen *Peter Gartsz. van den Brouck;*
Christina Gerit Jacobszdr., „daer moeder af was" *Beatrix van den Brouck;*
Maria van den Brouck wijlen *Jan Peterssen van den Brouck;* de nakinderen van *Gerit van den Brouck,* wonende te Kalkar, wijlen *Gerrit Peterssen van den Brouck* (1631)
(R.A. 's-Hertogenbosch, arch. Domeinen van Prins Frederik, nr. 1170).

Van Broekhoven

1588-90, Leiden. In het weeskamerarchief bevinden zich vier portefeuilles met stukken betreffende de boedel van *Jan van Brouchoven,* rentmeester van Rijnland, vroedschap van Leiden, die testeerde 26 aug. 1584 en † 19 mei 1588. Blijkens de omvangrijke inventaris en de bijlagen daarvan (in map g) waren zijn erfgenamen:

Foy van Brouchoven, dijkgraaf en baljuw van Rijnland, schout van Leiden (huw.voorw. 4 juni 1568 met *Lysbeth Gommers)* ;

de kinderen van *Heyltgen Jans van Brouchoven* bij (huw. voorw. 6 nov. 1565) *Cornelis Michielsz. van Rossum,* schout van Alphen, te weten *Michiel, 20, Jan, Trijntgen, Annetgen;*

de kinderen van *Henric van Brouchoven* bij (huw. voorw. 18 aug. 1569) *Aeltgen Cornelis Adriaensdr. van Barrevelt,* t.w.: *Dirc en Annatgen van Brouchoven:*

de kinderen van *Adriana Jans van Brouchoven* bij (huw. voorw. 7 mei *1571) Henric Adriaensz. van Tefroede,* te weten: *Willemtge, 16, Jan, 12,* en *Adriaen, 8:*

de kinderen van *Neeltgen Jans van Brouchoven* bij (huw. voorw. 25 april 1573) *Willem Dirxz. Visscher,* te weten: *Dirc.* 14, *Claes,* 10, en een nog ongeboren kind;

IJsbrant Dircxz. Visscher, veertigraad, man van *Aeltgen Jans van Brouchoven* (huw. voorw. 29 april 1575):

Wijnant Schol, klerk van Willem Hanneman, rentmeester van Noord-Holland, man van *Meijnsgen Jans van Brouchoven;*

Marytgen Jans van Brouchoven, jongedochter+

Jan van Brouchoven was getrouwd met *Aeltgen Foyendr.*
(G.A. Leiden, weeskamerarchief nr. 783).

1689 nov. 11, Eindhoven. *Willem Aernout van Broekhoven,* heer van Milheeze, heeft de huwelijksproclamaties van *Maria Anna van Boekholt,* weduwe *De Roy,* met een zekere *Cleijmans* laten stuiten, daar zij hem trouwbelofte heeft gedaan.
(R.A. 's-Hertogenbosch, Raad van Brabant nr. 136, fol. 40v).

Van Broeckhuysen

1623 maart 6, Rhenen. Jan Jansz. en Janneken Gerrits zijn aan *Godefridus van Brouckhuysen* en *Agnefa van (Meeschade* ?), zijn huisvrouw, een losrente van 6 gld. 5 st. 's jaars schuldig.

1628 mei 12, Rhenen. *Godefridus van Brouckhuijsen* transporteert bovengenoemde rentebrief aan Bouwen Pietersz.
(R.A. Utrecht, r.a. Rhenen nr. 512, dl. 1622-28, fol. 4 v en dl. 1628-38, fol. 3 v).

1636 april 18, Amerongen. Aerdt Jansz. te Nederenge is aan *Anthonis Cornelisz. van Broeckhuysen* 86 gld. schuldig wegens 6 jaar weiden op de Baxweerd.
(R.A. Utrecht, r.a. Amerongen nr. 1229).

1637, Veluwe. Uit een procesdossier met bijlagen blijkt het volgende: *Willem van Broeckhuysen tho Kell* en *Anna Swanen* hadden blijkens mageschei van 24 maart 1595 de volgende kinderen: *Jacob †, Michiel, Gerfruid,* getrouwd met *Diderik van der Horst, Margaretha †, Gerarda †, Beatrix †,* Anna † *en Joost van Broeckhuysen.*

Diderik van der Horsf en *Gerfruid van Broeckhuysen* hadden volgens magescheid van 20 mei 1630 tot kinderen: *Willem van der Horsf, Anna van der Horst,* getrouwd met Don *Asuero van Voorst,* en *Johanna van der Horsf,* getrouwd met Jr. *Adolf Duycker †.*
(R.A. Arnhem, r.a. Veluwe nr. 111-I).

1642 sept. 24, Amerongen. Cornelis Jansen Quint is een losrente van 18 gld. 15 st. 's jaars schuldig aan het onmondige weeskind van *Anthonis Cornelissen van Broeckhuysen* en *Jannichjen Cornelisdr.,* in leven echtelieden, wegens een som van 300 gld., ontvangen van Johan Verwey, drost, als momber van het kind.
(R.A. Utrecht, r.a. Amerongen nr. 1229).

1644 juni 7, Rhenen. Testament van Joffr. *Theodora van Broeckhuysen,* wonende te Barneveld: erfgenamen zijn haar neven Jr. *Wilt* en Jr. *Dirck van Brouckhuysen,*
(R.A. Utrecht, r.a. Rhenen nr. 512).

1715 april 3, Veluwe. Geregistreerd het testament d.d. 20 jan. 1715, verleden voor notaris Elias Verschuir te Rhenen, van *Barbara van Broeckhuijsen,* jongedochter, wonende Veenendaal, Stichtse zijde: haar erfgenamen zijn: haar hele broer *Joost van Broeckhuysen* en haar halve broer *Cornelis van der Son.* Aan haar moeder *Theodora Sweeling,* eerst wed. Mr. *Peter van Broeckhuysen,* nu gehuwd met *Wouter van der Son,* legateert zij al haar gerede goederen en de penningen, die zij nog tegoed heeft van haar grootmoeder *Ras.*
(R.A. Arnhem, r.a. Veluwe nr. 589, fol. 15).

KORTE MEDEDELINGEN.

Het wapen van de gemeente Nigtevecht.

Nigtevecht was een van de weinige Nederlandse gemeenten, die niet een officieel bevestigd of verleend wapen had. De aarzeling van de gemeente het aan te vragen kwam voort uit het feit, dat niet precies bekend was welk van de twee varianten authentiek mag heten: bij beide varianten gaat het om een gedeeld wapen met in de ene helft in azuur een zilveren sleutel en in de andere in zilver een sleutel van sabel, maar de volgorde varieerde. In het vervolg van dit artikeltje wordt de bovengenoemde volgorde variant 1 genoemd, die met het zilveren veld rechts en dat van azuur links variant 2.

Het geslacht *Huydecoper van Nigtevecht* 'voerde de varianten afwisselend volgens de rouwborden in de kerk te Maarssen. De heer van Nigtevecht schreef echter in 1860 dat in zijn familie variant 2 als hartschild gevoerd werd in verband met de overige kleuren van het wapen der *Huydecoper's*, zoals het ook voorkomt op de „Groote kaart van den Zeeburg en Diemendijk", van welk hoogheemraadschap Nigtevecht een der negen districten is. Alle wapens van Nigtevecht, voorkomende in de zetel van het hoog heemraadschap Amstelland, voorheen Zeeburg en Diemerdijk, in een onlangs gerestaureerd, uit 1726 daterend pand aan de Diemerzeedijk te Amsterdam, vertonen variant 1; de afbeelding komt onder meer voor op een uit 1717 daterende zilveren beker en op een in de buitenmuur gemetselde uit 1609 daterende gevelsteen, maar ook op een wapenbord met de „wapens en naamen der heeren dijkgraven, hoogheemraaden en secretarissen van den Zeeburg en Diemerdijk, sedert den jaare 1675".

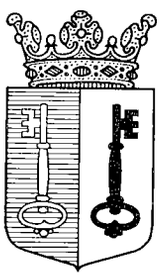

Op grond van het bovenstaande heeft de gemeente tenslotte de knoop doorgehakt en een wapen aangevraagd, dat bij Koninklijk Besluit van 14 augustus 1976, nr. 41, verleend is en waarvan de omschrijving luidt: „Gedeeld: I in azuur een sleutel van zilver; II in zilver een omgewende sleutel van sabel. Het schild gedekt met een gouden kroon van drie bladeren en twee parels."

0. SCHUTTE.

Het wapen van het waterschap De Dongestroom.

Met ingang van 1 januari 1976 wend het waterschap De Dongestroom opgericht; dit is samengesteld uit de opgeheven waterschappen De Donge, Het Zuiderafwateringskanaal en de Binnenpolder van Waalwijk. Alleen het waterschap De Donge was in het bezit van een bij Koninklijk Besluit vastgesteld wapen (d.d. 19 mei 1969, nr. 9). Het bestuur van het waterschap De Dongestroom stelde het op prijs dit wapen als het zijne te mogen continueren. Bij Koninklijk Besluit van 13 dec. '1976, no.16 werd daarom een wapen aan het waterschap De Dongestroom verleend, waarvan de omschrijving luidt: „In goud een schildhoofd van krukkenvair, sabel en zilver; over alles heen een golvende paal van azuur, op het gouden veld aan weerszijden vergezeld van een kort afgesneden everskop van sabel, getongd van keel en met houwers van zilver. Het schild 'gedekt met een gouden kroon van drie bladeren en twee parels." Dit wapen is afgebeeld in het artikel betreffende het wapen van het waterschap „De Donge" in: De Nederlandsche Leeuw, jrg. 1969, kol. **151.**

0. SCHUTTE.

Het wapen van het hoogheemraadschap „West-Brabant".

Met ingang van 1 januari 1977 is in het westelijk deel van de provincie Noord-Brabant een grote concentratie van waterschappen een feit geworden.

Het waterschap „West-Brabant" werd op genoemde datum uitgebreid tot een 165000 H.A. groot hoogheemraadschap, dat dezelfde naam voortzet en waarbij het hoogheemraadschap „De Brabantse Bandijk", het heemraadschap „Mark en Dintel", het heemraadschap „De Roosendaalse en Steenbergse Vliet" en de „Geertruidapolder" zijn ingedeeld.

De taak van het nieuwe hoogheemraadschap is veelomvattend,: behalve de waterkering en de waterbeheersing, inclusief de scheepvaart, is ook de waterzuivering er een onderdeel van.

Al in het midden van 1975 heeft het voorlopig bestuur zich bezig gehouden met de vraag hoe het wapen van het nieuwe lichaam zou moeten worden samengesteld. De wens werd geuit om van het bestaande wapen van het waterschap „West-Brabant" zoveel mogelijk onderdelen te behouden en daarnaast er figuren aan toe te voegen, ontleend aan de wapens van „De Brabantse Bandijk" en „Mark en Dintel".

Uiteraard was met geen mogelijkheid te vermijden dat een ontwerp, waarin dit alles, zij het op de meest sobere wijze, zou worden ondergebracht minder eenvoudig moest uitvallen dan het West-Brabantse wapen dat bij Koninklij k Besluit van 3 januari 1972, no. 5 was verleend [1]).

Aan het oude West Brabantse wapen werd daarom een rood „schouderschildje" met drie schuinkruisjes toegevoegd — het stadswapen van Breda, waar het bestuurscentrum is gesitueerd — en voorts was er gelen bezwaar tegen om gouden, rood 'getongde en genagelde leeuwen als schildhouders boe te passen aangezien het nieuwe lichaam een hoogheemraadschap was geworden: daarom ook kwam op het schild een kroon van vijf bladeren i.p.v. drie bladeren en twee paarlen. Deze schildhouders en ook de kroon zijn overgenomen uit het wapen van de Brabantse Bandijk.

De ingeschulpte zilveren zoom, zwart omboord, rond het eveneens zwarte schild kon behouden blijven, alleen de zilveren druppels waarmee in het oude wapen het veld bestrooid was, bleven in de strijd, ofschoon de waterzuiverende taak er goed mee zou zijn aangeduid.

Het wapen is verleend bij Koninklijk Besluit van 27 december 1976, no. 6. De officiële beschrijving luidt als volgt: „In sabel een leeuw van goud, getongd en genageld vaa keel; een schouderschild van keel met drie schuinkruisjes van zilver: een ingeschulpte zoom van zilver, aan de schildrand geboord van sabel. Het schild gedekt met een gouden kroon van vijf bladeren en gehouden door twee leeuwen van goud, getongd en genageld van keel."

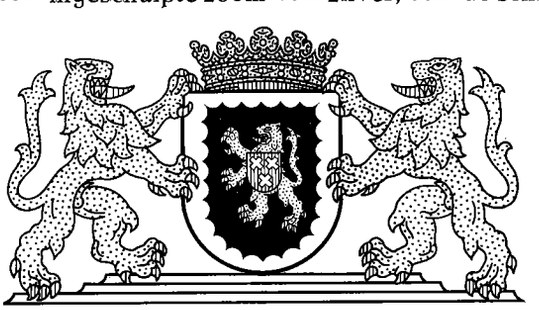

G.A. BONTEKOE.

1) De Ned. Leeuw, 1972, 131.

Het **wapen van het** (nieuwe) waterschap „De Wâlden".

De samenvoeging van de waterschappen „De Wâlden" en „Súd-Winninghe" tot een nieuw groot waterschap, dat de naam „De Wâlden" gaat voortzetten, was voor het bestuur uiteraard aanleiding om een nieuw wapen te verlangen, waarin van de nieuwe toestand getuigenis wordt afgelegd. Het naast elkaar plaatsen van de beide volledige wapens der samenstellende delen zou een veel te ingewikkeld blazoen opleveren. Het was dus zaak uit de vervallen wapens de meest sprekende onderdelen tot een nieuw geheel samen te voegen.

Het wapen van De Wâlden van voor de samenvoeging [1]) vertoonde een monnik in de dracht der Cisterciënser orde als herinnering aan de bemoeiingen, die de monniken van het klooster Klaarkamp (met zijn uithof „de Schierstins") hebben gehad met de ontwatering van de toentertijd moerassige streek. De monnik 'droeg een schop voor zich uit. De kennelijke bedoeling er anderen mee te laten graven is duidelijk. De kloosterlingen maakten de plannen en gaven leiding. Een blauwe dwarsbalk was 'over het veld aangebracht ter aanduiding van de ontwateringswerkzaamheden, waarover het ging. Dit kwartier wenste het bestuur in het nieuwe wapen te handhaven. Bovendien wilde men de achttien aaneen gesloten ruiten handhaven, die het gerecht de „achteende" symboliseerden. Dat hof zetelde in het klooster Bethlehem bij Wijns en was samengesteld uit de „nyoghen" der grietenijen Dantumadeel, Ferwerderadeel en Dongeradeel samen met de „nyoghen" van Tietjerksteradeel, Idaarderadeel en Leeuwarderadeel. In de middeleeuwen was dit een zeer belangrijk college.

Deze beide kwartieren gingen dus over in het nieuwe wapen en zij vullen de bovenste helft van het schild.

Uit het vervallen wapen van „Súd-Winninghe" [2]) zijn de drie „gevlochten" vissen overgenomen met de erboven geplaatste kroon die aan het stadhouderlijke visrecht in het Prinsenhof herinnert.

Het wapen is bij Koninklijk Besluit van 31 december '1976, nr. 28 verleend. De officiële beschrijving luidt als volgt: „Doorsneden; 1 gedeeld; a. in sabel achttien ruiten van zilver, aaneengesloten in drie rijen van zes: *b.* in goud een dwarsbalk van azuur, waaroverheen een voortschrijdende monnik van natuurlijke kleur, gekleed in een habijt van zilver, overdekt door een scapulier van sabel met een gordel en kap van hetzelfde, geschoeid van zilver en voor zich uitdragende een schop van zilver, gesteeld van sabel: 11 in keel drie in elkaar gevlochten vissen van zilver, waarvan de bovenste horizontaal geplaatst is, overtopt met een gouden kroon van vijf bladeren en vier parels. Het schild gedekt met een gouden kroon van drie bladeren en twee parels."

G. A. BONTEKOE.

1) De Ned. Leeuw, 1966, 436.
2) Id., 1966, 438.

Het wapen van het Sociaal Werkvoorzieningschap Centraal Overijssel (Soweco).

Het bestuur van het Sociaal Werkvoorzieningschap Centraal Overijssel (Soweco) stelde het op prijs dat aan dit werkvoorzieningschap een wapen verleend werd. Allereerst deed zich in verband met dit verzoek de kwestie voor of aan dit soort „schappen", dat ten tijde van het tot stand komen van het Koninklijk Besluit van 23 april 1919, Stbl. nr. 181, dat 'laatstelijk het verlenen van wapens aan publiekrechtelijke lichamen regelt, nog niet bestond en kon bestaan, door de Kroon wapens verleend konden worden c.q. op hun verzoek 'dienden te worden verleend; de minister van binnenlandse zaken beantwoordde deze vraag bevestigend.

Het voorstel van het 'bestuur van het werkvoorzieningschap had als uitgangspunten: de kleuren uit het wapen van Overijssel, een roos voor de buitenobjecten, de molenraderen voor de werkplaats en een boek voor het administratieve centrum. Bij Koninklijk Besluit van 9 februari 1977, nr. 10, is daarom aan het Centraal Werkvoorzieningschap Centraal Overijssel (Soweco) een wapen verleend, waawan de omschrijving luidt: „Doorsneden in drieën; 1 in keel een roos van zilver, geknopt van goud, gepunt van sinopel; 11 in goud twee molenraderen van sabel: 111 in azuur een opengeslagen boek van zilver, gebonden van goud. Het schild gedekt met een gouden kroon van drie bladeren en twee parels".

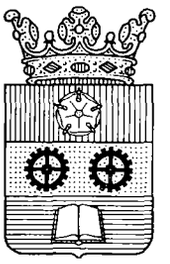

0. SCHUTTE.

BOEKBESPREKING,

D. L. Galbreath †, Léon Jéquier, Manuel du Blason, Editions Spes, Lausanne, 1977, 340 pag.

Luttele maanden na de verschijning van Neubecker's Heraldik [1]) alweer een prachtwerk over wapenkunde, ditmaal van wijlen D. L. Galbreath en van Léon Jéquier, voorzitter van de Académie Internationale d'Héraldique, oudvoorzitter van de Société Suisse d'Héraldique. Het eerste, wat de lezer treft, is de grote bescheidenheid van Léon Jéquier. In 1922 gaf wijlen Donald Lindsay Galbreath [2]), te zamen met Hubert de Vevey, een Manuel d'Héraldique uit. In 1931 verscheen Galbreath's Handbüchlein der Heraldik, in 1942 gevolgd door zijn Manuel du Blason. van laatstgenoemd werkje, een rijk geïllustreerde 8" uitgave („avec 623 figures dont 229 en couleurs"), is het nieuwe boek een veel vermeerderde heruitgave. Door dit handboek als een heruitgave te bestempelen, heeft Jéquier zijn overleden vriend de volle eer gelaten, maar — al zijn opzet en indeling behouden — zowel naar de vorm als naar de inhoud is het voor een belangrijk deel een nieuw boek geworden: Jéquier heeft duidelijk zijn eigen stempel op het werk gedrukt. De wetenschappelijke vondsten van de afgelopen decenniën heeft hij erin verwerkt.

Zo is in het eerste hoofdstuk „La naissance des armoiries" de theorie over het ontstaan van wapens geheel vernieuwd. Schreef Galbreath nog in zijn Manuel van 1942 (pag. 24) „Les armoiries ne nous sont pas venues de l'Orient, introduites en Europe par les croisés", Jéquier heeft een totaal

1) Uitgave Krüger, Frankfort am Main 1977. Nederlandse vertaling besproken in dit Maandblad. jrg. 1977, kol. 442, door F. J. van Ettro.
2) Necrologie in De Nederlandsche Leeuw, jrg. 1949, kol. 417.

andere visie. Bekend was, dat wapens zijn ontstaan tussen 1096 en omstreeks 1150 door de noodzaak van herkenning op afstand van volledig geharnaste krijgslieden met gesloten vizier. Zorgvuldig heeft Jéquier nu bij elkaar gezet, wat zeker is van het historisch en het maatschappelijk raam van die periode: hoe Europa er omstreeks 1100 uitzag en met welke begrippen en omstandigheden men rekening moet houden (adel, ridderschap, leenstelsel, grootgrondbezit). Allerlei invloeden moeten hebben samengewerkt tot het ontstaan van wapens. „Sprekende" emblemen komen reeds voor op munten uit de elfde eeuw (Heren van *Minzenberg:* een takje kruizemunt, Heren *van Hammerstein*: een hamer, *Candavène* = Champ d'avoine: graanschoven) ; dit werden later hun wapenfiguren. Bij Byzantijnen [3]) en andere Oosterlingen bestonden reeds in de 10de en 1 lde eeuw standaarden en schilden, welker voorstellingen verwant waren aan heraldische emblemen: dwarsbalken, palen, schuinbalken, figuren als dolfijnen en lelies, waarvan sommige erfelijk in grootgrondbezittersgeslachten [4]). In het Oosten bestond een kleurensysteem voor de kentekens, van legers. Sedert het beleg van Antiochië in 1098 door de kruisvaarders schijnen de voornaamste legeraanvoerders standaarden in één bepaalde kleur te hebben gevoerd. De kruisvaarders hebben het gebruik van kleurige banieren mee naar huis gebracht. De invloed van het Oosten is onmiskenbaar, al mag men die niet overschatten.

Ook het hoofdstuk over samenvoeging van wapens is herschreven. Voor Nederlanders is daarin het zegel van *Jean de Chalon,* heer van Arlay, prins *van Oranje,* interessant: de prins voert het geslachtswapen *Chalon* in het schild aan zijn linkerarm, terwijl de hoorn van het prinsdom op een schild in het zegelveld te zien is (pag. 217). In het eveneens herschreven hoofdstuk over breuken en verandering van wapens is een uitstapje gemaakt naar de tegenwoordige tijd: het College of Arms zou hebben voorgesteld aan een geadopteerde en zijn nakomelingen het wapen van zijn adoptiefvader te geven met als breuk twee ineengevlochten trouwringen in het schildhoofd (pag. 241).

De oudste kenbron van wapens is het zegel. Heel het hier besproken boek door vindt men dan ook zegelafbeeldingen, vooral in tekening, maar ook als foto.

Legt men het onvolprezen Handboek der Wapenkunde van J. B. Rietstap, eerste uitgave 1856, tweede uitgave 1875 [5]), dat men nooit tevergeefs raadpleegde (zelfs „champagne" voor schildvoet staat erin !), naast dit nieuwe Manuel du Blason, dan beseft men, dat niet de heraldiek, maar de lezer in 120 jaren is veranderd: veel meer dan vroeger wenst de mens zijn kennis langs visuele weg in zich op te nemen. De tekst van het Handboek is nuchter en zakelijk, maar verlevendigd door allerlei legenden en anecdoten, achterin vijf 8° bladzijden tekeningen in zwart-wit, scherp en duidelijk, het Manuel du Blason, voorafgegaan door een zeer lezenswaardig voorwoord van de Duc de La Force, een prachtwerk

3) Noot 25 bij hfdst. 1, aanhaling van: W. H. Graaf Rüdt von Collenberg, Byzantinische Proto-heraldik des Xten und XIten Jahrhunderts, voordracht op het Internationale Congres van Genealogische en Heraldische wetenschappen, München, 1974.

4) Dergelijke emblemen vindt men ook reeds op de schilden van Griekse krijgers, afgebeeld op beschilderde vazen uit de 6de en 5de eeuw voor Christus.

5) Derde geheel omgewerkte en herziene uitgave door C. Pama, Leiden, 1943; vierde, Leiden, 1961. Een grote verdienste van Rietstap is, dat hij zich heeft gekeerd tegen de hybridische taal van de Nederlandse wapenbeschrijvingen van zijn tijd.

van royaal formaat, zaakkundig, maar in aantrekkelijke verhaaltrant, de tekst opgeluisterd door een weelde van afbeeldingen, in kleuren en in zwart-wit. Hele bladzijden uit middeleeuwse wapenboeken zijn gereproduceerd. Van de hedendaagse, geperfectioneerde fototechniek is wel een heel dankbaar gebruik gemaakt. Zo beantwoordt het Manuel aan de wensen van de tegenwoordige tijd en het spreekt tot de verbeelding. Ook de lezer, die zich te voren nooit met wapenkunde heeft beziggehouden, zal er zich gaarne in verdiepen. Het kan hem alleen maar worden aanbevolen !

Op pag. 45, afbeelding van folio 62verso van het wapenmanuscript Bellenville (c. 1380), herkent men naast wapens van de Heren *van der Leck* en *van Renesse* dat van Heer *Reinier Dever* († 1417), wiens kasteeltje (woontoren) te Lisse in maart 1978, na restauratie, voor bezoekers werd opengesteld met een tentoonstelling [6]).

Het gehele werk door zijn aardige bijzonderheden vermeld, zo o.a. dat van 1641 tot 1791 het ambt van juge d'armes de France werd bekleed door leden van de familie d'Hozier uit Languedoc (pag. 55) en dat *Falcon Métral de Villeneuve* een regenboog voerde als linkerschuinbalk, vergezeld in het schildhoofd van drie sterren (symbool van de hemel) en beneden van drie klaverbladeren (de aarde) (pag. 155).

De Heer van Ettro zegt in zijn boekbespreking van Neubecker's Heraldiek in ons Maanblad (1977, kol. 442) : „Het twistpunt, of de van ouds op zegels veelvuldig voorkomende heiligenbeelden ook op het (gemeentelijk) wapenschild welkom zijn, krijgt weinig of geen aandacht". Ook bij Jéquier heb ik over bedoeld twistpunt niets gevonden. Wel vertelt hij, dat steden sedert de 12de eeuw zegelen (pag. 46) en bij zijn opsomming van de voorstellingen op die zegels noemt hij allereerst: de afbeelding van de patroonheilige der stad of van zijn attributen. In Nederland treft men heiligenbeelden in wapens vooral aan in de overwegend Rooms-Katholieke provincies Noord-Brabant en Limburg. Slaat men er Klemens Stadler, Deutsche Wappen, Bundesrepublik Deutschland, Band 4, 1965, Band 6, 1968, op na, dan ziet men, dat er onder „Die Gemeindewappen des Freistaates Bayern" ontelbare zijn, die een heiligenfiguur of een afbeelding van de Maagd Maria met het Christuskind vertonen. Ook Beieren is overwegend Rooms Katholiek. Dr. Stadler zag in dit gebruik blijkbaar in het geheel geen twistpunt. Ik geloof daarom, dat het alleen hier te lande en misschien in België als zodanig bestaat. In Rooms-Katholieke gebieden ervaart men de patroonheilige in het gemeentewapen als het natuurlijkste gebruik ter wereld: van oneerbiedigheid geen sprake. Als ik het wèl heb, heeft de Hoge Raad van Adel in later tijd in voorkomende gevallen de voorkeur gegeven aan een attribuut boven een afbeelding van de heilige in questie.

In het hoofdstuk over de wapenfiguren bespreekt Schrijver o.a. de insecten en deelt daarbij mede, dat een blauw veld bezaaid met gouden bijen het schildhoofd vormt van de „princes de l'Empire français" (pag. 144). Figuur 72 (pag. 59) geeft daarbij afbeeldingen, ook van het wapen van de „bonnes villes ou de ler ordre" met drie gouden bijen in het schildhoofd. Ook Neubecker wijst op de bijen van Keizer Napoleon 1 (Duitse uitgave, pag. 130) en deelt aldaar mede, dat Napoleon 111 de bijen zag als zinnebeeld van de werkende

6) A. M. Hulkenburg, Het Huis Dever te Lisse, Zaltbommel, 1966.

7) Winkler Prins, Geschiedenis der Nederlanden, Amsterdam/Brussel, 1977, pag. 82, afbeelding.

klassen. Op pag 225 zegt hij, dat Napoleon I de figuurtjes, gevonden in het graf van Clovis voor bijen aanzag. Hierbij zij aangetekend, dat in 1653 in Doornik in het graf van de Merovinger Childerik († 481), koning van de (Salische) Franken en vader van Clovis, talrijke kleine gouden bijen werden aangetroffen. Napoleon 1, keizer der Fransen, koos naar aanleiding daarvan gouden bijen als embleem: deze sierden zijn kroningsmantel en hij verleende o.a. als gunst aan enige steden — hier te lande Amsterdam — drie bijen in het schildhoofd van hun wapen.

In het Manuel du Blason is ook het hoofdstuk over de beschrijving van wapens vernieuwd; toegevoegd zijn hoofdstukken over de symboliek in wapens en over de bronnen voor de wetenschappelijke beoefening van de wapenkunde. De documentatie van het werk is voortreffelijk: op ieder hoofdstuk volgt een groot aantal noten met bron-opgave. De noten bevatten dikwijls tal van wetenswaardigheden.

Het geheel is een meesterwerk geworden en men mag er allereerst de Schrijver, maar evenzeer de lezer mede gelukwensen.

E. C. M. LEEMANS-PRINS.

A. Pathuis, Groninger gedenkwaardigheden, teksten, wapens en huismerken van 1298-1814. Uitg. Van Gorcum, Assen/Amsterdam 1977, XVI en 1079 pag., 40 platen en 956 lijntekeningen van huismerken, f 137,50.

Pathuis is een geboren en getogen Groninger en de titel waaronder zijn levenswerk is verschenen is dan ook geen Germanisme maar een Groningisme.

Het boek werd opgezet als een verbeterde uitgave van J. A. Feith's Grafschriften in stad en lande (1910), dat Pathuis met Kerst 1927 in handen kreeg. Bij nadere bestudering merkte hij echter dat het nogal wat fouten en hiaten vertoonde. Hij vatte het plan op om het niet alleen te verbeteren maar ook uit te breiden. Uitgezonderd kleinere objecten als munten, penningen, zegelstempels en -afdrukken en portretten, werden al die objecten beschreven die niet als zuiver particulier kunnen worden aangemerkt (pag. 5) vanaf de oudst bekende tot het einde van de Franse tijd. Hij beperkte zich dus niet tot de vondsten uit de Hervormde kerken zoals Feith e.a. dat deden.

Hier is een omvangrijke hoeveelheid materiaal gepubliceerd, bijna 5200 nummers, waarvan de schrijver nochtans wat spijtig opmerkt dat hij niet in staat is geweest om in de gebinten en de daken te speuren naar traceerloodjes en dat ook de teksten op de uurwerken buiten beschouwing zijn gebleven, omdat hem te laat ter ore kwam dat ook deze van teksten kunnen zijn voorzien. Niet alleen het aanwezige, soms moeilijk toegankelijke, werd beschreven „om dit door druk te conserveren en het gebruik toegankelijk te maken" (pag 5). Moeilijk leesbare teksten en uitgesleten wapen werden vanuit andere bronnen, literatuur en archieven, gecontroleerd en aangevuld, evenals verloren gegane objecten. Zo werd een verloren gegaan gedenkbord met wapens van zijlvesten van het Termunter Zijlvest (nr. 241) beschreven, waarvan zich een gekleurde aftekening bevindt in het archief van het Zijlvest, waardoor de kleuren bekend geworden zijn van de wapens op de sluisborstwering te Termunterzijl (nr. 236).

Niet meer aanwezige objecten konden soms worden opgespoord: de avondmaalsbeker van Helpman (nr. 1941) nu in het Musée Curitus te Luik, grafzerken in de Jordaan of in Lochem. Zo werd niet alleen bewaard wat verloren dreigt te gaan, maar ook wat reeds verloren gegaan is.

Een werk als het onderhavige is in wezen nooit af, het kan hoogstens op een bepaalde datum worden afgesloten. Toch heeft Pathuis zijn werk tot op heden bijgewerkt, hetgeen te merken is aan de nummering. Kwamen na de beschrijving van een regio bij restauraties of afbraak nieuwe voorwerpen aan het licht, dan konden zij niet in de bestaande doorlopende nummering meer worden ingepast en kregen een nummer met een letter.

De gebeeldhouwde stenen borstwering van het Oterdumer Zijlvest (nr. 233) kwam te voorschijn toen een boerderij voor het industrieterrein moest wijken en werd afgebroken. De steen had hier, gelukkig met het gebeeldhouwde oppervlak naar beneden, jarenlang gediend als drempel. Het havenschap Delfzijl, dat een deel van de taak van het oude zijlvest heeft overgenomen, heeft de steen een waardige plaats gegeven door hem in te metselen in de muur van het nieuwe automatische watergemaal.

Het is niet duidelijk waarom van de gebruikelijke blazoenering is afgeweken. De beoogde duidelijkheid wordt niet verkregen door een wapenbeschrijving niet te beginnen met het voornaamste stuk, maar op te bouwen vanuit de schildvoet. Men vergelijke de wapenbeschrijving van Appingedam: „In blauw, in een groen nest, een gouden pelikaan met drie jongen" met: „In blauw een gouden pelikaan met drie jongen, zittend in een groen nest".

De verkregen gecomprimeerdheid komt de duidelijkheid niet ten goede: Wat moet men zich voorstellen bij „op water een dolfijn met een krul in de staart" (nr. 80 sub 3) of „in water een staande vogel met gesloten vlucht" (nr. 80 sub ab) ? Is het gehele schild als water gearceerd of is er een schildvoet waar het dier op staat resp. uitkomt ?

Ondanks deze beknoptheid kon veel van het door Pathuis verzamelde materiaal worden opgenomen, laat staan bewerkt. Veel daarvan zal apart worden gepubliceerd: de wapens van regeringsorganen en die der stadhouders, bewerkingen van wapenfiguren en spreuken naar tijdstip van eerste vermelding en de redenen daarvan. Mogelijk wordt er dan ook licht geworpen op het ontstaan van de landschaps emblemen — Fivelgo bij voorbeeld, dat tot 1428 een lelie en daarna een adelaar voerde — in samenhang met de wapens der hoofdelingengeslachten. Deze problematiek was aan het einde van de vijftiger jaren weer actueel, toen aan het waterschap Fivelingo een wapen werd verleend.

Moge het Pathuis gegeven worden om ook dit werk in gezondheid te volbrengen.

De provincie Groningen was met het werk van Feith c.s. de eerste in den lande met het inventariseren van zijn genealogische en heraldische gedenkwaardigheden. Dank zij het gedegen werk van Pathuis neemt zij die plaats weer in.

DRS. J. A. DE BOO.

Th. W. J. Driessen, M. P. J. van den Brand en Leopold Henrichs, Die Vögte von Straelen, Veröffentlichungen des Hist. Vereins für Geldern und Umgebung, Verlag Butzon und Bercker, Kevelaer, 1972.

Heinrich van Straelen, Archivalien der Familie van Straelen [, Kevelaer, 1971].

Een bescheiden, maar niettemin voor oostelijk Nederland

lezenswaardige, publicatie is het eerste hier aangekondigde werk. De abdij van Siegburg had aanvankelijk de advocatuur over Straelen uitgeoefend, later onder bescherming van de graven en hertogen van Gelre. De uitoefening van de voogdij echter werd door de graaf, later door de hertog, overgelaten aan leden van het geslacht ***Van Straelen.*** Reeds in 1179 vernemen wij als zodanig van de gebroeders ***Gerhard*** en ***Ludolf van Straelen,*** de laatste gehuwd met ***Aleydis van Geysteren.*** Laatstgenoemd echtpaar opgevolgd door ***Arnold van Straelen,*** hun zoon, deze wederom door een zoon ***Ludolf*** (II); met diens zoon echter, eveneens ***Arnold*** geheten, sterft omstreeks 1282 het geslacht in mannelijke lijn uit.

Van hun vijf dochters was de oudste ***Elisabeth van Straelen*** achtereenvolgens, gehuwd met ***Henricus de Geylren, Giselbert van der*** *Leck* (zoon van ***Henrick*** en ***Jutte van Borselen)*** en ten slotte met ***Arnold van Buren: Giselbert van der*** *Leck* had uit een eerder huwelijk een zoon ***Arnold,*** terwijl ook ***Arnold van Buren*** uit een eerder huwelijk twee voorzonen ***Arnold*** en *Otto* ***van Buren*** naliet. ***Justina van Straelen,*** een jongere zuster van ***Elisabeth,*** stierf voor 1349 na gehuwd te zijn geweest met ***Arnold van der*** *Leck,* zoon van ***Giselbert*** bovengenoemd. Bij deze ingewikkelde familieverhoudingen bleven de moeilijkheden dan ook niet uit: in 1344 kwam hieraan een einde door tussenkomst van hertog Reinoud III van Gelre, die de heerlijkheid met de voogdij aan zich trok en deze verkocht aan ridder ***Matthias van Kessel.***

Een jongere tak, voortgekomen uit ***Johan van Straelen*** (zoon van ***Ludolf*** 11), stierf uit met zijn zoon ***Aert,*** vermeld in 1324. Deze liet slechts een dochter na: ***Alverna van Straelen,*** gehuwd met *Otto* ***van den Boetselaer.*** In de gedrukte genealogie van dit geslacht (Van Gorcum en Co., Assen, 1969, blz. 73, 74) wordt zij vermeld; de gegevens betreffende dit echtpaar vullen elkaar enigermate aan.

Tal van namen in de index opgenomen hebben ook verder in ons land in de late Middeleeuwen een bekende klank: ***Van Baerle, Van Buren, Van Geysteren, Hagedoorn, Van Kervenheim,*** *Schenck* ***van Nydeggen*** en ***Van Wachtendonck.***

Aansluitend is het van belang om de aandacht te vestigen op een andere publicatie (in stencil) door H. van Straelen, zoals de titel al doet vermoeden géén genealogie, maar toch veel materiaal voor wie belangstelling heeft voor dragers van deze naam, ingedeeld in een aantal hoofdstukken naar de vindplaats,: Geldern, Keulen, Nijmegen, Tiel, Zaltbommel (waarom Zalt - Bommel ?) en Wageningen.

Geldern, als plaats van herkomst, nog weer onderverdeeld met ***Van Straelen's*** te Kevelaer, Dordrecht, Amsterdam en Helmond: Keulen met ***Van Straelen's*** te Antwerpen, Stralsund, Heythuisen en Roermond.

De tabellen betreffen slechts, de ***Van Straelen's*** te Geldern en Kevelaer. De bronvermelding is bepaald onvoldoende, terwijl ook het ontbreken van een naamsindex valt te betreuren.

H. L. KRUIMEL.

Voorouders. Transparanten uit een kwartierstaat, door Prof. Dr. H. Schuttevâer. Europese Bibliotheek, Zaltbommel MCMLXXVI.

De onderhavige uitgave benadert de genealogie op een andere wijze dan wij gewend zijn. De schrijver heeft getracht door de „achtergrondomstandigheden" van de behandelde personen op te sporen, hen in het maatschappelijke leven van hun tijd te plaatsen en dusdoende hen in een helder licht te doen verschijnen. Het resultaat vormt dit aardige, 160 bladzijden tellende boekje, waarin de lotgevallen van de voorouders van de schrijver op onderhoudende wijze worden beschreven.

De ***Schuttevâer's*** stammen uit de buurschap Elen ten noordoosten van Hellendoorn, waar de schuitevaarder *Jan* ***Harmsz.*** in de tweede helft van de zeventiende eeuw woonde en vanwaar 'zijn afstammelingen, geleidelijk stijgende op de maatschappelijke ladder, zich vestigden te Zwolle en later ook elders in Nederland. Bekendheid verwierf o.m. ***Willem Jan*** *Schuttevâer* (1798-188 1) , „de vriend en raadgever der binnenschipperij", wiens naam voortleeft in de ('thans Koninklijke) Schippersvereniging Schuttevâer.

Aan de uit Woerden afkomstige, later te Zuilen gevestigde familie van steen- en pannenbakkers ***Plomp,*** de Zutphense familie *Revelman* en het uit Opsterland afkomstige geslacht ***De Leeuw,*** waaruit schrijvers overgrootmoeders van vaderszijde respectievelijk zijn grootmoeder en moeder zijn gesproten, worden eveneens hoofdstukken gewijd.

De tekst wordt verduidelijkt door een staat van de 32 kwartieren van de schrijver en enige genealogische overzichten en wordt verlucht door een groot aantal afbeeldingen; helaas ontbreekt een register op de familienamen. Voor de prijs van *f* 27,50 is dit aardige boekje in de handel verkrijgbaar.

W. W. VAN VALKENBURG.

Knipscheer-Knipschaar. 400 Jahre niederrheinisch-holländische Schiffer, bearbeitet von Hamm S Heubes. Veröffentlichungen der Westdeutschen Gesellschaft für Familienkunde e.V., Neue Folge Nr. 7. Köln und Düsseldorf 1973.

Dit boek omvat de „Stammfolgen und Beiträge zur Geschichte aller *Knipscheer-Knipschaar*-Sippen in Deutschland und den Niederlanden 1500—1973" en werd samengesteld door de schrijver in verbinding met het Heubes-Archiv en gedrukt met steun van het Landschaftsverband Rheinland.

Cornelis Theunisz. Knipscheer, schipper te Culemborg, omstreeks 1595 overleden, was de stamvader van een zeer uitgebreid nageslacht, dat zich onder de namen ***Knip(p) scheer, Knipschaar,*** en ***Knepscher*** over Noord-Nederland, en Westduitsland verspreidde en waaraan in dit boekwerk de bladzijden 1 t.e.m. 383 zijn gewijd. Daarna volgen nog mededelingen over het z.g. Noordbrabantse geslacht ***Cnipscheer*** of ***Knipscheer,*** waarover in 1905 een publicatie van A. F. van Beurden verscheen (blz. 384-386) en over een Keuls geslacht ***Knip (p) scher,*** stammende uit ***Johannes Knipschier,*** die in 1680 burger van de stad Keulen werd (blz. 387—396).

Soms worden afstammelingen uit dochters vam het eerstgenoemde geslacht vermeld en talrijk zijn de niet altijd even duidelijk afgedrukte afbeeldingen. Overzichtelijk is publicatie niet, doch met enige moeite is het systeem wel te begrijpen. De Nederlandse genealogische litteratuur had met meer vrucht geraadpleegd kunnen worden, doch vooral over het uit Culemborg afkomstige geslacht bevat het boek een vrijwel onuitputtelijke bron van gegevens.

W. W. VAN VALKENBURG.

INHOUD VAN BUITENLANDSE BOEKEN EN TIJDSCHRIFTEN.

J. Buntinx, Inventaris van het archief van de Raad van Vlaanderen. Brussel, 1977. dl. VII.

Onder nr. 33386 wordt vermeld: Ned. kalender gedrukt te Delft bij *Cornelis Heynric*, lettersnijder, 1532.

Genealogisches Handbuch der adeligen Häuser. Limburg a.d. Lahn, 1977. A Bd. XIV.

In het onderhavige met vele illustraties verluchte werk (= dl. LXVI van de „Gesamtreihe" van GHdA.) zijn 32 geslachten, waarvan het geslacht *Von Beerfelde* voor de eerste maal opgenomen. Van 2 dezer families t.w. *Von Hertzberg* en *Von Mefzsch* leven hedentendage nakomelingen in ons land. De Ned. tak van eerstgenoemde familie stamt uit *Arthur G. von Hertzberg*, geb. Rosenfelde 1838 en overl. Watergraafsmeer 1909, tr. 1867 met *Cath. M. van Hecke*, geb. Amsterdam. Met allianties *Ammerlaan, Croes* (Aruba), *Van Hemert, Jongman, Van Leeuwen* (Bodegraven), *Van Lente* (Z.-Afr.), *Van den Tak, Van Veldhuizen, Villiers Roos* en *Vollemans*. De Ned. tak *Von Metzsch* stamt af van *E. C. E. Hans von Mefzsch*, eigenaar West Sumatra apotheek te Padang, overl. Baden-Baden 1923, tr. Makassar 1902 *A. Spanjaard* en 2. Padang 1917 *L. Smifs*. De 3 zoons uit het lste huw. zijn in het voorm. N.O.-1. geb. en thans in Ned. woonachtig. Bij de aangetrouwden komen de namen *Bosman, Fraterman, Van Haaften, Lublink Weddik, Van Santen, Schokkenkamp, Stoffers* en *Ziegenhardf* voor. Verder treft men verwantschap met leden van Ned. families aan bij *Von Bassewifz (Oerlemans), Von Berckefeldt (Van der Veen), Von Boehn (Van Affelen van Saemsfoorf* en *Maclaine Pont*, geb. 1914: zie „Ned. Patriciaat", 1921/22, blz. 119, sub KK. 1), *Von Mefzsch (Hofman), Von Normann (Genz*, geb. Paramaribo 1864 en *Van Heckers*, overl. aldaar 1939) en *Von Schierstaedt (Kramer)*.

Genealogisches Handbuch der freiherrlichen Häuser. Limburg a.d. Lahn. 1977. A Bd. X.

Van de in dit deel (XXXVI, 508 blz.), behandelde geslachten hebben er 7 banden met ons land t.w. *Von Imhof (f)* (behandelt tevens de Ned. tak *Van Imhoff*), *Marschall von Biebersfein, Von Maydell, Von Oeynhausen, Von Seckendorff, Von Ungern-Sternberg* en *Von Zedlitz und Neukirch*. Bij genoemde families komen de volgende allianties voor: *Klaassen*, geb. Batavia 1900 ex matre *Van Winsum* en gesch. echtgen. van *S. G. H. Storm (Von Imhof*, tak Spielberg en Ober-Schwammbach), *Grandpré Molière ex* matre *Vincent (Marschall von Bieberstein;* volgens „De Ned. Leeuw", jrg. 1964, kol. 53, sub IVb, 5 is *Cafh. Ch. L. Grandpré Molière* te Soerabaja geb., volgens GHdFH. te Batavia en luiden de voornamen van de moeder *Vincent*: *Cath. Elisabeth Sarah*, blijkens „De Ned. Leeuw", jrg. 1964, kol. 53, sub IVb zouden deze zijn C. *Sara Elise), De Vries*, geb. Zwollerkerspel 1890, *Benthem de Grave*, geb. Gron. 1888 en ... *Van Niekerk* in Z.-Afr. *(Von Maydell), De Fouw*, geb. Eindhoven 1940 *(Von Oeynhausen), Van Kuyk*, geb. Rotterdam 1893 *(Von Seckendorff), Hendrik Bos* (tr. 1936 *Von Ungern-Sternberg), Van Lawick*, geb. *1887 (Von Uslar-Gleichen;* aanvullende gegevens komen voor in „Ned. Adelsboek", 1943-1948, blz. 275, sub XVIII. Volgens deze laatste bron is *A. Th. M. E. H.* Freiin *von Uslar-Gleichen* hertr. 22 okt. 1930 en volgens GHdFH.: 30 okt. 1930). *Wesferouen van Meeteren ex* matre *Insinger* en *Van Asch van Wijck ex* matre *Insinger (Von Uslar-Gleichen), Cornelia Roosevelt*, geb. 1870 en *Van Staveren*, getr. 1935 *(Von Zedlitz und Neukirch)*.

0. Germann, E. Sahm, J. Pannekoek. Aus dem Leben der evangelisch-reformierten Kirchengemeinde Burbach. [Burbach, 1977.]

Op de door Germann en Pannekoek samengestelde lijst van pred. verschijnen de namen *Helvetius 1596-1622, Manger* 1736—1762, *Otterbein* 1769-1800 en *Pannekoek* 1975— .

E. von Reeken, Eine Liste der 114 Leichenpredigten und Gedächtnisgedichte, sowie 32 Gratulationen in den Bibliotheken von Emden. [Emden, 1976.]

Bij de afd. „Leichenpredigten und Gedächtnisgedichte" treft men de namen *Anslaer* (overl. Amsterdam 1694), *A Brakel* (geb. Leeuwarden 1635, overl. Rotterdam 1711), *Clarisse* (geb. Amsterdam 1795, overl. Leiden 1828), *Van Diepenbroek* geb. *van Polman* (overl. 1714), *Van Lodensteyn, Muntinghe* (overl. Gron. 1824) en *Van Ryp* (overl. 1685) aan.

Het land van Aalst, jrg. XXIX (1977), afl. 4-5.

L. de Rijck. De clerus, seculieren en regulieren te Aalst tijdens de Franse Revolutie. Op „Tableau indicatif des noms ... des prêtres domiciliés au Canton d'Alost enz. enz." verschijnen o.m. de namen *Bacx, Baeten, Schoonheyd en Vandevondel*.

Eigen Schoon en de Brabander, jrg. LIX (1976), afl. 1-3.

J. P. Felix, Opschriften van enkele klokken in Brabant in 1774, 1784 en 1791. De betr. gegevens zijn ontleend aan dekanale visitaties uit genoemde jaren, die op het A.R.A. te Brussel berusten. Genoemd worden bij de klokkengieters *Hendrick* en *Peefer van den Gheyn*. — A. Meulemans, De kleine Leuvense schuttersgilden. Oudtijds werden deze gilden ook wel genoemd: vander gebrokender pesen. — Inventaris en beschrijving van kerkelijke kunstschatten in het Pajottenland. Met afbn.

Eigen Schoon en de Brabander, jrg. LX (1977), afl. 7-9.

A. Meulemans, Sporen van de beul en zijn werk in Leuvense archivalia. — Inventaris en beschrijving van kerkelijke kuntschatten in het Pajottenland.

Handelingen der Maatschappij voor Geschiedenis en Oudheidkunde te Gent, n. rks. dl. XXXI (1977).

R. van Driessche, De voormalige romaans-gotische kerk van de Sint-Pietersabdij te Gent. Met uittreksels uit rekenin-

gen (14de—17de eeuw). — Ph. Lardinois, Symptomen van een middeleeuwse clan: de erfachtige lieden te Gent in de le helft van de 14e eeuw. — E. van der Hallen, Het Gentse meerseniersambacht (1305-1540). Met naamlijsten.

De Middelaar tussen de genealogische navorsers, afl. maart 1977.

De Lelarge vermeldt in ,,Liste des portraits identifiés aux Musées Royaux des Beaux-Arts de Belgique dans les tableaux du XIXe siècle" de portretten van C. *J. Sieburgh* (geb. Haarlem en overl. Amsterdam 1870) en van zijn zn. N. *Ch. Sieburgh;* schilder: *J. A. Kruseman.* — De rubriek ,,Réponses" bevat gegevens over het gezin van *Leonardus de Beaumont* x (1616 te Maastricht) *Maria de Lovenfosse.*

De Middelaar tussen de genealogische navorsers, afl. sept. 1977.

L. Poplemont, Nieuwe gegevens rondom *Maria van Riebeeck.* Betr. enige onbekende acten *Quevellerius (De la Quellerie)* in Ned. archieven.

Le Parchemin, afl. sept.-okt. 1976.

J. R. de Terwangne, Les 64 quartiers d'ascendance du Baron *de Thier.* De in 1900 geb. kwartierdrager stamt o.a. af van (kw. 18/19) *Henri Mali* (geb. Amsterdam 1774) X 1798 Amsterdam *Marie Adolphine van Saagsveld* (geb. Amsterdam 1778 uit *Renier* en *Anne Cafherine Alinck*). Kw. 18 is zn. van de in Amsterdam geb. *Willem Mali* en (tr. ,,Buchsloot" (sic !) 26 april 1770) *Maria de Vries,* geb. Sluis 1748 en overl. Amsterdam. Kw. 22 is *Winand Steins, geb.* Mheer 1778 als zn. van *Jean* en *Angélique Loyens,* overl, Maastricht 1849. — Archives générales du royaume de Belgique et archives de l'état dans les provinces. — Onder no. 2785 is in de rubriek ,,Questions" een vraag omtrent geb. plaats' en voorgeslacht van *Joice van der Plancken* (overl. Londen 1592) opgenomen. Behalve in Gent zou hij ook in Haarlem hebben gewoond.

Le Parchemin, afl. jan.-febr. 1977,

Bevat een antwoord *Van der Plancken* en een antwoord *Janssens. A. Janssens* tr. 2. *Paul M. H. L. Collée,* overl. Leidschendam 1962. Laatstgenoemde is zn. van *François* en *B. G. Stas.*

Le Parchemin, afl. maart-april 1977.

A. de Lannoy, L'appauvrissement de la noblesse aux XVe et XVIe s. et ses conséquences. — H. Douxchamps, Inventaire des fonds d'archives de l'Office généalogique et héraldique de Belgique.

Le Parchemin, afl. mei-juni 1977.

H. Douxchamps, besteedt aandacht aan: L'héraldique de la famille *Rubens.* Met afbn. — R. Wattiez, Les blasons de l'église de Lantin. Met wapenbeschr. *Bourguignon* en *Corbusier.* — De rubriek ,,Réponses" bevat een fragmentarisch uitgewerkte kw. van *Henri Mali,* ged. Amsterdam 1774 als zn. van *Willem* en *Maria de Vries.*

Vlaamse Stam, jrg. XIII (1977), afl. 6.

A. Vanmarcke, Huwelijkskontrakten te Menen (Vervolg.) Noemt (periode 1746-1765) *Carlier, Dick, Flipo, Lecoutre,*

Minne, Sonneville en *Vierlynck.* — W. van Hille, Een bron voor familiewapens. Zegels van de Kasselrij Veurne. Op het stadsarchief van Veurne berusten ongeveer 600 denombrementen van het prinselijke leenhof Burg van Veurne. Blijkens de lexicografische naamlijst bevat deze collectie een zegel van o.a. leden van de families *Cardinaal, Coppens, De Cerf, Van Goorop, De Hornes, De Moucheron, Van Oldeneel, Snouckaert, Van Sassen, Talboom* en *Van Utrecht.* — De rubriek ,,Vraag - Antwoord" bevat een antwoord *Hermans* (in Kapellen), met alliantie *Loos (Cornelia,* ged. Roosendaal 1757 uit het huw. *Loos* x *Luysterborg*).

Archivfür Sippenforschung, 'afl. mei 1977.

H. F. Friederichs, Problematik der Familie am Ende des 20. Jahrhunderts.

Baltische Hefte, bd. XIX (1973).

H. Stegman, Das Toleranzedikt Alexander II. in der Mischehenfrage.

Familienkundliche Nachrichten, afl. nov.-dec. 1977.

H. Kautz, 0. Eickenscheidt, Rechtsfragen zum Verbleib eines Familienarchivs. — Bevat tevens een vraag omtrent voorgeslacht van Ds. *Mauritz Arnoldus Banning,* pred. in Gildehaus, tr. 1684 *Machteld Noorbeek.*

Jahrbuch des Heimatvereins der Grafschaft Bentheim, 1977.

H. Voort, Steuern in der Grafschaft Bentheim bis zum Ende des Dreizigjährigen Krieges. Behandelt o.m. ,,Das Grafschafter Steuerwesen bis zum 15. Jahrhundert", ,,Der Anspruch des Reiches auf Steuern",,,Die Bewilligung von Schatzungen in der Grafschaft Bentheim" enz. Met de namen (1532) *Van Beveren (tor Devessborch, to Haeffkessbecke), Van Borchorst, Van Dedem, Van Gehemen, Van Laer* en *Van Reede.* — H. Voort, Das Gogericht Uelsen und seine Richter. Genoemd worden *Cramerus* (1804), *Hoogklimmer* (1814), *Krull (1517, 1550, 1567* enz.), *Soury* (1712) en *Wesselman (1401).* — *S.* Wiarda, Vom alten niederländischen Stamm *Borggreve* bis zu seinen Verzweigungen in der Grafschaft Bentheim. Met afbn. van huizen, portr. en wapens. — H. Voort, Eine Häuserliste von Neuenhaus aus dem Jahre 1612. Op de lijst — het origineel bevindt zich in het Staatsarch. Osnabriick — de namen *Groskamp, Van Hettersche, Krull, Muntz, Schutte, Singraven, Tesinck, Visscher* en *Voltelen.* — *G.* de Leeuw, Die romanischen Taufsteine in Drenthe. Met afbn.

Genealogie, jrg. XXVI (1977), afl. 6.

S. v [on]. Dobschütz, Die Nachkommen der oberschlesischen Adelsfamilie v. *Dobschütz* in Niederländisch-Indien (Indonesien). Bedoelde in Indonesië geb. personen stammen uit de 1867 in Kedoe geb. *Clara Maria Anna Luise von Dobschütz,* nat., later erkende dr. van *Carl Hermann Alfred Paul von Dobschütz,* geb. Neuruppin en overl. Bandjarnegara 1893. Vercheidene nakomelingen wonen thans in Nederland. Bij de aangetrouwden verschijnen de namen *Beun, De Boer* (uit Tjilatjap dr. van *Sied* en *Maria Johanna v. Cramm), Brouns, Gailliaert, Michon, Prud'homme de Lodder, Schreur ex* matre *Ter Haar, Wardenaar.* Evengenoemde C. *H. A. Paul von*

Dobschütz heeft uit zijn in 1877 in Kedoe gesloten huw. met *H. E. van Rosmalen* 2drs. (zie ook: GHdAH., B Bd. XIII (1977), blz. 80). Hij is zn. van *Hermann K. A.* en *Luise von* Carnap .

Genealogie, jrg. XXVI (1977), afl. 9.

Th. Zimmer, Familiengeschichtliche Quellen im Landeshauptarchiv Koblenz.

Genealogie, jrg. XXVI (1977), afl. 10.

A. M. Zander, Eheschliessungen Fremder in Kirchenbüchern der Stadt Trier von 1779 bis 1802. Nach den Ausziigen von ... H. Wurringen und den Originalen bearbeitet. (Schluss.) Vermeld wordt het huw. (20 jan. 1796) van *Anton Leopold Jamin,* wdr., met *M. Th. J. Michel.*

Genealogie, jrg. XXVI (1977), afl. ll.

J. Eisenbrand, Ein Niederländer in der Traumatrikel von Frammersbach im Spessart. Heeft betrekking op het huw. (8 jan. 1653) van *Linardus Marinus,* zn. van de overl. *Martinus Hemma,* van Groningen, met *Margaretha Welzbach.*

Gen ealogie, jrg. XXVI (1977), afl. 12.

H. Riese, Uber die Kennzeichnung der Personen in Stamm- und Nachfahrenlisten. — E. Nadler, *Christine Luise von Braunschweig-Blankenburg* als Stammmuter europäischer Herrscherhäuser. — W. Gormann, Neues über alte Hochschulmatrikeln.

Der Herold, Bd. VIII (1977), afl. 9.

J. Arndt, Wechselwirkungen zwischen dem staatlichen Recht am Familiennamen und dem Wappenrecht. — H. Hugo herdenkt *Frank* Baron *Freytag von Loringhoven,* overl. 10 maart 1977.

Hessische Familienkunde, Bd. XIII (1977), afl. 6.

S. von Grunelius, Die ältere Genealogie *Grunelius.* Zum 400. „Namenstag" am 26. April 1977. Tot het nageslacht van de 1611 in Ossenheim b. Friedberg overl. stamvader *Johann (es) Grünling (Grunelius)* en (tr. 2.) *Marg. Maul* hoort *Johann Anton Grunelius,* overl. Amsterdam 1782, tr. aldaar 1735 *Maria Kolder,* overl. aldaar 1779. Uit dit huw. 7 in Amsterdam ged. kinderen: een zn. getr. met *M. J. Issendorp* en een dr. getr. met *H. Rijsendaal.*

Hessische Familienkunde, Bd. XIII (1977), afl. 8.

De rubriek „Hessische Wappenrolle" bevat de registratie van het wapen van de uit Kassel afkomstige fam. *Staal (Courech Staal).* De daarbij gegeven genealogische aantn. wijken op enige punten af van het in „Ned. Patriciaat", 1946 gepubliceerde en vermelden tevens een Ned. tak, die niet in „Ned. Patriciaat" voorkomt. Deze tak stamt uit de in Wahlshausen 1753 geb. en in Grave (N.-Br.) 1813 overl. *Johann Ernst Staal,* zn, van *Johann Georg* en *Marg. Honecke (Honck),* tr. Hees bij Nijmegen 1791 *Geertruida van den Acker.* Tot de nakomelingen van deze tak in Ned. hoort de inzender van de publicatie t.w. *Frederik Ofto Staal,* geb. Amsterdam 19 dec. 1917.

Zeitschrift für niederdeutsche Familienkunde, jrg. LII (1977), afl. 2.

K. F. Chr. Piper, Bunderdatenschutzgesetz.

Norddeutsche Familienkunde, jrg. XXVI (1977). afl. 2.

H. Behr, *Cornelius van den Busch* aus Holland, ein Wolfenbütteler Festungskommandant. Handelt over de 20 febr. 1616 in Utrecht als zn. van *J(oh)an van den Bosch* en *Adriana Hendrichs* geb. *Cornelius van den Bosch,* overl. Wolfenbüttel 8 juni 1657. Zijn „Leichenpredigt" door „Hofprediger" Magister *Andreas Overbeck* bevindt zich in de U.B. te Göttingen. De schrijfster van het art. stamt af van *Cornelius'* dr. *Sophia Elisabeth van den Busch* (ged. Wolfenbüttel 15 febr. 1655) en (X ald. 1 okt. 1689) *Samuel Krösse.* Een olieverf-portret van de Wolfenbütteler vestingcommandant is thans in bezit van de fam. *Von Behr-Stellichfe.*

*O*stfriesland, jrg. 1975, afl. 4.

H. Ramm, Chinesisches Auftragsporzellan in Groningen. Groningen und ostfriesische Familienverbindungen. Betr. kop en schotel, waarop alliantie-wapens *Wolthers - Conring* in het Gron. Museum voor Stad en Land. Met verwantschapstabel van genoemd echtpaar en afb. van de kop en schotel.

Ostfriesland, jrg. 1976, afl. 4.

W. Deeters, Das Siegel des Abts *Dodo von Marienthal* aus dem Jahre 1340. Met afb.

Saarländische Familienkunde, jrg. X (1977) afl. 38.

G. Müller, Zur Geschichte der älteren Saarlouiser Familien. Maakt melding van de namen *Boudier, Delfosse* (afk. uit het Luikse), *Landry, Ney (Peter Ney,* vader van de bekende maarschalk) en *Seuerin.* — *G.* Karge, Vorfahren und Nachkommen der *Veneranda Rödelsfürtz* geb. *Barnaba* aus Saarlouis.

Siegerland, jrg. LIII (1976), afl. 1-2.

R. van Roosbroeck, Niederländische Flüchtlinge im 16. Jahrhundert in Siegen, Dillenburg und Diez (aus dem Flämischen übersetzt von A. Lück). — H. J. Pletz, Heiratsalter und Verlöbnis in Nassau-Siegen. — A. Lück, Pfarrerschicksall. Handelt over Ds. *Johan Adolph Eberhardi* (geb. 1712 in Rheda) en zijn verblijf in het Pfarrhaus te Gronau. Met gegevens *Heidegger × Van Beerendregt ex* matre *Zwaardecroon.*

Siegerland, jrg. LIII (1976), afl. 3-4.

Dit dubbele *Rubens*-nummer bevat de volgende art.: 1. A. Lück, Die Geburt des *Peter Paul Rubens* in Siegen; 2. R. van Roosbroeck, Der Schöffe *Jan Rubens: 3.* B. Roedig, Die Siegener Rubensgemälde; 4. B. Roedig, Die *Rubens*graphik im Oberen Schloss; 5. A. Lück, Zur Genealogie des *Peter Paul Rubens.*

Publications de la section historique de l'Institut G.-D. de Luxembourg, dl.XCI (1977).

Bevat o.a. een studie aangaande „Bibliothek und Schule der Abtei Echternach um die Jahrtausendwende".

Tha. J. van Alff.

VRAGEN EN ANTWOORDEN.

Bredel.

I. Jan *Bredel*, geb. ca. 1700.

Kinderen:

1. *Maghtildis (Maggel) Bredel(l) (Bordel)*, geb. Aalst (Gld.), woonde in 1750 onder de jurisdictie van Adolphsland (= Ooltgensplaat), tr. aldaar (gerecht) 27 juli 1750 *Jan Matthijsz. Flomans (Johannis Baptista Vloymans)*, geb. Turnhout (onder Antwerpen), woonde in 1750 onder de jurisdictie van Adolphsland, † in de parochie Oude Tonge 1 mei 1782.

2. *Klaas*, volgt II.

II. *Klaas (Nicolaus) Brede1 (Bredèl, Bordel)*, woonde in 1757 te Adolphsland, later te Zuijdzijde (nabij Oude Tonge), † Zuijdzijde in de parochie Oude Tonge 4 april 1777, tr. le *Elisabeth Ja(a)gers*, † Zuijdzijde 12 maart 1763; ging op 16 juli 1763 te Ooltgensplaat in ondertrouw met *Hendrina van Neerinkhuijsen alias Brouwers*, doch het huwelijk volgde toen daar niet op; tr. 2e Oude Tonge (R.K.) 15 juli 1770 (get.: Cornelis van Nieuweland en Maria Hermans) *Hendrina (Hendrica) van Neerinkhuijsen alias Brouwers*, ged. Beesd (R.K.) 2 juli 1745, woonde in 1763 onder de jurisdictie van Adolphsland, † Zuijdzijde 30 juni 1782, dr. van *Hendrickus Brouwers* en *Gertrudis van den Berg*.

Uit het eerste huwelijk:

1. *Anna Bredel*, ged. Oude Tonge (R.K.) 20 nov. 1757 (get.: Adriaan Ribbens, Adriana van der Bergh), † na 25 april 1776.

2. *Joannes Bredel*, ged. Oude Tonge (R.K.) 5 april 1761 (get.: Joannes Cors, Geertruij Janse) .

Uit de verbintenis met zijn latere tweede echtgenote:

3. *Gerfrudis Bredel*, ged. Oude Tonge (R.K.) 25 okt. 1764 (get.: Klaas Stephanus, Maria van Herikhuisen), † jong.

4. *Gertrudis Bredel*, ged. Oude Tonge (R.K.) 29 nov. 1765 (get.: Hendrien van Herikhuisen, Matthijs Bos, Geertrui Bos), † na 19 febr. 1814, tr. Oude Tonge (R.K.) 20 okt. 1788 *Joannis Jansz. van Dongen*, weduwnaar van Oosterhout (van *Cornelia Pieterselie?*), † *vóór* 19 febr. 1814.

5. *Thomas Bredel*, ged. Oude Tonge (R.K.) 27 dec. 1768 (get.: Thomas Smits, Barbel Hofman) .

Uit het tweede huwelijk:

6. *Magtildis Bredel*, ged. Oude Tonge (R.K.) 27 mei 1773 ('gat.: Jan Baptist Vloijmans, Anna Vloijmans) .

7. *Maria Bredel*, ged. Oude Tonge (R.K.) 25 april 1776 (get.: Leonardus Smits, Anna Bredel), tr. Oude Tonge (gerecht) 11 mei 1799 *Lodewijk van Kampen*, geb. en won. te Oude Tonge.

Gevraagd: gegevens ter aanvulling van dit genealogisch fragment.

Rotterdam-Charlois. K. J. SLIJKERMAN.

Lepel(s) (1973, kol. 18, 184, 185, 225, 226). Met betrekking tot *Margareta Lepel* moge hieronder een stamreeks volgen (waarin zij voorkomt sub VIII, 1) , vergezeld van enig commentaar:

I. *Jan Lepel* te Noordsleen, in 1382 [1] en [2]) door de bisschop van Utrecht beleend met het koddeleen Perynge te Noordsleen en de tienden te Zuidsleen, idem 1394 [3]); vecht in 1395 aan de zijde van de bisschop [4]) , † vóór 1409, tr. *Griete (Grete)*, beleend 19 april 1409, † vóór 14331

Zoons,:

1. *Bernt Lepel*, doet hulde voor zijn moeder in 1409; kinderloos † [5]) .

2. *Reynken*, volgt II.

II. *Reynken Lepel*, woonde in Salland, te Zuidsleen 1444, beleend met Peringe 1433 [6]) en 21 april 1457 [7]).

III. *Heinrik Lepel*, beleend met Peringe 19 mei 1463 [8]), eigenerfde te Noordsleen in 1476 [9]).

IV *Reynken Lepel*, beleend met Peringe 9 juli 1484, 8 juli 1497 en 17 dec. 1517, is nog leenman 2 juni 1518 [8]). Op Zworenmaandach (13 jan.) 1516 is hij gemachtigde van *Henrick Schirenbeken* [10]); commissie als schulte van Swele en Oosterhesselen door bisschop Philips van Bourgondië 27 augustus 1518, is dat nog Pinksteren (12 juni) 1519 [11]); later vervangen door *Ernst van Millingen*.

Tegelijkertijd leefde er een Reynken (*Reijner*) **Lepel,** brouwer te Groningen, die drie dagen na O.L. Vr. Geboorte (11 sept.) 1501 aan het convent van Ter Apel verkocht het hooiland de Noorthagen, in de marke van Emmen [12]). Vermoedelijk is hij een neef van IV.

1) Oorkondenboek Drenthe en Groningen (O.D.G.) nr. 699. Leenregister Bisschop van Utrecht Ao. 1382: *Jan* Lepel to Noertsleen hout Peringhegoet ende den tiende to Zuetsleen in den kerspel van Sleen.

2) Leenregister Bisschop 1382-1393, fol. 72 verso: *Jan* **Lepel** to Noersleen hout Peringhegoet ende den tiende to Zuetsleen in den kerspel van Sleen.

3) Leenregister Bisschop 1393-1423, fol. 2, 29 dec. 1394: Johan. ***Lepel*** beleend met Peringe guet toe Noertsleen en die tiende tot Zuytsleen.

4) O.D.G., nr. 902, 1395: Dit sijn de Drenthen die mynen heere van Utrecht gehuldet hebben in den jare van XCV: item ***Lepel.***

5) Leenregister Bisschop 1393-1423, fol. 65, 19 april 1409: Beleend ***Griet Johan Lepelswyf*** met Peringe, enz. Hulde deed *Bernt* haer soen en later ***Reynken*** haer soen.

6) Leenregister Bisschop 1433-1455, fol. 8, Sonnendaghes nae Petri (2 aug.) 1433: beleend *Reynken* ***Lepels*** nae dode synre moder ***Grete Lepels*** dat goet to Perynge c.a., is een koddenleen. De gelijktijdige klapper op dit deel zegt: *Reynken* ***Lepels*** — waarboven Sall (and) — waaruit valt op te maken, dat *Reynken* daar destijds woonde.

7) Leenregister Eisschop, 21 april 1457: beleend ***Reyneken Lepels*** (waarmede hij beleend werd is niet ingevuld).

8) Van Doorninck, **Tijdrekenk.** Reg. Oud **Arch.** Overijssel.

9) Gem. **Arch.** Zwolle, charters van het Maatklooster, nr. 2067: des Maendages nae Sunte Bartholomeus dach apostoli (26 aug.).

10) **Verhand.** Pro excolendo jure patrio VII/I blz. 64, 181.

11) Inventaris van het Huisarchief de Klencke, regest 2; Joosting, Ordelboek, Pinksteren 1519.

12) Register Feith, 1501, nr. 23.

V. *Henrik Lepel,* procedeert Zworenmaandach (7 jan.) en Pinksteren (19 mei) 1521 [13]), † vóór 12 juli 1542 [14]).

VI. *Hinrich Lepels Hinricksz.,* pachter van Mouwen guedt tot Swele voor 12 mud rogge per jaar 1538-1548 [15]), beleend met Peringe 12 juli 1542, † vóór 6 sept. 1556 [21]).

Zoons:

1. *Jan,* volgt VII.
2. Roelof *Lepel,* treedt op als hulder 2 juni 1561 [16]), beleend met Peringe 25 april 1579 [17]).

   Dochter:

   Berentgen Roelofs Lepel; 5 dec. 1623 is zij in geschil over de tienden te Zuidsleen [18]); als weduwe te Coevorden gaat zij op 25 okt. 1653 uit de halve tiende op de esch van Zuidsleen, geërfd van haar vader Roelof [19]), tr. (circa 1600 [20])) *Arent Nessink,* samen vermeld te Noordsleen 5 dec. 162.3.

VII *Jan (Johan) Lepel,* geb. circa 1520, beleend met Peringe 6 sept. 1556 [21]), burger van Groningen 1559/1560, gildrecht 1559, † vóór 2 juni 1561.

Kinderen:

1. *Steuen Lepel,* geb. 1554, beleend met Peringe 2 juni 1561 [16]), meerderjarig 25 april 1579 [17]) en gaat op dato uit het leen.
2. Z o o n, † 1585 of 1586, na mishandeling door *Hubert Ibinge* [22]) (uit een geslacht dat te Zweeloo zijn bakermat had).
3. *Coert,* volgt VIII.

VIII. *Coert Lepel,* geb. circa 1556, eigenerfde Zweeloo 12 maart 1584 tot 6 maart 1601 [23]), buir te Aelden 1598 [24]), brouwer te Groningen 1592, landdagscomparant uit Zuidenveld 29 nov. 1598 [25]), niet meer beleend met Peringe „vermitz preferentie van dode", † vóór 5 jan. 1604 [26]), tr. N.N.

Kinderen:

1. ***Margareta Lepels,*** geb. in 1592, † 19 nov. 1652, tr. Borger 3 okt. 1614 [27]) *Evert Warners Mullinga,* geb. in 1594, landdagscomparant (vóór 1618), schulte van Emmen (reeds in mei 1625) ; bezit nomine uxoris op 25 okt. 1653 een helft van de tiende op de esch te Zuidsleen, geërfd van „Lepels afcompst" [19]), † 2 april 1654, zn. van *Warner Evers,* buir te Emmen en ette voor Zuidenveld.
2. *Jan,* volgt IX.
3. *Coert Lepel,* procedeert 16 nov. 1629 [28]), eerst ruiter onder ritmeester Ripperda [29]), vaandrig 13 juni 1636 [30]), cornet 1642—1653/'54 [31]), beleend met Peringe 27 mei 1657 [32]), dat hij verkoopt 6 mei 1666 [33]), landdagscomparant 10 febr. 1655 [34]), ette wegens Oostermoer 1662-1667, woont te Borger [35]), † tussen 19 nov. 1667 [36]) en 14 dec. 1668, zijn huis verbrandde vóór 1679 [37]), tr. *Elsjen Har-*

---

13) Joosting, Ordelboek.

14) Leenregister Overijssel, fol. 19, 12 juli 1542: Beleent ***Hinrich Lepels*** *Hinricksz.* ***nae*** doede sin oldevaeder *Reyncken Hinricx Lepelsz.* de lestwerff beleent is geweest, ende meede nae doede *Hinrich* ***Lepels*** sins vaeders de in sinen leven uprackinge (oprukking = uitstel) verworven midlertijt gestorven ende niet beleent en is geweest dat guet toe Peringe mit zijn toebehoeren ende is een koddenleen.

15) Kopie Rentmr. Rek. 1538-1548.

16) Leenregister Overijssel, fol. XCIII, 2 juni 1561: ***Steuen Lepels*** nae doede ***Johan Lepels*** syns vaders met Peringe; hulde deed ***Roeloff Lepels,*** zijn oom.

17) Leenregister Overijssel, fol. XCIII, kanttekening 25 april 1579: Doet *Steuen* ***Lepels*** mondig zijnde selfs den behoerlicken eedt. Fol. XLI, 25 april 1579: Beleend *Roloff Leepels* myt dat goeth toe Peronge met zvnen toebehoren tot eenen coddenleen soe als ***Steuen*** *Lepels* des vuytgegaen is.

18) Joostinp, Drentsch Placcaatboek, p. 30'7: 5 dec. 1623 *Johan Coerts Lepel* in geschil met Aerendt Nessinge tot Nortsleen over tienden, waarvan ***Lepel*** beweerde dat zij hoorden onder Peringe erve tot Nortsleen en leengoed waren, zodat hij meende daarop voorkeursrecht te hebben ingevolge de leenbrief uit 1556, toen *Lepel's* bestevader met die goederen was beleend. Drost en Gedeputeerden van Drenthe verklaren zich ter zake onbevoegd. In de Resolutiën van Gedeputeerden van Overiissel komt hieromtrent niets voor.

19) Coevorden Schultenaerecht. inv.nr. 4 (1653-1656): 25 okt. 1653 geeft de erbaere *Berentien* ***Lepels,*** weduwe van wijlant *Arent* ***Nessinck,*** ende dochter van wijlant *Rolof* ***Lepel*** aan den E. ***Johan*** *Nessinck,* soon van haer sal. soon *Rolof* ***Nessinck*** en *Abigail,* sijn E. 'huysfr. de halve tende haer *Berentien Lepels* bij haer sal. vaeder *Rolof* ***Lepel*** aengeërft op Zuydtsleener esch ende waervan de E. Evert Warnarts Mullinga, Scholtes tot Emmen, de ander helfte in gelijcke erffenisse van ***Lepels*** afcompst is toecomende ende jaerlijckx naer sijn older gewoonte is wantigende **(Oevelgangscontract) .**

20) Olde *Jan* ***Nessink,*** borger en bakker te Coevorden, opgeleid te Zwolle en Amsterdam, tr. in 1651 met ***Abigail*** *Jelles;* hij vroeg 5 april 1651 venia aetatis en is een zoon van ***Roloff Nessinck*** bij ***Wibbe*** Jansen. ***Roelof Nessingh*** van Noortsleen, gehuwd met ***Wibbe Jansen*** wordt burger van Coevorden 7 febr. 1632.

21) Leenregister Overijssel 6 sept. 1556: ***Jan Lepels*** beleent nae doede *Hinrick* ***Lepels,*** sijns vaders, dat guet to Peringe, enz.

22) Goorspraken Drenthe 1583-1589, p. 38, 13 juli 1586: *Coert* ***Lepel,*** als erfgenaam, beklaagt zich over Hubert Ibinge, die ***Coert's*** broeder zo mishandelde dat deze dientengevolge overleed.

23) Idem, p. 13, 12 maart 1584: ***Coert Lepels*** had landen in Sweler marcke afgegraven (ontgonnen). Ter verdediging voerde hij aan, dat hij bij tijden der Goesen veel geld had opgebracht om Swele te bewaren voor verbranden (waarvoor hij blijkbaar geen vergoeding had gekregen).
Idem, p. 73, 27 jan. 1599, p. 163, 6 maart 1601 (ook p. 164), p. 165, 6 maart 1601 (volmacht der binnenbuiren).

24) Buir te Aelden 15 maart 1598 (Goorspraken, p. 20 en 21).

25) Nieuwe Drentsche Volksalmanak (N.Dr. V. Alm.), 1909, p. 32. Zie omtrent hem ook Joosting, Ordelboek, p. 422 en 425, dd. 25 aug. 1600.

26) Leenregister Overijssel, fol. LXVII, 5 jan. 1604: beleent tot behoeff ***Jan Lepel*** noch onmundich sijnde nae dode sijnes vaders *Coert Lepell,* die vermits preferentie van dode niet beleent is geweest mit dat goet toe Peringe mit sijnen toebehoeren ende iss een coddeleen.

27) Bibl. Genootschap, aanwinsten 26 nov. 1934, collectie Van der Poel Hiddingh, aant. Hidding. Statenarch., 167-169, 19 sept. 1614: *Grietien Coerts* (dr. van ***Coert Lepel,*** scholtes van Zweeloo) kreeg als bruid ƒ 50.— van het Landschap.

28) Lottingsprotocol (L.P.) 7 (1626—1630), p. 204, 16 nov. 1629.

29) Id., 7 (16261630) (vriendelijke mededeling van de Heer N. Kuik te Epse).

30) Id., 9, fol. 216.

31) Huisarchief Batinge: kornet ***Lepel*** 1642—1653/'54, toen deze kornetsplaats werd overgedragen.

32) Leenregister Overijssel, fol. 437: beleend *Coert* ***Lepel*** na dode sijnes broeders ***Jan Lepel.***

33) Leenregister Overijssel: ***Coert Lepel gaat*** uit het leen ten behoeve van Jan Wiggers en diens zwager Hennrick Wiggers.

34) Statenarchief Drenthe, 778, beëdiging 10 febr. 1655.

35) ***Conraed Lepel*** te Borger, N.Dr. V. Alm. 191'7, p. 94.

36) L. P., 21 (1667—1671), 19 nov. 1667: de corneth ***Lepel c.s.*** zijn erfgenamen van wijlen vrou *Jantien Leepels;* geschil met de erfgenamen van de heer Joan Sluiter. Zie ook Prot. Civiele Zaken Groningen 111 xa, dl. 66, dd. 17 juni 1662.

37) L.P., fol. 335: de obligatie so bij het verbranden van de Cornet ***Lepels*** huisinge tot Borger is vermist.
De Ned. Leeuw 1973, kol. 225.

denbargh, dr. van ***Jan Hardenbargh, te*** Bargum, en ***Margarefha Mols.***

4. ***Janfien Lepels,*** weduwe 19 juni 1662 [38]), † vóór 14 dec. 1668, tr. ***Jan Sluiter te*** Borger, ette wegens Oostermoer 1636-1661 [39]), gedeputeerde staat van Drenthe 1635-1638, 1639-1641 [40]), kinderloos † in 1661 [36]); zij kopen samen 2/3 van een huis te Groningen op 24 sept. 1653 [41]) en testeren 21 jan. 1657 [38]).

IX. ***Johan Coerfs Lepel,*** als minderjarige beleend met Peringe 5 jan. 1604 [26]), waarbij hulder is ***Joachim Bilholf;*** in 1623 vermeld bij een twist over Peringe (waaruit tevens blijkt dat Johan Coerts een kleinzoon is van VII [18])), landdagscomparant 19 nov. 1619 [42]), underschulte te Zweeloo 10 mei 1620, eigenaar van de windmolen, erfpachter van Mouwen goet te Zweeloo sinds 23 nov. 163 1 (hij zegelt met drie zespuntige sterren: helmteken een lelie [46])), schulte van Zweeloo 1630-25 aug. 1653, † vóór 22 maart 1656 [43]), tr. ***Swaenfie Tymens,*** dr. van ***Johan*** *Timans* (rentmeester van Assen ?) [44]). ***Johan Coerfs Lepel*** en ***Swaenfie Tymens*** worden samen vermeld 4 dec. 1630 en 10 nov. 1632 [45]) en [46]); hun gezin bestond in 1630 uit acht personen [47]).

Uit dit huwelijk:

1. ***Roelof,*** volgt X.
2. ***Gesyna Lepels,*** geb. na 1641 [44]), † vóór 27 dec. 1675 [48]), tr. Coevorden 3 juli 1670 ***Johan*** (*van*) ***Giefen,*** † vóór 27 dec. 1675 [48]), zn. van ***Gerrif*** *Willems* ***Giefen,*** burgemeester van Coevorden.
3. ***Margarefa Lepels,*** geb. na 1641 [44]), † Vlagtwedde 26 nov. 1718, tr. le (huwelijkscontract Borger 14 dec. 1668) ***Alberf Hubbelingh*** uit Onstwedde, zn. van

38) L. P. 18 (1661—1662), fol. 132, 19 juni 1662: *Hinrick Sluiter,* stadt schultes tot Groningen, tegen vrouw *Jantjen* ***Lepels, weduwe*** (van zijn oom) ***Sluiters;*** stokstraffing van hun testament dd. 21 jan. 1657.

39) N. Dr. V. Alm. 1917.

40) N. Dr. V. Alm. 1921, p. 144.

41) Protocol Civiele Zaken Groningen 111 x-35: De ***Hardenberch's*** dragen 2/3 van een huis aan hen over.

42) Statenarchief Drenthe, 7'78.

43) N. Dr. V. Alm. 1902, p. 157; L. P., dl. 15, fol. 228.

44) L. P., dl. 19, fol. 236, 12 nov. 1666: ***Eevertijen Huchts,*** wed. ***Johan Leepell,*** tegen den schulte van Sweell, ***Laurens Lepel*** voor hem selven en „sich gedragende als last hebbende van sijn broederen en Susteren", wegens *f* 500,— morgengave volgens huw. voorw. van 5 mei 1664 en de begrafeniskosten. Dezelfde tegen de cornet ***Conraedt Lepel*** mitsgaders de rentmeester (van Assen) Lucas Tijmans in qualite als mombaren van *Geesijen* en *Grietijen* ***Lepels.*** Het blijkt, dat ***Laurens*** zich eigenmachtig gedroeg als lasthebber.

45) Schultenprotocol Zweeloo dd. 10 nov. 1632 en 4 dec. 1630.

46) ***Johan Coerts Lepel*** is underschultes te Zweeloo op 10 mei 1620 en is erfpachter van Mouwengoet te Zweeloo sinds 23 nov. 1631. Zijn zegel op een Rochtbrief (getuigenverhoor) uit 1635 (Statenarchief, 1729) toont drie zespuntige sterren, als helmteken een lelie en als tekst: Johan *Lepel.*

47) Statenarchief, 841, Hoofdgeld Ao. 1630: Schulte Jan Coerts ***Lepel, 8*** personen.

48) Schultengerecht Coevorden, 5, 27 dec. 1675: Coenraet Emmen, gedeputeerde, als volmacht, ende ***Roelof Lepel,*** schults van Swele, als mede *Wilhelm* van ***Gieten,*** erfgenamen van het nagelaten ende oock overleden kint van za. ***Jan*** van Gieten ende Geesyn ***Lepels,*** in leven echtelieden.

Hanno Hubbelinck en *Anneken* ***Schulfes*** [49]); tr. 2e Winschoten ***Derck Haselhoff,*** geb. aldaar, advocaat, † Vlagtwedde 12 juni 1703.

4. ***Conradus Lepel,*** student te Groningen 18 aug. 1658, tekent mede het sub 3 vermelde huwelijkscontract van 1668, cornet in 1679 [50]).
5. ***Johan Lepel,*** † vóór 12 nov. 1666 [44]), tr. Gramsbergen 17 juli 1664 (huwelijkscontract 5 mei 1664) ***Euerfien*** *Hucht,* dr. van meister ***Barfholf Huchf,*** gemeensman van Coevorden; zij hertr. vóór 19 nov. 1667 ***Joachim Nijeman,*** ruiter van de Heer van Gramsbergen [51]).

   Uit dit huwelijk:

   Jan Conraef Lepel, ged. Coevorden 5 aug. 1665, † vóór de vader.
6. *Elsjen* ***Lepels,*** tr. ***Tammo Bonninga,*** mr. chirurgijn te Coevorden; zij worden burgers van Coevorden 1 jan. 1659, samen vermeld aldaar 24 sept. 1656-20 jan. 1665 [52]).
7. ***Laurens Lepel,*** schulte van Zweeloo 17 maart 1654-20 jan. 1671, † vóór 14 maart 1671 [53]), tr. ***Grefien Tyas Oosferalfinge,*** wed. van ***Geerdf Mensingh*** [51]), samen met ***Laurens*** vermeld 21 juni 1665 [54]). Als wed. van ***Laurens*** wondt zij vermeld 29 dec. 1676 [55]) en 12 nov. 1678 [56]); zij sterft vóór 22 nov. 1689 [57]).

49) Recht. Arch. Vlagtwedde, VI w2, dd. 3 okt. 1669: Huwelijkscontract 14 dec. 1668 tussen ***Albert*** *Hubbelinck* en ***Margareta*** *Lepels* ***te*** Borger. Hij is een zoon van de E. Hanno ***Hubbelinck*** te Onstwedde en wijlen *Anneken* ***Schultes*** en zij een dochter van den Erenffesten Jan ***Coerts Lepel,*** in sijn leven schultes tot Sweel, en vrouw ***Swaentie Tymens,*** eheluiden. Hij bracht in 3600 daler en Engelsplaetse toe Onstwedde, zij bracht in de erfenissen van haar zal. olderen, van haar moeije Vrouw *Sluiters* en haar oom cornett ***Conraet Lepel*** tot Borger. Van haar kant tekenen: ***L. Lepel,*** schultes, C. ***Lepel, R. Lepel,*** *Gesina* ***Lepel (Houwing ?), G.*** Wildervank, Dr. C. Emmen.

50) Huisarchief de Klencke, nr. 62: ***Conrad Lepel,*** kornet, verkoopt turfveen in Noordsleenerveen in 1679.

51) L. P., dl. 21, fol. 13, 19 nov. 1667: Joachijm Nijeman, ruyter van de heer van Gramsberge, nom. ux. Evertien Huchts, tegen corneth Conraed ***Lepell*** en rentmr. Lucas Tymans als momberen van *Geesijen* en ***Grietien*** *Lepels.*

52) Doopboek Coevorden: kinderen: Swaentie, Swaentie, ***Hayo, Jan Coerts*** en *Janna* ***Margrieta.***

53) ***N.*** Dr. V. Alm. 1902, p. 157. Hij zegelt met 3 sterren; helmteken een ster tussen een vlucht; 4 mrt. 1657 (Stukken Etstoel, nr. 9).

54) L.P., dl. 19, fol. 118.

55) Schultenprotocol Zweeloo 29 dec. 1676: *Grietien* ***Mensinge,*** wed. ***Laurens*** *Lepell,* schulte tot Sweell, ende haer soone *Tijas* ***Mensinge.***

56) L.P., dl. 23, fol. 316, 12 nov. 1678: De weduwe schultinne *Lepels* tot Sweele (vriendelijke mededeling van de beer N. Kuik te Epse)

57) Schultenprotocol Zweeloo, 50 A, 1689 : de eerbaere Grietien *Oosteraeltinge,* wed. zal. schulte ***Lepel*** tot Sweel, was aan de erven van (de brouwer) Crijn Homan te Groningen *f* 2500.— schuldig; na veiling en afbetaling restte er *f* 316.—, welk bedrag geen der kinderen tot zijn last had genomen; de zoon *Tijas* Mensing neemt deze schuld voor zijn rekening.
Dat zij weduwe van ***Geert Mensingh was,*** volgt o.a. uit L.P. 19, fol. 305, 18 juni 1667: *Laurens Lepell,* schulte tot Sweell, ende ***Geert Lantinge,*** in qualite als hooftmomber over de kinderen van sal. ***Geert*** *Mensingh,* contra Roelof Schuiringe tot Aelden; en L.P. 21, fol. 28, 19 nov. 1667: Roelof Schuiringe tot Aelden c.s. contra de schults *Lauwrens Leepell* als man van *„Grietien Mensingh"* mitsgaders Geert Lantingh tot Wesupe in qualite als momber van voorss. ***Grietien*** voorkinderen.

Uit dit huwelijk:

Swaentien Lepel, tr. *Hamen Sijder* (vermeld 17 juni 1699).

X. *Roelof Lepel,* woonde in 1672 mogelijk te Borger, schulte van Zweeloo 11 maart 1676, † kort vóór 11 maart 1704 [53]), tr. *Lutterfien Dekens,* † vóór 5 nov. 1701 [58]), samen vermeld 2 juni 1676 [59]).

Kinderen:

1. Coert, volgt XIa.
2. *Swaentien Lepels alias Schulten,* begr. Zweeloo 19 maart 1754, tr. *Christiaan Creeft,* begr. Zweeloo in juli 1735, samen vermeld Zweeloo 19 juli 1705 [60]).
3. *Jan Coerts,* volgt XIb.
4. onvolwaardige d o c h t e r [61]); mogelijk is zij identiek met *Geesien Lepel,* vermeld 18 juni 1715.

XIa. *Coert Lepel,* † vóór 18 juni 1715, tr. *Jantien Mensinge alias Heer Luichijs* [62]), samen vermeld Zweeloo 2 sept. 1709-11 dec. 1712 [63]).

Uit dit huwelijk:

1. Roelof *Lepel,* ged. Zweeloo 2 sept. 1709, vermeld 14 juni 1726 [64]).
2. *Altyn Lepel,* ged. Zweeloo 11 dec. 1712, † jong.

XIb. *Jan Coerts Lepel,* zegelt met vier sterren [65]), schulte van Zweeloo 11 maart 1704 en schatbeurder aldaar [66]), † begin 1711, tr. G*eesien Luychies Marissen,* in de goedschatting van 1705 aangeslagen voor roerend goed ter waarde van *f* 250; zij verkoopt haar vast goed 23 mei

58) Schultenprotocol Zweeloo, 5 nov. 1701: ***Roedolph Lepell,*** schults, ende sijne kinderen.

59) Id., 2 juni 1676: ***Roelof Lepel,*** schults tot Sweel, en ***Luttertien Dekens,*** echtelieden, zijn schuldig met als onderpand ,,mijn andiel soo ons van onse zalige suster *Gesyen* albereits is angearvet".

60) Doopboek Zweeloo: de kinderen van ***Christiaan Creeft*** en ***Swaantien Lepels*** (*Schulten*) zijn ***Rudolph, Janna, Christiaan, Elsyn, Jan Coerts*** (de jongste kreeg de naam van vader's grootvader).

61) Statenarchief Drenthe, 1775, Ao. 1704/'05, 5 febr. 1705: aan de scholts *Lepel* tot Zweell *f* 20.— 'sjaars an zijn impotente suster geaccordeert.

62) L.P., 18 juni 1715: Jannes Jacob Brants hoofdmomber van de kinderen van wijlen ***Coert Lepels en Jantien Mensinge.***

63) Doopboek Zweeloo: de moeder heet daar ***Jantien Heer Luychies.*** Elders is sprake van: op ***Heer Luichijs.*** Deze naam dankt zijn ontstaan aan Heer ***Luichie (Lucas, Ludolf) Mensing,*** de laatste pastoor van Zweeloo; deze liet kinderen na (vriendelijke mededeling van de heer N. Kuik te Epse).

64) Schultenprotocol Zweeloo 14 juni 1726: Schuldbekentenis aan de momberen van ***Roelof Lepel,*** n.l. Jannes Jacobs Brants, Jan Folckers, Christiaen Kreeft en Geert Hake (te Dalen).

65) Huisarchief Mensinge: de lakafdruk van ***J. C.*** *Leepell,* schulte van Zweeloo, dd. 7 mei 1710 vertoont op een schild met kroon: vier sterren, 1 - 2 - 1, de bovenste ster rechts en links vergezeld van de letters R L ***(Roelof Lepel).***

66) Landdag Ridderschap en Eigenerfden, 13 maart 1742: Hindrik en Jan Lavinge van Bonnevelde, wier vader zich als borg had ingelaten voor ***Jan Coerts Lepel als*** schatbeurder van Zweeloo.

67) Statenarchief, 1775, Ao. 1712/'13, fol. 88: de grontschatting, omslagen. heertsteden- en goetschattina van die van Sweele was ten 'achteren *f* 8362.5.2, welke volgens de beuringe van Jannes Jacob Brants en wijlen de scholte ***Jan Coerts Lepel*** zijn te quade gebleven. Jannes mocht zijn bezit verkopen en „de weduwe van Jan geene of seer weynige eygendomlijke goederen bezit". De rekenkamer beslist: alles verkopen en het kerspel aanspreken.

1714 [67]) en [68]) en vertrok in 1733 met attestatie uit Zweel00 [69]).

Uit dit huwelijk:

1. *Grietgen Lepels,* tr. *Hindrick Bram,* begr. Zweeloo 2 juli 1754; samen vermeld 3 nov. 1725 [70]).
2. *Lutgertien Lepels,* ged. Zweeloo *5* aug. 1703, lidmaat te Westerbork 1727, te Emmen met Pinksteren 1728.
3. *Elsien Lepels,* ged. Zweeloo *3* jan. 1706.
4. Geesien *Lepels,* ged. Zweeloo *22* april 1708, lidmaat te Westerbork 1729, tr. ald. in mei 1732 *Jan Egberts,* van Swiggelte.
5. *Jantien Lepels.* posthuum geboren, ged. Zweeloo 6 april 1711.

Losse gegevens *Lepel(s)* .

In de bovenstaande stamreeks konden de volgende naamdragers niet worden geplaatst [71]):

I. *Henrick Lepel (ex* VII ?), uit Zweeloo, wordt burger van Groningen in 1586,

Z oon:

II. *Johan Hendriks Lepel,* uit Groningen, snijder, wordt burger van Leeuwarden in 1622, lidmaat aldaar 27 febr. 1631, tr. (ondertr. Leeuwarden 19 aug. 1620) *Feyck Hayen.*

Zoon:

III. *Gerrit Lepel,* ged. Leeuwarden 8 mei 1622.

Tot deze groep zal ook wel behoren *Gerrit Hendriksen Lepel,* lidmaat te Leeuwarden 30 aug. 1649, tr. (ondertr. Leeuwarden 13 febr. 1647) *Anneke Geerts.*

Hyndryk Lepel (Leppell) en zijn vrouw *Jantyn* worden burger van Coevorden tussen 1610—1613; hij koopt een soltstede (zaalstede) aldaar 26 jan. 1609 [72]).

68) Schultenprotocol Zweeloo, 23 mei 1714: gerechtelijke verkoop van de vaste goederen van de weduwe scholtinne ***Lepels*** wegens schuld aan het Landschap wegens het beheer van wijlen haar man als schatbeurder van Zweeloo.

69) Lidmaten Zweeloo, Ao. 1733: Geesjen weduwe scholtinne ***Leepels:*** vertrokken.

70) Schultenprotocol Zweeloo, 3 nov. 1725 (geregistr. 1741 à 1745): weduwe scholtinne ***Lepel*** en mijn schoonsoon Hindrick Brans c. ux. namen op van onse nichte Geesyn Lanting van Swinderen met haar kinderen *f* 50.—. Mogelijk is laatstgenoemde identiek met Gesien Marissen wed. Marisse Swaveringe, te Zweel op 15 mei 1753 en met Gesien Marissen en ***Grietjen Lepels*** beyde woonagtigh tot Zweel op 28 mei 1754. *Grietjen* is dan gedoopt voor het begin van het doopboek.

71) Het oude adellijke Duitse geslacht *Lepel* voert een geheel ander wapen, zie o.a. Adeliges Taschenbuch 1930. Enkele leden van dat geslacht komen in Nederland voor (Landgerigt Oldenzaal, dl. 5, 24 nov. 1610; Coevorden, Schultengerechten, 4, dd. 11 nov. 1654).
Er is een gelijknamig geslacht in Haarlem, afstammende van *Katryn Heynr.dr.,* in-1583 weduwe van ***Lourens Lepel*** (Transport Haarlem 76 27); ***er*** is een Mr. *Claas Lepel* te Amsterdam in 1543, een ***Willem*** dictus ***Lepel,*** die op 23 okt. 1305 te Antwerpen een hoeve huurt, een ***Hendrik Lepel*** in 1685 te Schoonhoven, een ***Gherit Lepel*** in dienst der stad Deventer aan het einde van de 14de eeuw.
In al deze gevallen ontbreekt een aanwijzing, dat deze personen bij het geslacht uit Zweeloo zouden thuis behoren.

72) Stadsarchief Coevorden, nr. 699.

Jan Lepels te Zweeloo procedeert in 1633 [73]) en 16 mei 1650 [74]), tr. le *Egbertje: tr. 2e Grietjen Tonnijs Wester Aeltinge* uit Wesuppe [75]), als weduwe vermeld 2 juni 1669 [76]).

Uit dit huwelijk:

1. *Jantyen Lepels* uit Zweeloo, lidmaat te Gasselte, weduwe in 1673 [77]), † Gasselte 14 maart 1684, tr. ald. in 1647 *(Albert) Harm Alinge,* eigenerfde te Gasselte 1645 [78]), vermeld als momber 2 juni 1669.
2. *Lucas Lepel,* pander van Zweeloo, vermeld 1674/'75, eigenerfde te Zweeloo 13 april 1676-28 juni 1692 [79]), nog in leven 5 nov. 1697, waard te Zweeloo, tr. *Lutgertien Strabben,* uit Dalen, weduwe van de schatbeurder van Zweeloo, *Luitien Mensinge: zij* worden samen vermeld 29 jan. 1678-15 okt. 1679 [80]).

   Moeilijk was thuis te brengen *Geerdt* Mensinge ***LepeZs,*** die met zijn vrouw *Jantien* op 27 juni 1706 te Zweeloo hun dochter ***Lutgertien*** laat dopen (zie Kwartierstatenboek, blz. 142). Verder heet hij altijd ***Geert Luitiens Mensingh*** en zelf tekent hij met vlotte en sierlijke hand: ***Geert L. Mensinck*** [81]). Volgens het trouwboek van Westerbork huwde hij aldaar op 29 dec. 1695 ***Jantien Eissinge*** uit Westerbork. Ons medelid, de heer N. Kuik te Epse wees mij op een acte in het lottingsprotocol, waarin sprake is van een vechtpartij „op sondach tusschen de jongste midwinter (1695) en nieujaer in de gehoudene bruloft van Gert Mensinge te huize van *Lucas Lepels tot* Swele" [82]).

   Bij een proces van 6 nov. 1714 [83]) ageerde de drost over onderhoud van de kerktuin (kerkhofsmuur) te Dalen o.a. tegen *Geert Lepels* tot Sweele, als medebesitter van Strabben goet tot Dalen en Wagtum. (Het onderhoud van de kerkhofsmuur drukte kennelijk op de gerechtigden tot de graven op het kerkhof. Het deel van de muur, behorende bij het graf waartoe Strabben erve gerechtigd was, was klaarblijkelijk in verval geraakt). *Geert Lepels* repliceerde dat indien het bewuste graf (oorspronkelijk dus behosende bij Strabben erve) inderdaad geacht kon worden nog zijn eigendom te zijn, hij het van hem gevraagde aandeel in de kosten van het onderhoud van de kerkmuur zeker voor zijn rekening wilde nemen. In een onderschrift van het orde1 van de Etstoel wordt ***Geert Lepels*** dan *Geert L. Mensinge* tot Zweele genoemd.

   Hij heeft sinds zijn prille jeugd als stiefzoon bij *Lucas Lepels* gewoond en het is duidelijk dat hij vaak met diens familienaam werd aangeduid.

   Als dochter van *Lucas Lepel* en *Lutgertien Strabben* komt in aanmerking *Geesjen Lepels* (weduwe 6 juni 1739), tr. *Jan Jannes Hessels,* samen vermeld te Leggelo onder Diever 29 jan. 1708: hij legt de eed als landdagscomparant af 17 maart 1716. Hun kinderen, gedoopt te Diever tussen 27 maart 1707 en 9 maart 1721, dragen de namen *Jannes, Lucas, Lucas, Lutgertyen, Aeltien* en *Roelof.* Als zijn ouders komen in aanmerking *Jannis Jan Hessels* en *Aeltien Roelofs* te Leggelo. Hieruit kan worden opgemaakt dat *Geesjen* een dochter van een *Lucas Lepel* en een *Lutgertien* was.
3. *Altjen Jansen Lepel,* tr. *Stoffer Sanders (Chrijstoffer Alexsandere),* samen vermeld 2 juni 1669-25 mei 1678 [76]).
4. *Jutte (Judit) Jansen Lepel,* doof, † Gasselte 12 jan. 1672, begr. aldaar 16 jan. 1672.
5. *Frerik lansen Lepel,* burger van Groningen 1657, tr. *Liefke Lambers; zij* hertr. *Arent Jansen* [84]).

Utrecht. IR. G. L. MEESTERS.

73) L.P., fol. 305, 24 juni 1633.

74) L.P., dl. 14, fol. 265, 16 mei 1650: ***Johannes Lepels*** tot Sweel met desselfs moeder over een olden eekenboom al of niet op zijn grond of grond van de marke van Wesuppe staande.

75) Id., fol. 250: Johannes *LepeZs* tot **Sweel . .**, als echtemannen van de dochteren van wijlen *Toenijs* ***Wester*** *Aeltinge tot* Wesuppe uyt het eerste bedde, 16 mei 1650.

76) Schultenprotocol Zweeloo, 2 juni 1669: Harmen Alenge, voormumber, Stoffer Sanders, Jacob Singe en Wychger Hoovenge, medembers van het kind van zal. ***Jan Lepels*** en *Egbertje,* echtelieden, *Judet* genampt aen har gehor mercklick gekrenckt; de renten der nalatenschap zijn onvoldoende om het kind te onderhouden, dus alles verkocht voor *f* 650.— aan der vol dogetsame *Grietjen Tonnijs,* wedewe *Jannes* ***Lepels,*** die deze som zal betalen, ofwel de rente daarvan. Stoffer Sanders zal de pupil in kost en klederen onderhouden. Er onder staat: Bekenne ick *Chrystoffer Alexsandere* tot verminderinge van betalenge te ontfangen hebben van onsen swager *Luikas* ***LepeZs*** op desen bryeff de summe van hundert dalder op den 25 may 1678 neffens mijn handt. (W.g.) Hindrick Tingen als vormumber, *Grjete Lepels.*
Jan Lepels staat op het hoofdgeld van 1630 met een gezin van negen personen.

77) Lidmatenlijst Gasselte.

78) Statenarchief, 842, 15 april 1645: het huis van Harmen Aalinge te Gasselte geschat op *f* 900.—.

79) Schultenprotocol Zweeloo.

80) Schultenprotocol Dalen, fol. 31 en 70.

81) Schultenprotocol Westerbork, 11, fol. 119 vo.

82) L.P., nr. 32, fol. 74 en 77, dd. 8 juni 1696.

83) Id., nr. 16.

84) Id., nr. 21, fol. 15, 37, 192, 218, 318, Ao. 1667: ***Liefke Lambers,*** wed. ***Frerick Jansen Leepel,*** hertrouwd met ***Arent Jansen,*** voor wie Doctor Conraet Emmen contra *Grietijen Tonnijs,* wed. *Joannes Lepell.* Eischeres straft het oevelganckscontract als de verweerdersche met de vrunden en voorstanderen van ***Jutte Jansen Lepel*** op *24* okt. 1666 hadde ingegaan, omdat desclvc oevelganck tot haeren nadiell als naeste in den bloede na rechte onbestendigh soude sijn.

Van Loo (1947, kol. 375). Ten aanzien van de gevraagde herkomst van *Sturgius* of *Storrius van Loo* (zie ook De Ned. Leeuw 1965, bal. 337) zij gewezen op de volgende huwelijksinschrijving in het trouwboek van 's-Heerenberg (Ned. Herv.): 14 mei 1643 *Jan op 't Loo,* zoon van wijlen *Störris op 't Loo* in de buurschap Voorst onder Gendringen, en *Maria Koopmans,* dochter wan wijlen *Sebastianus Coopman, in* sijn leven schoolmeester deser Ctedt (op 11 okt. 1607 huwden te 's-Heerenberg *Sebastian Käufman* (in het doopboek „*Mercator*" genaamd) en *Anna Pellemers*).

Hierdoor worden tevens de relaties duidelijk met *Sebastian van Loo,* in 1697 hulder bij een belening met een Emmeriks leen te Gendringen voor *Hermelin Petronella Schaep,* dr. van wijlen *Herman Schaep tot den Dam* (Bijdragen en Mededeelingen Gelre, 1931, blz. 247), alsook met *Storia Joanna Maria van Loo,* echtgenote van Ds. *Cornelis Wijnmalen* (18de eeuw; De Ned. Leeuw 1918, bod. 60).

Rotterdam+ J. A. M. VAN DER LOO.

INHOUD VAN DIT NUMMER

Bestuursberichten. — J. B. Rietstap 150 jaar geleden geboren, door C. Pama. — Aanwinstenlijst der' Bibliotheek. — De heren van Heenvliet tot 1400. door J. C. Kort. — Hendrick van Rhijn, de vertaler van Batavia' Sacra van Van Heussen, door Jeannette P. M. Timmerman-Vaissier. — Losse aantekeningen uit allerlei archieven, afl. 11, door W. Wijnaendts van Resandt. — Korte mededelingen. — Boekbespreking. — Inhoud van buitenlandse boeken en tijdschriften. — Vragen en antwoorden.

DE NEDERLANDSCHE LEEUW

MAANDBLAD VAN HET

Koninklijk Nederlandsch Genootschap voor Geslacht- en Wapenkunde,

BESCHERMHEER Z.K.H. DE PRINS DER NEDERLANDEN

Dit blad verschijnt maandelijks en wordt aan alle leden van het Genootschap toegezonden.

Bijdragen en correspondentie, bestemd voor het Maandblad, gelieve men te richten tot de Hoofdredacteur Mr. 0. Schutte, *p./a. Zeestraat 71 b,* 's-Gravenhage.

De jaarlijkse contributie (abonnement) ad *f* 50,— gelieve men steeds *vóór 1* februari te voldoen door storting op postrekening no. 20910 ten name van de penningmeester van het Genootschap te 's-Gravenhage.

Correspondentie, bestemd voor het Bestuur, gelieve men te richten tot de Secretaris Mevrouw J. Barones van Dedem-Weyschedé, *Laan van Koot 43, Wassenaar.*

Alle overige correspondentie (niet bestemd voor Bestuur of Redactie), zomede opgaven van adresverandering, te richten aan de heer E. J. C. Boutmy de Katzmann, conservator van het Genootschap, *Bleyenburg 5, 's-Gravenhage.*

Betalingen aan de Bibliotheek dienen te geschieden op postrekening no. 487073, ten name van de Bibliotheek van het Genootschap te 's-Gravenhage.

De redactie van het Maandblad wijst er nadrukkelijk op, dat zij niet aansprakelijk is voor de strekking of de inhoud der ondertekende stukken.

No. 6 **XCVe Jaargang** **juni 1978**

Het Rotterdamse naturalisatieregister van Franse vluchtelingen 1709- 17 15

Inleiding

In de herfst van 1975 werd door een aantal leden van het Koninklijk Nederlandsch Genootschap voor Geslacht- en Wapenkunde, woonachtig in Rotterdam en omgeving, de Werkgroep Naturalisatieregister Franse Vluchtelingen Rotterdam gevormd met het doel te komen tot publicatie van het „register van refugiés, die genaturaliseerd zijn door middel van aangifte ter secretarie van Rotterdam, op grond van het plakkaat van de Staten van Holland dd. 1709 juli 18"[1])

De werkgroep kwam tot oktober 1977 dertien keer bijeen [2]). Haar eerste vergaderingen waren gewijd aan het vaststellen van een transscriptie van de tekst van het register waarbij de Regels voor het uitgeven van historische bescheiden [3]) zoveel mogelijk werden gevolgd. Daarna kwam het samenstellen van de indices op geografische namen en persoonsnamen. Gelijkertijd trachtten deelnemers, die over voldoende tijd beschikten, aanvullende gegevens te verzamelen over in het register voorkomende personen uit bij de Archiefdienst van de gemeente Rotterdam aanwezige bronnen. Het materiaal, dat gevonden werd, is helaas te weinig homogeen om integraal gepubliceerd te worden. Mogelijk kan het in de toekomst dienen als basis voor nadere studies en afzonderlijke publicaties. Dit materiaal zal hiertoe worden gedeponeerd in de verzamelingen van het Genootschap.

Overwogen is uit het geboden materiaal enige demografische gevolgtrekkingen te maken en die in de publicatie te verwerken. Hiervan is afgezien omdat de geregistreerden als groep niet representatief werden geoordeeld.

Op 12 november 1975 bracht de werkgroep een speciaal en zeer gewaardeerd bezoek aan het Rotterdamse gemeentearchief, waar een kleine doch buitengewoon interessante expositie van stukken van belang voor het onderzochte onderwerp was ingericht [4]).

Historische achtergronden

De Staten van Holland en West-Friesland stelden op 18 juli 1709 bij placcaat vast, dat alle personen, „die uyt het koninghrijck van Vranckrijck ofte andere landen om de professie van de ware Gereformeerde religie binnen de provincie van Holland en Westvrieslandt gevlucht zijn, en aldaer hen hebben ter nedergestelt, midsgaders de kinderen bij soodanige gevluchte persoonen of medegebracht, of hier gewonnen, als mede alle soodanige gerefugieerden, die in het toekomende het zij direct uyt Vranckrijck, het zij uyt andere landen en provincien, sich hier komen retireren, en met'er woon ter nedersetten", dezelfde voorrechten en privileges zouden genieten als de ingeboren onderdanen van deze staten. Wilde men van deze protectie profijt trekken dan moest men zich

1) G. A. Rotterdam, Stadsarchief Rotterdam, Burgerschap 149.

2) Aan de activiteiten van de werkgroep namen deel: Mr. E. G. Boissevain, Mr. C. P. Briët (redacteur), Mevrouw Drs. F. C. Dufour-Briët, Mr. J. Dutilh, 1. J. Ham, Drs. A. D. de Jonge, Drs. C. J. F. Klaassen, Mr. W. F. Lichtenauer, Mevrouw H. Mommaal-Quispel, Mr. A. Snethlage (redacteur) en Mevrouw J. M. C. Wilbers-Sparnaaij.

3) Regels voor het uitgeven van historische bescheiden, 4e druk, Groningen 1966, uitgegeven door het Historisch Genootschap te Utrecht.

4) Zie: Verslag Gemeentelijke Archiefdienst van Rotterdam over het jaar 1975, p. 13.

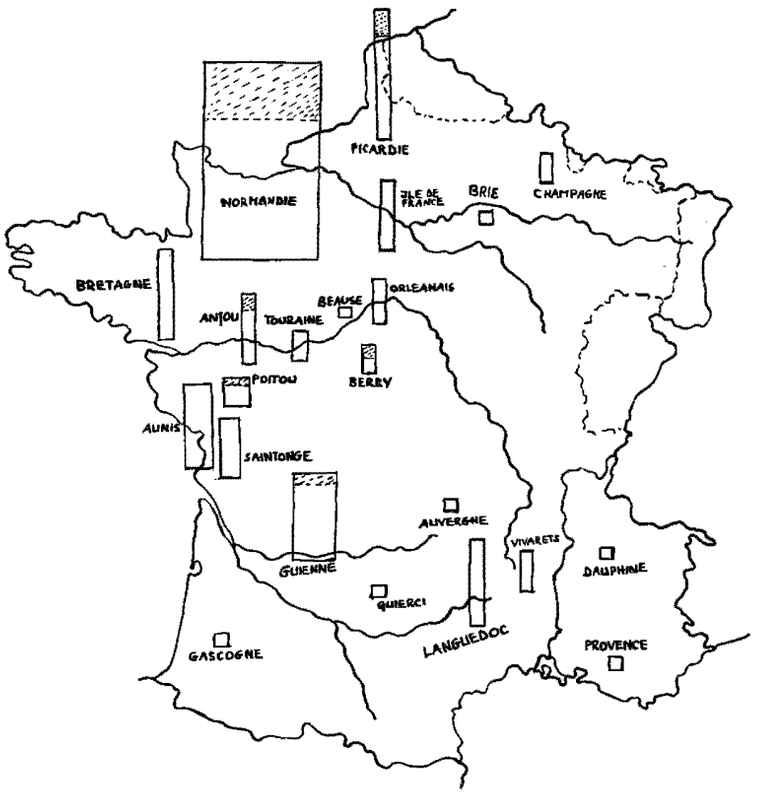

Statistisch overzicht naar geboorte-provincie van de te Rotterdam genaturaliseerde Franse vluchtelingen. De gearceerde delen stellen kinderen voor.

laten registreren al naar gelang zijn woonplaats door President en Raden van het Hof van Holland, de magistraten van de steden of de schout en gerechten van de dorpen[5].

Op grond van deze regeling zijn in de steden Amsterdam, 's-Gravenhage, Haarlem, Leiden en Rotterdam en door het Hof van Holland registers aangelegd, die belangwekkend genealogisch materiaal bevatten [6].

5) Resolutiën der Staten van Holland, 18 juli 1709.

6) Om er achter te komen in welke archiefbewaarplaatsen registers aangelegd op grond van het placcaat van 18 juli 1709 aanwezig zijn is in mei 1976 aan een en twintig rijks-, gemeente- en streekarchieven in de provincies Noord- en Zuid-Holland gevraagd over welk materiaal zij beschikken. Negatief antwoord kwam uit Alkmaar, Brielle, Delft, Dordrecht, Enkhuizen, Gorinchem, Gouda, Hoorn, Medemblik, Schiedam en het streekarchivariaat „Rijnstreek". Onbeantwoord bleven de brieven aan de gemeentearchieven van Maassluis, Naaldwijk, Purmerend en Vlaardingen en die aan het streekarchivariaat Krimpenerwaard. Behalve het hierboven vermelde Rotterdamse register zijn de volgende registers aangetroffen:
G.A. Amsterdam, archief van burgemeesters van Amsterdam, volgnr. 594;
G. A. 's-Gravenhage, Oud archief gemeente 's-Gravenhage, nr. 1160;
G. A. Haarlem, ingekomen personen 1714-1'716, kast 13: 45, bijgebonden (voorlopige aanduiding);
A.R.A. 's-Gravenhage, archief Hof van Holland. voorl. inv. nr. 6037 (bijlagen in: in;. 'nr. 6038);
G.A. Leiden, archief secretarie Leiden 1575-1851. voorl. inv. nr. 1076.
Hiervan zijn twee registers reeds gepubliceerd:
A. J. S[ervaas] v[an] R[ooijen], Fransche vluchtelingen te 's-Gravenhage (4e register berustend in het oud-archief der gemeente), in: De Wapenheraut, jrg. 7 (1903), p. 263-270; en
Job. Ruys, Genaturaliseerde Fransche vluchtelingen te Haarlem in 1709, in: De Wapenheraut, jrg. 20 (1916), p. 72-78.

Het Rotterdamse register wordt hieronder gepubliceerd, doch alvorens daartoe over te gaan volgen eerst in het kort enkele punten over de totstandkoming van het gemelde placcaat.

De na de herroeping van het Edict van Nantes op 18 oktober 1685 naar de Republiek gerefugieerde Hugenoten bevonden zich ook voor wat hun vermogenspositie betreft in een moeilijke situatie. Enerzijds waren de bezittingen, die zij hadden achtergelaten geconfisceerd [7], en konden zij niet opkomen in erfenissen, die in Frankrijk openvielen, anderzijds was het een klacht van de refugiés, dat het voorkwam, dat met succes vorderingen door in Frankrijk achtergeblevenen werden ingesteld op de bezittingen, welke zij hadden kunnen meenemen. Dat dit laatste om niet onaanzienlijke bedragen ging blijkt uit een brief van de in 's-Gravenhage gestationeerde Britse diplomaat *Dayrolle* van 18/29 oktober 1709 aan de Secretary of State *Boyle,* waarin wordt vermeld, dat om die reden in de afgelopen twintig jaar ongeveer anderhalf millioen gulden uit Holland naar Frankrijk terugkeerde [8].

De Hugenoten hebben getracht aan hun ongunstige toestand een einde te maken onder andere door erop aan te dringen, dat het Edict van Nantes in ere zou worden hersteld. Dit gebeurde ook tijdens de vredesonderhandelingen tussen de Republiek en Frankrijk in Geertruidenberg in 1709 en 1710. Voor Frankrijk was dit echter niet acceptabel. Daarnaast waren de Republiek en ook Groot-Brittannië bevreesd voor de economische gevolgen van een nieuw Edict van Nantes. Dit zou immers kunnen betekenen, dat de Hugenoten naar Frankrijk zouden terugkeren met economisch gezien nadelige gevolgen. De bekende predikant *Jacques Basnage* (1653-1723), die in deze periode als spreekbuis van de Hugenoten optrad, deelde deze bezorgdheid en hij heeft er in dit verband bij de raadpensionaris van de Staten van Holland Mr. *Anthonie Heinsius* (1641-1720) op aangedrongen in Holland een naturalisatieregeling in te voeren. Hij wees er hierbij op, dat in Engeland al in maart 1709 het recht van naturalisatie aan de daar gevestigde Hugenoten was toegekend en dat er gevaar bestond, dat de Hugenoten in de Republiek met hun bezittingen naar dat land zouden uitwijken wanneer zij niet een soortgelijke bescherming zouden krijgen [9].

Het hieronder gepubliceerde register draagt sporen van deze situatie. Reeds bij eerste kennisneming ervan zal de lezer niet aan de indruk kunnen ontkomen, dat hier een bepaalde maatschappelijke bovenlaag geregistreerd wordt. Lang niet alle Franse vluchtelingen, die in Rotterdam lidmaten waren van de Waalse gemeente, lieten zich registreren. Voorts valt op, dat alleen in de periode van augustus 1709 tot juli 1710 regelmatig inschrijvingen plaats vinden. Dit zal wel het gevolg zijn van het voor de Hugenoten ongunstige verloop van de vredesonderhandelingen in Geertruidenberg.

Wat hield het recht van naturalisatie in Holland nu in? Welke rechten verkregen de geregistreerden? Het antwoord op deze vragen kan men vinden in de Codex Batavus van

7) Zie voor deze confiscatie: Emmanuel Jahan, La confiscation des biens des religionnaires fugitifs de la révocation de l'Edit de Nantes à la Révolution, Paris, 1959.

8) Vriendelijke mededeling van de Heer G. C. Gibbs, verbonden aan Birkbeck College (University of London) te Londen. Zie ook noot 9.

9) G. C. Gibbs, Some intellectual and political influences of the Huguenot emigrés in the United Provinces, c. 1680-1730, in: B.M.G.N., deel 90 (1976), p. 255-287; p. 276.

E. van Zurck [10]). Normaliter werd het recht van naturalisatie verkregen door brieven van naturalisatie op grond van een resolutie van de Staten van Holland. Deze brieven gaven slechts „protectie over persoon, en goederen, en maintenu van gestabilieerde jurisdictie". Zij gaven geen toegang tot ambten. Volledigheidshalve moge erop worden gewezen, dat naturalisatie („Hollander"-worden) iets anders was dan het verkrijgen van het burgerschap van een stad. Dit laatste had men nodig om voor stedelijke bestuursfuncties in aanmerking te komen, om stedelijke tolvrijheid te genieten etc. [11]).

Register van de genaturaliseerde(n)

[blz. 1] In achtinge genomen sijnde, dat bij haar Edele Groot Mogende placcaat van de 18e julij laetstladen, waarbij de gerefugeerde om de gereformeerde religie generalijk werden genaturaliseert, werd gestatueert, dat alle degene dewelke die gratie souden willen genieten haar selven moeten addresseren aen de Magistraten van de steden onder welkers jurisdictie deselve soude mogen woonagtig sijn, off haar ter woon souden willen begeven, off dat nae sommiere examinatie off de versoekers waarlijk sodanige gerefugieerde sijn, derselver namen souden werden geregistreert, ten eynde altoos daarvan moge komen te blijken,

is tot nakominge van die haar Edele Groot Mogende dispositie soo veel aangaat de gerefugieerde dewelke in dese stad woonagtig zijn en in toekomende sig metterwoon herwaarts mogen komen te begeven, vastgesteld,

dat deselve sullen werden gelast over te geven een biljet houdende haar namen en die van hare vrouwen en kinderen, die in de naturalisatie souden werden begrepen, de tijd wanneer, alsmede de plaetse off plaetsen daar sij sedert gewoont hebben,

dat van dese aengevinge sal werden gehouden een separaet boek off register,

dat daarinne boven en behalve de namen van degene, die sig sullen Lomen aen te geven, sal werden aengeteykent, eerstelijk de tijd wanneer en het land en plaetse vanwaer sij sijn gevlugt,

ten twede de plaetse off plaetsen waar sij sedert hebben gewoont,

[blz. 2] ten derden de kinderen dewelke buyten den lande van Holland en Westvriesland zijn geboren,

dat daar benevens ook sullen werden aengeteykent de namen der kinderen dewelke in dese lande zijn geboren in gevalle sulcx bij deselve off de ouders off vrunden voor deselve wert versogt, en in dien gevalle met expresse verclaringe dat hiermede geensints wert gerenuncieert van het regt door de geboorte in dese landen verkregen, nog daarvan in eeniger maniere wert affgegaen,

ten vyerden wanneer eenige burgers deser stad sig komen aen te geven, dat sal werden aengeteykent de tijt wanneer deselve burgers sijn geworden, te weten indien sulcx wert versogt gelijk ook sulcx versogt wendende ten aenzien van de gerefugieerde die nae dese aengevinge het burgerschap mogten bekomen, in margine van dit register sal werden genoteert,

ten vijffden ten aensien van de bewijsen dat de personen die sig aengeven waarlijk sijn gerefugieerde om de religie en van de hiervoor gemelte omstandigheden, dat daervan mede notitie sal werden gehouden wanneer en soo verre het sal werden versogt off andersints om redenen nodig geoordeelt sal werden,

dat wijders sodanige bewijsen niet sullen werden gevordert van bekende personen nog ten aenzien van bekende omstandigheden,

dat de niet t'eenemael bekende personen sullen moeten wesen voorzien met een attestatie van de predikant, te weten van de predikant van het quartier ten aenzien van degene die in dese stad wonen, en van de predikant [blz. 3] van de laetste woonplaetse ten aenzien van 'degene dewelke van buyten in dese stad sullen komen wonen,

dat soo veel aengaet de bovengemelte omstandigheden sal werden geleth op de attestatie van de predikant off ander bewijs, soo als aan de saeke in sommiere examinatie genoegsaem sal konnen werden voldaen,

dat aen alle de genaturaliseerde des begerende sal werden gegeven een extract uyt het voorgeschreven register haer concernerende,

dat ten aenzien van de gerefugieerde die het burgerschap deser stad hebben bekomen off nog mogten bekomen op derselver versoek genoteert sal werden op de rugge van haer burgersbrieff, dat sij in het register van de genaturaliseerde sijn aengeteykent en op wat dagh.

Actum Rotterdam den 19e augustij 1709.

Present alle de Heeren Burgermeesteren, dempto den Heer Johan Steenlack.

Ter ordonnantie van deselve
[was getekend] Harm. van Zuijlen van Nyevelt 1709

[f. 1] Burgermeesteren ende regeerders der stad Rotterdam is ten genoege gebleken, dat de volgende personen sijn gerefugeerde in Vrankrijk geboren, van de gereformeerde religie, en bij gevolge voor genaturaliseerde volgens den teneur van het placcaet geemaneert den 18e julij 1709 moeten werden gehouden.

Den 20e augustij 1709. Ds. *Jacques Basnage,* predicant in de France gemeente alhier, geboortig van Rouaen, Juffrouwe *Susanna du Moulin,* sijn huysvrouw, geboren tot Sedan, en *Magdalena,* sijn dogter, alle gevlugt van Rouaen in de maend november van den jare 1685, heeft tsedert in dese stad gewoont en sijn burgerregt bekomen den 18e maert 1697.
Present de Heeren Mr. Marinus Groeninx en Adriaan Roosmalen, Burgermeesteren.

[f. 1 v.] Den 20e augustij 1709. Den Edele Heare *Pieter de Montrond,* heere van Laulagnier en Vaillarma, excuyer van de Koning etc., geboortig van Ste. Agreve in de provincie van Vivarets, gevlugt in den jare 1679, heeft tzedert die tijt tot nu toe in dese stad gewoont, is in dese stad getrouwt den 23e julij 1700 met de Edele Juffrouwe *Lucretia Dortial de Montrond,* geboren tot Vernoux in Vivarets voorschreven en vandaer gevlugt in den jaere 1692, heeft mede tsedert haere vlugt in dese stad gewoont, uyt welk huywelijk sijn in dese stad geprocreëert twee kinderen, genaemt *Maria* en *Gidion Pieter,*

10) E. van Zurck, Codex Batavus, waer in het algemeen kerk-, publijck en burgerlijk recht van Hollant, Zeelant, en het ressort der Generaliteyt kortelijk is begrepen, Rotterdam, 1758, p. 778/9.

11) S. J. Fockema Andreae, De Nederlandse staat onder de Republiek (Verhandelingen der Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen, afd. Letterkunde, nieuwe reeks, deel LXVIII, no. 3), Amsterdam 19693, p. 163.

ten aenzien van welke kinderen geensints wert gerenuncieert van het regt door de geboorte in dese lande verkregen, nog daarvan in eeniger maniere werd affgegaen. Present de Heeren Mr. Marinus Groeninx ende Adriaen Roosmalen, Burgermeesteren.

Eodem die. *Jean Chabosseau* en *Judith Chenu*, sijn huysvrouw, beyde geboren tot Saintonges in Vrankrijk, vandaer met haer zoon genaemt *Jean* gevlugt in den jare 1686 en hebben tsedert die tijd doorgaens in dese stad gewoont. Present de Heeren Mr. Marinus Groeninx en Ad. Roosmalen, Burgermeesteren.

[f. 2] Den 20e augustij 1709. De Heer Mr. *Nicolaes de Cavelier*, advocaet, en sijn huvsvrouw *Elisabeth Marechaux*. beyde geboren tot Caen in Normandien, en vandaer met haere twee sonen genaemt *Jean* den Oude en *Jean* de Jonge gevlugt in den jaere 1686, hebben tsedert altijt in dese stad gewoont en alhier ter stede bij den andere geprocreert vier kinderen met name *Magdalena*, *Willem*, *Helena* en *Nicolaas*, ten aensien van welke vyer kinderen geensints wert gerenuncieert van het regt door de geboorte in dese lande verkregen, nog daervan in eeniger maniere werd affgegaen. Present de Heeren Mr. M. Groeninx ende Ad. Roosmalen, Burgermeesteren.

Eodem die. *Abraham Acher*, geboortig van Diepe, en *Maria Robin*, geboren tot Rouaen, sijn eerste huysvrouw, alhier overleden, beyde gevlugt met haer zoon genaemt *Sebastiaen* in den jaere 1685, heeft tsedert die tijt in dese stad gewoont en alhier uyt deselve sijne huysvrouw gewonne twee kindere met name *Pieter* ende *Catharina*, is nae de doot van de voorschreven sijne eerste huysvrouw alhier ter stede getrouwt in den jaere 1704 met *Sophia Jacobs*, geboortig van Nantes, die daer vandaen gevlugt was in den jare 1684, en mede tsedert haere vlugt in dese stad gewoont; [f. 2 v.] ten aensien van de voorschreven twee kinderen, alhier geboren, wert geensints gerenuncieert van het regt door de geboorte in dese lande verkregen, nog daervan in eeniger maniere affgegaen. Present de Heeren Mr. M. Groeninx en Ad. Roosmalen, Burgermeesteren.

Den 20e augustij 1709. *Anne Le Souleur*, weduwe van *Thomas Giret*, geboortig van Diepen, is met haer twee kinderen, genaemt *Paulus* en *Anna*, mede tot Diepen geboren, vandaer gevlugt in den jare 1686, is tot Amsterdam gearriveert en daar haer burgerregt bekomen den 20e augustij van 't voorschreven jaer 1686, heeft met haer kinderen tot Amsterdam gewoont ontrent 15 jaeren, is vandaar in dese stad gecomen den 3e julij 1701 en tsedert die tijt tot heden gewoont. Present ut supra.

Eodem die. Ds. *Philippus Le Gendre*, extraordinaris predicant in de Walse kercke deser stad, geboren tot Rouaen in Vrankrijk, vandaer gevlugt in den jaere 1685, heeft tsedert die tijt tot nu toe in dese stad gewoont en is borger geworden den 18e maert 1697, is in dese stad getrouwt met *Judith du Bosch*, geboortig van Caen, en vandaer gevlugt in junij 1685, heeft mede tsedert haer vlugt in dese stadt gewoont, uyt welk huywelijk sijn in dese stad [f. 3] geprocreëert drie kinderen, genaemt *Francina*, *Esther* en *Anna Legendre*, ten aensien van welke kinderen geensints wert gerenuncieert van het regt door de geboorte in dese landen verkregen, nog daervan in eeniger maniere affgegaen. Present de voorschreven Heeren Burgermeesteren.

Den 20e augustij 1709. *Isabelle Platemant*, ongehuyde dogter, geboren tot Caen in Vrankrijk, vandaer gevlugt in den jaere 1688, heeft sedert die tijt tot hede toe in dese stad gewoont. Present ut supra.

Eodem die. *Anna du Bosch*, weduwe van wijle *Michiel Neel*, edelman, heere van Bouillonnieres, die sijn burgerregt alhier hadde bekomen den 18e october 1696, gebooren tot Caen, gevlugt met haer overledene man vandaer in de maent julij 1686, heeft tsedert die tijt in dese stad gewoont, heeft bij haren overledene man alhier ter stede geprocreëert twee kinderen, genaemt *Philippus* en *Magdelena*, ten aenzien van welke kinderen geensints wert gerenuncieert van het regt door de geboorte- in dese landen-verkregen+ nog daervan in eeniger maniere affgegaen. Present ut supra.

[f. 3 v.] Den 20e augustij 1709. *Etienne Euldes de Nipiville*, geboortig van Harfleur in Normandie, gevlugt met sijn overledene huysvrouw *Marto La Sebure*, van Rouaen, in den jare 168'6, heeft tsedert die tijt in dese stad gewoont en alhier bij de voorschreven sijne huysvrouw geteelt een zoon, genaemt *Etienne*, ten aensien van welk kind geensints werd gerenuncieert van het regt door de geboorte in dese lande verkregen, nog daarvan in eeniger maniere affgegaen. Present de Heeren Mr. M. Groeninx en Ad. Roosmalen, Burgermeesteren.

Eodem die. *Adam de La Basoge*, baron de Heuqueville, geboren tot Rouaen in Normandye, *Lerronne Muysson*, geboortig van Parijs, sijne huysvrouw, beyde gevlugt met vijff kinderen van Rouaen in de maend maert 1687, de voorschreven kinderen sijn genaemt *Magdaleina*, *Maria*, *Catharina*, *Guillaume Henrij* en *Jacques de La Basoge*, hebben tsedert haere vlugt binnen dese stad gewoont. Present de Heeren Mr. M. Groeninx ende Ad. Roosmalen, Burgermeesteren.

[f. 4] Den 24e augustij 1709. *Leonard van Armeijden*, jongman, geboren tot Nantes in Vrankrijk, vandaar gevlugt in den jare 1682, tsedert dien tijt in dese stad gewoont. Present de Heeren Mr. M. Groeninx en Ad. Roosmalen, Burgermeesteren

Den 5e september 1709. Ds. *Jacques Chardevene*, geboren tot Casteljaloux in Guienne, geweest predicant tot Unet, niet verre vandaar, gevlugt in den jare 1687, heeft sedert in dese stad gewoont, is in dese stad den 16e januarij 1692 getrouwt met *Maria Hauterive*, geboren tot Doornik. Sij heeft alhier gewoont 27 off meer jaren: uyt dat huywelijk sijn in dese stad geprocreert vier kinderen, genaemt *Maria*, *Anna*, *Jacob en Judith*. ten aensien van dewelke geensints wert gerenuncieert van het regt door de geboorte in dese lande verkregen, nog daervan in eeniger maniere affgegaen. Present alle de Heeren Burgermeesteren dempto den Heere J. Steenlacq.

[f. 4 v.] Den 9e september 1709. Ds. *Daniel de Superville*, ordinaris predicant van de Walse Kercke deser stad, geboortig van Saumur in Vrankrijk, gevlugt van Loudun in Vrankrijk in den jaere 1685 nae dese landen, is in dese stad getrouwt met sijn tweede huysvrouw *Catharina van Armeijden*, geboren tot Nantes. Sij is gevlugt daer vandaen in den jare 1681, hebben beyde tsedert haere vlugt in dese stad gewoont, uyt welk huywelijk alhier geprocreert sijn ses [sic] kinderen, genaemt *Catharina*, *Emilia*, *Daniel*, *Jan*, *Christina*, *Elisabeth* en *Piere Jacques de Supervilte*, ten aensien van welke kinderen geensints wert gerenuncieert van het regt door de geboorte in dese landen verkregen, nog daervan in eeniger maniere affgegegaen. Present alle de Heeren Burgermeesteren, dempto den Heere J. Steenlacq.

Eodem die. Ds. *Jean Brutel de La Riviere,* ordinaris predicant van de Walse Kercke deser stadt, geboren tot Montpelier in Vrankrijk, gevlugt ...

[f. 5] Den 9e september 1709. De Heer *Lodewijk de Montrond,* heer Dissentoans, excuyer van de Koning, geboortig van Vernoux in Vivarets, vandaer gevlugt in den jare 1687 en aengekomen tot Geneve alwaer hij tusschen de vijff à ses jaeren heeft gewoont, is wederom vandaer gevlugt in den jaere 1692, heeft sedert in dese stad gewoont, Juffrouwe ...

Eodem die. *Abraham Godefroij* en *Susanna Mallortie,* sijn huysvrouw, geboren tot Rouaan, gevlugt van Rouaen voorschreven in de maent julij 1686 met drie kinderen, genaemt *Jean, Judith* en *Ester,* hebben tsedert haere vlugt in dese stad gewoont en alhier geprocreëert een kindt genaemt *Susanne,* heeft sijn burgerschap bekomen 22e meij 1687, ten aenzien van welk kind geensints wert gerenuncieert van het regt door de geboorte in dese lande verkregen, nog daervan in eeniger maniere affgegaen. Present alle de Heeren Burgermeesteren, dempto den Heere J. Steenlacq.

[f. 5 v.] Den 9e september 1709. *Philip de La Galere, geboren* tot Bourgueil gelegen bij Saumeur, *Johanna Poifevin,* geboortig van Saumeur, sijn gewesene huysvrouw, binne dese stad overleden, beyde met haer dogter, genaemt *Marie,* gevlugt van Saumeur in den jaere 1689 en tsedert hier gewoont; hij is nae de doot van sijn vrouw alhier ter stede getrouwt met *Elisabeth de Valframbert,* geboren tot Allancon; sij is vandaer gevlugt in den jaere 1687, heeft sedert de voorschreven haere vlugt mede binnen dese stad gewoont en geen kinderen alhier geprocreëart in 't leven. Present alle de Heeren Burgermeesteren, dempto den Heere J. Steenlacq.

Eodem die. Ds. *Pierre Jurieu,* ordinaris predicant van de Walse Kercke deser stad, geboortig in 't land van Blaizois in Vrankrijk, *Heleina Dumoulin,* sijn huysvrouw, gebooren tot Chateaudun, beyde van Cedan gevlugt in 't jaer 1682, hebben tsedert in dese stad gewoont en geen kinderen alhier geprocreëert in 't leven. Present alle de Heeren Burgermeesteren, dempto den Heere J. Steenlacq.

[f. 6] Den 9e september [1709]. *Anna Bernard,* ongehuyde dogter, geboren tot Parijs, gevlugt van Chatillon gelegen op de riviere Lom in den jaere 1684, heeft tsedert die tijt in dese stad gewoont. Present alle de Heeren Burgermeesteren, dempto den Heere J. Steenlacq.

Eodem die. *Pierre Acher,* jongman, geboren tot Diepen in Vrankrijk, gevlugt vandaer in 't jaar 1685, heeft tsedert die tijt in dese stad gewoont. Present ut supra.

Eodem die. *Marta Sigart,* ongehuyde dogter, geboren tot Calais in Picardie, gevlugt vandaar in november 1685, heeft tsedert in dese stad gewoont. Present ut supra.

[f. 6 v.] Den 9e september 1709. *Maria Lorans,* weduwe van wijle *Jaque Duboc,* geboren tot Rouaan, gevlugt vandaer in den jaere 1687 met twee kinderen, genaemt *Madelaijne* en *Jacob,* heeft tsedert haer vlugt in dese stad gewoont. Present de Heeren Mr. Marinus Groeninx, Mr. Willem van Hogendorp en Adriaen Roosmale, Burgermeesteren.

Den 12e september 1709. Ds. *Johannes Loches,* gewesene predicant tot Clairac, gelegen in de provincie van Guijenne, *Susanna Broc,* sijn huysvrouw, beyde geboren tot Clairac voorschreven, gevlugt vandaar met haer twee kinderen, genaemt *Germaine* en *Daniel,* in november 1685, zijn in dese stad gecomen den 24e december des selven jaers en hebben tsedert hier gewoont. Present den Heere Ad. Roosmale, Burgermeester.

[f. 7] Den 9e september 1709. *Daniel Vauquet,* geboortig van Amiens gelegen in Picardie, *Anna Butel,* sijn huysvrouw, geboren tot Dieppe, te samen van Amiens voorschreven gevlugt in 't begin van november 1685, hij heeft sijn burgerregt bekomen den 19e november 1685, hebben beyde tsedert die tijt hier gewoont en bij den anderen in dese stad geprocreëert een soon [sic] genaemt *Theodora,* ten aenzien van welk kind geensints wert gerenuncieert van het regt door de geboorte in dese landen verkregen, nog daervan in eeniger maniere affgegaen. Present alle de Heeren Burgermeesteren, dempto den Heere J. Steenlack.

Eodem die. *Paul Calis,* geboortig van Marseille gelegen in de provintie van Provance, gevlugt vandaer in 't jaer 1685, en den le october van 't selve jaer gearriveert tot Amsterdam en aldaer gebleven tot in den jaere 1694, heeft tsedert dien tijt in dese stad gewoont, is alhier getrouwt met *Louise Barbus,* geboren tot Montpellier, gelegen in de provincie van Langedoc; sij is vandaer gevlugt in 't jaer 1686 en aengecomen tot Leeuwaerden in Vriesland en aldaer gebleven tot in den jaere 1696, heeft tsedert dien tijt mede alhier gewoont, hebben bij den anderen geprocreëert vijff kinderen, genaemt *Pieter, Willem, Paul, Benjamin* en *Maria Magdellena,* ten aensien van welke kinderen geensints wert gerenuncieert van het regt als boven. Present ut supra.

[f. 7 v.] Den 16 september 1709. *Jan Dorree,* gebooren tot Haver de Grace, gelegen in Normandie, gevlugt van Dieppen den 26e april 1688, gearriveert tot Londen den 28 daeraenvolgende en aldaer en andere plaetsen in Engeland gewoont tot den 24e februarij 1696, den 28e dito tot Willemstad gearriveert en door eenige steden in dese lande gereyst, is in dese stad gecomen den le september 1696, heeft van dien tijt tot hede toe sijn woonplaets alhier gehouden, en sijn burgerregt bekomen den 6e september 1697, is tot Amsterdam getrouwt met *Judick Boullé* den 29e maij 1703; sij is geboren van Alancon in Normandien en van Caan gevlugt in october 1698, vier dagen daernae tot Amsterdam gearriveert en gebleven tot den voorschreven 29e meij 1703, heeft tsadert in dese stad gewoont, hebben alhier geprocreëert twee kinderen, genaemt *Elisabeth Anna Judick* en *Jan,* ten aenzien van welke kinderen geensints wert gerenuncieert van het regt door de geboorte in dese lande verkregen, nog daervan in eeniger maniere affgegaen. Present alle de Heeren Burgermeesteren, dempto J. Steenlack.

Eodem die. *Maria Petit,* weduwe van wijle *David Telle,* in sijn leve heere van Potterie en docter in de medecine, geboren tot Pontau de Mer bij Rouaen, gevlugt van Horbee in Normandie in 't jaer 1686, in dese stad gearriveert den 3e februarij 1686 en tsedert alhier gewoont. Present ut supra.

[f. 8] Den 18e september 1709. *Jean Ferrand,* geboortig van Bourdeaux in Vrankrijk, gevlugt vandaer in november 1676, alhier gearriveert in december 1676, heeft tsedert in dese stad gewoondt en sijn burgerregt bekomen den 25e october 1682, is tot Amsterdam getrouwt den 13e februarij 1687 met *Hester Beuzelin,* geboren tot Rouaen; sij is vandaar gevlugt over Engeland nae Amsterdam in 't jaer 1686, alwaer sij tot den dag dat sij is getrouwt heeft gewoont en tsedert die

tijd tot hede toe in dese stadt, uyt welk huywelijk geprocreëert sijn thien kinderen, genaemt ***Benjamin,*** *Elie, Susanna* ***Marie, Jean*** *Jacques,* ***Ester, Judith, Pierre, Elisabeth,*** *Daniel* en ***Moyse,*** alle in dese stad geboren, ten aensien van welke kinderen geensints wert gerenuncieert van het regt door de geboorte in dese landen verkregen, nog daervan in eeniger maniere affgegaen. Present de Heeren Mr. M. Gnoeninx ende Ad Roosmalse, Burgermeesteren.

Eodem die. ***Guillaume*** *Allart,* jongman, geboren tot Dieppe in Vrankrijk, gevlugt vandaar in 't jaar 1686, beeft tsedert dien tijt in dese stad gewoont en sijn burgerregt bekomen den 2e october 1688. Present ut supra.

[f. 8 Y.] Den 18e september 1709. ***Jean Charron,*** geboortig van Ste. Martin in Vrankrijk, gevlugt vandaer in 't jaer 1685, alhier gearriveert en gewoont tot in den jaere 1687, vanhier vertrocken nae Londen en aldaer getrouwt met sijn huysvrouw ***Maria*** *Lambert,* mede geboren tot Ste. Martin: sij is daer vandaer gevlugt in 't jaer 1686, alhier gearriveert en nae Londen getrocken in 't jaer 1687, hebben tot Londen geprocreëert twee kinderen, genaemt ***Maria*** en ***Anna Sara,*** sijn van Londen wederom alhier ter stede gecomen in 't jaer 1698 met de voorschreven kinderen, hebben tsedent in dese stad gewoont, alwaer hij sijn burgerregt heeft bekomen den 4e december 1698, en in dese stad bij den andere geprocreëert vier kinderen, genaemt ***Johanna, Jean, Marianne*** en *Nicolaes,* ten aenzien van welke kinderen geensints wert gerenuncieert van het regt door de geboorte in dese lande verkregen, nog daarvan in eeniger maniere affgegaen. Present de Heeren Mr. M. Groeninx en Ad. Roosmalen, Burgermeesteren.

Eodem die. ***Anne Neel,*** weduwe van wijle *Jacques* ***du Hamel,*** geboren tot Dieppe in Vrankrijk, gevlugt vandaer in 't jaer 1688, heeft thien jaere gewoont tot Schiedam, is alhier gecomen in 't jaer 1698 en tsedert die tijt tot nu toe in dese stad gewoont. Present de Heeren Mr. M. Groeninx en Ad. Roosmalen, Burgermeesteren.

[f. 9] Den 18e september 1709. ***Paul Charron,*** geboortig van Ste. Martin in Vrankrijk, gevlugt vandaar in den jaere 1686, heeft tsedert altijt in dese stad gewoont, is tolt Amsterdam getrouwt met ***Anna*** *Moreau,* gebooren tot Rochel, die vandaer gevlugt is in 't jaer 1698 en tot Amsterdam gearriveert, alwaer sij drie jaren is gebleven, en tsedert die tijt hier ter stede gewoont heeft, uyt welk huywelijk in dese stad geprocreëert sijn ses kinderen, genaemt ***Paul,*** *Pierre,* ***Nicolaas, Jean, Jean Elie*** en ***Marie,*** ten aenzien van welke kinderen geensints werd gerenuncieert van het regt door de geboorte in dese lande verkregen, nog daervan in eeniger maniere affgegaen. Present de Heeren Mr. M. Groeninx en Ad. Roosmalen, Burgermeesteren.

Eodem die. ***Pierre Varin*** en sijn huysvrouw ***Elisabeth*** *Cognard,* beyde geboortig van Rouaen in Vrankrijk, gevlugt vandaer in den jaere 1685 en tsedert altijt in dese stad gewooat, alwaer hij sijn burgerregt heeft bekomen in 't jaer 1685 voorsohreven, hebben bij den andere geprocreëert drie kinderen, genaemt ***Magdaleina,*** *Susanna* en ***Elisabeth,*** alhier geboren, ten aenzien van welke kinderen geenzints wert gerenuncieert van het regt door de geboorte in dese landen verkregen, nog daervan in eeniger maniere affgegaen. Present de Heeren Mr. M. Groeninx ende Ad. Roosmalen, Burgermeesteren.

[f. 9 v.] Den 18e september 1709. ***Nicolaas Le*** *Balleur,* geboren tot Dieppen in Vrankrijk, gevlugt vandaer in 't jaer

1686, heeft tsedsrt dien tijt in dese stad gewoont, is alhier getrout in 't jaer 1703 met ***Martha Lenglache,*** mede geboren tot Dieppe; sij is vandaer gevlugt in 't jaer 1687 en alhier gearriveert, tsedert welke tijt sij mede in dese stad heeft gewoont; hebben bij den andere geprocreërt drie kinderen, genaemt *Nicolaes,* ***Magdalena*** en ***Maria*** *Martha,* ten aenzien van welke kinderen geensints wert gerenuncieert van het regt door de geboorte in dese landen verkregen, nog daervan in eeniger maniere affgegaen. Present de Heeren Mr. M. Groninx en Ad. Roosmalen, Burgermeesteren.

Eodem die. *Estienne* ***Cailland*** en ***Marrianne Grenon,*** sijn huysvrouw, geboren tot Charante gelegen in de provincie van Saintonge, beyde vandaer gevlugt in 't jaer 1685, hebben tsedert in dese stad gewoont, en heeft hij alhier sijn burgerregt bekomen den 18e januarij 1689. Present de Heeren Mr. M. Groeninx ende Ad. Roosmalen, Burgermeesteren.

[f. 10] Den 18e september 1709. ***Pierre Roux*** en ***Anne*** *Cailland,* sijn huysvrouw, geboren tot Charante gelegen in de provincie van Saintonge, beyde vandaer gevlugt, hij in 't jaer 1690 en sij in 't jaer 1689, hebben tsedert haer vlugt in dese stad gewoont, sijn met den andere in dese stad getrout, uyt welk huywelijk geprocreëert sijn vijff kinderen, genaemt ***Pieter, Dirk, Marianne,*** *Susanne* en ***Ester,*** alhier geboren, ten aenzien van welke kinderen geensints wert gerenuncieert van het regt door de geboorte in dese lande verkregen, nog daervan in eeniger maniere affgegaen. Present de Heeren Mr. M. Groeninx en Ad. Raosmale, Burgermeesteren.

Eodem die. *Susanna Marquerité* ***Bourrigaud,*** geboortig van Charante gelegen in de provincie van Saintonge, gevlucht vandaar in 't jaar 1707, heeft tsedert dien tijt in dese stad gewoont.

Eodem die. *Catharine* ***de La Mare,*** geboortig van Dieppe in Vrankrijk, gevlugt daer vandaen in den jaere 1686, heeft tsedent altijt in dese stad gewoont. Present de Heeren Mr. M. Groeninx en Ad. Roosmalen, Burgermeesteren.

[f. 10 v.] Den 18e september 1709. *Jacques Fouquet,* geboren tot Genssac, gelegen in de provincie van Guienne, gevlugt vandaer in 't jaar 1701 heeft tsedert in dese stad gewoont, alhier den 12e november 1702 getrouwt met ***Marie*** *Duran,* geboortig van St. Aulaijrie, gelegen in de voorschreven provincie; sij is gevlugt van Genssac in, 't jaar 1701, heeft tsedert mede in dese stad gewoondt, hebben bij den anderen geprocreëert vier kinderen, genaemt *Jeanne,* ***Jean,*** *Daniel* en ***Jean Pierre,*** alle hier geboren, ten aensien van welke kinderen geensints wert gerenuncieert van het regt door de geboorte in dese landen verkregen, nog daarvan in eeniger maniere affgegaen. Present de Heeren Mr. M. Groeninx en Ad. Roosmalen, Burgermeesteren.

Eodem die. Ds. ***Andreas Terson,*** bejaart jongman, ordinaris predicant van de Walse Kercke deser stad, geboortig van Puislaurans, gelegen in de provincie van Languedock, vandaer gevlugt in 't jaer 1685 nae dese landen.

[f. 11] Den 18e september 1709. ***Louis de*** *Court,* geboortig van Marenne in Vrankrijk in de provincie van Saintonge, vandaar gevlugt in den jare 1684, gsarriveert bot Dordregt en aldaer gebleven tot meij 1707, heeft tsedert dien tijt in dese stad gewoont en sijn burgerregt bekomen den 22e maert 1707, is tot Dordregt getrout met ***Catharina van*** *Hoogstraten,* dogter van wijle de Heer ***Jacob van*** *Hoogstraten,* in sijn leven raet

en vroetschap aldaer, uyt welk huywehjk geprocreert sijn vyer kinderen, te weten *Margarita* en ***Madelon,*** tot Dordregt geboren, ende ***Jacobus*** en ***Änna Caterinne,*** geboren in dese stad, ten aenzien van welke kinderen geensints wert gerenuncieert van het regt door de geboorte in dese landen verkregen, nog daarvan in eeniger maniere affgegaen. Present de Heeren Mr. M. Groeninx en Ad. Roosmalen, Burgermeesteren.

Eodem die. *Reijnier* ***Tinnebac,*** geboortig van Nantes in Vrankrijk, gevlugt van Saumur in 't jaer 1686, heeft tsedert dien tijd in dese stad gewoont en sijn burgerregt bekomen in 't jaar 1687, is alhier getrouwt met ***Anna Vlam,*** geboren in dese stadt, heeft bij haer geprocreëert twee kinderen, genaemt ***Maria*** en ***Anna,*** ten aenzien van welke kinderen geensints wert gerenuncieert van het regt door de geboorte in dese landen verkregen, nog daarvan in eeniger maniere affgegaen. Present de Heeren Mr. M. Groeninx en Ad. Roosmalen, Burgermeesteren.

[f. 11 v.] Den 18e september 1709. *Jsaac Torin,* geboortig van Rouaen in Vrankrijk, vandaar gevlugt in 't jaer 1683, alhier ter stede gearriveert en gebleven tot 1685, van hier naer Amsterdam metterwoon vertrocken en aldaer gebleven tot den jaere 1695, tsedert die tijt tot hede in dese stad gewoont, getrout met *Madeleina C[r]ommelin,* geboren tot St. Quentin gelegen in Picardien, vandaer gevlugt in 't jaar 1685, tot Londen gearriveert en gebleven tot in den jaere 1690, daer vandaen vertrocken nae dese lande en soo tot Haerlem als Amsterdam gewoont tot in 't jaer 1696, heeft tsedert dien tijt in dese stad gewoont, hebben geen kinderen in 't leven. Present de Heeren Mr. M. Groeninx en Ad. Roosmalen, Burgermeesteren.

Eodem die. *Daniel* ***Boijer,*** geboortig van Ste. Foij gelegen in de provincie van Guienne, gevlugt vandaar in 't jaer 1699 nae dese lande, en heeft tsedert sijn domicilium in dese stad gehouden. Present de Heeren Mr. M. Groeninx ende Ad. Roosmalen, Burgermeesteren.

[f. 12] Den 18e september 1709. ***Jacob*** *Crommelin,* zoon, geboren tot St. Quentin gelegen in Picardien, vandaar gevlugt in den jare 1687, in dese stad gearriveert en van hier naer Oostindien gevaren, en voor Zeeland wederom gecomen in den jare 1697, heeft tot Amsterdam sijn residentie gehouden tot in den jaere 1704 en tsedert dien tijd in dese stad gewoont, is alhier getrouwt met ***Ester*** *Torin,* geboortig van Rouaen; sij is vandaar gevlugt in 't jaer 1685, heeft tsedert altijt in dese stad gewoont, hebben geen kinderen. Present de Heeren Mr. M. Groeninx ende Ad. Roosmalen, Burgermeesteren.

Den 19e september 1709. ***Daoid Fouchier,*** geboortig van Rochefort in Vrankrijk, vandaer gevlugt in 't jaer 1695 en gearriveert tot Coppenhage in Denemarke, alwaer hij drie jaer sijn verblijff heeft gehouden, heeft tsedert gereyst in verscheyde landen buyten dese provinciën, is alhier ter stede gekomen in 't jaer 1700, tsedert gewoont en sijn borgerschap bekomen den 9e januarij 1704, heeft bij ***Maria*** *Wolters,* sijn overlede huysvrouw, geprocreëert een kind, genaemt *Susanna* ***Marie,*** alhier geboren, ten aenzien van welk kind geensints werd gerenuncieert van het regt door de geboorte in dese landen verkregen, nog daarvan in eeniger maniere affgegaen. Present de Heeren Mr. M. Groeninx en Ad. Roosmalen, Burgermeesteren.

[f. 12 v.] Den 19e september 1709. *Trijstan Lamij* en ***Anna*** *Castel,* sijn huysvrau, gebooren tot Harfleur gelegen in de provincie van Normandijen, beyde vandaar gevlugt in december 1701 en alhier met den andere in de maend januarij 1702 getrout, hebben tsedert in dese stad gewoont en geprocreëert twee kinderen, genaemt ***Samuel*** en ***Jan,*** alhier geboren, ten aenzien van welke kinderen geensints wert gerenuncieert van het regt door de geboorte in dese landen verkregen, nog daervan in eeniger maniere affgegaen. Present de Heeren Mr. M. Groeninx en Ad. Roosmalen, Burgermeesteren.

Eodem die. *Jacques* ***Le Roux,*** geboortig van St. Andre in de provincie van Langedock, ende ***Elisabeth*** *Danel,* geboren tot Dieppe in de provincie van Normandie, sijne huysvrou, gevlugt beyde van Rouaan in den jaere 1685, hebben tsedert altijt in dese stad gewoont en bij den anderen geprocreëert een kind, genaemt *Jacques,* alhier geboren, ten aensien van welk kind geensints wert gerenuncieert van het regt door de geboorte in dese landen verkregen, nog daervan in eeniger maniere affgegaen. Present de Heeren Mr. M. Groeninx ende Ad. Roosmalen, Burgermeesteren.

[f. 13] Den 19e september 1709. ***David Pris,*** geboren tot Dieppen in Normandien, vandaer gevlugt met twee kinderen, genaemt ***Catharina*** en ***Maria,*** aldaer geboren, in 't jaer 1688, heeft tsedert in dese stad gewoont en bij sijne overledene huysvrouw ***Maria*** *Lormier,* mede van Dieppe gevlugt, geprocreëert vier kinderen, genaemt ***Jannetje, Lijsbefh, Anna*** en ***David,*** alhier geboren, ten aenzien van welke kinderen geensints wert gerenuncieert van het regt door de geboorte in dese landen verkregen, nog daervan in eeniger maniere affgegaen. Present de Heer Mr. M. Groeninx en Ad. Roosmale, Burgermeesteren.

Eodem die. *Jacques* ***Boitont,*** geboortig van Rouaan gelegen in de provincie van Normandien, ***Marta Vrij,*** geboren tot Dieppe gelegen in deselve provincie, beyde van Dieppe gevlugt den 10e maart 1686, hebben tsadent altijt in dese stad gewoont en zijn met den anderen alhier getrouwt in de maend meij 1686, hebben geen kinderen. Present de Heeren Mr. M. Groeninx ende Ad. Roosmale, Burgermeesteren.

[f. 13 v.] Den 19e september 1709. ***Adam*** *Vereul* geboortig van Rouaan, eerst weduwenaer van ***Judit*** *Goulle* ende laetst van ***Anna Haranc,*** gevlugt van Rouaan in de maend december 1685 met twee kinderen, genaemt ***Maria*** en ***Abraham,*** aldaer geprocreëert bij sijn eerste huysvrouw, heeft tsedert altijt in dese stad gewoont en bij sijn tweede huysvrouw geprocreëert nog twee kinderen, genaemt ***Anna*** en ***Adam,*** ten aensien van welke twee laetste kinderen geensints werd gerenuncieert van het regt door de geboorte in dese landen verkregen, nog daervan in eeniger maniere affgegaen. Present de Heeren Mr. M. Groeninx ende Ad. Roosmalen, Burgermeesteren.

Eodem die, ***Hendrik Bauldrij,*** jongman, geboren tot Rouaen in Normandien, sone van wijle de Heer ***Paul*** *Bauldrij,* in sijn leven geweest professor in de Heylige Historiën in de Universiteyt van Uijttregt, en *Magdelena* ***Besnage,*** gevlugt van Rouaen voorschreven in 't jaar 1685, tot Uijttregt gearriveert en aldaar gebleven tot in de maend van april 1700, heeft tsedert altijt in dese stad gewoont. Present de Heeren Mr. M. Groeninx ende Ad. Roosmalen, Burgermeesteren.

[f. 14] Den 19e september 1709. ***Jean Geneste,*** jongman, geboren tot Laparade gelegen in de provincie van Guyenne, soon van *Moses* ***Geneste*** en ***Maria Fort,*** gevlugt vandaer in 't jaer 1695, heeft tsedent altijt in dese stad gewoont. Present

de Heeren Mr. M. Groeninx ende Ad. Roosmale, Burgermeesteren,

Eodem die. ***Pierre Maheu,*** geboortig van Loudun gelegen in de provincie van Poitou, gevlugt vandaer in 't jaar 1694, heeft tsedert in dese stad gewoont en is alhier getrout met ***Anna Jans,*** geboren in dese voorschreven stad. Present ut supra.

Eodem die. ***David Barbaut,*** jongman, geboortig van Dieppe in de provincie van Normandien, vandaer gevlugt in 't jaar 1685 en over Duijtland en Switserland in dese landen gecomen in de maend meij ***1687,*** heeft tsedert altijt in dese stad gewoont. Present de Heeren Mr. M. Groeninx en Ad. Roosmalen, Burgermeesteren.

[f, 14 v.] Den 20e september 1709, ***Jean Liansuz,*** gebooren tot Rierville gelegen in de provincie van Quierci, gevlugt vandaer den 5e december 1684, heeft tsedert in dese stad gewoont en sijn eed als burger gedaen den 30e julij 1686, is in dese stad getrouwt met ***Marie Magdelaine Heranbourg,*** geboortig van Rouaan: sij is vandaar gevlugt den 10e october 1685, heeft mede tsadeat haer vlugt in dese stad gewoont, hebben bij den anderen in dese stad geprocreëert vyer kinderen, genaemt ***Louis, Anne, Abraham*** en ***Marie,*** ten aensien van welke kinderen geensints wert gerenuncieert van het regt door de geboorte in dese landen verkregen, nog daervan in eeniger maniere affgegaen. Present de Heeren Mr. M. Groeninx en Ad. Roosmalen, Burgermeesteren.

Den 24e september 1709. ***Salomon de La Balle,*** geboortig van Dieppe gelegen in Normandien, gevlugt vandaer den 4e october 1699 nae dese landen, heeft tsedert altijt in dese stad gewoondt, is in dese stad getrouwt met ***Madeleine Pantin,*** geboortig van Rooaan; sij is vandaer gevlugt den 29e september 1685, heeft tsedert haar vlugt in dese stad gewoont, hebben bij den anderen geprocreëert drie kinderen, genaemt ***Madeleine, Salomon*** en ***Louijs,*** alhier geboren, ten aenzien van welke kinderen geensints wert gerenuncieert van het regt door de geboorte in dese lande verkregen, nog daervan in eeniger maniere affgegaen. Present de Heeren Mr. M. Groeninx ende Ad. Roosmalen, Burgermeesteren.

[f. 15] Den 24e september 1709. ***Jean van Andre,*** gebooren tot Bourdeaux in Gascogne, vandaar gevlugt in 't jaar 1685, tot Schiedam gearriveert in 't begin van 't jaar 1686 en gebleven tot in 't jaer 1687, heeft tsedert in dese stad gewoont en sijn burgerregt bekomen in 't jaer 1692, is tot Amsterdam in 't jaer 1702 getrouwt met ***Elionora Gervaize,*** geboortig van Londen in Engeland, hebben bij den anderen geprocreëert twee kinderen, genaemt ***Rachel*** en ***Jean Pierre,*** ten aensien van welke kinderen geensints wert gerenuncieert van het regt door de geboorte in dese landen verkregen, nog daervan in eeniger maniere affgegaen. Present de Heeren Mr. M. Groeninx ende Ad. Roosmalen, Burgermeesteren.

Eodem die. Juffrouw ***Francijn de Laval,*** geboortig van Cedan, weduwe van wijle Ds. ***Zsaac Cear,*** bedienaer des Heiligen Evangelium in de vrije heerlijkheyt van Cedan voorschreven, vandaer gevlugt in 't jaar 1686, heeft tsadert haer vlugt altijt in dese stad gewoont. Present ut supra.

Eodem die. ***Machdalena Le Gagneur,*** ongehuyde dogter, geboortig van Dieppe in Normandien, vandaer gevlugt in 't jaar 1687, heeft tsedert altijt in dese stad gewoont. Present deselve Heeren Burgermeesteren.

[f. 15 v.] Den 24e september 1709. ***Catharine Le Sire, we***duwe van wijle ***Louis de La Balle,*** aeboren tot Dieppe in Normandie, vandaer gevlugt in de maent julij 1686, haer dogter ***Cafharina de La Balle,*** mede gebooren tot Dieppe, gevlugt vandaer in april 1686 voorschreven, hebben beyde tsedert haer vlugt altijt in dese stad gewoont. Present de Heeren Mr. M. Groeninx en Ad. Roosmalen, Burgermeesteren.

Eodam die. ***Israël Le Genevois,*** jongman, en ***Madeleina Le Genevois,*** jonge dogter, beyde geboren tot Rouaan in Normandien, vandaer tesamen gevlugt nae dese landen in de maend junij 1686, hebben tsedert haere vlugt altijt in dese stad gewoont. Present ut supra.

Eodem die. ***Maria*** ende ***Machdaleina Neel,*** gesusters, beyde ongehuyde dogters, gebooren tot Dieppen in Normandien, beyde vandaer gevlugt in 't jaer 1686 nae dese landen, sijn tot Schiedam gearriveert en gebleven tot in den jare 1698, hebben tsedert dien tijt tot heden toe in dese stad gewoont. Present ut supra.

[f. 16] Den 24e september 1709. ***Philippe Garnaud,*** jongman, gebooren in een dorp genaemt Moncoutant in Poitou, vandaer gevlugt nae dese landen in 't jaar 1701, heeft sijn verblijff gehouden tot Amsterdam 'tot in 't jaer 1702, tsedert welke tijt tot heden toe hij in dese stad heeft gewoont en sijn burgerregt alhier bekomen den 4e julij 1709. Present de Heeren Mr. M. Groeninx ende Ad. Roosmalen, Burgermeesteren.

Eodem die. ***Marie Du Mouchel,*** weduwe van wijle ***Jacques Louvel,*** geboortig van Dieppen in Normandien, gevlugt vandaer nae dese landen den 26e januarij 1687, en tsedert de maent meij van 't selve jaer altijt in dese stad gewoont. Present ut supra.

Den 25e september 1709. ***Johannes Brinihol,*** jongman, geboren tot Laparade gelegen in de provincie van Guijenne, soon van ***David Brinihol,*** predicant, en ***Germaine Loches,*** vandaer gevlugt in 't jaer 1695 nae Switserland, gearriveert te Geneve, aldaer gebleven tot in 't jaer 1700, daer vandaen getrocken over Duijtland nae dese landen in 't jaer 1701 en alhier aengekomen, tsedert altijt in dese stad gewoont. Present ut supra.

[f. 16 v.] Den 25e september 1709. ***Benjamin du Bois,*** geboortig van Charante gelegen in de provincie van Xaintoges, vandaar gevlugt in den jare 1684, alhier aengecomen in october van 't selve jaer, heeft tsedert in dese stad gewoont en sijn burgerschap bekomen den 10e januarij 1688, is in Zeeland getrouwt den 19e junij 1692 en heeft geen kinderen. Present de Heeren Mr. M. Groeninx ende Ad. Roosmalen, Burgermeesteren.

Eodem die. ***François Bouvour,*** geboortig van Alenson gelegen in de provincie van Normandien, vandaar gevlugt en alhier te lande gecomen den 20e augustij 1709, heeft tsedert in dese stad gewoont, heeft bij sijn huysvrouw ***Maria Pellefier,*** wonende jegenwoordig nog tot Alenson voorschreven, geprocreert vyer kinderen, waervan twee, genaemt ***Jan Jouis*** en ***Anna Marie,*** sijn gevlugt nae dese landen in 't jaer 1698, die tsedert dien tijt gewoont en alsnog wonende zijn tot Leijden. Present de Heeren Mr. M. Groeninx ende Ad. Roosmalen, Burgermeesteren.

[f. 17] Den 27e september 1709. ***Salomon Baudouin*** en sijn jegenwoordige huysvrouw ***Caterinne Prij,*** gebooren tot Diep-

pen gelegen in de provincie van Normandien, beyde vandaar gevlugt in 't jaer 1686 nae dese landen, hebben tsedert altijt in dese stad gewoont, zijn met den anderen alhier getrout in 't jaer 1707 en hebben geprocreert een kind, genaemt ***Marie,*** ten aenzien van welk kind geensints wert gerenuncieert van het regt door de geboorte alhier te lande verkregen, nog daervan in eeniger maniere affgegaen. Present de Heeren Mr. M. Groeninx ende Ad. Roosmalen, Burgermeesteren.

Eodem die. ***François Mauger*** ende ***Maria*** *Malo,* sijn huysvrouw, hij geboren tot Boudeville ende sij tot Dieppe, beyde gelegen in de provincie van Normandien, beyde gevlugt van Dieppe voorschreven nae dese landen in 't jaer 1679, tsedert altijt gewoont in dese stad en bij den andere geprocreëert een kind, genaemt ***Francois,*** alhier geboren, ten aensien van welk kind geensints wert gerenuncieert van het regt door de geboorte alhier te lande verkregen, nog daarvan in eeniger maniere affgegaen. Present de Heeren Mr. M. Groeninx ende Ad. Roosmale, Burgermeesteren.

[f. 17 v.] Den 27e september 1709. ***Johan*** *Papin,* geboortig van Rochelle gelegen in de provintie van Aunix, sijn huysvrouw Sara ***de La*** Berre, geboren tot Calis in Picardien, beyde gevlugt nae dese landen in 't jaer 1685, hij van Rochelle ende sij van Calis voorschreven, hebben haere woning genomen tot Zirckzee in de provincie van Zeeland, alwaar sij met den anderen sijn getrouwt en aldaer gebleven tot in 't jaer 1692, sijn in 't selve jaer vandaer gegaen, in dese stad komen wonen, en geprocreert een kind, alhier geboren, genaemt *Jaen,* ten aenzien van welk kind geensints wert gerenuncieert van het regt door de geboorte in dese landen verkregen, nog daarvan in eeniger maniere affgegaen. Present de Heeren Mr. M. Groeninx en Ad. Roosmale, Burgermeesteren.

Eodem die. *Hester Papijn,* bejaarde ongehuyde dogter, geboren tot Rochelle, gelegen in de provincie van Aunix, vandaer nae dese lande gevlugt in 't jaer 1700, en tsedert altijt in dese stad gewoont. Present ut supra.

Eodem die. ***Gabriel du Puij,*** weduwenaer van ***Marie Quinot de La Chastre,*** gebooren tot Argenton gelegen in de provincie van Berrij, is vandaer gevlugt nae dese lande met sijn dogter ***Marie.*** mede aldaer geboren, in 't jaer 1698, alhier gearriveert den 14 november in 't voorschreven jaer en tsedert altijt in dese stad gewoont. Present ut supra.

[f. 18] Den 27e september 1709. ***Jacob Din,*** geboortig van Dieppe gelegen in de provincie van Normandien, ende *Jannetje Bunon,* sijn jegenwoordige huysvrouw, geboren tot Rouaan in deselve provincie gelegen, gevlugt nae dese landen, te weten hij van Dieppe in 't jaar 1688 en sij van Rouaan voorschreven in 't jaer 1689, hebben tsedert haer vlugt altijt in dese stad gewoont en zijn alhier met den anderen getrouwt in den maent augustij 1691. Present de Heeren Mr. M. Groeninx ende Ad. Roosmalen, Burgermeesteren.

Eodem die. ***Jacobus Bureau*** en ***Anna Boufein,*** sijn huysvrouw, beyde geboren tot Rochelle gelegen in de provincie van Aunix, gevlugt vandaer nae dese landen, hij in 't jaer 1685 en sij in 't jaer 1687: hij heeft tsedert sijn vlugt altijt in dese stad gewoont en sij gearriveert tot Amsterdam, aldaer gebleven totdat sij met den andere in 't jaer 1696 sijn getrouwt, tsedert dien tijt haer woonplaets mede altijt in dese stad gehouden. Present ut supra.

Eodem die. ***Marie Lesueur,*** weduwe van ***Jacob Boudouin,***

gebooren tot Dieppe gelegen in Normandien, vandaar gevlugt nae dese landen in 't jaer 1686 met haer twee kinderen, genaemt *Susanne* en ***Steven,*** mitsgaders haer nigt *Jannetje* ***Quarante,*** alle tot Diepen geboren, hebben haere woning genomen in dese stad en tsedert altijt hier gebleven. Present ut supra.

[f. 18 v.] Den 2e october 1709. ***Jean Covifre,*** gebooren tot Dieppen gelegen in de provincie van Normandie, vandaer gevlugt met sijn huysvrou ***Marta*** *Obrij* nevens een gedeelte van sijn familie in de maend februarij 1686, en in maert daeraenvolgende sijn acht kinderen, waervan nog ses in leven zijn, genaemt ***Jean, Paul,*** *Gabriel, Lazare,* ***Marthe*** en *Elizabeth,* nae dese landen, hebben alle tsedert haere vlugt in dese stad gewoont, uytgesondert twee van de voorschreven kinderen, genaemt ***Jean*** en ***Paul,*** jegenwoordig in dienst van de Oostindische Compagnie in Oostindien, heeft sijn burgerschap bekomen den 1 le april 1686, ende bij sijn voorschreven huysvrouw, die alhier is overleden, geprocreëert een kind, genaemt ***Anne,*** in dese stad geboren, ten aensien van welk kind geensints wert gerenuncieert van het regt door de geboorte in dese lande verkregen, nog daarvan in eeniger maniere affgegaen. Present alle de Heeren Burgermeesteren, dempto den Heere J. Steenlack.

Den 3e october 1709. ***Jean Constantijn*** ende ***Martha Olyvier,*** sijn huysvrouw, beyde geboortig van Dieppen gelegen in de provincie van Normandien, gevlugt vandaer nae dese landen in 't jaar 1686 in de maend augustij, hebben haere woning genomen in dese stad en tsedert altijt hier gebleven. Present alle de Heeren Burgermeesteren, dempto den Heere J. Steenlacq.

[f. 19] Den 4e october 1709. *Rachel Malherbe,* jonge dogter, geboren tot Caen gelegen in de provincie van Normandien, vandaar gevlugt in 't jaer 1688, heeft twee jaren in Engeland, vyer jaren in Gelderland ende de resterende tijt tot nu toe in dese stad gewoont. Present alle de Heeren Burgermeesteren, dempto den Heere J. Steenlack.

Den 5e october 1709. *Samuel* ***Pijaud,*** weduwenaer, geboren tot Paris in Vrankrijk, gevlugt van Busançois in de provincie van Barrij in den jare 1688 nae dese landen, heeft tsedert in dese stad gewoont en sijn burgerschap bekomen den 22e april 1705. Present alle de Heeren Burgermeesteren, dempto den Heere J. Steenlack.

Den 10e october 1709. ***Jean Fichet*** den oude, geboren tot Bollebeq gelegen in de provincie van Normandien, gevlugt met sijne gewesene huysvrouw ***Maria Groult*** van Rouen in 't jaar 1687 nae dese landen, heeft sijn woning genomen in dese stad en tsedert altijt gebleven, tot heden toe, sijnde sijne huysvrouw eenige jaeren geleden alhier ter stede overleden. Present de Heeren Mr. M. Groeninx ende Mr. W. van Hogendorp, Burgermeesteren.

[f. 19 v.] Den 10e october 1709. ***Jean Fichet*** de jonge, geboortig van Rouaen gelegen in de provincie van Normandien, gevlugt vandaer nae dese landen in 't jaer 1687, tsedert welke tijt hij altijt in dese stad heeft gewoont, is alhier getrouwt met *Jeanne Jgou,* geboortig van Bollebeq in Normandien, sij is vandaar nae dese landen gevlugt in 't voorschreven jaer 1687, heeft tsedert haere vlugt mede altijt in dese stad gewoont, hebben bij den anderen geprocreëert vier kinderen, genaemt ***Jean, Marie, Elisabeth*** en ***Pierre,*** alle hier geboren, ten aenzien van welke kinderen geensints wert gerenuncieert van het regt

door de geboorte in dese landen verkregen, nog daarvan in eeniger maniere affgegaen. Present den Heere Mr. M. Groeninx ende Mr. W. van Hogendorp, Burgermeesteren.

Eodem die. *Elisabet* ***Gueront*** ende ***Anna Gueront,*** susters, beyde ongehuyde dogter, geboren tot Rouaen gelegen in de provincie van Normandien, tesamen gevlugt vandaer n a e Hollandt in 't jaer 1687, hebben tsedert de voorschreven haere vlugt haere woninge in dese stad genomen en tsedert altijt tot heden toe alhier gewoont. Present de Heeren Mr. M. Groeninx ende Mr. W. van Hogendorp, Burgermeesteren.

[f. 20] Den 10e october 1709. ***Marius Mathias,*** geboortig van Maringe gelegen in de provincie van Auvergne, vandaar gereyst nae Londen in Engelandt in september 1681, van Londen vertrocken nae dese landen in 't jaar 1682, heeft tsedert de maent september van 't voorschreven jaer 1682 in dese stad gewoont en als een France vlugteling alhier sijn burgerregt bekomen den 2e maert 1686, is in de maent junij 1688 wederom gereyst naer Londen en geretourneert in dese stad den le meij 1691, heeft tsedert altijt alhier gewoont en is getrouwt met een Hollandse vrouw. Present de Heeren Mr. M. Groeninx ende Mr. W. van Hogendorp, Burgermeesteren.

Den 23e october 1709. ***Jean Matihieu,*** geboortig van Dambrun gelegen in de provincie van 't Dauphiné, vandaar gevlugt nae dese landen in 't jaer 1684, tsedert altijt gewoont in dese stad, is alhier getrouwt met *Jeanne* ***Grouth,*** geboren tot Rouaan in Normandien, sij is vandaer gevlugt in 't jaer 1685 nae dese landen, heeft tsedert haere vlugt mede altijt in dese stad gewoont, hebben bij den andere geprocreert een kind, genaemt ***Pierre,*** alhier geboren, ten aenzien van welk kind geensints wert gerenuncieert van het regt door de geboorte in dese lande verkregen, nog daervan in eeniger maniere affgegaen. Present de Heeren Mr. M. Groeninx ende Ad. Roosmalen, Burgermeesteren.

[f. 20 v.] Den 23e october 1709. ***Pierre Simon,*** geboortig van Blois gelegen in de provincie van Beause, vandaer gevlugt nae dese lande in 't jaer 1681, heeft sijn woning genomen tot Delft, aldaer gebleven tot in den jare 1700, tsedert gewoont tot heden toe in dese stad, is getrouwt met ***Etisabet Le Herle,*** geboortig van Condaij gelegen in de provincie van Brie; sij is gevlugt van Parijs nae dese landen in 't jaar 1693, heeft gewoont in den Haeg tot in den jaere 1700 en tsedert altijt in dese stad, hebben bij den anderen geprocreert twee kinderen, genaemt ***Pierre*** en ***Jacob,*** alhier geboren, ten aensien van welke kinderen geensints wert gerenuncieert van het regt door de geboorte alhier te landen verkregen, nog daervan in eeniger maniere affgegaen. Present de Heeren Mr. M. Groeninx ende Ad. Roosmalen, Burgermeesteren.

Eodem die. ***Jean Pierre*** *Rouiere,* jongman, geboren tot Fraixinet van Lozere gelegen in de provincie van Languedock, gevlugt van Nismes nae dese landen in 't jaar 1695, heeft tsedert altijt tot heden toe in dese stad gewoont. Present de Heeren Mr. M. Groeninx ende Ad. Roosmalen, Burgermeesteren.

[f. 21] Den 23e october 1709. *Gabriel* ***Lafont,*** geboren tot Laijrac gelegen in de provincie van Guienne, gevlugt vandaar in 't jaer 1699, gearriveert tot Geneve en gebleven ontrent 16 maenden, vandaer vertrocken nae Amsterdam en gewoont tot in den jaere 1707, tsedert de maend september 1707 gewoont in dese stad en alhier getrouwt met ***Marthe Lacaze,*** geboortig van Naijrac, gelegen in de voorschreven provincie

van Guienne; sij is vandaer gevlugt nae dese landen in 't jaar 1690, heeft tsedert haere vlugt altijt in dese stad gewoont, hij heeft sijn burgerschap alhier bekomen den 23e october 1708, hebben bij den andere geprocreert een kind, genaemt ***Mozes,*** alhier geboren, ten aenzien van welk kind geensints wert gerenuncieert van het regt door de geboorte alhier te lande verkregen, nog daervan in eeniger maniere affgegaen. Present de Heeren Mr. M. Groeninx ende Ad. Roosmalen, Burgermeesteren.

Eodem die. ***Elisabeth du Vidal,*** ongehuyde dogter, gebosen tot Parijs in Vrankrijk, gevlugt vandaer nae dese lande den 8e october 1688, heeft tsedert den 2 1 e van deselve maent october 1688 altijt in dese stad gewoont. Present de Heeren Mr. M. Groeninx ende Ad. Roosmalen, Burgermeesteren.

[f. 21 v.] Den 23e october 1709. ***Martha*** *Magdalena* ende ***Françoise Moijsant de Brieux,*** beyde ongehuyde dogters, gebooren tot Cean [sic] gelegen in de provincie van Normandien, vandaer gevlugt nae dese lande in 't jaer 1685 met Ds. ***Robert Moijsant de Brieux,*** gewesene predicant in dese stad, en Dame ***Anna*** *Magdalena Masclarij,* haere ouders, beyde alhier ter stede overleden, die bij den anderen hebben geprocreert nog eene dogter, genaemt ***Maria Jgnatia,*** alhier geboren, sijnde mede nog ongehuyt, hebben tsedert haere vlugt altijt in dese stad gewoont, ten aenzien van welke laetste dogter niet en wert gerenuncieert van het regt door de geboorte alhier te lande verkregen, nog daervan in eeniger maniere affgegaen. Present de Heeren Mr. M. Groeninx ende Ad. Roosmale, Burgermeesteren.

Den 29e october 1709. ***Edouard*** *Vazeille,* geboren tot Lunel in de provincie van Languedoc, vandaer gevlugt in 't jaer 1682, tot Geneve gearriveert en hier te lande gecomen in 't jaar 1684, tsadert die tijt altijt in dese stad gewoont, is tot Mastrigt getrouwt met ***Maria Lemma,*** geboortig van Luijk; sij is vandaer gevlugt over Mastrigt nae dese landen in 't jaer 1684, heeft tsedert haere vlugt mede altijt in dese stad gewoont en hebben bij den andere geprocreëert vyer kinderen, genaemt *Lijsbef, Edouard, Francois* en ***Maria,*** alhier geboren, ten aenzien van welke kinderen geensints wert gerenuncieert van het regt door de geboorte alhier te lande verkregen, nog daervan in eeniger maniere affgegaen. Present de Heeren Mr. M. Groeninx en Mr. W. van Hogendorp.

[f. 22] Den 4e november 1709. ***Judith de*** *Chessoij,* weduwe van wijle ***Jean Parmentier,*** geboortig van Mondidier gelegen in de provincie van Picardien, gevlugt van St. Vallerij, gelegen in deselve provincie, met twee kinderen, aldaer bij haeren overledene man geprocreëert, genaemt ***Jean*** ende ***Martha,*** nae dese landen in 't jaer 1699, heeft met de voorschreven haere kinderen tsadeat altijt tot heden toe in dese stad gewoont. Present de Heeren Mr. M. Groenix ende Mr. W. **van** Hogendorp, Burgermeesteren.

Den 16e november 1709. ***Jean*** *Benion,* jongman, geboren tot La Jarrie gelegen in 't landschap van Aunix, sone van ***Louis*** *Benion* en ***Catharina*** *Peltier,* gevlugt van La Jarrie voorschreven nae dese landen in 't laetst van den jaere 1685, heeft eerst 13 jaeren gewoont tot Amersfoort in de provincie van Uijttregt, daernae tot Leijden ontrent 3½ jaer en tsedert dien tijt tot heden toe altijt in dese stad. Present den Heere Mr. W. van Hogendorp, Burgermeester.

Den 26e november 1709. ***Jacobus Auber,*** geboren tot Dieppe gelegen in de provincie van Normandien, vandaer gevlugt nae

dese lande in den jaere 1685, heeft eerst elff jaeren soo tot Delft als tot Amsterdam gewoont, ende tssdert dien tijt tot hede toe, sijnde ruym 13 jaren, in dese stad, alwaer hij den 28e maij 1708 met een Hollandse vrou is getrouwt. Present de Heeren Mr. M. Groeninx ende Mr. W. van Hogendorp, Burgermeesteren.

[f. 22 v.] Den 28e november 1709. Johanna ***Boesnier,*** weduwe van ***David*** *Garnier,* ende haer dogters kind, genaemt ***Johanna Deguillon,*** dog [t] er van ***Charles Deguillon,*** edelman, sieur de La Jarie, beyde geboren tot Poitiers gelegen in de provincie van Poitou, beyde vandaer gevlugt na dese landen, de eerste in de maand julij 1700, gearriveert in september daeraen volgende ende de laetste in augustij 1699, gearriveert in october van 't selve jaer, hebben beyde tsedert haer voorschreven arrivement tot heden toe in dese stad gewoont. Present de Heeren Mr. M. Groeninx ende Mr. W. van Hogendorp, Burgermeesteren.

Eodem die. ***Pieter de*** *Monnevij* en sijne huijsvrouw ***Rachel Boesnier,*** beyde geboortig van Bourgueil gelegen bij Saumur in de provincie van Anjou, beyde vandaer gevlugt nae dese landen, hij in de maend meij 1687, alhier gearriveert in julij daeraen volgende ende sij in october 1685 en alhier aengecomen in december van 't voorschreven jaer, hebben beyde tsedert haer voorschreven arrivement tot heden toe haer woonplaets in dese stad gehouden. Present ut supra.

Eodem die. ***Anna de*** *Valframbert,* geboren tot Alanson gelegen in de provincie van Normandien, vandaer gevlugt nae dese landen in de maend maart 1687 en alhier gearriveert in junij daeraen volgende, heeft tsedert haer arrivement tot heden toe in dese stad gewoont. Present ut supra.

[f. 23] Den 28e november 1709. ***Louise*** *Susanna* ***de*** *Valframbert,* ongehuyde dogter, geboortig van Alanson gelegen in de provincie van Normandien, vandaer gevlugt nae dese landen in februarij 1706 en alhier gearriveert in de maent maant daeraen volgende, heeft tsedert dien tijt tot hede toe gewoont in dese stad. Present de Heeren Mr. M. Groeninx ende Mr. W. van Hogendorp, Burgermeesteren.

Den 12e februarij 1710. *Jaques Correjolles,* geboortig van Nerac gelegen in de provincie van Guienne, vandaer gevlugt nae dese landen den eersten augustij 1700 en alhier gearriveert in november daeraen volgende, heeft tsedert altijt tot heden toe in dese stad gewoont en den 21e augustij 1704 sijn burgerregt bekomen, is den 17e januarij 1708 getrouwt met ***Maria Brustis,*** geboortig van Clarac, mede gelegen in de provincie van Guienne, sij is vandaer gevlugt in 't laest van den jaere 1687 en alhier gearriveert in 't jaer 1688, heeft tssdert in dese stad tot hede toe gewoont, hebben bij den anderen geprocreëert een kind, genaemt *Daniel,* alhier geboren, ten aenzien van welk kind geensints wert gerenuncieert van het regt door de geboorte alhier te lande verkregen, nog daervan in eeniger maniere affgegaen. Present de Heeren Mr. M. Groeninx en Mr. W. van Hogendorp, Burgermeesteren.

[f. 23 v.] Den 12e februarij 1710. ***Nicolaas*** *Mestre,* jongman, sone van ***Matthias*** *Mestre* en *Isabeau Mestre* ***de*** *Capelle,* geboren tot Saintefoij gelegen in de provincie van Guienne, gevlugt vandaar nae dese lande den 29e augustij 1700 en gearriveert 'alhier den 20e september daeraen volgende, heeft tsedert altijd tot heden toe in dese stad gewoont en sijn burgerregt alhier bekomen den 20e april 1702. Present de Heeren Mr. M. Groeninx ende Mr. W. van Hogendorp, Burgermeesteren.

Den 14e februarij 1710. *Jacques* ***Andrien,*** jongman, geboren tot Montiviller gelegen in de provincie van Normandien, vandaer gevlugt nae dese lande en alhier aengecomen in de maend februarij 1686, heeft tsedert altijt tot hede toe in dese stad gewoont. Present de Heeren Mr. M. Groeninx en Mr. W. Hogendorp, Burgermeesteren.

Den 17e februarij 1710. Juffrouwen ***Maria*** ende ***Anna de Villeneuve,*** beyde susters, ongehuyde dogters, geboren tot Grand Lais bij Boisancij op de rivier Loire gelegen in de provincie van Orleans, vandaer gevlugt nae dese landen in april 1688 en alhier gearriveert in de maend meij daeraen volgende, hebben tsedert altijt in dese stad gewoont. Present alle de Heeren Burgermeesteren, dempto den Heere J. Steenlack.

[f. 24] Den 17e februarij 1710. Juffrouw ***Marie Fontaine,*** ongehuyde dogter, geboren tot Rouan in de provincie van Normandien, vandaer gevlugt nae dese landen in meij 1688 en alhier gearriveert in de maend van junij daeraen volgende, heeft tsedert dien tijt tot heden toe altijt in dese stad gewoont. Present alle de Heeren Burgermeesteren, dempto den Heere J. Steenlack.

Den 7e maart 1710. ***Judith*** *Robelin,* ongehuyde dogter, geboren tot Calais gelegen in de provincie van Picardijen, vandaer gevlugt na dese landen in den jare 1685, gearriveert tot Middelburg in Zeeland, aldaer gebleven ontrent 18 maenden, vandaer vertrocken nae den Haeg en gebleven mede ontrent 18 maenden, is (alhier gecomen in den jaere 1689 en tsedert die tijt tot heden toe altijd in dese stad gewoont. Present alle de Heeren Burgermeesteren, dempto den Heere J. Steenlack.

Eodem die. ***Ester Elisabet Cognart,*** jonge dogter, geboren tot Rouen gelegen in de provincie van Normandien, vandaar gevlugt nae dese landen in den jaere 1686 en in 't selve jaer alhier gearriveert, heeft tsedert tot heden toe altijt in dese stad gewoont. Present alle de Heeren Burgermeesteren, dempto den Heere J. Steenlack.

[f. 24 v.] Den 10e maart 1710. ***Abraham*** *Barbot.* geboortig van St. Maerten in 't eylant Rhee gelegen in de provincie van Aunix, ende ***Anna*** *Regrenij,* sijne huysvrouw, mede geboren tot St. Maerten voorschreven, beyde gevlugt vandaer, dog met bijsondere schepen, nae dese landen in den jaere 1685, hij door contrarie wind gearriveert in Engeland en eerst in den jaere 1700 alhier gekomen, ende sij direct in 't voorschreven jaer 1685 hier aengekomen, hebben te weten hij tsedert sijn voorschreven arrivement en sij tsedert haere aenkomste beyde tot heden toe in dese stad gewoont, sijn met den anderen in dese stad getrouwt in 't jaer 1701 en hebben alhier geprocreëert twee kinderen, genaemt ***Maria Anna*** ende ***Henrietta,*** ten aenzien van welke kinderen niet en wert gerenuncieert van het regt door de geboorte alhier te lande verkregen, nog daervan in eeniger maniere affgegaen. Present alle de Heeren Burgermeesteren, dempto den Heere J. Steenlak.

Den 21e maart 1710. ***Jan Mattheus van Hamel,*** jongman, sone van *Daniel* ***van Hamel*** en *Susanna* ***van Hersele,*** gebooren tot Nan [t]es in Vrankrijk, vandaar gevlugt na dese landen in 't jaer 1702, den 8e januarij, heeft tsedert sijne aenkomst altijt tot heden toe in dese stad gewoont. Present alle de Heeren Burgermeesteren, dempto den Heere Ad. Roosmalen.

Eodem die. *Daniel* ***van Hamel,*** jongman, sone van *Daniel* ***van Hamel*** den oude ende *Susanna* ***van Hersele,*** geboren tot

Nantes in Vrankrijk, vandaer gevlugt nae dese landen in de maent junij 1699, heeft sedert sijne aenkomst altijt tot heden toe in dese stad gewoont. Present ut supra.

[f. 25] Den 14e junij 1710. *Jean Boucher,* jongman, geboortig van Bergerac gelegent in 't koninkrijk van Vrankrijk, vandaer gevlugt en alhier aengekomen in 't jaer 1697, alwaer hij ontrent vijff jaeren gewoont hebbende onder de protectie van desen staat is vertrocken nae Lisbon in Poortugael en nu ontrent 3 maenden geleden wederom in dese stad gearriveert, en jegenwoordig alhier is wonende. Present alle de Heeren Burgermeesteren.

Den 17e julij 1710. Ds. *Jacques Collas de La Treille,* geboortig van Preuillij gelegen in de provincie Touraine in 't koninkrijk van Vrankrijk, vandaer gevlugt nae dese landen in den jaere 1686, heeft tot Uijttregt gestudeert en seve jaer voor domene den staet deser lande gedient, daernae 3 jaren gewoont tot Amsterdam en 1½ jaer als predicant tot Londen in Engeland, vandaer beroepen tot Delft in den jare 1702 ende nu laetst volgens sijn beroep als predicant in de Walsche gemeente alhier, *Anna Marguerita Pérot,* sijne huysvrou, geboren in deselve stad van Preuillij, vandaer gevlugt nae dese landen in den jare 1687 en heeft sedert tot Haerlem, Leijden, Delft en nu tot Rotterdam gewoont, hebben geen kinderen. Present alle de Heeren Burgermeesteren, dempto den Heere J. Steenlak.

Den 1 le december 1711. *Susanna David,* meerderjarige dogter, geboortig van Clairac gelegen in de provincie van Guijenne in Vrankrijk, dogter van *Pierre David* en *Margarieta Martin,* beyde zaliger gedachte, gevlugt uyt Clarac voorschreven nae dese landen in de maent september 1710 en alhier ter stede gecomen in de maent november jongstleden, heeft tsedert die tijt alhier haer woonplaets gehouden en op heden haer burgerregt bekomen. Present alle de Heeren Burgermeesteren, dempto den Heer Th. van Schoonhoven.

[f. 25 v.] Den 20e december 1712. *Pierre de Marre Lafosse* en sijn huysvrouw *Marta Massu,* weduwe van *Jean de Groen,* beyde geboortig van Caan gelegen in de provincie van Normandien, gevlugt vandaar op verscheyde tijden, te weten hij in den jaere 1682 ende sij in 't jaer 1684, nae dese landen, sijnde sij direct alhier in dese stad aengekomen ende hij sig onthouden soo in Engeland als tot Amsterdam tot in 't begin van 't jaer 1694, als wanneer hij in dese stad is gecomen en sijn burger- off poorterschap den 8e april 1694 verkregen heeft, en tsadert die tijt tot helden toe alhier gewoont, sijn in dese stad in de maend december 1694 met den anderen getrouwt en geprocreëert drie kinderen, die alle sijn overleden. Present alle de Heeren Burgermeesteren, dempto den Heer J. de Neijn.

Den 18e april 1713. *Jacob Boot,* geboortig van Diepen gelegen in de provincie van Normandien in 't koninkrijk van Vrankrijk, vandaer gevlugt nae dese landen in 't laetst van den jaere 1684 en in 't begin van 'd jaer 1685 alhier aengekomen, heeft tsedert altijt tot hede toe in dese stad gewoont, is getrouwt met een burgers dogter en heeft voor sig sijn burger- off poorterschap bekomen den 12e deser lopende maend, heeft geen kinderen in leven. Present alle de Heeren Burgermeesteren.

Den 22e october 1715. *Thomas Brugere,* sijnde van Protestante familie, geboortig van Bergerac gelegen in de provincie van Guienne in 't koninkrijk van Vrankrijk, jongman,

out ontrent 20 jaren, van Bergerac voorschreven in 't begin van den jaere 1710 [f. 26] gevlugt nae dese lande en binnen dese stad gecomen den 27e meij van denselven jaere 1710, heeft tsedert die tijt tot heden toe altijt hier gewoont, alwaer hij in den jaere 1712 de Paepse religie heeft affgesworen, de protesbante religie aengenomen, en tsedert altijt in de Walse Kercke alhier gecommuniceert, so als ons vertoont en gebleken is bij schriftelijke certificatie van Ds. *Brute2 de la Riviere,* predicant van de voorschreven Walse Kercke. Present alle de Heeren Burgermeesteren, dempto den Heere Groeninx.

VRAGEN EN ANTWOORDEN,

Platevoet (Plancius) -Soetelincx (1974, kol. 288). Inzake de verwantschap van het echtpaar *Platevoet* (*Plancius*) - *Soetelincx* en het echtpaar *Laurens Plancius - Teuntje Bake* (welk laatste echtpaar een zoon had genaamd *Petrus Plancius*) met de bekende zeevaartkundige, Calvinistische predikant en ijveraar *Petrus Plancius,* eigenlijk *Pieter Platevoet* geheten, en in 1552 geboren te Dranouter (niet: Denoutre) bij Belle, in het huidige Frans,-Vlaanderen gelegen, kan de volgende inlichting wellicht van nut zijn.

In mijn bijdrage tot een genealogie *Bake* en *Allot-Bake,* in De Navorscher, jrg. 1940, afl. 5 en 6, gaf ik op blz. 114 in een tabel aan hoe de familie *Plancius* verwant geraakte aan andere afstammelingen van een zekere *Pieter Gillisz. Bake,* tr. *Catharina Jansdr.*

Voor meer bijzonderheden over *Petrus Plancius* (1552—1622) kan men raadplegen: J. Keuning, Petrus Plancius, theoloog en geograaf, Amsterdam, 1946. Een veel ouder werk is dat van (G. H. J.) W. (J.) Geesink, Calvinisten in Holland, Rotterdam, 1887, waarin behalve *Petrus Plancius* ook *Franciscus Junius, Cornelis Giselius,* enz., worden behandeld.

Zierikzee. DR. MR. H. P. SCHAAP.

De Roo. Nicolaas de Roo, van Amsterdam, geb. ca. 1703/'4, wonende op de Prinsengracht aldaar, volgens Oldewelt, Personeele Quotisatie 1742, droogscheerder en vlaswinkelier, zn. van *Hendrik de Roo,* tr. (ondertr. Amsterdam 28 febr. 1727) *Anna Keijlewer,* van Amsterdam, geb. ca. 1701/'2, wonende in de Sint Jacobsstraat aldaar, dr. van *Barent Keijlewer;* tr. 2e Amsterdam 24 dec. 1730 *Anna Schoondorp,* van Amsterdam, geb. ca. 1704/'5.

Uit het tweede huwelijk (o.a. ?) :

Hendrik de Roo, ged. Amsterdam (Noorderk.) 1 dec. 1737, begr. ald. (Noorderk.) 14 dec. 1784, tr. (ondertr. Amsterdam 22 okt. 1772) *Johanna Philippina Leuveling,* geb. Amsterdam 10 febr. 1746, † ald. 6 dec. 1819, dr. van *Hendrik Leuveling,* kaaskoper te Amsterdam, en van *Johanna Houtsager,* en wed. van *Hendrik Jalink.*

Gevraagd wordt het beroep van *Hendrik de Roo.* Alle andere gegevens over de hier genoemde personen zijn eveneens welkom.

Rotterdam. MR. C. P. BRIËT.

INHOUD VAN DIT NUMMER

Het Rotterdamse naturalisatieregister van Franse vluchtelingen 1709-1715. — Vragen en antwoorden.

DE NEDERLANDSCHE LEEUW

MAANDBLAD VAN HET

Koninklijk Nederlandsch Genootschap voor Geslacht- en Wapenkunde,

BESCHERMHEER Z.K.H. DE PRINS DER NEDERLANDEN

Dit blad verschijnt maandelijks en wordt aan alle leden van het Genootschap toegezonden.

Bijdragen en correspondentie, bestemd voor het M a a n d b l a d, gelieve men te richten tot de Hoofdredacteur Mr. 0. Schutte, *p./a. Zeestraat 71 b, 's-Gravenhage.*

De jaarlijkse contributie (abonnement) ad *f* 50,— gelieve men steeds vóór 1 februari te voldoen door storting op postrekening no. 20910 ten name van de penningmeester van het Genootschap te 's-Gravenhage.

Correspondentie, bestemd voor het Bestuur, gelieve men te richten tot de Secretaris Mevrouw J. Barones van Dedem-Weyschedé, *Laan van Koot 43, Wassenaar.*

Alle overige correspondentie (niet bestemd voor Bestuur of Redactie), zomede opgaven van adresverandering, te richten aan de heer E. J. C. Boutmy de Katzmann, conservator van het Genootschap, *Bleyenburg 5, 's-Gravenhage.*

Betalingen aan de Bibliotheek dienen te geschieden op postrekening no. 487073, ten name van de Bibliotheek van het Genootschap te 's-Gravenhage.

De redactie van het Maandblad wijst er nadrukkelijk op, dat zij niet aansprakelijk is voor de strekking of de inhoud der ondertekende stukken.

No. 7/8 | XCVe Jaargang | juli/augustus 1978

BESTUURSBERICHTEN.

Het bestuur geeft met leedwezen kennis van het overlijden van Mevrouw J. M. Buikema geb. Opdien, sedert 1975 gewoon lid van het Genootschap.

Tot lid zijn benoemd:	Voorgesteld door:
A. CUP, *Leeuweriklaan 125, Bussum.*	P. J. K. VAN WERKHOOVEN. *Hilversum..*
M. R. DOORTMONT, *Albert* van *Raalteplein 90, Schiedam.*	E. J. C. BOUTMY DE KATZMANN, *'s-Gravenhage.*
M. J. HIDDINGH, *Graan* voor *Visch 13953, Hoofddorp.*	E. J. C. BOUTMY DE KATZMANN, *'s-Gravenhage.*
Mevrouw E. E. HOLLA geb. STAFFHORST, *Prof. Molkenboerstaat 10, Nijmegen.*	P. P. G. KOLK, *Heiloo.*
C. H. DE KONING, *Melis Stokelaan 2070, 's-Gravenhage.*	Mr. 0. SCHUTTE, *'s-Gravenhage.*
R. J. VAN DER LEE, *Karel Doormanlaan* 9, *Utrecht,*	E. J. C. BOUTMY DE KATZMANN, *'s-Gravenhage.*
Mevrouw 1. H. NOOTEBOOM geb. RIEL, *Schoutenstraat 2, Leiderdorp.*	J. A. RIEL. *Leiden.*
J. C. OKKEMA, *Stadhoudersweg 106a, Rotterdam.*	H. J. BARENDREGT, *Rotterdam.*
Mevrouw M. J. RIEL geb. VON RETH, *Koekoekstraat 30, Gouda.*	J. A. RIEL, *Leiden.*
P. C. SCHULLER TOT PEURSUM, *Stadsweg 60a, Garrelsweer (Gron.).*	E. J. C. BOUTMY DE KATZMANN, *'s-Gravenhage.*
A. C. VIJGE, *Beukenlaan 21, Eibergen.*	E. J. C. BOUTMY DE KATZMANN, *'s-Gravenhage.*

Adreswijzigingen:

Mr. N. A. ADNEY,	2332 JZ Leiden, *Smaragdlaan* 246.
Mr. A. GAST,	4318 EH Brouwershaven, *Schuitkade 5.*
H. C. 't JONG,	3314 BP Dordrecht, *Vondelstraat 111.*
W. J. VAN AKEN VAN DER LAAN,	Voorburg, *Park Leeuwensteyn 5%.*
J. DE RONDE,	7779 DB Holthone, *„De Groote Scheere", Gramsbergen D 19.*
Mr. W. W. TIMMERS,	4328 AR Burgh-Haamstede (Zld.), *p/a Julianalaan 19.*
Mr. J. VISSER,	2597 TH 's-Gravenhage, *Nijelantstraat 3.*
F. VAN DER ZWAN,	8223 WC Lelystad, *Langexand.*

Jaarverslag 1977.

In de algemene ledenvergadering te Vollenhove op 18 juni 1977 werd in de plaats van Jhr. Mr. C. C. van Valkenburg, die de wens te kennen had gegeven af te treden, Jhr. Mr. M. A. Beelaerts van Blokland gekozen. Drs. L. A. C. A. M. van Rijckevorsel, voorzitter, en de bestuursleden Mr. J. T. Anema, Mr. E. Idema Greidanus en Jhr. Mr. C. L. Reigersman werden herkozen. Mr. 0. Schutte stelde zich niet herkiesbaar. Na deze vergadering was het bestuur als volgt samengesteld:

Drs. L. A. C. A. M. van Rijckevorsel (1981), voorzitter
Jhr. Mr. M. A. Beelaerts van Blokland (1981), ondervoorzitter
J. baronesse van Dedem-Weyschedé (1980), secretaris
Mr. S. E. Sibmacher van Nooten (1980), penningmeester
Mr. E. Idema Greidanus (1981)
Jhr. Mr. C. L. Reigersman (1981)

Mr. J. T. Anema (1981)
C. Hille Ris Lambers (1978)

De scheidende ondervoorzitter, Jhr. Van Valkenburg, werd bij acclamatie benoemd tot erelid.

De algemene ledenvergaderingen werden gehouden op 18 juni en 10 december respectievelijk in restaurant Seidel te Vollenhove en in de Agnietenkapel te Gouda. Na afloop van de eerste vergadering hield Mr. A. N. baron de Vos van Steenwijk een lezing, getiteld ,,Vollenhove, een vergeten residentie." Daarna werden bezoeken gebracht aan de Ned. Herv. Kerk en het Gemeentehuis van Vollenhove, de vroegere havesathe Oldruitenborgh. In de middag vond een ontvangst plaats op kasteel Vosbergen te Heerde waarbij de heer en mevrouw Kamerlingh Onnes-barones van Dedem als gastheer en gastvrouw optraden. Na afloop van de vergadering te Gouda hield Dr. C. J. Matthijs een lezing over ,,Genealogische en heraldische bijzonderheden van enkele schenkers van de Goudse glazen". Hierna werd een bezoek gebracht aan de St. Janskerk. Vervolgens vertelde de gemeente-archivaris, Mr. J. E. J. Geselschap, enige bijzonderheden over het gemeente-archief van Gouda.

De conservator van het Genootschap, de heer E. J. C. Boutmy de Katzmann, werd ook dit jaar op het bureau geassisteerd door mevrouw A. J. Dik en mevrouw F. Gunning-Paine Stricker, respectievelijk voor **30** en 9 uren per week. Laatstgenoemde heeft medio dit jaar in verband met ziekte haar werkzaamheden moeten staken. Mejuffrouw Tha. J. van Alff maakte zich wederom verdienstelijk voor het Genootschap, in het bijzonder door het ficheren van boeken en tijdschriften. Mevrouw F. 1. H. Rethaan Macaré-de Savornin Lohman verleende geheel belangeloos haar medewerking aan het bureau, waarvoor het bestuur haar zeer erkentelijk is. Mr. J. C. J. van Stockum verleende zijn zeer gewaardeerde medewerking, in het bijzonder door de penningmeester te assisteren.

De aanwinstenlijst van de bibliotheek werd in het maandblad gepubliceerd. Zoals daaruit blijkt werden aan het Genootschap wederom tal van werken geschonken, welke in dank werden aanvaard.

Het aantal bezoekers aan het bureau bedroeg 836 (in 1976: 721). Uitgeleend werden 1230 (in 1976: 1223) boeken en tijdschriften. Behalve aan leden werden ook aan openbare instellingen, zoals Rijks- en Gemeentearchieven, Universiteits- en openbare bibliotheken boeken uitgeleend.

Het aantal uitgegane brieven bedroeg 740 (in 1976: 760) en 1239 (in 1976: 921) verzoeken om inlichtingen werden telefonisch beantwoord.

Zeventien leden ontvielen het Genootschap; 34 leden en twee abonné's zegden hun lidmaatschap of aboanement op. Zesenveertig nieuwe leden werden benoemd. Het aantal leden aan het einde van het jaar bedroeg 1083, het aantal abonné's 150 en het aantal ruilabonnementen 129.

Het maandblad De Nederlandsche Leeuw telde zonder inhoudsopgave en index op geslachtsnamen 452 kolommen gedrukte tekst. De redactie bestond wederom uit Mr. 0. Schutte, Jhr. Mr. R. C. C. de Savornin Lohman en Mr. J. T. Anema. Drs. J. Fox verleende ook dit jaar zijn medewerking aan de rubriek boekbespreking. Mejuffrouw Tha. J. van Alff verzorgde wederom de rubriek Inhoud van buitenlandse boeken en tijdschriften. Ook dit jaar werd de hoofdredacteur weer ter zijde gestaan door mejuffrouw Drs. W. E. Smelt bij het corrigeren van de drukproeven en het samenstellen van de index.

Bij de redactie van het Bijblad bestaande uit Mr. J. T. Anema, C. E. ten Houte de Lange en Mr. 0. Schutte is voldoende copij binnengekomen, zodat met het persklaar maken van deel 6 nog in het verslagjaar een aanvang kon worden gemaakt.

In de Contactcommissie, waarin het Genootschap vertegenwoordigd is door de heren Anema en Schutte, werden goede betrekkingen onderhouden met m.n. vertegenwoordigers van de besturen van de Stichting Centraal Bureau voor Genealogie en de Nederlandse Genealogische Vereniging.

Ten aanzien van de financiële toestand van het Genootschap kan het volgende worden medegedeeld. Het totaal aan baten was *f* 8.437,09 hoger dan in 1976. Zulks was met name te danken aan de verhoging van de overheidssubsidie met *f* 5.000,—, alsmede een stijging van de post contributies e.d. met *f* 2.923,92. De lasten stegen in mindere mate n.l. met *f* 5.983,11, hetgeen voornamelijk moet worden toegeschreven aan de trendmatige stijging van de personeelskosten. Een en ander resulteerde in een tekort van *f* 1.204,44 tegen *f* 3.658,42 in 1976.

De groep Gelderland van het Genootschap hield vijf bijeenkomsten en een excursie, de groep Noord-Holland zes bijeenkomsten en eveneens een excursie. Ook met The Caledonian Society en de Werkgroep Genealogisch Onderzoek Duitsland, waarin de heer C. Hille Ris Lambers het Genootschap vertegenwoordigde, werden goede banden onderhouden.

Notulen van de Algemene Ledenvergadering, gehouden zaterdag 20 mei 1978 in het Ambtmanshuis te Tiel.

De voorzitter opent om 11.05 uur de vergadering, welke volgens de presentielijst door 58 leden wordt bijgewoond. Een bijzonder woord van welkom wordt gericht tot de voorzitter van de Nederlandse Genealogische Vereniging, Drs. H. H. W. van Eijk, en tot Mr. P. J. W. Beltjes, die een groot aandeel heeft gehad in de organisatie van deze dag.

De ingekomen stukken bestaan uit een zestal berichten van verhindering de vergadering bij te wonen.

De notulen van de algemene ledenvergadering van 10 december 1977 te Gouda worden goedgekeurd: zo ook het jaarverslag over 1977.

De voorzitter licht de financiële jaarstukken toe. Door afwezigheid van de leden van de kascommissie, t.w. Mr. E. J. Mac Gillavry en Ir. J. A. H. J. G. baron van Oldeneel tot Oldenzeel, leest de secretaris het verslag voor. Hierna wordt de penningmeester gedechargeerd voor zijn beleid.

De voorzitter brengt een eventuele uitgave van een kwartierstatenboek ter sprake. Het verheugt hem te kunnen mededelen dat het bestuur Mr. Dr. L. de Gou bereid heeft gevonden, evenals twintig jaar geleden, het voorzitterschap op zich te nemen van een redactiecommissie. Mr. J. T. Anema en Mr. C. P. Briët hebben zich bereid verklaard bijstand te verlenen. Er zal nog naar een oplossing gezocht moeten worden voor de administratieve werkzaamheden. De kosten zouden *f* 250 à *f* 300 per inzending bedragen. Er zal via een enquête in het mededelingenblad worden onderzocht of er voor een nieuwe uitgave van een kwartierstatenboek voldoende belangstelling bestaat.

Ten aanzien van de voorgenomen statutenwijziging meldt

de voorzitter dat Jhr. Mr. C. C. van Valkenburg en de heer Anema de voorbereidende werkzaamheden op zich hebben genomen. In de komende najaarsvergadering zullen de wijzigingen worden besproken. Voor die tijd zullen voor belangstellende leden exemplaren van deze statutenwijzigingen op het Bureau verkrijgbaar zijn. Dr. W. F. Leemans stelt voor teneinde oeverloze conversatie te voorkomen dat tevoren bezwaren schriftelijk aan het bestuur kenbaar worden gemaakt. De voorzitter vindt dit een goede gedachte en stelt voor amendementen tevoren in te zenden.

Met betrekking tot het voorstel van de heer P. P. G. Kolk, ieder lid een brief te zenden waarin gevraagd zou worden een nieuw lid aan te werven, merkt de voorzitter op dat dit voorstel in het bestuur is besproken. Het blijkt in de praktijk te kostbaar te zijn. Hij stelt voor een actie via het maandblad te houden, waarbij gedacht wordt aan een nieuw formulier dat meer wervingskracht heeft dan het oude.

De drukproeven voor het Bijblad, deel 6, worden gecorrigeerd. Verwacht wordt dat dit binnen enkele maanden zal verschijnen.

Jhr. Mr. R. C. C. de Savornin Lohman heeft de wens te kennen gegeven af te treden als lid van de redactie van het maandblad in verband met zijn verhuizing en drukke werkzaamheden. De voorzitter memoreert dat de heer Lohman in een moeilijke tijd spontaan zijn hulp heeft aangeboden, waardoor in samenwerking met de andere redactieleden het maandblad in goede banen kon worden geleid. Het Genootschap is hem hiervoor zeer veel dank verschuldigd.

Naar aanleiding van het feit, dat de heer C. Rille Ris Lambers statutair moet aftreden als bestuurslid dankt de voorzitter hem voor zijn daadwerkelijk medeleven en enthousiasme gedurende vier jaren. Het bestuur stelt Mr. J. C. J. van Stockum als nieuw bestuurslid voor, die reeds sinds enige tijd het bestuur en het Genootschap in belangrijke mate van dienst is geweest. De heer Van Stockum wordt bij acclamatie gekozen. De voorzitter verwelkomt hem in het bestuur.

De heer A. Corts merkt op dat de termijn van de aankondiging voor de vergadering wel wat kort was. De hoofdredacteur antwoordt hem dat de voorlopige aankondiging wel tijdig is gepubliceerd. Door allerlei organisatorische omstandigheden kon de definitieve aankondiging niet eerder verschijnen. Gepoogd zal worden dit in de toekomst vroeger te doen.

Mr. E. C. M. Leemans-Prins meldt dat in de Groep Gelderland de aanstaande verhuizing van het Genootschap aan de orde is geweest. Er blijken enige onduidelijkheden te zijn. Zij vraagt de voorzitter hierover enige opheldering te geven. De voorzitter antwoordt haar dat in het najaar een plattegrond zal worden getoond waarop de leden precies de indeling van het nieuwe gebouw zullen kunnen zien. Vervolgens geeft hij een explicatie hoe dit gebouw eruit zal zien. Het ligt in de bedoeling de bibliotheek zoveel mogelijk op één etage onder te brengen, zowel in de studiezaal als in de aanpalende kamers. Een kwart van de bibliotheek en de aanwezige familie-archieven zullen in het depôt worden ondergebracht. On aanvraag kunnen daaruit boeken en stukken worden gehaald: er is een lift aanwezig. Aangezien er geen subsidie voor personeelsuitbreiding beschikbaar is, wordt gedacht aan vrijwilligers voor deze werkzaamheden. De verhuizing zal, naar mag worden aangenomen, geschieden door dezelfde verhuizers die het Algemeen Rijksarchief heeft aangetrokken. De aan het Genootschap toebehorende familiearchieven, aanwezig in het Algemeen Rijksarchief, zullen door deze dienst worden ingepakt en verhuisd tegen kostprijs. Mevrouw Leemans zal deze gegevens overbrengen aan de Groep Gelderland.

Mevrouw G. M. Temminck-van der Meer vraagt of er geen mededelingen over de verhuizing en bij voorbeeld de huur gedaan kunnen worden in het mededelingenblad. De voorzitter antwoordt haar dat momenteel een huur van ƒ 2.346 per jaar is verschuldigd. Deze zal in de toekomst, naar geraamd wordt, ƒ 122.300 gaan bedragen. Hiervoor zal subsidie gegeven worden. De exploitatiekosten zullen ook hoger worden: de afhankelijkheid van de overheid zal daardoor groter worden.

De heer P. Douglas vraagt of er in het gebouw ook vergaderruimten beschikbaar zijn voor de Caledonian Society. De voorzitter zegt dat er zalen aanwezig zijn. Hij zal te goeder tijd met de Algemene Rijksarchivaris hierover contact opnemen.

Mr. J. 1. van Doorninck suggereert de ledenvergaderingen op vaste data te houden. De voorzitter antwoordt dat er vaste data zijn, t.w. de laatste zaterdag in mei en de laatste zaterdag in november, onvoorziene omstandigheden daargelaten.

De heer Kolk vraagt of het juist is dat de nieuwe statuten voor 26 juli 1979 gepasseerd moeten zijn. Er zijn dan nog maar twee vergaderingen om hierover te discussiëren. De voorzitter herhaalt dat de statuten tijdig in het maandblad bekend zullen worden gemaakt, dat een en ander in de komende najaarsvergadering zal worden besproken en dat enige weken daarvoor op het Bureau concepten beschikbaar zullen zijn voor belangstellenden.

Om 11 .50 uur sluit de voorzitter de vergadering.

Vervolgens geeft Ir. H. W. F. C. Donkersloot, secretaris van het Polderdistrict Tielerwaard, een interessante uiteenzetting over de geschiedenis van het Ambtmanshuis. De voorzitter dankt de spreker en gastheer voor de mogelijkheid die hij het Genootschap heeft gegeven in een historische omgeving te kunnen vergaderen. Hierna geeft de secretaris van het museum van Tiel, de heer H. W. Donkersloot, een overzicht van de geschiedenis van Tiel, een en ander ter voorbereiding van het bezoek aan dit museum en de St. Maartenskerk.

Na de lunch in de Agnietenhof te Tiel, wordt een bezoek gebracht aan de St. Maartenskerk en het museum. Per bus wordt over de Waaldijk gereden naar Ophemert, alwaar de Hervormde Kerk wordt bezichtigd. De thee wordt gebruikt in de „Zoelensche Brug" te Zoelen, waarna een wandeling om kasteel Soelen wordt gemaakt. Hierna volgt een tocht langs Buren, Asch, Zoelmond, Beusichem over de Lekdijk naar Culemborg, alwaar het diner wordt gebruikt in hotel Veen, waar 40 leden aanwezig zijn.

Maris uit Marien (V).

Koning Ermeric's verborgen schat
onder Van der Bercknoes' bakermat,

door MR. DR. J. C. MARIS VAN SANDELINGENAMBACHT.

§ 1. Het dierenepos „Van den Vlos Reinaerde", gedicht halverwege de 13de eeuw, speelt bezuiden Hulst in het Land van Waas, omtrent de tegenwoordige Belgisch-Nederlandse grens. De satire van de eigentijdse samenleving bereikt een hoogtepunt in de scene van het hofgericht voor koning Nobel,

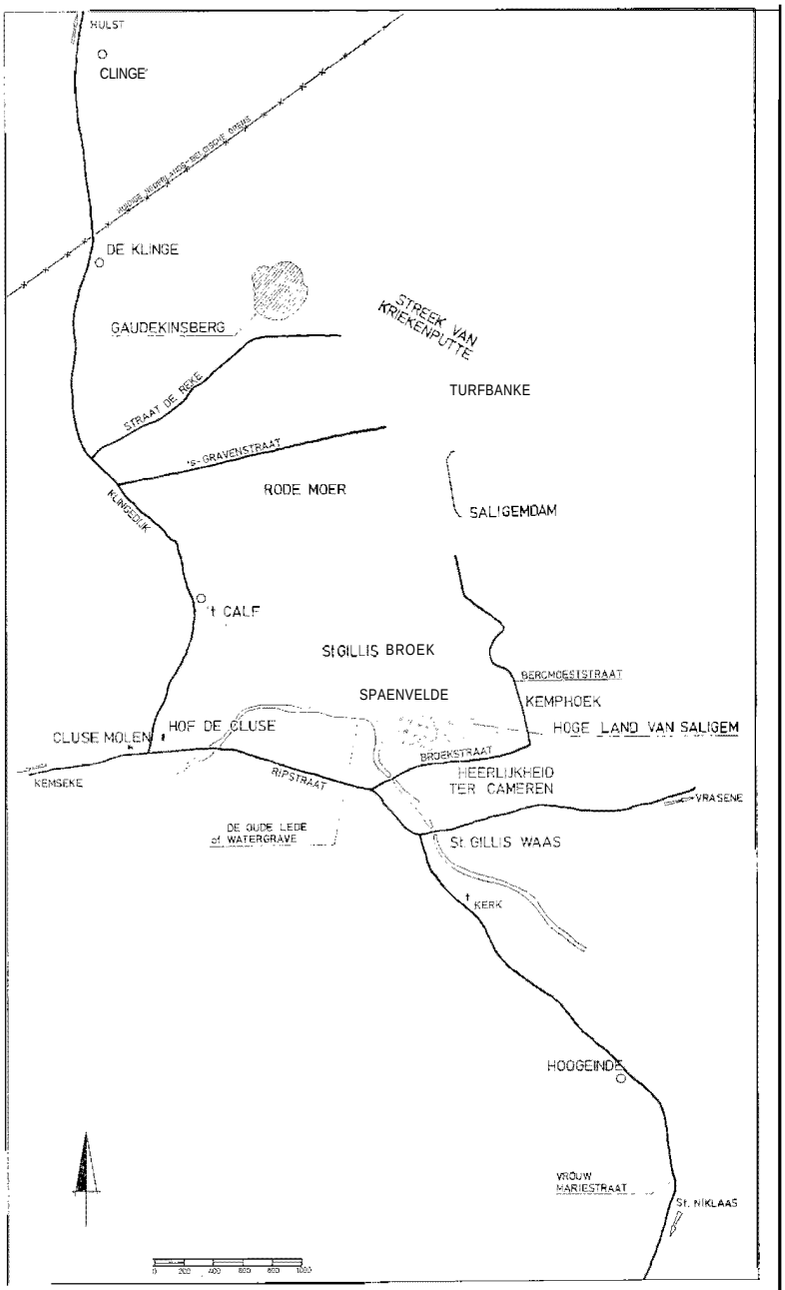

Situatieschets van het in dit **artikel voorkomende gebied.**

de leeuw, waar Reinaert zijn schelmerijen moet verantwoorden. De vos dist een aandoenlijk en quasi boetvaardig verhaal op over een door hem verborgen schat van wijlen koning Ermeric en weet koning Nobel's zwak voor geldelijk 'gewin zo sluw te bespelen, dat deze onder schijnheilig vertoon van vorstelijke waardigheid een 'corrupte vrijspraak geeft.

L. Peters „Historiciteit en Chronologie in Van den Vos Reinaerde" [1]) herkende in het zinnebeeldig verhaal een reeks werkelijke voorvallen uit de jaren 1252-1257.

De „Reinaert" is veelzijdig. De dichterlijke prestatie geniet algemene bekendheid, andere facetten minder. De laatst verschenen verhandeling [2]) legde de nadruk op de rechtshistorische inhoud. De schrijvers, H. van den Brink en J. van Herwaarden, kwamen door tekstuitleg tot wetenschappelijk belangrijke bevindingen o.m. inzake de onderscheiding der standen èn de solidariteit in de kringen van gelijke status, het middeleeuwse recht en de toepassing daarvan in de samenleving. In Qun opstel wordt voor de pogingen van een veelomvattende totale interpretatie verwezen naar de geschriften van de Amsterdamse neerlandicus Lulofs, inmiddels hoogleraar te Groningen. Op blz. 75/76 staat te lezen: „de tekst (van het epos) biedt mogelijkheden aan beoefenaren van vele disciplines". Tekstuitleg bood op het wetenschappelijke terrein van het Genootschap de mogelijkheid, om de kennis te verdiepen van de genealogie *Maris uit Marien*.

§ 2. Ons opstel bepaalt de aandacht bij het landschap van Nobel's schouwtoneel, dat de dichter in de navolgende verzen natuurgetrouw door Reinaert liet beschrijven. De tekst is ontleend aan het Comburgse handschrift [3]).

Vers 2574. „Reynaert sprac ...
„Int Oestheinde van Vlaanderen staat
„Een bosch, ende heet Hulsterloe.
. . . . . .
„Een borne [4]) heet Kriekenpit
„Gaet zuut-west verre danen [5])
„Da's één de meeste wildernisse
„Die men hevet in eenich rike,
. . . . . .
„Dat somwijlen es een half iaer
„Dat totten borne commet daer
„No weder man no wijff
„No creature die hevet lijf
„Sonder die (h)ule entie scuvruul
„Ende daer in leghet mijn scat ghehidet [6])
. . . . . .
„Deze stede heetet Krlekeputte,
„Ghi sult vinden ionghe baerken [7]),
„Heere coninc, dit sul di maerken [8]),
„Die alre naest den putte staet
„Coninck, tote dier baerken gaet,
„Daer leghet die scat onder begraven
„Daer sul di delven ende scraven [9])
„Een lettel mos in deene zijde
„Daer sul di vinden menich ghesmide
„Van goude rijkelic ende scone ...

Vers 2660. „Cuwaert [10]) sprac: of ict weet?
„Ne staet hi [11]) niet bi Hulsterloe
„Up die moer, in die woestine ?

Reinaert-kenners — „vossenjagers" bijgenaamd — hebben aan de hand van deze 'tekst naarstig gezocht naar de ligging van de befaamde stede (latijn: locus; streek of plaats) Kriekenputte. Eén hunner, Stracke, benaderde, na afrekening met allerhande onjuiste tekstuitleg, tenslotte het rechte spoor; hij schreef: „In een verpachtingsfolio van het jaar 1444 betreffen-

1) In: „Spektator", tijdschrift voor neerlandistiek, 3de jrg., Amsterdam, 1973/'74.

2) „Samenwinninge", opstellen ter gelegenheid van het tienjarig bestaan van het interuniversitair instituut Nederlands Centrum voor Rechtshistorische Documentatie, uitg. W. E. J. Tjeenk Willink, Zwolle, 1977.

3) Dr. F. Buitenrust Hettema, 2de herz. druk in „Zwolse herdrukken" no. 10, Zwolle, Tjeenk Willink, 1921.

4) Bron, wel.

5) Daarvan.

6) Verborgen.

7) Berken.

8) Merken.

9) Krabben.

10) De haas als getuige voor Reinaert.

11) D.i. de Kriekeputte.

„de de hooge en lage landen van Saleghem, leest men, onder „de algemeene hoofding eener streek 'genaamd den Eecbergh, „*Hainderic Plasche* heeft 't land dat men heet goudekinsbergh „8 bunders, 1 ghemet, tsamen om 26 schell. groten. Item t land „ten c r i e k e n p u t t e 'groot omtrent 11 bunders 2 ghemet „ 100 roeden ... en nog andere gemeten ten getale van c. 40 „ghemeten, ongeveer samen 36 bunders.

„Zelfde pachter en zelfde pacht in 1421. In jongere codices „wordt Kriekenputte niet meer vermeld"[12]).

Stracke had nauwkeuriger kunnen zijn. De door hem genoemde pacht ao 1421 is te vinden in het register ao 1421 van verpachtingen der hoge en lage 'landen ten goede van Salegem, toekomende de kerk van Drongen [13]):

„'t Land dat men heet Goudekensberch ligghende bij der „Clyngen met den noordeinde an goudekensberch ende an „de strate die men heet Reke, met den zuiderste ant 's graven- „strate, met der oostzijden an mijns heren land van Sinte Pie- „ters, 't hoers (= erfgenamen, schr.) van *Pieter filius Marien* „ende *Willem den Hert, en* met der westzijde an mijns heren „landt van Sinte Pieters. Houdt 36 bunre 87 roeden. *Henric* „*Plasch* houdet al in pachte".

Anders dan Stracke's relaas doet veronderstellen, zijn de kadastrale beschrijvingen van de pacht ao. 1421 en ao. 1444 niet eensluidend. In het register van 142 1 staan bovendien het land Eeckberg en het land Goudekensberg niet geboekt onder één algemeen hoofd, maar elk afzonderlijk, op blz. 18 en op blz. 54. Het land ten K r i e k e n p u t t e wordt in 1421 zelfs niet met name vermeld. De Goudekensberg lag nabij de noordgrens van St. Gillis, thans Nederlands-Belgische grens, ter hoogte van De Klinge, dat destijds deel uitmaakte van St. Gillis.

> Oudere inwoners van Belgisch de Klinge herinneren zich aldaar nog geringe zandduinen; inmiddels is t.a.p. een kleine woonwijk gebouwd (mededeling van de gemeente archivaris van Hulst). De Goudekensberg kwam ook wel voor onder de naam Goudberg; in oud taalgebruik beduidt kin of ken, hier ingevoegd met de **verbindingsletters** e en s, een schaalverkleining (vgl. het diminutief kindeke n, **kindek** i n, van kind). Op de bekende Sanderus-kaart van het Land van Waas, begin **17e** eeuw, is de naam verbasterd tot Goukensberg, door weglating van de letters de tussen de **u** en de k zonder enig afkortingsteken, terwijl nogwd de letter d een wezenlijk bestanddeel van deze naam vormt (Goud.. . berg).

In de grafelijkheids cijnsboeken v a n W a a s ao. 1350—1433[14]) volgt achter de afdelingen St. Gillis en Vrasene o.m. een post van de abdij van Drongen: „Abbas de Truncinco" ('abt van Drongen) 462½ bunders moeren en woestijnen in de streek Goudberg, 15½ bunders in de Turfbank en 3 6 b u n d e r s ex G o u d e k e n s b e r g . Aangezien d e abdij v a n Drongen geen andere percelen kon verpachten dan die zij zelf bezat, moeten deze 36 bunders ex Goudekinsberg d e z e l f d e zijn als de 36 bunders, welke *Heinric Plasch* in 1421 en in 1444 van de abdij in pacht hield, waarbij alleen in 1444 het land ten Kriekenputte met name als onderdeel w e r d o p g e s o m d. Hieruit vloeit voort, dat de bovenvermelde kadastrale beschrijving van de 36 bunders in de 'pacht ao. 1421 mede plaatsbepalend is voor het land ten K r i e k e n p u t t e groot ruim 11 bunders. De streek van de Eeckberg, nog b e t r o k k e n in Stracke's beschouwing over de mogelijke ligging van het land

12) Dr. D. A. **Stracke s.j., „Hulsterloe-Kriekenputte"**, in: **„Leuvensche Bijdragen", XIe** jrg., **1913—'14.**

13) R.A. Gent, fonds abdij van Drongen, no. 267, blz. 54.

14) A.R.A. Brussel, **Rekenkamer,** nos **45226—45230.**

ten Kriekenputte, is aldus terzake uitgeschakeld. Volgens de rekening ao. 1398 der St. Pietersabdij was het land „ghehete den Eecberch gheleghem an t Calf ter Cluse" in St. Gillis [15]).

Uit dezelfde renteboeken der grafelijkheid ao 1350 en vlg. blijkt verder, dat de omgeving bestond uit uitgestrekte „wastinae et mori" in de streek Goudberg, waarvan alleen de abdij van Drongen ruim 500 bunders bezat. Het patroon van het landschap herinnerde toen nog aan Reinaert's voorstelling: „Da's één de meeste wildernisse, diemen hevet in eenioh rike".

Wat betreft de ligging van de Kriekenputte zijn wij nu kennelijk aan het juiste adres: in de streek bezuiden de Goudekinsberg. Deze conclusie is in het bijzonder voor deze 'studie van belang.

§ 3. Reinaert verhaalde van een ongerepte natuur in het moerengebied. Aanvankelijk leverde de schapenteelt enig profijt op als voorraadschuur voor de Gentse wolnijverheid, maar deze bron van inkomsten droogde op naarmate invoer van goedkopere wol van elders toenam [16]). De tijd rijpte voor ontginning, waarbij de vruchtbare kleigrond ontdaan werd van de moerassige 'bovenlaag. Turfwinning door vervening en zoutwinning door darinkdelven 'groeiden uit tot winstgevende bedrijven, gevolgd door bedijking der lage landen tegen vloedgolven over de Schelde-delta. Deze ontwikkeling verliep in grote lijnen overeenkomstig de uitvoerige beschrijving van het naburig moerengebied [17]). Het algemene belang van de ontginningen op groter schaal deed de behoefte aan overheidsbeleid ontstaan. Bewaard gebleven is een basisverordening op het stuk van zoutwinning: 26 december 1225: „*Jeanne* „comtesse *de Flandre et de Hainaut* fait connaitre aux curés „de Hulst etc. que ceux qui feront des excavations pour re- „cueillire du sel devront payer la dîme sur le sel qu'ils auront „recueilli" [18]). Dit historisch-economisch belangwekkende document impliceert, dat de ontginningen hier omstreeks het begin der 13de eeuw op gang gekomen zijn. Het verhaal van Reinaert stelt derhalve het landschap voor van vóór die tijd.

Tot de ondernemers van de moerontginningen hebben behoord *Willem ver Marien* genaamd *van der Bercmoest te* St. Gillis-Waas, dood in 1295, en velen zijner nazaten. Posthuum komt hun het devies toe: „turf in je 'ransel." [19]).

Voor genealogische documentatie volstaan wij met een verwijzing naar „*Maris uit Marien* (II)" [20]) en de stamreeks *Maris* [21]). De samengestelde geslachtsnaam *ver Marien* genaamd *van der Bercmoest* werd in verloop van tijd door het nageslacht gescheiden en gedeeld, en ook wel 'herleid tot andere vormen [22]). Zo ontstond o.a. *Maris* uit *ver Marien.* De familie hield nog gedurende de 14de eeuw cijns- en pachtgoederen rondom dit uitgestrekte moerengebied, op bijkans alle hogere

15) R.A. Gent, fonds St. Pietersabdij, no. 2112.

16) G.G. Dept, „**Les** marchants **flamands** et le roi **d'Angleterre** 1154-1216", *in:* „**Revue** du **Nord**", t. **XII,** 1926, en H. Laurent, „**Un** grand **commerce d'exportation** au moyen age, la draperie des Pays Bas **XIIe-XVe siècle**", Paris, 1935.

17) A. **Heins** en V. Vris, „**Les** granges **monumentales** des anciennes abbayes de **Dunes** et de Ter **Doest**", in: „**Bulletijn** van de Maatschappij voor Geschied- en Oudheidkunde te Gent", dl. **XIII,** Gent, 1905, blz. 65-109.

18) **Cartulaire** du Notre Dame **à Courtrai,** par Charles Mussely et Emile Molitor, Gand, 1880.

19) De gelijknamige Nederlandse defileermars is ontleend aan een oud lied uit een ander moerengebied, in Sleeswijk-Holstein.

20) De Ned. Leeuw, jrg. 1967.

21) Nederland% Patriciaat, 55ste jrg., 1969.

22) **Uitgewerkt door** A. **Maris** in: „**Vlaamse** Stam", jrg. 1968.

landen van waaruit de ontginningen waren ondernomen of nog ondernomen moesten worden: in het noorden bij de Goudekinsberg *Wouter* (oudste vermelding ao 1305) en Pieter c.s., in het westen „ant Calf ter Cluse ghehete den Eeckberch", *Arnoud, Gillis, Jacobus* e.a., in de zuidwesthoek ter Cluse, Pieter en zijn zoons *Arnoud* en *Gillis,* in het zuiden aan de Ripstraat *Pieter* en *Flandrine.*

De Ripstraat was een gedeelte van de oude heerbaan Brugge-Antwerpen, een prehistorische weg, door prof. dr. J. Mertens „Les voies Romaines" aangeduid als Romeinse weg op de overblijfselen van een sub-boreale duinenrij. Latijn: ripa = oever, dus Ripstraat = oeverstraat langs de moeren.

In het moerengebied lagen o.m. 18 bunders van het door (111) *Pieter* en nazaten gepachte goed ter Cluse, waarover nader in § 4. Van deze namen vindt men er enige terug onder de pachters en cijnsplichtigen van de inmiddels ontgonnen en ingepolderde lage landen van Salegem ao. 1399 [23]). Van de rechtstreekse contracten voor moerontginning in deze streken vonden wij één authentieke akte, de 15-jarige concessie voor uitdelving van het Baldeghomsohe moer groot c. 13 blunders (= c. 18 hectaren) in 1362 door de abt van St. Pietersabdij verleend aan „onse goede vriend" *Pieter Marienzone* in maatschap met *Henrick Baert.*

De volledige tekst van dit in algemeen opzicht klassiek contract is opgenomen, in „Het Land van Beveren" jrg. 1972. De woestijnen van Baldeghom behoorden niet tot het eigenlijke goed ter Cluse, maar tot de zgn. buitenpachten; ais zodanig hield in 1427 (IV) *Gillis* aldaar nog 3 ½ bunders [24]).

Vooral *Pieter* (III in onze stamreeks), c. 1320—1393, is een voor zijn geslacht representatieve persoonlijkheid bij de moerondernemingen geweest. Hij bezat het zoutmonopolie in de stapelplaats het Zwin bij Zwijndrecht aan de Schelde, hem verleend door *Lodewijk van Male,* graaf *van Vlaanderen,* bij „lettere van de makelaerdie" ao. 1349 [25]), tientallen bunders moerontginningen, o.m. voormeld Baldeghomsche moer [26]). Hij en zijn zoon *Pieter* onderhielden een scheepsrederij o.m. voor turfuitvoer via het „gat" van Saeftingen [27]). *Pieter* sr. was baljuw ter Cluse voor de abt der St. Pieters abdij [28]), ontvanger voor de abt in het Land van Waas [29]), en behoorde tot de ridderschap [30]). Hij bewoonde de omgrachte hof de Cluse te St. Gillis-Waas, het goed ter Cluse c.a. in pacht van de St. Pietersabdij-Gent.

Het tussen Hulst en Sint Niklaas uitgezette „Reinaert"-pad wordt gemarkeerd door drie zitbanken. De middelste, neergezet bij de Klingedijk met uitzicht naar het oosten op het voormalig moerengebied in noordelijk St. Gillis, is versierd met een afbeelding van Reinaert de vos en van Cuwaert de haas, naast een kale berk omgeven door enig mos, een goedgekozen exclusief symbool. Immers een betere karakteristiek van de door Reinaert beschreven berkenpartij, welke als een

23) R.A. Gent, fonds abdij van Drongen, no. 251.

24) R.A. Gent, fonds St. Pictersabdij, no. 405, kerkrenteboek.

25) Cartulaire de Louis de Male, 1, p. 53.

26) R.A. Gent, fonds St. Pietersabdij, cartularium 1, dl. 111, pag. 364 vo..

27) Archives départementales du Nord, Rijssel, serie B rekeningen, nos. 5323-5328, ao. 1389 en vlg..

28) A.R.A. Brussel, Rekenkamer, rekeningen van Waas, no. 14106, ao. 1386/'7, sub Vrasene.

29) R.A. Gent, fonds St. Pietersabdij, rek. no. 1650, blz. 15 vo. en 16.

30) Maris uit Marien IV, in: De Ned. Leeuw, jrg. 1974.

eenzame blikvanger — zonder alternatief — in de onafzienbare kale vlakte de weg wees naar de Kriekenputte, laat zich nauwelijks indenken. De berkengroep in het verhaal stond „up die moer, in die woestine". „Moer" is middelnederlands = moes, afkorting van moeras. „Berkmoest" betekent een moer waarop berken groeien. De uitgang *t, et* of *te* is een verschijnsel bij plaatsnamen, dat enige omvang aangeeft: vgl. de birk*et,* plaatsnaam voor een perceel berken, de eket, of de eekt, plaatsnaam voor een perceel eiken; evenzo gemeenfe voor een gemeenschap op zeker gebied. Zo komt naar voren, dat in de gesohetste locale sfeer, het wapen — een kale berk — waarmede in 1376 *Johannes* priester, (een zoon van 111 *Pieter)* zegelde [31]), een sprekend wapen was, dat onmiskenbaar de inmiddels befaamde solitaire berkmoest ten Kriekenputte 'aanwees als de oorsprong, „de bakermat", vaa de naam *Van der Bercmoest.* Onder de moslaag van deze bakermat zou de verleidelijke schat van koning Ermeric verborgen zijn. Reinaert sprak: „daer sul di delven ende scraven een „lettel mos in d'eene zijde . . .". Zover is koning Nobel niet gekomen: de sluwe vos had trouwens niet anders beoogd.

Alhoewel de familie *ver Marien* genaamd *van der Bercmoest* door ontginningen heeft medegewerkt aan het onherkenbaar maken van Reinaert's landschapsbeeld, bleven de jongere generaties de herinnering hieraan overleveren voorzover zij — na de splitsing van de samengestelde geslachtsnaam in verschillende takken — de naam *Van der Bercmoest* voor zich hebben gehandhaafd.

Naamkundig dient *Bercmoest te* worden aangemerkt als een hybride vorm: het 'eerste gedeelte ontleend aan berk, het tweede aan moes (moer). De oorzaak van deze naamgeving voor onze familie komt in § 5 aan de orde.

§ 4. De kaleidoscoop is in het voorafgaande naar alle kanten van Reinaert's landschap gedraaid en de geduldige lezer, die naast ons stond, heeft als het ware met eigen ogen waardevolle gegevens, in het terrein verkend. De uitkomsten werden in de §§ 2 en 3 verwerkt. Aansluitend volgt een tweede ronde van aanschouwelijk onderzoek.

Van de hof de Cluse leidt de Ripstraat een kwartier gaans oostwaarts naar een driesprong, waar, aan de rechterhand, thans de dorpskern van St. Gillis oprijst en de route via het Hoogeinde *door de Vrouw Mariestraat — naam ontleend aan onze stammoeder — naar St. Niklaas voert, terwijl t.a.p., rechtdoor, de weg met een geringe knik in de Broekstraat overgaat. Hier begon links „Het Hoge Land van Salegem" aan de oude Watergrave, bezit van de abdij van Salegam. In het pachtboek ten goede van Salegem ao. 1421 [32]) werden de *percelen 'van Het Hoge Land opgesomd, verdeeld over de Broekstraat en de Bercmoeststraat. *Jacob Taeybaert* had huis en land aan de Bercmoeststraat, westzijde, en land over deze straat, oostzijde, „neffens sijn huus". *Jacob*'s buurman aan de Bercmoeststraat, westzijde, *Laurens de Smet,* bezat 1 morgen 39 roeden, reikende tot aan Spaenvelde. Helt Spaenvelde was „ligghende met 't zuidende ant Hoghe Land". Deze omschrijvingen tonen aan, dat Het Hoge Land van Salegem begrensd werd aan de noordzijde door het Salegemse goed Spaenvelde en aan de zuidzijde door de Broekstraat, de scheidingsweg met de heerlijkheid ter Cameren. De Broekstraat en de Bercmoeststraat wanen twee onderscheiden straten, de eerste (ongeveer) west-oost, de tweede haaks hierop (ongeveer) zuid-noord.

31) De Raadt, „Sceaux armoriés", tome IV, supplement.

32) R.A. Gent, fonds abdij van Drongen, no. 267.

Later heeft men de Broekstraat wel gehouden voor een jongere benaming van de Bercmoeststraat; aldus een primitief getekende kaart in de verzameling kaarten en plans no 461 van het rijksarchief te Gent, en, in navolging daarvan, ons opstel in dit maandblad jrg. 1967, k. 405. Wij laten in het midden, of hier sprake is geweest van een misvatting dan wel van een (tijdelijke) werkelijke wijziging van de naam. In elk geval is de tegenwoordige Broekstraat dezelfde Broekstraat als in 1421, 1399 en voorafgaande jaren, en dan ook een andere straat dan de Bercmoeststraat van die tijden.

De Bercmoeststraat vormde nog in 1715 de oostelijke linie van Het Hoge Land, en staat als een niet benoemde weg getekend noord-noord-west op de Sanderus-kaart van het Land van Waas uit begin 17de eeuw. Een rechte lijn in de 'genoemde richting doorgetrokken zou stuiten op de zuidelijke voet van de Goudekensberg na laatstelijk de ,,terra" Goudekensberg te hebben doorkruist, een van de Salegemse goederen der abdij van Drongen.

Ter attentie van de lezer: de benaming Goudekensberg (en varianten) beduidt hier en daar verschillende grootheden: a. de aldus geheten zandduinen bij De Klinge, b. de ingepolderde „terra" aan de zuidvoet daarvan, metende ruim 8 bunders, c. deze „terra" vermeerderd met aangrenzende polders tot ruim 36 bunders, d. het uitgestrekt moerengebied ten zuiden van a. met inbegrip van c.

In de ,,terra" Goudekensberg (36 bunders) lagen 11 ingepolderde bunders van het in Reinaert's verhaal nog onbegrensde woeste land (streek) ten Kriekenputte (zie § 2). De overige ,,stede" ten Kriekenputte met de berkenpartij ,,up die moer", waar koning Ermeric's sahat verborgen zou zijn, moet hieraan belendend geweest zijn.

Ingevolge de vanouds geldende algemene pachtvoorwaarden van Salegem rustte op de pachters der abdij van Drongen o.m. de verplichting ,,straten te maken, wanneer dat mijn here d'abt voors. begheert ..." [33]). Zo kwam dan op ,,Het Hoge Land van Salegem" de Bercmoeststraat tot stand, met de Goudekensberg in het verschiet. Het behoeft geen nader 'betoog, dat de naam dezer straat ontleend is aan de vermaarde ,,berkmoes" ten Kriekenputte.

Toen de abt der St. Pietersabdij in 1395 het goed ter Cluse uitgaf aan *Arnoud* en (IV) *Gillis Mariensone*, waren in de pacht inbegrepen o.m. 33 bunders land en 18 bunders moeren. Volgens een staat der bezittingen van de Cluse, geschreven in de jaren 1250-1270, vermoedelijk in verband met het vertrek der monniken, lag voormeld land, totaal 34 bunders waarvan 7 bunders weide (,,prati" in de latijnse tekst), rondom (,,circa") de Cluse, terwijl de moeren, zonder meer, vaag aangeduid werden: ,,morus sufficiens ad ignem perpetuo" (= voldoende moer voor brandstof ten eeuwigen dage) , Voor de Cluse bestond niet het dreigend energietekort van de laat-20ste eeuwse mensheid ![34]). De meergenoemde 33 bunders van de Cluse staan eveneens te boek in het oudst bewaard gebleven cijnsboek voor het Land van Waas van de grafelijkheid Vlaanderen ao. 1350 en vlg., en wel in de afdeling St. Gillis [35]).

De tenaamstelling t.a.p. van de „monachi de Clusa" is kennelijk overgeleverd uit een vorig cijnsboek, toen de monniken nog aldaar huisden.

33) Pachtvoorwaarden in extenso opgenomen voorin deel no. 267. fonds abdij van Drongen, R.A. Gent.

34) A. van Lookeren, „Chartes et Documents de l'abbave de Saint Pierre", vermeldt deze staat van bezittingen onder no. 615, met verwijzing naar Cart. no. 10, p. 61.

35) A.R.A. Brussel, Rekenkamer, nos. 4522645230.

In dit cijnsboek zijn de moeren van de prepositus (prior) de Clusa opgenomen achter de afdelingen St. Gillis en Vrasene onder het hoofd „De Wastina et moro in loco dicitur Goudbergh usque viam que se extendit a vissemere versus Reke". Een nadere plaatsbepaling valt af te leiden uit de vermelding van een weg van Salegemdam naar Reke, breed tussen de moeren van de prepositus de Clusa en(een overigens onbekende) heer *Walter* 6 roeden en verder breed 4 roeden. Door ingrijpende waterstaatswerken bij de inpoldering is deze weg, evenals de Bercmoeststraat en beider verbinding, uit het landschap verdwenen. De zojuist genoemde (noordelijke) begrenzing van het moerengebied in de streek (,,loco") genaamd (,,dicitur") Goudbergh (= Goudekensberg) door de weg naar (,,versus") Reke kennen wij al uit § 2 als de Rekestraat langs de zuidelijke voet van de Goudekensberg, waar de ,,terra" Goudekensberg met de noordzijde aan paalde.

Een globaal overzicht van het uitgestrekte moerengebied wijst uit, dat in 1350

1. de ,,terra" Goudekensberg (36 bunders) toebehoorde aan de abdij van Drongen;

2. de moergronden langs de oostzijde van deze ,,terra" allodiaal eigendom waren van de St. Pietersabdij, *Pieter Mariensone* en *Willem den Hert*, cijnsplichtig aan de grafelijkheid:

3. de moergronden langs de westzijde der ,,terra" toebehoorden aan de St. Pietersabdij, in cijns van de grafelijkheid;

4. de ,,terra" Goudekensberg aan de zuidzijde begrensd wend door een 's gravenstraat;

5. meer naar het zuiden, westelijk, de ,,Rode Moer" (evenals St. Gillisbroek) toebehoorde aan de St. Pietersabdij;

6. eveneens naar het zuiden, oostelijk, moeren lagen van de abdij van Drongen in de ,,Turfbank".

Voor plaatsbepaling van de moeren van de Cluse blijft over de strook noordelijk van de corridor tussen ,,De Rode Moer" en ,,De Turfbank" met de noordzijde langs de 's gravenstraat (zie hierboven 4), m.a.w. in het gedeelte van de streek Kriekenputte, met name de berkmoest, vallend buiten de bedijkte ,,terra" Goudekensberg van de abdij van Drongen.

Letterlijk en figuurlijk ligt de uitkomst van de verkenning, in deze paragraaf, van Reinaert's landschap in de lijn van de 'aanleg van de Bercmoeststraat op Het Hoge Land van Salegem.

§ 5. Enerzijds is in de vorige paragraaf het zakelijke verband opgamerkt tussen de Cluse en de berken ,,up die moer", de ,,berkmoes" ten Kriekenputte, anderzijds was al bekend, dat het goed de Cluse door de familie *ver Marien* genaamd van *der Bercmoest* 'gedurende enige generaties in placht gehouden is geweest. De samenhang van deze trits — de ,,berkmoes", de Cluse en onze familie —, leidt tot de gevolgtrekking, dat het bestanddeel *Van der Bercmoest* in de samengestelde geslachtsnaam is opgekomen via de pacht van het goed de Cluse, in het bijzonder van de daartoe behorende 18 bunders moeren. De bedrijvigheid van de familie in de streek van Kriekenputte bleef niet beperkt tot deze pacht. Vóór 1350 kocht (111) *Pieter* van *Gillis van Caenbeke*, griffier (klerk) van hoofdschepenen van Waas (1348), lenige bunders moergronden aan de oostzijde van de ,,terra" Goudekensberg, welke nog in 1433 in het cijnsboek van de grafelijkheid op naam stonden van de erfgenamen *Mariensone van der Bercmoest*. Verder wend in het pachtboek van Sale-

gem ao. 1399 (IV) *Gillis* genoemd als houder van één vierde van de 36 bunders metende „terra" Goudekensberg van de abdij van Drongen, waarvan, zoals in § 2 vermeld, 11 ingepolderde bunders van het Land ten Kriekenputte deel uit 'maakten.

In „Maris uit Marien (IV)", jrg. 1974 van dit maandblad, maakten wij de veronderstelling, dat, gezien de positie te St. Gillis van de St. Pietersabdij, rde betrekkingen tussen deze abdij en de voorzaten van (III) *Pieter* wel zouden dateren van hun vestiging aldaar. Dit vermoeden vindt nu bevestiging. Immers (1) *Willem*, 'vanwege zijn vrouw *Beatrix* in de hoofdcijns te St. Gillis, dood in 1295, voerde reeds de naam *Van der Bercmoesf*, en dit feit, getoetst aan de zojuist in deze paragraaf gemaakte gevolgtrekking, betekent, dat de familie toen al het pachtgoed ter Cluse bezat. *Willem* had nog een tijdgenaamgenoot *Wouter van der Bercmoesf*, zodat tenminste één oudere generatie op de Cluse voorafgegaan moet zijn. In feite heeft daartoe ook voldoende tijdsruimte bestaan, nadat, kont na 1267, de monniken de Cluse hadden verlaten en door een lekenpachter waren opgevolgd. Deze oudere generatie in de stamreeks zou dan de overigens onbekende vader van *Willem* en *Wouter* geweest zijn, en de eerste genaamd *Van der Bercmoesf*. In oudere akten werd deze geslachtsnaam (dan ook) niet gevonden. De vraag blijft, of deze vader van 'huis uit een *ver Marien* was dan wel met een vrouwe *Marie* gehuwd is geweest. In elk geval kan men de samengestelde geslachtsnaam *ver Marien van der Bercmoest* aantreffen zowel in het nageslacht van (1) *Willem* als in dat van *Wouter*.

> De achterkleinzoon van *Wouter*, ***Pieter Michielsz.***, werd in de akten van zoending voor schepenen van Gent „juli *1375* afwisselend *Mariensone* en ***Van der Bercmoest*** genoemd [36]). Hun filiatie was: 1 ***Wouter***, II ***Jan Wouters***, 111 *Michiel* ***Jan Wouters***, IV ***Pieter Michielsz.***, allen bezitters van moergronden in cijns van de grafelijkheid. Veel meer is van deze tak niet bekend.

In dit maandblad [37]) noemden wij een *Jan Mariensone* in de jaren 1273-1282 „meister" van de Groade bij Hulst voor de abt van ter Doest. Zou deze naamgenoot alleen maar een buurman en bedrijfsgenoot geweest zijn, zonder verwantschap ?

De omgrachte hof aan de Ripstraat te St. Gillis was het bestuurscentrum van de Cluse. De Monté ver Locen beschreef in zijn standaardwerk de organisatie van een hof (curtis) tijdens het landsheerlijk tijdperk [38]). Schrijver ging er van uit, dat de vertegenwoordiger van een elders wonende „heer" de hof veelal ten horige recht hield, althans oorspronkelijk. De abt der St. Pietersabdij, die q.q. de „heer" van de Cluse was, en te Gent zetelde, had na 1267 de Cluse in pacht uitgegeven. In deze gewesten, trouwens in het gehele westen en noorden der Nederlanden, was de horigheid toentertijd vrijwel 'verdwenen; in het oosten handhaafde deze instelling zich nog lange tijd, hier en daar zelfs tot na 1795. Overeenkomstig het door De Monté ver Loren geschetste patroon — waarbij dan het horig recht plaats maakt voor pacht — trad de pachter van de Cluse op als vertegenwoordiger van de abt in het gerecht ter Cluse. Aldus (III) *Pieter*, 's Heren Abts baljuw, die in 1386 wegens overschrijding van bevoegdheid te Vrasene beboet werd [39]). Later, nadat de familie reeds lang

36) Stadsarchief Gent, staten van goed, no. 5, blz. 397 vo..
37) Jrg. 1973, k. 98.
38) J. Ph. de Monté verloren en J. E. Spruit, „Hoofdlijnen uit de ontwikkeling der rechterlijke organisatie tot de Bataafse omwenteling", 5de druk, Kluwer, Deventer, 1972, blz. 78 en vlg..
39) A.R.A. Brussel, Rekenkamer, no. 14106, sub Vrasene.

de Cluse verlaten had, is herhaaldelijk nog sprake van „baljuw en mannen" van de Cluse hof [40]). Blijkbaar is hier vanouds de titulatuur „baljuw" gangbaar geweest, terwijl elders voor dit ambt een „schout" of „meier" benoemd wend. Wij menen de voorzaten van (111) *Pieter* op de Cluse in die hoedanigheid dan ook te moeten aanduiden als baljuw voor de abt der St. Pietersabdij. Ook hun collega binnen Gent van St. Pieters omstreeks 1305 — nog wel een naamgenoot, *Jan ver Marienzone* — diende deze abt onder de titel „baljuw" [41]).

> Deze ***Jan was een*** zoon van heer ***Volcker ver Marien***zone, die behoorde tot de oligarchie der XXXIX van Gent, † 1298 [42]). Voor een verantwoorde inpassing in onze genealogie zijn de voorhanden gegevens, hoe aantrekkelijk ook, ontoereikend.

De voorgenomen verkenning in Reinaert's landschap is nu ten einde. Bevindingen op het gebied van geschied- en aardrijkskunde, van taal- en naamkunde, van geslacht- en wapenkunde konden aan elkander dienstbaar gemaakt worden, en geven duidelijk reliëf aan de middeleeuwse stamreeks *Maris uit Marien* in het Land van Waas.

In de 80ste jaargang van dit maandblad (1963 k. 125) verklaarden wij de 1 e e u w en de h a r p e n in het wapen *Maris als* typisch Vlaamse stukken, onder verwijzing voor de leeuw naar koning Nobel's symbolische gedaante. Daarbij bestond nog niet het geringste vermoeden, dat juist deze 1 e e u w zou blijken zó nauw betrokken te zijn geweest bij het schouwtoneel van Nobel in het epos „Van den Vos Reinaecde".

Addenda en errata.

A. De Nederlandsche Leeuw, jrg. 1973, kwartierstaat van *Jan Joosz. Maris*, geb. 1597, hoofdstuk 11 § 2, *Vijdt:*

ad 111 Jan *Gillisz. Vijdt*, tr. *Margriete Spruyte*, lees: tr. ***Amel van Moerseke***, † ***1473*** (deze vrouw was ten onrechte vermeld als echtgenote van V ***Jan Gillisz.)***;

ad V ***Jan Gillisz. Vijdt***, tr. ***Amel van Moerseke***, lees: tr. ***Elisabeth Spruyte alias Spruytaerts*** (deze vrouw was ten onrechte vermeld als echtgenote van Vb ***Jan Vijdt)***. Deze ***Jan Gillisz.*** is kwartier 15 van bovenvermelde kwartierstaat; zie hoofdstuk 11 § 15 ***Vijdt en § 16 Spruyte, Elisabeth*** [43]).

ad IV, lees IVa; ad Va en Vb schrappen.

Toevoegen: IVb *Joos Vijdt*, meier van Bazel 1456, beleend met het boodschapsgoed op Schouselbroek te Bazel 1468, tr. N.N..

Kinderen geboren c. 1450:

1. *Jan Joosz. Vijdt*, priester, kapelaan te Bazel 1502, kocht 1513 het leen in de Meire van zijn neef (V) ***Jan Gillisz. en*** zegelde, gelijk deze, met een ruiterspoor paalsgewijze geplaatst, het raadje naar boven gericht.

2. *Joos Joosz. Vijdt*, schepen van Rupelmonde 1510, erfde 1526 van zijn broeder ***Jan*** het leen in de Meire, tr. *Catelyne Volckerick*, in de hoofdcijns Beveren van St. Baafsabdij. Het leen in de Meire vererfde in het nageslacht van hun zoon ***Jan.*** Deze ***Jan te*** Temse en zijn zusters, alsmede ***Pieter Joosz.***, waren mede-erfgenamen van hun nicht *Amelberghe*, dr. van *Gillis*, die volgt 3.

3. *Gillis Vijdt*, woonde te Rupelmonde, tr. ***Lysbet van den Bogoerde Pietersdr.***, in de hoofdcijns Haasdonk van St. Baafsabdij, geb. c. 1450. Zij hadden één kind *Amelberghe Vijdt*, tr. ***Jan Haesaert. Jan Haesaert*** trad als haar echtgenoot op bij de boedelscheiding van de nalatenschap van ***Jacob Pieters van den Bogaerde***, Rupelmonde 8 maart 1521 [44]). Zij † kinderloos, boedelscheiding van haar nalaten-

40) R.A. Beveren-Waas, fonds St. Gillis.
41) H. Nowé, in: Acad. Roy. de Belgique classe des lettres, IIe série, t. XXV, Bruxelles, 1928, p. 523.
42) Zie voor ***Volcker c.s.:*** De Ned. Leeuw, jrg. 1973, k. 98.
43) De hier voorafgaande verbeteringen zijn ontleend aan A. Maris, in: „Vlaamse Stam", 10de jrg., 1974.
44) R.A. Beveren-Waas, fonds Rupelmonde no. 811.

schap Rupelmoade 12 juli 1524 tussen haar neven en nichten (zie 2 en 4);

4. ***Thomas Vijdt,*** vermeld in de stadsrekening Rupelmonde 1483/4, dood in 1524, tr. ***Margriete Maes, dr. van Jan en Elena Gillisdr. Rogiers,*** in de hoofdcijns Kruibeke van St. Pietersabdij - Gent, dood in 1524. Hun enig kind (kwartier 2 van bovenvermelde kwartierstaat) ***Josyne Thomasdr. Vijdt,*** dood in 1524, tr. (VIII) ***Servaes*** ver ***Marien. (van onze*** stamreeks). De kinderen ver ***Marien*** waren, bij plaatsvervulling van hun † moeder, medeërfgenamen van haar nicht ***Amelberghe Gillisdr. Vijdt,*** voormeld.

B. De Nederlandsche Leeuw, alsv. hoofdstuk 11 § 11 ***Van Royen:***

ad IV Jan ***van Rooden,*** t o e v o e g e n : hield van de St. Pietersabdij het collatierecht te Haasdonk a.° 1420 [45]).

ad VII ***Pieter van Royen,*** t o e v o e g e n : heer ter Disteldonk met hof, geding, baljuw en laten te Temse achterleen van de St. Pietersabdij, na zijn oom ***Dierick Raywaert, en*** in 1552 door hem getransporteerd aan diens kleindr. Jurme ***Raywaert Jansdr. ex*** matre jonkvrouwe ***Christoffele van der Walle*** [46]).

C. De Nederlandsche Leeuw, alsv. hoofdstuk II § 14 ***Bertram:***

Bij de stamvader ***Bertram,*** t o ***e v o e*** g e n : De „Grote Brief van Vlaanderen" a.° 12155 vermeldt ***Bertramus*** als grafelijk ontvanger voor de spijker van Rupelmonde [47]).

D. De Nederlandsche Leeuw, jrg. 1974 „Het riddermatig element in de stamreeks Maris".

Aan het slot van 'deze verhandeling k. 105 ontbreekt een noot 4, welke geluid zou hebben: [4]) Deze uiteenzetting wordt geheel bevestigd door een brief van Prof. Mr. J. Ph. de Monté verloren aan schr. d.d. 8 dec. 1973.

45) R.A. Gent, fonds St. Pietersabdij no. 2128.

46) R.A. Beveren-Waas', fonds Temse no. 398, blz. 128, uitvoerige akte.

47) Th. Luykx „De grafelijke financiële bestuursinstellingen ... in Vlaanderen tijdens de regering van Margaretha van Constantinopel" (1244—1278), Brussel 1961, blz. 37.

Een koningskroon voor hertog Philips de Goede,

door F. J. VAN ETTRO.

Terwijl velen van ons op de schoolbanken hebben kunnen leren, dat hertog Karel *de Stoute van* Bourgondië met man en macht heeft getracht zijn landen-conglomeraat met aangrenzende gebieden uit te breiden, dit met de bedoeling om het geheel tot één, nieuw koninkrijk samen te voegen, is veel minder bekend, dat ook zijn vader hertog *Philips de Goede* al eens de koningstitel op het oog heeft gehad. Het b e h o e f t daarom zeker geen toeval te zijn, dat sommige miniaturen, voorkomend in manuscripten, die voor ***Philips de Goede*** in die jaren zijn vervaardigd, een vrij volledig overzicht vertonen van de wapenschilden van ***Philips'*** landen. Hij geeft daarmee een indruk van zijn grote macht tussen de vorsten van Europa en laat tevens, voor het eerst een wapenschild verschijnen voor het hertogdom Neder-Lotharingen. ***Philips'*** voorgangers als hertogen van Brabant hebben eeuwenlang mede de titel gevoerd van hertog van Lotherike (Lothier, Neder-Lotharingen) zonder echter in hun wapenschild of zegel daarvoor een embleem op te nemen. Waarom heeft hertog ***Philips*** de *moeite* genomen om dit dusver onbekende wapen onder de aandacht te brengen ?

Kaspar Schlick, de kanselier van ***Frederik III*** (1415—1493, sinds 1440 Rooms-koning, in 1452 te Rome tot keizer gekroond), heeft in diens opdracht en uiteraard in verwachting van bepaalde tegenprestaties, ***Philips de Goede*** in 1447 een aantal ideeën aan de hand gedaan voor een nieuw koninkrijk [1]). ***Frederik III*** had vanzelfsprekend alleen die gebieden op het oog, gelegen binnen het Duitse rijk, waarover *Philips de Goede* reeds regeerde ! *Philips'* Franse landen, het hertogdom Bourgondië, de graafschappen Vlaanderen, Artois en Charolais zouden, van Duits standpunt uit bezien, hierbij niet betrokken kunnen zijn [2]).

1) Jos Calmette, Les Grands Ducs de Bourgogne, Paris, 1949.

Opgemerkt moet daarbij worden, dat er al eerder koninkrijken binnen de grenzen van het Duitse keizerrijk waren gevormd: het Arelatische koninkrijk, ook wel koninkrijk Bourgondië genaamd in het zuiden van het huidige Frankrijk, het koninkrijk Italië en met name ook het koninkrijk Bohemen. De koning van Bohemen was zelfs één van de zeven keurvorsten !

Zelfs over de naam van het nieuwe koninkrijk had de brave kanselier Schlick al duidelijke opvattingen: Friesland, „dat in oude tijden immers al een koninkrijk was geweest", of anders Brabant, „het oudste en het uitnemendste hertogdom in het gehele Christendom".

Het spreekt vanzelf dat de mogelijkheid van de koninklijke waardigheid voor *Philips de Goede* in diens omgeving volop in de belangstelling heeft gestaan. Jean Wauquelin, één van de bekendste onder de schrijvers, die werkzaam waren voor hertog *Philips* en diens omgeving, heeft in 1445 voor zijn beschermer Antoine de Croy de „Annales historiae illustrium principum Hainoniae" van de Dominicaan Jacques de Guise (omstr. 1400) in het Frans vertaald, Voor hertog ***Philips de Goede*** heeft hij vervolgens twee andere copieën vervaardigd, de tweede versierd met veertig prachtige miniaturen.

Het eerste manuscript [3]) werd hem in 1448 betaald en het is de vraag of het pracht-exemplaar van de „Chroniques de Hainaut" reeds gereed was, toen kanselier Schlick zijn opwachting kwam maken bij hertog *Philips*, wellicht pas kort daarna ! Wauquelin zegt in zijn inleiding, dat de graven van Henegouwen via „Sainte *Waldruf*, destijds hertogin ***van Lorraine,*** afstammen van de heersers over Lotharingen, d.w.z. over het gehele gebied van de Schelde tot en met het tegenwoordige Lotharingen; hertog *Philips de Goede,* sinds 1433 tevens graaf van Henegouwen, stamt via zijn moeder *Margaretha van Beieren* af van de graven van Henegouwen en heeft dus tevens de oeroude Henegouwse aanspraken op een veel groter 'koninkrijk Lotharingen geërfd."

Op dit manuscript en de daarin opgenomen aanbiedingsminiatuur op folio Ic komen we nog terug. Opgemerkt dient te worden dat Wauquelin of zijn raadgevers — eigenaardig genoeg — de aanspraken op Lotharingen heeft afgeleid van de Henegouwse graven, terwijl in feite de aanspraken, die destijds de hertogen van Brabant konden doen gelden, veel beter gefundeerd waren, een feit dat hertog *Philips* zeker bekend is geweest. Hoe dit ook zij, hertog *Philips de Goede* heeft in de kortst mogelijke tijd de ideeën van kanselier Schlick gecombineerd met zijn eigen vergaande wensen ten aanzien van het aloude koninkrijk Lotharingië. Zijn gedachten gingen uit naar het herstel van Lotharingië of Midden-Francië, het koninkrijk, dat in de negende eeuw onder het bestuur van *Lotharius I,* kleinzoon van keizer *Karel de Grote,* een kort bestaan heeft gekend [4]). Het noordelijke deel hiervan (tussen Moezel en Rijn) was het oude hertogdom Neder-

2) Franche-Comté, het vrijgraafschap Bourgondië, was tot 1674 een deel van het Duitse keizerrijk; Vlaanderen en Artois waren daarentegen tot 1529 Franse lenen.

3) Kon. Bibliotheek te Brussel, nr. 9242.

4) P. H. Witkamp, Geschiedenis der Zeventien Nederlanden, Amsterdam, 187311880.

Lotharingen, waarvan, zoals gezegd, de hertogen van Brabant al vele eeuwen de titel voerden. Nu was aan de waardigheid van hertog van Neder-Lotharingen bijna alle inhoud ontnomen, toen in 1180 op de Rijksdag te Schwäbisch Hall werd bepaald, dat de hertog voortaan zijn hertogelijke rechten alleen in zijn eigen erflanden zou mogen uitoefenen [5]). Feitelijk was het bestuur over het markgraafschap Antwerpen het enige voordeel, dat de hertog had behouden. Vandaar ook dat de titel weldra werd uitgebreid tot hertog van Lotherike en van Brabant, na 1288 ook nog van Limburg.

Volledigheid halve zij hier vermeld, dat de heraut Gelre in zijn wapenboek, dat tussen de jaren 1350 en 1400 mag worden gedateerd [6]), naast het gekwartileerde wapenschild van de hertog van Brabant een banier heeft afgebeeld van drie even hoge banen rood-wit-rood en daarbij de naam Lotrike heeft geschreven. Het is duidelijk, dat de heraut Gelre († 1415) geen schild voor Lotrike heeft gekend [7]). Toch 'heeft *Philips de Goede* van deze banier, willens en wetens, een wapenschild voor Neder-Lostharingen afgeleid, zonder twijfel om daarmede zijn politieke verlangens wat dit hertogdom betreft te rechtvaardigen. *Philips* had zich voorgenomen om op een geschikt tijdstip de rechten te herstellen, die vóór 1180 aan de titel van hertog van Lotherike verbonden geweest waren. Het is interessant om dit plotseling opduikende wapenschild van Lotherike te volgen.

Laten we beginnen met een manuscript, dat in Nederland bewaard wordt, namelijk in het Algemeen Rijksarchief te 's-Gravenhage. Hiervoor zij verwezen naar De Nederlandsche Leeuw 1921, waarin Mr. E. J. Thomassen à Thuessink van der Hoop een uitvoerig opstel gewijd heeft aan Pieter van Beoostenzweene's Remissorium Philippi; dit wordt gedateerd 1449/1450. Op twee van de vijf vrij primitief aandoende miniaturen is hertog *Philips van Bourgondië* afgebeeld met zijn hovelingen. Op de tent achter hem zijn de wapenschilden afgebeeld van veertien van zijn landen: Bourgondië, Neder-Lotharingen, Brabant, Limburg, Vlaanderen, Artesië, paltsgraafschap (ook wel vrijgraafschap) Bourgondië (= Franche-Comté), Henegouwen, Holland, Namen, Boulogne, Charolais [8]), Friesland, Mechelen. Van drie bezittingen, die wèl door de titels van hertog *Philips* zijn vertegenwoordigd, zijn nog geen wapenschilden te zien: Het graafschap Zeeland, het markgraafschap Antwerpen en de heerlijkheid Salins.

Veel fraaier uitgevoerd dan de vorige is de miniatuur op folio Ic van Ms. 9242 te Brussel. Dit tafereel vormt volgens deskundigen de mooiste portretten-galerij van de 15de eeuw. Het aanbieding+tafereel wordt omringd door dezelfde veertien wapenschilden van de landen van hertog *Philips de Goede*, die voorkomen in het manuscript van Pieter Beoostenzweene. Jos Calmette dateert het manuscript op 1446, L. M. J. Delaissé [9]) (een deskundige bij uitstek) echter op 1448, dus tijdens de onderhandelingen met kanselier Schlick.

Een ander, minder bekend voorbeeld is de miniatuur in Codex 2549, folio 6, uit het jaar 1450, in het bezit van de Nationale Bibliotheek van Oostenrijk te Wenen en afgebeeld in De Nederlandsche Leeuw 1976, tegenover de kolommen 369 en 370. Dit Weense Ms. 2549 is een speciaal voor hertog *Philips de Goede* vervaardigd pracht-exemplaar van de „Roman de Girart de Roussillon". J. Wauquelin heeft in 1446 de oorspronkelijke rijmvorm omgezet in proza. *Philips de Goede* had er grote belangstelling voor en nam de moeite kennis te nemen van de voorlopige tekst, voordat deze in 1448 in het kostbaarder manuscript werd overgeschreven. De hoofdpersoon van de roman is een held uit het eerste hertogdom Bourgondië, die bijna voortdurend in strijd is met zijn souverein, *Karel de Kale*, gelijk de hertogen van Bourgondië uit het huis Valois bijna steeds in strijd waren met de Franse koningen. Er zijn aanwijzingen, dat de serie van drieënvijftig miniaturen omstreeks 1450 is gereedgekomen. Op folio 6 telt men opnieuw veertien wapenschilden van *Philips'* landen, maar die van Zeeland en Salins zijn in de plaats gekomen van die van Boulogne en Charolais. Van het graafschap Boulogne had *Philips de Goede* wel het vruchtgebruik, maar niet de eigendom verkregen. Bovendien was het wapen, waarmee Boulogne bedoeld werd, in werkelijkheid het wapen van de graven van Auvergne [10]), die tot 1435 mede graven van Boulogne waren geweest. Zij voerden voor Auvergne in goud een rood kerkvaandel. Het wapen van het graafschap Boulogne was in goud drie rode koeken, zoals die thans nog te zien zijn in het wapen van de gemeente Boulogne-sur-Mer. Wat Charolais betreft, dit graafschap was formeel overgedragen aan *Philips'* zoon en erfgenaam *Karel*, de latere hertog *Karel de Stoute*. Om het aantal wapenschilden op 2 x 7 te kunnen handhaven, werd dat van de heerlijkheid Salins nu opgenomen en een wapen voor het graafschap Zeeland speciaal voor dit doel ontworpen [11]). En ook op dit miniatuur heeft het wapenschild van Neder-Lotharingen een ereplaats gekregen tussen de schilden van de andere hertogdommen.

Keizer *Frederik* en zijn kanselier zullen wel flink geschrokken zijn, toen *Philips van Bourgondië* zijn eigen ideeën en wensen op tafel legde: hij voelde niets voor de koningstitel van Friesland of van Brabant. Er moest een nieuw koninkrijk worden gevormd door samenvoeging van alle landen, die hij in Neder-Lostharingen bezat; voor de overige landen in dat hertogdom moesten de landsheren, zoals de hertogen van Gelre, Berg, Gulik en Kleef, de graven van Mark en Meurs, de nieuwe koning als leenheer erkennen.

Van Neder-Lotharingen naar Lotharingië, het rijk van *Lotharius*, was maar één stap: ook Opper-Lotharingen, d.w.z. het hertogdom Lotharingen, de Elzas, het graafschap Bar en de daartussen gelegen gebieden moesten naar de mening van hertog *Philips* tot de vorming van het nieuwe koninkrijk bijdragen. Het door kanselier Schlick zelf genoemde Friesland, inderdaad eens een deel van het rijk van *Lotharius* en

5) Roger Hannignies, Origine et Formation des Blasons des Provinces Belges, in: Recueil du 7me Congrès, Den Haag, 1964, blz. 17 e.v..

6) L'Armorial Universel du héraut Gelre, gepubliceerd en toegelicht door Paul Adam-Even, 1971.

7) F. J. van Ettro, Het Sprookje van het wapea van de graven van Leuven, in: De Brabantse Leeuw, 19'75, blz. 129 e.v..

8) De auteur schrijft het 12de wapen toe aan Voorne. De andere hierna te noemen miniaturen geven zekerheid, dat Charolais bedoeld is. hetgeen nog wordt benadrukt door het ontbreken van een wapenschild voor het graafschap Zeeland, dat toch zeker belangrijker was dan de heerlijkheid Voorne. Het graafschap Charolais werd in 1390 aangekocht door hertog ***Philips de Stoute*** van ***Bourgondië;*** tijdens het leven van hun vader voerde ***Philips de Goede,*** en na hem zijn zoon ***Karel de Stoute,*** de titel graaf van Charolais.

9) L. M. J. Delaissé e.a., De Gouden Eeuw der Vlaamse Miniatuur, 1959.

10) Mr. E. J. Thomassen à Thuessink van der Hoop, Pieter van Beoostenzweene's Remissorium Philippi, in: De Nederlandsche Leeuw", 1921.

11) J. B. Zangrius (J. B. de Zangré), Représentation de l'Ancienne et Souveraine Duché de Brabant etc.; zie De Nederlandsche Leeuw 1964, kol. 211-217.

zich uitstrekkende tot aan de mond van de Wezer, werd door hertog ***Philips*** gaarne mede bij de besprekingen betrokken [1]).

Over de eveneens binnen de grenzen van het voormalige Lotharingië gelegen bisdommen Luik, Utrecht, Keulen, Trier en Kamerijk werd door hertog ***Philips*** nog niet gerept: iedereen wist dat de macht van de keizer door zijn eigen bezittingen niet voldoende werd geschraagd en dat de keizer daarom was aangewezen op de steun van de regerende prins-bisschoppen.

Hertog ***Philips*** had trouwens voor de bisdommen zijn eigen systeem. Het is bekend, dat hij er veelvuldig in slaagde zijn beschermelingen (bastaard-zonen, neven, enz.) aanvaard te zien op de bisschopszetels van Utrecht, Luik, Kamerijk e.a., waardoor hij invloed kon uitoefenen op het bestuur over uitgebreide ,,kerkelijke'' gebiedsdelen in het noord-westen van het Duitse rijk: de diverse prins-bisdommen konden dus nog wel even wachten.

Frederik III heeft snel begrepen, dat zijn voorstellen over een nieuw koninkrijk geheel uit de hand dreigden te lopen. Hij haastte zich zijn voorstellen af te zwakken. Er kon geen sprake van zijn om Duitse vorsten te ontslaan van de leenband van het keizerrijk. Zelfs ingeval de voordelen, die ***Frederik III*** voor zichzelf van de regeling mocht verwachten, aanzienlijk 'groter zouden wonden, dan nog moest hij inzien, dat hij zich in het Duitse rijk voorgoed onmogelijk zou hebben gemaakt. Kaspar Schlick is in 1449 overleden. Of er toen nog besprekingen liepen, is niet bekend; een feit is echter, dat de standpunten zover uit elkaar lagen, dat er van enige kans op succes eigenlijk geen sprake meer kon zijn. Hertog ***Philips de Goede*** kreeg dus niet zijn kroon. Hij is er in de geschiedenis voor bekend gebleven, dat hij een vooruitziende blik had, dat hij zijn tijd wist af te wachten en het goede ogenblik en de goede uitgangspositie voor allerlei ondernemingen uitnemend wist te kiezen. Waarschijnlijk heeft hij verwacht dat een nieuwe kans niet zou uitblijven.

Een lang leven is het ,,Bourgondische'' wapen van Neder-Lotharingen niet beschoren geweest. Het Habsburgse huis, te beginnen met ***Maximiliaan van Oostenrijk,*** in 1477 gehuwd met hertogin ***Maria van Bourgondië,*** voerde precies hetzelfde wapen ! In de wapenschilden van ***Maximiliaan*** en zijn opvolgers vertegenwoordigt het kwartier ,,in rood een dwarsbalk van zilver'' daarom alleen maar Oostenrijk. Tegenwoordig wordt dit nòg gevoerd door de Republiek Oostenrijk, terwijl de zwarte adelaar in het gouden schildhoofd van het stadswapen van 's-Hertogenbosch trots het wapen van Oostenrijk als borstschild draagt, herinnering aan de keizers ***Maximiliaan I*** en ***Karel V.***

Op de beroemde wapenkaart van het hertogdom Brabant, die in het jaar **1600** is ontworpen door J. B. Zangrius ter gelegenheid van de inhuldiging van de aartshertogen ***Isabella*** en ***Albertus van Oostenrijk,*** ziet men nog eenmaal een wapenschild en een banier van rood-wit-rood voor Lothier [11]). Maar in het merkwaardige boek [12]) uit 1640 van Olivier de Wree (Vredius), dat een overvloed aan heraldische gegevens uit de middeleeuwen voor ons bewaart, komt het schild van Neder-Lotharingen al niet meer voor. Wel mag er aan herinnerd worden, dat de naam ,,De Zeventien Nederlanden'', die het gebied aanduidt van de huidige Benelux en naaste omgeving, is afgeleid van ,,Neder-Lotharingen'' [13]).

12) ***Olivier*** de Wree (Vredius), De Seghelen der Graven van Vlaenderen, Brugge, 1640, folio 111.

13) Algemene Geschiedenis der Nederlanden, deel 3, Utrecht, 1951.

Aanvullingen en verbeteringen op enige in Nederland's Adelsboek en Nederland's Patriciaat gepubliceerde genealogie& en stamreeksen.

Sedert 1953 (kol. 167 sqq.) zijn er in dit maandblad geen gebundelde aanvullingen en verbeteringen meer gepubliceerd betreffende in Nederland's Patriciaat gepubliceerde genealogieën. Gezien het feit dat bij de vorige redactie reeds een aantal van deze ,,aanvullingen'' waren binnengekomen, wordt deze rubriek thans hersteld en in zoverre uitgebreid, dat ook aanvullingen op Nederland's Adelsboek hierin een plaats hebben gevonden. In deze rubriek kunnen naast eigenlijke verbeteringen ook die aanvullingen gepubliceerd worden, die binnen het redactionele kader van de genoemde uitgaven geen plaats konden vinden: in het bijzonder is hier te denken aan uitwerking van stamreeksen en niet gepubliceerde takken.

Bentfort.

Mede dank zij gegevens, ontvangen van Jhr. Drs. M. J. van Lennep, is thans iets meer bekend omtrent de oudste generaties van het geslacht *Bentfort,* gepubliceerd in Ned. Patriciaat 1962, pag. 22. Gezien de taal, waarin een eigenhandige brief van de stamvader (A.R.A., Archief Nass. Dom., inv. nr. 10225[c]) gesteld is. mag verondersteld worden dat hij uit Duitsland en meer in het bijzonder uit een aan Nederland grenzend deel daarvan afkomstig was.

I. ***Frans Reinhard Bentfort,*** ontving commissie als kastelein van het slot te Ballum op Ameland 4 mei 1713 op een tractement van ƒ 260 's jaars (A.R.A., Arch. Nass. Dom., inv. nr. 10225[c]), komt als zodanig nog voor 26 aug. 1737 (id., inv. nr. 10219), burgemeester aldaar 1718, 1720, 1724, 1726, 1728, komt met zijn vrouw voor op een lidmatenlijst van 1723, † na 1736, tr. *Rudolph(in)a Monheim,* lidmate te Leeuwarden met attestatie van Wezel 20 april 1712, ontving survivance van het kasteleinschap 15 april 1733, volgde haar echtgenoot op en werd als zodanig gedemitteerd met een pensioen van ƒ 260 op 3 febr. 1757 (id. id.), ontving 20 juni 1757 attestatie naar Leeuwarden (ingekomen 9 sept.); op 30 dec. 1765 werd aan de kinderen en erfgenamen nog eenmaal ƒ 60 wegens het kasteleinschap toegestaan (id., id.), † waarsch. Leeuwarden kort vóór 17 dec. 1765.

17 dec. 1765 geven ***Christiaan Bentfort,*** statenbode, en ***Sophia Maria Bentfort,*** beiden wonende te 's-Gravenhage, volmacht aan ***Johan Rudolph Bentfort*** te Leeuwarden om hen beiden te representeren ten sterfhuize van hun moeder ***Rudolphina Monheim,*** weduwe van Frans ***Bentfort*** (Notarieel archief 's-Gravenhage, not. Harmen Stenfert, inv. nr. 4194, blz. 481).

Uit dit huwelijk:

1. ***Amelia Wilhelmina Bentfort,*** deed 8 mei 1738 te Ballum belijdenis, kwam 5 aug. 1740 met attestatie van Ballum te Leeuwarden, vertrok in april 1760 met onbekende bestemming, tr. Leeuwarden 3 nov. 1751 ***Johan Coenraad Heineman.***

   Uit dit huwelijk: Frans ***Reinhart Heineman,*** ged. Leeuwarden (W.k.) 24 dec. 1751.

2. ***Johannes Rudolph Bentfort,*** deed 8 dec. 1745 belijdenis te Leeuwarden; blijkens het quotisatiekohier van 1749 ,,mondkok'' van Hare Hoogheid, wonende in het hoekhuis Heer Yvostraat - Grote Kerkstraat (alleen, ƒ 11.16.—) en kocht 13 okt. (Groot consent

11 nov.) 1757 — met hetzelfde beroep — voor ƒ 660 een huis aan de Grote Kerkstraat noordzijde, woonde in 1765 te 's-Gravenhage; is waarschijnlijk identiek met Johan *Adolph* ***Bentfort,*** die 11 juni 1781 met attestatie van Harlingen te Leeuwarden kwam.

3. ***Coenraad Gijsbertus,*** volgt IIa.
4. ***Christiaen Bentfort,*** ged. Ballum 23 april 1719.
5. ***Christiaan,*** volgt IIb.
6. ***Maria Sophia Geertruit Bentfort,*** ged. Ballum 5 okt. 1721, deed 20 jan. 1741 ald. belijdenis, ging 11 maart 1743 naar Amsterdam en kwam 9 dec. 1768 uit 's-Gravenhage te Leeuwarden, vertrok van daar 8 okt. 1769 naar Harlingen en kwam 11 sept. 1789 terug, † na 8 april 1798.

   In febr. 1778 koopt zij een huis aan de zuidzijde van de Voorstraat, dat in 1793 of 1794 door haar zuster ***Aletta Petronella Bentfort*** verkocht wordt. (Reëel cohier Harlingen).
7. ***Charlotte Sophia Bentfort,*** ged. Ballum 19 okt. 1723, deed 20 jan. 1741 aldaar belijdenis.
8. *Janna* ***Harmina Bentfort,*** ged. Ballum 5 dec. 1725, deed 23 aug. 1743 aldaar belijdenis, kwam met attestatie 13 aug. (ingekomen 6 dec.) 1754 naar Leeuwarden.
9. ***Catarina Geertruit*** *Bentfort,* ged. Ballum 19 dec. 1728.
10. ***Alette Pieternelle Bentfort,*** ged. Ballum 25 juni 1730.
11. ***Ernestus Petrus Bentfort,*** ged. Ballum 10 mei 1732.
12. ***Alette Pieternelle Bentfort,*** ged. Ballum 15 nov. 1733, deed 27 aug. 1751 aldaar belijdenis, kwam met haar moeder met attestatie 20 juni (ingekomen 9 sept.) 1757 te Leeuwarden, † Harlingen 8 april 1798, begr. ald.

IIa. *Coenraad* ***Gijsbertus*** *Bentfort,* ged. Ballum 16 mei 1717, deed 8 mei 1738 aldaar belijdenis, ging 22 febr. 1743 naar Amsterdam, kwam 25 juli 1749 uit Ballum te Leeuwarden, „mondschenk" van Hare Hoogheid, kreeg 12 juli 1761 met zijn vrouw attestatie naar Harlingen, gerechtsbode en winkelier ald., † vóór 1789, tr. Leeuwarden (Gr.k.) 9 mei 1759 *Tetje Roelofs,* waarsch. ged. Leeuwarden (als *Fettje) 7* dec. 1718, † vóór 1789, dr. van ***Roelof*** *Douwes.*

12 okt. 1762 kopen zij een huis en tuin aan de noordzijde van de Schritsen voor ƒ 1100 (verkocht in 1772) en 30 sept. 1767 een koopmanshuis en pakhuis aan de Noorderhaven tussen de Vismarkts- en de Kettingbrug (verkocht 10 maart 1773). (Proclamatieboeken Harlingen T 28 en 30).

Uit dit huwelijk:

1. ***Rudolphina*** *Bentfort,* ged. Harlingen 12 nov. 1761, deed belijdenis te Leeuwarden 9 maart 1781, vertrok 11 juni 1781 naar Harlingen.
2. ***Francina Bentfort,*** ged. Harlingen 18 maart 1764, kwam 7 maart 1783 met attestatie van 's-Gravenhage te Leeuwarden, vertrok 12 maart 1787 naar Amsterdam, tr. (ondertr. Amsterdam 4 dec. 1789) ***Jouke de Boer,*** ged. Balk 10 dec. 1740, begr. Amsterdam 11 nov. 1806, zn. van ***Hindrik Hindriks*** en *Joukje* ***Joukes.***
3. ***Johan*** *Reinhart* ***Bentfort,*** ged. Harlingen 21 sept. 1766.

4. ***Roelof Bentfort,*** ged. Harlingen 15 mei 1768.

   3 of 4 zal zijn † vóór 1806, tr. N. N., † na 1806, uit welk huwelijk ***Coenraad*** *G(ijsbertus)* ***Bentfort,*** geb. 1801/1802, † Harlingen (wonende op de Wasbleek), aang. 2 mei 1806.

IIb. ***Christiaan*** *Bentfort,* ged. Ballum 7 april 1720, deed 8 mei 1738 aldaar belijdenis, vertrok met attestatie 22 febr. (ingekomen 10 juli) 1743 naar Leeuwarden, bode van de Staten van Holland en West Friesland, van gecommitteerde raden en van de beide hoven van justitie 7 mei ***1754;*** zie verder Ned. Patriciaat 1962.

22 mei 1782 koopt hij van de executeur van ***Thomas Ringebroek*** een huis, schuur en erf met een paardenstal en hooizolder en een eigen vrije gang of poort ten zuidea van het huis, aan de westzijde van de Hooigracht te 's-Gravenhage voor ƒ 1775,—.

Blijkens de bovenvermelde fragment-genealogie *Bentfort* kwam *Rudolph(in)a Monheim,* de echtgenote van ***Frans*** *Reinhard Bentfort* (gen. 1) in 1712 met attestatie van Wezel te Leeuwarden. Haar doop werd te Wezel (nog) niet gevonden, maar gezien haar voornaam, de namen van haar kinderen en de tijdsperiode waarin haar geboorte oageveer zal liggen, is zij vermoedelijk een dochter van het echtpaar ***Rudolph Monheim*** en *Geertruijd Heckhuijs,* hetwelk in de periode 1683-1706 te Wezel een aantal kinderen laat dopen. Aan de hand van gegevens verstrekt door het archief van de Evangelische Kirchengemeinde te Wezel en de fiches op Gelderse huwelijken aanwezig op het Centraal Bureau voor Genealogie kon het volgende fragment worden opgesteld:

1. *Gisbert* ***Monheim,*** werd, afkomstig van Düsseldorf, op 22 jan. 1640 burger te Wezel, „burmeister" aldaar in 1653 en 1654, schepen en stadhouder (volgens huw.-akte van zijn zoon *Rudolph*) te Wezel, overl. vóór 12 nov. 1682, tr. Wezel 29 aug. 1651 ***Rudolpha*** *Santes.*

   Uit dit huwelijk o.a.:

   1. ***Rudolph,*** volgt 11.
   2. ***Johanna Petronella Monheim,*** ged. Wezel 1 april 1663; zij kwam op 12 sept. 1682 met attestatie van Aalten te Wezel, tesamen met haar broer ***Rudolph*** (zie Uittreksel uit de Abendmahl-Register der Willibrordi-Kirche te Wesel, bewerkt door J. J. Hooft van Huysduynen, in: Jaarboek Centr. Bur. voor Gen. 1957, pag. 71).

11. ***Rudolph Monheim,*** ged. Wezel 13 dec. 1654, tr. Aalten (met attestatie van Wezel en Groenlo, aangeg. te Wezel 25 okt.) 12 nov. 1682 *Geertruijd* ***Heckhuijs,*** dr. van Ds. ***Johannes Heckhuijs,*** predikant te Westervoort († 1674). Volgen bovenvermelde bron kwam zij op 24 dec. 1683 als huisvrouw van „*N.* ***Monhemius",*** met attestatie van Groenlo te Wezel.

    Uit dit huwelijk (o.a.?):

    1. *Gisbert* ***Jan,*** ged. Wezel 31 okt. 1683.
    2. ***Aletta Petronella,*** ged. Wezel 18 april 1685.
    3. ***Anna Maria,*** ged. Wezel 23 maart 1688.
    4. *Daniel,* ged. Wezel 26 okt. 1692.
    5. *Johann* ***Gerhard,*** ged. Wezel 17 nov. 1697.
    6. ***Sibilla Cornelia,*** ged. Wezel 26 juli 1699.
    7. *Johann* ***Friedrich Wilhelm Alexander,*** ged. Wezel ***6*** jan. 1706.

Gezien de banden met de Gelderse Graafschap van dit, oorspronkelijk uit het plaatsje Monheim bij Düsseldorf afkomstige geslacht *Monheim*, lijkt verwantschap hoogstwaarschijnlijk met de gelijknamige familie die zich omstreeks het midden van de 17de eeuw in de persoon van Ds. *Arnoldus Monheim (Monhemius)* in Gelderland vestigde, een groot aantal predikanten opleverde en zich later blijvend *Monhemius* noemde. Van deze familie bestaan nog verscheidene bloeiende takken hier te lande en in Engeland. Blijkens de reeds genoemde Abendmahl-Register onderhielden verschillende afstammelingen van Ds. *Arnoldus* tot in de vroege 18de eeuw nog banden met Wezel, Van deze familie zijn mij de volgende gegevens bekend betreffende de oudste generaties:

Ds. *Arnoldus Monheim (Monhemius)*, geb. ca. 1615, predikant op het huis Dorth 1639, te Zelhem 1641, te Aalten 1645, † ald. in 1663, tr. *Feiicitas Christina Sonderman;* zij hertr. Aalten (huw.-procl. 12 febr. —1 maart) 1665 Ds. *Henricus Viti,* predikant te Aalten als opvolger van Ds. *Monhemius,* † in 1693 en op zijn beurt opgevolgd door zijn zoon Ds. *Henricus Viti* junior († in 1732).

Uit dit huwelijk (o.a.?, volgorde onbekend):

1. Ds. *Petrus Monhemius*, geb. Aalten, predikant te Lichtenvoorde 1686, † ald. in 1716, tr. *Hendrina Rohleers.* Uit dit huwelijk tenminste vier zoons en twee dochters: uit zijn zoon Ds. *Johannes Adolphus Monhemius* (1699—1768), predikant te Buurmalsen, stammen de huidige nog levende takken *Monhemius* in Nederland en Engeland.
2. *Anna Cornelia Monhemius*, tr. Aalten (huw.-procl. 29 nov.—16 dec.) 1674 *Leonard Crop,* van Zutphen, zn. van *Gerhard Crop; zij* is vermoedelijk identiek met de *Anna Cornelia Monheim*, die op 14 mei 1712 met attestatie van Aalten te Wezel komt.
3. *Anna Margrieta Monhemius*, tr. Aalten huw.procl. 11 dec. 1692-4 jan.) 1693 *Jan Evers*, van Aalten, zn. van *Geurt Evers.*

Ir. G. L. Hondius.

Van Bronkhorst.

De stamreeks van het in 1849 verheven en in 1923 uitgestorven adellijke geslacht *Van Bronkhorst* vangt blijkens Nederland's Adelsboek 1940 aan met *Hendrik van Bronkhorsf*, geb. Rhenen, provoost geweldige van den Hove van Holland 11 april 1674, later kapitein-geweldige van de Raad van State, burger te 's-Gravenhage 1676, † aldaar 10 dec. 1723, tr. 's-Gravenhage 21 okt. 1674 *Sophia Moeselaer.*

Tot dusver is het niet mogelijk gebleken *Hendrik van Bronkhorst* aan te sluiten bij een van de min of meer bekende families *Van Bron(c) khorst,* zoals het Gelderse adellijke geslacht *Van Bronckhorst-Batenburg*, de patricische families *Van Bronckhorst* resp. te Utrecht en te Delft, de burgerfamilie *Van Bronkhorst* te Doesburg, etc.

De functies van provoost-geweldige en kapitein-geweldige van *Hendrik van Bronkhorsf* waren uit maatschappelijk oogpunt weinig aanzienlijk, en ook het huwelijk met *Sophia Moeselaer (Moselage)*, stammend uit een burgerfamilie, oorspronkelijk uit Wiedenbrück bij Rheda, geeft geen aanleiding te vermoeden dat *Hendrik van Bronkhorsf* van enigszins voornamen huize was: zo waren bijvoorbeeld ook twee zusters van *Sophia Moeselaer* te 's-Gravenhage gehuwd respectievelijk met een koetsier-stalhouder en met een mr. schoenmaker.

Blijkens zijn huwelijksinschrijving te 's-Gravenhage was *Hendrik „jongman* van Rhenen". Zijn doop werd aldaar niet gevonden: wel ondertrouwden te Rhenen op 6 febr. 1670 *Willem Teunissen van Bronckhorst,* wedr. van *Gerritjen Gerrits,* en *Gerritjen Jans,* jonge dochter van Agterberg, beiden wonende onder het gerecht van Rhenen. Een *Willem Tonnisz.* liet te Rhenen de volgende kinderen dopen (moeders naam niet vermeld) : 1. *Anfhoni* (1641) , 2. *Jacob* (1644), 3. *Hermen* (1646). 4. *Judith (1652).*

Hoewel er dus hierbij geen *„Hendrik"* werd aangetroffen, lijkt het niet onmogelijk dat de provoost en kapitein-geweldige een zoon was van voornoemde *Willem Teunissen van Bronckhorst* uit zijn eerder huwelijk met *Gerritjen Gerrits* (welk huwelijk niet te Rhenen werd gevonden): *Hendrik van Bronkhorst* en *Sophia Moeselaer (Moselage)* lieten namelijk te 's-Gravenhage de volgende kinderen dopen:

1. *Willem* (1675), stamvader van het adellijke geslacht (zie Ned. Adelsboek 1940).
2. *Gerritie* (1679), † jong.
3. *Anfhoni* (1681)
4. *Gerritje,* ged. Hoogduitse kerk 12 sept. 1686 (get.: Johanna van Leeuwen de Goude, Anna Jans Moeslage, Willem van Bronckhorst), tr. (als *Gerardina)* 's-Gravanhage (Nieuwe kerk) 16 juni 1715 *Anthony Theodore de la Lane du Thay,* van Charleroi, ged. Grave 8 okt. 1687, majoor in het korps ingenieurs, commandeur van Bredevoort, eigenaar van de Kemnade onder Didam in 1728, † kort vóór 9 nov. 1735, zn. van *Claude Antoine de la Lane du Thay,* kapitein, later commandeur van Bredevoort, en *Johanna van Holthuysen.*

De voornamen van de vier kinderen *Van Bronckhorst* sluiten zo opmerkelijk aan op die van het echtpaar *Willem Theunissen van Bronckhorst* te Rhenen, die mogelijk omstreeks 1640 met *Gerritjen Gerrits* trouwde, dat het verantwoord lijkt hen als uitgangspunt te nemen voor een mogelijk nader onderzoek naar de afstamming van dit geslacht *Van Bronkhorst.*

Als aanvulling op het gestelde in Ned. Adelsboek 1940, blz. 558, diene nog het volgende: *Sophia Moeselaer, f 30* bet. impost voor begr. te 's-Gravenhage op 8 nov. 1707, dr. van *Jan Moeselaer (Moselage)* en N.N. (mogelijk te Utrecht ?).

Willem van Bronkhorst, tr. in 1702 *Barendina Umbgrove,* ged. Schenkenschans 22 okt. 1676, dr. van *Gerrit Berentsz. Umbgrove* (zn. van *Berend Umbgrove,* scholtus van Rheden, en *Adriana van de Velde)* en *Geertruid Straet* (dr. van *Willem Straet,* tollenaar te Schenkenschans, en *Lambertjen Peters).*

Deze *Willem Straet* ondertrouwde Arnhem 31 jan. 1674 als wedr. van *Lambertjen Peters,* van Schenkenschans, met *Adriana van de Velde,* weduwe van *Berent Umbgrove,* van Arnhem, wonende aldaar; *Gerrit Berentsz. Umbgrove* was dus getrouwd met zijn stiefzusje *Geertruid Straet.*

Jhr. Mr. R. C. C. de Savornin Lohman.

Herderschee.

In verband met het persklaar maken van de genealogie *Herderschee,* gepubliceerd in Nederland's Patriciaat 1974, is door mij een onderzoek ingesteld naar het overlijden van *Bernardus Herderschee* (VIa), ged. Amsterdam 11 okt. 1776, kruidenhandelaar ald., † na 6 mei 1819, mede in verband met

een verhouding of huwelijk van zijn echtgenote ***Johanna Elisabeth Hartgers*** met ***Christiaan Castens.*** De volgende gegevens zijn in dit verband van belang.

De geboorte van *Johannes Eliza* ***Herderschee*** (VIa, 2), geb. Amsterdam 4 febr. 1813, wordt op 6 febr. aangegeven door *Jan* ***Barend Wolterink*** en ***Christiaan Castens, 27*** jaar, kledermakersbaas; als derde getuige treedt op ***Elisabeth Bloemhoff, 49*** jaar, vroedvrouw. Het feit dat van de vader verder geen reden van verhindering de aangifte zelf te doen wordt opgegeven en de aanwezigheid van een vroedvrouw geeft te denken.

Te Haarlem wordt 14 nov. 1814 door ***Christiaan Castens, 29*** jaar, kledermaker, wonende aan de Nieuwe Gracht, een kind van het mannelijk geslacht, geboren 9 nov. aangegeven, uit hem en *Johanna* ***Elisabeth Hartgers,*** *zijn huisvrouw,* dat de voornaam ***Christiaan*** krijgt.

Als ***Johanna Elisabeth Hartgers*** te Betavia 27 jan. 1822 met ***Pieter Frölecke*** hertrouwt, wordt zij volgens oude familieaantekeningen „weduwe ***Herderschee"*** genoemd. Zij wikkelde wel de nalatenschap van ***Christiaan Castens*** af als executrice, maar wordt niet zijn weduwe genoemd. Hieruit zou volgen dat ***Bernardus Herderschee*** althans vóór 27 jan. 1822 zou zijn overleden.

Uit het lidmatenregister van de Hervormde kerk te Amsterdam blijkt, dat ***Bernardus Herderschee,*** in de St. Luciensteeg, belijdenis deed 24 april 1799; in margine volgen dan de aantekeningen 25. 3. 1819, 10. 8. 1820, 14. 2. 1822 en 2. 2. 1826, waarvan de betekenis vooralsnog duister is. Van ***Johanna Elisabeth Hartgers*** wordt ter aangehaalder plaatse vermeld, dat zij 24 april 1809 belijdenis deed en „heeft haar man ***B. Herderschee*** verlaten 6 mei 1819". Dit klopt met de notulen van de kerkeraad (inv. nr. 34, fo. 151) , waar 22 april 1819 vermeld staat: „komt in de vergadering ***Bernardus*** *Hendrikse* (sic!) om te worden verklaard lijdende partij. Hem aangezegd om zich te vervoegen over 14 dagen. De noodige informatie in te winnen" en (id., fo. 155) op 6 mei 1819: „staat binnen ***Bernardus Herderschee*** met herhaalde verzoek om verklaardt te werden voor leydende partij en bracht de commissie in de vergadering van 22 april laatstleden benoemd om op de tijds eerste maal gedaane aanvraage van voornoemde ***B. Herderschee*** naar zijn persoon onderzoek te doen en brengt in, dat deze persoon meer ongelukkig dan misdadig is, als zijnde door zijn vrouw schandelijk verlaten en daardoor in armoedige omstandigheden vervallen en is hierop geresolveerd aan zijn verzoek te voldoen".

Vermoedelijk werd ***Bernardus Herderschee*** daarop in een proveniershuis uitbesteed, hetgeen veelal buiten de stad gebeurde, zonder dat hiervan aantekening werd gehouden, zodat hij officieel zijn domicilie in de stad bleef behouden.

H. L. KRUIMEL.

Van Hersele (Van Herzeele).

In de Nederlandse genealogische literatuur wordt tot dusverre ten aanzien van een op twee verschillende wijzen gespelde naam en gebruik van een verschillend geslachtswapen onderscheid gemaakt tussen een adellijke familie ***Van Herzeele*** en een patricisch Rotterdams geslacht, waaraan de naam ***Van Hersele*** verbonden was. Daarbij staat men op het standpunt, dat de laatstgenoemde familie géén verband zou hebben met de adellijke ***Van Herzeele's,*** terwijl bij een derde groep niet-adellijke ***Van Herzeele's*** naar het oordeel van de redactie van Nederland's Patriciaat wèl daarvan gesproken zou moeten worden. Omdat de oudere generaties van de ***Van Herzeele's,*** afgedrukt in Nederland's Adelsboek, conEorm zijn aan die van de ***Van Herzeele's*** in Nederland's Patriciaat, valt tenslotte af te leiden dat de redactie van het eerste verzamelwerk ten deze eenzelfde opvatting huldigt als die van het laatste [1]).

Of de afkomst van de adellijke ***Van Herzeele's*** hun opneming in de Nederlandse adel rechtvaardigde, is voorts aan de hand van hetgeen hierover ten beste was gegeven in verschillende oudere jaargangen van Nederland's Adelsboek door gezaghebbende genealogen meermalen in negatieve zin beweerd, maar tot dusverre heeft het onderzoek naar de oudere, 16de eeuwse generaties niets meer dan het reeds gepubliceerde opgeleverd: een omstandigheid, waarmede men blijkbaar ten volle genoegen heeft genomen.

In de gedrukte genealogie van de ***Van*** *Hersele's* nu wordt uitgegaan van een stamvader ***Jacob,*** een Rotterdams regent sedert 1643, die als lakenkoper uit Alkmaar afkomstig was, doch over wie men daar ter plaatse geen nadere zekerheid zou kunnen verwerven, Juist is dit gegeven al evenmin als de daar aangehaalde beweringen over de gevoerde naam, alsmede de ontkenning van herkomst uit Brussel. Dit moge blijken uit de navolgende, nieuw ontdekte feiten.

De allereerste ***Van Herzeele,*** die te Alkmaar voorkomt, is *„Ydtgen* ***Dircxdochter van Herssel,*** weduwe van ***Pieter Lenertsz. van Shartogenbosch",*** die „nu ter tyt wonende binnen der stede Alcmaer sieckelick te bedde leggende", aldaar in haar woning aan de westzijde van de Houttil op 9 september 1592 haar testament maakte voor de plaatselijke notaris L. J. Coren [2]). Uit het stuk blijkt, dat zij eerder gehuwd was geweest met *Lambert* ***Gerritsz.*** die haar behalve vijf kinderen, met name *Heijndrick, Aert,* ***Frans,*** *Lijnken* en ***Gerrit,*** alleen maar schulden nagelaten had. De vrouw oefende blijkbaar het beroep van kookster uit; de acte althans bevat een opsomming van voorwerpen, die daarop zouden kunnen wijzen: een „groote vijsel, die wercktafel, alle de printen, mit alle die rolstocken, cruijtdosen, lardeerpriemen, alle die spanen, die marainpan, een coperen coolpot, alle die castel vormen, een groot spit, die hartshoorens ende die steenen mortier". Voor legaten kwamen in dit testament voorts in aanmerking behalve *Lambert Jansz.* ***Bouwens*** haar dochters zoon en haar broeder ***Jonge Willem van Herssel*** (die een dochter had), ook haar andere broeder ***Oude Willem van Herssel,*** laatstgenoemde eveneens met kinderen gezegend.

Na dit testament raken wij haar spoor te Alkmaar bijster, maar weldra traden ter plaatse andere ***Van Herzeele's*** op; immers in het betreffende stedelijke register [3]) staat op 18 augustus 1597 gememoreerd dat *„Aert* ***van Harsiel*** van Bruijsel, backer" daar *f* 3- voor zijn poortgeld voldeed.

Er is voorts een acte van 28 januari 1610, waardoor wij 's mans leeftijd kennen, want *„Aert* ***van Hersele,*** oudt ontrent LXVI jaeren fungeerde toen als getuige voor de capiteinen en bevelhebberen van de stedelijke schutterij door een verklaring af te leggen over het verloop ener vergadering van de gereformeerde kerkeraad op 10 december 1608, waaraan hij

1) Zie Nederland's Patriciaat jrg. 1926, respectievelijk bldz. 118—123 en bldz. 123-127 en de verwijzing daarnaar herhaald in Nederland's Adelsboek.

2) Notarieel archief Alkmaar, inv. nr. 5, fol. 94.

3) Stadsarchief Alkmaar, inv. nr. 330, bldz. 250.

had deelgenomen [4]). Tenslotte werd op 12 december 1620 „*Herssel* van Brussel op d'oude vesten" in de Grote- of St. Laurenskerk te Alkmaar begraven. De bakkerij is door ***Aerf's*** zoon *Jan* overgenomen, want deze verscheen onder de geburen, tevens getuigen (*Jan van Harzeel,* backer, en *Dirck Jansz.* ***Schoenmaecker),*** wanneer het echtpaar ***Vijselaar-Boon*** in de Butterstaat (thans Boterstraat; een zijstraat aan de zuid-zijde van de Langestraat) ultimo mei ***1609*** te Alkmaar een testament liet passeren voor de plaatselijke notaris H. J. van der Lijn [5]). Hij moet een weerbaar persoon zijn geweest, hetgeen naar voren komt in een acte van ***3*** april ***1630,*** die tevens zijn leeftijd onthult: hij was destijds lakenkoper en 51 jaren oud [6]). Hij getuigde toen, dat hij op ***23*** september tevoren te Rotterdam aangekomen was om met een medeschutter — beiden behoorden blijkbaar tot de „adel" der Alkmaarse schutterij — naar Aardenburg te trekken, waar hun compagnie eerder in garnizoen was gekomen teneinde daar een ander vendel onder de Alkmaarse kapitein jo[r]. ***Thomas van Egmond van de Nijenburg*** te gaan aflossen. Bij aankomst te Rotterdam hadden de mannen ervaren, dat de „borger vaendels" op terugtocht waren, terwijl zij vernamen, dat de patenten waren ingetrokken. Zelf nu alleen doorgereisd „is hare compagnie haer omtrent Sluijs in't gemoet gecomen". Comparerende in een acte van 2 juni 1636 tekende hij voorts als een der getuigen „*Jan van* ***Hersele"*** [7]).

Op 15 mei 1605 is „*Ian* ***van*** *Harziel,* de sone van ***Aerf van*** *Hersiel,* wonende in de Langestraet" gereformeerd te Alkmaar met ***Geerfjen Jacobs,*** jongedochter van Gorinchem", wonende op 't Fnidsen in Enchuijsen" ondertrouwd [8]) Over de familie van de vrouw zijn wij goed ingelicht door een acte, wederom verleden voor notaris Van der Lijn [9]) daterende van ultimo februari 1608, waarbij „*Jan van Harselen,* backer binnen deser stede" als echtgenoot van ***Geerfgen Jacobs,*** nagelaten dochter van ***Jacob*** *Jansz.* in de Eenhoorn en *Lijsbet* ***Vervoorn,*** beide te Gorinchem overleden, kwijting verleende aan zijn zwager ***Jacob van der Elsf*** (hij tekende „*Jacop* ***van der Helst" !) te*** Leiden terzake van het tussen hen beiden als erfgenamen met de broeder en de zusters van hun huisvrouwen op 14 augustus 1607 gemaakte vergelijk. Op 21 mei 1631 werd *Geertje* te Alkmaar in de Grote Kerk begraven als „de huijsvrouw van *Jan Harsel*", waartoe ƒ 4,-.-. geboekt zou worden, welke post evenwel verhoogd moest worden door een nadere inschrijving, luidende „noch voor een graff met de serck te samen in suyder capel letter C, ƒ 175,-.-.". Uit de kerkelijke administratie der graven vloeit verder voort [10]), dat het nummer van dit graf aanvankelijk was 31½

4) Hij tekende „*Aert van* ***Hersele";*** acte van notaris C. J. Baert te Alkmaar, notar. archief Alkmaar, dl. 88, fol. 3 vso.
5) Notar. archief a.v., dl. 20, fol. 28. Oud recht. archief Alkmaar (transporten), fol. 145 vso. no. 144, noemde hem op 6 oktober 1621 „*Jan van* ***Harseel*** bakker".
6) Notar. archief a.v., dl. 96, fol. 4. De getuige tekende ***„Jan van Hersele".***
7) Notar. archief a.v., dl. 107 (notaris C. de Haes).
8) Doop-, trouw- en begraafregisters Alkmaar, dl. 20, fol. 82. ***Geertgen Jacobs,*** huisvrouw van ***Jan van Harseel,*** 27 jaren, compareerde in een acte voor notaris H. J. van der Lijn van 12 dec. 1608 (dl. 36, fol. 283).
9) Notar. archief a.v., dl. 36, fol. 176 vso. Hij tekende hier „*Jan van Herseel*" gelijk hij eveneens deed onder een acte voor notaris W. P. van Limmea te Alkmaar, notar. archief a.v., dl. 13, fol. 365, dd. 27 december 1606, waarbij hij als getuige verscheen.
10) Invent. Doop-, Trouw- en Begraafregisters Alkmaar, dl. 59, fol. 59, en dl. 68, fol. 68 jo. Nederlands Patriciaat 1926, bldz. 122 sub 6.

en later 5, terwijl het door de erven van ***„Jan van Harsselen"*** op 10 september 1695 overgeboekt was op ***L e o n a r d van Harselen,*** op wiens naam het tenslotte gehandhaafd is tot 1 augustus 1718. Ofschoon er in de Alkmaarse Grote kerk reeds op 12 juli 1609 „'t kint van *Jan Harsiel* die backer" begraven was, had de familie toen blijkbaar nog geen eigen graf in bezit.

Voor het overige komt de naam van ***Jan de bakker*** nog van tijd tot tijd in diverse plaatselijke registers voor, waarnaar ik hier kortheidshalve moge verwijzen. Een laatste vermelding dateert van 28 mei 1639 [11]). Toch moet hij nog vrij lang in leven zijn geweest, want het register der Grote Kerk kondigt zijn begrafenis daarbinnen eerst aan op 23 januari 1647 in deze bewoording: „***Jan Harseel,*** geluyt 3 poosen ƒ 13.-.-.". Overigens had hij zich in zaken niet strikt tot zijn bakkerij bepaald: immers het stedelijke transportregister brengt aan het licht, dat hij „een soutkeet met twee pannen en een erf van een lijnbaantgen" van de hand deed op 2 juni 1628.

Behalve zoon *Jan* heeft ***Aert van Herzeele*** vrouwelijke nazaten gehad. Eén van deze laatsten was *Jannitgen,* die als jongedochter, „de dochter van za. ***Aerf van Harsele"*** en poorteres ter plaatse, geassisteerd door haar broeder „den eersamen *Jan* ***van Harsele"*** en ***Adriaen*** *Pieck Fransz.,* van Amsterdam te haren huize aan de noordzijde van de Oudegracht op 6 maart 1622 huwelijkse voorwaarden aanging met „d'eersame ***Jan Heindricxz. van Wassem",*** jongman en poorter der stad Haarlem, vergezeld van zijn vader ***Heindrick*** en zijn broeder ***Pieter van Wassem,*** beide van daar, ten overstaan van de Alkmaarse notaris J. C. van der Gheest [12]). Het gereformeerde trouwboek leert, dat het huwelijk reeds eerder, namelijk op 20 februari 1622 gesloten werd — een verschijnsel, dat zich wel eens een enkele maal meer voordeed —, terwijl wij daaruit tevens te weten komen, dat ***Jan*** „*van Wassum*" zich aangegeven had als „jonggesel van Goch" [13]).

Jan ***Heyndricxsz. van Wassem,*** die volgens zijn testament verleden voor notaris Claes Fransz. te Alkmaar op 30 maart 1635 toen hij was „sieckelijk te bedde leggende" in het huis aan de noordzijde van de Oudegracht, het beroep van garentwijnder uitoefende, is niet oud geworden [14]). Zijn begrafenis in de kerk werd reeds geboekt, nadat hij daar op 13 december 1631 een graf gekocht had voor ƒ 60.-.-.

Na haar mans heengaan is *Jannitge* weldra hertrouwd. Zij maakte op 22 januari 1637, wederom door haar broer vergezeld, huwelijkse voorwaarden bij notaris C. J. Baert te Alkmaar met ***Adriaan Woufersz. Fockaerf,*** een poorter ter plaatse, welke condities partijen reeds op 7 september daarna voor dezelfde notaris gedeeltelijk [15]) gewijzigd hebben. ***Fockaerf,*** die eerder, namelijk sedert oktober 1636, weduwnaar was van ***Hendrikje van Voorfhuijsen,*** had met die vrouw op 10 november 1629 en vervolgens alléén op 7 augustus 1642 voor notaris C. Spont te Alkmaar een testament gepasseerd [16]). ***Fockaerf*** was bij zijn tweede huwelijk stellig niet jong meer, want een getuigenverklaring van ultimo juni 1626 maakt bekend, dat hij toen 40 jaren telde. Behalve zoutzieder

11) Oud recht. archief Alkmaar (transporten), dl. 151. fol. 99. no. 94, betreffende verhuurd land in de Bergermeer.
12) Notar. archief Alkmaar, dl. 63, fol. 410.
13) Doop-, trouw- en begraafregisters Alkmaar, dl. 23, fol. 2 ro.
14) ***Notar.*** archief a.v., dl. 105, fol. 100 vso., waarin verdere bizonderheden over zijn verwanten.
15) Notar. archief a.v., dl. 85, resp. fol. 112 vso. en 136 vso.
16) Idem, dl. 83, fol. 134 vso., en dl. 33, fol. 232, oud no. 32. De datum der begrafenis van „de huysvr. van ***Aeriuen*** *Woutersz. Fockaert*" viel op 8 oktober 1636.

te Alkmaar was hij grondbezitter in de Zijpe, waar hij in de kleine polder 1 in de kavels b en k tezamen bijna 20 morgen land bezat [17]). Bij de testamentaire eerste beschikking werd vermeld, dat de comparanten bij „de oude soutketen" woonden, dat zij destijds twee dochters hadden en dat zij legaten maakten aan kerk en armen der stad Grave: wij ontkomen derhalve niet aan de gedachte, dat hij uit die plaats herkomstig was. Slechts enkele dagen na het verlijden van zijn persoonlijk testament is ***Fockaert*** gestorven, want op 21 augustus 1642 had zijn begrafenis in de Grote Kerk plaats. De executeurs, de weesmeester Mr. Andreas Schagen en „Sinjeur Roeloff Jansz. de Vos, boeckvercooper", verleenden bij acte van 26 oktober 1642 volmacht [18]) op „den E. *Johan* ***van Herseel*** en ***Janneken van Herseel",*** broeder en zuster. om vorderingen te innen voor de boedel „'tzij binnen den Graef (Grave), Dordrecht, Rotterdam en elders".

Deze tweede vrouw heeft ***Fockaert*** tamelijk lang overleefd, want ofschoon ik er niet in geslaagd ben de datum van haar dood vast te stellen, verscheen zij nog voor schepenen van de stad harer inwoning, vergezeld van haar „neve en voocht" ***Jacob van Harseel*** op 27 april 1647 teneinde een vrij huis en erf aan de noordzijde van de Oudegracht over te dragen aan Joannes Mesdach [19]).

Een tweede dochter van ***Aert*** moet de *„Anneken* ***Harseel"*** zijn geweest, die blijkbaar ongehuwd op 13 juni 1608 in de Grote Kerk begraven werd.

Een derde dochter droeg de zo duidelijk Vlaamse naam van *Pouwelijntgen.* Ook zij heeft, geassisteerd met haar broeder *Jan,* in diens woning aan de noordzijde van de Oudegracht, huwelijkse voorwaarden gemaakt. Dat geschiedde ten overstaan van notaris C. J. Baert op 10 december 1626 [20]). Haar bruidegom was de goudsmid *Harck Jansz.,* die reeds enige jaren weduwnaar was. Deze had een eerder huwelijk aangegaan, reeds vóór 1620, met *Jannitgen* ***Garbrants,*** die blijkens haar (mutueel) testament van 6 september 1625 in goeden doen was geweest, aangezien zij daarin voor zich beschikkingen maakte niet alleen over haar „schilderijen, proncklakens en servietten met damastwerck gewrocht", maar bovendien over conterfeitsels van haarzelf, van haar echtgenoot en van haar ouders [21]).

Ook het huwelijk van ***Pouwelijntgen*** met haar goudsmid is van minder lange duur geweest, want reeds op 22 oktober 1630 moest zijn begrafenis in de Grote Kerk geregistreerd worden. Zij zelf heeft haar man nog geen jaar overleefd, aangezien haar ter-aarde-bestelling daar werd ingeschreven op 4 juni van het volgende jaar, nadat tij op 29 mei tevoren kans had gezien om een testament te maken, insgelijks voor notaris Baert [22]). Toen reeds „sieck te bedde leggende" ten huize van haar broeder *Jan,* inmiddels verhuisd naar de

17) Zie resp. notaris H. J. van der Lijn, notar. archief Alkmaar, dl. 41, fol. 295 en oud-archief De Zijpe en Hazepolder (Schagerbrug), no. 336.

18) Notaris C. Spont, notar. archief Alkmaar, dl. 133, acte no. 265.

19) Oud recht. archief Alkmaar (transporten) dl. 154, fol. 67/8, acte no. 49. Voor de witgarentwijnder in de Candelaer op de Mient te Alkmaar, J. Mesdach, zie mijn „Gedenkwaardigheden Noord-Holland" 1, Utrecht, 1928, bldz. 66 sub 8.

20) Notar. archief a.v., dl. 82, fol. CLXXXVIII.

21) Notaris C. J. Baert te Alkmaar d.d. 6 september 1625, notar. archief a.v. dl. 82, fol. LXXXV vso. Er waren eerdere mutuele testamenten van 24 juni 1620 (dl. '74 a.v., blz. 32 vso.) en van 7 september 1624 (dl. 81 a.v., bldz. 23).

22) Notar. archief a.v., dl. 83, fol. 360 vso.

„Nieuwe Steenebrugge" te Alkmaar, vermaakte zij haar nalatenschap voor 1/3 aan die broeder, voor een ander 1/3 aan haar hiervoor genoemde zuster *Jannitgen* en het resterende deel aan *Jacob,* de zoon van ***Jan. Jacob*** verkreeg bij wijze van praelegaat bovendien „alle de wollen en linnen clederen mitsgaders silverwerck en ringen tharen lijve behoorende ende daerenboven alle haren inboedel ende huysraet".

In het vorenstaande werd reeds bij herhaling de naam van ***Jacob*** *Jansz.* ***van*** *Herzeele* genoemd. Het kan nu bezwaarlijk anders zijn, of deze man was identiek met de uit Alkmaar herkomstige ***Jacob van Hersele,*** die van het Rotterdamse geslacht de stamvader is geworden en wiens nazaat ***Leonard,*** gelijk hierboven betoogd is, de enige rechthebbende is geworden in het familiegraf in de kapel C van de Alkmaarse St. Laurens, waarmee dan tevens afgerekend is met het vermoeden, dat deze z.g. Rotterdamse ***„Van Hersele"*** herkomstig zou zijn uit Harsel bij Lierop in Noord-Brabant [23]).

Zowel de plaatsnaam als de familienaam ***(Van) Herzeele*** (***Harsele,*** *Herssel,* ***Hersele,*** *Hersselt,* enz.) komen in talrijke modificaties in binnen- en buitenland (Nederland, België, Frankrijk en Duitsland) zó algemeen voor, gelijk uit de zeer verbreide literatuur blijkt, dat zelfs een bepaalde taalkundige verklaring van het woord niet uitgesloten behoeft te worden.

Nu overigens vaststaat, dat er op groad van de hierboven bijeen gebrachte gegevens over de Alkmaarse ***Van Herzeele's*** geen enkel verband bestaat tussen de door mij ten tonele gevoerde „dramatis personae" en de in Nederland's Adelsboek opgevoerde ascendenten van de adellijke naamdragers, lijkt het mij volstrekt overbodig om hier over te gaan tot een (inderdaad wèl mogelijke ?) uitbreiding van de bonte casuïstiek ten aanzien van de familiewapens.

Maar alvorens dit deel van mijn betoog te beëindigen, wil ik niet nalaten hier nog te wijzen op een even fraai als een bijzonder correct geslaagde uitbeelding van het wapen van Mr. ***Theodorus*** eerste baron ***van Herzeele,*** voorgesteld op de liggende grafzerk no. 30 op de Begraafplaats aan de Kerkhoflaan te 's-Gravenhage. Het witmarmeren wapen is in de vorm van een belegsel en geblazoeneerd uitgevoerd op de steen, die aangetroffen wordt op het oude gedeelte aan de westzijde van het administratiegebouw (zie afbeelding).

Mr. ***Theodorus*** baron ***van Herzeele,*** geboren 10 maart 1781 als zoon van *Jan Jacob* en ***Rachel Haganeus,*** was te Leiden als „Amstelodamensis" op een proefschrift, getiteld „De contractibus nec nominatis" 13 december 1810 gepromoveerd, na drie dagen tevoren daar als jur. candidatus ingeschreven te zijn; hij was ridder in de Orde van de Nederlandse Leeuw en lid der ridderschap van Zuid-Holland en als oud-raadsheer in de Hoge Raad der Nederlanden overleed hij 22 november 1866 te 's- Gravenhage, waar hij in 1848 het huis en landgoed Marlot verworven had [24]).

Zijn wit-marmeren wapen, hetwelk een waar kunststuk vormt, is in de linker benedenrand op bescheiden wijze gesigneerd „L. Philips 1867" en dit wijst erop, dat de vervaardiger geweest is de steenhouwer Laurent Philips, geboren te Dendermonde 31 december 1821 en overleden te 's-Gravenhage op 4 september 1904, waar hij sedert 18 augustus

23) Ned. Patriciaat a.v., blz. 119.

24) Joh. E. Elias, De Vroedschap van Amsterdam 1578-1795, 11, Haarlem 1905, bldz. 1010/1 en 1084; J. B. Rietstap, De Wapens van den Tegenwoordigen en den Vroegeren Nederlandschen Adel, Groaingen 1890, bldz. 101 en F. E. de Lint-Simon van Leeuwen, Marlot, 's-Gravenhage, z.j., blz. 4/5.

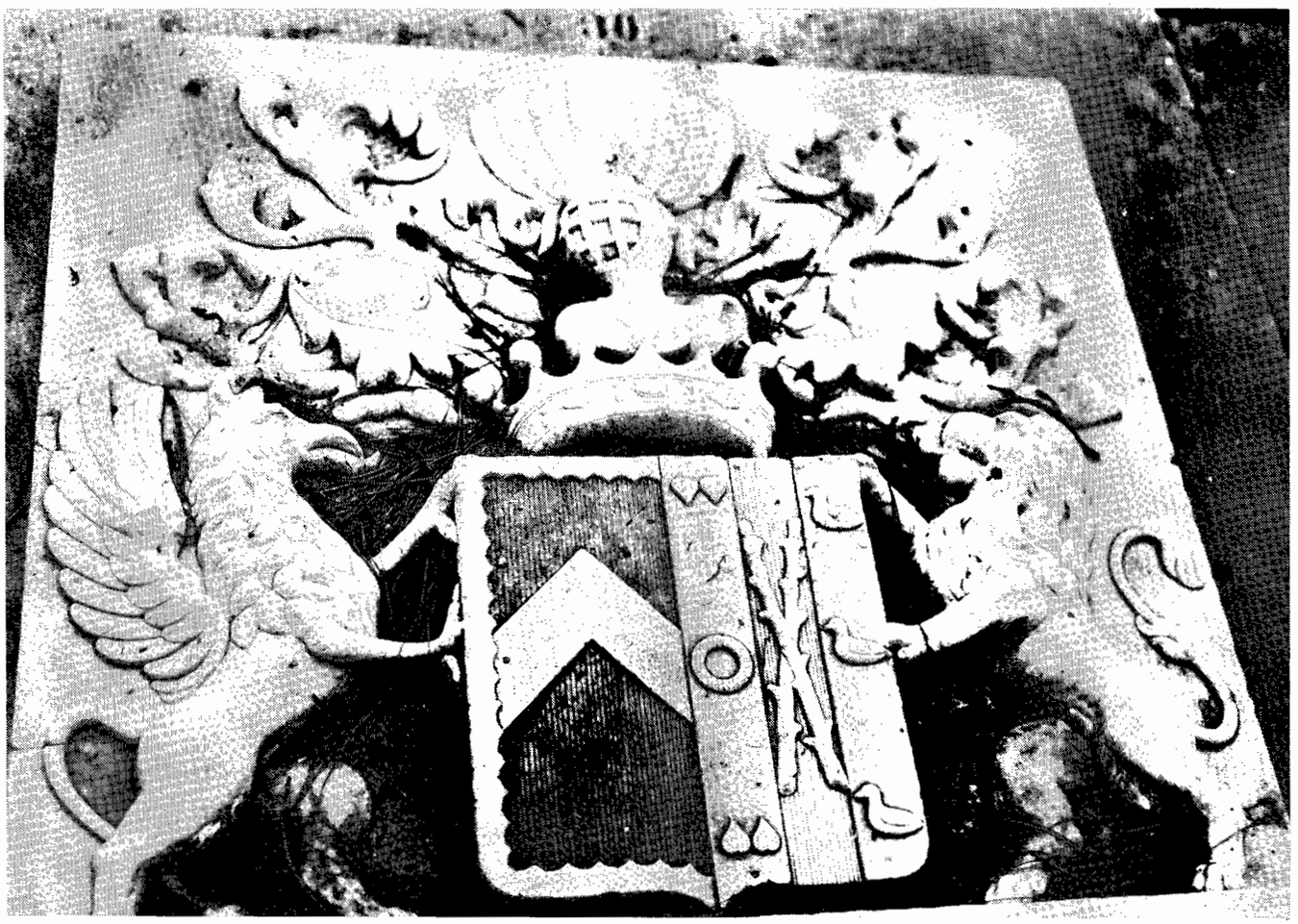

Marmeren plaat op de grafsteen van Mr. Theodorus baron van Herzeele op de Begraafplaats aan de Kerkhoflaan te 's-Gravenhage.

1851 woonachtig was op het adres Zuid-Oost-Buitensingel no. 183 [25]).

Men ziet op de afbeelding, dat het wapen in zijn voorstelling, zelfs mede daaronder begrepen die van de arabesk, waarop de figuur steunt, nauwgezet is uitgevoerd volgens die van het desbetreffende adelsdiploma van 1818, waarvan een uitnemende copie te vinden is in het bekende „Algemeen Wapenboek van het Koningrijk der Nederlanden, overeenkomstig de Registers" [26]), zulks met dien verstande, dat in dit geval de vijf-parelige kroon vervangen is geworden door een zeven-parelige.

Hierbij kan nog worden aangetekend, dat het wapen van de adellijke ***Van Herzeele***'s toen dit in 1818 bij de verheffing werd vastgesteld, als het ware een „nieuwe beurt" onderging, want de begunstigde heeft destijds een wapen ontvangen, dat weliswaar in grote lijnen overeenkwam, maar niettemin toch afwijkingen vertoonde met dat hetwelk door zijn vader als schepen van Amsterdam was gevoerd, en weer op een enigszins andere wijze van dat hetwelk ***Marfha van Herzeele*** o.a. in 1798 bezigde [27]). Er is dan ook alle kans op dat, mogelijk ter bevestiging van bepaalde al dan niet gefundeerde tradities, de veranderingen van 1818 aangebracht zijn op eigen verzoek van ***Van Herzeele,*** gelijk veelal het geval was onder dergelijke omstandigheden, waarbij dan de Hoge Raad van Adel zich placht te conformeren aan de overgelegde tekening van het verlangde familiewapen.

Ofschoon in dit artikel een aantal twijfelpunten kon worden opgeheven, ben ik er mij niettemin van bewust thans weer nieuwe dubia te hebben opgeroepen, en het is dan ook daarom, dat ik tot besluit aan elke belangstellende in de nieuwe feiten dezer genealogie zou willen verzoeken: Quo spectanda modo, quo censu credis et one ?

25) Vriendelijke mededeling van de heer gemeente-archivaris van 's-Gravenhage.

26) 's-Gravenhage, 1830, plaat LXXXIII sub 1. Een ander voorbeeld van het wapen ***Van Herzeele*** (in combinatie met *Van Schuilenburgh*) is in de Tweede wereldoorlog verloren gegaan in het interieur van het vernielde kasteel Schuilenburg bij Silvolde; zie de afbeelding, voorkomende in Mr. A. Loosjes, Kasteelen, buitenplaatsen, parken en tuinen in Nederland, III, Amsterdam, z.j., sub J. 2.

27) Zie de eerste titel aangehaald in noot 24 hiervóór en De Nederlandsche Leeuw 1949, kolom 224.

MR. J. BELONJE.

Jantzon van Erffrenten.

De stamreeks van het in 1890 uitgestorven adellijke geslacht *Jantzon van Erffrenten* vangt blijkens Nederland's Adelsboek 1943-1948 aan met *Gerrit Jansons,* geb. Westervoort, koetsier en later brievenbesteller, poorter van Leiden 11 april 1712, begr. Leiden 29 juli 1743, tr. aldaar 24 april 1712 ***Geeske fen Holler.***

Een summier onderzoek op het gemeentearchief van Leiden bracht aan het licht dat ***Gerrit** Jansons* bij zijn ondertrouw te Leiden op 8 april 1712 als jonge man van Westervoort, koetsier, wonende op de Steenschuur, werd geassisteerd door zijn neef ***Johannes Koster*** (broodbakker op de Uiterstegracht, afkomstig uit Arnhem), die ook voor ***Gerrit*** borg stond bij de verlening van het poorterschap op 11 april daaropvolgend.

Als kinderen van ***Gerrit** Jansons* (doorgaans *Jantzon* genaamd) en ***Geeske ten Holler*** werden aangetroffen:

1. ***Christina Margaretha Jantzon,*** ged. Leiden (Pieterskerk) 8 juni 1718 (get. Pieter Steenbeek en Aafje Wittebol), met attestatie van Leiden op 11 april 1756 afgeschreven naar Breda; waarschijnlijk keerde zij nadien weer naar Leiden terug, want zij werd op 9 maart 1788 opnieuw met attestatie van Leiden afgeschreven, naar Baarle-Nassau; vermoedelijk is zij ongehuwd overleden.
2. ***Johannes Jantzon,*** ged. Leiden (Hooglandse Kerk) 27 febr. 1720 (get. Steven ten Holler, Jan Plassius, Lucia Hanssen, Petronella Wolters), begr. Leiden in de week tussen 2 en 9 maart 1720.
3. Mr. ***Nicolaus Johannes Jantzon,*** ged. Leiden (Hooglandse Kerk) 2 aug. 1722 (get. Beeltje van Brandenburg), student te Leiden 10 aug. 1734, prom. aldaar 16 aug. 1746; hij werd de stamvader van het adellijke geslacht ***Jantzon van** Erffrenten* ***(zie*** Ned. Adelsboek).
4. ***Stephanus Jantzon,*** ged. Leiden (Pieterskerk) 26 april 1724 (get. Stephanus van Holler en Petronella Wolters), begr, Leiden in de week tussen 6 en 13 mei 1724.
5. ***Stephanus** Jantzon,* ged. Leiden (Hooglandse Kerk) 17 mei 1729 (get. Willem van Brandenburg en Geertruyda van Lingen), apotheker in de Haerlemstraat te Leiden, tr. (ondertr. Leiden 20 mei 1756) ***Johanna van** Warendorp,* ged. Leiden (Hooglandse Kerk) 10 juni 1727, dr. van ***Jan van Warendorp,*** in 1719 timmermansknecht uit Amsterdam, en ***Grietje Tabernol.***

De bij het vijfde kind vermelde doopgetuige ***Willem van Brandenburg*** werd, als koetsier van Arnhem, op 8 nov. 1728 poorter van Leiden, waarbij o.a. borg stond ***Gerrit Johnzon,*** border (= bevrachter) van het Amsterdamse-Rotterdammer veer. ***Willem van Brandenburg*** ondertrouwt te Leiden op 29 april 1729 als jonge man van Arnhem en substituut-wachtmeester van de burgerij van Leiden, wonende op de Steenschuur, met *Geertruid* ***van Lingen,*** jonge dochter van Breda, eveneens wonende op de Steenschuur; daarbij werd de bruidegom geassisteerd door zijn neef ***Gerrit** Jantson,* wonende in de Lange Diefsteeg.

Mede gezien de bij het derde kind van ***Gerrit*** genoemde doopgetuige ***Beeltje van Brandenburg*** lijkt het waarschijnlijk dat er nauwe banden tussen beide families hebben bestaan (was de moeder van ***Gerrit** Jansons* een ***Van Brandenburg*** ?). Moet hier wellicht ook verband gezocht worden met de in De Ned. Leeuw van 1913 en 1914 behandelde familie ***Van Brandenburg,*** die zich in de 17de eeuw met name in het oosten van het land, o.a. te Deventer als schippers, op transportgebied zeer actief heeft betoond ?

Het in Nederland's Adelsboek 1943—1948 bij ***Gerrit** Jansons* vermelde beroep van „brievenbesteller" behoeft wel enige toelichting. Op het Leidse gemeentearchief berust een „Ordonnantie door Burgemeesteren en Regeerders der Stadt Leyden" d.d. 5 nov. 1739, inhoudende een „Verbodt aan alle commissarissen, schippers, knegts of noodhulpen, alsmede alle borders ofte bestelders der brieven enige brief of brieven met hoger als ordinaris portloon gechargeert, te bestellen als aan het post-comptoir dezer stadt".

Gerrit Jantzon zal dus als „border van het Amsterdamse-Rotterdammer veer" kantoor hebben gehouden (in 1729 in de Lange Diefsteeg). Dat dit beroep niet onrendabel moet zijn geweest, zou kunnen blijken uit het feit dat ***Gerrit Jantzon*** zijn tweede zoon, ***Nicolaus** Joannes,* reeds op twaalfjarige leeftijd, in 1734, aan de universiteit van Leiden als student heeft laten inschrijven.

Wellicht kan een onderzoek in de archieven van Westervoort (destijds liggend op de postroute Utrecht - Arnhem-Emmerik) en in die van Arnhem, in samenhang met de verwante familie ***Van Brandenburg,*** nader licht werpen op de afkomst van het geslacht ***Jantzon (van Erffrenten).*** De naam *Jansons,* ***Jantzon, Johnzon*** behoeft naar het voorkomt niet zonder meer vereenzelvigd te worden met het Nederlandse patronymicum „*Janszoon*" (zijn hier mogelijk buitenlandse invloeden in het spel ?).

JHR. MR. R. C. C. DE SAVORNIN LOHMAN.

Kuiper.

In Nederband's Patriciaat 1960, jaargang 46, publiceerde ik de genealogie van het Doopsgezinde, uit Harlingen afkomstige geslacht ***Kuiper.*** Aangezien de dochters van ***Bouwe** Jacobs* (gen. 1) en drie takken van dit geslacht in die publicatie niet uitgewerkt werden, lijkt het dienstig de gegevens, die mij hierover bekend zijn, hier mede te delen.

A. De oudste 'generaties.

***Bouwe** Jacobs* (gen. 1) had de volgende kinderen:

1. ***Jacob** Bouwes,* ged. (Doopsgez.) Harlingen 27 jan. 1655, zie verder Ned. Patr. 1960, pag. 217.
2. ***Aegjyn** Bouwes,* ged. (Doopsgez.) Harlingen 30 juli 1659.
3. *Hijske Bouwes,* ged. (Doopsgez.) Harlingen 14 jan. 1660.
4. ***Sijmon,*** volgt IIb.
5. ***Vroutien** Bouwes,* ged. (Doopsgez.) Harlingen 22 juli 1671.
6. *Jancke Bouwes,* ged. (Doopsgez.) Harlingen 6 jan. 1672.

IIb. ***Sijmon** Bouwes,* ged. (Doopsgez.) Harlingen 1 jan. 1670, mr. kuiper ald., † Harlingen 8 juli 1719, tr. ald. 27 jan. 1672 ***Fettie** Rinsen.*

Een gedeelte van de hier volgende gegevens kreeg ik van Mr. E. Idema Greidanus. Merkwaardig is het op te merken, dat ***Sijmon Bouwes*** zeer waarschijnlijk de kinderen van zijn overleden broer ***Jacob*** opvoedde en dat ***dezen aan*** zijn beroep hun achternaam ontleenden, terwijl bij zijn eigen zoon en kleinkinderen deze naam slechts sporadisch voorkomt.

Uit dit huwelijk:

IIIb. ***Bouwe** Simons* ***Kuiper,*** ged. (Doopsgez.) Harlingen 19 jan. 1704, † op zee 14 febr. 1734, begr. Blaye (Frankrijk), tr. Harlingen 16 maart 1700 ***Grietje Kornelis,*** ged. (Doopsgez.) ald. 19 jan. 1704, † Harlingen in 1747, dr. van *Kornelis* ***N.*** en ***Saske Hylckes.***

Uit dit huwelijk:

1. ***Fetje Bouwes Kuiper,*** geb. Harlingen 28 jan. 1701, ged. (Doopsgez.) ald. 1 febr. 1727, † Harlingen in 1776, tr. ald. 11 dec. 1728 ***Jan Poppes** Persijn,* ged.

(Doopsgez.) Harlingen 16 jan. 1729, schipper, † Harlingen in 1770.

2. *Saske Bouwes Kuiper,* geb. Harlingen 27 jan. 1703, † na sept. 1769, tr. Harlingen (3e procl. ondertr. ald. 4 sept. 1729) *Pieter Jetzes Boomsma,* schuiteschipper, † na sept. 1769, zn. van *Jetze Jelles (Boomsma),* diaken der Doopsgez. gemeente te Harlingen 1695—'96.
3. *Lijsbet Bouwes Kuiper,* geb. Harlingen 6 aug. 1705, ged. (Doopsgez.) ald. 30 jan. 1740, † in 1779.
4. *Symmen Bouwes Kuiper,* geb. Harlingen 7 juli 1708, † ald. 4 mei 1738.
5. *Kornelis Bouwes Kuiper,* geb. Harlingen 11 dec. 1710.
6. *Hylke Bouwes Kuiper,* geb. Harlingen 25 juli 1713.
7. *Aegje Bouwes Kuiper,* geb. Harlingen 17 juni 1716, ged. (Doopsgez.) ald. 29 jan. 1746, † vóór jan. 1769, tr. Harlingen 11 april 1745 *Jetze Jelles Boomsma,* geb. waarsch. ald. in dec. 1719, ged. (Doopsgez.) Harlingen 29 jan. 1746, glazenmaker, later koopman, † Harlingen 28 febr. 1802, zn. van *Jelle Jetzes Boomsma,* schuiteschipper, en *Antie Pieters;* hij hertr. na jan. 1769 *Ymkje Jans Boilart,* mogelijk wede. van *Gerlof Alberts.*

B. De tak van Albertus Kuiper (VI, 4).

VII. *Albertus Kuiper,* geb. Grouw 4 juli 1798, grutter te Makkum, † ald. 23 april 1885, tr. Workum 3 mei 1829 *Aukjen Johannes van Hout,* geb. ald. 7 okt. 1801, † Makkum 12 jan. 1861, dr. van *Johannes Klazes van Hout en Antje Tijssen Hasewindus.*

Uit dit huwelijk:

1. *Taco Albertus Kuiper,* geb. Makkum 29 april 1830, † ald. 29 nov. 1839.
2. *Johanna Albertus Kuiper,* geb. Makkum 19 mei 1831, † Amsterdam 3 juni 1912, tr. Wonseradeel 17 sept. 1857 *Luitjen Douwes Bakker,* geb. Makkum 1 okt. 1832, bakker, † Sloten (N.-H.) 17 sept. 1909, zn. van *Douwe Karstens Bakker* en *Jeltje Luitjens van der Veen.*
3. *Johannes, volgt* VIIIh.
4. *Cornelia Albertus Kuiper,* geb. Makkum 21 nov. 1834, † ald. 22 juli 1836.
5. *Cornelia Albertus Kuiper,* geb. Makkum 15 maart 1837, † ald. 31 maart 1866, tr. Wonseradeel 6 jan. 1859 *Pieter Rikkers,* geb. Workum 30 maart 1832, winkelier, schipper, kastelein, † Deinum 24 dec. 1882, zn. van *Frans Pieters Rikkers* en *Janna Watses Hilarius;* hij hertr. Wonseradeel 21 febr. 1867 *Antje Gerrits Jarigsma.*
6. *Ida Albertus Kuiper,* geb. Makkum 23 juni 1839, † Grand Rapits (Michigan, U.S.A.) 23 dec. 1925, tr. le Workum 10 april 1870 *Jan Douwes Laansma,* geb. Kimswerd 30 mei 1825, koopman, † Makkum 13 sept. 1872, zn. van *Douwe Aukes Laansma,* landbouwer, en *Meinke Sjoerds de Boer* en wedr. van *Sjoerdtje Siemons Katsma;* tr. 2e Wonseradeel 8 jan. 1881 *Sjoerd Sijbolts Stuurmans,* geb. Witmarsum 16 dec. 1851, schipper, † Makkum 29 maart 1891, zn. van *Sijbolt Sasses Stuurmans* en *Sijtske Sjoerds Hoogstra.*
7. *Attje Albertus Kuiper,* geb. Makkum 10 okt. 1841, † ald. 9 dec. 1841.

8. *Attje Albertus Kuiper,* geb. Makkum 7 febr. 1843, geëmigreerd naar New Jersey (U.S.A.) 1 febr. 1893, tr. Franeker 13 juni 1865 *Sjoerd Jans Idzinga,* geb. Tzum 19 sept. 1829, schipper, touwslager, † Makkum 18 sept. 1885, zn. van *Jan Idzinga* en *Reinskje Plekker* en wedr. van *Grietje Anskes van Asperen.*
9. *Alida Alberfus Kuiper,* geb. Makkum 10 juli 1845, † ald. 7 dec. 1935, tr. Wonseradeel 16 dec. 1869 *Gerrit Pieters de Boer,* geb. Makkum 8 sept. 1846, schipper, koopman, † Makkum 30 mei 1910, zn. van *Pieter Gerrits de Boer* en *Eeuwkje Harmens de Vries.*

VIIIh. *Johannes Albertus Kuiper,* geb. Makkum 6 jan. 1833, grutter en koopman, † Hardegarijp 9 okt. 1907, tr. le Wonseradeel 11 juni 1857 *Feikje Dirks Reinsma,* geb. Makkum 28 okt. 1835, † ald. 3 juli 1875, dr. van *Dirk Reins Reinsma* en *Joukjen Ynses Haitsma;* tr. 2e Harlingen 11 mei 1876 *Antje Abits,* geb. Leeuwarden 15 dec. 1835, † na 1917, dr. van *Rudolph Abits* en *Hinke Gjalts Kuipers.*

Uit het eerste huwelijk:

1. *Alberfus,* volgt IXh.
2. *Dirk,* volgt IXl.
3. *Aukje Kuiper,* geb. Makkum 17 nov. 1860, † Sneek 13 nov. 1928, tr. *Wouter Wassenaar,* geb. Zweins 6 nov. 1857, schipper, † Franeker 24 dec. 1920, zn. van *Gerlof Piers Wassenaar* en *Antje Rientzes Bruinsma.*
4. *Joukje Kuiper,* geb. Makkum 16 juli 1866, † Sneek 21 maart 1924, tr. 23 sept. 1891 *Jan Hamersma,* geb. Uitwellingera 3 jan. 1868, schoenmaker, † Drachten 26 maart 1909, zn. van *Anne Hamersma* en *Antje Groeneveld.*
5. *Klaaske Kuiper,* geb. Makkum 28 okt. 1868, † Sneek 29 mei 1960, tr. ald. 4 mei 1891 *Tjeerd van Tuinen,* geb. Sneek 6 febr. 1869, schilder en behanger ald., † Sneek 13 april 1960, zn. van *Klaas van Tuinen* en *Francijntje Voskuijl.*
6. *Anna Kuiper,* geb. Makkum 16 juli 1871, † Bergum 11 april 1914, tr. Tietjerksteradeel 26 sept. 1896 *Klaas Douwes Veenstra,* geb. Bergum 7 juni 1877, landarbeider, zn. van *Douwe Sjoerds Veenstra* en *Janke Brands de Vries;* hij hertr. Tietjerksteradeel 10 april 1915 *Albertje Dokter,* tr. 3e Tietjerksteradeel 12 juli 1928 (door echtsch, ontb. 25 febr. 1947) *Trijntje Renger* en tr. 4e Tietjerksteradeel 10 april 1947 *Trijntje Kloetstra.* [Bergum].
7. *Akke Kuiper,* geb. Makkum 30 mei 1873, † Franeker 30 sept. 1961, tr. Tietjerksteradeel 18 mei 1895 *Johannes Hemmes, geb.* Franeker 23 juni 1870, † ald. 16 nov. 1948, zn. van *Jacobus Hemmes* en *Trijntje Dijkstra.*

IXh. *Albertus Kuiper,* geb. Makkum 9 april 1858, schippersknecht, grondwerker, † Groningen 9 maart 1921, tr. Tietjerksteradeel 3 dec. 1903 *Pietje Alderts Robijn,* geb. Bergum 15 april 1868, † Groningen 3 mei 1950, dr. van *Alderts Herres Robijn* en *Minke Meinderts van der Wielen* en wede. van *Jelle Sjoerds Hoekstra.*

Uit dit huwelijk:

1. *Johannes Albertus,* volgt Xh.
2. *Derk,* volgt Xj.

3. *Feikje Kuiper,* geb. Leeuwarden 8 maart 1908, tr. Groningen 21 maart 1929 *Lammert Kruzenga,* geb. Hoogezand 5 nov. 1903, grondwerker, † Groningen 20 okt. 1955, zn. van *Roelf Kruzenga* en *Trientje de Vries, [Groningen].*

Xh. *Johannes Albertus Kuiper,* geb. Bergum 1 okt. 1904, fabrieksarbeider, tr. le Groningen 15 juni 1933 *Lutgerdina Geessiena Schut,* geb. ald. 8 aug. 1914, † Groningen 8 jan. 1945, dr. van *Germ Schut,* los arbeider, en *Lutgerdina Gezina van Dijk:* tr. 2e Groningen 25 sept. 1952 *Anna Maria van Wanrooij,* geb. Grave 29 april 1917, dr. van *Adrianus van Wanrooij* en *Adriana van Poppel. [Groningen].*

Uit het eerste huwelijk:

1. *Germt,* volgt XIh.
2. *Johannes Albertus Kuiper,* geb. Groningen 29 juli 1937, koopman. [Winschoten].
3. *Lutgerdina Geessiena Kuiper,* geb. Grolningen 6 jan. 1943. [Utrecht].

Uit het tweede huwelijk:

4. *Dirk Kuiper,* geb. Groningen 14 juli 1953. [Groningen].
5. *Johannes Albertus Kuiper,* geb. Groningen 2 juli 1955.

XIh. *Germt Kuiper,* geb. Groningen 23 aug. 1930, tr. Winschoten 25 sept. 1952 *Geertje Kant,* geb. ald. 9 jan. 1935, dr. van *Harm Kant* en *Tabina Geertina Tuin.* [Winschoten].

Uit dit huwelijk:

Johannes Albertus Kuiper, geb. Winschoten 7 maart 1953.

Xj. *Derk Kuiper,* geb. Hellendoorn 18 okt. 1905, pakhuisknecht, † Groningen 31 juli 1959, tr. le ald. 4 juli 1929 (echtsch. ingeschr. ald. 18 aug. 1943) *Helena Jacoba Tammens,* geb. Groningen 21 juni 1911, dr. van *Jacobus Johannes Tammens,* arbeider, en *Clara Derksina Sibers: zij* hertr. Groningen 20 nov. 1944 *Marten Eleveld, [* Groningen]: tr. 2e Groningen 26 juli 1948 *Jantje Pronk,* geb. Winschoten 16 aug. 1920, dr. van *Jakob Stoffer Pronk* en *Jantje Eggens,* eerder gehuwd geweest met N. N. *ten Cate. [* Gro'ningen] .

Uit het eerste huwelijk:

1. *Albertus Kuiper,* geb. Groningen 20 dec. 1929, † ald. 20 jan. 1930.
2. *Clara Kuiper,* geb. Grolningen 16 juni 1931.
3. *Pietje Kuiper,* geb. Groningen *18* maart 1933, tr. ald. *23* sept. 1954 *Hendrik Kuiper,* geb. Groningen 24 mei 1921, zn. van *Jan Hendrik Kuiper* en *Henderkien Andries. [* **Grolningen] .**
4. *Jacobus Johannes Kuiper,* geb. Groningen 27 mei 1935, tr. ald. 23 mei 1959 *Pieterke Balkema,* geb. Vlissingen 20 april 1930, dr. van *Wilko Balkema,* kantinebeheerder, en *Pieterke Meijer. [* Gro'ningen] .
5. *Derk,* volgt XIj.
6. *Helena Jacoba Kuiper, geb.* Amersfoort 21 sept. 1938, tr. Groningen 19 nov. 1959 *Cornelis Jan Kaper,* geb. ald. 3 jan. 1939, zn. van *Harm Kaper,* handelaar in groenten en aardappelen, en *Hillechien Roos. [* Groningen].

7. *Pieter Johannes,* volgt XIk.
8. *Henderikus Pieter Kuiper,* geb. Groningen 26 mei 1942, † ald. 22 maart 1943.

Uit het tweede huwelijk:

9. *Albertus Kuiper,* geb. Groningen 24 april 1949. [Groningen] .
10. *Derk Kuiper,* geb. Groningen 27 nov. 1950.
11. *Martje Kuiper,* geb. Groningen 3 jan. 1954.

XIj. *Derk Kuiper,* geb. Groningen 3 febr. 1937, tr. ald. 27 juni 1959 *Trientje Nijboer,* geb. Groningen 6 jan. 1941, dr. van *Hendrik Nijboer,* gemeentereiniger, en *Elsje Pot. [Groningen].*

Uit dit huwelijk:

1. *Helena Jacoba Elsje Kuiper,* geb. Groningen 1 dec. 1959.
2. *Hendrika Martha Kuiper,* geb. Groningen 7 juli 1963.

XIk. *Pieter Johannes Kuiper,* geb. Gro'ningen 6 mei 1940, tr. ald. 24 juni 1961 *Antje van Meel,* geb. Groningen 3 okt. 1942, dr. van *Jan van Meel,* opkoper, en *Trijntje Tel. [Groningen].*

Uit dit huwelijk:

1. *Marten Kuiper,* geb. Grolningen 26 febr. 1962.
2. *Trijntje Kuiper,* geb. Gro'ningen 28 sept. 1963.

IXl. *Dirk Kuiper,* geb. Makkum 25 sept. 1859, schipper, † Goor 10 april 1931, tr. Hellendoorn 28 okt. 1891 *Gezina Gerritdina Ningbers,* geb. ald. 15 juli 1858, † Goor 13 maart 1943, dr. van *Marten Ningbers* en *Janna Dubbink.*

Uit dit huwelijk:

1. *Antje Kuiper,* geb. Hellendoorn 2 juli 1896, tr. ald. 25 sept. 1919 *Gerrit Johan Bosman,* geb. Goor *6* nov. 1874, † ald. 22 april 1945, zn. van *Gerrit Jan Bosman* en *Dina Assink. [Goor].*
2. *Geesje Kuiper,* geb. Hellendoorn 3 mei 1901, † ald. 8 okt. 1901.
3. *Geesina Johanna Kuiper,* geb. Hellendoorn 23 febr. 1903, † ald. 10 maart 1903.

C. De tak van Simon Kuiper (VI, 9).

VII. *Simon (Menalda) Kuiper,* geb. Blokzijl 12 jan. 1813, chir. student te Franeker 15 juni 1835, heel- en vroedmr. te Makkum, † ald. 18 dec. 1865, tr. Sneek 26 juli 1844 *Aaltje Martens Feenstra, geb.* Franeker 25 nov. 1814, † Bolsward 5 jan. 1900, dr. van *Martens Wepkes Feenstra,* houtkoper te Franeker, en *Sybrigje Pieters Hildema.*

Uit dit huwelijk:

1. *Taco,* volgt VIIIm.
2. *Sijbrigje Simons Kuiper,* geb. Makkum 3 juli 1847, † Bolsward 4 aug. 1879, tr. ald. 27 april 1873 *Sjoerd Willems Nijdam,* geb. Oldeboorn 19 mei 1846, bakker, † Zaandam 14 mei 1885, zn, van *Willem Sytzes Nijdam* en *Elisabeth Lefferts Annema.*
3. *Marten Kuiper, geb.* Makkum 31 mei 1849, apothekersleerling, † Zaandam 19 aug. 1867.
4. *Cornelia Kuiper,* geb. Makkum 19 april 1851, † Bolsward 21 jan. 1935.
5. Doodgeboren zoon, Makkum 11 sept. 1854.

6. *Elisabeth Kuiper,* geb. Makkum 2 okt. 1856, † Bolsward 20 okt. 1936.
7. *Janke Simons Kuiper,* geb. Makkum 21 maart 1859, † Bolsward 18 maart 1882, tr. ald. 9 juni 1881 *Fedde* le *Fèbre,* geb. Dokkum 24 maart 1851, onderwijzer, hoofd der school, † Utrecht 19 jan. 1898, zn. van *Dirk le Fèbre* en *Geertje Jans de Haan:* hij hertr. *Cornelia Postumus.*

VIIIm. *Taco Simons Kuiper,* geb. Makkum 27 april 1845, arbeider, † Wommels 14 mei 1931, tr. Utingeradeel 23 okt. 1873 *Fokje Willems Nijdam,* geb. Oldeboorn 10 febr. 1848, † Wommels 3 aug. 1930, dr. van *Willem Sytzes Nijdam* en *Elisabeth Lefferts Annema.*

Uit dit huwelijk:

1. *Aaltje Kuiper,* geb. Oldeholtpade 17 aug. 1874, tr. Wonseradeel 9 mei 1903 *Sjoerd Nauta,* geb. Bolsward 9 mei 1875, veerschipper, † Leeuwarden 10 dec. 1956, zn. van *Douwe Nauta* en *IJtje Gaastra. [Leeuwarden].*
2. *Elisabeth Kuiper,* geb. Oldeholtwolde 18 okt. 1875, † 5 dec. 1943, tr. *Thomas Wiersma,* landbouwer, † 7 jan. 1911.
3. *Siebrigje Kuiper,* geb. Oldeboorn 10 april 1877, † Wolvega 28 dec. 1939, tr. Weststellingwerf 27 jan. 1917 *Jelle de Haan,* geb. Nijlamer 9 febr. 1868, veehouder, † Wolvega 21 jan. 1940, zn. van *Thomas Jelles de Haan* en *Trijntje Groen.*
4. *Sijke Kuiper,* geb. Oldeboorn 29 nov. 1879, † Wommels 29 sept. 1915.
5. *Cornelia Kuiper,* geb. Oldeboorn 13 april 1881, † Bolsward 23 juli 1953, tr. ald. 5 nov. 1910 *Jarig Goinga,* geb. Schraard 5 april 1887, werkman, zn. van *Lolle Jarigs Goinga* en *Sijtske Jans Postma. [*Bolsward].
6. *Simon,* volgt IXm.
7. *Willemke Kuiper,* geb. Oldeboorn 6 april 1887, † Wommels 24 nov. 1914, tr. Hennaarderadeel 13 mei 1914 *Jan Fopma,* geb. Wommels 11 febr. 1890, arbeider, † Wommels 30 april 1943, zn. van *Fopke Jans Fopma* en *Jantje Siezes Walstra;* hij hertr. Rotterdam 23 mei 19 17 *Pieternella Verduin.*
8. *Janke Kuiper,* geb. Oldeboorn 3 juli 1890, tr. Hennaarderadeel 5 mei 1920 *Thijs* ***Haanstra,*** geb. Garijp 7 dec. 1888, bakker te Duurswolde, † Drachten 9 febr. 1954, zn. van *Hans Thijsses Haanstra* en *Antje Andries Teijema. [*Bolsward].
9. *Willem,* volgt IXn.

IXm. *Simon Kuiper,* geb. Oldeboorn 21 jan. 1884, arbeider, † Wommels 9 dec. 1918, tr. Hennaarderadeel 22 mei 1915 *Klaaske Schilt,* geb. Wommels 13 febr. 1886, dr. van *Marius Schilt* en *Fokjen van der Molen.* [Wommels].

Uit dit huwelijk:

Fokjen Kuiper, geb. Wommels 6 febr. 1917, tr. Hennaarderadeel 12 nov. 1954 *Albert Hoekstra,* geb. Bolsward 11 juni 1907, fabrieksarbeider, zn. van *Auke Hoekstra* en *Reitje van der Woude.* [Wommels].

IXn. *Willem Kuiper,* geb. Oldeboorn 13 dec. 189 1, veehouder, † Britswerd 24 maart 1937, tr. Hennaarderadeel 12 mei 1923 *Oentje Faber,* geb. Lutkewierum 11 mei 1888, † Weidum 3 maart 1959, dr. van ***Abe Oenes Faber*** en *Freerkje Jacobs Sipkema.*

Uit dit huwelijk:

Freerkje Kuiper, geb. Lutkewierum 4 juni 1924, tr. Baarderadeel 3 mei 1950 *Riemer Eeltje Dijkstra,* geb. Beers 3 aug. 1923, rijwielhersteller, zn. van *Ale Dijkstra* en *Tietje Dijkstra. [Leeuwarden].*

Door het overlijden van Ds. ***Frederik Kuiper*** (Ned. Patr. IXc, 3, pag. 225) te Krommenie op 7 maart 1974 is een einde gekomen aan een periode van 185 jaar, dat het geslacht *Kuiper* — met uitzondering van één korte periode (1813-1819) — bij voortduring Doopsgezinde predikanten heeft voortgebracht. Sedert 1789 hebben vijf generaties deze onder de Nederlandse Doopsgezinden waarschijnlijk ongeëvenaarde prestatie geleverd.

MR. O. SCHUTTE.

Muntendam

De stamreeks van de in de 52ste jaargang van Nederland's Patriciaat (1966) verschenen genealogie *Muntendam* vangt aan met *Jacobus Jansz. Muntendam,* geb. omstreeks 1625, volgens De Navorscher, jaargang 1886, blz. 51, genoemd naar zijn geboorteplaats Muntendam, gelegen onder Zuidbroek (Gron.).

Een omvangrijke, aanvankelijk alleen in de provincie Groningen voorkomende familie *Muntendam zou* — althans volgens de aantekeningen van Ds. *Stephanus Muntendam* (1757—1849), samensteller van de oudst bewaard gebleven stamboom — afstammen van een broer van genoemde *Jacobus Jansz. Muntendam.* Hiertoe zouden dan vermoedelijk behoren o.a. *Jan* ***Egberts Muntendam*** (1670—1742), koopman te Wedde (die overigens een ander wapen voerde dan het merk van de hier behandelde familie, namelijk: gedeeld; 1 een merk: 11 doorsneden: a. een boom; b. drie klaverbladen; zie Gruoninga 1976, 95); verder enkele scheepskapiteins te Veendam: *Jan Jans Muntendam* (1813—1867), diens zoon *Jan* (1843-1879) en kleinzoon Dr. *Jan Hendrik* (1878—1955), doct. dent. surg.; enige binnenhuisarchitecten: *Jan Alberts Muntendam* (1882-1932) en diens zoon *Pieter* (geb. 1915) en tenslotte een groot aantal landbouwers, winkeliers en zeevarenden met de naam Muntendam in Groningen en Friesland. Het is echter niet bewezen dat al deze naamdragers samenhangen met het in Nederland's Patriciaat behandelde geslacht ***Muntendam.*** Er kan evengoed sprake zijn van één of meer families die oorspronkelijk — evenals *Jacobus Jansz.* — hun achternaam hebben ontleend aan de plaats Muntendam, zonder direct aanwijsbare onderlinge verwantschap.

Bij wijze van aanvulling volgt hieronder een uitwerking van de generaties I-III van de familie *Muntendam* in het Nederland's Patriciaat:

1. *Jacobus Jansz. Muntendam,* geb. vermoedelijk te Muntendam omstreeks 1625, woonde ten tijde van zijn eerste huwelijk te Groningen, in 1659 in de Korte Smeesteeg te Utrecht, daarna als messemaker te Harlingen, vertrok in 1691 naar Rotterdam, waar hij ouderling was van de Herv. gemeente en nog in 1722 woonachtig was, tr. le Groningen 18 april 1654 *Catrina Bartels;* tr. 2e Utrecht (Jac. k.) 12 april 1659 *Johanna (Janneke) van Asperen,*

geb. Utrecht, † vermoedelijk te Rotterdam, dr. van ***Gerrif*** en *Aeltje* ***Jans.***

Uit het eerste huwelijk:

1. ***Hesfer Muntendam,*** ged. Groningen 14 maart 1655.
2. ***Jacobus Munfendam,*** ged. Groningen 11 jan. 1657.

Uit het tweede huwelijk:

3. Ds. ***Johannes Munfendam,*** geb. (niet te Harlingen) gedoopt in 1660, student te Groningen 22 jan. 1683 (Harlinga Frisius), student te Utrecht (acad. getuigschr. 10 juni 1685), predikant te Wervershoof 1686, Voorburg 1688 en Rotterdam 1691-1697, † Rotterdam 14 april, begr. aldaar 18 april 1698.
4. Ds. ***Jacobus Munfendam,*** tweeling met de voorgaande, acad. getuigschr. Utrecht 27 juni 1685; verder niets bekend.
5. ***Hendrik Munfendam,*** ged. Harlingen 27 nov. 1661, jong †.
6. ***Gerardus,*** volgt II a.
7. *Aeltje* ***Munfendam,*** ged. Harlingen (Westerkerk) tussen 7 febr. en 8 april 1666.
8. *Daniel* ***Munfendam,*** ged. Harlingen 22 sept. 1669.
9. ***Nafhanael Munfendam,*** geb. Harlingen 31 dec. 1671.
10. ***Abraham Muntendam,*** ged. Harlingen 26 dec. 1673, † vóór 1675.
11. ***Abraham,*** volgt IIb.
12. (12, 13 en 14 zijn een drieling) ***Jusfus,*** volgt IIc.
13. ***Marfha Munfendam,*** ged. Harlingen 11 aug. 1677.
14. ***Maria Munfendam,*** ged. Harlingen 11 aug. 1677.

IIa. ***Gerardus Muntendam,*** ged. Harlingen 7 dec. 1662, poorter te Utrecht (thes. rek. 1688/'89), boekdrukker aldaar, vertaalde o.a. uit het Engels de Reis van Aleppo naar Jerusalem van H. Manndrell (uitg. Van Poolsum, 1713, 2e dr.), † Utrecht 24 maart, begr. aldaar (Buurk.) 31 maart 1710; tr. Utrecht (Jacobik.) 16 april 1688 *Catharina van's* ***Heerenbergh,*** ged. Utrecht (Jacobik.) 4 maart 1658, begr. aldaar 5 maart 1742, dr. van ***Ansem en Anna van Boffeycken.***

Uit dit huwelijk:

1. ***Johanna Munfendam,*** ged. Utrecht (Domk.) 10 febr. 1688, † Utrecht 12 okt., begr. aldaar (Jacobik.) 18 okt. 1759, tr. Utrecht (Cath. K.) 15 juni 1717 ***Stephanus Uyf den Bongerf (Uyf ten Bongaardfs, Uyttenboogaart).***
2. ***Jacobus Munfendam,*** geb. Utrecht 20 maart. ged. aldaar (Jacobik.) 21 maart 1689, vertrok op 8 juni 1708 naar Londen (laatste brief gedateerd 31 jan. 1719 uit Shrewsbury), † na 1719 in Engeland (nalatende één dochter).
3. ***Ancem Munfendam,*** ged. Utrecht (Cath.k.) 12 aug. 1690, † aldaar 22 aug. 1691.
4. ***Ancelmus Munfendam,*** ged. Utrecht (Jacobik.) 26 nov. 1691, boekdrukker aldaar, 'eerst in de Boterstraat, later op de Steenweg, drukte o.a. de Utrechtse Courant, † Utrecht 2 juli 1760, tr. aldaar (Cath.k.) 1 april 1721 ***Elisabeth van der Swalme (Swaalmen, Swaluwe),*** † Utrecht 13 okt. 1773 dr. van ***Fries Jacobse,*** commies over de werken van de Staten van Utrecht, en ***Mefje Harmens van Rhijn,*** en wed. van ***Johan (van) Baa(c) k.***

5. ***Anna Cornelia Munfendam,*** ged. Utrecht (Jacobik.) 9 april 1693, † aldaar 2 okt. 1776, tr. le ***Wilhelmus Stouw,*** ged. Utrecht (Luth. K.) 13 mei 1697, zn. van ***Johan*** en ***Anna Margarefha Camphove*** (hun zoon *Joan* ***Sfouw*** was erfhuismeester te Utrecht en bekend gelegenheidsdichter); tr. 2e Utrecht (Nic.k.) 26 dec. 1736 ***Samuel van Fockenberg,*** ged. aldaar (Domk.) 28 maart 1714, goud- en zilversmid te Utrecht, keurmeester van het goudsmedengilde aldaar, begr. Utrecht 1 nov. 1789, zn. van ***Andries Hendrik,*** goud- en zilversmid te Utrecht, keurmeester van het goudsmedengilde aldaar, en ***Margrifha van Sfuym.***
6. ***Johannes Munfendam,*** geb. Utrecht 1 april 1695, wijnkoper te Alkmaar, begr. aldaar (Gr.k.) 8 mei 1741, tr. Alkmaar 20 april 1721 ***Maarfje Karssen,*** ged. aldaar 28 maart 1688, begr. Alkmaar (Gr.k.) 6 april 1745, dr. van ***Thomas Willemsz. Kars*** en ***Maarfje*** *Jacobs,* en wed. le van ***Anfhony*** *Pothoff* en 2e van *Barent Wijnhols(t).*
7. ***Pieter Munfendam*** (voor hem en zijn nageslacht zie Nederl. Patr., jrg. 1966, blz. 289-303).
8. *Aletta* ***Muntendam,*** geb. Utrecht 16 juli, ged. aldaar (Buurk.) 24 juli 1698, † Utrecht 24 febr. 1760.
9. ***Sara Munfendam,*** geb. Utrecht 16 april, ged. aldaar (Buurk.) 21 april 1700, † Utrecht 3 april 1724.

IIb. Dr. ***Abraham Munfendam,*** geb. Harlingen 10 febr. 1675, med. doct., (diss. inaug. De Dysenteria, Traj. a. R. 1702), geneesheer te Rotterdam en brandmeester 9de wijk aldaar (1710), † Rotterdam 22 april, begr. aldaar (P.k.) 27 april 1730, tr. Rotterdam (Ger.k.) 15 juli 1704 ***Maria Vogels,*** ged. aldaar (Ger.k.) 30 sept. 1671, † Vlaardingen 16 juli, begr. Rotterdam (P.k.) 21 juli 1741, dr. van ***Zsaac*** en ***Elisabefh Willems.***

Uit dit huwelijk:

1. Jong gestorven kind, begr. Rotterdam (W.k.) 18 april 1705.
2. ***Johanna Maria Munfendam,*** ged. Rotterdam (Ger.k.) 19 okt. 1706, † na 1750, tr. Rotterdam (Ger.k.) 1 mei 1735 (ondertr. Vlaardingen 16 april) Ds. ***Johannes Wilhelmus Ruisch,*** geb. Herborn 25 nov. 1704, predikant te 's-Heerenhoek, 's-Heer Arendskerke, Alblasserdam, Naarden en laatstelijk te Vlaardingen, † Vlaardingen 16 mei, begr. aldaar 22 mei 1738, zn. van Ds. *Daniel* ***Lodewijk Ruisch,*** preceptor Latijnse school te Herborn, predikant te Okkersdorf, vervolgens rector te Borculo en laatstelijk te Elburg, en ***Cecilia Hillegonda Wilhelmius*** (dr. van Prof. Dr. ***Wilhelmus*** *Wilhelmius,* theol. prof. te Leiden, † 1677).

   Uit dit huwelijk een kleine tak ***Ruysch Munfendam,*** afstammend van hun zoon Ds. ***Abraham Ruysch Munfendam,*** ged. Vlaardingen 4 maart 1736, predikant te Axel, † aldaar 23 aug. 1779, tr. ***Clara Hoog*** (zie Nederl. Patr. 48, blz. 152).
3. ***Abraham Munfendam,*** ged. Rotterdam (Ger.k.) 12 mei 1713, jong †.
4. ***Sara Jacoba Munfendam,*** ged. Rotterdam (Ger.k.) 28 juli 1717, begr. aldaar (P.k.) 2 juni 1718.

IIc. Ds. ***Jusfus Munfendam,*** ged. Harlingen 11 aug. 1677,

student te Leiden 10 sept. 1697, candidaat te Spijkenisse 1704, predikant te Goedereede 1705, Kampen 1708 en Rotterdam 1722-1738, schrijver van enige theol. verhandelingen, † Rotterdam 20 juli, begr. aldaar (Ger.k.) 24 juli 1738, tr. Goedereede 20 okt. 1704 *Petronelle Winter*, van Amsterdam, begr. Rotterdam (Ger.k.) 9 april 1764.

Uit dit huwelijk:

1. *Janneke Muntendam*, ged. Goedereede 9 okt. 1705, begr. Rotterdam 4 okt. 1728.
2. *Aleyda Muntendam*, ged. Goedereede 22 jan. 1708, † Kampen (8 maanden oud).

DR. D. J. H. VAN ELDEN.

Prime.

In jaargang 55 (1969) van Nederland's Patriciaat is het belangrijkste gedeelte van de genealogie van één van de geslachten *Prince* te Gouda afgedrukt. Aangezien in Gouda veel personen leefden met namen als *(de) Prins, Prinssen, Prince* enz., maar deze niet bewijsbaar tot één geslacht behoren, lijkt het mij nuttig hier een verantwoording te geven van de aanvullende gegevens op het in Nederland's Patriciaat gepubliceerde geslacht, zij het dat de gegevens van na 1900 niet volledig zijn uitgewerkt.

1. *Claes Jansz. Prins(en)*, geb. Gouda, begr. ald. 8 april 1680, tr. le Gouda 28 juli 1647 *Grietje Jans*, geb. ald., begr. Gouda 31 dec. 1668; tr. 2e Gouda 14 dec. 1670 *Annichje Jans*, geb. ald., wede.; zij hertr. Gouda 1 okt. 1684 *Cornelis Cornelissen van de Wittenrave*, wedr..

   28 nov. 1670 verklaart Claes *Jansz.* Prins, weduwnaar van *Grietie Juns*, dat zijn kinderen *Roeloff*, 21 jaar, *Marrichie*, 14 jaar, en *Annichie Claes*, 12 jaar, bij meerderjarigheid *f* 1,10.— zullen krijgen; voogden zijn Cornelis Jans en *Herman Pieters Sterre*. (G.A. Gouda, Weeskamer 16, 134 vo.)

   15 sept. 1684 verklaart *Annege Jans*, weduwe van *Claes Prinsen*, dat haar kinderen *Jan*, 11 jaar, en *Arien Claes*, 9 jaar, bij meerderjarigheid 30 st. zullen krijgen; voogden zijn *Dulf Hendricx* en *Barent Janss*. (Id. 17, 140 vo.)

   Uit het eerste huwelijk:

   1. *Roelof*, volgt 11.
   2. *Marrichie Claess Prinsen*, geb. Gouda 1655/'6, † na 25 juli 1683.
   3. *Annichie Claes Prinsse*, geb. Gouda 1657/'8, † aang. ald. 17 juni 1728, tr. le Gouda 11 febr. 1680 Job *Hendricksen Rogier*, geb. ald.; tr. 2e Gouda 8 dec. 1686 *Jan Gerritse Kunst*, geb. ald., † aang. Gouda 10 jan. 1711 ?; tr. 3e Gouda 19 sept. 1717 *Jan Broeckman*, wedr. van *Marijtje Hendriks*.

   Uit het tweede huwelijk:

   4. *Jan Claessen Prins*, geb. Gouda 1672/'3, tr. ald. 11 nov. 1691 *Krijntje Cornelis*, † vóór 16 maart 1696.

      16 maart 1696 verklaart *Jan Claasz. Prins*, weduwnaar van *Crijntie Cornelis*, dat zijn kind Claes *Jansz. Prins*, 3 jaar, bij meerderjarigheid *f* 3.3.— zal krijgen; voogden zijn *Roelof Prins* en *Jan Carbough*. (G.A. Gouda, Weeskamer 18, 37 vo.)

      Uit dit huwelijk:

      1. *Claas Jansz. Prins*, geb. Gouda 1692/'3, tr. ald. 8 okt. 1719 *Neeltje Dammes Bruijnswijk*, geb. Gouda.

         Uit dit huwelijk:

         Anna Prinsse, ged. Gouda 10 juli 1720, (doopgetuige Anna Prinsse), † aang. ald. 13 juli 1720.

      2. *Cornelis Prinsse*, ged. Gouda 22 aug. 1694 (doopgetuige Aeltie Jans), † vóór 16 maart 1696.

   5. *Arien Claasse Prinssen*, geb. Gouda 1674/'5, † aang. ald. 22 nov. 1732, tr. le Gouda 3 okt. 1700 *Cornelia Hendrikse Sam*, geb. ald.; tr. 2e Gouda 22 juli 1708 *Cornelia Hendriks Nieuwenhuysen*, geb. ald..

      Uit het tweede huwelijk:

      1. *Aalletta Prins*, ged. Gouda 21 aug. 1709, † aang. ald. 14 dec. 1748, tr. Gouda 25 sept. 1736 *Meijndert (de) Fijn(e)*, geb. 's-Gravenhage, † vóór 14 dec. 1748.
      2. *Anna Princen*, ged. Gouda 13 jan. 1712 (doopgetuige Anna Jans), tr. (ondertr. ald. *20* sept. 1733) *Michiel Verbeek*, geb. Gouda.
      3. *Hendrik Prins*, ged. Gouda 15 okt. 1713 (doopgetuige Trijntje Hendriks), † aang. ald. 13 nov. 1713.

II. *Roelof Claes Prins, geb.* Gouda 1648/'9, † aang. ald. 23 sept. 1701, tr. Gouda 19 juni 1672 *Weyntje Elberts*, geb. ald., † aang. Gouda 13 april 1711.

Uit dit huwelijk:

1. *Elbert Roelen Prins*, ged. Gouda 30 nov. 1672 (doopgetuige Marrychien Jans).
2. *Elbert Roelen Prins*, ged. Gouda 12 mei 1674 (doopgetuige Marrychyen Claes).
3. *Claes*, volgt 111.
4. *Aldert Roelen Prins*, ged. Gouda 11 april 1678 (doopgetuige Annijchye Claes).
5. *Jan Roelen Prins*, ged. Gouda 25 febr. 1680 (doopgetuige Grietie Jans).
6. *Grietie Roelen Prins*, ged. Gouda 25 juli 1683 (doopgetuigen Marrige Klaes en Ruth Henderickx), † na 21 jan. 1707.

III. *Nicolaas Roelen de Prins*, ged. Gouda 10 maart 1676 (doopgetuige Marytye Claes), † vóór 18 dec. 1711, tr. Gouda 17 nov. 1697 *Jannetje Jans van Malen*, ged. Rem.) ald. 12 febr. 1676, † aang. Gouda 27 dec. 1752, dr. van *Jan Benjaminsen van Maale* en *Jacomijntje lans; zij* hertr. (ondertr. Gouda 3 april 1712) *Albert Gijsbertse van den Uijttendijk*, wedr. van *Jannetje Teunis van Helseling*.

18 dec. 1711 verklaart *Jannetie Jans van* Malen, weduwe van *Claes Roelands de Prins*, dat haar kinderen *Jan*, 8 jaar, en *Roeland Claeszn.*, 5 jaar, bij meerderjarigheid *f* 2.10.— zullen krijgen; voogden zijn *Ruth Hendricksz.* en *Cornelis Vensbeecq*. (G.A. Gouda, Weeskamer 18, 263).

Uit dit huwelijk:

1. Kind, † aang. Gouda 14 nov. 1698.
2. Kind, † aang. Gouda 15 okt. 1699.
3. *Roel Claes de Prins*, ged. Gouda 29 dec. 1700 (doopgetuige Jannetje Jans).
4. *Jan, volgt* IV.

5. *Mijntie* ***Claes de Prins,*** ged. Gouda 29 juli 1705 (doopgetuige Grietje Roele), † aang. ald. 1 aug. 1705.
6. ***Roelant (Roele, Roelof) de Prins,*** ged. Gouda 21 jan. 1707 (doopgetuige Grietie Roele), † vóór 18 febr. 1772, tr. Gouda 30 aug. 1739 ***Sara van den Uijtterdijk,*** geb. 1706/'7, † aang. Gouda 18 febr. 1772, dr. van ***Albert*** *Gijsbertse* ***van den*** *Uijtterdijk* en *Jannetje* ***Teunis van Helseling.***
7. *Mijntie* ***Claes de Prins,*** ged. Gouda 13 mei 1708 (doopgetuige Annetie Claas), † aang. ald. 25 aug. 1710.

IV. ***Jan Claasen Prinse,*** ged. Gouda 5 sept. 1703 (doopgetuige Grietie Roele), † aang. ald. 3 april 1749, tr. Gouda 19 aug. 1731 ***Grietje Fijn(e),*** ged. ald. 21 juli 1709 (doopgetuige Marva Fijn), † aang. Gouda 7 juli 1739, dr. van ***Jan Willems Fijn*** en ***Cornelia Jans*** *Vertoor);* tr. 2e Gouda 11 okt. 1739 *Gerritje* ***van den*** *Uijtterdijk,* geb. 1705/'6, † aang. Gouda 24 maart 1763, dr. van ***Albert*** *Gijsbertse* ***van den*** *Uijtterdijk* en *Jannetje* ***Teunis van*** *Helseling.*

25 sept. 1739 verklaart ***Jan Claesz. Prins,*** weduwnaar van ***Grietje Fijn, dat*** zijn kinderen Jannegie, 7 ***jaar, Jan,*** 5 jaar, en *Claes,* 3 jaar, bij meerderjarigheid *f* 2.10.— zullen krijgen; voogden zijn *Gijsbert van den Uijtterdijck* en ***Roelof de Prins.***

Uit het eerste huwelijk:

1. *Jannetje* ***Prinse,*** ged. Gouda ***25*** april 1732, tr. ald. 29 okt. 1758 ***Jan*** *Kleijnenburg,* ged. Gouda 27 febr. 1728, † aang. ald. 29 mei 1770, zn. van ***Arie Cornelis Kleijnenburg*** en *Geertje* ***Jans van der Velse*** en wedr. van *Jannetje Verhart.*
2. ***Jan,*** volgt V.
3. ***Klaas Prinse,*** ged. Gouda 2 dec. 1735, † aang. ald. 2 nov. 1789.
4. ***Cornelia Prinse,*** ged. Gouda 31 juli 1737, † aang. ald. 2 sept. 1738.

Uit het tweede huwelijk (6, 8 of 9 † aang. Gouda 25 febr. 1747 en 27 mei 1749):

5. *Janna* ***Prinse,*** ged. Gouda 27 okt. 1740, † aang. ald. 3 aug. 1740.
6. *Aalbert* ***Prinse,*** ged. Gouda 28 febr. 1742.
7. *Roelant* ***Prinse,*** ged. Gouda 2 okt. 1743, † aang. ald. 19 jan. 1786, tr. Gouda 15 mei 1769 ***Catharina de Ridder,*** ged. ald. 2 okt. 1740, † aang. Gouda 7 okt. 1791, dr. van ***Gerrit de Ridder*** en ***Maria van Dabelen.***

   Uit dit huwelijk:

   1. ***Gerrigje Prinse,*** ged. Gouda 1 febr. 1771.
   2. ***Jan Prinse,*** ged. Gouda 5 nov. 1773, † aang. ald. 13 dec. 1773.
   3. ***Maria Prinse,*** ged. Gouda 17 nov. 1776,
   4. *Janna* ***Prinse,*** ged. Gouda 22 okt. 1783.
8. *Evert* ***Prinse,*** ged. Gouda 6 nov. 1746.
9. *Janna* ***Prinse,*** tweel. met voorg., ged. Gouda 6 nov. 1746.

V. ***Jan Prince,*** ged. Gouda 27 nov. 1733, grossier in wijnen en sterke drank, tapper en slijter ald., † Gouda 12 april, aang. ald. 18 april 1786, tr. Gouda 27 febr. 1757 *Cornelia* ***Vis,*** ged. ald. 8 sept. 1734, † aang. Gouda 23 nov. 1784, dr. van ***Jan Vis*** en ***Chila*** *Weeldenburg.*

24 mei 1'789 treden ***Grietje*** *Prince,* meerderjarige jonge dochter, ***Jan*** *Jansen,* echtgenoot van *Annigje* ***van der*** *Giesen,* weduwe van ***Jan*** *Prince* (hun mutueel testament voor not. Fred. van Breda 13 april 1786) als voogdes over haar twee kinderen, *Gila Prince,* meerderjarige jonge dochter, ***Willem*** van ***den.*** *Uytterdijk* en der ***Want als*** voogden (benoemd door de magistraat 15 april 1786) over ***Gerrit,*** *Cornelis* en ***Pieter*** *Prince,* op als erfgenamen van hun ouders ***Jan*** *Prince* en *Cornelia* ***Vis,*** † resp. 12 jan. 1786 en in dec. 1784. krachtens hun mutueel- testament van 26 okt. 1764. De boedel bestaat uit: huizen en erven aan de Groeneweg in de dubbele Buurt (*f* 150), in de Vogelensangh (*f* 200), aan de zuidzijde van de Cappenaarsteeg (*f* 130). aan de oostzijde van de Kleyweg (*f* 200 en *f* 25 huur), idem (*f* 200 en *f* 37 huur), aan de Nieuwe Haven (*f* 125 en *f* 39 huur), aan de noordzijde van de Nieuwe Haven (*f* 435 en *f* 12.15 huur), idem (vier, tesamen *f* 120), idem (vier, tesamen *f* 160), idem (*f* 150), aan de zuidzijde van de Nieuwe Haven (kamer of woning: *f* 40), idem (*f* 60), aan de westzijde van de Vrouwensteeg (twee, tesamen *f* 200), aan de Vrouwensteeg (*f* 50), aan de westzijde van de Vrouwensteeg (f 30), aan de Vrouwensteeg (*f* 60), idem (*f* 50), aan de oostzijde van de Vrouwensteeg (*f* 500), idem (*f* 80), aan de Vrouwensteeg (negen, tesamen *f* 60), aan het Agnietenklooster (*f* 10), aan de noordzijde van de Komijnsteeg (*f* 300), in de Komijnsteeg (*f* 160), in de Candeelsteeg (f 36), aan de Reguliersvest (*f* 125), aan de oostzijde van de Vuylsteeg (130 en huur f 32), op de stadsveste (schuur: f 50), aan de Bleeckercingel (*f* 400), uitkeringen (f 150 en *f* 47,2), contanten (*f* 425), goud en zilver (*f* 60.6), goederen tot de sliiterij behorende (*f* 1073.6), vaartuigen (*f* 358), kleren en linnen (f 656. 6), inschulden (*f* 276); in totaal f 7403.8: lasten *f* 2966.9.12; blijft over te verdelen *f* 4436.18.4, waarvan- ieder een zesde deel of f 739.9.12 (Gouda, not. Pierson nr. 43, fo. 209).

Uit dit huwelijk:

1. Kind, † aang. Gouda 6 mei 1758.
2. ***Grietje Prince,*** ged. Gouda 29 nov. 1758, † ald. 18 sept. 1826, tr. Gouda 25 juli 1790 *Jacobus* ***van*** *Eijsden,* ged. Dordrecht 29 juni 1765, mr. timmerman te Gouda, † ald. 9 febr. 1836, zoon van ***Maria van Eijsden.***
3. ***Jan,*** volgt VIa.
4. ***Chila (Giela) Prince,*** ged. Gouda 15 jan. 1764, † ald. 25 febr. 1835, tr. Gouda 12 juli 1789 ***Teunis*** *Hoogenboom,* ged. ald. 20 maart 1761, schipper en winkelier te Gouda, † ald. 19 maart 1838, zn. van ***Dirk*** *Hoogenboom* en ***Trijntje*** *Hooggeboren.*
5. ***Gerrit Prince,*** ged. Gouda 15 dec. 1765, † aang. ald. 5 juni 1766.
6. ***Gerrit,*** volgt VIc.
7. ***Marrigje Prince,*** ged. Gouda 6 mei 1770, † aang. ald. 21 juli 1770.
8. Kind, † aang. Gouda 21 juli 1772.
9. ***Cornelis*** *Prince* (zie Ned. Patr. sub VI) .
10. ***Pieter Prince*** (zie Ned. Patr. sub V, 6).
11. ***Nicolaas Prince,*** ged. Gouda 2 april 1779, † aang. ald. 9 maart 1781.

VIa. ***Jan Prince,*** ged. Gouda 30 april 1761, † aang. ald. 8 mei 1786, tr. Gouda 17 febr. 1784 *Annigje* ***van der*** *Giesen,* ged. Oudewater 23 maart 1763, † Gouda 15 nov. 1838, dr. van ***Arie van der Giesen*** en ***Trijntje Hendriks Hogervorst:*** zij hertr. Gouda 12 aug. 1787 ***Jan Jansen*** en tr. 3e Gouda 28 mei 1813 ***Willem van der Ben,*** wedr. van ***Clara Brem.***

Uit dit huwelijk:

1. *Jan,* volgt VIIa.
2. *Ari Jan Prince,* ged. Gouda 21 mei 1786, † aang. ald. 29 mei 1789.

VIIa. *Jan Prince,* ged. Gouda 31 mei 1784, kleermaker, † Gouda 12 maart 1844, tr. ald. 1 juni 1806 *Johanna van der Ben,* ged. Gouda 7 juni 1786, stadsvroedvrouw, † Gouda 10 febr. 1848, dr. van *Willem van der Ben* en *Clara Brem; zij* hertr. Gouda 13 mei 1846 *Chrisfiaan Blom,* wedr. van *Lijsbefh van der Graaf.*

Uit dit huwelijk:

1. *Annigje Prinse* of *Prince,* geb. Gouda 18 mei, ged. ald. *20* mei 1807, † Gouda 5 aug. 1849, tr. ald. 3 okt. 1827 *Karel Schuling,* geb. Gouda 10 febr., ged. ald. 16 febr. 1806, winkelier, brugwachter, † Gouda 8 mei 1871, zn. van *Willem Schuling,* koopman, en *Maria Versluis;* hij hert. Gouda 7 febr. 1850 *Maria Spek.*
2. *Willem,* volgt VIIIa.
3. *Clara Prince,* geb. Gouda 19 sept. 1812, † ald. 14 maart 1813.
4. *Claarfje Prince,* geb. Gouda 21 jan. 1814, † ald. 21 juni 1814.
5. *Clara Prince,* geb. Gouda 30 juni 1817, † ald. 21 aug. 1817.
6. *Jan Prince,* geb. Gouda 9 nov. 1818, † ald. 27 dec. 1'818.
7. *Jan Prince,* geb. Gouda 16 juni 1820, † ald. 24 aug. 1820.
8. *Jan Prince,* geb. Gouda 8 febr. 1822, † ald. 7 aug. 1844.
9. *Trijntje Prince,* geb. Gouda 26 mei 1825, † ald. 1 sept. 1825.

VIIIa. *Willem Prince,* geb. Gouda 8 juni, ged. ald. 12 juni 1810, kamerbehanger, koster van de Kleine kerk 1850, stadsomroeper 1852, sergeant dd. Schutterij (1848-51) , vaandeldrager-bestuurslid Ver. ,,Metalen Kruis" afd. Gouda en omstreken, opgericht 14 nov. 1853 (1873—77), drager Metalen Kruis, tr. le Gouda 6 febr. 1833 *Jannigie van Tuijl,* geb. Woerden 26 jan. 1806, † Gouda 11 nov. 1855, dr. van *Klaas van Tuijl,* schippersknecht en *Willemijntje van Hofwegen,* kraamverwaarster; tr. 2e Gouda 6 aug. 1856 *Johanna de Heus,* geb. Schalkwijk 1811/'2, dr. van *Jan de Heus* en *Wilhelmina de Wit.*

Uit het eerste huwelijk:

1. *Johanna Wiliemina Prince,* geb. Gouda 25 okt. 1833, tr. Gouda 29 okt. 1856 *Cornelis de Koning,* geb. ald. 15 mei 1832, boekdrukkersgezel, zn. van *Cornelis de Koning* en *Johanna van der (de) Graaf.*
2. *Nicolaas,* volgt IXa.
3. *Jan,* volgt IXb.
4. *Willem Prince,* geb. Gouda 10 maart 1842.
5. *Willemina Margriefa Prince,* geb. Gouda 5 april 1845, † ald. 14 mei 1845.
6. *Wilhelmina Margretha Prince,* geb. Gouda 16 april 1846, † ald. 20 juni 1846.
7. *Karel Prince, geb.* Gouda 18 april 1847, † ald. 8 mei 1847.

8. *Gerardus Prince,* tweel. met voorg., geb. Gouda 18 april 1847, † ald. 1 mei 1847.

IXa. *Nicolaas Prince, geb.* Gouda 1 dec. 1836, bediende, † na 13 aug. 1879, tr. 's-Gravenhage 31 mei 1871 *Maria Cafharina Josepha Alida Weijfze,* geb. ald. 27 mei 1848, † na 13 aug. 1879, dr. van *Johannes Hendricus Weijtze,* schilder, en *Cornelia van Weelde(n).*

Uit dit huwelijk:

1. *Wilhelmus,* volgt Xa.
2. *Henrieffe Elisabefh Prince,* geb. 's-Gravenhage 26 sept. 1874, † Rotterdam 11 juli 1940, tr. ald. 16 sept. 1902 *Johannes Finsenfus Tiene,* geb. Oude Tonge 20 sept. 1864, eerder gehuwd geweest met *Henrieffe van der Gevel.*
3. *Maria Cafharina Josepha Alida Prince,* geb. 's-Gravenhage 23 okt. 1876.
4. *Elisa Johanna Hendrika Cornelia Prince,* geb. 's-Gravenhage 29 sept. 1878, † ald. 23 jan. 1944, tr. Rotterdam 28 mei 1903 *Petrus Marinus van der Vos,* geb. ald. 9 juni 1874, † Rotterdam 14 mei 1930, eerder gehuwd geweest.

Xa. *Wilhelmus Prince,* geb. 's-Gravenhage 16 aug. 1872, † Rotterdam 30 aug. 1934, tr. *A. van Selm.*

Uit dit huwelijk:

1. *J. G.,* volgt XIa.
2. *I.* C. *Prince,* tr. *B. Fris.*

XIa. *J. G. Prince,* tr. C. *M. Maters.*

Uit dit huwelijk:

1. Kind, geb. vóór 1935.

IXb. *Jan Prince,* geb. Gouda 5 okt. 1839, kantoorbediende, tr. Gorinchem 29 mei 1873 *Piefernella de Winfer,* geb. ald. 24 nov. 1844, dr. van *Jan de Winter,* metselaar, en *Maria van Herpen.*

Uit dit huwelijk:

1. *Maria Johanna Prince, geb.* Gorinchem 21 aug. 1874, † ald. 4 okt. 1877.
2. *Jan Prince,* geb. Gorinchem 16 juni 1876.
3. Doodgeboren dochter, Gorinchem 27 okt. 1878.
4. *Jan Prince,* geb. Gorinchem 6 maart 1882, † ald. 15 juli 1882.
5. *Maria Johanna Prince,* geb. Gorinchem 6 jan. 1885, † Amsterdam 10 okt. 1945, tr. ald. 2 april 1913 *Simon Kabel,* geb. Rotterdam 30 nov. 1885, † Amsterdam 19 juni 1937.

VIc. *Gerrit Prince,* ged. Gouda 26 juli 1767, mr. metselaar ald., † Gouda 1 sept. 1813, tr. ald. 10 okt. 1790 *Pieternella van Rhoon,* ged. Gouda 15 febr. 1769, † ald. 23 febr. 1840, dr. van *Kornelis van Rhoon* en *Lijsbet Zwaneveld.*

Uit dit huwelijk:

1. *Jan,* volgt VIIc.
2. *Cornelia Prince,* ged. Gouda 14 okt. 1792, † aang. ald. 4 dec. 1793.
3. *Kornelia Prince,* ged. Gouda 5 maart 1794, † aang. ald. 7 aug. 1798.
4. *Elizabeth Prince,* geb. Gouda 24 jan., ged. ald. 27

jan 1796, pijpmaakster, † Gouda 8 mei 1858, tr. ald. 3 aug. 1836 *Adrianus Soet,* geb. Gouda 31 dec. 1797, ged. ald. 3 jan. 1798, touwspinner, † Gouda 26 febr. 1855, zn. van *Jan Soet,* scheepmakersknecht, en *Rebekka Reunis,* naaister, en wedr. van *Maria Oosterbeek.*

Haar natuurlijke kinderen:

1. Cornelia ***Prime, geb.*** Gouda 16 nov. 1823, † ald. 17 aug. 1825.
2. ***Pieternella Prince,*** geb. Gouda 3 dec. 1825, tr. Gouda 14 mei 1862 ***Dirk van Havexaaá,*** geb. ald. 1812/'3, sjouwerman, zn. van ***Hendrik van Havexaad,*** touwspinner. en ***Elisabeth*** van. ***Ruikum.***
   Haar' natuurlijke kinderen:
   1. ***Dirk Prince,*** geb. Gouda 20 juli 1852, † ald. 10 sept. 1852.
   2. ***Hendrika*** Prince, geb. Gouda 22 aug. 1855, † ald. 3 nov. 1855.
   3. ***Adrianus*** Prince, geb. Gouda 9 jan. 185'7, † ald. 1 maart 1857.
   4. ***Dirk Prime,*** geb. Gouda 1 april 1860, † ald. 7 aug. 1860.
3. *Cornelis Johannes Prince,* geb. Goude 26 aug. 1831, † ald. 24 nov. 1831.

5. *Cornelis Prinse,* geb. Gouda 3 mei, ged. ald. 5 mei 1799, metselaarsknecht, tr. Gouda 23 aug. 1826 *Willemina van der Kleij,* geb. Gouda 6 aug., ged.ald. 9 aug. 1797, dr. van *Jan van der Kleij,* pijpmakersknecht, en *Willemina van der Wal,* pijpmaakster.
6. *Cornelia Prinse,* geb. Gouda 25 aug., ged. ald. 28 aug. 1803, † Gouda 9 jan. 1853, tr. ald. 3 febr. 1830 *Stephanus de Lange,* geb. Gouda 1 maart, ged. ald, 6 maart 1805, baanspinner, pijpmaker, † Gouda 20 jan. 1875, zn. van *Jan de Lange,* pijpmakersknecht, en *Gerrigje Vermeulen,* pijpmaakster.

   Haar natuurlijke dochter:
   Margaretha Johanna Prince, geb. Gouda 13 okt. 1827, † 8 sept. 1828.
7. *Grietie Prinse,* geb. Gouda 28 mei, ged. ald. 31 mei 1809, † Gouda 28 sept. 1853, tr. ald. 16 sept. 1835 *Bartelemeus Stolwijk,* geb. Gouda 28 juli, ged. ald. 30 juli 1809, koopman, † Gouda 28 juni 1871, zn. van *Dirk Stolwijk,* arbeider, en *Susanna Breuse,* pijpmaakster: hij hertr. Gouda 22 febr. 1854 *Petronella Fijgeman.*

VIIc. *Jan* ***Prince,*** geb. Gouda 24 dec. 1790, ged. ald. 9 jan. 1791, pijpmakersknecht, † Gouda 29 aug. 1816, tr. ald. 31 maart 1815 *Margaretha van der Kindt,* ged. Gouda 7 febr. 1792, pijpmaakster, naaister, † voor 1874, dr. van *Gijsbert van der Kindt* en *Hendrika: Mulder,* pijpmaakster; zij hertr. Gouda 25 aug. 1824 *Andries van der Brem,* kleingarenfabrikeur.

Uit dit huwelijk:

Gerrit, volgt VIIIc.

VIIIc. ***Gerrit Prince,*** geb. Gouda 24 juni 1815, pijpmaker, † Gouda 14 okt. 1874, tr. ald. 8 mei 1839 *Maria Nela Bise,* geb. Gouda 25 febr. 1816, † na 1874, dr. van *Fokke Jacobs Bise,* schipper en *Martijntje Lassouw.*

Uit dit huwelijk:

Johannes, volgt IXc.

IXc. *Johannes Prince,* geb. Gouda 4 juni 1843, timmerman, † Roltterdam 22 sept. 1927, tr. *Wilhelmina Petronella Legerstee,* geb. Groesbeek 18 maart 1840, † Rotterdam 27 mei 1899, dr. van *Cornelis Legerstee* en *Gertruy van Halen.*

Uit dit huwelijk:

1. *Gerrit,* volgt Xc.
2. *Cornelis Prince,* geb. Gouda 29 aug. 1872, † Rotterdam 22 okt. 1918, tr. ald. 1 nov. 1916 *Wilhelmina Maria Ooykaas,* geb. Rotterdam 21 aug. 1870, † ald. 1 juli 1943, dr. van *Dirk Ooykaas* en *Catharina Magdalena van der Weg,* en wede. van *Jacob Muntz.*
3. *Maria Magdalena Prince,* geb. Ouderkerk aan den IJssel 4 febr. 1875, † Rotterdam 24 juni 1944.
4. *Wouter Prince,* geb. Ouderkerk aan den IJssel 24 jan. 1877, mandenmaker, † Rotterdam 23 dec. 1957,

Xc. *Gerrit Prince,* geb. Gouda 10 dec. 1870, metaalbewerker, † Rotterdam 16 nov. 1944, tr. ald. 19 juni 1895 *Adriana Elizabeth den Draak,* geb. Rotterdam 18 maart 1874, † ald. 15 juni 1935, dr. van *Adrianus den Draak,* karreman, en *Hendrika Maria Hak.*

Uit dit huwelijk:

1. *Johannes,* volgt XIc.
2. *Adrianus,* volgt XId.
3. *Adriana Elisabeth Prince,* geb. Rotterdam 2 febr. 1906, tr. le ald. 29 juni 1927 (echtsch. ingeschr. Rotterdam 14 dec. 1942) *Johannes Leendert Monster,* geb. Rotterdam 25 mei 1908, koopman, zn. van *Cornelis Monster,* metselaar, en *Pieternella Droogendijk:* hij hertr. Rotterdam 6 aug. 1947 (echtsch. ingeschr. Rotterdam 12 juli 1961) *Henrietta Christina Dijkhof, [*Rotterdam]; tr. 2e Rotterdam 27 okt. 1943 *Gerardus Christophorus Otto,* geb. Leiden 8 febr. 1910, stoffeerder, zn. van *Wilhelmus Otto,* timmerman, en *Cornelia van der Hoek. [Hendrik* Ido Ambacht].
4. *Gerrit,* volgt XIe.

XIc. *Johannes Prince,* geb. Roterdam 2 nov. 1896, metaalbewerker, tr. le Roltterdam 30 april 1919 *Elizabeth Yda Emons,* geb. ald. 16 nov. 1895, † Rotterdam 21 maart 1955, dr. van *Willem Frederik Emons,* schoenmaker, en *Anna Margaretha Beugels:* tr. 2e Rotterdam 19 maart 1958 *Margaretha Anna de Man,* geb. ald. 23 april 1917, dr. van *Leendert de Man,* loswerkman, en *Neeltje Sebastiana Barendregt. [Rotterdam]* .

Uit het eerste huwelijk:

1. *Gerrit Johannes, volgt* XIIc.
2. *Anna Margaretha Prince,* geb. Rotterdam 4 jan. 1929, tr. ald. 4 febr. 1947 *Petrus Eekman,* geb. Overschie 3 dec. 1926. [Rotterdam].
3. *Elisabeth Adriana Prince,* geb. Roltterdam 29 nov. 1931, tr. ald. 21 nov. 1956 *Leendert Theodorus Faling,* geb. Rotterdam 1 juli 1926, [Rotterdam].

XIIc. *Gerrit Johannes Prince,* geb. Rotterdam 12 april 1922, tr. Roltterdam 30 okt. 1946 *Krijntje Sudmeier,* geb. ald. 31 jan. 1922, [Rotterdam].

Uit dit huwelijk:

Marja Prince, geb. Rotterdam 17 april 1949.

XId. *Adrianus Prince,* geb. Roltterdam 29 juli 1898, agent Noord-Hollandsche Levensverz. Mij N.V. en Noorder Spaar- en Levensverz. Mij. N.V., tr. Rotterdam 21 april 1926 *Frederika Jacoba van der Gaag,* geb. ald. 19 febr.

1904, dr. van Jacobus van *der Gaag,* timmerman en meubelmaker, en *Pieternella Schröder. [Rotterdam].*

Uit dit huwelijk:

Frederika Adriana Prince, geb. Rotterdam 16 nov. 1926, tr. ald. 6 jan. 1949 *Johannes Christianus Emmerich,* geb. Rotterdam 6 mei 1916, graancontroleur, zn. van *Bernardus Emmerich,* stoffeerder, en N. N. [Rotterdam].

XIe. *Gerrit Prince,* geb. Rotterdam 4 juni 1909, schrijfmachinemonteur, tr. Rotterdam 2 sept. 1936 *Maria Alida de Haan,* geb. ald. *24* aug. 1903, dr. van *Adrianus Gerhardus de Haan,* agent van politie, en *Johanna Elisabeth Hilgersom. [Rotterdam].*

Uit dit huwelijk:

Adriana Elisabeth Prince, geb. Rotterdam 3 aug. 1940.

MR. *0.* SCHUTTE.

Van **Reenen.**

Blijkens Nederland's Adelsboek jrg. 1950 en Nederland's Patriciaat jrg. 1956 begint de stamreeks van de op uitsterven staande adellijke familie *Van Reenen* (niet-adellijke takken bloeien nog welig) met:

Dirck Jansz. van Rheenen, geb. Tiel omstreeks 1628, wijnkoper te 's-Gravenhage, hoofdman van het St. Jozef- of Timmermansgilde, kapitein van een compagnie burgers 1675 (Haags kohier, 200ste penning: aanslag £ 25 (vermogen ƒ 5.000), wonend Bewesten het Water), † Oude Mannenhuis te Rotterdam, begr. aldaar (Oosterkerk) 12 mei 1705, tr. le (ondertr. 's-Gravenhage 12 juni 1650) *Adriana Boutsma,* † in maart 1660, dr. van *Simon Taeckesz.(Taeckeboes),* mr. timmerman te 's-Gravenhage, en *Christina Adriaensdr.;* tr. 2e (ondertr. 's-Gravenhage 13 maart 1661) *Adriana van Balckenende,* geb. omstreeks 1626, † 's-Gravenhage in juli 1690, dr. van *Claes Dircxsz. van Balckenende,* mr. timmerman te 's-Gravenhage, en *Dignum Pieters* en wed. van *Paulus Pietersz. Potter,* de beroemde schilder, uit Enkhuizen (met wie ondertrouwd te 's-Gravenhage op 3 juli 1650; mutueel testament te Amsterdam op 2 febr. 1653).

Bij de boedelscheiding na de dood van *Adriana Boutsma* (Not. Arch. 's-Gravenhage nr. 323, fo. 358, d.d. 23 maart 1661) waren er uit het eerste huwelijk van *Dirck Jansz. van Rheenen* nog vier kinderen in leven, met de voornamen *Johannis, Simon, Christina* en *Engeltjen.* De beide zoons waren kennelijk vernoemd resp. naar de grootvader van vaderszijde en van moederszijde en de oudste dochter naar de grootmoeder van moederszijde. De jongste dochter *Engeltjen, zou* in theorie naar de grootmoeder van vaderszijde vernoemd kunnen zijn.

Bij een onderzoek in de doop- en trouwboeken van Tiel bleek er aldaar op 3 aug. 1622 getrouwd te zijn (ondertr. 19 juli) : *Jan Wolters, j.g.* van Tiel, en *Engelke Dirickes,* j.d. van Hees. Verder werd te Tiel (zonder opgave van de moeder of getuigen) op 23 nov. 1628 gedoopt ,,*Dirk* sone van *Jan Woltersen".* Deze laatste hertrouwde als *Jan Wouters* en als wedr. van *Engeltjen Diricks* op 15 mei 1633 te Tiel met *Marijke Huberts,* jonge dochter van Tiel.

Mogelijk is *Jan Wouters* een zoon van *Woufer Jansz.,* jonggezel van Tiel, tr. aldaar 7 jan. 1595 (ondertr. Tiel 22 dec. 1594, en tevens ondertr. te en attestatie naar Zaltbommel) *Elisabeth Heinricxdr.,* van Zaltbommel.

Wellicht kan een onderzoek in de rechterlijke archieven van Tiel hier nader bewijs leveren.

Ons medelid Jhr. Drs. M. J. van Lennep was zo vriendelijk de aandacht te vestigen op een *Wolther Jansz.,* waard in 't Wapen van Vrankrijck te Tiel, die van 5 okt. 1609 tot 3 febr. 1610 procedeert (Dingsignaat Tiel, destijds inv.nr. 48). Het wijnkoperschap van *Dirck Jansz. van Rheenen* te 's-Gravenhage maakt het wel verleidelijk om in deze Tielse herbergier zijn grootvader te zien.

JHR. MR. R. C. C. DE SAVORNIN LOHMAN.

Schonegevel.

Naar aanleiding van de door mij in Nederland's Patriciaat 1962 gepubliceerde genealogie *Schonegevel,* zijn hier misschien nog enkele opmerkingen op hun plaats, die binnen dat bestek geen plaats konden vinden, maar wel van enig belang kunnen zijn.

Allereerst wil ik daarom melding maken van de in Zuid-Afrika gevestigde familie *Schonegevel,* die ook gedeeltelijk *Cartstens Schonegevel* heet. Dit geslacht stamt in vrouwelijke lijn af van in Nederland levende *Schoonegevel's;* van deze laatste familie heb ik het volgende kunnen vinden:

Reynier Pieters Schoonegevel, geb. Amsterdam omstr. 1704 begr. aldaar 22 okt. 1773, tr. Amsterdam (stadh.) 13 april 1732 *Elisabeth Schoenmaker,* geb. aldaar omstr. 1706, begr. Amsterdam 17 okt. 1764.

Bij hun ondertrouw blijken de wederzijdse ouders overleden te zijn en wordt hij geassisteerd door Jan Voogd, zij door Magteld Leenderts.

Uit dit huwelijk:

1. *Hillegonda Schoonegevel,* geb. Amsterdam 7 jan. 1735.
2. *Pieternella Schoonegevel,* geb. Amsterdam 18 nov. 1741, ged. (Doopsgez.) aldaar 17 febr. 1760, begr. Amsterdam 18 april 1804, tr. aldaar 20 maart 1768 *Cornelis Carstens,* zie hieronder.

Over het geslacht *Carstens,* later *Carstens Scho(o)negevel,* ten slotte *Schonegevel* is mij het volgende bekend, wat het Zuidafrikaanse deel betreft ontleend aan aantekeningen enz., die Dr. C. Pama te Kaapstad zo vriendelijk was mij toe te zenden:

I. *Jan Carstens,* transportkoper in de Koestraat te Amsterdam (1742), tr. N.N..

II. *Anthonij Carstens,* geb. Amsterdam omstr. 1706, transportkoper in de Koestraat aldaar (1742), tr. (ondertr. Amsterdam 7 jan. 1728) *Maria Oonk,* geb. Amsterdam omstr. 1703.

III. *Cornelis Carstens,* ged. Amsterdam 8 april 1742, tr. aldaar (Walenk.) 20 maart 1768 *Pieternella Schoonegevel,* geb. Amsterdam 18 nov. 1741, ged. (Doopsgez.) aldaar 17 febr. 1760, begr. Amsterdam 18 april 1804, dr. van *Reynier Pieters Schoonegevel* en *Elisabeth Schoenmaker.*

Uit dit huwelijk (Doopsgezind) :

1. *Maria Petronella Carstens,* geb. Amsterdam 31 jan. 1769, tr. vóór 1802 *Nicolas Wastijn.*
2. *Jan Carstens,* geb. Amsterdam 24 mei 1774.
3. *Pieter,* volgt IV.

IV. ***Pieter Carstens Schoonegevel,*** geb. Amsterdam 17 febr. 1781, sergeant-majoor in dienst van de Bataafse republiek (1802), als zodanig naar de Kaap gezonden, hoofd van de Nederlandse school te Kaapstad, † 21 juni 1836, tr. ***Maria Elisabeth Schneeganss (Sneegans),*** ged. (aan de Kaap) 31 mei 1789, † na 1852, dr. van ***Johannes Schneeganss*** en *Rosa* ***Catharina*** *Pitzer* (die in 1796 hertrouwd was met ***Christiaan*** *Frislew)* .

9 sept. 1802 gaf hij voor notaris Daniel Lublink te Amsterdam een algemene volmacht aan zijn zuster ***Maria*** *Petronella* ***Carstens.***

Uit dit huwelijk (volgorde onzeker) :

1. ***Johanna Rosina Schonegevel,*** geb. 1804, † 1868, tr. ***John*** *Read* ***Cozens.***
2. ***Pieter Johannes Christian Carstens Schonegevel,*** kleermaker te Kaapstad (1852).
3. ***Christian,*** volgt Va.
4. ***Johannes Schonegevel.***
5. ***Johannes Burchardus,*** volgt Vb.
6. ***Anna Schonegevel.***
7. ***Dorothea Schonegevel,*** tr. N. *N. Mollet.*
8. ***Christina Schonegevel.***
9. ***Johan Marthinus Carstens Schonegevel,*** geb. Kaapstad in 1819, zetter aan de regeringsdrukkerij tot 1845, lithograaf en drukker, muziek- en tekenleraar, graveur en etser te Kaapstad, † aldaar 19 febr. 1871.

Zit? over hem: Frank R. Bradlow, Wie was eerste professionele kunstenaar van S.A. ?, in: Die Burger, 1 nov. 1962; id., Johan Marthinus Carstens Schonegevel, artist, lithographer and printer, in: Africana Notes and News, vol. 15, nr. 4 (dec. 1962); id. in: South African Standard Encyclopaedia, vol. 9 (met uitgebreidere litteratuuropgave).

Va. ***Christian Carstens Schonegevel,*** geb. in 1808, zetter aan de regeringsdrukkerij, miniatuurschilder, † in 1843, tr. ***Mary Ann N. N.,*** die hem overleefde.

Uit dit huwelijk:

1. ***Harriet Phoebe Jane Carstens Schonegevel,*** tr. le omstr. 1859 ***Gustav Ferdinand*** *Juritz,* mogelijk zn. van *Carl* ***Friedrich*** *Juritz* en ***Catharina Maria*** *Faure;* tr. 2e ***Henry Molyneux*** *Barker.*
2. ***Christian,*** volgt VIa.

VIa. ***Christian Carstens Schonegevel,*** manufacturier te Kaapstad (1860), tr. ***Johanna Jacoba*** *Börgstrom.*

Uit dit huwelijk:

1. *Herbert* ***Williatn Schonegevel.***
2. ***Edward Thomas Schonegevel.***
3. *Henrietta* ***Schonegevel.***
4. ***Henry Schonegevel.***
5. ***George Schonegevel.***
6. ***Jacoba Schonegevel.***
7. ***Ethel Schonegevel.***
8. ***Stanley Schonegevel.***
9. ***Clarence Schonegevel.***
10. ***Reginald Dudley Schonegevel.***

Vb. ***Johannes But-chardus Carstens*** *Schonegevel,* accountant te Kaapstad (1852), tr. ***Veronica Magdalena Johanna*** *Mostert,* waarsch. dr. van ***Ockert Christiaan*** *Mostert* en ***Veronica Christiana Maria Schtnitt.***

Uit dit huwelijk:

1. ***Pieter Schonegevel.***
2. ***Ockert,*** volgt VIb.
3. ***Josephine Schonegevel.***
4. ***Christian Carstens*** *Schonegevel.*
5. ***Johannes Burchardus Carstens Schonegevel,*** tr. *Josephine Moore.*
6. *Veronica* ***Maria Schonegevel,*** tr. ***J. H. Vos.***
7. ***Christina Schonegevel,*** tr. ***L. Louw.***

VIb. ***Ockert Schonegevel,*** tr. N. N..

Uit dit huwelijk:

1. ***Bernard Ockert,*** volgt VIIb.
2. ***Louis Schonegevel.***
3. ***Louise Schonegevel.***
4. ***Millicent Schonegevel.***
5. ***Magdalene Schonegevel,*** tr. ***George Hamilton.***
6. ***Sidney Schonegevel.***

VIIb. ***Bernard Ockert Schonegevel,*** tr. Rose ***Hammerschlag*** *[* Knysna, Kaapprov. 1962].

Uit dit huwelijk:

1. ***Lionel Schonegevel.***
2. ***Jess Schonegevel.***
3. ***Mervin Carstens Schonegevel.***

In het boven aangehaalde artikel van Frank R. Bradlow in Africana Notes and News van december 1962 wordt het wapen van de familie ***Schonegevel*** afgebeeld, dat in het wapenboek van Gerrit Hesman in het gemeentearchief van Leeuwarden op naam staat van ***Heerke Taekes Schoonegevel*** (ca. 1644—na 1714, 1, 1 in de genealogie in Nederland's Patriciaat): gedeeld: 1 de Friese adelaars; 11 in zilver drie klaverbladen van sinopel boven elkaar. Dit was mij bij de publicatie in 1962 nog niet bekend: het wapen van de familie zou daarom juister zijn met de linkerhelft doorsneden en boven het huismerk, onder de drie klaverbladen.

Verder vond ik de volgende personen, die niet in enig familieverband te plaatsen zijn:

Rijk Schoonegevel, van wie een kind te Amsterdam (L.kh.) 5 febr. 1708 begraven werd;

Fijke Reijnders Schoonegevel, wiens weduwe *Annetije Sjouwens* op 14 april 1714 te Amsterdam (K.kh.) begraven werd;

Reijnier Schoonegevel, begr. Amsterdam (W.kh.) 13 febr. 1727.

Alida Schoonegevel, geb. Bolsward omstr. 1703, tr. Amsterdam (N.k.) 26 juli 1729 *Riffelinus Zeemans,* geb. Amsterdam omstr. 1709; hun beider ouders waren bij de ondertrouw overleden, hij werd geassisteerd door zijn voogd Jan Bitter, zij door Giertje Mijnderts;

Ernst Schoonegevel, van wie een kind te Amsterdam begraven werd op 2 nov. 1800;

Jan Joost Schonegevel, begr. Amsterdam 31 juli 1780.

Behalve de beide in het artikel in Nederland's Patriciaat gereproduceerde portretten van ***Taco Schonegevel*** (1756-1819) en zijn zoon ***Pieter Kuiper Schonegevel (*** 1786-1869,

daar ten onrechte toegeschreven aan J(an) H(endrik) Mattijssen, wat moet zijn J (an) R (ijk) Mattijsen; cf. het artikel van Jhr. F. G. L. 0. van Kretschmar in: Jaarboek van het Centraal Bureau voor Genealogie 1971, in het bijzonder pag. **100)**, noem ik hier nog een derde afbeelding van een lid van de familie, namelijk van *Paulus Schoonegevel (1756—1799)*, die als medeoprichter van Felix Meritis afgebeeld staat op het schilderij van Adriaan de Lelie: Andreas Bonn onderwijst naar het naaktmodel in Felix Meritis in het Rijksmuseum te Amsterdam (cat. nr. 1437); hij is blijkens de tekening van H. W. Caspari hiervan, die zich mede in het Rijksmuseum bevindt, de meest linkse aanziende figuur (Jaarb. Amstelodamum 1938, 204-205, en de verbetering hierop in: id. 1978, 295, noot 2).

MR. 0. SCHUTTE.

KORTE MEDEDELINGEN.

Adelsgunst.

Bij Koninklijk besluit van 16 maart 1978, no. *36* zijn Juriy Wybe Wladimiroff, wonende te Rotterdam, Igor Wladimiroff, wonende te Nijmegen, en Michail Wladimiroff, wonende te 's-Gravenhage, met al hun wettige afstammelingen in mannelijke lijn ingelijfd in de Nederlandse adel met de predikaten van jonkheer en jonkvrouw.

Gansneb genaamd Tengnagel.

Het in jaargang 1967 van De Ned. Leeuw (kol. 430-433) onder bovenstaande titel opgenomen artikel van Mr. J. Belonje kan wellicht enigszins worden aangevuld met betrekking tot een aantal opengebleven vragen.

A. Het Huis De Camp onder Neede kwam in 1553 in het bezit van het geslacht *Gansneb genaamd Tengnagel* door aankoop van *Joost Norff* ('getrouwd met *Margaretha van Barmentloo),* die in 1537 *Toenis van Barmentloo's* kindsdeel in dit huis had verworven. In 1517 was tevoren dit huis De Camp onder de kinderen *Barmentloo* in een mageschеid tot verdeling gebracht [1].

Het huis werd in 1742 door de *Tengnagel's* verkocht aan *Christoffel ten Cate* (getrouwd met *Henrica Sluiter),* terwijl het er aan verbonden jachtrecht werd verkocht aan de heer *Van Heeckeren* [2].

Het huis komt niet voor in het thans gepubliceerde leenregister van Borculo, doch behoorde vermoedelijk tot de havezathen van de Borculose ridderschap [3], die goeddeels reeds vroeg werden geëxfeudeerd.

Het huis is nog in wezen en wordt bewoond 'door de afstammelingen van Ds. *Becking,* die omstreeks 1789 het huis verwierf. Op het erf staat nog een bergput met de wapens *Van der Wyck* en *Gansneb gen. Tengnagel.*

1) A. Staring, Het Huis de Camp te Neede, in: Kastelen in Gelderland, 1948, pag. 28; H. W. Heuvel, Almanak voor den Achterhoek en het Schipbeekdal, **1928,** pag. 39 e.v.; Gelre, Bijdragen en Mededelingen, deel **XXII.**

2) Rijksarchief in Gelderland, protocol Landgericht Borculo no. **418, 12** maart 1742.

3) Gelre, Bijdragen en Mededeelingen, deel XXVII (**1924**), 229: Jhr. Mr. A. H. Martens van Sevenhoven, De Ridderschap van Borculo.

B. De vraag of de moeder van *Wendela van der Wyck Catharina van Rhede* dan wel ten rechte *Trijntjen van Rehe* heette, kan wellicht ten gunste van *Van Rehe* uitvallen, daar immers het echtpaar *Frans van der Wyck* en *Trijntgen van Rehe* tevens als ouders voorkomt van:

a. *Anna van der Wijck,* de eerste echtgenote van *Vijt van Munster,* heer tot Selle en Averenck [4];

b. *Elisabeth van der Wijck,* gehuwd met *Joachim van Eck* [5].

Indien niettemin in al deze gevallen ten rechte *„Van Rhede"* dient te worden gelezen, dan is zulks niet zonder meer identiek met het behoren van deze *Van Rhede's* tot het bekende geslacht *Van Rhede (Reede),* daar in Bocholt, waar *Frans van der Wijck* immers drost was, een geslacht *Van Rhede* voorkomt, dat eveneens tot de adellijke families wend gerekend, dat sedert 1300 in Bocholt gevestigd was, vele schepenen, burgemeesters en richters van Bocholt opleverde en in 1625 te Bocholt uitstierf met het overlijden van *Anna von Rhede,* echtgenote van *Rudolph von Münster.* Het geslacht voerde een wolfsangel in zijn wapen [6].

Ook in de heerlijkheid Borculo komt overigens een geslacht *Van (de) Rhede* voor. Immers de moeder van de tweede echtgenote van de voogd *Herman van der Wijck* te Neede, *Gertrudt van Halle,* was een dochter van *Bartholt van Halle,* burgemeester en bierbrouwer te Borculo, en *Jacoba van Rhede* (verschillende schrijfwijzen). Laatstgenoemde procedeert als weduwe in 1632 onder meer tegen Jhr. *Diderich van Doetinchem tot Peckedam* [7] en in 1634 stelt zij zich borg voor *Michiel van der Schildt,* borger te Vreden, contra *Hubert Jansen Bongart,* terwijl haar zoon *Gerhardt van Halle,* secretaris van Borculo etc. (getrouwd met *Christina Gevecote)* voor zijn neef *Michiel* voornoemd als gemachtigde optreedt [8]. In 1633 wordt door *Tönnis (= Antoni) van Eps,* gehuwd met *Adriana van Halle* (zuster van *Gertrudt van Halle* hiervoor genoemd) bovendien *Joannes Nagel,* gehuwd met *Maria de Rede,* „zwager" genoemd [9].

Het geslacht *Van Halle* laat zich terugvoeren op *Gerhardt van Halle,* die in 1597 ten overstaan van schepenen van Vreden getuigenis aflegt inzake diensten van de Eibergse ingezetenen jegens de heer van Borculo. Hij verklaart dan 60 jaar oud te zijn, in 1550 in dienst te zijn geweest als korenschriever en later als voogd van Geesteren van de gravinweduwe *Maria van Hoya* [10]. Bij het mageschеid van de boedel *Van Halle-van Rhede,* geregistreerd in 1643, treedt *Herman van der Wijck* namens zijn vrouw *Gertrudt van Halle* op naast genoemde *Tönnis van Eps* en *Adriana van Halle, Anneken van Halle* (later gehuwd met *Hubert Jansen), Claesken van Halle* (later gehuwd met *Herman Sluyter),* schoonzuster *Armgardt Mullers* en broer *Gerrit van Halle* [11]. Wanneer in 1657 de boedel *Van Halle-van Rhede* definitief gedeeld wordt, verschijnt van de *Van der Wijck's Berent van*

4) Mr. W. J. baron d'Ablaing van Giessenburg, Bannerheeren en ridderschap van Zutphen, 1877, Geslachtkundig gedeelte, pag. 49.

5) Alsvoren, pag. 59.

6) F. Reigers, Beiträge zur Geschichte der Stadt Bocholt (fotomech. herdruk Bocholt, **1963),** pag. 367 e.v.

7) Protocol Landgericht Borculo **1629/1632:** 28 sept. 1632.

8) Alsvoren: 24 april 1634.

9) Alsvoren, Stadgericht no. 77: 1 april 1633.

10) Gemeente-archief Eibergen.

11) Protocol Stadsgerlcht Borculo: 20 dec. 1643.

der Wijck namens en als erfgenaam van zijn broer *Bartholt van der Wijck ex* matre *Gertrudt van Halle. Herman van der Wijck* was inmiddels overleden [12]). Overigens kan diens geboortedatum nader worden gekend (zie De Ned. Leeuw 1955, kol. 60) uit het archief van Borculo [13]), waar *Herman van der Wijck* in 1641 verklaart 53 jaar oud te zijn en sedert ongeveer 25 jaar te Neede te wonen, hetgeen er op wijst, dat zijn komst te Neede in 1616 samenvalt met het ten gunste van de *Van Limburg Stirum*'s afgelopen proces voor het Hof van Gelderland tegen de geassumeerde raden over de heerlijkheid Borculo.

C. De genoemde kwartierwapens op de zerk van *Frans Gansneb gen. Tengnagel* zouden op grond van de in De Ned. Leeuw 1939 gepubliceerd genealogie van dit geslacht inderdaad de wapens *Tengnagel, Van der Wijck* en *Stegeman* kunnen zijn. Echter blijft dan het vierde wapen onverklaarbaar, tenzij men dit wapen als een wapen *Van Rehe zou* kunnen identificeren.

Echter blijkt het wapen *Stegeman* op de zerk in de Broerenkerk te Kampen slechts een helmteken (een boom) te vertonen, en is het wapen *Stegeman* blijkens zerk no. 46 in de Lebuinuskerk te Deventer: gevierendeeld; 1 en IV een dwarsbalk: 11 en 111 een lelie, waarboven een barensteel of knoestige stok; hartschild over alles heen een kruis vergezeld van?; helmteken: een wildeman met knots [14]). Betrekt men het Westfaalse gebied in zijn onderzoek, dan 'blijken resp. het wapen sub a (een dwarsbalk beladen met drie rozen) het Pape-wapen te zijn [15]) en het wapen sub c (een schuinbalk beladen met drie palen) het *Gerstmann-wapen* [16]), terwijl het wapen sub a ook door het 'geslacht *Von Herbern* werd gevoerd [17]). Een alliantie *Pape - von Herbern* kon niet gevonden worden, echter wel een tweetal allianties *Pape - Klepping*, terwijl *Gerstmann* een der kwartieren van *C. J. von Klepping* blijkt te zijn. Het helmteken van het wapen sub c doet mede opteren voor *Gertsmann* (gerstschoof) [18]).

Vooralsnog is niet een afdoend antwoord op de gestelde vragen verkregen, doch het bovenstaande kan wellicht tot een oplossing bijdragen.

MR. H. J. STEENBERGEN †.

12) Protocol Landgericht Borculo, na. 58a: 31 jan. 1657.
13) Condschappen Borculo, no. 20: 28 mei 1641.
14) Genealogische Gedenkwaardigheden ... Kerken Overijssel, pag. 69, no. 46.
15) Fahne, Westfälische Geschlechter, pag. 317.
16) Fahne, Die Freiherren von Hövel, pag. 97.
17) Fahne,, Westfälische Geschlechter, pag. 213.
18) Fahne, Die Freiherren von Hövel, pag. 140.

Genealogie **van het geslacht De Gier in de Bommelerwaard.**

(1943, kol. 63, 95, 140 en 177 en achterzijde van de inhoud).

In de jaargang 1943 van De Nederlandsche Leeuw schreef Dr. J. C. Maris van Sandelingenambacht een magistraal artikel over De *Gier* in de Bommelerwaard; daarop is niet gereageerd — zover mij bekend — behalve door mij in enige korte stukjes in ,,Tussen de Voorn en Loevestein" (nader aan te halen als,: V. en L.). Ook daarop kreeg ik geen reactie. Hieronder enige vragen en opmerkingen, waarbij ik uiteraard de nummering van Dr. Maris aanhoud en mij zal beperken tot het citeren van bronnen, die belangstellenden bij mij nader kunnen opvragen.

11. *Peter de Gier,* heer *Peters* soon. Dr. Maris betoogt, dat dat niet betekent, dat hij een bastaard was, omdat zijn broer *Arnt* (I,1) cureit was en dat als bastaard niet mogelijk was: ik neem dat gaarne aan, maar dat *Peter* en *Arnt* broers waren, blijkt niet: *Peter de Gier* (1), vermeld in 1369 kan m.i. wel de vader van *Arnt* zijn geweest, maar niet van *Peter.* Van Ir. C. B. Roest kreeg ik uitvoerige gegevens over zeer oude *Gier*'en te Nijmegen, helaas zonder dat ik hen ook maar veronderstellenderwijs kon aansluiten, maar daaruit blijkt wel, dat het gevaarlijk is bij gebreke aan bronnen wel vermelde personen met elkaar te verbinden.

IV, 3 C.S. *Hanrick Peters de Gier,* schepen van Hedel 1538. Het valt op, dat *Hanrick* niet voorkomt in de remissie van 1502, waarbij *Peter Hillebrants de Gier* wordt vermeld met zijn zoons *Egen, Gerevaes, Peter* de bastaard en zijn schoonzoon *Robert van Huysden;* de Rekenkamer noemt hem *Hanrick Peters die Ghyer,* maar het patronymicum is het enige, wat van zijn afstamming bekend is: *Hanrick* kan vervallen, evenals *Jan* (IV, 5), waaraan ook Dr. Maris twijfelt. Wat betreft de dochter (IV, 7) merk ik op, dat in 1606 (rechterlijk archief Driel, inv.nr. 970, f. 63) vermeld wordt een *Rob de Ghyer, gent. van Huesden,* hetgeen in het vervolg tot voorzichtigheid aanleiding geeft, als een *Rob de Gier* wordt vermeld: was hij een *De Gier* of een *Van Heusden ?*

A VI. *Peter* en zijn broer B VI. *Dirk Hillebrants de Gier.* Laatstgenoemde is de oudste *Dirck* bij Dr. Maris; 16 maart 1608 wordt vermeld een schuldbekentenis van 1499 met als debiteur *Hillebrant Dircks de Ghyer,* en als crediteur *Johan Schoorcap Ariss,* bij welke brief de ,,Heer Dircks Hoeff" (op de Vliert) was verbonden (rechterlijk archief Driel, inv.nr. 970, f. 100). Dit lijkt me overigens geen reden om *Peter* en *Dirk* geen zoons te laten zijn van *Hillebrant Peters.*

A VI, 5. Mr. *Cornelis Peters de Gier.* Volgens, het proces van 1551 was *Aert* een broer van *Cornelis; Aert* en joffr. *Aleydt* moeten derhalve bij het proces worden aangehaald als VI, 4 en 3 en niet als V, 4 en 3.

A VI, 4 = VII a. Mr. *Aernt de Gier Peters,* secretaris van Zaltbommel, † 1577. Uit niets blijkt, dat *Mr. Aernt Peters* een *De Gier* was; als *Aert Peters de Ghier* (VI, 4) een broer was van *Cornelis* (VI, 5), dan was hij 1551 reeds overleden. Bij de errata en addenda (achter de inhoudsopgave van jaargang 1943) vermeldt Dr. Maris, dat Mr. *Aernt de Gier Peters* in 1544 deken was van St. Barbara; ik weet niet of dit betekent, dat hij priester was, maar zo niet, dan is er nog geen reden hem als de veel latere secretaris te beschouwen. Ik voad nergens een *De Gier* zonder vermelding van zijn familienaam: Dr. Maris vermeldt als eventuele zoon: *Peter de Gier Adriaens;* in de Bommelerwaard wordt nooit Aert, Aernt, Arnoldus enz. verward met Adriaen, Aris, Arien of zelfs Andries.

A VIII, a. *Hillebrant de Gier Aerts.* Hij zou hertrouwd zijn met *Eelken Goirts;* dat kan ik uit de geciteerde acte van 1601 niet lezen: ik kwam haar verder nergens tegen; ze kan beter geschrapt worden. Wie waren de ouders van *Hillebrant ?*

15 jan. 1605 (rechterlijk archief Driel, inv.nr. 970, f. 49) wordt een schuldbekentenis vermeld van 1 jan. 1566; crediteur is *Bijn,* weduwe van *Aernt de Ghyer;* 10 okt. 1595 (id.) wordt een toezegging gedaan aan de secretaris van Driel, *Egen*

Dirck Egen Dircks „Stout" voor het stift van joffr. *Alith Sgieren* en *Goosken Sgieren,* zijn tantes, en *Sabina Sgieren,* zijn grootmoeder, gesticht te Driel. 23 dec. 1592 (id., f. 47 en 47 vo.) treedt de secretaris op inzake een schuldbekentenis, gemeen met *Hillebrant Aernts de Ghyer* en de erfgenamen van *Jan van Dryell,* voor zover de erfgenamen van *Dirck Egens* en de erfgenamen van *Gerit van Maren* die verkregen uit de nalatenschap van *Aernt de Ghyer;* de erfgenamen van *Jan van Dryell* zijn erfgenamen van *Aernt de Ghyer* en zijn vrouw.

1 april 1601 (id., inv.nr. 969, f. 193): *Arien Gerits van Maren* heeft een schuldbekentenis van 1557; crediteur is *Helke de Ghyer* van 1557; deze is geërfd van zijn grootmoeder *Sabina Sgieren,* de moeder van *Hillebrant de Ghyer,* en bij magescheid ontvangen uit de nalatenschap van *Hillebrant.*

2 okt. 1593 (id., inv.nr. 969, f. 56): de erfgenamen van de zoons van *Hanrick Gerits van Maren* treden op terzake van land, dat *Hanrick* geërfd had van zijn grootvader *Aernt de Ghyer.*

April 1588 (id., inv.nr. 968, f. 64) : *Arien Gerits van Maren, 17* jaar oud, treedt op met zijn momber *Hillebrant Aernts de Ghyer.*

27 sept. 1590 (id., inv.nr. 968, f. 126): *Hillebrant Aernts de Ghyer,* ook voor zijn kinderen, zal afstand doen van de Hedelse lenen van zijn vader, voor de helft aan de secretaris en voor een kwart aan *Johan van Dryell,* zijn neef.

Uit het voorgaande valt te concluderen, dat *Hillebrant de Gier Aerts* (A VIII a) tot moeder had een zekere *Byn* of *Sabina,* die wellicht *Mom* heette, want op de grafzerk van Mr. *Egen Stoudt* (Muschart, Graven in de kerk van Zaltbommel, no. 105) staan als kwartieren 111 en IV resp. 3 vogels *(De Gier)* en 3 hoefijzers *(Mom).* Zijn moeder heette dus *De Gier* en was een zuster van zijn oom *Hillebrant;* andere zusters waren getrouwd met *Gerit van Maren* en *Jan (Willems) van Dryell. Egen Stout* was geboren in 1556 en *Arien Gerits van Maren* in 1571, zodat *Byn* omstreeks 1500 zal zijn geboren; in 1566 was zij weduwe, zodat er geen plaats is voor een secretaris van Zaltbommel in 1577.

Dr. Maris vermeldt een acte van 1594, waaruit blijkt, dat joffer *Alith Sgieren* zijn „moeye" was; als deze *Aleydt* dezelfde is als *Aleydt Petersdr. de Gier* (A VI, 4), *is Hillebrant* inderdaad de zoon van *Aernt* (VI, 1 = VII a), al was deze geen secretaris van Zaltbommel en misschien ook niet deken van St. Barbara aldaar in 1544. *Goosken Sgieren,* die naast joffr. *Alith* en *Byn* wordt vermeld als stichtster van het stift, zou dan no. A VI, 9 kunnen krijgen. In 1548 wordt vermeld *Goosken,* weduwe van *Jan de Vries* te Rossum; 15 aug. 1609 (rechterlijk archief Driel, f. 25 vo.): een huis komt voor bij de kerk te Drie1 naast de erfgenamen van *Jan de Vryes;* bezitster is *Guesken Sgierens Coolhoff.* De Heylige Geest Tafel te Drie1 vermeldt, dat in 1514 het woonhuis van *Jan de Vries* wordt verhypothekeerd. Ik vermoed, dat *Goosken de Gier* de vrouw was van *Jan de Vries,* mede omdat de voornaam te Drie1 zeldzaam is.

Gemelde Tafel (f. 7) vermeldt in 1512, dat *Art Hillens* en zijn zuster *Alith* vijf morgen op de Vliert te Drie1 verkopen; is deze *Art* identiek met *Aart* (V, 4) en is de stichteres van het stift deze *Alith,* die met *Goosken* in een oudere generatie thuishoort en een andere *Alith* dan die vermeld onder VI, 4 ? Is *Art Hillens* uit 1512 de man van *Byn (Mom)* en is hij zelfs geen zoon van *Hillebrant Peters* (V), maar van *Hillebrant Dircks de Gier,* die ik bij A V, 1 en B VI vermeldde en die de „Heer Dircks Hoeff" op de Vliert in 1409 verhypothekeerde ?

Hoe dit alles zij, het valt op, dat de naam *Peter* niet bij de erfgenamen van *Byn* voorkomt en dat *Hanrick Gerits van Maren (1593)* de „Heer Dircks Hoeff" bezat; *Hillebrant Dircks,* die die hoeve in 1499 verhypothekeerde, kan zeer wel zijn overgrootvader zijn. Was deze *Dirck,* geb. ± 1440, een afstammeling van *Peter* Heer *Peters ?* Zo neen, dan vervalt het argument van Dr. Maris, dat een armiger niet van een bastaard kon afstammen.

Keer ik nu terug naar *Hillebrant Aernts de Gier* (A VIII a) : Dr. Maris noemt een *Hillebrandus de Ghyr* in 1550, armiger; die toevoeging vond ik verder nergens; hij overleed in 1601, zodat hij wel lang armiger geweest zou moeten zijn, maar dat het bericht op A VIII a slaat, blijkt niet.

5 dec. 1593 (rechterlijk archief Driel, inv.nr. 2, f. 79): een verklaring wordt afgelegd aan *Egen Dircks,* kleinzoon van *Sabina Sgieren,* inzake het stift van joffr. *Alith Sgieren.* Tijdens de pacificatie van Gent (8 nov. 1576) waren *Hillebrant Aernts de Ghyer* en zijn vrouw *Jen Feyen* voortvluchtig wegens de troubelen; toen ze in Zaltbommel terug kwamen, was in 1577 een schuld afgelost: ze wilden niet, dat dat aan de andere erfgenamen van *Sabina* werd verteld, want die zouden wellicht niet consenteren, vooral niet *Egen Dircks; Hillebrant* en *Jen* zouden aan het stift wel ander geld uit het goed van zijn moeder *Sabina* geven (zie ook de Heilige Geest meesters contra *Hillebrant Artss de Ghyer* inzake het stift van tante *Alith Sgieren).*

VIII a, 2. *Maria Hillebrant Aernts de Gier. 23* aug. 1590 (rechterlijk archief Driel, inv.nr. 968, f. 128 vo.) : *Hillebrant Aernts de Ghyer* treedt op, ook voor *Frans van de Velde,* rentmeester te Hedel, man van zijn dochter bij *Jen Feyen.*

1 dec. 1595 (id., inv. nr. 2, f. 35) : *Maria,* weduwe van *Frans van de Velden* wil de goederen van haar man scheiden en delen.

10 mei 1585 (Rijksarchief in Gelderland, Diverse charters) : *Frans Jans van de Velde* komt voor als schepen van Hedel.

6 nov. 1570 (Archief Bergh, regesten nr. 3138) : *Frans Jans van de Velde* komt voor als schout te Hedel.

5 maart 1601 (rechterlijk archief Driel, inv.nr. 973, f. 99): *Dirck Frans van de Velde* verkoopt de erfenis van zijn zuster *Merycke Sgieren.*

Frans had een zoon *Dierick Franss van de Velde alias de Ghier,* die in 1592 meerderjarig was: hij, zijn broer *Boudewijn Franss van de Velde* en zijn zuster *Maria van de Velde alias Sgieren,* zijn geen kinderen van *Marie* (VIII a, 2) want *Dierick Franss van de Velde* te Hedel verkoopt op 28 april 1597 zijn goed te Driel, geërfd van zijn ouders, en hij, zijn broer en zijn zuster treden nooit op als erfgenamen van *Hillebrant Aernts de Gier* (VIIIa).

10 febr. 1607 (id., inv.nr. 970, f. 76): *Dirck Lambert Aernts Sterck* (er staat abusievelijk *Dirck Lambert Lambert Aernfs)* treedt op inzake een vordering op zijn neef *Dirck de Ghyer* of *Alith Sgieren* te Hedel, waarvoor goed te Drie1 was verbonden: *Baldewijn van de Velde,* erfgenaam van moeder en grootvader, *Dirck de Ghyer,* heeft de helft afgelost; op 3 febr. 1607 treden op als getuigen de secretaris *Egen Dircks* en *Aernt de Cock van Delwijnen* (de drost van Wageningen, getrouwd met *Maria Mom ?). Frans Jans van de Velde* was derhalve twee maal met een meisje *De Gier* getrouwd en zijn

zoon *Dirck* heet naar zijn grootvader *Dirck de Gier* te Hedel, die gegoed was te Driel. Als *Dirck van de Velde alias de Gier,* meerderjarig 1592, omstreeks 1565 is geboren en zijn moeder omstreeks 1540, dan was grootvader *Dirck de Ghyer* geboren omstreeks 1515 en komt in aanmerking een zoon te zijn van *Hillebrant Dircks de Ghyer,* die in 1499 land op de Vliert verhypothekeerde.

In noot 55 vermeldt Dr. Maris een acte van de bank van Zuilichem van 7 dec. 1595, waarbij de erfgenamen van *Peter Egons de Gier* worden vermeld (ik breng bij de bespreking van die acte enige verbeteringen aan en gebruik onze spelling), te weten: *Geertgen,* de weduwe van *Lambert Aerts* te 's-Hertogenbosch *(Geertgen Sterck,* getrouwd met *Lambert van de Kerckhoff,* was de moeder van *Dirck Lamberts Sterck,* hiervoor vermeld), voorts de erfgenamen van *Dirck de Ghier* te Hedel en *Egon Dirck Egon Andriesse* als momber van de kinderen van *Frans van de Velde (Egon Dirck Egon Andriesse* was getrouwd met een zuster van de secretaris *Egon Dirck Egon Dircks Stout,* zodat zijn schoonmoeder een dochter was van *Byn Sgieren), Walraven van der Elst* voor zich en zijn zuster met zijn broeders kind als erfgenamen van hun moeder en grootmoeder, *Heylken Sgieren* en *Dirck Fonck van Drie1* vanwege zijn vrouw met de haren. Het is de vraag, of bedoeld wordt, dat allen erfgenamen zijn van *Peter Egons de Ghier,* maar voorshands gaat het om *Dirck de Gier* te Hedel en kan ook *Heylken Sgieren* besproken worden; ze was getrouwd met Mr. *Adam Walravens van der Elst,* secretaris van de bank van Drie1 en schepen aldaar in 1572, wonende aldaar bij de kerk. Haar zoon *Walraven van der Elst* was herbergier te Heusden: diens zuster *Elisabeth Adams van der Elst,* getrouwd met *Marcelis Aernts van Malsen,* was de voormoeder van de familie *Hupkens van de Elst* en de in 1595 overleden broer was *Peter Adams van der Elst genaamd de Gier,* overleden omstreeks 1587 aan de pest en tot zijn dood in dienst op een uitlegger (oorlogs bewakingsschip) te Zaltbommel; het in 1595 genoemde kind van de broer van *Walraven* was *Adriaen Peters van der Elst,* die later te Edam woonde (zie o.a. rechterlijk archief Driel, inv.nr. 5, f. 147 verso d.d. 1619 en id., inv.nr. 969, f. 122 d.d. 1 maart 1596). Mr. *Adam van der Elst* was indertijd eigenaar van de „Gerefaes de Ghyersbeemden" op de Cleyne Ipperackeren; was *Heylken* een dochter van *Gerefaes de Gier* (V, *4) ?*

Maria (A VIII a, 2) hertrouwde met *Dirck Francken van de Poll* en in 1612 met *Jan Aerts* te Zaltbommel, die misschien *Van Bockhoven* heette. In bijlage 6 behandelt Dr. Maris het geslacht *Van de Poll gezegd de Gier,* later *De Gier,* en stelt, dat *Dirck Francken* en *Maria* vier kinderen hadden, maar slechts' twee, nl. *Hillebrant* en *Aart,* noemen zich *De Gier* en de anderen zijn m.i. kinderen van *Dirck Francken* uit zijn eerste huwelijk met *Goertke Martens, ver*moedelijk een dochter van *Merten Hendricks van Heessel.*

15 maart 1609 (rechterlijk archief Driel, inv.nr. 971, f. 11): *Anthonis Willems van Utrecht,* mede voor zijn vrouw *Jenneke Dirck Francken,* ook voor zijn zwager *Jan Dirck Francken* maakt een scheiding met *Mary Hillebrant de Ghyersdr. (Jenneke* en *Jan* waren te oud om te stammen uit het tweede huwelijk van *Mary).*

A VII b. *Peter Peters de Gier* te Nijmegen. Hij zou hertrouwd zijn met *Jenneke,* de weduwe van *Lenaert Claesse,* maar deze *Jenneke,* die in de Drielse acten veel voorkomt, wordt nooit in verband gebracht met Nijmegen; ze is weduwe van een *Peter de Ghyer,* die voorkinderen heeft, maar is deze de

onder A VII b vermelde *Peter ?* Omdat de onder A VII b vermelde *Peter* zijn leen op de Rysweert in 1554 transporteert, blijkt e.e.a. helaas niet uit het leenregister. Uit rechterlijk archief Driel, inv.nr. 970, f. 63 verso (3 april 1606) blijkt, dat een *Peter de Ghyer* reeds op *23* mei 1542 was getrouwd met een dochter van *Egen Dirck Arissen,* een zuster van *Dirck Egen Dirck Arissen,* de vader van *Egen Dirck Egen (Dirck) Andriesse,* de schout van Driel. Nu *Jenneke* een stiefzoon Mr. *Egen Peters de Gier* heeft, lijkt aannemelijk, dat Mr. *Egen* heet naar zijn grootvader *Egen Dirck Arissen.* Ik vermoed, dat *Jenneke* een dochter was van *Jan Gerits van Dyeden* en *Lilt van Oever,* maar ik zal dat hier niet trachten aan te tonen; haar zoon *Claes Lenaerts* was burger van Zaltbommel in 1587 en diens' zoon *Lenart Claess* liet een weduwe *Jenneke Hanricksdr.* na, die hertrouwde met *Jan Jans* van *Duesborch,* leidekker te Zaltbommel, die 30 oktober 1604 (rechterlijk archief, inv.nr. 3, f. 172 verso) procedeerde tegen *Jenneke Sghiere* en *Peter,* erfgenaam van *Jan de Ghier: zie* ook ibidem, f. 122 verso (13 juli 1601) : *Jan van Duesburch* treedt op tegen *Jan Pet* (sic) *de Ghyers,* en 1 april 1603 tegen *Jenneke Peter de Ghyers* weduwe.

A VII b, 1. Mr. *Egon Peters de Gier.* Hij was getrouwd met *Lyntgen Goert Gerits van Boxmeer,* die hertrouwde met *Reyn Hanricks van Boxtel* (zie rechterlijk archief Driel, inv. nr. 969, f. 101 verso d.d. 17 nov. 1595), waarbij *Reyn* een quitantie geeft voor de kinderen van Mr. *Egen de Ghyer;* blijkens de door Dr. Maris vermelde acte van 22 nov. 1592 waren die kinderen toen reeds weeskinderen van Mr. *Egen Peters de Gier,* maar het is mij een raadsel, hoe Dr. Maris er bij komt in zijn noot 55, dat op die weeskinderen de Zuilichemse acte van 1595, die ik hierboven uitvoerig behandelde, betrekking heeft: ze hebben m.i. daar niets mee te maken, want het gaat daar over erfgenamen van *Peter Egons de Ghier* en niet over erfgenamen van Mr. *Egon Peters de Gier,* tenzij zou blijken, dat de man van *Jenneke* niet *Peter Peters de Gier* (A VIII b) te Nijmegen was, maar *Peter Egons de Gier,* maar ook dan is het opmerkelijk, dat de acte van 1595 over de kinderen van Mr. *Egon Peters de Gier* zwijgt.

A VIII c. *Wouter Peters,* kerkmeester te Well1586. Is hij wel een zoon van *Peter Peters de Gier* (A VII b) ? Te Ammerzoden wordt vanaf 1591 geregeld een *Maercke Dirck Jansdr.,* weduwe van *Wouter Peters,* vermeld; hoewel er nooit een familienaam bij staat, zal ze wel de vrouw van *Wouter* (VIII c) zijn; over de nakomelingen van *Wouter* (VIII c) heb ik uitvoerige gegevens, die leiden tot vragen en opmerkingen, ter beschikking voor belangstellenden. Ik vermeld slechts, dat zijn zoon *Dirck Wouters* was getrouwd met *Elsken Dirck Hendricksdr. de Roock* (zie Ned. Adelsboek en V. en L. 1973, blz. 48 en 49).

A VIII d. *Johan de Gier Peters,* schout van Ammerzoden en Well 1585. Deze *Jan* was wel een broer van *Peter* (A VIII b) , want deze komt geregeld te Drie1 voor met zijn schoonzuster *Ariaentke Hack van Tyelsdr.,* bijvoorbeeld in rechterlijk archief Driel, inv.nr. 971, f. 140 (29 juni *1615): Peter de Ghyer* zal *Egen Dircks (Stout)* betalen wegens schuld van *Ariaenken Hack Ghysberts van Tyell,* de vrouw van *Jan Peters de Ghyer:* indertijd was debiteur *Jenneke Sgieren* volgens het testament van *Goosken Schieren* van 3 nov. 1573 (de weduwe van *Jan de Vryes* ?), aan welke opdracht de erfgenamen van *Jenneke* niet voldeden; ze betaalden niet hun aandeel aan het

legaat ten behoeve van het Vrouwenstift, waarvoor de secretaris optrad; ***Peter en Ariaentke*** en haar zoon zullen alsnog betalen.

Peter (A VIII b) treedt op 22 juni 1598 (rechterlijk archief Driel, inv.nr. 2, f. 130 verso) op voor zijn zwager ***Dirck Daniels van der Ameyde*** te 's-Hertogenbosch terzake van een huis aan de Del, eertijds van ***Dirck,*** omdat de koper niet had betaald. Vermoedelijk was ***Van der Ameyde*** getrouwd met een zuster van ***Peter,*** die de door Dr. Maris vermelde zusters ***Styn*** en ***Merycken*** had, waarvan verder niets bekend is. Van Sasse van Ysselt in zijn „Bossche Huizen" vermeldt wel de familie ***Van der Ameyde,*** maar slechts in een oudere periode.

Ik vermeld verder slechts, dat de dochter van *Johan* (A VIII d, 2), die wel ***De Gier*** wordt genoemd en ***Neesken*** heette, vermoedelijk een dochter was van *Frederick* ***Jans,*** de eerste man van ***Adriaentje*** (zie over *Hack* en ***Isaack van Tiel:*** V. en L. 1970, blz. 18).

B VII a. ***Hubert de Gier Dirks.*** Hij was geboren in 1560, nl. 60 jaar op 7 dec. 1620 (rechterlijk archief Driel, inv.nr. 972, f. 155). Zijn zoon Dr. *Hillebrant* ***de Gier*** was getrouwd met een dochter van ***Jan Dircks van den Oever*** en *Catelyn Egen* ***Egens de Bye:*** de in 1610 geboren ***Mayke*** was een dochter van ***Jan Huychmans van Oever*** en ***Beelieken Henricx.*** Volgens Dr. Maris zou ***Hubert*** in 1598 de leenhofstad Ammerzoden gekocht hebben: bedoeld zal zijn een Ammerzodens leen.

Bijlage 4 en 5. Ook hierover heb ik uitvoerige gegevens, waarbij ik kom tot andere opstellingen dan Dr. Maris.

Conclusie: er zijn tussen hemel en aarde meer Gieren, dan Dr. Maris vermoedde; aangezien hij zoveel bronnen uitputte, is het de vraag of ooit een samenhangende opstelling bewezen kan worden; uit de rechterlijke archieven heb ik daartoe enige bouwstenen aangedragen.

MR. R. A. RUEB.

Nederlanders **aan de „Forstliche Hochschule Tharandt" in Saksen (1891-1926).**

Onlangs kwam ik in het bezit van het boekje Zur Geschichte der forstlichen Hochschule Tharandt (insbesondere für die Zeit von 1891 bis 1926) geschreven door de Geh. Forstrat [Arno] Gross en in 1926 te Tharandt (Sachsen) uitgegeven ter gelegenheid van het 110-jarig bestaan van deze houtvestersacademie. In dit boekje is onder meer een lijst opgenomen van degenen, die in de genoemde periode aan deze academie studeerden. Onder hen treft men enkele Nederlanders aan, wier inschrijvingen hieronder letterlijk volgen.

Zomersemester 1891:

v. ***Asbeck. Willem*** Baron, aus Noordwyk in Holland, bis März 1892.

Scheltema-Beduin, *Poulus,* aus Palembang in Niederl. Indien (Sumatra), bis März 1892.

Wintersemester 1893/94:

v. ***Braam, Serg,*** aus Sneek in Holland, bis August 1894.

Drayton-Lee, *Eugène,* aus Köln, Hollander, bis August 1894.

Jaski, ***Karel,*** aus Buiksloot in Holland, bis August 1894.

Vorstmann, Hermanus, aus Haag in Holland, bis August 1894.

Wintersemester 1894/95:

Kerbert, Jacob, aus Haarlem in Holland, bis August 1895.

Kunst, Egbert, aus Almeloo in Holland, bis August 1895.

Snepvangers, *Franz,* aus Vlissingen in Holland, bis August 1895.

Spaan, Willem, aus Wilp in Holland, bis August 1895.

Wintersemester 1895/96:

Beekman, ***Hendrik,*** aus Utrecht in Holland, bis August 1896.

1 *Duyfjer,* ***Jacobus,*** aus Haarlem in Holland, bis August 896.

van Hasselt, Hermann, aus Zutphen in Holland, bis August 1896.

v. ***Schouwenburg,*** *Johann,* aus Weltevreden bei Batavia in Java (Holländer), bis August 1896.

Wintersemester 1896/97:

Boerrigter, Hermann, aus Hertogenbosch in Holland, bis August 1897.

v. ***Bosse, Willem,*** aus Samarang, Niederl. Ostindien, bis August 1897.

van Deventer, *August,* aus Samarang in Niederl. Ostindien, bis August 1897.

van Eck, Cornelius, aus Batavia in Niederl. Ostindien, bis August 1897.

Lugt, ***Charles,*** aus Toedeer, Java, Niederl. Ostindien, bis August 1897.

Wintersemester 1897/98:

van Eck, Simon, aus Gouda in Holland, bis August 1898.

van Lonkhuyzen, Jacob Pieter, aus Heteren in Holland, bis August 1898.

ten Oever, Heinrich, aus Amsterdam in Holland, bis August 1898.

Soeters, *Karl,* aus Padang Sidempoean in Niederl. Ostindien, bis August 1898.

Zomersemester 1902:

de Beaufort, *Wilhelm,* aus Woudenberg bei Utrecht in Holland, bis März 1905.

Zomersemester 1903:

Beck, ***Hendrik,*** aus Limbotto (Insel Celebes), Niederl. Indien, bis August 1903.

Crommelin, Armand, aus Doesborgh in Holland, bis März 1904.

de *Witt,* ***Willem,*** aus Rotterdam in Holland, bis August 1903.

Wintersemester 1908/09:

Tutein-Nolthenius, P. M., aus Voorst in Holland, bis März 1909.

Zomersemester 1909:

Boodt, ***Dirk,*** aus Rhenen in Holland, bis März 1910.

Voor de namen van de studenten vanaf de oprichting in 1816 tot 1891 wordt verwezen naar het zeventiende en het eenenveertigste deel van het „Tharandter Forstliche Jahrbuch".

MR. C. P. BRIËT.

Het wapen van het Polderdistrict Veluwe.

In 1370 op Allerheiligenavond is door hertog ***Eduard van Gelre*** het reglement vastgesteld, waarbij de dijkstoel van het polderdistrict Veluwe wend ingesteld. De prior van het Karthuizer klooster Monnikhuizen bij Arnhem, ***Hendrik (van) Egher van Kalkar,*** een regent van grote klasse, die ordenend en regelend wist op te treden zonder verzet te wekken, adviseerde daarbij de hertog. Volgens Fockema Andreae, die aan het onderwerpelijke polderdistrict een uitvoerige studie heeft gewijd [1]) mag ***Hendrik van Egher*** als de eigenlijke stichter van het waterschap gelden.

Het was dus voor de hand liggend bij het wapen voor het polderdistrict niet alleen aan ***Eduard van Gelre*** te denken maaa ook aan ***Hendrik van Egher.***

Het wapen van ***Eduard van Gelre*** gaf uiteraard geen moeilijkheden, maar merkwaardigerwijs was noch het rijksarchief in Gelderland noch enige andere Nederlandse instelling in staat inlichtingen te verstrekken over het wapen dat ***Hendrik van Egher*** toch stellig moet hebben gevoerd, aangezien zijn plaats in de genealogie van zijn geslacht niet vaststaat. Informatie bij de stadsarchivaris van Kalkar leverde enig houvast op. Een geslacht ***Van Egher*** is in Kalkar en omgeving van betekenis geweest en op het altaar in de St. Nicolai kerk in die stad komt een wapen voor met drie kreeftenscharen, dat volgens genoemde archivaris mag worden geacht het wapen der ***Van Egher***'s te zijn geweest [2]).

Op gezag van genoemde Kalkarse archivaris werd dus een wapen aangevraagd met aan de ene kant de dubbelstaartige leeuw van de Gelderse hertog en aan de andere kant drie kreeftenscharen met daartussen een 'groene keper. De Hoge Raad van Adel had hier aanvankelijk bezwaar tegen: Rietstap geeft het wapen van een ander geslacht ,,*Van den Egheren*" (een vleermuis op zilveren veld) en het college meende dat onze ***Hendrik van Egher*** eerder dit vleermuiswapen zal hebben gevoerd dan dat met de kreeftenscharen, aangezien dit geslacht gedurende eeuwen een belangrijke positie in het Kleefse heeft gespeeld en dit van het geslacht ***Van Egher*** met de kreeftenscharen niet is gebleken [a]). Deze stelling is echter niet bewezen evenmin als de Kalkarse stelling over de kreeftenscharen. De dijkstoel vond het wapen met de kreeftenscharen esthetisch het fraaiste en vroeg het wapen te verlenen zoals het was aangevraagd. De Hoge Raad van Adel ging daar tenslotte mee akkoord, indien althans door een kleurwijziging duidelijk werd dat er twijfel over het wapen ***Van Egher*** bestaat. Die kleurwijziging zou dan moeten bestaan uit een zwarte in plaats van een groene keper.

Het wapen is verleend bij Koninklijk Besluit van 11 februari 1977, no. 16. De officiële beschrijving luidt als volgt: ,,Gedeeld; I in azuur een dubbelstaartige gekroonde leeuw van goud, getongd en genageld van keel; II in goud een keper van sabel, vergezeld van drie kreeftenscharen van keel, de eerste omgewend. Het schild gedekt met een gouden kroon van drie bladeren en twee parels."

G. A. BONTEKOE.

1) S. J. Fockema Andreae, Studiën over Waterschapsgeschiedenis, 1, Polderdistrict Veluwe, Leiden, 1950.

2) In de collectie Muschart komt dit wapen slechts, incidenteel voor in verband met een lid van een geslacht ***Van den Egher,*** eind 16de eeuw te 's-Heerenberg.

a) Betreffende het geslacht waartoe *Heinrich Egher* behoort, kan nog het volgende citaat, ontleend aan Heinrig Rüthing, Der Kartäuser Heinrich Egher von Kalkar 1328-1408, Göttingen, 1967 (Veröffentlichungen des Max-Planck-Istitut für Geschichte 18, Studien zur Germania Sacra 8), pag. 57, noot 44 dienen: Schon C. Le Couteulx, Annales ordinis Cartusiensis ab anno 1084 usque ad annum 1429, Montreuil, 1887-1891, tom. 6 S. 543 hat vermutet, dass ***Bernhard von Egher*** († 1394), Propst von St. Martin in Lüttich, der der dortigen Kartause den grossen Kreuzgang stiftete, ein Verwandter *Heinrichs* gewesen sei. Er schliesst das aus der Namensgleichheit. Diese Annahme von Le Couteulx lässt sich nur durch weitere Argumente stützen. *Helmich von Moyland* († 1370), in dem die Kartäuser von Lüttich zusammen mit Bischof Engelbert von der Matrk ihren praecipuus fundator sahen, war ein Verwandter *Bernhards von Egher*. ***Bernhard*** galt in der Kartause Lüttich als magnus promotor domus nostre et causa magna immo principalis edificationis magni claustri. So die, Chronique-obituaire der Kartause Lüttich, Archives de l'Etat à Liège, Chartreux 6 f. 4r. Von ***Helmich*** wissen wir. dass seine Eltern aus Kalkar und Rees stammten. Chronique-obituaire f. lv: ipse oriundus erat ex uno parente de Kalkar et ex alio de Rees. Auch ***Helmich,*** Kanoniker an St. Lambert und Propst von St. Bartholomäus in Lüttich, gehörte zur Familie *Egher*. Er nennt einen ***Johannes de Aygre*** und den Lütticher Archidiakon ***Jacob von Moyland*** seine Verwandten; Chronique-obituaire *f. 2v/3r.* Dieser *Jacob von Moyland,* ein Onkel *Helmichs* (nicht zu verwechseln mit einem jüngeren gleichnamigen Verwandten *Helmichs*), war als ***Jakob von Egher*** Erzieher am Grafenhof in Kleve **gewesen.** Als Dank für seine Dienste hatte er 1307 von Graf Otto von Kleve das Gut Moyland in der Nähe Kalkars erhalten. Seitdem nannte sich die Familie *von Moyland;* vgl. R. Scholten, Urkundliches über Moyland und Till im Kreise Cleve (Ann. Hist. V. N. d. Rn. 50), 1890, S. 95 ff., 130-133. Eine Verwandtschaft zwischen *Heinrich* und den dem Kartäuserorden eng verbundenen ***Bernhard*** und *Helmich* ist also wahrscheinlich, wenn sich auch ihr Grad nicht bestimmen lässt. Hierna volgen nog enkele literatuurverwijzingen betreffende ***Helmich von Moyland*** en ***Bernhard von Egher***. Van Spaen (Hoge Raad van Adel, collectie Van Spaen, inv. nr. 182, 182 in voce *Moijland*) laat het geslacht ***Van Moytand*** in vrouwelijke lijn uit ***Van Egher*** stammen, Snouckaert (Hoge Raad van Adel, collectie Snouckaert van Schauburg, inm. nr. 1322) laat ***Van. Moyband*** in mannelijke lijn uit ***Van Egher*** stammen. Op grond van het bovenstaande lijkt het gelijk meer aan de kant van Snouckaert. Een ***Sander*** van ***den Egere,*** zoon van Sander van ***den Egher,*** zegelde' in 1421 met het vleermuis-wapen (J.-Th. de Raadt, Sceaux armoriés, tome 1, Bruxelles, 1897, 410).

REDACTIE.

Het wapen van het waterschap „De Proosdijlanden",

Met ingang van 1 januari 1976 zijn in het grensgebied tussen Utrecht en Zuid-Holland niet minder dan 24 waterschappen samengevoegd. Het nieuwe waterschap kreeg de naam „de Proosdijlanden". De naam herinnert aan het feit dat in de middeleeuwen deze streek behoorde aan de Utrechtse Proosdij van Sint Jan.

Het bestuur wilde echter géén wapen dat aan deze middeleeuwse toestand herinnerde, maar verlangde een wapen, dat sterke gelijkenis zou moeten vertonen met het op 13 december 1963 aan het Grootwaterschap „De Ring der Ronde Veenen" verleende wapen. Dat wapen was een samenvoeging van delen van de gemeentewapens van Mijdrecht, Wilnis, Zuilen en Vinkeveen met toevoeging van een golvende dwarsbalk over alles heen als aanduiding dat het hier een waterschapswapen betrof. Alleen wenste het bestuur dat het wapen der gemeente Zevenhoven nog aan dit viertal zou worden toegevoegd en dat er schildhouders naast het schild zouden komen. De kroon zag men ook liefst als een vijfbladige.

Het ontwerpen van het nieuwe wapen werd dus een eenvoudige zaak: de gemeentewapens zó rangschikken dat de kleuren esthetisch de meest aanvaardbare aanblik boden en

de golvende dwarsbalk vervangen door een eenvoudiger symbool voor water. Het laatste werd opgelost door het schild golvend te doorsnijden. Wat de gemeentewapens betreft: het vervallen wapen van de Ring der Ronde Veenen had het wapen van Mijdrecht in het eerste kwartier en daar tegenover in het vierde kwartier dat van Zuilen. Beide wapens hebben een rood veld. In het Mijdrechtse wapen, dat in 1816 een gebrekkige officiële beschrijving meekreeg, werd de nodige correctie aangebracht: het terras waar het Lam Gods op stond werd weggelaten en het dier werd ,,omgewend'' afgebeeld en niet ,,omgewend en aanziend" zoals op de officiële tekening van 1816 het geval was. Het wapen van Zevenhoven heeft een gouden veld beladen met een tweekoppige zwarte adelaar, tamelijk donker dus. In het derde kwartier werd daar tegenover de gouden vink van Vinkeveen geplaatst op een blauw veld. Het wapen van Wilnis valt wat de kleuren betreft nogal uit de toon met zijn zilveren veld en groene bomen. Het varken en de slang die in het weinig sfeervolle gemeentewapen nog aan deze bomen zijn toegevoegd werden ook al in het wapen van de Ring der Ronde Veenen weggelaten en dat is hier ook gedaan. Omdat de secretarie van het waterschap te Wilnis is gevestigd kreeg het Wilnisser wapen een plaats op het hartschild. De bomen zijn loofbomen, maar dit komt in de beschrijving helaas niet tot uitdrukking.

Wat de schildhouders betreft gaf het bestuur de voorkeur aan gouden leeuwen maar verklaarde desnoods ook met knobbelzwanen genoegen te willen nemen. En knobbelzwanen zijn het geworden.

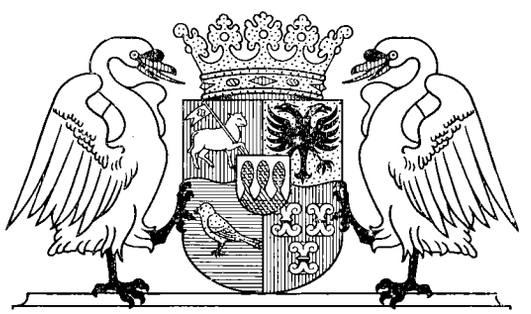

Het wapen is verleend bij Koninklijk Besluit van 7 april 1977, no. 12. De blazoenering is: ,,Gedeeld en golvend doorsneden; 1 in keel een omgewende Agnus Dei van zilver; 11 in goud een dubbele adelaar van sabel; 111 in azuur een vink van goud; IV in keel drie zuilen van zilver: hartschild: in zilver drie geplante bomen van sinopel. Het schild gedekt met een kroon van vijf bladeren en gehouden door twee knobbelzwanen van zilver, gebekt en getongd van keel, gepoot van sabel.

G. A. BONTEKOE.

Het wapen van het waterschap ,,De Zijpe en Hazepolder".

Schilstra's monumentale boek ,,In de ban van de dijk" (waarmee de Westfriese Omringdijk wordt bedoeld) bevat een jaartallenlijst, waarin voor het eerst melding gemaakt wordt van een poging om de Zijpe te bedijken in 1388. Maar pas in 1596 wordt melding gemaakt van de definitieve inpoldering van De Zijpe waarmee dan het westelijke deel van West Friesland beschermd was.

Het waterschapsbestuur gebruikte al vele tientallen jaren een zegel waarop een leeuw achter het schild die een lint in zijn bek had, waarmee dat schild werd vastgehouden. De

figuur op het schild was een zwemmende zwaan met een kroontje om de hals. Een randschrift sprak van de bewogen geschiedenis van de polder: ,,sigillum restitutae Zijpae'', zegel van de op de zee heroverde Zijper polder. Een zegel is echter geen wapen en het waterschapsbestuur verlangde een wapen dat sterk moest gelijken op de afbeelding in het boven omschreven zegel.

In juli 1958 wendde men zich hierover tot de Hoge Raad van Adel met het merkwaardige resultaat dat dit hoge college het waterschap Zijpe en de gemeente Zijpe met elkaar verwarde en berichtte dat op 9 februari 1820 het waterschap De Zijpe was bevestigd in het gebruik van het destijds gevoerde wapen.

Het misverstand had met een simpel briefje uit de weg kunnen worden geruimd, maar om de een of andere reden liet het polderbestuur het erbij om eerst in 1976 opnieuw aandacht aan de zaak te besteden. Op 28 december van dat jaar werd aan H.M. de Koningin geadresseerd. Gevraagd werd een knobbelzwaan van zilver op purperen veld, met een zilver en blauw golvend gedwarsbalkte schildvoet, één gouden leeuw als schildhouder en op het schild de gebruikelijke kroon. Purper, omdat ook de gemeente Zijpe een wapen voert met een schild van deze kleur.

De Hoge Raad van Adel vond purper naast het blauw in de schildvoet niet zo mooi en meende bovendien dat die in Nederland maar weinig gebruikte kleur vermoedelijk in het gemeentewapen was opgenomen tengevolge van een verkeerde interpretatie van oude afbeeldingen uit de 18de eeuw. Purper wordt namelijk aangegeven met een arcering van links boven naar rechts onder en groen van rechts boven naar links beneden. Een leek die deze arceringen niet kent vervalt daardoor nogal eens in fouten. De veronderstelling is niet een bewezen feit, maar het lijkt inderdaad zeer aannemelijk dat het zo is gegaan.

Het hoge college stelde voor om het schild blauw te kleuren maar het polderbestuur vond rood naast de blauwwitte schildvoet levendiger. Naast het schild wilde men graag een gouden leeuw met blauwe tong en nagels i.p.v. de rode Hollandse leeuw die het hoge college voorstelde. Deze rode leeuw is nl. niet zo populair in West Friesland dat eeuwen lang Holland als een erfvijand heeft gezien.

Op deze basis werd tenslotte overeenstemming bereikt, alleen de blauwe tong en nagels van de leeuw moesten rood worden genomen omdat dat meer gebruikelijk is. Hier werd in berust.

Het wapen is verleend bij Koninklijk Besluit van 25 mei 1977, no. 16. De officiële beschrijving luidt als volst: ,,In keel een knobbelzwaan van zilver, gesnaveld van goud, met om de hals een kroon van goud en zwemmend op een golvende schildvoet, golvend gedwarsbalkt van vier stukken, zilver en azuur. Het schild gedekt met een gouden kroon van drie bladeren en twee parels en ter rechterzijde gehouden door een aanziende leeuw van goud, getongd en genageld van keel".

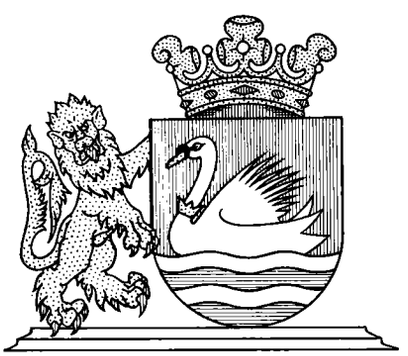

G. A. BONTEKOE.

Op de geïllustreerde landkaart van Groningen van de hand van de gebroeders Coenders (1678) komen de wapens voor van de drie geprivilegieerde Ommelander Zijlvestenijen of waterschappen: het „Awerder Zylvest", het „Winsumer en Schaephalster Zylvest" en het „Delfzylster Zylvest".

Het Winsummer of Schaphalster zijlvestenijwapen heeft het gehele veld, de beide andere wapens hebben twee kwartieren schuinslinks gearceerd met twee of drie (het Delfzijlster) golvende zilveren dwarsbalken.

Het wapen van het Winsummer of Schaphalster Zijlvest werd op 10 november 1819 vanwege de Koning bevestigd als: „van groen beladen met twee golvende baaren van zilver". Vermeerderd met een bovenste schildhelft beladen met het oude heraldische beeld uit de zegels van Hunsingo, een ruiter en jonkvrouw op één paard vergezeld van een zevenpuntige ster, en een vijfbladige kroon, leeft het oude wapen voort in het wapen van het waterschap Hunsingo, verleend op 24 maart 1910. Het wapen van het Aduarder Zijlvest werd eveneens 10 november 1819 bevestigd met als kleur groen. Vermeerderd met een kroon met vijf bladeren werd het op 16 maart 1890 verleend aan het waterschap Westerkwartier.

Het wapen van het Delfzijlster Zijlvest leeft voort in het op 18 maart 1960 aan het waterschap Fivelingo verleende Wapen: Gevierendeeld: 1 en IV in zilver een adelaar van keel, gebekt en gepoot van azuur; 11 en 111 in sinopel drie golvende dwarsbalken van zilver. Het schild gedekt met een gouden kroon van drie bladeren.

In alle drie gevallen is de oorspronkelijk als purper gearceerde kleur dus bevestigd als groen, hetgeen niet zo verwonderlijk is als men bedenkt dat deze kleurarceringen elkaars spiegelbeeld zijn. Deze verwisseling kan gemakkelijk gemaakt worden bij het beschrijven van een zegelstempel of het graveren van een drukplaat. Misschien ook was de tekenaar onvoldoende op de hoogte van de arceringen voor de zeldzame kleur groen en de in de vaderlandse heraldiek praktisch niet voorkomende kleur purper.

Op grond hiervan is het waarschijnlijker dat het veld van het wapen van De Zijpe en Hazepolder geheel groen had moeten zijn, ook het veld van de schildvoet.

DRS. J. A. DE BOO.

Het wapen van het waterschap „De Vecht".

Het nieuwe, ongeveer 13.500 ha. grote waterschap „De Vecht" wordt ten naaste bij begrensd door de lijnen Maartensdijk-Utrecht-Maarssen in het zuiden en Nigtevecht-Vreeland-Nieuw Loosdrecht in het noorden. De door de lage vervening ontstane Loosdrechtse plassen liggen erbinnen.

Bij de oriënterende bespreking die uiteraard altijd vooraf gaat aan het samenstellen van een ontwerp voor een wapen, kwam naar voren dat de lage vervening wel heel erg haar stempel op dit eertijds moerassige gebied heeft gezet en voorts werd de nadruk gelegd op het feit dat in 1296 ***Floris V*** graaf ***van Holland*** hier verraderlijk gevangen is genomen door zijn vijanden ***Van Amstel, Van Woerden, Van Borsse-Zen*** en ***Van Renesse***. Weliswaar is hij niet hier, maar bij Muiden vermoord, maar Breukelen heeft nog een „Moordenaarslaantje" en in Loenen zit in de gevel van een garage van een nieuwbouwwijk een steen, waar het vroegere slot Kronenburg heeft gestaan.

Floris V was een vorst van groot formaat. In zijn standaardwerk „De geschiedenis van het Nederlandsche volk" rangschikt Blok hem onder „de invloedrijkste figuren in de politieke geschiedenis van ons land". „Zij trokken de grote lijnen waarin zich onze geschiedenis' van de oude tijd jaren,

ja eeuwen lang heeft bewogen: hun gedachten en daden hebben op die geschiedenis een onberekenbare invloed geoefend." En dan zet Blok ***Floris V*** op één lijn met ***Drusus*** en ***Germanicus, Karel de Grote,*** bisschop ***Adelbotd*** van Utrecht en graaf ***Willem III van Holland.*** Een beoordeling dus die er wezen mag.

Het leek derhalve voor de hand liggend om in het waterschapswapen de gevangenneming, die het begin van de tragedie is geweest, op de een of andere wijze te verwerken. De vraag rees nu: hoe moet dat dan ? Er is gespeeld met de gedachte om op het schild twee vechtende ridders te zetten, waarvan de een — en dat zou dan ***Floris*** moeten zijn — kennelijk het onderspit delft. Dit werd te veel een illustratie, een „plaatje" geoordeeld. Ofschoon elders twee vechtende ridders' wel eens voorkomen in een wapen en de grens tussen „een plaatje" en een aanvaardbare wapenfiguur soms een zaak is van subjectief inzicht, besloot het waterschapsbestuur de oplossing in een andere richting te zoeken. Het schild werd genomen van „krukkenvair", goud en blauw als symbool van de lage vervening. De Vecht werd verbeeld door de verticale arm van een zilveren kruis over het hele schild, het totaal van a 11 e stroompjes en waterlopen die hun water naar de Vecht afvoerden werd verbeeld door de horizontale arm van dat kruis. Op het snijpunt van het kruis werd een hartschild met het wapen van ***Floris V*** geplaatst: „goud met een rode leeuw, blauw van tong en nagels" en over de armen van het kruis werden kettingen gelegd als symbool van de gevangenschap van ***Floris;*** de kettingen rood, omdat ze stellig roestig zijn geweest en bruin is een kleur die de wapenkunde niet kent. Op het schild kwam de gebruikelijke kroon van drie bladeren en twee paarlen.

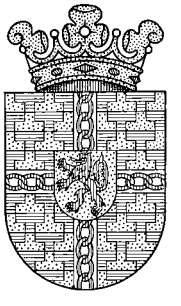

Het wapen werd op 23 juni 1977 bij Koninklijk Besluit no. 24 verleend. De officiële beschrijving luidt als volgt: „In krukkenvair, goud en azuur, een kruis van zilver, beladen met ketenen van keel: een hartschild van goud met een leeuw van keel, getongd en genageld van azuur. Het schild gedekt met een gouden kroon van drie bladeren en twee parels."

Het „krukkkenvair" is meer gebruikt als symbool der laagveenontginning: men groef gaten tot op de grondwaterstand en baggerde dan de specie beneden de waterspiegel op. Die slikmassa werd ter droging uitgestort op het zg. „zetveld" en als die droging voltooid was, werd er turf van gestoken. De watergaten worden veelal aangeduid met blauw of zilver, het zetveld met zwart (de pas gestorte slikmassa) of goud (het verdorde riet, buntgras en wat er verder maar opgeschoten was, zoals dat er in de wintertijd uit zag).

G. A. BONTEKOE.

Het gewijzigde wapen van de gemeente Arcen en Velden.

Bij Koninklijk Besluit van 24 augustus 1977 werd aan de gemeente Arcen en Velden het als volgt omschreven wapen verleend: „Gedeeld: 1 in sinopel een gekanteelde poort van goud, bestaande uit een middengedeelte en twee zijtorens, alle gedekt met in bollen uitlopende puntdaken en ter weerszijde van het poortdak een vlaggemast van goud, waaraan een naar rechts waaiende vierkante vlag, volgens de broekingdiagonaal geschuind van goud en azuur; 11 in goud een paalsgewijs ge-

plaatste eiketak met vijf bladeren en twee eikels van sinopel; in de schildpunt een gedeeld bijschild: a. in azuur een gekroonde, dubbelstaartige, omgewende leeuw van goud, getongd en genageld van keel: b. in goud een leeuw van sabel, getongd en genageld van keel. Het schild gedekt met een gouden kroon van drie bladeren en twee parels."

Deze verlening geschiedde naar aanleiding van een verzoek op 19 juli 1977 door het gemeentebestuur aan Hare Majesteit gericht, volgens advies van de Stichting voor Banistiek en Heraldiek op 29 juni 1977

Het wapen is een verbetering van dat wat op 5 november 1889 door koning Willem 111 werd verleend als bevestiging in gebruik van „de oude schepenzegels, vroeger aldaar in gebruik behoudens enkele wijzigingen", namelijk: „Een veld van sinopel, bezaaid met korenaren van goud (als zinspeling op den naam van het dorp Velden) en beladen met eene Gothische poort met twee zijtorens van goud, op elken torentrans een vaandel, schuins doorsneden van goud en azuur met gouden steel en knop. Vóór de poort een gedeeld schild, rechts in azuur een links gewende, gekroonde en van keel getongde leeuw van goud met dubbelen staart, links in goud een rechtsgewende, van keel getongde en geklauwde leeuw van sabel (het wapen van Gelder en Gulik): het geheel omgeven door het randschrift: „gemeentebestuur van Arcen en Velden"."

In aansluiting op het in gebruik nemen van een nieuw wapen stelde de Raad der gemeente — wederom op advies van bovengenoemde stichting — op 5 juni 1978 een gemeentevlag in, waarvan de beschrijving luidt: „Volgens de broekdiagonaal geel-groen, met in geel een groen eikeblad en in groen een geel kasteel. (Hoogten van eikeblad en kasteel = 4/7 van de vlaghoogte.)" Deze vlag was aldus „gewijzigd, aangepast en verrijkt" naar de vlag, ingesteld bij raadsbesluit van 4 juni 1968: „Volgens de broekdiagonaal geel-blauw."

De Raadscommissie Culturele Zaken van de gemeente had in het begin van 1975 het college van B. 6 W. erop gewezen dat in het toenmalig wapen het grootste kerkdorp Velden onvoldoende tot zijn recht kwam in het „sprekende" element van het groene veld bezaaid met gouden korenaren. Bovendien was een „gemeyn scependomssigel" van Velden bekend, hangende aan een archiefstuk van 25 januari 1460 (R.A. Limburg, Archief Kruisherenklooster), vertonende een gevorkte, van vijf bladeren en twee vruchten voorziene eiketak. De Stichting voor Banistiek en Heraldiek, uitgenodigd door B. & W. om mogelijke voorstellen te doen voor een verbeterd wapen met inachtneming van het vorenstaande, stelde o.a. voor het „sprekende" element van het oude wapen te handhaven in dier voege dat een doorsneden wapen in de benedenhelft een (in de Nederlandse heraldiek tot nu toe onbekend) bezaaid zou vertonen van afwisselend eikebladeren en eikels in dop, terwijl aldus in de bovenhelft een (groter en breder) ruimte beschikbaar zou zijn voor een, eveneens „sprekende" (arx = poort) betere uitbeelding van de poort met zijtorens, en in de poortopening daarvan het wapenschild Gelre-Gulik.

Gemeentearchivaris W. Hendriks van Venlo, een suggestie volgend van gemeenteontvanger J. Theelen, gaf aan B. & W. van Arcen en Velden zijn voorkeur te kennen voor het eveneens door genoemde stichting gedane voorstel voor een gedeeld schild, met rechts de poort van Arcen, links een beblabladerde eiketak van Velden en als bijschild in de schildpunt Gelre-Gulik. Deze voorkeur werd na ampel overleg door B. & W. gevolgd, waarna de aanvraag aan de Kroon werd gericht tot verlening van een nieuw wapen volgens dit model.

Het nieuwe wapen is derhalve „sprekend" gebleven voor de rechter (Arcen-) helft: de linkerhelft draagt het embleem van een der vroegere schouten of schepenen van Velden. Het bijschild Gelre-Gulik, sedert het einde der 15de eeuw verbonden met de poort (voordien was dit het wapen Buren: ridder *Otto van Buren,* broeder van ***Bela van*** *Malberg,* adbis van van 0. L. Vrouwe-Munster te Roermond, was in het midden van de 14de eeuw heer van Arcen) werd, als betrekking hebbende op de gehele gemeente, in de schildpunt geplaatst.

Zoals de meeste dorpen in Limburg maakten ook Arcen en Velden een rijke geschiedenis van politieke wisselingen mee. Vóór de Franse revolutie vormde Arcen met Lomm één heerlijkheid, in de 1 lde eeuw behorende bij het graafschap Krickenbeck. Velden, reeds bekend in 1144, was een zelfstandige heerlijkheid in hetzelfde graafschap. In het midden van de 13de eeuw werd Krickenbeck als ambt gevoegd bij het hertogdom Gelre. Later maakte het geen deel uit van de Republiek, doch behoorde bij de Spaanse Nederlanden. In 1713 kwam het ambt aan Pruissen. Velden was als heerlijkheid verdeeld onder de heren van Arcen en die van Grubbenvorst. (De naam „het Gebroken Slot" aldaar herinnert nog steeds aan deze deling!) Overigens onderging Velden dezelfde lotswisselingen als Arcen.

Tijdens de Franse revolutie lagen Arcen, Lomm en Velden in het departement van de Roer. In 1815 kwam Arcen bij het Koninkrijk der Nederlanden, Lomm werd Pruissisch grondgebied en in 1817 werd Velden aan Arcen toegevoegd.

KL. SIERKSMA.

Het wapen van het hoogheemraadschap „Alm en Biesbosch".

Bij besluit van de provinciale staten van Noord Brabant van 15 november 1975 zijn de waterschappen „De Alm", „De Brabantsche Biesbosch" en het hoogheemraadschap voor het „Land van Heusden en Altena" verenigd tot het hoogheemraadschap „Alm en Biesbosch".

De drie samenstellende delen voerden alle drie een wapen en het bestuur besloot een wapen voor het nieuwe hoogheemraadschap aan te vragen waarin die figuren uit de vervallen wapens werden opgenomen die als essentieel konden worden beschouwd.

In de eerste plaats hoorde daartoe de breed gewolkte zoom, symbool voor de dreiging van het water, uitgaande van de grote rivieren die het hoogheemraadschap aan alle kanten begrenzen. Deze zoom kwam voor in het wapen van de Brabantsche Biesbosch en eveneens in het eerste kwartier van het wapen van „De Alm".

Uit het wapen van het hoogheemraadschap van het Land van Heusden en Altena werden de beide afgewende zalmen overgenomen en uit dat van het waterschap „De Alm" de hoorns van het wapen van de graven van Horne, die sinds het einde der 12de eeuw het land van Altena in leen hadden van de graven van Kleef. Van de drie steuren die in het wapen van de Brabantsche Biesbosch voorkwamen ging één over in het nieuwe wapen. De steur was, samen met de zalm, de voornaamste vis die in grote hoeveelheden in Geertruidenberg ter markt werd aangevoerd vóórdat de door industrieel en huishoudelijk afvalwater veroorzaakte vergiftiging van alle rivieren elke vis het leven onmogelijk maakte.

Op het schild werd de gebruikelijke kroon gevraagd van drie bladeren en twee paarlen.

Het wapen is verleend bij Koninklijk Besluit van 31 augustus 1977, no. 13. De officiële beschrijving luidt als volgt: „Doorsneden; I gedeeld; a. in goud twee afgewende zalmen van keel: b. in goud drie hoorns van keel, beslagen van zilver [1]); 11 in goud een steur van sabel, de vinnen en de onderkant van de staart van keel: het geheel omgeven door een breed bewolkte schildzoom van azuur. Het schild gedekt met een gouden kroon van drie bladeren en twee paarlen".

G. A. BONTEKOE.

1) Op de tekening abusievelijk ook als „geopend en gemond van zilver" afgebeeld.

BOEKBESPREKING.

P. H. Bogaard, The Flowering Orchard, Genealogy of an American branch of the Bogaard family that lived in the medieval Dutch town of Utrecht, covering the period Erom about 1320 to 1974. Published by the compiler, De Meern, the Netherlands, 1974, 112 pag.

The Flowering Orchard is een zeldzaam goed gekozen hoofdtitel, want het gaat in dit boek om ***Arie Bogaard*** uit Kockengen, die in 1849 als Gereformeerde met zijn gezin naar Pella uitweek, en om het uitgebreide nageslacht, dat hij in Amerika kreeg. Treffend is het te zien, hoe Nederlandse geslachtsnamen ook bij de aangehuwden een rol blijven spelen, maar aan een zekere veramerikanisering natuurlijk niet kon worden ontkomen. Typerend is een naam als *Douglas* ***Craig Van Gorkom*** met hoofdletter V. Volgens Amerikaans gebruik zijn overigens alle van-namen op de V geïndiceerd.

Aan ***Arie Bogaard*** gaat een stamreeks van zeventien generaties vooraf. Als stamvader fungeert een zekere Hugo, geboren omstreeks 1320, gehuwd met N.N., die volgens de auteur misschien in het huis „Heyenbergh" aan de Oudegracht in Utrecht, naast het St. Cecilia-klooster heeft gewoond. Misschien, d.w.z.: misschien ook niet. Het lijkt evident, dat deze stamvader in geen enkele bron voorkomt, maar zijn bestaan uitsluitend uit het patronym van de tweede generatie ***-Mens*** *Hugen* -- is afgeleid. Als in de inleiding dan ook nog op verwantschap van deze schimmige ***Hugo*** met het huis *Arkel* wordt gespeculeerd en hem een tweede zoon ***Jan*** wordt toegekend, die in 1391 het burgerrecht van Utrecht door vertrek verspeelde om vervolgens in de Lier de stamvader te worden van het thans tot de Nederlandse adel behorende geslacht *Boogaert,* dan zal de genealoog, die enigszins, ter zake kundig is, dit afwijzen [1]). Bij alle waardering, die het boek overigens toekomt, het is duidelijk, dat de oudere generaties een beroep doen op de critische zin van de lezer, nog te meer door het ontbreken van voetnoten.

De auteur heeft kans gezien vele portretten op te nemen, te beginnen met de genoemde ***Arie Bogaard*** (***1824-1910)*** en zijn vrouw Wijntje ***van Woudenberg (1822-1893).*** Uiteraard verhoogt dit de aantrekkelijkheid van het boek, dat niet in de handel is, maar door eventuele gegadigden bij de schrijver tevens uitgever kan worden besteld. Het adres is: P. H. Bogaard, Park Voorn 3, De Meern 2543 (postgiro: 95452). De prijs bedraagt *f* 45,-. De voorraad is beperkt.

J. Fox.

1) Men vergelijke de stamreeks van het geslacht *Boogaert* in Nederlan's Adelsboek, jrg. 1940, blz. 383.

P. H. Bogaard, Van den Bongard, Genealogie van een Nederlandse tak van het Nederrijnse geslacht Von dem Bongart. Overdruk uit Jaarboek Oud-Utrecht 1975, blz. ***161-215.***

Behandeld wordt hier de Nederlandse tak van het adellijke geslacht ***Van den*** *Bongard* met stamslot te Bocholtz (thans Ned. Limburg), die in de zestiende en zeventiende eeuw een niet onbelangrijke positie in het Utrechtse heeft ingenomen. Uitgestorven zijn deze adellijke ***Van den Bongard's*** in 1663 met ***Anna van den*** *Bongard,* vrouwe van Nijenrode, eerst gehuwd met een neef van moederszijde ***Cornelis van*** *Mathenesse,* heer van Hazerswoude, later met een achterneef van vaderskant ***Johan van*** *Raesfelt,* heer van Doodewaard en Hien.

Aangezien de auteur de steun heeft genoten van de rijksarchivaris in Utrecht Dr. C. Dekker en diens ambtenaren en de voetnoten — bijna vierhonderd in getal — getuigen van een uitgebreid archief- en litteratuuronderzoek, is het des te spijtiger, dat de uitgewerkte genealogie toch niet geheel voldoet.

Wat is namelijk het geval ? De heer Bogaard heeft ook plaats ingeruimd voor de bastaard ***Jan van den Bongaerf,*** schout van Nijenrode, tevens van Breukelen - St. Pietersgerecht, en de uit hem gesproten tak, die tot 1782 zou voortleven, maar terwijl het voor de hand had gelegen het adellijke geslacht en de bastaardtak gescheiden te houden, vindt de lezer ze door elkaar heen gewerkt in één genealogisch verband met alle gezinnen per generatie ongeacht hun afstamming bij elkaar aansluitend, m.a.w. gelijkgesteld. Uitgangspunt had hier dienen te zijn, dat de leden van de bastaardtak strikt genomen niet tot het adellijke geslacht behoren. In zijn gelijkstelling gaat de auteur zo ver, dat hij genoemde schout het adellijke wapen toekent zonder breuk: in rood een zilveren keper, hoewel de foto van diens zegel een smalle rechterschuinbalk vertoont als kenmerk van bastaardij.

J. Fox.

J. H. Steenkamp, Die Steenkamps van Suidelike-Afrika. Particuliere uitgave, Pretoria, 1970, 364 pag.

In Zuid-Afrika is ***Steenkamp*** een vooraanstaand geslacht, verwant aan *Botha,* ***De Wet, Kruger*** en andere families, die daar te lande een bekende klank hebben. Alleen al hierom is het een goede gedachte geweest van de heer J. H. Steenkamp, gewezen president van het Bantoe-Appelhof voor Transvaal en Natal, voortbouwend op vroeger onderzoek de onderhavige genealogie met een drietal indices aan het slot in het licht te geven.

Helaas kon de plaats van herkomst in Nederland niet met zekerheid worden vastgesteld. De stamvader ***Jan Harmensz. Steenkamp*** heet bij zijn huwelijk met *Geesje* ***Visser,*** dat in 1714 te Kaapstad werd gesloten, afkomstig van Nieuwkerk. De auteur, die meent, dat dit Nijkerk zou kunnen zijn, doet hiermee geen recht aan een eerder vermoeden van Jurriaan van Tol, dat veeleer aan Giessen-Nieuwkerk moet worden gedacht (Sibbe, jrg. 1941, blz. 264), terwijl ook Nieuwerkerk aan de IJssel en Nieuwerkerk in Zeeland eventueel in aanmerking komen. Een serieus onderzoek naar al zulke mogelijkheden lijkt aan te bevelen. Het is zeker niet bij voorbaat kansloos.

J. Fox.

Recente publicaties, die aankondiging verdienen:

Aangenomen geslachtsnamen gemeente Barneveld 1812—1826. Gemeentearchief Barneveld, 1977, ongepag.

In deze uitgave zijn de betrokken personen in twee alfabetische lijsten opgenomen, d.w.z. ze zijn zowel op hun nieuwe geslachtsnaam te vinden als op hun patronym. De prijs bedraagt ƒ7,50 (afgehaald) of ƒ9,20 (inclusief portokosten). Bestellingen te richten aan het Gemeentearchief, Nieuwstraat 5 te Barneveld. Desgewenst kan men ook het verschuldigde bedrag van ƒ9,20 overmaken op girorekening 957380 van de gemeentesecretarie van Barneveld met de aanduiding „verzoeke toezending publikatie geslachtsnamen".

Kwartierstatenboek Genealogische Vereniging Prometheus Technische Hogeschool Delft, 1978, 218 pag.

Dit kwartierstatenboek, uitgegeven ter gelegenheid van het eerste lustrum van genoemde vereniging bevat kwartierstaten *Albers, Van Batenburg, Van Daalen, Duivenvoorden, Feikema, Goudappel, Gravesteijn, Groen, Klunder, Langejan, Van der Meer, Nagtegaal, Den Otter, Steinmeier, Swinkels, Tol, Verhooij, Visser, Vlug.* Een alfabetische index aan het slot bevat de honderden geslachtsnamen, die in de staten voorkomen. De prijs bedraagt ƒ15,— (porto inbegrepen). Eventuele gegadigden gelieven dit bedrag over te maken op girorekening 3453233 ten name van de Penningmeester van de Genealogische Vereniging Prometheus, Lorentzweg 1, Delft. De oplage is beperkt.

P. Sanders, Het geslacht Hoiting-Huizinga te Hoogkerk. Particuliere uitgave, 's-Gravenhage, 1974, 59 pag.

Er zijn in het Groningse verschillende geslachten *Huizinga*, waartussen verwantschap niet aantoonbaar is. Aan de familie voortgekomen uit *Eelke Jacobs Huizinga* (1770-1806) en *Anna Meihuizen (1776-1861)* is dit boekje gewijd. De auteur gewaagt van het geslacht *Hoiting Huizinga*, omdat *Eelke's* grootvader van vaderskant *Geert Jans* landbouwer op Hoitinge was en andere nakomelingen de naam *Hoiting* hebben aangenomen. *Hoiting Huizinga* is dus niet als dubbele geslachtsnaam op te vatten. Dit gestencilde boekje, waarin enkele portretten zijn opgenomen, kan worden besteld bij de heer P. Sanders, Kornoeljestraat 150, 's-Gravenhage, door ƒ8,50 over te maken op diens girorekening 2648520.

A. C. Zeven, Hissink 1, Genealogieën in wording. Particuliere uitgave, Wageningen, 1976, 95 + 4 pag.

Men vindt hier het Voorster geslacht *Hissink* behandeld van 1300-1650, een stamreeks van *Nini Charlotte Zeven-Hissink* lopend van 1300 tot heden, benevens een overzicht van alle gegevens *Hissink* van 1300-1650, die tot 1976 bijeengebracht konden worden. De titel maakt duidelijk, dat deze publicatie een voorlopig karakter draagt. Het is niet alleen de bedoeling van de auteur zijn gegevens op deze wijze voor het nageslacht vast te leggen, maar vooral ook „anderen te interesseren en te stimuleren tot verder onderzoek en aanvullingen te krijgen". Wie er voor voelt, kan zich deze gestencilde uitgave aanschaffen door ƒ12,— over te maken op girorekening 908529 ten name van Dr. Ir. A. C. Zeven te Wageningen.

J. Fox.

VRAGEN EN ANTWOORDEN.

Rinia (1977, kol. 180). Op 8 april 1638 huwen te Wirdum (kerkelijk) *Jan Meinerts (Rinia)* en *Auck Syghers,* beiden van Wirdum. Hun zoon *Doeke Jans Rinia* trouwde *Lipkje Tjallings Palsma.*

Leiden. J. A. RIEL.

(Van) Römling-Van Oosten. Te 's-Gravenhage bomt in het midden van de 18de eeuw voor het echtpaar *Johann Wilhelm (van) Römling - Maria,* ook genoemd *Maria Magdalena van Oosten.* De man is mogelijk identiek met *Johannes Rommeling,* oud 70 jaar, begr. 's-Gravenhage 20 dec. 1788 in de kelder onder het koor van de Kloosterkerk.

Een huwelijk *Röm(e)ling-Van Oosten* is te 's-Gravenhage, Rijswijk, Wassenaar en in het Westland niet gevonden, Het echtpaar, dat luthers was — althans zeker de man — komt niet voor in de registers over 1740—1742 van de Evangelisch-Lutherse gemeente te 's-Gravenhage van personen die zich hebben opgegeven voor deelname aan het H. Avondmaal.

Johann Wilhelm en *Maria Römling* zijn getuigen bij de doop op 30 dec. 1754 (Ev.-Luth.) te 's-Gravenhage van een kind van *Johann Philip Birck* en *Elisabeth Römling,* wier huwelijk niet te 's-Gravenhage werd aangetroffen (wel dat in de Scheveningse kerk op 20 okt. 1748 van *Johann Philip Birck,* sergeant, afkomstig uit Wiesbaden, en *Elisabeth Muller,* geb. te Rijswijk).

Van het echtpaar *Römling-Van Oosten* zijn de volgende kinderen bekend:

1. *Anna Christina Römling,* ged. (Ev.-Luth.) 's-Gravenhage 25 nov. 1742 (get.: Hendrik Zibirsky en Maria Anna Binkers), † Woensel 12 april 1826, tr. Woensel en Ekart (voor schepenen) 25 okt. 1778 *Wilbert van de Ven,* † Woensel 27 maart 1830, zn. van *Albertus van de Ven* en *Christina Dankers.* Uit dit huwelijk drie kinderen.
2. *Maria Adriana Römling,* doop niet gevonden, † aangegeven 's-Gravenhage 8 juni, begr. Rijswijk 10 juni 1748.
3. *Elisabeth Philippina Römling,* ged. (Ev.-Luth.) 's-Gravenhage 12 maart 1748 (get.: Johan Philip Birck, Cornelia Rijnberg en Elisabeth Muller), † na 3 juli 1819 (dan wonende te 's-Hertogenbosch).
4. *Cornelia Johanna Römling.* tweeling met de voorgaande, ged. (Ev.-Luth.) 's-Gravenhage 12 maart 1748 (zelfde doopgetuigen als sub 3), † na 3 juli 1819 (dan wonende te 's-Hertogenbosch), tr. *Johan Christian Kloets.*
5. *Johann Hendrik Römling,* ged. (Ev.-Luth.) 's-Gravenhage 10 juni 1750 (get.: Joost Hendrik de Knokke en Catrina Margareta Schiffers, een echtpaar dat op 1 okt. 1747 in de Hoogduitse Kerk te 's-Gravenhage in het huwelijk trad, hij als wedr. en zij als j.d. van Otzenrath in het Lant van Gulik, onlangs gewoond hebbende te Amsterdam), laatstelijk kapitein effectief van de compagnie V. C. F. erfprins van Anhalt onder het eerste bataljon van het regiment van de generaal-majoor graaf von Wartensleben; ongehuwd † Gent (aan opgelopen verwondingen) 3 okt. 1793.

6. Kind, † aangegeven 's-Gravenhage 26 maart, begr. Rijswijk 27 maart 1753.
7. *Johann Wilhelm Römling,* ged. (Ev.-Luth.) 's-Gravenhage 23 maart 1753 (get.: Johan Philip Birck), † aangegeven 's-Gravenhage 4 april, begr. Rijswijk 5 april 1753.
8. *Johanna Friederica Römling,* ged. (Ev.-Luth.) 's-Gravenhage 4 juni 1755 **(get.:** Friedrich Nicolaes Zilly en Johanna Straik).
9. ***Wilhelmina Christina** Römling,* ged. (Ev.-Luth.) 's-Gravenhage 29 jan. 1757 (get.: Anna Christina Römling), † aangegeven 's-Gravenhage 9 maart 1792 en begr. aldaar in de kelder onder het koor van de Kloosterkerk.

Enkele dochters van bovengenoemd echtpaar trokken blijkbaar' naar Noord-Brabant, aanvankelijk naar Stratum waar in 1771 „lieutenant *Rommeling*" als medegebruiker van een huis wordt genoemd. De zoon ***Johan Hendrik*** kan daarmee niet zijn bedoeld: hij werd omstreeks 1778 vaandrig en eerst in 1787 luitenant. Te Woensel stierf N.N. *Rommeling,* begr. 5 dec. 1778, nalatende kinderen.

Gevraagd: nadere gegevens over de herkomst en de afstamming van het echtpaar *Johann Wilhelm* ***(van) Römling*** en ***Maria Magdalena van Oosten.***

Hardegarijp ***(Fr.).*** DRS. 0. D. J. ROEMELING.

Van Wijngaerden (Wingerden). Aan de hand van een onderzoek op het Gemeentearchief van 's-Gravenhage kon het volgende fragment worden opgesteld betreffende een gezin ***Van Wijngaerden*** in de eerste helft van de 17de eeuw te 's-Gravenhage. De herkomst is niet duidelijk: de vader ***Aelbrecht*** werd voorshands niet te 's-Gravenhage aangetroffen, zodat het voorgeslacht mogelijk elders (in Holland ?) moet worden gezocht. Het w a p en van deze familie ***Van Wijngaerden (Wingerden)*** is volgens de kwartierstaat Kien-Van Adrichem in het kwartierstatenboek Van der Dussen en Smissaert: gevierendeeld; I en IV twee schuingekruiste zwaarden: II en III een boom vergezeld links van een tegen de stam klimmende leeuw.

Aelbrecht van Wijngaerden, leeft eind 16de eeuw ,tr. N.N.

Kinderen:

1. *Susanna* ***Aelbrechtsdr, van Wijngaerden,*** testeert in 1659 te 's-Gravenhage t.b.v. de kinderen van haar zuster en broers, †kinderloos, tr. 's-Gravenhage (Gr. k.) 2 nov. 1614 *Arent Jansz.* ***van Lichtenberch,*** schoenmaker in het Noordeinde, zn. van *Jan Jacobsz.* en ***Maritgen Cornelisdr.,*** wonend in „de Arck" in de Spuistraat (in 1623 door de erfgenamen verkocht aan ***Abraham van Wijngaerden,*** kleermaker (zie hierna sub 3) en Nicolaes Symonsz., schoenmaker).
2. ***Sara van Wijngaerden,*** tr. 's-Gravenhage (Gr. k) **12** febr. 1617 ***Dirck van Nes,*** gerechtsbode en boelhuismeester, wedr. van ***Ysabella Duyvoet*** (nat. dr. van ***Marcus Duyvoet).***

   Hieruit: ***Gerrit*** en ***Maria van Nes.***
3. ***Abraham Aelbrechtsz. van Wijngaerden,*** wordt 2 nov. 1613 burger van 's-Gravenhage (burgerboek), kleermaker en later waard in „de Wildeman" op het Spui, tr. 's-Gravenhage (Gr. k.) **23 mei** 1621 *Annetgen* ***Dircxs van Capelle alias van Haestrecht,*** geb. in 1595.

   Uit dit huwelijk:

   a. ***Aelbert van Wijngaerden,*** geb. in 1622, stud. te Leiden **1632 (14 jaar oud** — sic !), zilver- en goudsmid in „de Wildeman" op het Spui, raad en vroedschap, tr. (ondertr. 's-Gravenhage 1 sept. 1647) ***Aletta Strevelant,*** ged. Schoonhoven 28 febr. 1623, dr. van ***Cornelis Gijsbrechtsz. Strevelant*** en *Jannetgen Strijbos* (dr. van ***Willem Strijbos,*** bode van het Hof van Holland).

      Zij wonnen negen kinderen, die zich merendeels ***Van Wingaerden (Wingerden)*** noemden (zie ook H. E. van Gelder, Haagsche Goud- en Zilversmeden, 194 1).

   b. ***Dirck van Wijngaerden,*** woont te Arnhem, leeft nog in 1693, tr. Arnhem 13 nov. 1661 (ondertr. 's-Gravenhage 6 nov.) ***Anneke** Schut(te),* ged. Arnhem 19 jan. 1640, dr. van ***Dirk Dirksz.** Schu (d) t(te)* en ***Grietje,*** dr. van *Gijsbert* ***Hendriksz.***

      Uit dit huwelijk:

      aa. ***Aletta van Wingaerden,*** ged. Arnhem 20 maart 1664.

      bb. ***Sebilla van Wingaerden,*** ged. Arnhem 24 nov. 1665, tr. aldaar 8 april 1693 ***Frederik** Jacobsz. **van der** Hart(ten).*

   c. ***Elisabeth van Wijngaerden.***

   d. *Annetje* ***van Wijngaerden.***

   e. ***Willemina van Wijngaerden.***
4. ***Isaac van Wijngaerden,*** chirurgijn van de compagnie ruiters van prins Hendrik van Nassau, tr. 's-Gravenhage (Gr. k.) 4 nov. 1618 ***Geertruyt** Cornelisdr. **van** Cappelle; **zij*** hertr. (ondertr. 's-Gravenhage 17 okt. 1632) ***Heindrick Adamsz. de Pijper.***

   Uit dit huwelijk:

   a. ***Aelbert van Wijngaerden.***

   b. ***Elisabeth van Wijngaerden,*** tr. 's-Gravenhage (Gr. k.) 1 okt. 1645 *Philips van Esch,* klerk van de Staten van Holland.

   c. ***Cornelis van Wijngaerden.***

Volgens mededeling, in 1938, van de toenmalige gemeentearchivaris van Alphen aan den Rijn W. M. C. Regt bezat Jhr. W. F. R. van Naerssen (1866—1932), bankier te Gorinchem, destijds een genealogie van deze familie ***Van Wijngaerden (Wingerden).*** Deze geslachtslijst heb ik tot dusverre niet kunnen achterhalen.

Gevraagd: vindplaats van bedoelde genealogie, en nadere gegevens over de stamvader ***Aelbrecht van Wijngaerden,*** zijn herkomst en zijn voorgeslacht.

Wassenaar. JHR. **MR.** R. C. C. **DE** SAVORNIN LOHMAN.

INHOUD VAN DIT NUMMER.

Bestuursberichten. — Jaarverslag 1977. — Notulen van de Algemene Ledenvergadering, gehouden zaterdag 20 mei 1978 in het Ambtmanshuis te Tiel. — Maris uit Marien (V). Koning Ermeric's verborgen schat onder Van der Berckmoes' bakermat, door Mr. Dr. J. C. Maris van Sandelingenambacht. — Een koningskroon voor hertog Philips de Goede, door F. J. van Ettro. — Aanvullingen en verbeteringen op enige in Nederland's Adelsboek en Nederlands Patriciaat gepubliceerde genealogieën en stamreeksen: Bentfort, Van Bronkhorst, Herderschee, Van Hersele (Van Herzeele), Jantzon van Erffrenten, Kuiper, Muntendam, Prince, Van Reenen, Schonegevel. — Korte mededelingen. — Boekbespreking. — Vragen en antwoorden.

DE NEDERLANDSCHE LEEUW

MAANDBLAD VAN HET

Koninklijk Nederlands& Genootschap voor Geslacht- en Wapenkunde,

BESCHERMHEER Z.K.H. DE PRINS DER NEDERLANDEN

Dit blad verschijnt maandelijks en wordt aan alle leden van het Genootschap toegezonden.

Bijdragen en correspondentie, bestemd voor het M a a n d b l a d, gelieve men te richten tot de Hoofdredacteur Mr. 0. Schutte, *p./a. Zeestraat 71b, 's-Gravenhage.*

De jaarlijkse contributie (abonnement) ad *f* 50,— gelieve men steeds vóór 1 februari te voldoen door storting op postrekening no. 20910 ten name van de penningmeester van het Genootschap te 's-Gravenhage.

Correspondentie, bestemd voor het Bestuur, gelieve men te richten tot de Secretaris Mevrouw J. Barones van Dedem-Weyschedé, *Laan van Koot 43, Wassenaar.*

Alle overige correspondentie (niet bestemd voor Bestuur of Redactie), zomede opgaven van adresverandering, te richten aan de heer E. J. C. Boutmy de Katzmann, conservator van het Genootschap, *Bleyenburg* 5, *'s-Gravenhage.*

Betalingen aan de Bibliotheek dienen te geschieden op postrekening no. 487073, ten name van de Bibliotheek van het Genootschap te 's-Gravenhage.

De redactie van het Maandblad wijst er nadrukkelijk op, dat zij niet aansprakelijk is voor de strekking of de inhoud der ondertekende stukken.

No. 9 XCVe Jaargang september 1978

SYMBOLEN UIT DE OPSTAND IN DE NEDERLANDEN

Vaandels, standaarden, pennoenen en uniformen van Nederlanders, Schotten, Fransen en Spanjaarden rond 1600, volgens het Manuscript - De Gortter,

ingeleid, van commentaar voorzien en beschreven door W. A. VAN HAM.

Inleiding.

In de handschriftenafdeling van de Koninklijke Bibliotheek Albert 1 te Brussel bevindt zich een merkwaardig boekwerk dat al meermalen in Nederland en België de aandacht heeft getrokken van onderzoekers, die zich met de geschiedenis van de Nederlandse opstand tegen Spanje in het algemeen of met de literaire of vlaggekundige aspekten daarvan in het bijzonder bezig houden. Reeds gedurende lange tijd werd de behoefte gevoeld om een complete beschrijving van de afbeeldingen in dat handschrift alsmede een wetenschappelijk-kritische inleiding daarop te componeren. Dat dit tot nu toe niet is geschied is ongetwijfeld te wijten aan de omvang van het werk alsmede de specialistische instelling die het vergt om tot een dergelijke beschrijving te komen. Het was derhalve een verheugend verschijnsel dat Kl. Sierksma, voorzitter van de Stichting voor Banistiek en Heraldiek en secretaris-generaal voor de congressen van de Fédération Internationale des Associations Vexillologiques, mij uitnodigde en in staat stelde, een lezing te houden voor het congres te Londen in 1973 over dit onderwerp, en tevens stimuleerde om voort te gaan met de uitvoering van het plan tot een volledige publicatie te komen. Hij zorgde tevens voor de beschrijving van de vaandels enz., voor zover het de banistiek-technische gegevens betreft. Voor al deze aktiviteiten zij hem mijn erkentelijkheid betuigd, evenals voor zijn bemiddeling om uit de collecties van bovengenoemde stichting de kopieën van het handschrift (als, kleurendia's) ten gebruike te ontvangen: ook de tekenaar C. Druif heeft van deze dia's gebruik kunnen maken.

Deze publicatie, met zó veel tekenwerk en reproducties, is mede mogelijk geworden dankzij een financiële bijdrage van het Ministerie van C.R.M. aan de in de inleiding genoemde stichting.

DEEL 1

De samenstellers

Het manuscript bevat 115 fol., waarvan ruim 40 bladzijden blanco zijn, en 59 een afbeelding van de 16de eeuwse militairen, te voet en te paard, met hun vaandels enz. vertonen. Meer dan de helft van de bladzijden is dus beschreven, terwijl ook de bladzijden met afbeeldingen soms tekst dragen [1].

Toen Chr. van Hulthem het handschrift in 1811 verwierf schreef hij de tekeningen toe aan de schrijver van het grootste deel van de teksten, ***Willem de Gortter,*** rederijker te Mechelen. Na het overlijden van Van Hulthem in 1836 beschreef A. Voisin diens bibliotheek in een catalogus, waarin het handschrift als geheel ten name van W. de Gortter staat. Daarna volgden nog de samenstellers van naslagwerken, zoals Neeffs, Stecher en Reulens [2].

1) Koninklijke Bibliotheek, Brussel; ***ms.*** nr. 15622.

2) Voisin 55 nr. 199; Neeffs V, 11; Stecher VIII, 123.

A. de Behault de Dornon en E. Wagemans (1914) waren de eersten die het manuscript en zijn inhoud kritisch benaderden. Allereerst viel natuurlijk het feit op dat *W. de Gorffer* volgens eigen verklaring eerst in 1584/5 geboren is (X). De tekeningen stellen in hoofdzaak soldaten voor, die in de periode 1577-1585 in Mechelen waren gelegerd, *W. de Gorfter* kan dus in geen geval de tekenaar zijn. De panorama's op Mechelen (X11) en Antwerpen (XIII), de religieuze voorstelling van Christus en de rebus-tekeningen (XIV, XV) zijn van een andere hand, doch niet van die van *De Gorffer*. De Behault en Wagemans schrijven deze laatste grote tekeningen toe aan *Van Orssaghen*, die een vriend van *De Gortter* was en een handschrift samenstelde met voorstellingen van veldslagen en belegeringen, dat eveneens in de Koninklijke Bibliotheek te Brussel berust [3]). Hier schreef *W. de Gortter* jaardichten bij.

De Nederlander F. de Bas, directeur van het Krijgskundig Archief van de Generale Staf, had reeds in 1911 geconstateerd dat de inkt en het karakter van de bijschriften in het handschrift-De Gortter verschilden van de tekeningen, die 1577-1585 waren vervaardigd. J. P. W. A. Smit, rijksarchivaris in Noord-Brabant, merkte in 1938 op dat het handschrift was aangelegd als een „tekenalbum", en dat het vermoedelijk de net-tekeningen bevat van schetsen, die door „zekeren *Cornelis de Gortter*" waren gemaakt [4]).

De ouderdom van het papier laat zijns insziens een datering van het tekenwerk uit de tijd en van de hand van *Cornelis de Gortfer* toe. Wie deze *De Gortter* was (een oom van *Willem*, genaamd *Cornelis*, was koopman en schipper en overleed in 1615) laat hij in het vage.

E. van Autenboer onderzocht de biografie van *Willem de Gortter* in de Mechelse archieven. In een overzichtelijk artikel deed hij een poging tot een nieuwe toeschrijving van de tekeningen [5]). De familie van *Willem de Gorffer* was verwant aan de familie *Van Coxie*, een Mechels-Antwerps geslacht dat vele beeldende kunstenaars heeft voortgebracht. *Suzanna de Gortter*, nicht van *Willem*, was de echtgenote van *Coenraad van Coxie*, zoon uit het tweede huwelijk van de bekende schilder *Michiel van Coxie* (1499—1592), bijgenaamd De Vlaamse Rafael. Een halfbroer van *Coenraad* heette inderdaad *Rafael* en overleed te Brussel in 1616. Een zoon van *Michiel, Willem van Coxie*, was eveneens schilder: hij werd wegens ketterij door de Inquisitie te Rome veroordeeld tot tien jaar galeistraf; hoewel in 1570 begenadigd zal hij niet bepaald Rooms- of Spaansgezind zijn geweest. Zou het album na het overlijden van een der *Van Coxie's* in handen van hun aanverwant *Willem de Gortter* zijn gekomen, die het daarop grotendeels met gedichten en moraliserende teksten vulde ?

J. van Caudenberg, die het verzamelhandschrift op zijn letterkundige merites beoordeelde, steunt wat de biografische gegevens betreft op Van Autenboer [6]). Hij gaat er van uit dat *Willem De Gorfter* het handschrift omstreeks 1617 in handen heeft gekregen en er daarna tot 1624 in heeft geschreven. Daarna zijn er nog door een ander afschriften van dichtwerk in gezet, tot 1632 toe. Enige losse aantekeningen

3) Koninklijke Bibliotheek, Brussel: ms. nr. 22089; De Behault en Wagemans 15-24.
4) De Bas 5-7; Smit 48.
5) Van Autenboer 244.
6) Van Candenberg 211-230.

uit 1636 en 1666 hebben kennelijk niets meer met de familie *De Gortter* te maken. Tijdens het leven van *Willem De Gortter* (die tussen 1636 en 1657 moet zijn overleden) werd er ook door vrienden van de rederijker in geschreven, zoals door *Guiliam van Orssaghen* (fol. 34v). Het handschrift houdt daarom het midden tussen een poëzie-album en een bloemlezing.

De vervreemding tussen de delen van het Nederlands taalgebied komt schril tot uiting in het feit dat E. Braekman in een (Franstalige!) publicatie over het Geuzenleger (1971) zijn biografische gegevens aan Van Autenboer ontleent, terwijl J. G. Kerkhoven in een bijdrage over Nederlandse trofeeën uit drie oorlogen (1967) teruggaat op de toeschrijving door Smit aan *Cornelis De Gorffer*. Hij noemt het handschrift merkwaardigerwijs een „collectie gekleurde tekeningen" [7]).

De aantekeningen die *Willem De Gortter* zelf in het boekdeel plaatste betreffen vooral gebeurtenissen uit de West-Europese geschiedenis tussen 1559 en 1609. Uiteraard putte hij daarbij uit zijn goed voorziene privé-bibliotheek, waarvan hij de boeken opsomde (fol. 11 lv.).

Belangrijk zijn de aantekeningen van genealogische en biografische aard in het handschrift. Het ontbreken van de parochieregisters van Mechelen uit deze tijd maakt het manuscript des te waardevoller. De gegevens betreffen uiteraard vooral de familieleden van *De Gortter* en zijn vriendenkring. Opvallend daarbij is dat dit onderdeel de periode 1604-1618 betreft, en dus dateert uit de tijd voordat de rederijker het handschrift verwierf. Had hij ze ontleend aan de familiebijbel? Het optekenen van familiegegevens op de schutbladen van bijbels is niet ongebruikelijk.

Na 1618 schijnt *De Gorter* slechts weinig in het boek te hebben opgeschreven. Volgens Van Caudenberg zijn de gedichten vanaf 1624 — hoewel sommige nog van *De Gorffer* zelf — in een andere hand geschreven [8]). Zelfs de jaardichten betreffende het overlijden van zijn ouders *Jan De Gorfter* (1628) en *Agatha Poulus (1636)* zijn in een andere hand gesteld. Men kan zich afvragen of de „oorspronkelijke" *Willem De Gortter* na 1618 nog wel een gedicht heeft gemaakt. De heroprichting van de rederijkerskamer „De Peoene" waarvan hij lid moet zijn geweest, vond in 1617 plaats en werd door hem van harte toegejuicht. Toch ontbreekt hij op de ledenlijst van de kamer, in 1620 opgemaakt. Misschien was zijn protestantse levensovertuiging een beletsel voor een voortgezet lidmaatschap.

Wellicht heeft een naamgenoot (zoon of neef?) het boekwerk verworven en er enige tijd gedichten in opgetekend. Deze rederijker had niet de spreuk „Naer 't suer compt soet" doch „Eerrt Godt" (fol. 65v, 82). Doch deze schimmige figuur heeft niet veel geschreven; na 1636 is in het handschrift niets meer van hem te vinden [9]).

Het zwaartepunt van de documentatie in het handschrift van *Willem De Gortfer* valt in de jaren 1617 en 1618. Hoewel hij toen een menigte gegevens heeft neergepend zijn wij er nog verre van, zijn personalia te kunnen afronden. Tussen 1637 en 1657 verschijnt hij, even raadselachtig als zijn opvolger. Raadselachtiger nog is de identiteit van degene,

7) Braekman 36; Kerkhoven 12.
8) Van Caudenberg 215.
9) Van Caudenberg ibidem.

zonder wiens tekeningen het handschrift alleen van literaire waarde zou zijn geweest [10]).

Tekeningen en tekst.

Tussen de tekeningen — over het geheel genomen van hoge artistieke vaardigheid getuigend — en de tekst van het manuscript bestaat weinig samenhang. Met de hiervòòr genoemde auteurs moet men het eens zijn dat de tekeningen kennelijk eerder zijn ontstaan dan de teksten. De duidelijk als bijschriften voor de tekeningen bedoelde tekstregels zijn van een andere hand dan van *Willem De Gortter*. Wellicht heeft de tekenaar zelf deze erbij gezet. Wel heeft Willem spontaan de bijschriften aangevuld, zodat er een kort rijmpje ontstond.

De tekeningen zijn uiterst zorgvuldig en gedetailleerd uitgevoerd. Nu was Mechelen in de zestiende eeuw de woonplaats van bijzonder bekwame tekenaars, zoals Hans Bol. Aangezien deze in 1572 uit Mechelen vertrok zullen de tekeningen wel niet aan deze beroemde kunstenaar kunnen worden toegeschreven [11]).

De betrouwbaarheid van de vormen en kleuren wordt algemeen hoog geschat. Enkele details kunnen wel vergissingen vertonen, wat toe te schrijven kan zijn aan de omstandigheden waaronder getekend moest worden. Hierover weten wij even weinig als over de tekenaar zelf.

Zijn Oranje-gezindheid blijkt uit het feit dat hij soms oranje waarnam, waar dit in werkelijkheid niet was te zien. Een Schotse deskundige schreef naar aanleiding van de standaard van kolonel Stuart, die in het handschrift van banen oranje-wit-blauw is (111): „This is in the livery colours of Stewart: namely *or*, argent and azure" [12]).

Men moet echter onmiddellijk opmerken dat de tekeningen net-tekeningen zijn, waarschijnlijk gebaseerd op in de open lucht gemaakte schetsen.

Er zit in de volgorde een zekere systematiek welke in het militaire heen- en weertrekken van die dagen heeft ontbroken. De fol. 2-12 bevatten afbeeldingen van vaandrigs van de infanterie, waarvan de eerste 10 bladzijden de Staatse en de laatste twee van de Spaansgezinde partij. De fol. 36-103 bevatten afbeeldingen van ruiters van de cavalerie, wederom gerangschikt naar het Staatse (fol. 36-62) en het Spaanse (fol. 90-103) leger. Niet alle ruiters zijn lanciers; sommige zijn met karabijnen bewapend. Het is dus de tekenaar kennelijk niet alleen om de vaandels en pennoenen te doen geweest, doch ook om de uniformen.

De tekeningen zijn steeds uitgevoerd op een blad waarvan de achterkant blanco bleef (naast iedere tekening bleef dus steeds een blad vrij). Tussen de fol. 12 en 36, 62 en 90, en fol. 103 en het einde van het boek bleven blokken van elk ongeveer 20 fol. blanco. Had de samensteller de illusie (of angst ?) dat er nog meer garnizoenswisselingen zouden komen, en dat hij de documentatie geregeld zou kunnen bijhouden ?

Opvallend is ook dat de Spaansgezinde troepen-afbeeldingen geen bijschriften hebben, waardoor hun datering en identificatie moeilijk is. Bij de Staatsen zijn voor het overgrote deel de bevelhebbers met naam en toenaam genoemd, soms gedateerd. Bij één tekening is ook de naam van de vaandrig vermeld (11). Mijn indruk is dan ook dat de Staatse troepen sinds 1578 met grote nauwkeurigheid zijn geregistreerd, maar dat de Spaansgezinden terloops zijn opgenomen.

De standaards X en XI zijn kennelijk van de Malcontenten, de Spaansgezinde Walen, en wellicht getekend bij een tijdelijke bezetting van de stad gedurende de kortstondige periode dat Mechelen weer Spaansgezind was (juni 1579 — 9 april 1580).

De banieren van de ruiters (XLV) bevatten symbolen, die herinneren aan de aanspraken van de Spaanse koning op Portugal (1580-1582). Waren het wellicht veteranen uit de Portugese veldtocht ?

De tekst is, zoals gezegd, grotendeels van de hand van *Willem De Gortter*. Weinig daarvan heeft betrekking op de tekeningen van de legeronderdelen. Op de eerste bladzijden is een dergelijk verband echter wel duidelijk, want *De Gortter* rijmt hier:

> Menich vroom helt, die de crijch meest heeft verslint al,
> aenschouwers bemint al,
> sal men u doen blijcken
> vaendraghers, die cloeckelijck hebben gedint al
> oock ruijters ghij vint al
> om naer te kijcken;
> wildy slechs de bladeren om strijcken
> ghij sult u daer af verwonderen van
> end'noch eenighe baladen [13]) desghelijcken
> met incarnatien of t'jaerdichten [14]) dan,
> isser oock iemant die 't beter can
> en wilt mij daerom berispen of quetsen niet,
> maer wilt u consten oock hier neffens stellen:
> ziet
> *naer 't Suer compt soet* [15]).
>
> De naercomers [16]) dit boeck dient tot een memorie
> van ons crijghs-helden cloeck t' Neerlantsch eer en glorie.

Op fol. 1 spreekt hij nog over „menich helt hier naer d'leven hier dit boeck verclaert".

Uit deze regels blijkt dat de tekeningen reeds bij het begin van *De Gortter's* schrijfwerk in het boek stonden, maar bovendien dat hij blijkbaar niet heeft gezien dat zijn „helden" (blijkens de rest van de tekst uitsluitend de Staatsen) in zijn boek onvermijdelijk werden gevolgd door de Spanjaarden.

Bitter ressentiment blijkt uit de schimpdichten, die hij soms

---

10) Van Autenboer 239, 244. Wat de datering van het manuscript betreft moeten we er op letten dat er tussen de laatste tekeningen (c. 1581) en de verwerving van het handschrift door Willem De Gortter (c. 1617) ruim 35 jaren waren verlopen. Wat gebeurde er ondertussen met het — afgezien van de tekeningen — blanco boekwerk? Of was het nog niet ingebonden? Het laatste is moeilijk te controleren, omdat de tegenwoordige band duidelijk enige eeuwen jonger is.

11) Neeffs, Histoire 207.

12) Vriendelijke mededeling van Col. Gayre of Gayre and Nigg (Edinburgh d.d. 21 jan. 1974). Het wapen van Stewart (Stuart) is: gold a fez checked argent and azur.

13) ballade: episch dichtstuk.

14) jaerdicht: dichtstuk waarvan de hoofdletters een jaartal of datum vormen.
incarnatie: alsvoren.

15) persoonlijke spreuk of „leuze" van de dichter; kennelijk ontleend aan het vers uit het Wilhelmus: Naer't suer sal ick ontfangen van U Mijn Heer dat soet.

16) naercomers: het nageslacht.

naast of onder de tekeningen van deze Spaanse troepen zet. Ook heeft ***De** Gortter* er kennelijk geen behoefte aan gehad, deze door hem gehate krijgsmacht met name te noemen of er data bij te zetten.

***De** Gortter* was niet alleen prinsgezind, doch ook protestant: wèl een uitzondering in Mechelen na 1585, waar alle sporen van de Reformatie waren verbannen. De tekst is één getuigenis van zijn liefde voor God, het Vaderland (waaronder hij de Nederlanden en vooral Brabant verstaat), Mechelen en Antwerpen. Als voorwerpen van zijn lofdichten komen voor ***Willem van Orssaghen,** Jan Baptisfa Houwaert, Jan Thieuleur* en minder bekende familieleden en relaties van de schrijver.

Naar mate het manuscript vordert neemt de godsdienstig-piëtische toon toe; een zeker pessimisme ligt aan dit alles ten grondslag. Voelde de schrijver zich moedeloos toen hij de zaak van de Opstand in het Zuiden verloren zag gaan ?

De rijmelarij wordt onderbroken door een soort kroniekje van Mechelen over de jaren 1207-1452 (fol. 15v.) en door een lange godsdienstige verhandeling, gebaseerd op het evangelie van Mattheus 21 (fol. 70-75). Is deze tekst ontleend aan een preek, gehouden door een bekend theoloog ? Of was ***De** Gortter* soms zelf leider van een geheime reformatorische sekte ? De levensfeiten van deze raadselachtige schrijver zijn al even duister als het auteurschap van de tekeningen.

Mechelen, centrum der Nederlanden.

De stad waar de tekeningen èn het handschrift zijn ontstaan was in de middeleeuwen een handels- en industriestad van grote betekenis. Hoewel midden in het hertogdom Brabant gelegen bleef Mechelen lange tijd een bezit van de bisschoppen van Luik. Na eeuwen van strijd werd de stad mèt Vlaanderen en Brabant door de Bourgondiërs aan hun gebieden toegevoegd. Hiermee begon de schitterendste periode in de geschiedenis van Mechelen. Centraal gelegen in de Bourgondische Nederlanden vormde de stad een ideale plaats voor de vestiging van één der instrumenten waarmee de Bourgondiërs hun landen tot een eenheid poogden te smeden: een centraal rechtscollege.

De reizende Grote Raad die de hertog als het ware op zijn schreden volgde, werd in 1473 onder de naam „Parlement" te Mechelen gevestigd. Na het sneuvelen van Karel de Stoute van Bourgondië te Nancy in 1477 werd het college weer mobiel, doch in 1504 werd het, nu onder de naam „Grote Raad van Mechelen", opnieuw in de stad gevestigd en bleef er fungeren tot 1796. Uiteraard was de vestiging van zo'n belangrijke instelling een krachtige stimulans voor het economische en kulturele leven. De weduwe van Karel de Stoute, Margaretha van York, kwam te Mechelen wonen: Karel V bracht er een goed deel van zijn jeugdjaren door en zijn tante, Margaretha van Habsburg, weduwe van Philibert van Savoye, resideerde er tot haar overlijden in 1530. Als landvoogdes van de Habsburgse Nederlanden gedurende lange tijd verhoogde Margaretha het artistieke peil van de Dijlestad door het aantrekken van kunstenaars uit gans Europa; Mechelen werd een uitstralingspunt voor de renaissancekunst in de Nederlanden. In 1559 was de stad ook aangewezen als geestelijk middelpunt der Nederlanden: de nieuwe kerkelijke indeling maakte Mechelen tot zetel van de aartsbisschop, primaat der Nederlanden.

De Opstand had tot gevolg dat de aartsbisschoppelijke zetel

in de komende woelige jaren vrij wankel zou staan. Onder de druk van Alva's tyrannie had de prins van Oranje ook te Mechelen een verborgen aanhang die naar buiten trad, toen hij in 1572 de Maas over trok om zijn broer Lodewijk van Nassau in Henegouwen te hulp te snellen.

De partij van Oranje te Mechelen, onder leiding van Aart van Dorp, heer van Temse, opende op 30 augustus in de vroege morgenuren de poorten voor de troepen van de prins. Lang hield deze verovering geen stand: op 21 september viel Bergen in Henegouwen, waarop Oranje zijn leger via Noord-Frankrijk naar Duitsland moest afvoeren en wegens gebrek aan geld afdanken. Begin oktober deed de IJzeren Hertog van Alva zijn vuist neerkomen op Mechelen, dat gruwelijk werd gestraft voor zijn vaderlandsliefde. Waalse en Duitse huurtroepen mochten er dagen lang naar hartelust plunderen en de burgerij schofféren. Deze terreurdaad was een slag voor het Spaanse prestige en toen vier jaren later de Pacificatie van Gent werd gesloten, zond Mechelen afgevaardigden naar de Staten-Generaal van de opstandige Nederlanden.

Het leek een aanfluiting van de principes van deze vrijheid, toen tijdens het bezoek van Don Juan in juni 1577 zekere Pieter Panis, van ketterij beschuldigd, werd onthoofd. Dat de bastaardbroer van Philips 11 weinig op had met de vrijheidszin der Nederlanden bleek uit zijn coupe te Namen in de volgende maand. Na de slag bij Gembloux werden begin februari 1578 zes vendels Schotse troepen in dienst van de Staten-Generaal te Mechelen gestationeerd. Het zijn deze troepen, waarvan de vanen en uniformen in het manuscript-De Gortter staan afgebeeld.

Reeds op 4 februari kreeg het garnizoen een Spaanse aanval af te weren. 11 april 1579 trad Mechelen toe tot de Unie van Utrecht, doch de overwegend rooms-katholieke meerderheid voerde de stad enige maanden nadien terug onder de gehoorzaamheid van de koning. Omringd door de Staats gebleven steden als Antwerpen, Lier en Brussel kon men Mechelen gemakkelijk economisch boycotten. De situatie was er weinig rooskleurig en men weigerde dan ook een Spaans garnizoen binnen te laten, wat de lasten ongetwijfeld zou hebben verhoogd. Olivier van den Tempel, heer van Korbeek-over-Dijle en gouverneur van Brussel, nam op 9 april 1580 de stad wederom voor de Staatse partij in, met waarlijk rampzalige gevolgen.

Voor deze militaire operatie had men de assistentie nodig van Engelse huurlingen onder kolonel John Norris, afkomstig uit Lier. Bijna een maand duurde de plundering door de Engelsen; Van den Tempel en de Mechelaars hadden de grootste moeite hen tenslotte op 6 mei uit de stad te verwijderen.

Daarmee begon ook de vervolging van de rooms-katholieke eredienst in de stad. Begin juli werd de openbare uitoefening van de liturgie verboden: in oktober zijn de bezittingen van de kloosters verkocht. Kopers waren o.a. Karel de Levin, heer van Famars, gouverneur, en Samuel van Alveringen, heer van Hofwegen, schout van Mechelen. De gewezen hoofdstad van de Habsburgse Nederlanden moest in maart 1582 koning Philips verlaten ten behoeve van Frans van Anjou. Als gelegen in de traverse van Antwerpen naar het zuiden konden de Staten-Generaal Mechelen niet zonder sterk garnizoen laten. Op 19 juli 1585 viel Mechelen in handen van de hertog van Parma. Sindsdien bleef de stad aan de koning van Spanje. De meeste protestanten weken uit: ***Willem De** Gortter* vormde kennelijk een uitzondering.

De historische betekenis.

Waar ligt nu de historische betekenis van het manuscript ? Ongetwijfeld in de oorspronkelijke, nauwkeurige tekeningen en hun bijschriften. Deze bijschriften moet men duidelijk onderscheiden van de aanvullingen waarmee *Willem de Gortter er* vaak een rijmpje van heeft gemaakt. De tekeningen geven een doorsnee-beeld van de uniformen en verdere uitrusting van de troepen, die in de jaren 1577 tot en met 1581 in een grote stad in de Zuidelijke Nederlanden verbleven of er door trokken. Omdat Mechelen was gelegen in een der centra van de worsteling om de Nederlanden was de variatie in legeronderdelen niet gering. Het valt niet mee, om al deze onderdelen nauwkeurig te dateren en de betrokken commandanten te identificeren. Zelfs met gebruikmaking van standaardwerken als Het Staatsche Leger is niet alles op te lossen.

Na het bijeenzetten van de achterhaalbare gegevens komt echter toch een vrij samenhangend beeld tevoorschijn. Uiteraard vormen de gedurende langere tijd te Mechelen gelegerde soldaten de hoofdmoot van de documentatie (I, V, VI, XVI, XXIX, XXX, XXXV, XXXVIII, XXXIX). Troepenversterkingen, in crisisperioden aangetrokken uit andere vestingsteden, kwamen uit Brussel en zijn voorsteden (111, XXIII, XXVIII, XXXIV), Antwerpen (VII, VIII, XVIII), Lier (XIX) en Breda (XXXI). De gardetroepen van de prins van Oranje (XX, XXI, XXIV, XXV, XXVI), de Schotten (111, IV, IX) en de Fransen (XXXII, XXXIII) vormen een aparte noot.

De bijschriften geven het historisch kader aan, waarbinnen de tekeningen ontstonden. Grote gebeurtenissen als de veldslagen bij Gembloux en Rijmenant in 1578, de belegeringen van Mechelen en Nijvel in 1580 en van Eindhoven in 158 1 [17]).

Waar de bijschriften ontbreken moeten we vaak aan de hand van de symbolen uitmaken of we met Staats-, dan wel Spaansgezinden te doen hebben. In het bijzonder geldt dit voor de nummers XXVII en XL tot en met XLIII. De scheiding tussen de eveneens anonieme Spaanse troepen en de Staatsen kan slechts door middel van een wat speelse logica worden getrokken. De groep op fol. 90 volgt na een aantal blanco folia in het manuscript; op fol. 89 keert ons een, kennelijk Staatse, pijper met een trompet, voorzien van een oranje vaantje, de rug toe. Pas vanaf fol. 91 zijn de troepen, gezien de emblemen op hun uniformen en vaandels, zonder twijfel als Spanjaarden te identificeren.

Van de met name genoemde commandanten is niet iedereen vlot thuis te brengen. Weinig moeite geven uiteraard de hoger gegradueerden als de kolonels *Tempel, Stuart, Famars* en *Alveringen*, en vorsten zoals de hertog *van Alençon* en de prins *van Espinoy*. Sommige kapiteins lijken echter alleen vanuit dit handschrift bekend te zijn.

Een speciale moeilijkheid levert de spelling van de namen op: als de kapiteins al een vaste familienaam hadden, dan werd deze toch vaak nog verschillend gespeld.

Andere obstakels waren de achterstand in de geschiedschrijving over deze periode, vooral wat de Zuidelijke Nederlanden betreft, welke mede veroorzaakt is door de hiaten in de verschillende stadsarchieven.

17) Eindhoven wisselde gedurende de 80-jarige oorlog meermalen van bezetter. De bezetting in 1581 door de Staatsen vond onder leiding van Kolonel Tempel uit Brussel en Junius Jr. uit Antwerpen plaats, in de maand september. Reeds in oktober moest men de vesting weer aan de Spanjaarden overgeven. Tops en Verschueren 94-95.

Vaandels en pennoenen.

Van de afbeeldingen zijn er 53 van belang uit vlaggekundig oogpunt; er zijn in totaal 91 vaandels c.q. pennoenen voorgesteld. Van de pennoenen zijn er dertien drie maal geschilderd, zodat er een totaal van 65 „vexilla" te behandelen overblijft. Daarvan zijn er 22, die in het Nederlands „vaandels" heten, in het Engels „standards" of „guidons", in het Frans „enseigns", in het Duits „Fähnlein". De vierkante vanen (XLV) worden genoemd „kolonelsvaandels",„banners" of „colours", „étandards" of „cornettes", „Banner" of „Kornettfahnen". De aan de lansen bevestigde dundoeken heten „pennoen" of „lansvaan", „banderolle" of „guidon", „pennon" [18]).

De symbolische betekenis wordt in een afzonderlijke paragraaf behandeld. Hier beschouwen we alleen de uiterlijke vormen.

De infanterievaandels waren — naar hedendaagse maatstaf gemeten — zeer groot. Men weet van afmetingen van 2 à 3 meter in het vierkant ! De vaandrigs moesten wèl potige knapen zijn. De broek was met nagels op de stok bevestigd: boven aan de stok was een piek (soms van kwasten voorzien), onderaan een ronde verzwaarde knop aangebracht. De vaandels waren doorgaans vierkant, met aan de vluchtzijde afgeronde hoeken. De stof was meestal zijde.

De kolonelsvaandels onderscheidden zich door hun veel kleiner vierkante vorm en stonden meestal stijf van het borduurwerk. Zij waren aan een lans bevestigd. De stof was vaak damastzijde.

De pennoenen, waarvan er 41 verschillende zijn afgebeeld, hebben een driehoekige vorm en een variabel aantal insnijdingen of slippen, zonder dat daaraan waarschijnlijk een speciale betekenis behoeft te worden gehecht. Ook deze waren uiteraard aan de lans bevestigd en hadden tot doel, de pelotons der verschillende cornetten te onderscheiden.

De vaandels vertonen een rijke verscheidenheid van kleuren en motieven. Een achttal heeft banen loodrecht op de broekzijde, zoals ook bij de scheepsvlaggen in deze tijd gebruikelijk was. Eén heeft een baan volgens een der diagonalen, wat we bij vier andere terugvinden op een effen ondergrond. Een effen ondergrond — toch wel de gunstigste basis om er emblemen op aan te brengen — komt bij negen exemplaren voor. Naast de diagonale baan vinden we drie maal een diagonaal kruis op een effen grond.

Het veld van de vaandels is bij een vijftal rijk gevarieerd. De kleuren zijn dan door kruisende diagonalen en/of door geren afwisselend aangebracht. Een bijzonder geval is het vaandel van kapitein *Abraham* (VIII), dat gegeerd is van rode en witte strepen, afgewisseld met rode en witte schaakvelden, die ook nog kloksgewijs omlopen. Bovendien zijn nog vier extra carré's aangebracht, eveneens geschaakt. Tenslotte zijn nog naturalistische voorstellingen en spreuken over alles heen geschilderd of geborduurd. Men vermoedt dat het vaandel is samengesteld uit fragmenten van oudere vaandels [19]). De overige rijkversierde doeken komen alleen voor in com-

18) Neubecker 5, 7, 11, 22, 24-29. In het Duits: Fähnlein ook wel Landsknechtfahne. Barraclough 11-14; Braekman 29-30.

19) Volgens Smit 36 is het vaandel samengesteld uit twee oudere vanen, beide met het Bourgondisch kruis, waarvan volgens hem *nog* sporen zichtbaar zijn. De oudere vanen zouden dan zijn: de Brabantse vlag (geschaakt) en het vaandel van de Benden van Ordonnantie (gebaand). De fragmenten met de schaken zouden tevens de oudste afbeelding van de Brabantse vlag vormen. Aangezien vlaggen toentertijd alleen op zee werden vertoond

binatie met het schuinkruis (Bourgondisch kruis). Dit komt in totaal zeven maal voor.

Wapenschilden zijn zelden afgebeeld. Op twee Schotse vaandels (IX) komen volledige familiewapens voor op ovalen, die in het centrum zijn geplaatst.

Een herinnering aan de middeleeuwse banieren vormt het vaandel van kapitein *Crispijn* (VI). Dit vertoont op een rode ondergrond drie witte schuinkruisen (banier van Stad en Land van Breda), echter aan de bovenrand vergezeld van banen van oranje, wit en blauw.

Een ander heraldisch embleem is de leeuw, voorgesteld op een zwart ovaal in het vaandel van *Peeter Febs* (II). Dit vaandel heeft eveneens een andere bijzonderheid: hoewel de ondergrond gebaand is, vertoont ze toch variatie in de volgorde van kleuren, respectievelijk oranje-wit-blauw en wit-zwart-oranje. Eenzelfde variatie vertoont het kruis dat op het vaandel is aangebracht en dat uit schaakvelden en geren van blauw, wit en oranje bestaat [20]).

Bij één vaandel is geen embleem zichtbaar (VIII).

De kolonelsvaandels hebben alle een effen ondergrond met daarop een enkel embleem (XLV).

De lansvaantjes munten uit door eenvoud. Dat was wel noodzakelijk terwille van de herkenbaarheid en de kleine afmeting. Van de 41 stuks hebben er zeventien een effen ondergrond, acht hebben twee banen, vijftien hebben er drie. Van de effen exemplaren dragen vier een embleem. Eén lansvaantje is zwart en wit geblokt, De kleuren van de lansvaantjes komen overigens meestal overeen met die van de uniformjassen. Hier overheerst dus het zelfde praktische inzicht als in vroeger tijden, dat aanleiding gaf tot het ontstaan van de heraldiek.

Uniformen en distinctieven

Van een uniform in de hedendaagse zin van het woord was in deze tijd nog geen sprake. Beide „legers" waren voornamelijk samengesteld uit huurtroepen, soms aangevuld met burgermilitie. Omstreeks 1594 was er nog geen enkele drang van overheidswege om aan de kleding een standaarduitvoering te geven. Dit is overigens vooral het geval geweest bij de infanterie. In het handschrift-De Gortter is dit duidelijk te zien en het steekt fel af bij de — uiteraard per compagnie — voorkomende gelijkvormigheid in de uniformjassen van de ruiterij. Deze uniformjassen, kazakken genaamd, hebben meestal dezelfde kleur als de vaantjes aan de lans. Is de pennoen driekleurig, dan heeft de jas één effen standaardkleur en vinden we de twee andere kleuren terug in de bestikking of montering.

Het is een van de kwaliteiten van het handschrift, dat deze monteringen nauwkeurig zijn weergegeven. De tekenaar heeft zelfs bijgehouden, wanneer een compagnie wegens slijtage

moet dit weinig aannemelijk heten. Gezien het in die tijd overal in Europa gebezigde patroon van geschaakte vaandels, het Antwerpse karakter van het onderhavige en de afwezigheid van enige referentie naar Brabant is dit vaan niet bruikbaar als „bewijs" voor het bestaan van een Brabantse vlag in deze periode.

20) Smit 33-36 beschouwt ook dit vaandel als samengesteld uit enige oudere vaandels. Braekman 40 en Ronkard 86 zien in de fragmenten met wit-zwart-oranje banen de kleuren wit-zwart-rood van Keizer Maximiliaan 1. Bij nadere controle van het handschrift blijkt dit niet te kloppen: de kleur is stellig oranje en voor een verder voeren van de keizerlijke kleuren van Maximiliaan bestond grond noch reden.

andere kleding aanschafte: zo dat van de kapiteins *Hasart* (XXVII, XXXVI), *Lion* (XXXI, XXXVI), *Bexkens* (XVIII, XXXVIII) en kolonel Tempel (XXXIV, XXXVI). Bij de ruiterij van kapitein *Bexkens,* opgevolgd door *Coninxloo,* is zelfs een tweede verandering gesignaleerd (XXXVII) .

Bij het Staatse Leger, betaald door verschillende provincies en aangevuld met vreemde ondersteuningstroepen, was de uniformiteit vanzelfsprekend geheel zoek. Een zekere herkenbaarheid lijkt nagestreefd te zijn door het veelvuldig gebruiken van de kleur oranje, al dan niet gecombineerd met blauw. De oranje sjerp, later het distinctief van de Staatse troepen, komt in het handschrift slechts drie maal voor (VIII, XVI, XXII). Eenmaal is deze getakt, als het Bourgondisch kruis (XVI). De takking komt ook voor bij de gele sjerp van de ruiters van kapitein *Haze* (XVII). Hadden deze soldaten hun Spaanse distinctieven verscheurd en droegen zij deze nu uitdagend als een bewijs van verachting ? Een sjerp met de kleuren wit-oranje-blauw komt één maal voor (1), alsmede een variant oranje-purper-wit (XVIII) [21]).

De distinctieven van het Spaanse leger waren het rode Bourgondisch kruis en de kennelijk daarvan afgeleide rode sjerp. Deze distinctieven zijn overigens pas in 1596 dwingend voorgeschreven [22]). Wie ze niet droeg werd als vijand beschouwd. In het handschrift is de rode sjerp vier maal afgebeeld (X, XI, XLVI, LV), het Bourgondisch kruis op de kleding drie maal (LII, LIV).

De gewoonte om zich door de kleur van de veren op de hoed te onderscheiden kwam eveneens voor. Het handschrift heeft daarvan weinig voorbeelden, het meest bij de Staatse troepen en dan oranje-wit, of oranje-wit-blauw of -groen. Een rode veer is eveneens in 1596 voor de Spaanse troepen als distinctief erkend.

De symboliek.

In de volgende paragrafen zal worden getracht, de symbolen die in het handschrift-De Gortter voorkomen, enigszins toe te lichten. Geen woord is zo beladen als symboliek. Een symbool is een aanduiding van een begrip in stoffelijke vorm; daar deze stoffelijke vorm slechts door ingewijden op de juiste wijze kan worden uitgelegd is het symbool dikwijls voorwerp van misverstand en onderhevig aan de vaak snelle evolutie, die de beschaving meemaakt. De oorspronkelijke betekenis van een symbool kan geheel of ten dele onbekend raken, doordat na latere omwentelingen van politieke of religieuze aard er een geheel andere zin aan wordt toegekend. Tenslotte kunnen door misverstanden allerlei veranderingen optreden, die het symbool zodanig wijzigen dat het onherkenbaar wordt.

In de 16de eeuw verkeert de Europese politieke symboliek in een overgangsfase. Terwijl in de 12de eeuw een groot aantal symbolen was ingelijfd bij de zogenaamde heraldiek, bleef een groeiend aantal symbolen bestaan dat zich aan de aldra formalistische en statische aard van de wapenkunde ontrok. De leuze (Engels,: badge; Frans: devise of insigne) kon zich lang naast de heraldische wapens handhaven en diende vooral als partijteken, symbool van politieke gezind-

21) Braekman 45-46 noemt de effen oranje sjerp (XXII) tweekleurig („Orange et Jaune"). De op de tekening voorkomende witte streepjes zijn echter duidelijk bedoeld om de stof van het distinctief uit te drukken, niet als een kleuraanduiding.

22) Parker 164.

heid [23]). Bovendien konden een of meer kleuren zonder-meer dienen als symbool, zowel van een stad of staat, of als uiting van aanhankelijkheid aan een persoon of zijn partij. Vaak dienden hiertoe de livrei-kleuren, gedragen door de persoonlijke bedienden van een adellijk persoon, en in tijd van politieke onrust ook door zijn aanhangers, met het doel om hun gezindheid hiermee te demonstreren [24]). Dit soort symbolen is het, dat het uiterlijk bepaalde van de vanen en pennoenen in het handschrift-De Gortter. Aan de symbolische „lading" moet nog een meer praktisch element worden toegevoegd. Sinds het ontstaan van de massalegers kwam een einde aan het overwegend gebruik van de heraldische kentekens op het slagveld. De heraldische wapens, ontstaan met hetzelfde praktische doel, namelijk de herkenbaarheid van vriend en vijand in het strijdperk te bevorderen, konden in de 15de en 16de eeuwse situatie daaraan niet meer beantwoorden. De hertogen van Bourgondië, die voor het eerst van massalegers gebruik maakten, vaardigden ordonnanties uit waarbij de verschillende compagnieën ieder hun eigen kleur voorgeschreven kregen die zij op hun vanen, lansvaantjes, enz. moesten toepassen [25]). De 16de eeuw ging ook de uniformjassen van de ruiterij de voor ieder onderdeel aan het eigen lansvaan conform zijnde kleur geven. Aangezien het kleurenscala dat praktisch bruikbaar is, uiterst beperkt bleef — feitelijk zijn er slechts zes kleuren, n.l. rood, blauw, groen, zwart, wit en geel als zodanig toe te passen — [26]) blijft het steeds een hachelijke zaak om de juiste uitleg te vinden voor een kleurkeuze. Meermalen moet men daarvan afzien wegens het ontbreken van de juiste gegevens.

Van de auteurs die zich tot dusverre met het handschrift-De Gortter hebben bezig gehouden is het vooral Smit geweest, die zich heeft verdiept in de symboliek van de afbeeldingen. Jurist van origine heeft hij aan vrijwel ieder onderdeel een zinnebeeldige betekenis toegedacht. Men kan zich afvragen, of men bij het gewoel van het krijgsbedrijf, het snel wisselen van de partijen en het geregeld vernieuwen van vaandels en pennoenen, die in de strijd veel hadden te verduren, wel tijd had voor spitsvondigheden. De wetenschappelijke waarde van Smit's brochure wordt bovendien verminderd door de openlijke tendentie, te bewijzen dat reeds in de 16de eeuw de Brabantse rood-wit geschaakte vlag als zodanig bestond. Het was zijn uitdrukkelijke bedoeling, de publikatie te hanteren in de discussie rondom dit, als provinciale vlag voor Noord-Brabant, zo omstreden symbool, in welke strijd door voor- en tegenstanders soms weinig objektief werd gemanouvreerd [27]). De pionier van de provinciale geschiedschrijving en het archiefwezen mag echter de eer toekomen, voor het eerst de betekenis van het handschrift-De Gortter voor een grotere groep belangstellenden te hebben uiteengezet.

23) Pama-Rietstap 271-276.

24) Neubecker 11, 32-33.

25) Neubecker 24-25; Deuchler 373.

26) Pasch en W. C. M. Smits geven voldoende aanwijzingen en theorieën betreffende de dominante kleuren en hun betekenis in symbolisch en praktisch gebruik.

27) Een samenvattend overzicht over de strijd rondom de provincievlag van Noord-Brabant (formeel afgesloten met de instelling van deze vlag door de Staten van de provincie op 21 januari 1959) ontbreekt nog. Zoals gebruikelijk hebben zowel gevoels- als prestige-argumenten in het debat over die vlag een belangrijke rol gespeeld. Auteur dezes geeft persoonlijk de voorkeur aan de geschaakte vlag, doch wijst de fouten in de argumentatie — ook die van Smit — af.

Kerkhoven beschouwde het handschrift meer als bron voor de kennis van de technische details, zo hoog nodig bij het restaureren en conserveren van de schaarse resten van originele vaandels uit deze periode.

Braekman heeft vooral de studie van Smit aan een kritische beschouwing onderworpen. Hem was het erom te doen de juiste toeschrijving aan de verschillende legeronderdelen te toetsen. Aan de uniformen wijdde hij een afzonderlijke paragraaf.

Wanneer wij hier de verschillende symbolen onderzoeken is daarbij niet het doel, om vooral nieuwe interpretaties naar voren te brengen, doch wel om, uitgaande van het originele handschrift, na te gaan wat dit ons kan leren betreffende de symboliek in die tijd.

Er zijn bij de vier vertegenwoordigde naties (Nederlanders, Spanjaarden, Schotten, Fransen) diverse punten van overeenkomst. Het blijkt aldra dat, hoewel de uiterlijke vorm van de veldtekens door de wijziging in de krijgstechniek was veranderd, er op essentiële punten weinig verschil was met de voorafgaande eeuw. Nog steeds waren de gebruikte kleuren en symbolen vooral die van de vorsten of van hun partij. Nog steeds speelde daar doorheen de symboliek die we kennen uit de rooms-katholieke eredienst. Een nieuw element echter was de opkomst van een protestante symboliek die, afkerig van het naturalistische beeld (vooral dat van de mens), zich gelijk de islamitische symboliek richtte op spreuken en ideogrammen, maar overigens ook een beroep deed op de middeleeuwse heraldiek door het afbeelden van de nationale of provinciale leeuw, al dan niet met een beroep op de bijbel (Christus als de Leeuw van Juda).

Symbolen van de Staten-Generaal en hun geallieerden.

De symbolen van de Staten-Generaal waren in de periode dat het handschrift-De Gortter ontstond nog niet algemeen als zodanig aanvaard. Uit het verdere verloop van de geschiedenis zou blijken dat in de sterk federatief georganiseerde Republiek der Verenigde Nederlanden de Generaliteitssymbolen, afgezien van de Princevlag, tamelijk impopulair bleven en meestal slechts naast de provinciale of stedelijke symbolen voorkwamen. In de 16de eeuw ligt de beginperiode van het Staatse gezag: men begon met de pretentie de absente koning en zijn korrupte dienaren te vervangen en continueerde daarom het gebruik van zijn (ingewikkelde) wapen en van zijn embleem (het Bourgondische kruis) en kleuren (rood-geel-wit) [28]). Daaraan kwam een einde door het aannemen van een eigen zegel in 1578, dat echter pas in de periode na 1584 tot een wapen werd verwerkt. Dit zegel stelde het embleem voor van de Generaliteit: de leeuw met het zwaard en de pijlen [29]). Het officieel aannemen van dit eigen embleem was reeds in feite een revolutionaire daad.

Het gebruik van de kleuren van de prins (oranje-wit-blauw) daarentegen had een meer politieke betekenis, die zonder konsekwenties had kunnen blijven, totdat in 1596 een vlag in deze drie kleuren als scheepsvlag werd voorgeschreven, aldus officieel een gebruik van meer dan twintig jaren sanctionerende. [30]).

28) In 1568 was de rode sjerp voor de officieren van de Prins van Oranje nog een teken van loyaliteit ten opzichte van de koning van Spanje. Het Staatsche Leger 1 18.

29) Pama, Wapen der Nederlanden 7; Leemans-Prins 121.

30) Treu 13; De Waard 30 nr. 13.

Naast de Generaliteitssymbolen bleven echter de provinciale en stedelijke symbolen hun funktie vervullen.

Bij de hulptroepen van buitenlandse herkomst speelden uiteraard de landaard van de aanvoerders en hun eigen nationale en persoonlijke symboliek een rol.

Het Bourgondisch kruis.

Ten tijde van de opstand der Nederlanden regeerde hier de Spaanse tak van het Huis van Habsburg-Oostenrijk in de persoon van koning Philips II, zoon van keizer Karel V. Als erfopvolgers van het Bourgondische Huis in de Nederlanden (uitgestorven sinds het ongeluk dat in 1482 een einde maakte aan het leven van hertogin Maria de Rijke, dochter van hertog Karel de Stoute en echtgenote van keizer Maximiliaan 1) hadden de Habsburgers de symbolen van het Bourgondisch huis overgenomen. Het Bourgondisch kruis dat tijdens de hertogen naar gelang van de ondergrond waarop het was aangebracht van kleur verschilde, werd reeds ten tijde van Karel V steeds meer in rood voorgesteld. We zullen in het midden laten of hier aan de voornaamste kleur van een bepaald vorstelijk wapen (Bourgondië, Oostenrijk of Castilië?) moet worden gedacht [31]). Dat het gebruik van de kleur rood in deze tijd algemeen als een Spaanse (en in Frankrijk tevens als een roomse) demonstratie werd gezien, hebben we reeds vermeld.

Het Bourgondisch kruis komt in de vaandels van de Staatsgezinden drie maal voor. Op de standaard van kapitein ***Hoboken*** is het zozeer vereenvoudigd dat het slechts met twijfel als „Bourgondisch" kan worden bestempeld. Het bestaat uit een diagonaal kruis gevormd uit een oranje en een groene baan (VI). Op de vanen van burgercompagnieën uit Antwerpen heeft het de vertrouwde vorm en kleur: de karakteristieke tanding, die aangeeft dat het oorspronkelijke kruis uit twee over elkaar liggende takken was gevormd, ontbreekt niet. Om het kruis beter te onderscheiden van de versierde ondergrond is het aangebracht op een wit diagonaal kruis. In de ondergrond zijn op kunstige wijze de kleuren oranje-wit-blauw verwerkt (VII) ; bij het andere vaandel komen deze kleuren als zoomversiering voor **(VI) .**

De Generaliteitsleeuw.

De leeuw komt voor in de wapens van de meeste provincies der Nederlanden. Reeds tijdens de Bourgondische hertogen was de leeuw — zij het incidenteel — als symbool van „de landen van herwaarts over" in gebruik [32]). De Opstand gaf aan de leeuw een dubbele betekenis: enerzijds een nationale (de Leo Belgicus = Nederlandse leeuw), anderzijds een religieuze (Leo de Tribu Iuda = leeuw van Juda = Christus, het Woord Gods [33]). In de jaren 1572-1576, toen Holland en Zeeland alleen de strijd voerden, prijkte de leeuw, meestal met een zwaard gewapend, op de noodmunten van belegerde steden (bijv. Leiden) en op spotprenten en pamfletten. Voor de Calvinisten was 'het zwaard eerder een Symbool van het

31) Fuchs 86 vermeldt dat Karel V naast de St. Georgsvaan, die hij als Duitse keizer voerde, nog een afzonderlijke „Rennfahne" gebruikte als hoofd van zijn Huis (de verzameling staten en staatjes die hij persoonlijk bezat): deze was wit met een rood Bourgondisch kruis.

32) Huizinga 52-57; Pama, Wapen der Nederlanden 3-4; Smit 67.

33) Van Loon 65.

Woord Gods dan van kracht en in pure zin weerbaarheid (conform de brief van de apostel Paulus aan de Hebreeën 4 : 12).

Men kan er echter aan twijfelen of de opstandige Hollanders niet in de eerste plaats aan de eigen provinciale (rode) leeuw hebben gedacht toen zij deze op hun noodmunten plaatsten. Toen de Staten-Generaal een „nationale" leeuw op hun zegel besloten te plaatsen, was juist Holland tamelijk afkerig [34]). Nadat de koning was „verlaten" in 1581 en de hertog van Alençon en Anjou tot souverein was verkozen, nam deze in elk geval de Generaliteitsleeuw niet in zijn wapen op, doch bleef het eigen wapen voeren. De Nederlandse provincies voerden toen het eigen wapen gecombineerd met Franse lelies [35]).

Pas na deze periode (in 1584) kon men weer tot het gebruik van de Generaliteitsleeuw terugkeren, al heeft het tot na 1621 geduurd eer er enige vastheid in het gebruik kwam. Merkwaardigerwijze was de kleur òf natuurlijk, òf — zoals in 1591 door de Raad van State vastgesteld — rood [36]). Deze voorkeur voor het „legale" rood bleef ook bestaan toen men, om verwarring met de Hollandse leeuw te voorkomen, omstreeks 1626 de kleur van de leeuw veranderde in goud. Toen pas werd de leeuw voor het eerst in een expliciet beschreven wapenschild met een rood veld opgenomen.

De Generaliteitsleeuw komt slechts in vervormde gedaante gedaante in het handschrift-De Gortter voor [37]). In de standaard van kapitein *Du* ***Boys*** (VII) verschijnt hij gaande, met de spreuk VOERT VADERLANT (Pro Patria). Of de leeuw met zwaard in de standaard van *Peeter* ***Febs*** als een variant van de Generaliteitsleeuw moet worden gezien, is twijfelachtig (11). Mijns inziens hebben we hier een revolutionaire versie van het wapen van Brabant voor ons.

De prinselijke kleuren.

Het handschrift-De Gortter heeft grote waarde als een van de bronnen waaruit het gebruik van de prinselijke kleuren in de vroegste periode bekend is. De kleuren oranje, wit en blauw schijnen voor het eerst in 1572 in Holland door de Geuzen te zijn gevoerd. De berichten daar over zijn echter weinig duidelijk en meestal niet uit de tijd zelf [38]). De eerste betrouwbare en ondubbelzinnige vermelding van de kleuren is pas uit 1576. Toen de prins van Oranje te Gent werd ingehaald behoorde tot de symbolische voorstellingen de stadsmaagd met een gordel van „'s Prinsen paluere orangien, wit ende blau" [39]). Onder „paluere" kan men zowel een armband als, in uitgebreide zin, livreikleuren verstaan. Over de oorsprong van de kleuren is in de papieren strijd rondom het ontstaan van de Nederlandse vlag reeds veel geschreven. In

34) Het Staatsche Leger 1 161. Nog in 1596 besloten de Staten van Holland de provinciale leeuw in hun oranje-wit-blauwe vaandels te plaatsen. De Waard 30 nr. 14.

35) Van Loon 321.

36) Het Staatsche Leger II 137-138. De kleur van de ondergrond van de vaandels in dienst van de Staten was verschillend. Hieruit blijkt dat het niet Hollandse betrof. Hier zou de kleur geel (de wapenkleur) of oranje-wit-blauw zijn geweest.

37) Leemans-Prins t.a.p. In 1606 verschijnt het wapen — uiteraard ongekleurd — op de Generaliteitamunten. Van Gelder 101.

38) De Waard 28-29 nrs. 1-8.

39) De Waard 29 nr. 9.

elk geval blijkt van het gebruik van deze kleuren vóór de opstand niets met zekerheid [40]).

De wapens van Oranje en Nassau hebben echter in hoofdzaak de kleuren goud en blauw. Het is niet onwaarschijnlijk dat de prins daaraan de kleur wit heeft toegevoegd. Een verhandeling over de verdere evolutie van de kleuren tot nationale vlag en de wijziging van de oranje baan in een rode kan hier achterwege blijven. In het handschrift komt alleen de combinatie orange-blanche-bleu of varianten daarvan voor [41]). Oranje subsitueert dus volgens onze visie het oorspronkelijke goud van 's prinsen wapen [42]).

Dit komt wonderwel overeen met hetgeen hiervóór reeds over het vendel van kolonel *Stuart* is medegedeeld. De tekenaar heeft hier de geel-wit-blauwe banen (de livreikleuren van *Sfuarf)* als oranje-wit-blauw gezien. Wellicht is deze vergissing ook elders in het handschrift gemaakt; dit valt echter voor het ogenblik niet te specificeren.

Oranje, al dan niet gecombineerd met wit of blauw, komt in zeventien vanen of lansvaantjes en op twaalf uniformen voor. Speciaal moet hier gewezen worden op de uitmonstering van de garde van de prins (XX, XXI, XXIV, XXV, XXVI) . Vooral de oranje uniformjassen van sommige onderdelen vallen daarbij op.

De baan volgens de diagonaal.

De diagonale baan is een van de meest karakteristieke verschijnselen in de vaandels van het handschrift. De betekenis ervan is niet duidelijk [43]). We vinden de diagonale baan eveneens op de vanen die de Hugenoten voerden in de veldslagen bij St. Denis in 1567 en bij Cognac in 1568. De relaties tussen de Geuzen in Nederland en de Hugenoten in Frankrijk zijn welbekend. Wellicht dat de diagonale baan van de Hugenoten is overgenomen, hoewel deze in Frankrijk geen specifieke betekenis schijnt te hebben gehad [44]). Hoe het ook zij: in het handschrift komen vijf versies van de diagonale baan voor. De meest eenvoudige vorm op de vanen van het Me-

40) Portolani uit de 15de eeuw tonen op de kust der Nederlanden vlaggen in de kleuren rood, zwart en blauw, zowel in banen loodrecht op de broek, als evenwijdig aan de broek. (Mededeling van Kl. Sierksma, Muiderberg.) Een mogelijkheid bestaat dat hier de kleuren zijn gegeven van het oud-Bourgondische wapen: rood, goud en blauw. Nagelaten zou kunnen zijn het goud op te brengen; mogelijk ook is het goud in de loop der tijden verdwenen. Was het zwart eertijds zilver (en geoxideerd, naar de mening van Sierksma) dan vinden we zo het rood-wit-blauw reeds ver vóór de Tachtigjarige Oorlog langs onze kust!

41) Jonker bestrijdt deze oorsprong van de vlag, doch draagt 11-18, 22-51) waardevol materiaal bij betreffende het gebruik van de kleuren blauw en goud in het prinsdom Orange in de 16de eeuw.

42) Sieksma, Flags of the World 135, nr. CXLIX schrijft als eerste over deze materie: „the red-white-and blue .... came to be generally adopted alongside the orange, in part as substitute for the gold of the Nassau lion."

43) In: Vexilla Nostra, Documentatie- en studieorgaan voor banistiek IX (Muiderberg 1974), 45, wijst Sierksma op het verschijnsel dat tot in onze tijd banen volgens de diagonaal van de vlag gebezigd worden in de symbolen van revolutionaire, en in het bijzonder van „bevrijdingsbewegingen".

44) Muller nr. 848 sub 32: Ontzet van St. Gilles 1562; sub 40: Slag bij St. Denis 1567; sub 41: Slag bij Cognac 1568; sub 45: Beleg van Poitiers 1569.
De Waard 102, 1, geeft een bewijsplaats betreffende een oranje vlag met blauwe diagonale baan op de Zeeuwse vloot. Latere voorbeelden bij Neubecker 26-27 (Duitse compagnieën in 1620 en 1624) en bij Kerkhoven 20 (bij een Zuid-Nederlandse regiment ca. 1600: een rode baan volgens de vluchtdiagonaal).

chelse garnizoen (V). Deze baan leende zich uitstekend voor het er op aanbrengen van strijdlustige of partijdige leuzen. Typisch protestants is de (Latijnse !) spreuk: Si Deus pro *nobis quis contra nos* (als de Heer met ons is, wie zal tegen ons standhouden ?)[45]) (1). Anti-papistisch is de leuze *Liever Turks dan Paus,* waarvan op de afbeelding (11) slechts de twee letters L. T. zichtbaar zijn. De betekenis wordt nogeens onderstreept door de wassenaar (het symbool van de Turken) in de broektop. Vergeten we niet dat de Turken in deze jaren dè vijanden van Spanje in de Middellandse Zee waren [46]). De Schotse spreuk op de vaan van kapitein *Gordon* (IV) zullen we onder het hoofdstuk Fransen en Schotten bespreken.

De kleuren van de diagonale baan wisselen, evenals die van de ondergrond van de vaandels. Blauw komt driemaal voor, zonder dat die kleur een specifieke betekenis schijnt te hebben [47]).

Te Gent en Antwerpen kwam de schuine baan op penningen en vaandels eveneens voor als symbool van het Staatse gezag. Gentse munten uit 1583 tonen zelfs een wapenschild gesierd met de schuinbalk, waarop de Latijnse afkorting voor Magistraat en Volk van Gent (*Senatus Populusque Gandavensis*) [48]).

Provincies en steden.

De regionale en lokale symboliek in de vanen schijnt erg schaars te zijn geweest. Een uitzondering vormt het ovaal met de Brabantse leeuw (II) in het vaan van *Peefer Febs.* Wellicht werd deze compagnie betaald door de Staten van Brabant. Vanwege het zwaard dat de leeuw voert is wel eens beweerd dat dit het wapen van de Staten-Generaal in zijn oorspronkelijke kleuren zou zijn. Deze hypothese van Smit [49]) is te gereed aanvaard. De evolutie van het generaliteitszegel naar het generaliteitswapen was waarschijnlijk nog niet eens begonnen toen dit vaan in 1580 is vervaardigd. Ook in andere provincies komt in deze periode de leeuw gewapend met het zwaard der weerbaarheid voor, zonder dat onmiddellijk aan de generaliteit moet worden gedacht. De voor de Staten. leeuw karakteristieke kroon ontbreekt dan ook.

De stedelijke symboliek wordt slechts door twee voorbeelden vertegenwoordigd. Het vaan van kapitein *Crispijn* (VI) geeft een haast middeleeuws beeld: rood met drie witte kruisen, zonder twijfel de banier van stad en heerlijkheid (baronie) van Breda [50]). Nieuwerwets is echter de zoom langs de bovenzijde in de prinsenkleuren oranje-wit-blauw [51]).

De burgervendels uit Antwerpen hadden al even weinig nadrukkelijk stedelijke symbolen in hun vanen. (VII, VIII).

45) Een vaandel met de spreuken VERBUM DOMINI MANET IN ÆTERNUM en SI DEUS PRO NOBIS QUIS CONTRA NOS in 1546: Fuchs 93. De laatstgenoemde spreuk op een Zeeuwse daalder; 1602: Van Gelder 232-233.

46) Van Loon 1 192.

47) De Waard 102-110 geeft verschillende bewijsplaatsen betreffende blauwe vaandels in gebruik bij de Zeeuwse vloot 1593-1596. Volgens Fruin 435, voetnoot 2, was de kleur van de prins bij zijn invasie in de Zuidelijke Nederlanden in 1568 eveneens blauw.

48) Van Loon 1 332: Gent volgde het voorbeeld van den „Romeynschen vrijen Staet" door het voeren van de volgens de diagonaal geplaatste letters. Inderdaad voert ook nog heden de Stad Rome de letters SPQR op een rood of purperen schild diagonaalsgewijs: Louda nr. 247.

49) Smit 67-69; Pama, Wapen der Nederlanden 8, 18, 20 nam deze hypothese over.

50) Van Ham 107.

51) Sierksma, Vlaggenboek 52.

Twee ervan vertonen het Bourgondisch kruis: van de andere twee is er één amper zichtbaar en effen groen gekleurd, het andere is daarentegen zeer samengesteld. De rode en witte schaken, waaruit het geersgewijs is aaneengenaaid, verwijzen kennelijk naar de stadskleuren. Daarop is echter een aantal naturalistische voorstellingen aangebracht, die van typisch protestantse aard zijn. De Jehova-zon, een wolk waarin de Naam Gods in Hebreeuwse karakters en waaruit stralen over het veld schieten, behoort tot de gereformeerde iconografie en was in de vanen zeer gebruikelijk [52]). Een hond en een leeuw vertegenwoordigen de trouw en de kracht, resp. de vaderlandsliefde, met de bijbehorende Nederlandse spreuken ***Voert*** *Vaderlant* en ***Om*** *Eyghen Raet,* terwijl onder de wolk een zwarte adelaar met een scimitar en een zwaard in de klauwen het Woord Gods (Johannes-adelaar) symboliseert. Onderaan wordt dit Woord Gods nogmaals verzinnebeeld door een zon in een lauwerkrans met het Latijnse motto: *Polli* ***Fide (wees*** sterk door geloof). Naar alle kanten vlucht een aantal ondieren voor het licht dat schijnt vanuit de wolk. Deze gehele voorstelling doet sterk denken aan een gedenkpenning, gemaakt ter ere van de hertog van Leicester, Robert Dudley, door koningin Elizabeth in 1587 tot steun naar de Nederlanden gezonden. Op de medaille is het ongedierte vervangen door de paus, een kardinaal, bisschoppen en monniken, die zeer realistisch neertuimelen door de Kracht van Gods Woord [53]).

Wellicht heeft ook de groene vaan een typisch protestants symbool gedragen: ook deze kleur is in protestantse kringen niet ongebruikelijk en verzinnebeeldt de „groene" (jonge) kerk van de reformatie. Doch hiermede zijn we op het speculatieve vlak, want groen kwam ook in de Spaanse vendels voor [54]).

Schotten en Fransen.

Sinds de eerste jaren van de opstand genoten de Nederlanders steun van Schotten en Fransen. Hoewel beide landen niet officieel gemengd waren in de Opstand (pas in 1595 verklaarde de Franse koning de oorlog aan Spanje) zijn er toch elementen van de symboliek van beide koninkrijken in het handschrift terug te vinden. De Schotten waren samen met de Engelsen een steun van belang voor de zaak der Nederlanden, al waren sommige onderdelen minder betrouwbaar en tot muiten of zelfs verraad geneigd. De meerderheid echter vocht dapper voor de Nederlanden, onder meer in de veldslagen van Gembloux en Rijmenant, en bij talrijke belegeringen.

Het Schotse nationale symbool is ongetwijfeld het witte diagonaalkruis dat aangebracht is op het vaan van ***Newton*** *of Delcoif* (IV). Een andere nationale eigenaardigheid is het veelvuldig voorkomen van gestreepte vaandels volgens de livreikleuren van de aanvoerders. Deze stemmen meestal overeen met de wapenkleuren. Zodoende hebben we hier de kleuren van een onbekende en van Sir *William Stuart* ***of Houston*** (III), van kapitein *Blaire* ***of Dunskey*** en van kapitein *Gordon* **(IV) ,** van ***Newton of*** *Dalcoif* en van ***Wemyss of Caskeiberann*** (1X). Het vaan van *Stuart* heeft als bijzonderheid de gegolfde banen en de uitvoering in oranje van de banen die in werkelijkheid geel moeten geweest zijn.

Het vaan van *Gordon* vertoont de diagonale baan met de Schotse spreuk GOD.WILL.DEFEND.AN.DAIJ.MANTEME.NO.. . (waarschijnlijk: God will defend and maintaine, nothing will sustain us). Tussen MANTEME en NO is een tekening van een arm met een kromzwaard, met daaronder — bijna onleesbaar — de letters AUIM (wellicht een afkorting, misschien een omzetting van de bekende protestantse leus VDMIÆ: ***Verbum Dei*** *Manet* ***Zn*** *Aeternum* (Gods Woord blijft in eeuwigheid) [55]). De wapens van ***Newton*** en ***Wemyss*** zijn — met variaties van de oorspronkelijke — in ovalen aangebracht [56]).

De Fransen kwamen in de Nederlanden als gevolg van het verdrag, met de hertog van Anjou en Alençon gesloten. Van hun vanen is er geen in het handschrift afgebeeld. Twee tekeningen (XXXII, XXXIII) vertonen ruiters van de hertog, waarvan bij één compagnie de blauwe kazakken versierd zijn met het witte kruis van de Franse monarchie [57]). Van deze afdeling zijn de pennoenen blauw, wit en rood: van de eerstgenoemde effen rood. De kleuren kunnen wijzen op de livrei- of wapenkleuren van Anjou en Alençon [58]). ***De*** *Gortter* heeft niet nagelaten smadelijk over het verraad van de Fransen te schrijven, juist op deze bladen van het handschrift. Hij voegt er tevens een eresaluut aan toe voor de Antwerpenaars uit de Wijk Kipdorp, die de Fransen de poort uit joegen.

Symbolen van de Spanjaarden en hun geallieerden.

Veel van wat hiervoor gezegd is over de Staatse symboliek moet ook voor de Spaanse gelden. Een eigen „nationale" symboliek bestond nog niet of werd niet toegepast op de vanen en pennoenen, die we in het handschrift vinden. Overigens is ook het hedendaagse Spanje eerder rijk aan symbolen van de regio's dan aan staats-symboliek, die nog geheel teruggaat op de Katholieke Koningen en gedeeltelijk in de symboliek van de Phalange (juk, pijlenbundel) is opgenomen [59]).

Het Bourgondisch kruis, symbool van het Huis Oostenrijk-Habsburg, was evenals in de Nederlanden in de 16de eeuw het zinnebeeld van de monarchie en het krijgsgezag. We signaleerden reeds dat het voorkomt op de vanen van de met de Spanjaarden geallieerde Malcontenten (X, XI) alsmede op de pennoenen van een ongenoemde compagnie (LII) en op

52) Neubecker 18-19.

53) Smit 38 leest absusievelijk: Om eyghen kraft. De penning bij: Van Loon 376.

54) De Waard 144-145 voor verschillende groene of groen-witte vlaggen door de Zeeuwse vloot gevoerd. Fruin 435 noemt deze vlaggen in 156'7 als door de opstandige Calvinisten gevoerd.

55) Neubecker 28-29; Fucha 89, 93. Omgekeerd wordt de spreuk dus: ÆTERNUM VERBUM DEI MANET. (Er is een klein verschil in interpretatie van de onduidelijk letters N en M tussen de tekenaar en de auteur!).

56) Mededeling van L. G. Pine (Suffolk) en Col. Gayre of Gavre and Nigg (Edinburgh). De kleuren op het vaandel van *Blaire* of *Dunskey* zijn de livreikleuren. Het wanen van *Blair* stemt daarmee niet overeen. De juiste kleuren van het Wemys-wapen zijn: 1 and 4 or a lion rampant gules; 2 and 3 argent a lion rampant sable. Die van het wapen van *Newton of Dalcoif c.q. Berwick:* per fesse azure and gules on the first two stars, on the secoad a lioa passant argent.
Het diagonaalkruis werd sinds het einde van de 14de eeuw als nationaal embleem van de Schotten gebruikt. De kleur van het kruis was algemeen wit, de ondergrond bleef tot aan het einde van de 16de eeuw wisselend. MacMillan en Stewart 14, 16, 24, 27.

57) Het witte kruis werd door de Fransen in de 15de, wellicht reeds in de 14de eeuw als nationaal embleem gevoerd. Lachouque 31.

58) Anjou: Frankrijk met een rode zoom; Alençon: Frankrijk met een rode zoom waarop zilveren penningen.

59) Rabbow 136-137, 233; Cascante 587.

de kleding van enige ruiters (LIV). Het kruis van de Orde van Compostela komt in rood voor op één pennoen (XLVI); wellicht was de commandant van dit legeronderdeel lid van deze orde. Overigens is het kruis meestal purper gekleurd.

Een van de kolonelsvaandels vertoont een religieus symbool: Christus aan het kruis, geplaatst op de berg Golgotha (XLV). Het vertonen van Christus of de heiligen, zoals op kerkvaandels, was bij het Spaanse leger in die tijd bijzonder in zwang, zodat het te verwonderen valt dat het in deze documentatie bij dit ene voorbeeld is gebleven [60]).

De rozekransen, afgebeeld op een der vanen van de Malcontenten, verwijst naar hun bijnaam „Paternosterknechten". Overigens heeft dit vaan als centraal symbool onder het Bourgondisch kruis een heuvel, waarop een kapelletje en twee bomen. Volgens sommigen is dit een sprekend symbool van ***Montigny,*** een der aanvoerders van deze Spaansgezinden; volgens anderen is het een zinnebeeld van ***De La Motte,*** een ander veldheer uit dit kamp [61]).

Opvallend is, dat de Spaanse kleuren rood-wit-geel zo weinig voorkomen. We vinden ze toegepast in twee vanen van de Malcontenten (X) en op één der pennoenen (XLVI) ; doch dat is dan ook alles. Ook in dit geval was men dus nog in de beginfase van het proces, waardoor deze vlag zowel in Spanje als in de Nederlanden van nationale betekenis zou worden [62]).

Aparte gevallen vormen uiteraard het witte skelet en de witte doodskoppen op rode pennoenen (XLVIII). Deze wellicht als angstaanjagend bedoelde macabere symboliek is ook in de moderne oorlogvoering niet onbekend.

Een speciale situatie werd gevormd door de verovering van Portugal in dezelfde jaren als de tekeningen ontstonden. Dit had ook voor de symboliek in het Spaanse kamp zijn gevolgen. Een van de kolonelsvaandels (XLV) heeft op een groene, goud gedamasceerde achtergrond een gele hemelglobe. Dit is al eeuwenlang een speciaal symbool voor Portugal en zijn overzeese territoria en schijnt te wijzen op prins Hendrik de Zeevaarder. De groene kleur zou wijzen op de Orde van Aviz, waarvan deze prins lid was [63]).

Het kolonelsvaandel heeft rood-wit-groene franjes. Deze kleuren zijn ook verwerkt in de zoom van een Malcontentenvaan (XI) en twee pennoenen (XLVII, XLIX). Het kan niet toevallig zijn. Heeft men soms de Spaanse aanspraken op de kroon van Portugal willen verzinnebeelden door het vervangen van de onderste kleur van de rood-wit-gele vlag door groen ? Deze hypothese aanvaardend kan men zich nauwelijks erover verwonderen dat men elders de groene kleur ook als ondergrond van het Bourgondisch kruis aantreft.

---

60) Kerkhoven 8-10. Het kruis van Compostela ook op gravures door Hogenberg. Muller 859 sub 122: Beleg van Loevestein 1571; sub 124: Inname van Rotterdam 1672; Smit afb. 13.

61) Smit 16 noemt het „vrij zeker" dat we hier troepen van Montigny voor ons hebben. Braekman 36 beweert dat men „unanimement" het vaan als dat van de troepen van De La Motte beschouwt. Kerkhoven 12 denkt hier aan de berg Sion.

62) Ronkard 83-85, 90-100; Harmignies 288.

63) Sierksma, Flags of the World 237, nr. CXLIII heeft een witte vlag met de sfeer als Portugese vlag voor Brazilië. Voor de groene kleur in de moderne Portugese vlag: Pedersen 172; volgens deze schrijver ontleend aan de San Benito-orde. De ordekruisen van Alcantara en van Avezien of Aviz waren in de 17de eeuw eveneens groen: De Rouck 173-174. De armillaarsfeer eveneens op een vaan der Spanjaarden in het beleg van Bergen 1572. Muller 859, sub 126; Smit afb. 5.

Literatuur.

(De auteursnamen van enkele veel gebruikte werken zijn ***cursief*** gedrukt)

Autenboer, E. van — Een raadselachtige figuur: de Mechelse rederijker Willem de Gortter. (In: Jaarboek van de Koninklijke Soevereine Hoofdkamer van Retorica „De Fonteine" te Gent; XVIII 1968.)

Barraclough, E. M. C. — Flags of the World; London-New York 1969.

Bas, F. de — Nasporingen op het gebied der Nederlandsche krijgsgeschiedenis; 1911.

Behault de Dornon, A. de, en Wagemans, E. — Guillaume de Gortter dit Sombeke, rhétoricien de Malines et les deux manuscrits de la Bibliothèque Royale qui lui sont attribués; Malines 1914.

Bor, P. — Vervolgh der Nederlandtsche oorloghen beroerten ende Burgerlijcke oneenicheyden; 2de deel; Leyden 1621.

Bruekmun, E. — L'armée des Gueux (In: Revue belge d'histoire militaire, XIX; blz. 5-46.)

Bruckner, A., en B., — Schweizer Fahnenbuch; Sankt Gallen 1942.

Cascante, 1. V. — Heraldica genera1 y fuentes de las Armas de España; Barcelona 1956.

Caudenberg, J. van — Het verzamelhandschrift van Willem De Gortter (In: Liber alumnorum prof. dr. E. Rombouts; Leuven 1968; blz. 211-230.)

David, J. — Geschiedenis van de stad en heerlijkheid Mechelen; Leuven 1854.

Deuchler, F. — Die Burgunderbeute. Inventar der Beutestücke aus den Schlachten von Grandson, Murten und Nancy 1476/1477; Bern 1963.

Essen, L. van der — De beteekenis van de eeredienst van het vaandel in het Spaansche leger der Nederlanden in de XVIe eeuw (In: Miscellanea historica in honorem Alberti de Meyer; Leuven-Brussel 1946; blz. 920-927.)

Ferguson, J. — Papers illustrating the history of the Scots Brigade in the service of the United Netherlands, 1; Edinburgh 1899.

Fruin, R. — De Nederlandsche vlag (In: Verzameld Werk, VIII; blz. 429-445.)

Fuchs, W. — Fahnen und Feldzeichen im 16. Jahrhundert (In: Zeitschrift für Heeres- und Uniformkunde 1938; blz. 8-53.)

Gelder, H. Enno van — De Nederlandse munten; Utrecht 1965.

Geyl, P. — Geschiedenis van de Nederlandse stam, 1; 1948.

Geyl, P. — The revolt of the Netherlands 1555-1609; London 1970.

Griffiths. G. — William of Hornes, Lord of Hèze, and the revolt of the Netherlands 1576-1580 ; Berkeley 1954.

Ham, W. A. van — De symbolen van Stad en Land van Breda (In: Jaarboek De Oranjeboom, XXI; 1968; blz. 101-124.)

Harmignies, R. — The flag of the Austrian Netherlands in 1781 (In: Karl Fachinger Festschrift ; Winchester-Mass. 1972: blz. 288-293.)

Herwerden. P. J. van — Het verblijf van Lodewijk van Nassau in Frankrijk; Hugenoten en Geuzen 1568-1572 ; Assen 1952.

Huizinga, H. — Uit de voorgeschiedenis van ons natioaaal besef ; 1912 (Herdruk in: De Nederlandse Natie: Haarlem 1960.)

Jonker, L. — Wat is de oorsprong van onze vlag ? Middelbarg 1937.

Kerkhoven, *J. G.* — Nederlandse trofeeën uit drie oorlogen (In : Armamentaria 11 1967; blz. 8-53.)

Lachouque — Les drapeaux de la Garde Nationale de Paris; Paris z.j.

Leemans-Prins, E. C. M. — Les origines des armoiries royales et de l'état des Pays-Bas (In: Recueil du 7e Congrès Internationale des Sciences Généalogiques et Héraldiques; La Haye 1964; blz. 117-126.)

Louda, J. — European coats of arms'; London 1966.

Loon, G. van — Beschryving der Nederlandsche Historienenningen 1; 's-Gravenhage 1723.

MacMillan, W., en Stewart, J. A. — The story of the Scottish Flag; Glasgow 1925.

Melckebeke, G. J. J. — Geschiedkundige aantekeningen rakende de Sint Jansgilde bijgenaamd De Peoene, Mechelen 1862.

Muller, F. — De Nederlandse geschiedenis in Platen. Beredeneerde Beschrijving van Nederlandsche Historieplaten, Zinneprenten en Historische Kaarten 1; Amsterdam 1863.

Neeffs, E. — Histoire de la peinture et de la sculpture à Malines; 1876.

Neeffs, E. — Guillaume de Gortter ou de Sombeke (In: Biographie nationale V; 1876; kol. 11.)

Neubecker, 0. — Fahnen und Flaggen; Leipzig 1939.

Pablo, J. de — La question du drapeau huguenot (In: Bulletin historique et littéraire de la Société de l'histoire du protestantisme française; 1957, blz. 73-84.)

Pama, C. — Het wapen der Nederlanden; Den Haag 1942.

Pama, C. — Rietstap's Handboek der Wapenkunde; Leiden 1961.

Parker, G. — The army of Flanders and the Spanish Road 1567-1659; Cambridge 1972.

Pasch, G. — Why there are only six colours on flags: a psychophysiological theory of basic colours (In: Recueil of the Third International Congress of Vexillology; Lexington 1971, blz. 141-153.)

Pincher, R., en Wood, A. — A European Armorial; London 19'71.

Prims, Fl. — Geschiedenis van Antwerpen VIII; 1ste boek; Antwerpen 1941.

Raa, ten, en De Bas, F. — Het Staatsche Leger 1 Breda 1911; 11 Breda 1913.

Rabbow, A. — dtv-Lexikon politischer Symbole; München 1970.

Reulens, Ch. — Le bibliophile belge; 4; Bruxelles 1869.

Rogier, L. J. — Geschiedenis van het katholicisme in Noord-Nederland in de 16e en 17e eeuw; Amsterdam 1964.

Rogier, L. J. — Eenheid en scheiding. Geschiedenis der Nederlanden 1477-1813; Utrecht 1968.

Roakard. L. — Le lion belge et nos étandards. (In: Le folklore brabançon no. 161; blz. 73-124.)

Rouck, Th. de — Den Nederlandtschen Herauld ofte Tractaet van Wapenen en Politycken Adel; Amsterdam 1645.

Rowen, H. H. — The low countries in eariy and modern times; London 1972.

Seyn, E. de — Geschied- en Aardrijkskundig Woordenboek der Belgische gemeenten ; Turnhout z.j.

Sierksma, Kl. — Nederlands Vlaggenboek; Utrecht 1962.

Sierksma, Kl. — Flags of the world 1669-1670; Amsterdam 1966.

Smit. J. P. W. A. — De legervlaggen uit den aanvang van den 80-jarigen oorlog; Assen 1938.

Smits, W. C. M. — Symboliek van de kleur; Amsterdam 1967.

Sproemberg, H. — Beiträge zur belgisch-niederländischen Geschichte; Berlin 1959.

Stecher, J. — Willem de Gortter (In: Biographie Natioaale VIII kol. 123; Brussel 1884-1885.)

Tops, A. J. J. H., en Verschueren, J. M. Th. — Eindhoven; Eindhoven 1965.

Treu, H. A. — De Nederlandse vlag en de Nederlandse koninklijke vlaggen; Den Haag 1972.

Voisin, A. — Bibliotheca Hultheminana ou Catalogue méthodique des livres et manuscripts délaissés par Ch. van Hulthem 1; Gand 1836-1837.

Waard, C. de — De Nederlandsche vlag. Nieuwe Bijdrage tot de kennis harer kleuren; Groningen 1900.

Wilson, Ch. — Queen Elisabeth and the revolt of the Netherlands; Edinburgh 1970.

Wittman, T. — Les gueux dans les „bonnes villes" de Flandre 1577-1584: Budapest 1969.

(—) — Catalogus van de tentoonstelling „Van Karel de Stoute tot Keizer Karel"; Mechelen 1973. Met bijdragen van: M. Bafcop, J. Bartier, L. Th. Maes, A. Montballieu, D. Quarre, J. Richard.

(—) — Catalogus „Die Burgunderbeute und Werke Burgundischer Hofkunst": Bern 1969. Met bijdragen van: F. Deuchler, H. R. Kurz, D. W. H. Schwartz, R. L. wyss.

DEEL II

Beschrijving van en commentaar op de afbeeldingen in het handschrift.

Dit gedeelte is onderverdeeld in drie „hoofdstukken":

A. Vaandelvoerders; *B.* Ruiters en Voetvolk, (en, geen directe relatie hebbende met vaandels, pennoenen en uniformen:) C. Diversen.

Per geïllustreerde bladzijde uit het handschrift zijn de volgende elementen opgesomd:

a. een volgnummer (Romeinse cijfers) en een folionummer (Arabische cijfers) [1];

b. rangaanduiding, naam van degene die het vaandel, de pennoen voert;

c. beschrijving van vaandel, pennoen;

d. beschrijving van andere elementen in de illustratie (uniform, sjerp, hoofddeksel, enz.) ;

e. bijschrift van de tekenaar bij zijn afbeelding („bijschrift") en de toevoegingen daarbij („toegevoegd") van de hand van Willem de Gortter;

f. rijmpjes enz., voorkomende op dezelfde bladzijde („tekst"), gekenschetst in een korte omschrijving;

g. commentaar op de afgebeelde en met name genoemde personen, het vaandel, enz.;

h. „bronnen", indien over de onder g. genoemden gegevens zijn te vinden in de werken genoemd bij de Literatuur.

---

1) Aangezien per bladzijde (doorgaans) 2 figuren te beschrijven zijn wordt achter het Romeinse cijfer bij de linker afbeelding één, bij de rechter afbeelding twee sterretjes toegevoegd.

2) Alle vaandels enz. zijn beschreven alsof de stok zich ter linkerzijde bevindt van het uitwaaiende vaandeldoek, gezien vanuit het standpunt van een toeschouwer.
Bij een vlag kent men een effen ondergrond of een indding in: banen (loodrecht op de vaandelstok); banen evenwijdig aan de broek; banen gelegen op de diagonaal van het doek (van rechts onder naar links boven: broekbaan; van links onder naar rechts boven: vluchtbaan; ook resp. baan volgens/op de broekdiagonaal, en baan volgens/op de vluchtdiagonaal).
De broek is de strook van het vaandeldoek dat op de stok is bevestigd, c.q. er omheen is geschoven (bij een vlag loopt door de broek de vlaggelijn). Aldus heet deze kant van het vaandel broek- of stokzijde.
De tegenoverliggende zijde is de vluchtzijde. De beide andere zijden zijn resp. bovenzijde en onderzijde.
Een rechthoekig kruis waarvan één arm evenwijdig loopt aan de broek is gewoon „een kruis". Vallen de armen van het kruis samen met de diagonalen van het doek dan is het een diagonaalkruis; vallen de armen daarmede niet samen, zijn de hoeken recht en reiken de kruisarmen niet tot de doekzijden dan is het een schuinkruis. (Ook: Sint Andrieskruis.)
Het snijpunt van de diagonalen van het doek is het „midden" van het vaandel.
Een brede of smalle strook langs de (3 of 4) zijden van het doek, afwijkend ervan in kleur of patroon, heet een zoom.
Is het vlaggedoek aan de vlucht met één (meer of minder diepe) insnijding voorzien dan is het zwaluwstaartvormig. Zijn er twee of meer van dergelijke insnijdingen dan is het een doek met een x-aantal slippen.
N.B. Het is in de banistiek niet gebruikelijk vlaggen af te beelden met daarin de kleurenaanduiding door de bekende heraldische arceringen; men plaatst de initialen van kleuren in of bij de betreffende gedeelten. Hier is dit nagelaten, omdat de beschrijvingen direkt bij de afbeeldingen zijn gegeven en omdat het aldus mogelijk wordt voor geïnteresseerden om de afbeeldingen zelf te kleuren.
(Gebruik geen vilt- of andere kleurenstiften, doch plakkaatverf.)

De beschrijving van de vaandels en pennoenen is geformuleerd volgens de regels voor vlagbeschrijving, zoals gehanteerd door aangeslotenen bij de Internationale Federatie van Verenigingen voor Banistiek (F.I.A.V.) [2].

A. Vaandelvoerders

I* Kapitein Hoboken 1

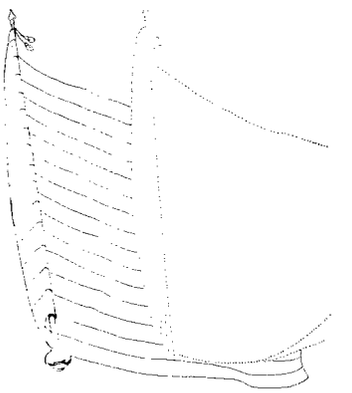

Vaandel: 15 banen van wit-blauw-oranje-wit-blauw-oranje-wit- enz.

Bijschrift: Vendrich van Cappiteyn Hoboken.

Tekst: rijmpjes op de moord op de Franse koning Hen*drik III* (1 augustus 1589), het Twaalfjarig Bestand (9 april 1609) en moraliserende onderwerpen.

Kapitein *Hoboken* lag in 1579 in Breda in garnizoen; hij sneuvelde bij het beleg van Oostende in 1602.

Bronnen: Braekman 42; Smit 60, noot 62; Het Staatsche Leger II 132.

1** Kapitein Dort 1

Vaandel: oranje, met een blauwe broekbaan waarop met zwarte letters si **Deus pro nobis quis contra nos.**

Sjerp: 3 banen wit-oranje-blauw.

Bijschrift: Vendrich van Capiteyn Dort.

De identificatie van „Capiteyn *Dort"* is onzeker. Waarschijnlijk is hij ***Oistwald Dort,*** die in 159'7 te Bergen op Zoom in garnizoen lag. Andere kapiteins van name ***Dort*** waren: *Seino* van *Dordt,* heer van Dorth, baljuw van het Graafschap Zutphen in 1581, gouverneur van Groenlo in 1597; ***Diederik van Dordt,*** kolonel over een regiment dat in 1602 in Oostende in garnizoen lag.

Bronnen: Braekman 45; Het Staatsche Leger 1 105, II 214, 111 150/15.

II* Kapitein Van den Tempel. 3

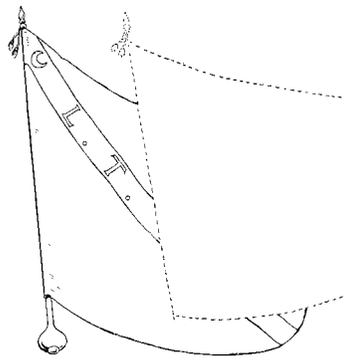

Vaandel: wit, met een blauwe broekbaan waarop een witte halve maan en de gele letters L. T. (...).

Bijschrift: Vendrich van Joncheer Dionijs van den Tempel,/ Gevanghen te Nijvel 1581 (toegevoegd:) tot een exempel. Bouloys vendrich.

Tekst: rijmpjes op de dood van ***Jan*** *Bolhuis,* secretaris van de stad Antwerpen, een dichter, en op de dood van de dichter *Justus Lipsius* op 13 april 1606.

De letters L. T. op het vaandel (er zal nog een P. meer op hebben gestaan) zijn afkortingen van de leus „Liever Turks dan Paaps". Kapitein *Dionijs van* ***den Tempel was*** luitenant-kolonel in het regiment van zijn broer Olivier *van* den ***Tempel,*** heer van Korbeek-over-Dyle. Hij veroverde de stad Nijvel op 25 januari 1580 en werd gevangen genomen op 3 oktober in hetzelfde jaar (het jaartal in het bijschrift is fout). Olivier stond sedert 1573 in dienst van de Staten. In 1576 bekleedde hij militaire posten in Gent en Brussel. In 1579 was hij gouverneur van Brussel tot de herovering van de stad door de Spanjaarden in 1585. In 1579 werd hij procureur-generaal in de krijgsraad. Hij stierf in 1603.

Bronnen: Het Staatsche Leger 1 27, 32, 57, 107, 185; 11 143, 268.

II** Kapitein Febs. 3

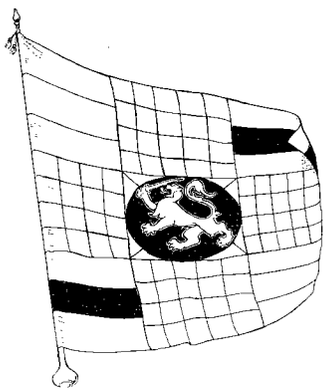

Vaandel: Het vaandeldoek ingedeeld door een tot de zijkanten reikend kruis van 5 vierkanten, zodat in totaal 9 vierkanten ontstaan: ***a 3*** banen van oranje-wit-blauw: ***b*** geschaakt in 4 rijen van 5 blokken afwisselend blauw-wit-oranje-blauw-wit-oranje-blauw-enz.; c 3 banen van wit-zwart-oranje: *d* geschaakt in 4 rijen van 4 blokken afwisselend blauw-wit-oranje-blauw-wit-oranje-enz.; e gegeerd van blauw- oranje-blauw-wit-blauw-oranje-wit-oranje en daarop een zwarte ovaal met een gele, een wit zwaard opstekende, leeuw; *f* geschaakt in 4 rijen van 5 blokken afwisselend blauw-oranje-witblauw-oranje-wit-enz.: *g* 3 banen van wit-zwartoranje; ***h*** geschaakt in 4 rijen van 5 blokken afwisselend blauw-oranje-wit-blauw-oranje-wit-enz.: *i* 3 banen van blauw-wit-oranje.

Bijschrift: Vendrich van Peeter Febs (toegevoegd:) vrij onvervaert,/toonden zijnen dienst trou, blij van aert.

III* Kolonel Stewart 4

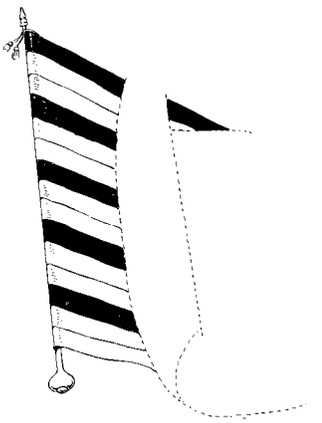

Vaandel: 15 banen van zwart-grijs-wit-zwart-enz.

Bijschrift (toegevoegd: Onder) Coronel Stuwaert Schotz (toegevoegd:) Ghedraghen/ en syn beyde te Gemblours verslaghen.

Tekst: rijmpjes op de dood van Cornelis De Gortter; huwelijksliefde; verzet tegen de Spanjaarden.

Sir *William* ***Stewart of Houston was*** in 1574 kapitein in dienst van de Staten van Holland; in 1578 werd hij kolonel in dienst van de Staten-Generaal. In 1580 lagen zijn troepen in Brussel. In 1583 keerde hij terug naar Schotland om naar het koningschap te dingen. Later trad hij in Spaanse dienst.

Bronnen: Ferguson 38-41, 115-118; Het Staatsche Leger 1 64, 265, 266.

III** Kolonel Stewart 4

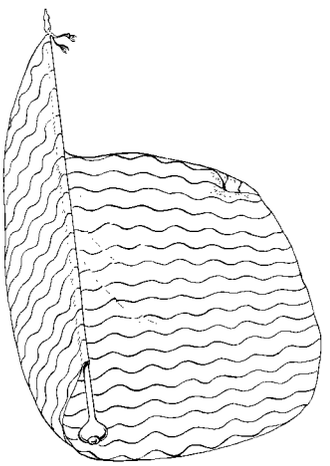

Vaandel: 19 gegolfde banen van oranje-wit-blauw-oranje-enz.

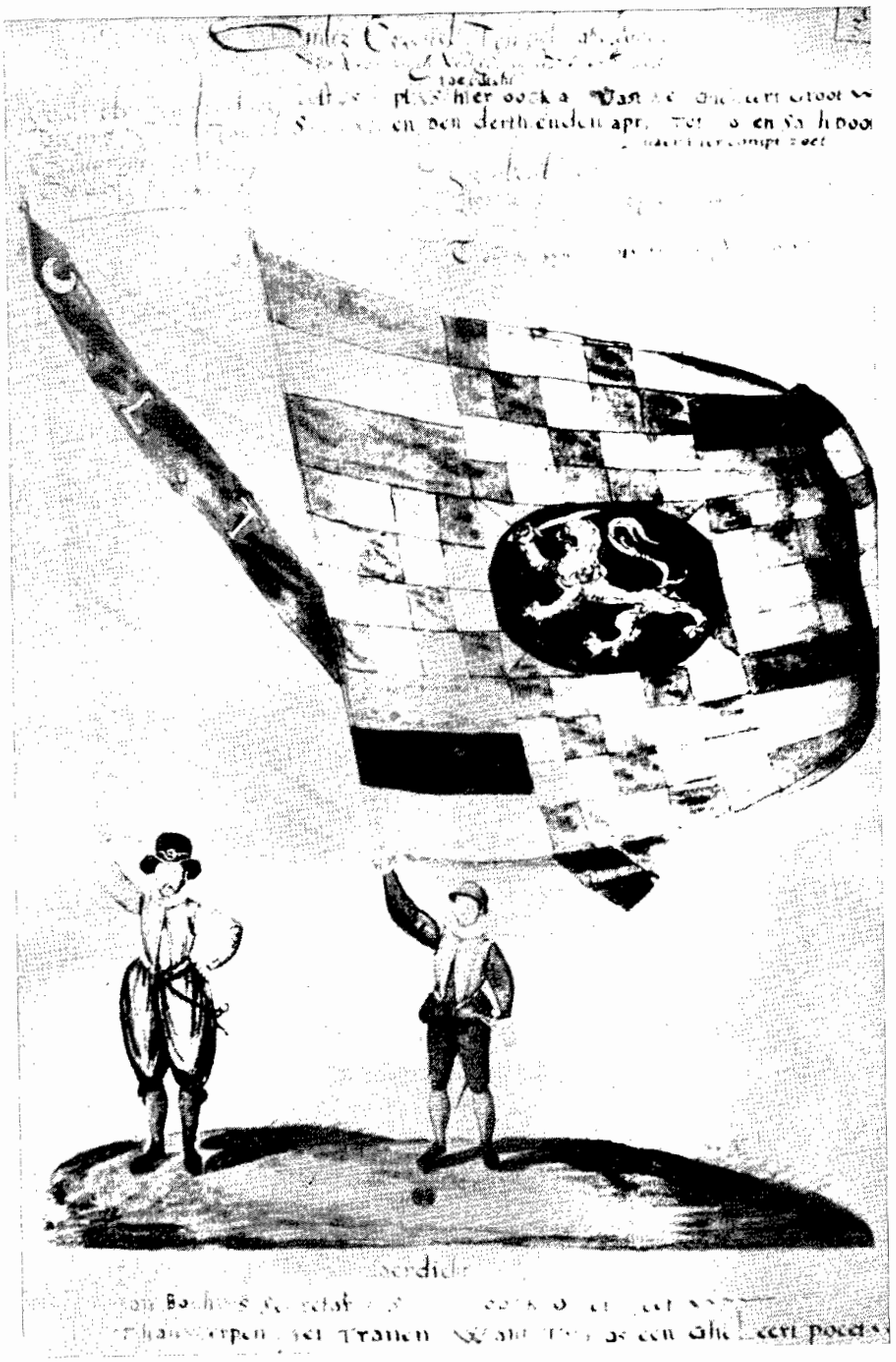

Vaandels van de compagnieën van de kapiteins Van den Tempel en Febs (11, fol. 3).

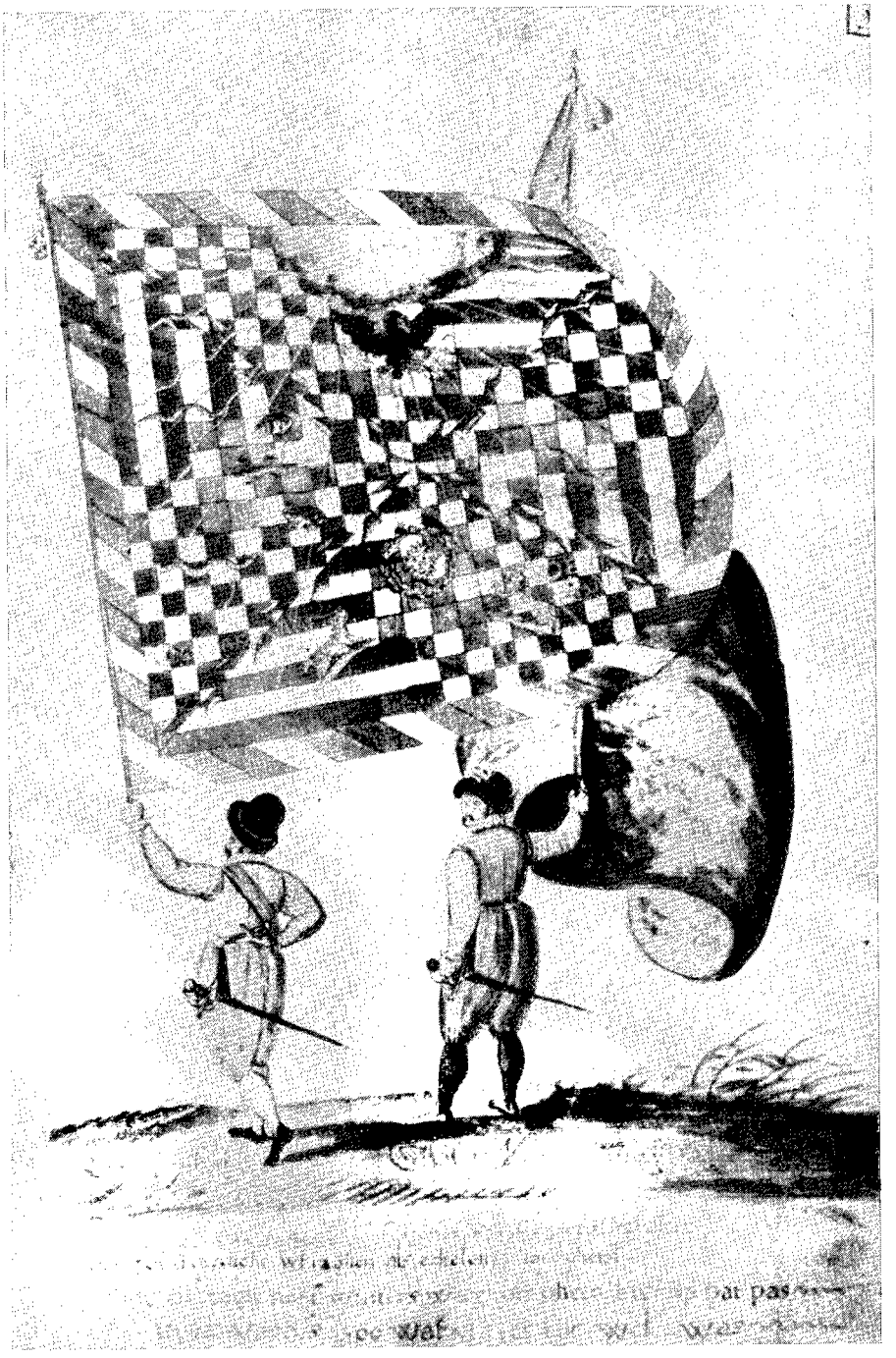

Vaandels van de compagnieën vam de kapiteins Abraham en Couray (VIII, fol. 9).

IV* Kapitein Blaire of Donskey. 5

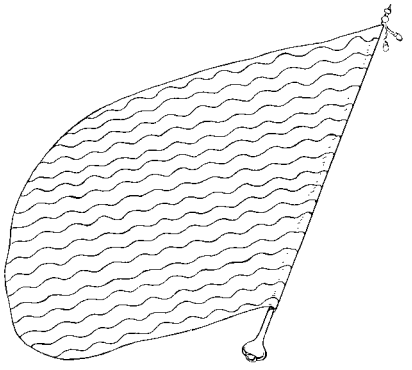

Vaandel: 18 gegolfde banen van groen-wit-groen-enz.

Bijschrift: (toegevoegd: Onder) Stuaerts coronelschap (toegevoegd:) ghedient toen,/ als Mechelen mette Staten was vrient doen. [Onder de tekening:] Capiteyn Bleyre en Capiteyn Gordon/ (toegevoegd:) costen meenich Spaigniaert 't leven t'allen ston.

Tekst: rijmpje op de kuisheid van Penelope; een spreuk.

Kapitein *Blaire* stond in 1574 in dienst van de Staten van Holland; in die van de Staten-Generaal in 1587. Hij sneuvelde in 1595.

Bron: Ferguson 47,49, 51.

IV** Kapitein Gordon. 5

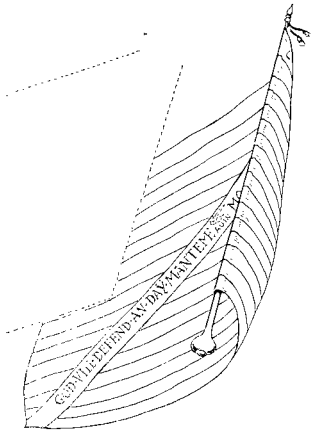

Vaandel: 17 banen van blauw-geel-blauw-enz. en daar overheen volgens de broekdiagonaal een witte baan met in zwarte letters GOD.VILL.DEFEND.AN.DAIJ.MANTEME.. .NO .... tussen ,,manteme" en ,,no" een zwaardzwaaiende hand met het onderschrift ÆUIN (? moeilijk leesbaar).

V* Gouverneur de Famars. 6

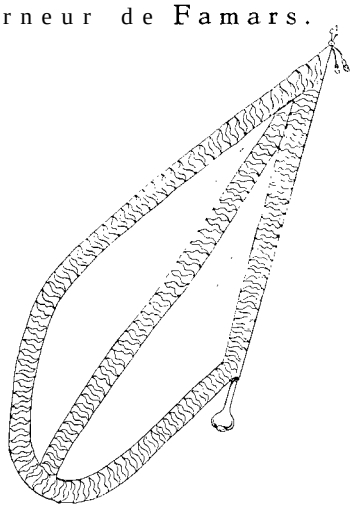

Vaandel: wit met volgens de broekdiagonaal een blauwe baan en rondom een blauwe zoom, beide beladen met oranje vlammen.

Bijschrift: Vendrich van Famaers Gouverneur van Mechelen,/ (toegevoegd:) Doen de Franchoyskens moesten door t' water pechelen.

Tekst: een moraliserend rijm.

Het woord ,,pechelen" betekent zoveel als ,,ploeteren, plenzen". ***Charles de Liévin,*** heer van Famars (bij Valenciennes) was in 1580 gouverneur van de stad Mechelen. In 1586 stond hij in dienst van de Staten-Generaal als generaal van de infanterie en de artillerie. Hij kwam om in het beleg voor Ootmarsum op 30 juli 1592. Vergelijk XXV.

Bronnen: David 348; Het Staatsche Leger 1 76, 128, 240; 11 175, 274.

V** Schout Van Alveringen. 6

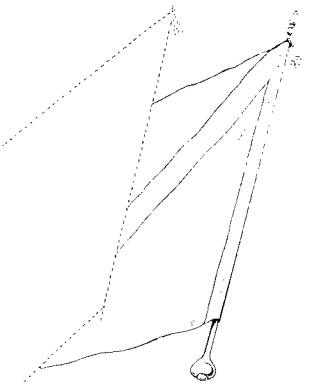

Vaandel: wit met een blauw baan volgens de broekdiagonaal en een smalle blauwe baan langs de broekzijde.

Bijschrift: Vendrich van Alvering.. ...Schoutet van Mechelen (toegevoegd:) mede/ hebben hier t'samen gheleghen in t'stede. [Aan de voeten van de vaandrig:] N Capiteyn van der Noot (toegevoegd:) weert om te prysen,/ wiens in t'vervolch men de weergaey sal zom wysen.

Samuel van *Alveringhen,* heer van Hofwegen, was schout van Mechelen toen de stad in 1580 in handen kwam van de Staten-Generaal. Hij kocht er de geconfisceerde eigendommen der kloosters op. ***Van Alveringhen was*** schout sinds 23 augustus 1580; zijn begrafenis vond plaats op 27 november 1581. (Mededeling van M. Kocken, archivaris te Mechelen.) Zijn opvolger als schout was ***Libert de Fraisnes.***

Bronnen: Stedelijk archief van Mechelen nr. CCIX/1, manuscript A. van den Eynde: De Borgemeesters, Schepenen, Tresoriers van Mechelen; David 348; Het Staatsche Leger 1 66.

VI* Kapitein Crespin. 7

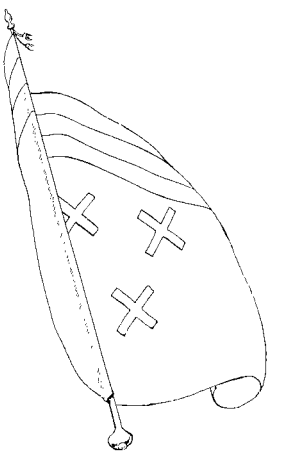

Vaandel: rood met 3 witte schuinkruisen (2 en 1) en langs de bovenzijde 3 banen van oranje-wit-blauw.

Bijschrift: Vendrich van Capiteyn Crispyn (toegevoegd:) dit was,,/ die zijn vyanden vroomelyck dreef uut hun sit-kas.

Tekst: een gedicht op de dood van de prins Philips Willem van Oranje-Nassau te Brussel.

De ,,sit-kas" was de ,,w.c."(!). Kapitein *Crespin* stond in 15'76 in dienst van Zeeland. In 1581 lag hij in garnizoen te Mechelen, tijdens de herovering van Eindhoven.

Bronnen: Braekman 40; Het Staatsche Leger I 121.

VI** Kapitein Koboken 7

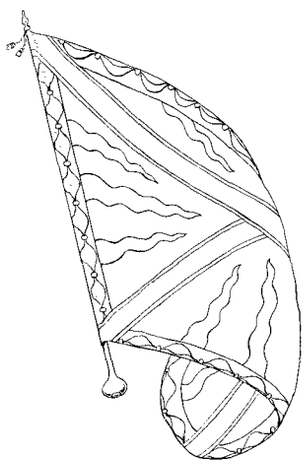

Vaandel: geel met een diagonaalkruis gevormd door een blauwe, oranje-gezoomde baan volgens de broekdiagonaal en een blauwe groen gezoomde baan volgens de vluchtdiagonaal; 3 licht-purperen vlammen gericht op het midden vanuit de zijkanten: langs broek- en bovenzijde blauwe zomen versierd met licht-purperen ,,kalebassen", langs vlucht- en onderzijde purperen zomen versierd met blauwe ,,kalebassen".

Bijschrift: Vendrich van Capiteyn Koboken onder den (toe+ gevoegd:) vromen/Colonnel Bervoet (toegevoegd:) oock is ghecomen.

Kapitein *Roelof* ***Berwouts was*** in 1580 in Friesland; in november van dat jaar was hij te Breda. In 1583 was hij gouverneur van Bergen op Zoom. Hij wilde de stad aan de Spanjaarden uitleveren en werd daarvoor in 1584 opgehangen.

Bronnen: Het Staatsche Leger 1 62, 172, 244; Antwerpiensia 7 (1933) 214-215.

VII* Kapitein Petit Jean 8

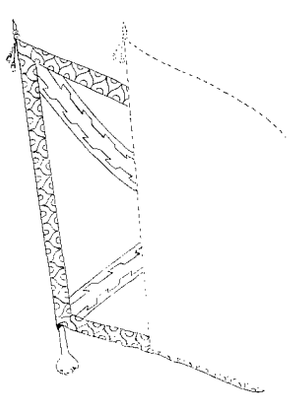

Vaandel: groen met een wit diagonaalkruis waarop een rood Bourgondisch kruis en zomen met een patroon van oranje-wit-blauw.

Bijschrift: Borgers van Antwerpen eertyts te Mechelen gelegen hebben,/ (toegevoegd:) oock met Tempels volck d' Engelsche uut ghecreghen hebben. [Aan de voet van de militair:] Capiteyne Petit Jan.

VII** Kapitein Du Boys. 8

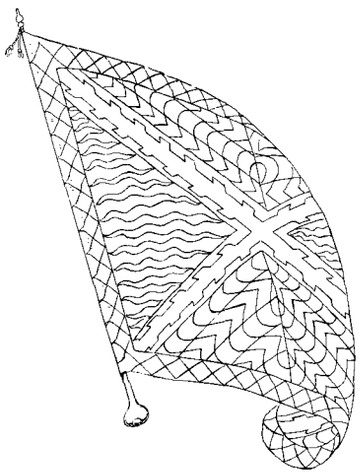

Vaandel: het vaandeldoek in vieren verdeeld door een wit diagonaalkruis waarop een rood Bourgondisch kruis, de vaandeldelen aan broek- en aan vluchtzijde in aaneensluitende vlammen van oranje-wit-blauw, aan boven- en onderzijde met een keperpatroon van blauwe en gele golven en kepers; rondom een witte zoom met aanstotende rode vierkanten

Bijschrift [aan de voet van de militair] :... met Capiteyne Du Boys/ (toegevoegd:) die alle mans mans mont sou stoppen behoeft veel hoys.

Wernert van den Houte (alias: ***Du*** Boys), heer van Est, stond met 60 paarden in dienst van de Staten; het is echter onzeker of hij eerder tot de militaire macht van Antwerpen heeft behoord. In í602 staat hij vermeld als generaal-majoor van de cavallerie. Hij stierf in 1607.

Bronnen: Het Staatsche Leger I 109, 202, II 112.

VIII** Kapitein Abraham. 9

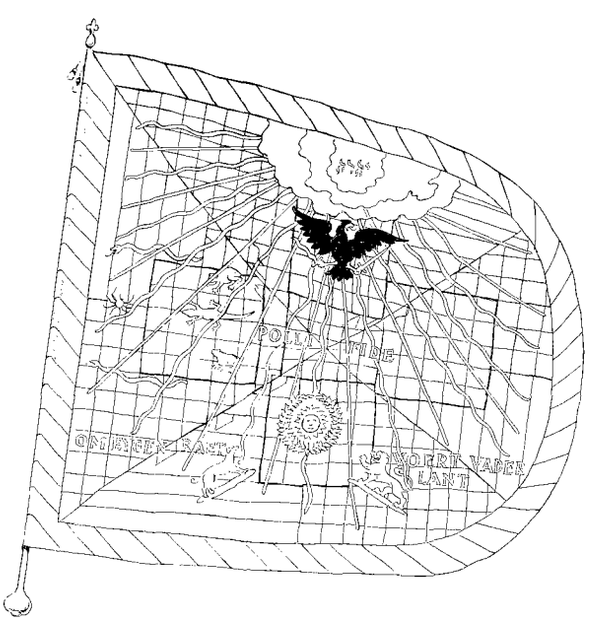

Vaandel: gegeerd in 8 stukken in de kleuren rood-wit-rood-enz. (1 11 blokken en 10 rijen, 11 11 banen evenwijdig aan de broek: 111 11 blokken en 10 rijen, IV 11 banen, V 10 blokken en 7 rijen, VI 10 banen evenwijdig aan de broek, VII 10 blokken en 10 rijen, VIII 10 banen) en gezoomd met verkorte banen volgens de broekdiagonaal van oranje-wit-blauw-oranje-enz.: het geheel doorbroken met 4 in 25 blokken geschaakte vierkanten: ***A*** (op 1 en II) blauw-oranje-wit-blauw-enz. waarop een zwarte van goud gebekte en geklauwde vliegende adelaar gericht naar de vluchtzijde en houdende een vlammend en een spits zwaard, ***B*** (op 111 en IV) oranje-wit-blauworanje-enz., *C* (op V en VI) blauw-wit-oranje-blauw-enz. waarop een gele stralende gezichtszon omgeven door een groene lauwerkrans, *D* (op VII en VIII) blauw-oranje-wit-blauw-wit-blauw-enz.; midden aan de bovenzijde over alles heen een wit- en lichtpurperen wolk waarin de naam van Jehova in Hebreeuwse letters omgeven door een gele krans van stralen die zich over het gehele vaandeldoek verspreiden; gericht naar de broekzijde (wegvluchtende van de Jehovazon) in natuurlijke kleuren 2 kikvorsen — 2 slangen — een hagedis — een spin (alles in VII en VIII), een leeuw (in V) en een hond (in VI). Het vaandel draagt van gele letters het opschrift POLLI FEDE (op VII en IV) VOERT VADER/LANT (op IV en V) OM EYGEN RAET (op VI en VII).

Sjerp: oranje.

Bijschrift [bij de voeten van de militair]: Capiteyn Abraham.

Antwerper burgertroepen waren al sedert februari 1578 voor Mechelen. De hier bedoelde militair behoorde echter waarschijnlijk bij de voorgaanden (VII), die in 1580 in die stad waren.

Bron: Prims 148.

VIII** Kapitein Couray. 9

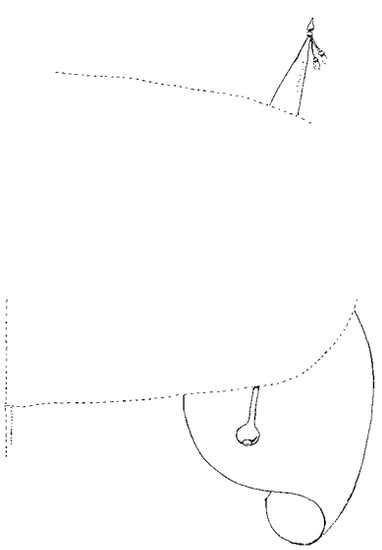

Vaandel (voor zover zichtbaar) : geheel groen.

Bijschrift: Capiteyn Adriaen Couray.

Tekst: Borghers van Antwerpen ghelegen 5 daghen tot Mechelen/ (toegevoegd:) en hilpen d' Engelsche uutdraghen als echelen.

, , uutdraghen als echelen" is zoveel als: wegjagen als bloedzuigers. Er zijn nog enkele regels bijgeschreven over een zachte winter, doch dit lijkt geen verband te houden met de afbeelding.

IX* Wemyss of Caskieberran. 10

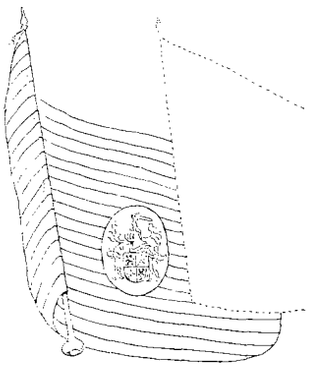

Vaandel: 19 banen van blauw-wit-blauw-enz. met op het midden een blauw ovaal medaillon waarop een wapen: gevierendeeld — 1 en IV wit met een zwarte leeuw, II en III rood met een gele leeuw: helm en helmteken: een geharnaste arm en hand met zwaard; helmkleden: rood en wit: schildhouders: 2 naakte mannen.

Bijschrift: (toegevoegd:) Schotsche vendrichs die te Rijmelant dan laghen/oock vromelijck hun lijf teghen Don Ian waghen. Ao. 1578 den eersten augustus.

James Wemys of Caskieberran en vijf van zijn zoons stonden in dienst van de Staten-Generaal. Een van hen, *Cornelius,* sneuvelde voor Nieuwpoort.

Bron: mededeling van drs. J. G. Kerkhoven (Leiden).

IX** Newton of Dalcoif. 10

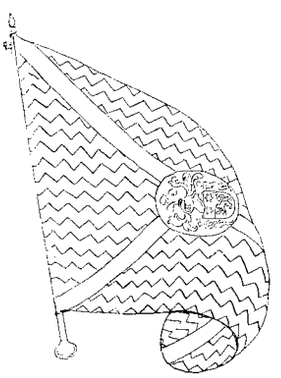

Vaandel: 19 zigzagbanen van wit-lichtrood-wit-enz. met over alles heen een wit diagonaalkruis en op het midden een licht-rood medaillon waarop een wapen (gericht naar de vluchtzijde!) : rood met een witte leeuw en een geel schildhoofd met 2 witte zespuntige sterren; helm en helmteken: 1 witte en 2 rode veren: helmkleden: wit en rood; schildhouders: 2 naakte mannen.

Kapitein *Thomas* Newton was in 1577 commandant van een van de veertien compagnieën, die gerecruteerd waren door kolonel *Balfour*. Hij werd bij Gembloux door de Spanjaarden verslagen.

Bron: mededeling van drs. J. G. Kerkhoven (Leiden).

X* Malcontente troepen. 11

Vaandel: gegeerd in 8 stukken van wit-geel-wit-enz. met in elk der geren een vlam van het een in het ander van het

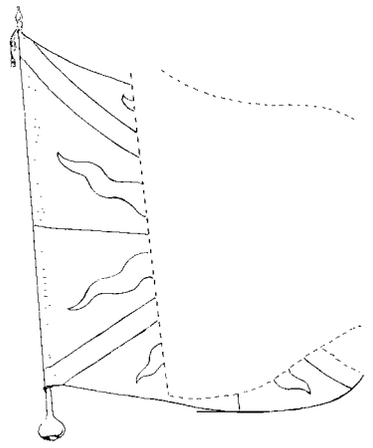

midden uit gericht op de zijden, en over alles heen een rood diagonaalkruis.

Sjerp: rood.

X** Malcontente troepen. 11

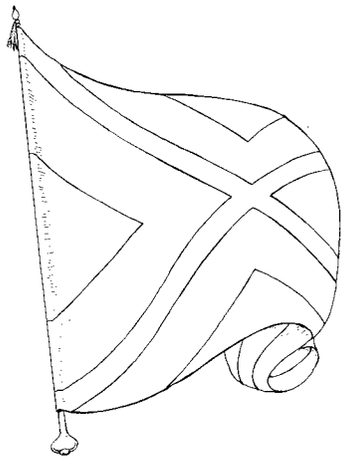

Vaandel: gevierendeeld volgens de diagonalen van geel-wit-geel-wit en op elk van de vier zijden een rode driehoek met de top gericht naar het midden; over alles een rood diagonaalkruis.

Tekst: rijm op het beleg van Antwerpen, begonnen in 1584, het jaar waarin de dichter werd geboren.

x1* Malcontente troepen 12

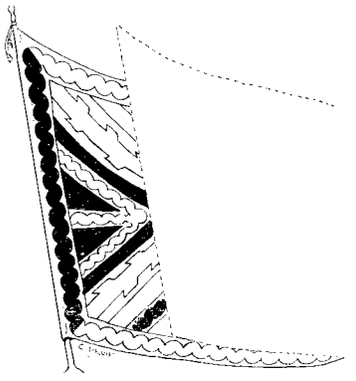

Vaandel: een rood Bourgondisch kruis op een wit diagonaalkruis en de vier delen van het vaandel rood-zwart-rood-zwart, waarop witte pijlvormige figuren (gericht op het midden) waarin smalle gegolfde banen van zwart-rood-zwart-rood; rondom een witte zoom waarop aan de broek- en de vluchtzijde zwarte, aan de boven- en de onderzijde rode gegolfde banen.

Sjerp: rood.

Tekst: rijmpjes op de inname van Lier (14 oktober 1582); de inname van Antwerpen (17 augustus 1585) ; de plundering van Antwerpen (1576) ; de Blijde Incomste van koning Philips II in Antwerpen (1555).

x1 **Malcontente troepen. 12

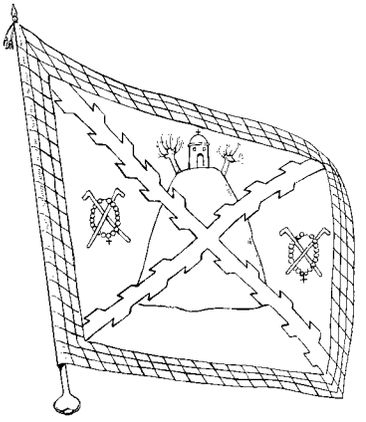

Vaandel: wit met op het midden een kapel en 2 bomen op een bergtop, alles van natuurlijke kleuren, met aan weerskanten een rozekrans gevlochten door 2 gekruiste krukken: over alles heen een rood Bourgondisch kruis en rondom een uit rode, witte en groene ruiten in 3 rijen gevormde zoom.

B. Ruiters en voetvolk

XVI Kapitein Le Braezel. 36

Kazak: zwart met oranje borduursels en montering.

Sjerp: getakt, oranje.

Bijschrift: Ruyters van Cappiteyn Michiel Le Braezel/ (toegevoegd:) die in haer wapenen waren cloeck en hel.

Tekst: rijmpjes op de plundering van Antwerpen in 1576.

XVII Kapitein Haze. 37

Kazak: rood.

Pennoen: zwaluwstaartvormig, banen van rood-geel.

Sjerp: getakt, geel.

Bijschrift: Ruyters van Capiteine Haze, Convoy van Brusselsche Vaert/ (toegevoegd:) die de stadt goeden diensten deden uut ghetrouwen aert.

Tekst: vermelding van de herdenkingsdienst in Brussel voor keizer Karel V (1558); moraliserend rijm.

„Bomme Haze" kwam in *1585 van* Brussel naar het noorden (Twente), waar hij in datzelfde jaar overleed. Het konvooi van de Brusselse Vaart moest het Kanaal van Willebroek beveiligen, dat een belangrijke schakel vormde in de verbindingen van Brussel met het noorden.

Bron: Het Staatsche Leger 1 106.

XVIII Kapitein Bexkens. 38

Pennoen: zwaluwstaartvormig, lichtpurper.

Kazak: lichtpurper.

Sjerp: banen oranje-purper-wit.

Vaandels der Malcontente troepen (X, fol. 11)

Bijschrift: Ruyters van den Compaignye van Capiteine Bexkens/ Antwerpeners (toegevoegd:) die den vyant toonden menich loose trexkens.

Tekst: vervolg (van fol. 37 verso) van het Wilhelmus; regels ter ere van de dichter Marnix van Sint Aldegonde, 1568.

XIX Kapitein Alonso. 39

Pennoen: 3 slippen, banen van blauw-wit-oranje.

Kazak: blauw met oranje-witte borduursels en montering.

Bijschrift: Ruyters van Capiteyne Alonse gelegen te Liere/ (toegevoegd:) die wel al-soo lief wyn droncken als goet biere.

Tekst: moraliserend rijm.

Kapitein Alonso was een Spanjaard in Hollandse dienst. Hij veroverde voor de Staten-Generaal in 1580 Diest. Volgens Prims was zijn naam *Alonzo Loupez.*

Bronnen: Antwerpiensia 7 (1933) 214-215; Bor fol. 208; Muller no. 859 sub 210.

XX De Prins van Oranje. 40

Kazak: zwart met oranje-witte borduursels en montering.

Bijschrift: Garde du Prince d'Orenge Capiteyne Bernart (toegevoegd:) cloeck,/ waer-af de lanciers volghen in dit selve boeck.

Tekst: rijmpjes ter ere van de prins van Oranje.

In 1580 werden de gardesoldaten van de prins uitgebreid met 150 ruiters.

Bron: Het Staatsche Leger 1 79-80.

XXI De Prins van Oranje. 41

Pennoen: drie slippen, banen van oranje-wit-blauw.

Kazak: zwart met oranje-wit-blauwe borduursels en montering.

Bijschrift: Garde du Prince d'Orenge (toegevoegd:) dit noch is,,/ die om zyn wijsheyt hooch te prysen doch is. [onderaan:] gheleghen tot Mechelen.

Tekst: rijmpjes ter ere van de prins van Oranje: moraliserende regels.

XXII Kapitein Colbau. 42

Kazak: blauw met witte borduursels en montering.

Sjerp: oranje,

Hoofddeksel voorzien van wit-oranje en blauw-oranje veren.

Bijschrift: Ruyters van Capiteyne Colbau pour Bruesel/ (toegevoegd:) saten fraey te peerde oock cloeck ende snel.

Tekst: rijm ter ere van Jan Baptista Houwaert, 1617.

Colbau stond in dienst van de Staten met 70 pistoliers en 30 harquebusiers van 1579-1580. In 1580 was zijn compagnie te Brussel; in 1581 in Bergen (Henegouwen), **waar hij gevangen genomen werd.**

Bron: Antwerpiensia 7 (1933) 214-215; Het Staatsche Leger 1 55, 63, 65.

XXIII Kapitein Colbau. 43

Pennoen: zwaluwstaartvormig, banen van blauw-wit.

Kazak: blauw' met witte borduursels en montering.

Bijschrift: Ruyters van Capiteyne Colbau pour Bruesel/ (toegevoegd:) dit zyn de lanciers oft ghy 't niet en wist wel.

Tekst: rijmpjes ter ere van de dichter J. B. Houwaert; ter ere van de inname van Den Briel (1 april 1572).

Vergelijk XXII.

XXIV De prins van Oranje. 44

Kazak: oranje met witte borduursels en montering.

Hoodddeksel: oranje.

Bijschrift: Garde du Prince d'Orenge Capiteyne Bernart por (Te) Mechelen à la reprinse de Indoven/(toegevoegd:) weert om loven.

Tekst: moraliserend rijm; ter ere van het ontzet van Alkmaar (10 oktober 1573).

De herovering van Eindhoven vond plaats in september 1581.

Bron: Prims 165.

XXV De prins van Oranje. 45

Pennoen:* zwaluwstaartvormig, effen oranje.

Kazak: oranje met witte borduursels en montering.

Hoofddeksel met veren van oranje, wit en groen.

Bijschrift: Garde du Prince d'Orenge pour Mechelen (toegevoegd:) zeer ras/ daer Monsieur de Famars Lieutenant (toegevoegd:) af was.

Tekst: moraliserende rijmpjes: rijmpje ter ere van de prins van Oranje.

Vergelijk V.

XXVI De prins van Oranje. 46

Kazak: oranje met witte borduursels en montering.

Hoofddeksel met veren van groen, oranje en wit.

Bijschrift: Garde du Prince d'Orenge (toegevoegd:) carabyns/ Capiteyne Monsieur de Marquette pour Mechelen (toegevoegd:) schonk haer veel wijns.

Tekst: rijmpjes op de welsprekendheid; op moraliserende onderwerpen.

William de Hertaign, **heer van** Marquette, **was tot 1584** gouverneur **van Ieper. Hij moest de stad** overgeven **aan de Spanjaarden en werd later gouverneur van Bergen op Zoom, in de omgeving waarvan hij de Waterschans bouwde.**

Bron: Het Staatsche Leger 1 244-245, 248.

XXVII Nederlanders (?) 47

Pennoen: effen zwart.

Kazak: zwart.

Hoofddeksel voorzien van witte veren.

Tekst: Caerte.

De „caerte" bevat de tekst van een uitnodiging voor een dichtersfeest.

XXVVIII Kapitein De Voisin. 48

Pennoen: effen rood.

Kazak: rood met witte borduursel en montering.

Hoofddeksel voorzien van groene veren.

Bijschrift: Ruyters van Monsieur de Voisin pour Bruesel.

Tekst: Mei-lied; rijm ter gelegenheid van de overgave van Steenwijk door kolonel Norris aan de Spanjaarden (23 februari 1582).

Pierre de Voisin **stond sedert 1577 in dienst van de Staten. In 1578 was hij luitenant van** *Pierre de Melun* **(vergelijk XXX) en** luitenant-**generaal van de** cavallerie. **In 1580 had hij een groep van 100 lanciers in dienst van Brabant en Vlaanderen; aan het einde van dat jaar was hij te Brussel. Hij lag in 1581 in garnizoen te Gent. In 1584 werd hij van Oostende naar Bergen op Zoom overgeplaatst.**

Bron: Het Staatsche Leger 1 37, 51, 64, 202.

XXIX Kapitein Scherter. 49

Pennoen: zwaluwstaartvormig, effen wit.

Kazak: wit met purperen borduursels en montering.

Bijschrift: Ruyters van Capiteyne Scherter demontez a la reprinse de Indove.

Tekst: rijmpjes op de dood van een van De Gortters vrienden; de aanslag van Jean Jaureguy te Antwerpen op de prins van Oranje (1582).

Waarschijnlijk is kapitein *Scherter* dezelfde als een kapitein *Scheffer* die in 1581 in Friesland was. In 1580 was een kapitein *Schetter* met zijn compagnie te Diest en Zichem.

Bron: Antwerpiensia 7 (1933) 214-215; Het Staatsche Leger 1 63.

XXX Kapitein Switzer. 50

Kazak: rood met witte borduursels en montering.

Bijschrift: Ruyters van Capiteyne Switzer a la Reprinse de Nivelle.

Tekst: rijmpjes op Brabant: ter ere van het Huis Nassau: moraliserend van karakter.

Deze kapitein is te identificeren als kapitein *Swijs* (*Sweisz*, Swis) die in 1579-1580 70 pistoliers en 30 arkbusschutters in dienst van de Staten had. Nijvel werd in 1580 door de Staatsen heroverd. In 1581 werd hij gevangen genomen bij Bergen (Henegouwen).

Bron: Het Staatsche Leger 1 55.

XXXI Kapitein Le Lyon. 51

Pennoen: zwaluwstaartvormig, effen groen.

Kazak: groen met g ele borduursels en montering .

Bijschrift: Ruyters van Capiteyne Lyon pour Breda.

Tekst: gedicht ter ere vaw de Antwerper historicus Emanuel van Meteren.

Deze compagnie werd dat van de „Groenrokken" genoemd. ***Elias Ze Lyon.*** stond in dienst van de Staten sedert 1577. In 1580 werd zijn compagnie door de vijand vernietigd. Zijn nieuw geworven soldaten waren muitziek en moesten nog in het zelfde jaar uit Zevenbergen verdreven worden. In november waren zijn troepen te Breda. In 1584 werd ***Le Lyon*** van Mechelen naar Bergen op Zoom overgeplaatst, waar hij in 1585 nieuwe vestingswerken moest bouwen.

Bron: Het Staatsche Leger 1 42, 56, 203, 245.

XXXII De hertog van Alençon. 52

Pennoen: drie slippen, effen rood.

Kazak: geen; zwart geharnast.

Bijschrift: Fransche Ruyters (toegevoegd:) wildy onsen naem weten / vraegt t' Hantwerpen oft wy daer wel ons faem queten. Anno 1583 17 ianuario.

Tekst: rijm op de moordaanslag door Jean Jaureguy op de prins van Oranje te Antwerpen (1582) .

XXXIII De hertog van Alençon. 53

Pennoen: drie slippen, banen van blauw-wit-rood.

Kazak: blauw met rood-witte borduursel en montering, en een groot wit kruis op de rug genaaid.

Hoofddeksel met witte veer.

Bijschrift: Fransche Ruyters van Duc d' Alencon (toegevoegd:) dit zyn/ binne 't Kipdorp sy werden ghecraut van de hit fyn.

Tekst: rijmpjes op de Franse aanslag op Antwerpen (de Antwerpse Furie) (17 januari 1583).

„werden ghecraut van de hit fyn": zij werden volledig uiteengeslagen (door de bewoners van de binnenstadswijk Kipdorp).

XXXIV Kolonel Tempel. 54

Kazak: groen, geheel benaaid met witte hartjes.

Hoofddeksel met witte veer.

Bijschrift: Carabyn van d' eerste cleedinge van Coronel Tempel pour Bruesel/ (toegevoegd:) die haer wel queten teghen vyants opstel.

Tekst: moraliserende rijmpjes.

Vergelijk 11, XXXVI.

XXXV Kapitin Beignatre. 55

Pennoen: drie slippen, banen van wit-oran je-purper.

Kazak: blauw, rood en groen; zwarte harnassen.

Bijschrift: Ruyters van Capiteyne Monsieur de Beignatre pour Mechelen (toegevoegd:) is/ oock teghen den vyant ghecomen cloeck en fris.

XXXVI * Kapitein Tempel. 56

Pennoen: drie slippen, banen van groen-wit-groen.

Kazak: groen met wit borduursel en montering.

Bijschrift: Tweede cleedinge van Coronel Tempel pour Bruesel.

Vergelijk 11, XXXIV. De verandering in tenue is hier getekend.

XXXVI * * Kapitein Hasart. 56

Pennoen: drie slippen, banen van geel-rood-geel.

Kazak: rood met gele borduursels en montering .

Bijschrift: Tweede cleedinghe van Capiteyne Hasart pour Bruesel.

Vergelijk XVII. Hasart: Haze.

XXXVI * * * Kapitein Le Lyon. 56

Pennoen: zwaluwstaartvormig, banen van geel-groen.

Kazak: groen met geel borduursel en montering.

Bijschrift: Tweede Cleedinge van Capiteine Lion die te Herentals laeghen en bleef voor Aere.

Vergelijk XXXI. Het gebeuren bij Aire was in 1580.

XXXVII * Kapitein Bexkens. 57

Pennoen: zwaluwstaartvormig, banen van oranje-wit.

Kazak: purper met oranje-wit borduursel en montering.

Hoofddeksel met rolde, groene en witte veren.

Bijschrift: Tweede Cleedinghe van Antwerpen, Capiteyne Bexken, was gequetst daeraff hy sterf. Daer naer wert Conincxloo Capiteyn.

Tekst: rijmpjes ter ere van de Antwerper schepen Jan van der Noot; met moraliserende onderwerpen.

Vergelijk XVIII. Net als op de vorige bladzijde is hier de wijziging in tenue getekend.

XXXVII * * Kapitein Coninxloo. 57

Pennoen: zwaluwstaartvormig , banen van oran je-wit.

Kazak: rood met oranje-witte borduursels en montering.

Bijschrift: derde Cleedinghe van Antwerpen onder Capiteyn Conincxloo.

Vergelijk de voorgaande. De tenue werd dus nogmaals gewijzigd.

XXXVIII Kapitein De la Salle. 58

Pennoen: ef fen blauw.

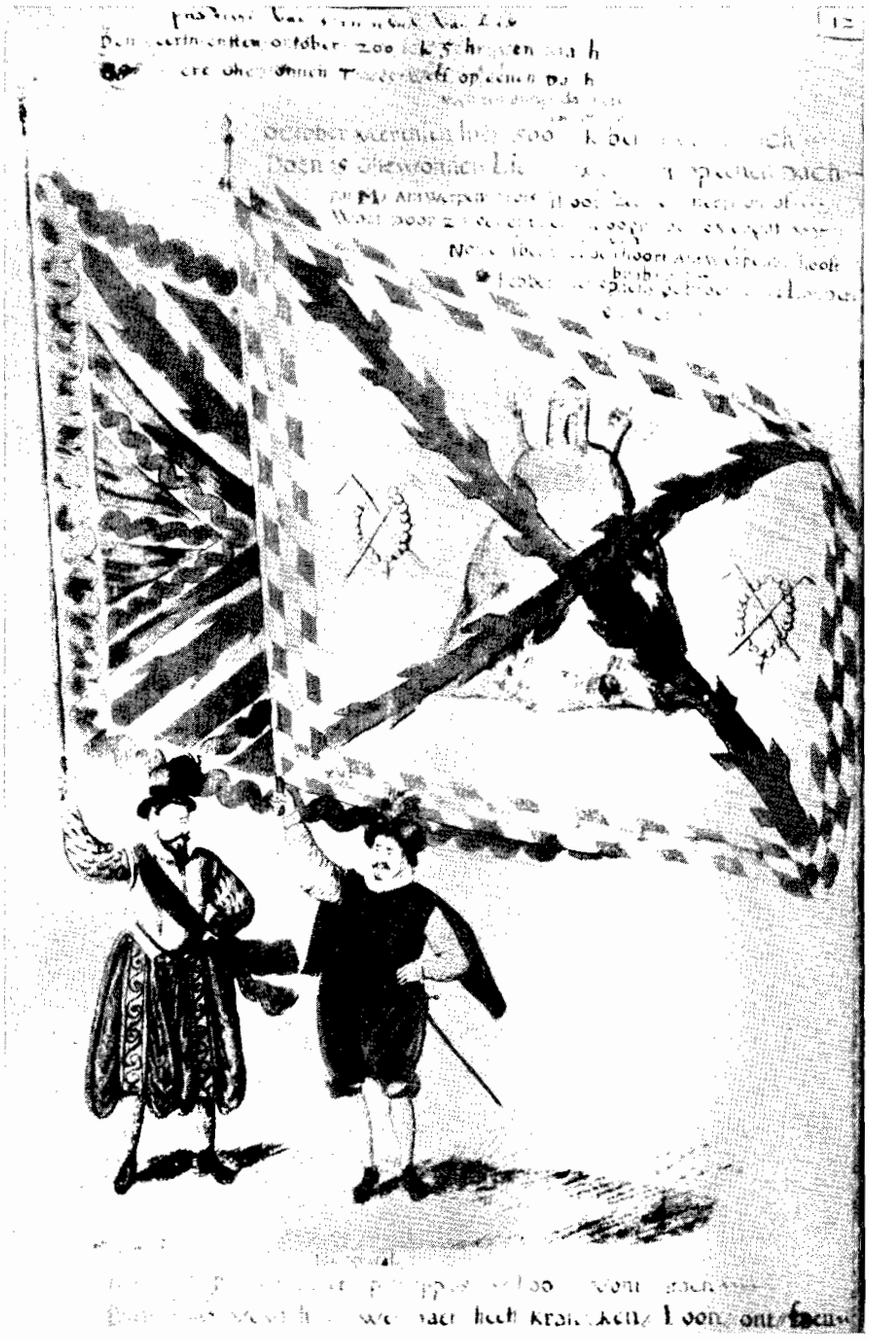

Vaandels van de Malcontente troepen (XI, fol. 12).

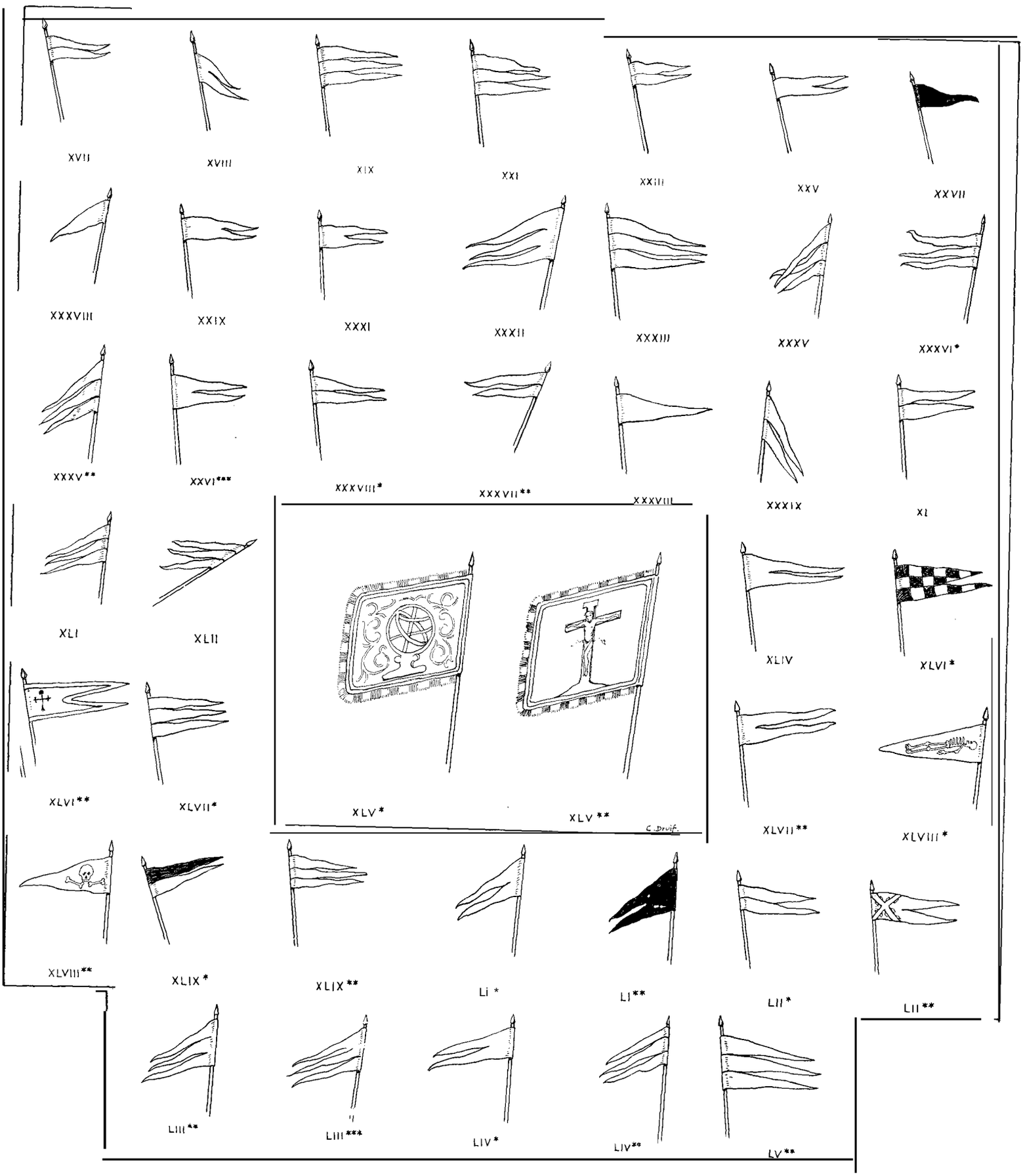

Vaandels en pennoenen van ruiters en voetvolk (XVII-LV, fol. 37—101).

Kazak: blauw met oran je-blauw borduursel en montering .

Bijschrift: Compaigne Capiteyn La Schalle/ (toegevoegd:) bewaerde de stadt voor onghevalle.

Jean François de ***La Salle,*** heer van Argenton, stond in 1585 in dienst van de Staten. In 1588 werd zijn compagnie wegens muiterij ontbonden. In hetzelfde jaar voegde ***De La Salle*** zich bij het Franse leger. In 1599 trad hij weer in dienst van de Staten. Hij deed mee in de slag bij Nieuwpoort (1600) en stierf in 1614.

Bronnen: Het Staatsche Leger I 110, 203; II 128, 222.

XXXIX De prins van Espinoy. 59

Pennoen: zwaluwstaartvormig, effen 'geel.

Kazak: geel met blauw-rood borduursel en montering.

Bijschrift: Compaignie du Prince d' Espinoije (toegevoegd:) vermaert,/ wiens acten in de cronycken bet worden verclaert.

Pierre ***de Melun,*** prins van Espinoy, steunde de Staten-Generaal sedert 1577, in tegenstelling tot zijn broer ***Robert de Melun,*** markies van Richebourgh. Hij was generaal in het leger van Staats-Vlaanderen in 1580 en stierf vóór 1594.

Rronnen: Griffith 77; Het Staatsche Leger I 61, 64, 237; II 110, 112.

XL Nederlanders. 60

Pennoen: zwaluwstaartvormig , banen van lichtpurper - wit.

Kazak: lichtpurper met witte borduursels en montering.

Tekst: moraliserende rijmpjes.

XLI Nederlanders. 61

Pennoen: drie slippen, banen van blauw-wit-oranje.

Kazak: wit met blauw borduursel en montering.

Tekst: rijmpjes over politieke onderwerpen; op de dood van De Gortters vriend Peeter van Orssaghen (misschien is zijn portretje rechts getekend) .

XLII Nederlanders. 62

Pennoen: drie slippen, banen van blauw-wit-rood.

Kazak: blauw met wit-rode borduursels en montering.

Tekst: rijmpjes ter ere van de Antwerpse magistraat; op de overwinning van prins Maurits bij Turnhout (24 januari 1597).

XL111 Hoornblazer. 89

Trompetvaan: (opgerold) oranje en wit met afhangende oranje-witte kwasten.

Kazak: blauw mat wit-oranje borduursel en montering.

Pennoen: zwaluwstaartvormig, effen blauw.

XLIV Spanjaarden. 90

Kazak: blauw met wit borduursel en montering.

Tekst: gedicht op de slag bij Gibraltar (5 april 1607).

XLV * Spanjaarden. 91

Kolonelsvaandel: groen, geel gedamasceerd, met een gele armillaarsfeer en gele groene zomen; fnaejes van rood, wit, groen langs drie zijden.

Kazak: groen met rood-wit borduursel en montering.

Tekst: anti-Spaanse gedichten.

XLV ** Spanjaarden. 91

Kolonelsvaandel: zwart mat een kruisbeeld op een heuveltje

n natuurlijke kleuren en gele zomen; franjes van wit en zwart angs drie zijden.

Kazak: zwart mut grote witte kruissteken en witte en zwarte borduursels en montering.

XLVI * Spanjaarden. 92

Pennoen: zwaluwstaartvormig, zwart-wit geschaakt in 3 rijen van 7, 4 en 7 stukken.

Kazak: zwart met grote witte kruissteken en witte On zwarte borduursels en montering.

Tekst: rijmpjes op moraliserende onderwerpen: op de slagen bij en balegeringen van Lillo, Breda, Steenbergen, Crèvecoeur (1590) , Zutphen (1591), Kadzand en Sluis (1604).

XLVI ** Spanjaarden. 92

Pennoen: zwaluwstaartvormig, wit met een rood Kruis van Compostela en gele zomen.

Kazak: zwart met grote witte kruissteken en witte en zwarte borduursels On montering.

XLVII * Spanjaarden. 93

Pennoen: drie slippen, banen van groen-wit-rood.

Kazak: groen met wit-rood borduursel en montering.

XLVII ** Spanjaarden. 93

Pennoen: zwaluwstaartvosmig, effen rood.

Kazak: rood.

XLVIII * Spanjaarden. 94

Pennoen: rood met Oen wit liggend geraamte.

Kazak: rood met wit borduursel On montering.

Tekst: rijmpjes op moraliserende onderwerpen; 1618.

XLVIII ** Spanjaarden. 94

Pennoen: rood met een witte doodskop en knekels.

Kazak: rood mat wit borduursel en montering.

XLIX * Spanjaarden. 95

Pennoen: zwaluwstaartvormig, banen zwart-geel

Kazak: geel met wit borduursel en montering.

XLIX ** Spanjaarden. 95

Pennoen: drie slippen, banen van groen-wit-rood.

Kazak: groen met rood-wit borduursel en montering.

L * Spaanse karabijnier. 96

Kazak: rood met wit-zwart borduursel en montering

L ** Spaanse karabijnier. 96

Kazak: wit mat rood-wit borduursel en montering.

LI * Spanjaarden. 97

Pennoen: zwaluwstaartvormig, effen blauw.

Kazak: blauw met wit borduursel On montering.

Tekst: rijmpjes over moraliserende onderwerpen: op de aanvang van het beleg van Brussel (23 november 1585).

LI* * Spanjaarden. 97

Pennoen: zwaluwstaartvormig, ef Een zwart.

Kazak: wit waarop een rood Bourgondisch kruis genaaid.

LI*** Spaanse karabijnier. 97

Kazak wit.

LII* Spanjaarden.

Pennoen: zwaluwstaartvormig, banen groen-zwart.

Kazak: groen-zwart benaaid met grote rode Bourgondische kruisen.

Tekst: rijmpjes tegen Spanjaarden; tegen papisten, ter herinnering aan de plundering van Mechelen door de Spanjaarden (2 oktober 1572).

XLII** Spanjaarden. 98

Pennoen: zwaluwstaartvormig. blauw met een rood Bourgondisch kruis.

Kazak: blauw benaaid met grote rode Bourgondische kruisen.

LIII* Spanjaarden. 99

Kazak: purper met gele borduursels en montering.

Tekst: moraliserende rijmen; rijmpjes op het beleg van Mechelen (9 april 1580); op de slag bij Heiligerlee (1568).

LIII** Spanjaarden. 99

Pennoen: drie slippen, banen zwart-wit-zwart.

Kazak: donkerblauw met rode borduursels en montering.

LIII*** Spanjaarden. 99

Pennoen: drie slippen, banen van rood-blauw-rood.

Kazak: rood met blauw borduursel en montering.

LIV* Spanjaarden. 100

Pennoen: zwaluwstaartvormig, effen wit.

Kazak: wit met grote rode Bourgondische kruisen.

LIV** Spaanse lancier. 100

Kazak: rood met witte vlammen geborduurd en witte montering.

LIV*** Spanjaarden. 100

Pennoen: drie slippen, banen van purper-wit-rood.

Kazak: purper met rood en wit borduursel en montering.

LV* Spaanse karabijnier. 101

Kazak: wit.

Sjerp: rood.

LV** Spaanse lansier. 101

Pennoen: drie slippen, banen van donkerpurper-geel-wit.

Kazak: donkerblauw.

LVI* Spaanse lansier. 102

Kazak: donkerpurper.

Tekst: rijm op de overgave van Oostende (13 november 1604).

LVI** Spanjaarden. 102

Kazak: donkerblauw.

LVII Spaanse karabijniers. 103

Kazak: wit.

C. Diversen

De afbeeldingen XII, X111, XIV en XV zijn gemaakt door Gilliam van Orsaghen.

XII Gezicht op de stad Mechelen. 29 verso en 30

Bijschrift: De lustighe stadt van Mechelen

De voorstelling vertoont het silhouet van de stad. Nummers zijn geschreven bij de belangrijkste kerken en andere gebouwen. Links het wapen van Mechelen, opgehangen aan een lint dat wordt vastgehouden door twee samengevoegde handen („Trouw"): goud met 3 rode palen en een hartschild van goud met een zwarte adelaar. Rechts een wapen dat wordt vastgehouden door een maagd („Liefde"): wit met een bundel van 7 zwarte pijlen („Enigheid"). Boven de stad verschijnt een komeet, waarop een bijgevoegd rijm betrekking heeft. Verdere rijmen hebben betrekking op de val van Mechelen in 1572, en op de weldaad van trouw, liefde en eenheid.
De tekenaar heeft een fout gemaakt in het hartschild van Mechelen: het moet een tweekoppige, rood gebekte, getongde en geklauwde zwarte adelaar zijn, met gouden nimbi rond de koppen.

XIII Het beleg van Antwerpen door Alexander Farnese, hertog van Parma. 31 verso en 32

Antwerpens silhouet is aan de horizon getekend van het landschap noordelijk van de stad. Links ziet men Stabroek, de toren van Bath (de verdronken Zeeuwse plaats), Austruweel, Ordam en Lillo; rechts Calloo en het fort Liefkenshoek. Daarbij het wapen van het markgraafschap Antwerpen; gedeeld — goud met een zwarte keizerlijke adelaar; zilver met een geel kasteel vergezeld van 2 gele handen.

De tekenaar heeft een fout gemaakt in de benedenhelft van het wapen: het moet rood zijn met zilveren kasteel en handen.

XIV Rijmpjes in rebusvorm door De Gortter en Van Orsaghen. 33 verso

Het gedicht prijst de kunst van de rhetoriek, die door de het Bestand (1609-1621) weer mogelijk is gemaakt.

XV Christus schenkt zijn bloed aan de gelovige. 34

Tekst: Christus onsen pelicaen middelaer ons boet is/ ons versoeninghe voldoen met zijn dierbaer bloet is.

De voorstelling laat Christus zien, zijn rechterhand zegenend uitgestoken en in de linkerhand een kruis houdend. Hij geeft zijn bloed dat uit de wonde aan zijn zijde vloeit aan een geknielde man. Aan de rechterkant is een pelikaan uitgebeeld, die zijn bloed schenkt aan zijn jongen.

DE NEDERLANDSCHE LEEUW

MAANDBLAD VAN HET

Koninklijk Nederlandsch Genootschap voor Geslacht- en Wapenkunde,

BESCHERMHEER Z.K.H. DE PRINS DER NEDERLANDEN

Dit blad verschijnt maandelijks en wordt aan alle leden van het Genootschap toegezonden.

Bijdragen en correspondentie, bestemd voor het Maandblad, gelieve men te richten tot de Hoofdredacteur Mr. 0. Schutte, *p./a. Zeestraat 71 b, 's-Gravenhage.*

De jaarlijkse contributie (abonnement) ad *f* 50,— gelieve men steeds vóór 1 februari te voldoen door storting op postrekening no. 20910 ten name van de penningmeester van het Genootschap te 's-Gravenhage.

Correspondentie, bestemd voor het Bestuur, gelieve men te richten tot de Secretaris Mevrouw J. Barones van Dedem-Weyschedé, *Laan van Koot 43,* Wassenaar.

Alle overige correspondentie (niet bestemd voor Bestuur of Redactie), zomede opgaven van adresverandering, te richten aan de heer E. J. C. Boutmy de Katzmann, conservator van het Genootschap, ***Bleyenburg 5, 's-Gravenhage.***

Betalingen aan de Bibliotheek dienen te geschieden op postrekening no. 487073, ten name van de Bibliotheek van het Genootschap te 's-Gravenhage.

De redactie van het Maandblad wijst er nadrukkelijk op, dat zij niet aansprakelijk is voor de strekking of de inhoud der ondertekende stukken.

No. 10/11 **XCVe Jaargang** **oktober/november 1978**

BESTUURSBERICHTEN.

Mr. E. J. Wolleswinkel is door het bestuur benoemd tot lid van de commissie van redactie van het maandblad De Nederlandsche Leeuw.

Het bestuur geeft met leedwezen kennis van het overlijden van de heren H. Korswagen, Mr. H. L. van Lanschot, J. van Leeuwen, H. A. Mooi, A. E. Rahusen en F. H. C. Weytens, respectievelijk sedert 1967, 1938, 1918, 1974, 1924 en 1952 gewoon lid wan het Genootschap.

Tot lid zijn benoemd:	**Voorgesteld door:**
Mevrouw M. W. J. DUNLOP geb. VAN GEUNS, ***Holbeinstraat 22, Amsterdam.***	Mr. D. DUNLOP, ***Amsterdam.***
H. VAN ELK, ***Neptunusstraat 32, 2402 XB Alphen a/d Rijn.***	E. J. C. BOUTMY DE KATZMANN, ***'s-Gravenhage.***
Jhr. W. H. HOEUFFT, Cees *Laseurlaan* 79, 2597 ***GA 's-Gravenhage.***	Mr. E. IDEMA GREIDANUS, *'s-Gravenhage.*
J. W. M. HOFLAND, ***Grwuf** Janstraat* 146, 2713 CR ***Zoetermeer.***	E. J. C. BOUTMY DE KATZMANN, ***'s-Gravenhage.***
H. KOLK, ***Bomanshof** 14, 2015 KD Haarlem.*	Peter P. G. KOLK, ***Heiloo.***
D. VAN MANEN, Kanwalweg ***21, 3901 EV Veenendaal.***	E. J. C. BOUTMY DE KATZMANN, ***'s-Gravenhage.***
Drs. J. M. VAN OPHUIJSEN, ***Boerhauvelaan 196, 2334 EW Leiden.***	Mr. E. VAN WEEL, *'s-Gravenhage.*
Ds. J. SPAANS, ***Emmastraat 9, 1814 DL Alkmaar.***	Peter P. G. KOLK, ***Heiloo.***
Mevrouw J. J. VOS geb. MITTERTREINER, ***Bexuidenhoutseweg 458, 2594 BE 's-Gravenhage.***	E. J. C. BOUTMY DE KATZMANN, ***'s-Gravenhage.***
M. YOUSKINE, ***Frederik** Hendriklaan **25, 2582 BR** 's-Gravenhage.*	E. J. C. BOUTMY DE KATZMANN, ***'s-Gravenhage.***

Adreswijzigingen:

Mr. J. H. ALEVA,	2012 WJ Haarlem, ***Zandvoorterallée 302,** flat „Kinheim",*
Jhr. Mr. M. A. BEELAERTS VAN BLOKLAND,	2514 AB 's-Gravenhage, ***Koninginnegracht 25.***
H. Th. BIK,	2281 CP Rijswijk, ***Geestbrugweg 80.***
Jhr. L. E. D. S. VON BÖNNINGHAUSEN TOT HERINKHAVE,	4844 ZG Terheijden. ***Postbus 39.***
D. J. M. A. BRAAKENBURG VAN BACKUM,	3832 RD Leusden, ***Dodeweg 7.***
Drs. H. L. F. H. DONKERS,	1861 VA Bergen, ***Lijtweg 11.***
Dr. G. FAFIÉ,	3765 AJ Soest, ***Ereprijsstraat 211.***
J. A. VAN FELIUS,	2011 KD Haarlem, ***Ripperdapark 19.***
C. J. GEERVLIET,	2274 HC Voorburg, ***Broekslootkade 69.***
Dr. H. Th. VAN WIMERSMA GREIDANUS,	3833 BK Leusden, ***„Lisidunahof", Bavoortseweg 99.***
H. J. VAN LIER LELS,	9401 JZ Assen, ***Oostersingel 27.***
P. N. J. LETTE VAN OOSTVOORNE,	3235 AX Rockanje, Zeeweg 23.

H. J. VAN 'T LINDENHOUT, 3958 GE Amerongen, Jan *van Zutphenweg 4.*

Jhr. Mr. R. C. C. DE SAVORNIN LOHMAN, 7201 AD Zutphen, *Coehoornsingel* 54.

Mr. A. MANSVELT, 2511 VB 's-Gravenhage, *p/a Koeriersdienst* Min. v. ***B. Z.,*** *Casuariestraat 16.*

Dr. W. R. WIJBRANDS MARCUSSEN, 6953 AM Dieren, *Hof laan 6.*

N. 1. MOUTHAAN, 4880 Spa, België, *Rue Résidence „Joly Bois", Balmoral 29 - Boîte 42 -.*

A. NOOT, Utah 84070, U.S.A., 10835 *Starpine dr., Sandy.*

T. OENEMA, 8424 PJ Elsloo, *Hoofdweg 39.*

Jhr. Mr. J. J. D. P. REUCHLIN, Midhurst, Sussex, Engeland, *Hollist Lane.*

P. C. SCHULLER TOT PEURSUM, 9717 BJ Groningen, Prinsesseweg 38a.

A. C. A. VAN SOEST, 2035 XC Haarlem, *Frederik Hendriklaan 52.*

J. VERUYN, 5281 AL Boxtel, *Boerhavestraat 4.*

Mr. P. J. WOLTHERS, 2511 VB 's-Gravenhage, ***Hr. Ms.*** *Ambassade in Moskou, p/a Koeriersdienst* ***Min. v. B. Z., Casuariestraat 16.***

Mechtild von Heinsberg, Frau von Heusden,

von SEVERIN CORSTEN.

Vor einem Jahrzehnt hat in dieser Zeitschrift J. A. Coldeweij dem Ritter *Arnold van der Sluis* eine gründliche Studie gewidmet [1]. Er wies dem Ritter, der am *28.* November 1296 gestorben ist, einen Platz in der Genealogie van Heusden an und glaubte, ihn als Sohn *Heinrichs von Heusden (1242-1270* erwähnt) einordnen zu können [2]. über seine Mutter könne man nichts Zuverlässiges sagen, da die Frauen, welche von den Herren von Heusden zur Ehe genommen wurden, bis weit ins 13. Jahrhundert hinein nur mit ihren Vornamen in den Quellen erscheinen. Es müsse aber angenommen werden, dass sie ebenso wie die *von Heusden* selber zum Hochadel gehörten, so dass einer Verschwägerung mit anderen angesehenen niederländischen Adelsfamilien nichts im Wege stehe.

Es gebe aber für die Mutter *Arnolds* wenigstens einen Fingerzeig, in welchen Kreisen ihre Herkunft gesucht werden müsse. *Arnold van der Sluis* erhielt nach seinem Tode im Kloster Berne, unweit von Heusden, ein Hochgrab, das heute im Rijksmuseum Amsterdam zu sehen ist. Auf der Fussplatte dieses Monuments entdeckt man seitwärts einer betenden Frauengestalt zwei Wappenschilde, von denen nur der heraldisch linke, der der Mutter wahrscheinlich, ausgeführt worden ist [3]. Dar Schild zeigt einen gekrönten, doppelschwänzigen Löwen. Coldeweij macht darauf aufmerksam, dass die Dynastenfamilie *von Heinsberg,* die sich nach einer Burg an der unteren Rur benannte und zur Stauferzeit eine Blütezeit erlebte, ein solches Wappen geführt hat. Er verzichtet aber darauf, dieser Spur weiter nachzugehen.

1) J. A. Coldeweij, Arnold van der Sluis, ridder, zijn afkomst en nageslacht (±1245—1296), in: De Nederlandsche Leeuw 84, 1967, Sp. 361-378.

2) Coldeweij, Arnold van der Sluis Sp. 369.

3) Coldeweij a.a.O.

Ein Zufallsfund im Historischen Archiv der Stadt Köln bestätigt überraschend diese Vermutung und ist auch für eine berichtigte Einordnung *Arnolds* hilfreich. Das Totenbuch des St. Apostel-Stiftes in Köln vermeldet unter dem 3. Juli das Hinscheiden seines Propstes *Heinrich von Heinsberg* [4]. Der Prälat hatte für sein Gedächtnis umsichtig vorgesorgt und seinem Stift ein ansehnliches Legat hinterlassen. Als Verehrer der Gottesmutter wollte er, dass die Stiftsherren nicht nur an seinem Todestage für ihn beteten, er bestimmte auch zwei Marienfeste (25. März = "Maria Verkündigung" und 15. August = "Mariä Himmelfahrt") als Tage, an denen seiner gedacht werden solle. Der Propst bekleidete sein Amt seit 1228/32, er scheint im Jahre 1277 verstorben zu sein [5]. Im öffentlichen und kirchlichen Leben Kölns spielte er eine hervorragende Rolle. Mehrfach wirkte er neben dem Lesemeister der Kölner Dominikaner, dem bedeutenden *Albertus Magnus,* an Schiedssprüchen zwischen der Stadt Köln und dem Erzbischof mit und setzte sich für Frieden und Eintracht zwischen den beiden Gewalten ein.

Propst Heinrich war aber nicht nur auf sein eigenes Seelenheil bedacht. Er machte seine Vergabungen auch zum Gedächtnis „domine *Mechfildis de Husden* sororis sue", was die Stiftsherren von St. Aposteln an den drei genannten Tagen sorgsam vermerkten. Was kann über die Herkunft des Geschwisterpaares gesagt werden ?

Der Propst war ohne Zweifel Angehöriger der Heinsberger Dynastenfamilie. Lebenszeit und Namen weisen ihn als Sohn *Dietrichs von Heinsberg* und seiner ersten Ehefrau, *Isalda von Limburg,* aus [6]. Das Ehepaar kommt gemeinsam nur in Urkunden der Jahre 1217 und 1220 vor [7]. *Isalda* scheint bald nach 1220 gestorben zu sein, so dass *Dietrich* bald zu einer zweiten Ehe mit der ebenfalls verwitweten *Beatrix von Kirberg* schreiten konnte. Aus diesem jüngeren Ehebündnis entstammte u.a. der Kölner Erzbischof *Engelbert von Valkenburg,* dessen unruhiges Pontifikat von 1261 bis 1274 währte. *Isalda* war, das darf als erwiesen gelten [8], eine Tochter von Herzog *Heinrich* (dem Alten) ***von*** *Limburg (1167-1221) . Diefrich* hingegen war Sohn eines Grafen *von Kleve, Arnold,* der fiir einige Jahre als Vormund seines Neffen die Grafschaft Kleve innehatte und dann durch Heirat mit der Heinsberger Erbtochter *Adelheid* (*Aleidis*) Herr von Heinsberg wurde [9]. Graf *Arnold* starb 1199, wie eine Urkunde für das Kloster Wenau Eestgehalten hat [10]. Wenn Propst *Heinrich* mit „soror" eine leibliche Schwester bezeichnen wollte, dann war auch *Mechtild von Heusden* eine Tochter des Paares *Dietrich-*

4) Historisches Archiv der Stadt Köln, Geistl. Abt. Nr. 18. Herrn Dr. J. Deeters habe ich für den Hinweis auf das Totenbach zu danken.

5) Severin Corsten, Propst Heinrich von St. Aposteln († 1277), in: Annalen des Historischen Vereins fiir den Niederrhein 176, 1974, S. 228-235.

6) Corsten, Propst Heinrich S. 233-235.

7) Otto Merckens, Die Ahnenstämme „von Cleve" und „von Heinsberg" der Maria von Bongard. Wuppertal-Elberfeld 1943, S. 16-23.

8) Merckens, Ahneastämme S. 18-23. Vgl. J. M. van de Venne, Geschiedenis van het kasteel van Valkenburg, zijn heren en hun dmssaarden. Valkenburg 1951, S. 73—74; Werner Schoppmann, La formation et le développement territoria1 du duché de Limbourg du XIe siècle jusqu' en 1288. Dison 1964, S. 101 und 159.

9) Merckens, Ahnenstämme S. 23-29.

10) Heinrich Candels, Das Prämonstratenserinnenstift Wenau, Möncbengladbauh 1974, S. 196-197 Nr. 3.

Isalda. Tatsächlich sprechen auch die Namen beider dafür. Propst *Heinrich* hiess offensichtlich nach seinem Grossvater, dem langlebigen Herzog *von Limburg*. *Mechtild* erhielt einen Rufnamen, der auch unter den Schwestern ihrer Mutter vorkam und durch die Saffenberger Erbtochter *Mathilde* um die Mitte des 12. Jahrhunderts in die Familie von *Limburg* eingebracht wurde [11]). In den Heinsberger Stammtafeln sucht man sie allerdings vergeblich [12]). Das ist aber nicht weiter verwunderlich; denn sie heiratete weit weg und verschwand damit auch aus dem Gesichtskreis der Lokalforscher.

Schaut man sich nun unter den Herren *von Heusden* nach einem Mann um, der als Gatte der *Mechtild* in Frage kommt, so fällt einem gleich *Arnold (II)* in die Augen, der in den Urkunden von 1217 bis ca. 1242 vorkommt [13]). Er urkundete im März 1224 (oder 1225) zusammen mit seiner Ehefrau *Mathildis* zugunsten des Klosters Does [14]). Wenn wir das frühe Heiratsalter der Frauen des Mittelalters bedenken, sind wir berechtigt, diese *Mathilde* (oder *Mechtild)* von 1224/25 mit der Schwester des Kölner Propstes zu identifizieren. Das können wir umso eher, als wir unter den Söhnen *Arnolds von Heusden* solche mit Heinsberger Namen antreffen: in einer Urkunde des Grafen von Kleve von 1242 erscheinen unter den als Zeugen erwähnten „fratres *de Huesden*" auch ein *Dietrich* und ein *Heinrich* [15]).

War *Mechtild* aber auch die Mutter *Arnolds van der Sluis* ? Der Umstand, dass auf seinem Sarkophag das Heinsberger Wappen erscheint, spricht dafür. Die Vermutungen von J. A. Coldeweij gehen dagegen in eine andere Richtung [16]). Er setzt den Ritter als Sohn *Heinrichs von Heusden* an, der von 1242 bis 1270 vorkommt. Aus seinen Lebensschicksalen — *Arnold* heiratete zwei Mal und kämpfte in der Ritterschlacht von Worringen (1288) auf brabantischer Seite mit — und dem Todesjahr (1296) kann auf ein Geburtsjahr „um 1245" geschlossen werden. Wenn er auch häufig mit anderen Angehörigen der Familie *von Heusden* vorkommt, so gibt es doch keine einzige Quelle, die ihn eindeutig in die Generation der Söhne *Arnolds (II)* verweist.

Trotzdem sollten wir diese Möglichkeit ernsthaft in Betracht ziehen. Dafür sprechen einmal die Sitten der Zeit bei der Namengebung. Ob *Arnold (II)* wirklich keinen Sohn seines Namens besessen hat? Soweit wir sehen, haben die *Johann* benannten Mitglieder der Familie diesen ihren Namen regelmässig einem Sohn weitergegeben. Gegen den von Coldeweij vorgeschlagenen Ansatz scheint mir auch die von ihm ebenfalls herangezogene Urkunde vom 20. Juli 1283 zu sprechen [17]). Aussteller ist *Johann (III) von Heusden*, der 1268 die Herrschaft antrat, als sein gleichnamiger Vater in Köln gestorben war. Er hat den Vorsitz einer Lehenskurie inne, die durch das örtliche Schöffenkollegium erweitert ist. An der Spitze der Lehensmannen steht *Arnold van der Sluis*, auf ihn folgt *Robert*, der Oheim des Ausstellers. *Arnold* wurde bei dem Rechtsgeschäft, um das es damals ging, auch als Treuhänder der *Mechtild*, Ehefrau *Diefrichs von Heusden*, tätig. 1st es wahrscheinlich, dass diese Aufgabe einem Neffen *Dietrichs* zufiel, wenn ein Bruder, nämlich *Robert*, ebenfalls anwesend war? 1st es wahrscheinlich, dass ein Neffe vor seinem Oheim im Text der Urkunde angeführt wird ? Man muss allerdings auch die Gegenfrage stellen, wieso der Aussteller nur *Robert* ausdrücklich als seinen Vatersbruder bezeichnet. Es soll auch nicht verschwiegen werden, dass jenes Argument, das Coldeweij gegen die Ansetzung *Arnolds* als Sohn *Dietrichs von Heusden (x Mechtild)* vorgebracht hat, auch für die Annahme gilt, dass *Arnold* ein Sohn des gleichnamigen Herrn *von Heusden* gewesen ist: Er nannte keine seiner vier Töchter *Mechtild* !

Es bleiben also einige Unsicherheiten, die jedoch — so meine ich — von geringerem Gewicht sind. Es bleibt die Tatsache bestehen, dass *Arnold van der Sluis* als Wappen seiner Mutter den doppelt geschwänzten gekrönten Löwen auf sein Grabmal setzen liess. Es spricht darum doch einiges dafür, dass er als weiterer Sohn *Arnolds (II) von Heusden* und seiner Ehefrau *Mechtild* anzusehen ist.

Rätsel hat *Arnold van der Sluis* der Forschung auch durch seinen Beinamen aufgegeben. Coldeweij konnte kein Besitztum im Lande Heusden entdecken, das den Namen „Slusa" u.ä. trug [18]). Das heisst jedoch nicht, dass *Arnold* hier überhaupt nicht begütert gewesen wäre. Sein Schwiegersohn *Walter van Keppel* besass im 14. Jahrhundert die „Nonnenweide" zwischen Doveren und Drunen als brabantisches Lehen [19]). Die *van Dussens*, in deren Familie *Arnolds* Tochter *Beatrix* eingeheiratet hatte, waren ebenfalls mit Gütern, die im Lande von Heusden lagen, durch den Herzog von Brabant belehnt [20]).

Das brabantische Lehensbuch verzeichnet auch eine Örtlichkeit Slusa oder Slusen (= Lécluse bei Nivelles) [21]). Ob sie es war, nach der sich *Arnold* benannte ? Man könnte sich vorstellen, dass *Arnold* daheim nur mit einer geringen Ausstattung rechnen konnte und deswegen in die Dienste des Herzogs von Brabant trat, der ihn mit einem Lehen in seinem Lande ausstattete. Dieses konnten die Erben nicht behaupten, wohl aber das, was *Arnold* in der Heimat besessen und seinem Lehensherrn aufgetragen hatte [22]). War *Arnold van der Sluis* wirklich als Lehensmann der brabantischen Herzöge Inhaber eines grossen in Brabant gelegenen Lehens, dann wäre das schon eine Erklärung für seine auffallende Sonderstellung unter den übrigen Söhnen *Arnolds (II) von Heusden*.

Die nachstehende Ahnentafel soll eine Vorstellung davon vermitteln, welche Bedeutung die Ehe *Arnolds (II)* mit *Mechtild von Heinsberg* für die ständische Qualität der jüngeren Herren von Heusden hatte.

---

11) Schoppmann, Limbourg S. 63 und 159. Vgl. Annales rodenses. Facsimile-uitgave. Door P. C. Boeren en G. W. A. Panhuysen. Assen 1968, S. 66.

12) Severin Corsten, Genealogische übersicht zur Geschichte der Herrschaften Wassenberg, Heinsberg und Valkenburg im hohen Mittelalter, in: Heimatkalender des Selfkantkreises Geilenkirchen-Heinsberg 22, 1972, S. 11-17.

13) Coldeweij, Arnold van der Sluis Sp. 365-366.

14) L. Ph. C. van den Bergh, Oorkondenboek van Holland en Zeeland. Deel 1. Amsterdam & 's-Gravenhage 1866, nr. 286.

15) Theodor Josef Lacomblet, Urkundenbuch für die Geschichte des Niederrheins. Bd. 2. Neudr. Aalen 1960, Nr. 265. Vgl. Coldeweij, Arnold van der Sluis Sp. 365-366 (Tafel).

16) Coldeweij, Arnold van der Sluis Sp. 369.

17) James de Fremery, Oorkondenboek van Holland en Zeeland. Supplement. 's-Gravenhage 1901, nr. 221. Vgl. Coldeweij, Arnold van der Sluis Sp. 368.

18) Coldeweij, Arnold van der Sluis Sp. 366.

19) L. Galesloot, Le livre des feudataires de Jean 111, duc de Brabant. Bruxelles 1865, S. 278. Nach ihm war seine Tochter *Beatrix* Inhaberin des Lehens (Galesloot a.a.O. S. 24) Vgl. Coldeweij, Arnold van der Sluis Sp. 371-377.

20) Galesloot, Livre des feudataires S. 215.

21) Galesloot, Livre des feudataires S. 18: Domicella *Agnes*, filia quondam ***Arnoldi de Felluy*** et domicelle ***Machtildis de Quaecbeke, ccc*** libras annuatim in villa de Slusen, cum omni justicia, excepta alta. Weitere Eintragungen, die Slusen betreffen auf s. 54. 55. 145. 187 u. 189.

22) Man möchte annehmen, dass dabei die Tatsache eine Rolle gespielt hat, dass ***Arnold*** keine direkten männlichen Nachfahren hatte.

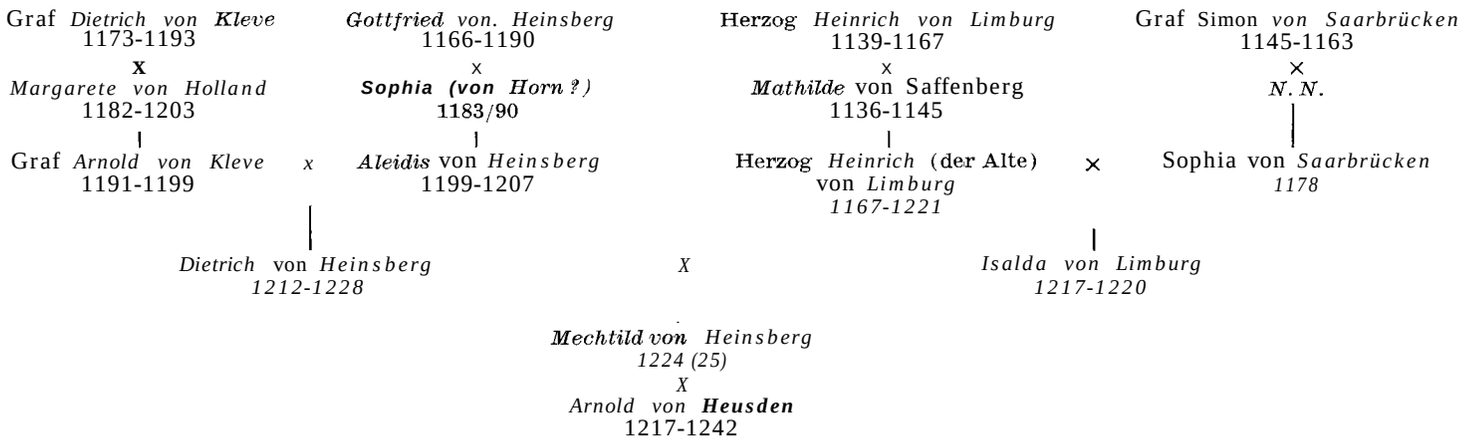

Beljaerts,

door MR. G. VAN NIEKERKEN.

§ 1. Mr. Adriaen Anthonis Beljaerts.

Het tijdschrift De Oranjeboom 1951, blz. 32 e.v. bevat een artikel van wijlen pater Placidus O.M. Cap. betreffende Mr. (in de vrije kunsten) *Adriaen Anthonis Beljaerfs*, getiteld „Het Secretarisambt te Terheijden in de Branding". Blijkens dit opstel werd *Adriaen Beljaerts* op 14 januari 1588 door Philips 11 benoemd tot secretaris van Terheijden (Bundel A.R.A. te Brussel, Piers d'état et de l'audience 1820). In 1591 liep zijn positie gevaar, waarschijnlijk omdat aan zijn trouw aan het Spaanse bewind en aan het katholieke geloof werd getwijfeld, *Beljaerfs* kon zich handhaven, onder meer door overlegging van verklaringen waarin van zijn bekwaamheid en onverdachte katholiciteit werd getuigd. De afzetting ging niet door, en tot zijn overlijden in 1615 bleef *Adriaen Beljaerts* zijn functie bekleden.

Het is op zichzelf wel begrijpelijk dat het Spaanse gezag omstreeks 1590 vooral in de omgeving van Breda behoefte had aan loyale bestuurders. Juist in deze periode is de geschiedenis van het land van Breda zeer bewogen.

Het volgende lijstje is welsprekend:

1577: Breda kiest de Staatse zijde;

1581: Breda veroverd door de Spanjaarden;

1590: Breda heroverd door prins Maurits (turfschip);

1625: Breda heroverd door Spinola;

1637: Breda heroverd door prins Frederik Hendrik.

Een en ander ging gepaard met veldtochten en belegeringen, waarvan de Baroniedorpen zwaar te lijden hebben gehad, zo ook Terheijden, dat bij de belegeringen een belangrijke schakel vormde, waartoe de Spanjaarden ter plaatse in 1590 een versterking genaamd „de Kleine Schans" aanlegden, die datzelfde jaar alweer door de Staatse troepen werd verwoest en ook daarna nog enige malen van bezitter verwisselde (zie over deze periode: J. H. van Mosselveld „De Schansen van Terheyden", jaarboek de Oranjeboom 1973, blz. 32 e.v.).

Adriaen Beljaerfs wist zich in deze situatie wonderwel te redden. In de verklaring d.d. 21 sept. 1591 van de stadhouder (van de schout), de schepenen en gezworenen van Terheyden wordt getuigd dat hij zijn ambt getrouw bekleedde en dat hij „zeer vroom, bequaem ende genouchsam gequalificeert totte voors. officium" was en dat „deselve oock is spreeckende sijne Spaensche en Fransoysche tale".

Hij bleef niet alleen onder alle wijzigingen zijn functie behouden, maar zag bovendien kans om een niet onaanzienlijk vermogen te vormen. Geboren omstreeks 1563 in een gezin dat ten slotte elf kinderen zou tellen, van welk gezin de vader reeds vroegtijdig kwam te overlijden, zal hij, toen hij op 25-jarige leeftijd tot secretaris werd benoemd, weinig hebben bezeten. Mogelijk bracht zijn vrouw *Mayke van Berckel*, dochter van Mr. *Gerrit van Berckel*, secretaris van Ginneken, iets ten huwelijk aan. Het is echter aannemelijker, dat *Adriaen Beljaerts* zelf tijdens zijn betrekkelijk korte ambtsbediening — hij stierf immers reeds in 1615, nog maar circa 52 jaar oud — zijn bezit heeft vermeerderd.

De omvang daarvan bij zijn overlijden is nauwkeurig te lezen in het uitvoerige „Manueel van *Maria van Berckel*, weduwe van Sr. *Adriaen Beljaerts*, die schepen en secretaris in zijn leven was des dorps van Terheyden bij de stad Breda, door de voorzeide *Maria van Berckel* voogdesse *Cornelis, Marie* ende *Anthonie* deselfs *Beljaerts* onbejaerde nagelaten sone en dochtere gedaan van de nagelaten obligatiën, verschenen schultbrieven, grond en erven, jaarlijkse pacht ende rente bij de selve *Beljaerfs* achtergelaten, confarm de staet van zijne goederen gemaakt bij haar anno XVIC 16".

Dit manueel is in het rechterlijk archief van Terheijden, inv. nr. 364, aanwezig in het Rijksarchief te 's-Hertogenbosch. Er blijkt uit, dat *Adriaen* grondbezit had in Terheijden, Zevenbergen, Zwaluwe en in de Manciapolder onder Standdaarbuiten; verder tal van schuldvorderingen, erfroggen en hypotheken. Een deel ervan verworven door aankoop van zijn diverse broers' en zusters.

Waar *Adriaen Beljaerfs* zijn vrije kunsten (waarin hij volgens Pater Placidus meester was) en ook zijn Frans en Spaans heeft geleerd, is niet bekend; waarschijnlijk aan de Universiteit te Leuven, waar ook reeds in resp. 1524 en 1559 een oudoom en een achterneef van *Adriaen* als student werden ingeschreven.

De matrikelen van de Universiteit te Leuven ontbreken echter juist over de jaren 1569-1616, zodat dit niet is vast te stellen.

Uit de stukken en ook uit de wijze, waarop hij zijn bezit registreerde komt *Adriaen* te voorschijn als een flinke en nauwgezette bestuurder, die ook goed voor zijn eigen belangen wist op te komen. Een schaduwzijde was wellicht, dat hij dit eigenbelang te voortvarend heeft behartigd, en

dat hij teveel in zijn dorp domineerde, waartoe hij wel de gelegenheid kreeg, omdat hij in de periode van 1606 tot 1613 behalve secretaris ook schepen was en aldus in het dagelijks bestuur van Terheijden de eerste viool kon spelen. Hij bewoonde in Terheijden het „Blockhuijs", een omgracht kasteeltje. Na zijn overlijden kwam een reactie. Blijkens stukken aanwezig in het oud archief van de gemeente Terheijden werden — volgens pater Placidus — naar voren gebracht: „acten *en* pretensiën die het dorp Terheijden in den Lande van Breda is hebbende op en tegens het sterfhuys ende erfgenamen van wijlen meester *Adriaen Beljaerts* saliger, bij zijn leven secretaris in deselve dorpe. bij schouten ende wethouders aldaer bij geschrifte in 't cort te doen stellen, omme deze aangaende te comen in communicatie van accorde met de erfgenamen."

Hoe dit is afgelopen is mij niet bekend. In ieder geval was het geschil niet zo ernstig dat het de benoeming van *Adriaen's* zoon *Cornelis* tot schout van Terheijden — hetgeen deze was van 1639-1646 — verhinderde.

Ook naast zijn ambt was *Adriaen* actief. Bij zijn overlijden stonden nog enige vorderingen uit wegens verkoop van vette assen en vette beesten. Waarschijnlijk beoefende hij op de in zijn bezit zijnde weidegronden de vetweiderij, een destijds, vooral in oorlogstijd, lucratieve bezigheid.

Op 3 nov. 1615 overleed *Adriaen Beljaerts*. Hij liet een weduwe en drie minderjarige kinderen achter. Zijn graf is in de Grote Kerk te Breda (zie De Ned. Leeuw 1937, kol. 353).

Als wapen voerde hij: „gevierendeeld; 1 en 4 in zilver drie klaverbladen van groen; 2 en 3 in goud een gekanteelde dwarsbalk van zwart."

§ 2. Met geslacht Beljaerts te Breda.

Mijn aandacht werd op *Adriaen Anthonis Beljaerts* gevestigd, omdat hij onder mijn kwartieren voorkomt. Vanzelfsprekend interesseerde het mij uit welke familie hij stamde. Aanvankelijk meende ik, dat gezocht moest worden in Terheijden, alwaar *Adriaen* blijkens de verklaringen die hij deed overleggen om zijn functie van secretaris te behouden, veel geërfd goed bezat, of in de Zwaluwe, waar hij eveneens geërfd bezit had. Het een noch het ander bleek juist te zijn. *Adriaen* kwam uit Breda. Volgens een scheidingsakte verleden op 29 jan. 1579 (Breda, R 485, 14) is *Anthonis Peter Belgiaerts* — zoals de familienaam in die tijd gespeld werd — in oktober 1575 overleden. Zijn weduwe, *Cornelie Gherit Stappaerfs* was bij accoord d.d. 18 juni 1578, bevestigd voor de weeskamer, gemachtigd de boedel onverdeeld te houden. Kennelijk in verband met hertrouwen van de weduwe (met *Cornelis Jacobs van Ceters*) werd tot scheiding en deling overgegaan.

Uit de akte blijkt het aantal en blijken ook de namen van de elf kinderen van het echtpaar *Belgiaerts-Stappaerts*, waaronder de voornoemde *Adriaen* als vijfde kind compareert.

Welk beroep *Anthonis Belgiaetts* uitoefende heb ik nog niet ontdekt. Mogelijk hield hij een herberg. Zijn weduwe deed dit in ieder geval. Volgens een weeskamer-akte d.d. 11 aug. 1580 (Breda, R 153) bezat zij een herberg en huis, genaamd „In Sint Hubrecht" aan de „Gasthuysstrate bij de merct." Blijkens de voormelde scheidingsakte waren er bovendien „verscheyden wijnschulden van de zijde der weduwe gecomen".

Cornelie Gherit Stappaerts bezat de herberg „In Sint Hubrecht" niet toevallig. Reeds in 1547 (Breda, R 452, 34°, 13 febr. 1547) was haar vader *Gherit Wouter Stappaerts* „weert in Sinte Hubrecht" te Breda: in een andere akte (Breda, R 458, 24 juli 1553) wordt hij vermeld als eigenaar van „het huys genaempt Sint Hubrecht in de Gasthuysstrate".

De scheidingsakte van 1579 noemt een oom van *Cornelie Gherit Stappaetts* te Baerle. Dit zal zijn geweest *Mattheus Wouter Stappers*, op wie *Adriaen* een erfragge onder Baerle bezat, verkregen van zijn broers en zusters (R.A. 's-Hertogenbosch, Terheijden, R 364). Waarschijnlijk stamde het geslacht *Stappaerts* uit Baerle, alwaar op 21 juni 1349 reeds wordt vermeld *Peter Stappaerts* (Erens, Oorkonden van St. Catharinadal). Op 7 maart 1514 compareert *Wouter Stappaerts*, waarschijnlijk de grootvader van *Cornelie*, te Baerle (Breda R422, 181 v).

De moeder van *Cornelie Gherit Stappaetts* stamde uit Breda; zij was een dochter van *Mercelis Mercelis Willems* (Breda, R 465, 71, 13 april 1560; zie over deze familie, later misschien geheten *Van Buerstede*, ook De Ned. Leeuw 1944, kol. 4 en 6). *Mercelis Mercelis Willems*, die brouwer was te Breda, is overleden vóór 11 maart 1530. Zijn weduwe was *Cornelie Jansdr. van Bekooy* (Id., R 435, 47); zijn ouders *Mercelis Willems* (verm. 29 mei 1500: Breda, R 415 en ook id. R 417, 22) en *Lysbeth*, op 9 mei 1530 weduwe (id., R 435, 79).

Anthonis Peter Belgiaerts had één broer, *Cornelis*, reeds in de scheidingsakte als oom en voogd van zijn kinderen vermeld. Deze was gehuwd met *Cornelie Henrick Gherit Cornelis Huijbrechts dr.* uit het geslacht dat later *Van den Brandeler* werd genaamd (Breda, R 465. 196, 13 dec. 1570).

De broers *Anthonis* en *Cornelis Peter Belgiaerts* kopen in 1552 een rente van 9 Car. guldens. Zij worden daarbij vertegenwoordigd door *Adriaen Cornelis Belgiaerts*, de broeder van hun overleden vader (Breda, R 457, 15, 20 jan. 1552). Deze *Adriaen Cornelis Belgiaerts* was op zijn beurt gehuwd met *Johanna de Haen*, een dochter van *Lenaert de Haen* en *Maria Henric de Bije* (Nassause Domeinen, R 2927, 16 nov. 1536). Hij werd door weesmeesters aangesteld tot toeziend voogd over de kinderen van wijlen *Henrick Huijbrechts Gherijtsz.* en *Kathelijne de Bije*, zijn aangehuwde neven en nichten, kinderen van de zuster van zijn schoonmoeder (Breda, R 455, 63°, 1 mei 1550), waaronder *Cornelie*, die later, zoals hiervoor gemeld, zou trouwen met *Cornelis Peter Belgiaerts*. Aldus blijkt dat de twee generaties *Belgiaerts* te Breda, voorafgaande aan *Adriaen*, behandeld in § 1, gelieerd waren met de families *De Bije* en *Van den Brandeler* aldaar.

Van *Peter Belgiaerts*, de grootvader van *Adriaen* (§ **1**), is mij het beroep ook niet bekend. *Peter* bezat land te Hoge Zwaluwe (A.R.A., Archief van de Staten van Holland vóór 1572. Hoge Zwaluwe 652, 981 en 1299), maar hij woonde daar waarschijnlijk niet. Evenmin weet ik waarmede *Peter's* broer *Adriaen Cornelis Belgiaerts* zich occupeerde. Wel moet hij een man van enig gewicht zijn geweest; in tal van aktes compareert hij als gemachtigde, voogd of toeziener van familieleden en relaties: hij zal ook de *Adriaen Beljaars* zijn, die in 1561 en 1562 regent van het Gasthuis was (Van Goor, Beschrijving Breda, 104). Op 27 jan. 1524 werd hij als student ingeschreven aan de Universiteit van Leuven (Matricule de l'Université de Louvain, dl. 111, 717).

Bij wijze van studietoelage droeg zijn vader hem op 20 sept. 1524 enige renten over (Breda, R 430, 106). Mogelijk was hij evenals zijn zoon *Lenaert*, die op 28 okt. 1559 als student te Leuven werd ingeschreven, procureur.

Toch was Breda niet de bakermat van deze *Belgiaerfs'en.* Alle transporten en vesten betreffende Teteringen moesten bij de schepenbank te Breda worden geregistreerd. In de oudere jaarlijks, gebundelde Bredase vestbrieven komen aktes betreffende Teteringen dan ook veelvuldig voor en in deze aktes, komt men de naam *Belgiaerts* geregeld tegen.

Onder meer worden herhaaldelijk vermeld de kinderen van wijlen *Cornelis Cornelis Belgiaerts,* die te Teteringen wonen. Hun moeder is *Dingne Jan Peters van de Voirfbosch,* reeds in 1551 weduwe (Breda, R 456, 11 mei 1551) , Als hun voogd en curator treedt herhaaldelijk op hun oom *Adriaen Cornelis Belgiaerts'szone,* reeds hierboven genoemd.

Er was dus een *Cornelis Cornelis Belgiaerts* te Teteringen, broeder van *Peter Cornelis* en *Adriaan Cornelis Belgiaerts* te Breda. Het bleek dat deze *Cornelis Cornelis* een talrijk nageslacht had. Zijn jongste (omstreeks 1544 geboren) zoon *Cornelis de Jonge,* aldus geheten ter onderscheiding van een oudere broer, eveneens *Cornelis* genaamd, vertrok naar Dordrecht, alwaar hij brouwer in „de Belle" was. Uit hem stamt de Dordrechtse familie *Beljaerts* (Balen 1068; De Ned. Leeuw 1944, kol. 126), die hetzelfde wapen voerde als *Adriaen Anthonis Beljaerts,* behandeld in § 1.

De vader van de drie gebroeders vinden we in een akte van 15 april 1535 (Breda, R 440, 61 **e.v.) ,** waarbij de kinderen van wijlen *Cornelis Belgiaerfs* te Teteringen zijn nalatenschap delen, Er waren zes kinderen, t.w. *Peter, Cornelis* en *Adriaen,* reeds genoemd, *Jan,* reeds overleden in 1535, wiens weduwe was *Dingne Adriaen Ghijbendochter,* en tenslotte *Adriane,* gehuwd met *Aerde Michiels van Mer,* en *Marie,* gehuwd met *Adriaen Gheryf Huighensone.*

De nalatenschap was vrij omvangrijk: ± 30 bunder zaailand, weiden en heideveld, in kleine percelen verspreid gelegen: tal van erfpachten en renten, in hoofdzaak uit goederen te Rijen en Gilse (21 stuks). Een huis en erf ontbreekt. Aannemelijk is dat reeds eerder bij leven van *Cornelis Belgiaerts* aan de kinderen goederen werden toebedeeld, zoals de overdracht van renten aan zijn zoon *Adriaen.* Er waren ook zeven renten op personen in Oosterhout.

In het begin van de 16de eeuw compareert in het register van vesten en opdrachten van Oosterhout af en toe een *Cornelis Jan Belgiaerfs* bij het transport van goederen en renten en ook als voogd van kinderen en een kleinkind van *Godert Jan Belgiaerts.* Onder meer koopt hij op 15 jan. 1523 (Oosterhout, R 266, 1522-1523, fol. 28) van *Clays Jan Obrechts 6* Rijnguldens erfchijns en op 27 nov. 1530 (id., R 267, 12) van *Dingeman Anssems Vranken* eveneens 6 Rijnguldens, renten die bij de voormelde boedelscheiding d.d. 15 april 1535 werden verdeeld, waaruit mag worden geconcludeerd, dat *Cornelis Belgiaerfs* te Teteringen, vóór 15 april 1535 overleden, dezelfde is als *Cornelis Jan Belgiaerts* in het eerste kwart van de 16de eeuw vermeld in het rechterlijk archief van Oosterhout: hij moet ook identiek zijn met „*Cornelis Jan Belliaerfs* te Teteringen", vermeld in het cijnsboek van Oosterhout uit 1525 e.v. (R.A. 's-Hertogenbosch, Dom. Prins Frederik, 1256), die volgens deze inschrijving te Oosterhout cijns moet betalen „op een buynder beemden, aan de Rysdijk gelegen, dat zijns vaders was".

In een vestbrief van Breda (R 419) van 8 okt. 1511 treffen wij *Cornelis Jan Belgiaerfs* eveneens aan als belender van *Jacob Peter van de Voortbos* (de schoonvader van zijn zoon *Cornelis Cornelis Belgiaerfs)* en *Jacob van de Kieboom.* Blijkens een acte van 28 mei 1507 (Id., R 417, 169) koopt *Kathelijne Aerf Gijsbers,* de wettige huijsvrouw van *Godert Jan Belgiaerts,* een „stuck beemden" te Teteringen naast *Cornelis Jan Belgiaerts* erve. In 1519 compareert *Cornelis Belgiaerts* te Oosterhout als voogd van een van de kinderen van dit echtpaar; in 1527 is hij voogd van een van hun kleinkinderen. De conclusie ligt voor de hand dat *Cornelis Jan Belgiaerts* en *Godert Jan Belgiaerfs* broers waren.

Uit de hiervoor behandelde aktes blijkt dat *Cornelis Jan Belgiaerts* relaties had te Oosterhout en te Gilse en Rijen, zodat er aanleiding bestond daar zijn voorgeslacht te zoeken. Inderdaad bleek in Oosterhout een geslacht *Belgiaerfs* gevestigd te zijn, waarover in de volgende paragraaf wordt gehandeld.

§ 3. Het geslacht Belgiaerts, ook genaamd Bel(l)ia(e)rts of Ba (e)liaert (s), te Oosterhout.

Oosterhout was destijds het belangrijkste Baroniedorp. Het had een eigen schepenbank: bovendien hadden naast de heer van Breda, ook de abdis van Thorn en de Orde der Ridders van Sint Jan aldaar eigen rechtsgebied, de laatste tot 1473.

Het aantal archivalia uit die tijd, dat nog voorhanden is, is relatief groot. Het schepenprotocol is aanwezig vanaf 1442 (R.A. 's-Hertogenbosch, Oosterhout, R 256 e.v.); van de Commanderij van Ter Brake van de Ridders van Sint Jan is nog een renteboek aanwezig uit 1422, waarvan een groot deel gewijd is aan Oosterhout (A.R.A., Nass. Dom., vervolg inv. 1311) . Tenslotte zijn cijnsboeken van Oosterhout aangelegd resp. vóór 1506, anno 1524 e.v. en anno 1554 e.v. (R.A. 's-Hertogenbosch, Dom. Prins Frederik, 1225, 1256 en 1258).

Reeds vroeg komt de naam *Beliaerts* in Oosterhout voor. Bij een onderzoek naar het begevingsrecht van het kostersschap der kerk te Oosterhout op 19 juni 1327, wordt een Baeliaert gehoord: „Item seit *Han Baeliaert* van zijn vader hoeren segen bi den buren met den here". (A.R.A., Nass. Dom., I 1383, uitgegeven bij Cerutti, Middeleeuwse rechtsbronnen, Breda, dl. I). Of deze *Han,* wiens vader ook reeds in Oosterhout woonde, verwant is aan de navolgende *Beliaertsen* is mij niet bekend; het lijkt echter wel waarschijnlijk.

In het oudste cijnsboek Oosterhout van vóór 1506, waarin de inschrijvingen ten dele reeds dateren uit het begin van de 15de eeuw, treffen wij aan:

Peter Heijn Ghijb Beliaerts,
Jan die Smit Heijn Beliaerts,
Ghijbe Heijn Beliaerfs.

Hun bezittingen grenzen aan elkaar. Wij mogen daarom wel aannemen, dat zij broers waren.

Voorts wordt enige malen, in verband met enkele van bovenbedoelde bezittingen, *Heijn Beliaerts* vermeld als vorige eigenaar, in welke *Heijn,* geboren omstreeks het begin van de tweede helft van de 14de eeuw, wij wellicht de vader van de broers mogen zien.

Van de drie broers had *Peter Heijn Ghijb(en) Beliaerfs* de meeste grond en hij was in die tijd in Oosterhout ook wel de belangrijkste bezitter van cijnsgoed. In de latere cijnsboeken komen zijn kinderen veelvuldig voor, meestal als eigenaars van gedeelten van het oorspronkelijke bezit. Dezelfde kinderen compareren ook vele malen in de oudste schepenregisters; zijn zoons zijn *Heijn Peter Beliaerts,* die sinds 1457 als schepen van Oosterhout optreedt, *Pefer Peter Beliaerfs, Jan Peter Beliaerts* en misschien ook *Matheus Beliaerts.* Aks zijn dochter kan m.i. worden beschouwd *Kathelijn Peer*

Beliaerts dochter, die vijf lopens land bezat neven *Jan Smits,* één van de broers van *Peter Heijn Ghijben.*

Wout Mathijsz of *Matheus,* generatie 1 in het artikel „De stamreeks Van Dongen-Spranger" (De Ned. Leeuw 1971, kol. 34 e.v.), is bij herhaling belender van goederen van *Peter Heijn Ghijben Beliaerts* en van *Jan Heijn die Smit* voornoemd; dit geldt ook voor *Matheus van Aerle,* die als de vader van *Wouter Matheus* moet worden aangemerkt. Zelf wordt *Wout Matheus* in het oudste schepenregister ook vermeld als *Wout Theus van Aet-Ze,* tezamen met zijn zuster Hillegont (R.A. 's-Hertogenbosch+ Oosterhout, R 256, fol. 59 v, 13 maart 1445, en fol. 8, 7 mei 1446).

De families *Beliaerts* en *Van Aerle* waren dus buren, zodat wel aannemelijk is dat de *Kathelijn Peter Beliaerts,* die huwde met *Wouter Mathijsz (die) Spranger alias van Aerle,* een dochter was van *Peter Heijn Beliaerts* voornoemd. In voormeld artikel „De stamreeks Van Dongen-Spranger" wordt zij *Katharina Peter Jansdr. Beliaerts* genoemd, doch als zodanig heb ik haar in Oosterhout niet vermeld gevonden. Zij heet alleen *Kathelijn Peter(s) Beliaerts* of *Kathelijn Wout Matheeuws wijff* of *weduwe,* zonder de toevoeging *Jansdr.*

De welstand van de familie blijkt uit de hoofdelijke omslag 1472 (Oosterhout 259, 30) ; daarin staan vermeld in de hoogste klasse: *Heijn Belliaerts wed.,* kennelijk de weduwe van *Heyn Peter Beliaerts,* die sedert 1457 schepen van Oosterhout was, doch na 1467 als zodanig niet meer wordt vermeld en die ook sindsdien niet meer compareert, zodat waarschijnlijk is, dat hij omstreeks 1467 is overleden. Voorts wordt eveneens in de hoogste klasse vermeld *Wout Theeus wed.,* de reeds eerder vermelde *Kathelyn Peter Beliaerts,* alsmede *Heijn van Ghilse,* wiens zoon zou huwen met een dochter van *Jan Peter Beliaerts.*

In de daarop volgende klasse staat vermeld *Neel Ruelens,* de vader van *Jan Neel Ruelens,* die zou trouwen met de jongste dochter van *Peter Peter Beliaerts, Petronella.*

Tenslotte staan in de laagste klasse *Adriaen Heijn Oomens,* de schoonzoon van *Heijn Peters Beliaerts,* en *Jan Belliaert,* die mogelijk identiek was met *Jan Peter Beliaerts.*

De broer *Peter Peter Beliaerts* ontbreekt in de hoofdelijke omslag, hoewel hij in 1472 toch wel te Oosterhout woonde, en daar ook gegoed was. Dit blijkt niet alleen uit talrijke vermeldingen in het cijnsregister en in het register van vesten, doch ook uit zijn testament. Dit testament, opgemaakt 3 mei 1475, „voor de noenen omtrent tussen VII en VIII ure" ligt los in het register van vesten en opdrachten van Oosterhout van 1480-1485 (Oosterhout, 260). Samen met zijn vrouw *Jenneke* testeert *Peter.* Hij heeft dan nog een minderjarige dochter *Petra,* die later huwde met *Jan Neel Ruelens* en een zoon *Ghijben,* die in een klooster is. Aan *Ghijben* wordt vermaakt 100 gulden „en noch zijn recht aangedeylt in een lopen saet erfs dat geleghen is tusschen *Adriaen Heijn Oome* erve ende *Jan Peter Belliaerts* erve".

Blijkens de cijnsregisters waren er tenminste nog vier andere kinderen. *Peter* was dus een, voor die tijd, welgesteld man.

Aan de pastoor van Oosterhout en aan de kerk van Oosterhout vermaken *Peter* en zijn vrouw ieder twee lopen rogs erflijk „voor welcke 1111 lopens die pastoor 's jaars zal vigilie doen en misse singen voor hun beyder jaargetijden en alles op eene dach en die kerckmeesteren sullen dan luden en licht verleenen den pastore op de dach van de jaargetijde".

Voorts bepalen de testateurs nog, dat, indien iemand in strijd met het testament zou handelen, „dat die daaraen verboeren sullen hondert leeuwe gouden, te weten een recht derdendeel tot mijns heren behoef van Ludick (waarmede is bedoeld de Orde der Premonstratensers, die ook wel als Heren van Ludick (Luik) werden aangeduid; zie bijv. Erens, Catharinadal, akten nr. 522 en 561) en dat tweede derdendeel tot mijns heren behoef van Nassau, en dat derde derdendeel tot de kerck behoef van Oosterhout".

Een *Jan Peter Beliaerts* verkoopt op 14 juni 1454 aan *Peter Peter Beliaerts* „een stuck erfs houdende twee lopens geleghen neven *Wout Mattheus* erve op bijde sijden strecken-de mettet eene eynde aan *Matthijs Bailie(rts)* kynd, erve; noch een stuck neve *Wouter* erve *Teeuws* oostwaarts en *Jan Smit Henrick Bailierts* was d'andersijde ten weste op *Matth. Bailierts* kynd. erve". Gezien de belendingen is *Jan Peter* kennelijk identiek met de gelijknamige zoon van *Peter Heyn Ghijb Beliaerts.* Ook later verkoopt en koopt hij nog enige malen grond te Oosterhout.

Sinds 1447 wordt een *Jan Peter(s) Belgiaerts* vermeld als schepen van Gilse. Zijn kinderen erven van hem o.m. cijnsgoed te Oosterhout. In het cijnsboek Oosterhout van 1524 e.v. vinden wij vermeld: J. XVII „*Jan Jan Belliaerts* op een buynder dat zijns vaders was ende voortijts *Tiel Boens was* aen de Rijsdijck geleghen, *Godert Jan Belliaerts* met sijn erve aan de noortsijde ende *Peteren Jansd.* coopwijff aan de suytsijde. Ende noch van dat derden deel van omtrent 1111 buynder beemden geleghen in't Craenschot, daer *Heyn van Ghilse* sijn swagher die twee deel af heeft".

Heyn van Ghilse was een schoonzoon van *Jan Peter Belgiaerts,* die schepen van Gilse was; *Jan Jan Belliaerts,* vermeld in het Oosterhoutse cijnsboek, was dus een zoon van deze *Jan Peter Belgiaerts.*

Godert Jan Belliaerts, die eveneens in voormelde akte J. XVII wordt genoemd, zal een broer van *Jan Jan Belliaerts* zijn geweest, niet alleen omdat zijn land grensde aan dat van laatstgenoemde, maar ook omdat hij in hetzelfde cijnsboek nogmaals als volgt wordt vermeld: J. XXXIV v.o.: „*Jan Godert Belliaerts zone* op de helft van twee buynder van eenen buynder, dien *Godert Belliaerts* sins vader was, van twee buynder die *Goderts* vader waren geleghen aan de Rijsdijck tussen *Cornelis Belliaerts* erve opte noordsijde ende *Jan Belliaerts* erfgenamen op de suytsijde." C. XII: „*Cornelis Jan Belliaerts* te Teteringen op een buynder beemden aan de Rijsdijck geleghen, dat sijns vaders was en voortijts *Wouter Symons* was, *Godert Jan Belliaerts* met sijnen erve op 't suytsijde".

Bij herhaling blijken dus *Jan Jan, Godert Jan* en *Cornelis Jan Belliaerts,* van welke twee laatsten wij reeds in de vorige paragraaf vaststelden, dat zij broers van elkaar waren, naast elkaar cijnsgoederen te bezitten, geërfd van hun vader. Hieruit mag worden afgeleid dat zij drie gebroeders waren en dat zij, waar *Jan Jan* een zoon was van *Jan Peter Belgiaerts,* schepen van Gilse, alle drie zoons waren van laatstgenoemde.

Het sluitend bewijs wordt geleverd door enige Bredase akten (R424, 15 dec. 1517 en R426, 11 jan. 1519), waarin *Cornelis Jan Belgiaerts* compareert als de oom van *Jan, Hubrecht* en *Anthonia,* allen kinderen van zijn broer *Jan Jan Belgiaerts,* de zoon van de Gilsense schepen, die zelf daar ook aan het einde van de 15de en in het begin van de 16de eeuw schepen was. Tenslotte zij nog verwezen naar een Bredase vestbrief van omstreeks 30 sept. 1524 (Breda R 430, 106) waarbij *Cornelis Jan Belgiaerts* aan zijn zoon *Adriaen,* die te Leuven studeert, onder meer, ter bekostiging van zijn studie, overdraagt de inkomsten uit een bunder beemden aan de Rijsdijk te Oosterhout, sinds zestien jaar in gebruik bij zijn neef *Jan Jan Belgiaerts. Cornelis Jan Belgiaers* te Teteringen,

met wie wij de vorige paragraaf afsloten was dus een zoon van *Jan Peter Belgiaerts*, sinds 1447 vermeld als schepen te Gilse, waardoor tevens verklaard is waarom *Cornelis zoveel* renten bezat te Rijen, waar immers *Jan Peter Belgiaerts* woonde.

Rest nog de vraag of *Jan Peter Belgiaerts*, de schepen van Gilse, de gelijknamige zoon was van *Peter Heyn Ghijb Beliaerts te* Oosterhout en dus identiek was met de *Jan Peter Beliaerts*, die in de tweede helft van de 15de eeuw enige malen voor de schepenbank te Oosterhout compareert. Ik meen dat deze vraag bevestigend moet worden beantwoord, omdat: a, de schepen van Gilse aan zijn kinderen cijnsgoed in Oosterhout naliet, gelegen aan de Rijsdijk, waar ook *Peter Heyn Ghijb Beliaerts* gegoed was geweest: b. het door de kinderen van de Gilsense schepen geërfde cijnsgoed te Oosterhout kennelijk oud familiebezit van de *Beliaertsen* aldaar was: in het oudste cijnsboek van Oosterhout (van vóór 1507) staat nl. aangetekend: „*Peter Heyn Ghijb Beliaerts sone* ... item op omtrent één buynder aen de Rijsdijck neven *Tiel Boens* dochter." *Peter Heyn Ghijb Beliaerts* bezat dus, evenals *Jan Jan Belliaerts*, de zoon van *JanPeter Belgiaerts* (zie de hierboven aangehaalde akte J. XVII uit het cijnsboek Oosterhout van 1524 e.v.) te Oosterhout grond aan de Rijsdijk, weliswaar niet „voortijts *Tiel Boens*", doch naast *Tiel Boens dochter*, dus waarschijnlijk toch oorspronkelijk één geheel met de grond, genoemd in de hiervoor aangehaalde akte J. XVII uit het cijnsboek van 1524 e.v.; of althans grond, die daar vlak naast lag; c. *Jan Peter Beliaerts* te Oosterhout in aug. 1472 een halve bunder beemden „in de garenstrick" kocht, welk bezit later door de kleinkinderen van de Gilsense schepen van hun vader, *Jan Jan Belgiaerts*, werd geërfd.

De conclusie is dus gewettigd dat *Jan Peter Bel(g)iaerts*, de zoon van *Peter Heyn Ghijb Beliaerts* te Oosterhout, zich in Gilse vestigde, waar hij schepen werd, en dat één van zijn zoons, nl. *Cornelis Jan Belgiaerts*, op zijn beurt tegen het einde van de 15de eeuw naar Teteringen vertrok, en de stamvader werd van de vele *Belgiaertsen* en *Beljaertsen* te Teteringen, Breda, Terheyden en Dordrecht, waaronder Mr. *Adriaen Anthonis Beljaerts*, met wie wij dit opstel aanvingen.

§ 4. Fragment-genealogie.

Met de gegevens, verzameld in de bronnen vermeld in de voorgaande paragrafen, kon een gedeeltelijke genealogie worden samengesteld, die hieronder volgt. Alleen de lijn waaruit *Adriaen Anthonis Beljaerts* (§1) stamt is verder uitgewerkt, doch niet volledig. De genealogie is niet voldoende „aangekleed". Het beroep van de leden der oudere generaties is onbekend. Bij zorgvuldige bewerking van het omvangrijke archiefmateriaal moet stellig meer zijn te vinden. Voorshands heb ik daarvan afgezien. Daardoor kon ik ook nog niet de vraag oplossen hoe het komt dat *Jan Peters Belgiaerts* (IIIb), sinds 1447 vermeld als schepen te Gilse, een geheel ander wapen voerde dan de volgens mijn mening in rechte lijn van hem afstammend *Adriaan Anthonis Beljaerts* en de eveneens van hem in rechte lijn afstammende leden van het geslacht *Beljaerts* te Dordrecht. Ik acht het niet uitgesloten dat *Cornelis Jan Belgiaerts* **(IV)** in zijn nieuwe woonplaats (Teteringen) is „ingetrouwd" en dat hij ook het wapen van de familie van zijn vrouw heeft overgenomen. Hij was gehuwd met *Ariaane Adriaan Schuurmans*, uit een familie die te Teteringen gegoed was, maar waarvan het wapen mij niet bekend is.

Mij ontbrak ook de gelegenheid om de relatie te onderzoeken van het hier bedoelde geslacht met andere naamdragers *Beliaerts*, die in de 15de en 16de eeuw in Oosterhout werden aangetroffen, of eventuele verwantschap met het geslacht *Beel (i) aerts*, waaraan de tegenwoordige families *Beelaerts van Blokland* en *Beelaerts van Emmichoven* haar naam ontlenen.

Hoewel het geslacht *Beljaerts* niet tot duurzame maatschappelijke bloei geraakte, verdient het toch meer belangstelling dan het tot nu toe in de genealogische literatuur genoot.

De geschiedenis ervan illustreert de verwantschap en verwevenheid van de bewoners der onderscheiden Baroniedorpen en de onderlinge migratie en de trek naar de stad Breda. Het betreft hier bovendien een geslacht dat reeds in de late middeleeuwen ruim gegoed was in Oosterhout en Gilse-Rijen en later ook in Teteringen, waarvan de leden reeds vroeg als schepen fungeerden en dat in Breda verwant raakte met vooraanstaande families. In de persoon van *Adriaan Anthonis Beljaerts* en zijn nakomelingen leverde het tenslotte platteIandsbestuurders, en in de tak, die zich in Dordrecht vestigde, een stadsregent op.

In het thans volgende fragment zijn lang niet alle akten die werden verzameld vermeld. Ik beperkte mij tot de akten, die ik voor het bewijs het belangrijkste achtte.

I. *Heijn Beliaert(s)*, gegoed te Oosterhout.
Zonen (volgorde onbekend):

1. *Peter Heijn Ghijb*, volgt II.
2. *Ghijbe Heijn.*
3. *Jan die Smit Heijn.*

Cijnsboek Oosterhout vóór 1506 (R.A. 's-Hertogenbosch, Dom. Prins Frederik, 1255): *Ghijbe Heijn Beliaerts* VII d. op een buynder aan de Rijsdijk tussen *Wout Bone en Ghijbe* selve;

item, X d. op omtrent VII buynder neven ***Peter Beliaerts***;

item, 1 d. van half zijns vaders stede;

item V j. op 11 lopens tussen ***Peter** Beliaert* ende ***Wout*** Boons kinderen;

Wouter Boon. ... item 15 j. op 11 lopens tussen *Peter Beliaerts* en *Gielis Peter van Enschot;*

*Gillis Petersens van **Enschot** 1* d. op zijn huys d' h' in woont, die ***Heijn Beliaerts*** was; item op wat min dan 11 b. aan de Rijsdijk tussen ***Peter** Beliaerts* kinderen en ***Wout Boons*** kinderen;

Jan die ***Smit Heijn Beliaerts*** VIII d. van 1 buynder d' hij op woont neven ***Wout Mattheus.***

A.R.A. Nassause Dom., inv. nr. vervolg 1311, Renteboek van ten Brake uit 1422: *Jan Balgiaert die Smit*, VI lopesaet dat ***Peter Amme te*** sijn plach, huys en hof neve 't shere strate te Oosterhout.

II. *Peter Heijn Ghijb Beliaerts*, gegoed te Oosterhout, vermeld aldaar in 1422, tr. waarsch. *Yken N.*
Kinderen (volgorde onbekend):

1. *Heijn Peters, volgt* IIIa.
2. *Peter Peters*, volgt IIIb.
3. *Jan Peters*, volgt IIIc.
4. *Kathelijn Peters*, tr. vóór 1445 *Wouter Mathijsz. (Spranger)*, zoon van *Matheus van Aerle.*
5. *Mattheus* (?).

Cijnsboek Oosterhout vóór 1506: ***Peter** Heijn Ghijb **Beliaerts zone*** VI d. van 1 buynder aan den rechten dijck tussen Jan van *Zoelen* en *Ghijb Beliaert;*

item VIII d. van de goede van de hoeve omtrent X

lopens tussen ***Muttheus van Aerle en Jan Baliaert de Smit***;

item 111 d. op omtrent 11 lopens Schuermanslant streckende langs de weg;

item 15 d. op omtrent een buynder aan de Rijsdijck neven Tiel ***Boons*** dochter erve ende op 11 buynder neven Symon ***Gerrits*** kynder erve, VII d. op 1 buynder d(aer) ***Peters*** huys op staat en op 111 lopens tussen ***Wout Symons*** en *Ghijb* ***Beliaerts*** en op anderhalf lopens neven ***Mattheus*** erve ***van Aerle;***

Kathelijn ***Peer*** *Beljaerts* op ***5*** lopens neven ***Jan Smits.***

Ooterhout, recht. archief 257, fol. 6, 4 maart 1451 ***Peter*** *Henricus Bailiaerts* belending.

A.R.A. Nassause Dom. inv. nr., vervolg 1311, Renteboek van ter Brake 1422: ***Peter*** *Henric Baelgiaertsz.* op V lopensaet beemde gelegen in de gavensarc.

IIIa. Heijn ***Peters*** *Beliaerts,* vanaf 1457 vermeld als schepen van Oosterhout, gegoed aldaar, in 1460 schepen van de Heren van St. Jan, † vóór 1472, tr. *Kathelijn,* † ná 2 mei 1481.

Dochter:

1. *IJken* ***Heijn,*** tr. ***Adriaen*** *Heijn* ***Oomenss,*** geb. ± 1440, schepen van Oosterhout 1499, zn. van ***Heyn*** *Jansz.* alias ***Heijn Oem van 's*** *Grevenmoer*[1]) en *Aleijt.*

Natuurlijke dochter:

2. ***Lysbeth.***

R.A. 's-Hertogenbosch, Oosterhout, 256, 42, 24 juli 1443: *Henric* ***Goodscalex e.a.*** ven(didit) *Henric* ***Peter*** *Bailierts* een half rogs erfp. te betalen Lichtmisse.

Id. R258, 11, okt. 1460: *Gherrit van* ***de*** *Sande,* voogd van ***Lybeth,*** natuurl. dochter ***Henr. Pet.*** *Bailaerts,* die hij hadde bij ***Marie Peter, legt*** beslag.

Id., fol. 34, omstr. 12 okt. 1461: *Henr.* ***Pet.*** *Bailierts* koopt 111 buynder beemden, een half buynder gel. tussen *Symon Gerrits* en Adriaen *Wout Theeuws* ***en*** d'ander buynder tusschen ***Godert*** *Obrecht* erfgen. en ***Kerstiuen Builierts*** met meer anderen.

Id., R 268, fol. 68, 13 maart 1533: aanhaling schepen brief: „Wij *Henric* ***Peters*** ende *Henric* ***Peter*** *Beliaerts zoon* schepenen der Heren van St. Jan in Oosterhout oorkonden dat voor ons comen is etc.; bezegelt in't jaar ons Heren duizend vierhondert sestig, 4 daghen in februario."

Id. R 259, fol. 30 (1470—1479), hoofdelijke omslag: ***Heijn*** *Belliaerts* wed. XV; ***Adriuen Heijn*** *Oomen* V; *Jan Belliaert* V.

Cijnsboek Oosterhout 1524 (R.A. 's-Hertogenbosch, Dom. Prins Frederik, 1256 H VI): „*Heijn* ***Adriaan*** *Oomenszoon,* ende noch X1111 loopsaet lants daar hij on woont, die *Adriaan Oomens* zijn vader was, daer tevoren *Heijn* ***Peters*** *Belliaerts,* also deze stede geleghen is tusschen *Thijl* ***Wouter Theenws*** kinderen erve westwaart ***en Symen Heijn*** *Gillis* ende *Thyel* ***Wouter*** *Theeuws* kinderen oostwaerts hoedende op de 's-Heerenstraat suytwaerts.

IIIb. ***Peter Peters Beliaerts,*** gegoed te Oosterhout, † vóór 25 dec. 1495, tr. *Jenneken* ***N.***

Kinderen (volgorde onbekend):

1. ***Petronella,*** geb. na 1450, † na 24 maart 1529, tr. ***Jan*** *Neel Ruelens.*
2. *IJken,* † na 1529, tr. le ***Weijrick*** *Raesz.*; tr. 2e vóór 28 jan. 1489 ***Aert Peter Ghijssels,*** † vóór 4 dec. 1527.
3. ***Aenken.***
4. ***Herberen,*** volgt IVa.

1) Zie over zijn geslacht: H. van der Vloodt in: De Brabantse Leeuw 1963, 8.

5. ***Adriaan,*** volgt IVb.
6. *Ghijben,* in 1475 kloosterling.

R.A. 's-Hertogenbosch, Oosterhout, R 258, fol. 113, 20 aug. 1465: ***Peter Pet*** *Bailaerts* gedaghe tot 11 buynder beemden geleghen tusschen Gerd *Janszn.* en *Theeuws* ***Wouts erve.***

Id., R 257, f. 12: 8 jan. 1452: ***Peter Peter Builierts vest Jan Pet Bailierts.***

Cijnsboek Oosterhout 1524, XII: ***Jan*** *Neel* ***Ruelens,*** weduwnaar van *Petronella* ***Peters*** *Belliaerts,* op een buynder daer zijn huys op staet, dat *Peeter Peeter Belliaerts* ***was,*** ende noch op de helft van 11 buynder die *Peeter Peeter Belliaerts* waren en voortijts ***Willem Wulen*** waert geleghen onder de Groene dijck . . .; onbedeelt met *IJde* ***Peeters dochter.*** Ende noch op de helft van XI loopesaeten, die *Jenneken Peeter Belliaerts* waren, daer ***Adriuen Heijn*** Oomensxone d'ander wederhelft af heeft onder Vuchten dijck geleghen.

Id. J XXII: *IJken Peeter Belliaerts* ***dochter,*** wed. wijlen ***Wijverick Raesx*** . . . ende noch het vierendeel van VII loopens die ***Peter*** heurs vader waren en ***Heijn Peters*** *Belliaerts* heurs (ooms) waren ende voortijts *Claes* ***Gheryt Tielens.***

Id. H 2: *Heijn Heynens* ***vun Ghilse*** . . . ende noch van de helft van VII loopensaet in't Craenschot, dat die een helft ***Aenken*** *Peeter Belliaerts* waren en die ander *IJken Peeter Belliaerts* ***dochter.***

Oosterhout, R 267, 24, 24 maart 1529: deling tussen *Henric Jan Adriaen* ***Heijn*** *Oomen* en *Petronella* ***Peter Beliuerts*** met ***Jan Cornelis Ruelens,*** haar man, van 1½ bunder, gelegen tussen *Jan* ***Odaen en Jan Stenen*** *Lippens* op de Craenschotse dijck, waarin een deel *Petronella* ***was*** aanbestorven van ***Jan*** *Herberen Beliarts,* haar broeders zoon, en een deel was gekocht van *IJken,* haar zuster, met Symon ***Aert Symons,*** haar voogd.

Id. R 265, 52, 7 nov. 1521: ***Aert Peter*** *Gijssels* verkoopt ***Jan*** *Neel* ***Ruelens een*** halve morgen lants, zijn huysvrouw bestorven van *Weijrik* ***Raess.***

Id. R 263, 80, 19 maart 1512: ***Jan*** *Herbaren Belliaerts* en ***Peter*** zijn broeder verkopen ***Michiel Jan*** *Louwers* de helft van hun aandeel in de IX buynder gelegen onbedeelt met ***Adriuen Peter Belliuerts.***

IVa. *Herberen* ***Peters*** *Belliaerts,* tr. N.N.; zij hertr. *Cleijs Jan Rolofs* (ook *Ruelens*), waaruit drie kinderen: *Jan,* ***Anthoni*** en ***Cristina*** (Oosterhout, R 266, 30, 30 dec. 1527).

Kinderen:

1. *Jan,* † kinderloos vóór 4 dec. 1527, tr. *Aleijt Henric* ***Vasraam*** (Oosterhout, R 264, 27, 27 sept. 1518).
2. ***Peter,*** heeft een natuurlijke zoon: *Herbert.*

Cijnsboek Oosterhout 1524: *Herberen* ***Peters*** *Belliaerts* kijnderen on VII lcenensaet. onbedeelt met ***Aert Peter*** *Ghijssels* ende *Adriaen* ***Heijn Peters Belliaerts, Heijn*** *Oem,* die ***Peter*** *Belliaerts* ***waren,*** geleghen in 't Craenschot, ***Jun Lambruchts*** op 't oostzijde- en ***Heijn van der Legge op*** de westzijde tot Jan *Neel Ruelens* toe.

Id. H VII vo: *Herbaren Peeter Belliaerts* weeskynderen onbedeelt op de helft van 111 buynderen in de voort gelegen, die *Herbaren* ***van Enamichoven*** waren en de nae ***Peter Peters Belliaerts*** waren, gelegen tusschen ***Jacob van Ringelberghe*** erfg. ende *Adriaen Heijn* ***Oemen erve.***

Id. XXXIV vo: ***Jan Godert Belliaerts*** zone . . . ende noch op 1 buynder dat zijns vaders was van 111 buynder, die ***Jacob van Ringelberghe*** waren, gelegen in de voort, *Herbert* ***Peter Belliaerts*** kynderen opte noortzijde etc.

Oosterhout, 267, 30 jan. 1529: ***Jacob*** *Henric* ***Wouters van Chaem*** verkoopt *Herbert,* ***Peter Herberts*** *Beliaerts* natuurliken zoon, 30 stuivers, verschenen tot Kerstmis op 7 lopen lants.

IVb. *Adriaen Peters Belliaerts,* tr. *Alijt Lammen Symons.*

Zoons:

1. *Frans.*

2. *Adriaen Adriaen Beliaerts,* tr. *Christine Claes Ruelens.*

Cijnsboek Oosterhout 1524: A IX *Adriaen* ***Peter Belliaerts*** van 2 buynder, dat *Peeter Rombouts* was ende voortijts Claes Snellen was en dat voortijts *Snellaerts* sijns vaders was. Ende noch op omtrent een buynder erfs vuyt drie buynder daer Ghijs Schijff d'ander helft aff heeft, die *Jenneken,* sijnder moeder, en daer te voren *Thijs Huijbers* ***de Laet*** waren.

Id., 1554 (Dom. Prins Frederik, 1257): F 1111 ***Frans Adriaen*** *Peeter* ***Belliaerts op*** te helft, die sijns vaders was, van eenen buynder, dat zijns oude vaders was, ten westen *Joes Michiels* gelegen, ... *Hendrick* ***Adriaen*** *Oomen* erfgenamen westwaerts en noordwaarts.

Recht. arch. Oosterhout, 261, 28, 22 aug. 1487: ***Adriaen Pet. Belliaerts*** verkoopt *Tielman* ***Wout*** *Theeuws* 1 Rg. 's jaers erfschijns uit land in de hoeven, die *Pet.*'s voorz. vader hem te heylick gegeven heeft.

Id., f. 41, 22 maart 1488: ***Adriaen Pet. Belliaerts*** verkoopt *IJken,* zijn suster 1 Rgl. 's jaers in 't Craenschot.

Recht. arch. Oosterhout, 266, 30 dec. 1527: ***Adriaen Peter Belliaerts*** en *IJken,* zijn suster, ***Petronella*** *Peteren Belliaerts,* hun suster, met ***Jan*** *Neel* ***Ruelen,*** haar man en voogd, Jan *Cleijs* Jan ***Rolofs*** en ***Anthonia*** en ***Cristina,*** zijn susters, met ***Lenaert*** Jan ***Thonissen,*** heurder beyder voogd, verkopen Jan ***Cornelis van*** *Donghen* alle goederen die Jan *Herberen* ***Beliaerts,*** hun neve en ***Jan, Anthonia*** en *Cristina*'s halfbrueder na zijn doot volgens testament heeft nagelaten.

Recht. arch. Oosterhout, R 267, 47, 30 dec. 1529: ***Adriaen Adriaen Beliaerts*** en ***Cristina Claes Ruelens,*** zijn huisvrouw, testeren mutueel.

Id., R269, 39, 26 jan. 1537: ***Adriaen Adriaen Pet. Beliaerts*** compareert.

IIIc. *Jan Peter Beliaerts,* vanaf 1447 vermeld als schepen te Gilse, gegoed te Gilse en Oosterhout, † waarsch. vóór *1484,* tr. vóór *20* dec. *1444 Lijsbeth Godert Germansdr.*

Kinderen (volgorde onbekend):

1. *Jan,* volgt IVc.
2. *IJken,* tr. *Jan Godert Obrachts;* zij is diens weduwe 30 aug. 1502 (Breda R415).
3. *Lijsbeth* (of andere nog onbekende dochter), tr. ***Heijn*** *Heijn van Ghilse,* schepen van Gilse.
4. *Godert,* volgt IVd.
5. *Cornelis,* volgt IVe.

R.A. 's-Hertogenbosch, Dom. Prins Frederik, 108 : Cijnsboek Ghilse: XLVIII, ***Jan Pet. Belliaerts*** van de weyden te Rijen in de Schagen; van goederen waar hij op woont te Rijen aan de Molenberch neven ***Wout Jan Conen*** en aan de straat, wilen was ou ***Jan*** *Conen.*

R. A. 's-Hertogenbosch, Oosterhout, R 256, 20 dec. 1444: *Lijsbeth Goert* ***Gerchmansdr.*** en ***Jan Pet.*** *Bailierts,* haar wettige man, verkopen grond.

Id., 257, 8 nov. 1452: Jan ***Pet. Bailiaerts gemest.***

Id., 257, 14 juni 1454: ***Jan Pet. Bailiaerts*** verkoopt ***Peter Pet.*** *Bailiaerts* ***een*** stuck erfs houdende 2 lopens, geleghen neven ***Wouter*** *Mathz.* erve op beyde sijde streckende mette ene eynde aan *Matthijs Bailie* kynd. erve; noch een stuck neve ***Wouter*** erve *Teuss* oostwaart en ***Jan Smits Henr. Bailiert*** erve ***was*** d'ander zijde, ten westen op *Matth.* ***Bailiers*** kynd erve.

Id., 258, 20 sept. 1463: ***Jan*** *Raes* ***Jan*** *Vranckens* verkoopt ***Jan Pet. Belliaert*** een sester erfpacht uit een bunder beemden gelegen aan de Groenedijk, ***Jan Stenen's*** met zijn erve o., *Jan Raes* ***voorz. w.***

Id., 258, 15 april 1464: ***Jan*** *Raes* verkoopt ***Jan Peter Belliaerts twee*** veertelen rogs erfpacht uit een half bunder beemden aan de Groene dijk.

Id., 258, 6 mei 1467: ***Jan Jan Pet. Nalen*** verkoopt ***Jan Peter Bailierts*** vijf bunder beemden aan de Groenedijk.

Id. 259, aug. 1472: *Gherijt Cleijs Gerijt Bertels* verkoopt ***Jan Pet.*** *Belliaert* een halve bunder beemden gelegen in de Garenstrick.

Cijnsboek Gilse, inv. nr. 108, cclx: *IJken* ***Jan Belliaerts dr.,*** wed. ***Jan*** *Goderts:* 11 b. wey te Rijen, wilen was ***Jan Pet. Belliaerts.***

IVc. *Jan Jan* ***Beliaerts,*** tussen 1499 en 1508 schepen van Gilse, tr. *Lijsbeth Hubrecht Jan Betten dr.*

Kinderen (volgorde onbekend):

1. *Jan,* tr. *Hillegond Dyrcxdr. van Triere* (Breda, R 430, 13 aug. 1524).
2. *Lijsbeth,* tr. *Aert Pet. Goossens* (Breda, R 429, 19 jan. 1521).
3. *Hubrecht,* volgt V.
4. *Mechteld,* tr. *Jan Willem van Riel, 1517-1521* schepen van Gilse.
5. *Anthonia,* tr. *Laurijs Willem Jan Jacobs* (Breda, R 424, 8 aug. 1516 en 27 sept. 1516).
6. *Marie,* † in febr. 1533 (Weeskamer Breda, 98) tr. *Jan Reijers.*
7. *Adriaen.*

Breda, R 417, 16 nov. 1507: voor schepenen te Gilse ***Henr.*** *Henr.z.* ***van Ghilse*** en ***Jan Jan*** *Belgiaerts*: ***Willem*** Jan *Gerritsz.* heeft „vercoft Jan, de voors. Jan ***Jan Belgiaertssone*** een stuck beemden."

Id., R 427, 3 jan. 1520: ***Adriaen,*** wijlen Jan Belgiaarts zone, verkoopt elf lopen rogs, die hem na de dood van wijlen *Lijsbeth Henric* ***Hubrechts Jan Bette dr.,*** zijn moeder, tegen zijn broeders en zusters aangedeeld zijn.

Id., R426, 11 jan. 1519: ***Jan*** en ***Hubrecht,*** gebroeders, wijlen ***Jan*** *Belgiaerts* wettige zoaen, verklaren dat zij ***Cornelis*** *Belgiaerts,* hun oom, jaarlijks negen lopen rogs uitreiken uit zeker onderpand te Rijen „daer de voorgen. ***Jan*** *Belgiaerts,* hun vader, tegen zijn medeërfgenamen opgedeelt was."

Recht. arch. Oosterhout, R 265, 16 mei 1520: ***Marie*** Jan ***Beliaerts*** met ***Jan*** *Herberen Belliart,* haar voogd, verkoopt ***Jan*** *Willem* ***van*** *Riel,* haar zusters man, een vierendeel in een beempt in 't Rijsbroek, de Hoekcampe noord, het water zuid.

Id., 15 aug. 1521: *Antonia* ***Jan Belliaerts met*** *Laureijs Willems,* haar man, verkoopt *Huybrecht* ***Jan Beliaerts 3*** Rgl. uit een vierendeel van een derde half bunder beemden geheten de Garenstric, de Hoekcampe aan de noordzijde, streckende op ***Heijn van*** *Gils* erve.

Id., 24 mei 1521: ***Adriaen*** *Jan Beliarts* verkoopt ***Art Pet. Goossens*** een derde deel in een bunder beemden, gelegen onbedeeld aan de Rijsdijk, ***Govert*** *Beliarts* ***erf***genamen aan de noordzijde, Jenneke ***Aert Symons*** wed. zuid.

Id., R 425, 2 dec. 1518: ***Adriaan*** wijlen ***Jan Belgiaerts*** verkoopt 14 rogs jaars te Gilse, destijds krachtens schepenbrief van 30 aug. 1474 verworven door ***Jan Peter Belgiaerts.***

Id., R 424, 15 dec. 1517: ***Anthonie Jan*** *Jan* ***Belgiaerts dochter*** met *Laureijs* ***Willem Jan Jacops, haar*** man, verkoopt ***Cornelis Jan. Belgiaerts,*** haar oom, twee lopen rogs.

V. *Huybrecht Jan Beliaerts,* † vóór *3* juni 1527, tr. *Johanna Joes Wiericxdr. (van den Haenberch):* zij hertr. *Jan Raes* ***Broex.***

Kinderen:

1. *Joost.*

2. *Jan.*
3. *Adriaen.*
4. *Peter.*
5. *Lysbeth,* tr. *Ghoris Jan Adriaen Ghoris.*
6. *Kathelijn,* tr. *Cornelis Jan Lambrecht Schoenmakers-zone.*
7. *Marie.*
8. *Digne,* tr. *Jan Peter Corneliszoon.*

Oosterhout, R 266, 3 juni 1527: *Jan Jan* ***Beliaerts*** als geboren voogd en ***Wouter Wiericks van de Hwunberch*** als toeziender van ***Huybert Jans Beliuerts*** onmondige weeskinderen, en *Johanna Joes* ***Wiericks dr.,*** wed. wijlen *Huybert Jan* ***Beliaerts,*** der kinderen voorz. moeder, en ***Mechtelt*** *Jan Beliaertsdr.* met *Jan* ***Willem vun*** *Riel,* haar man, delen een stuk beemden gelegen in de Garenstrick, de voorz. weeskinderen half toebehorend en half ***Mechteld voorz.***

Verder vermeld: Oosterhout, R 265, 24 juni 1521 en 15 aug. 1521; Breda, R 447, 4 febr. 1542, R 465, 23 jan. 1565 en R 476, 22 mei 1571.

Deze tak is niet verder uitgewerkt.

IVd. *Godert Jan Beliaerts,* vermeld te Oosterhout en Teteringen tussen 1488 en 1513, gegoed aldaar, † vóór 1519, tr. *Kathelijn Aert Gijsbersdr.*

Kinderen (volgorde onbekend) :

1. *Marie,* † vóór *7* nov. 1521, tr. *Jan Jans die Valck.*
2. *Jan,* tr. *Adriane,* † vóór *6* jan. 1520, dr. van *Pauwel Henrics* en *Mechteld.*

Zoon:

Godert, die zijn vader op 3 dec. 1551 in diens leengoed opvolgt (R.A. 's-Hertogenbosch, lenen Heren van Breda, 222, 223).

3. *Art.*
4. *Lijsken* die oudste.
5. *Lijsken,* „buyten verstandt en niet wel machtig heurder vijf sinnen bij de Heere" (Oosterhout, 31 dec. 1521).
6. *Cornelis,* † vóór 1519, tr. *Lijsbeth.*

Kinderen:

a. *Kathelijn,* tr. *Merten Jan Thonis.*

b. *Cornelia.*

Oosterhout, R261, 38, 18 febr. 1488: ***Godert Jan*** *Beliaerts* verkoopt *Adriaen* ***Heijn*** *Oomen* een lopen land, ***Jan*** *Lammens* ten zuiden, ***Peter Belliaerts*** ten westen, strekkende op de Heerenstraat en achter op ***Peter Belliaerts*** erf.

Id., R264, 5 juli 1514: ***Govert*** *Belliaerts* verkoopt *Lijsbeth* ***Andries*** „omtrent VII lopen erfs met huys en hof daaraan gestaen en gelegen bij de kerk."

Breda, R 417, 169, 28 mei 1507: *Kathelijne* ***Aert*** *Gijsbers,* wettige huisvrouw van ***Godert*** *Jan* ***Belgiaerts,*** koopt een stuk beemden te Teteringen in de gasthuisbeemd, *Cornelis* ***Jan Belgiaerts*** erve zuid.

Deze tak is niet verder uitgewerkt.

IVe. *Cornelis Jan Beliaerts,* vermeld te Teteringen, Oosterhout en Gilse tussen 1499 en 1535, gegoed aldaar, † vóór 15 april 1535, tr. *Adriaene Adriaan Schuurmans.*

Kinderen:

1. *Jan,* volgt Va.
2. *Peter,* volgt Vb.
3. *Cornelis,* volgt Vc.
4. *Adriaen,* volgt Vd.

5. *Adriane,* tr. *Aerd Michiels van Mer.*
6. *Marie,* tr. *Adriaen Gherijt Huijghen.*

Breda, R 415, 23 maart 1499: Anssem ***Anthonis Coninx*** verkoopt Cornelis ***Jan*** *Belgiaerts* ***17*** lopensaat weiden te Teteringen.

Id., 27 jan. 1500: Cornelis ***Jan*** *Belgiaerts* debet aan ***Peter*** *van* ***de Duesdonk 73*** Rg.

Breda, R 440, 15 april 1535: scheiding van de nalatenschap van Cornelis *Belgiaerts* te Teteringen.

Id., R 417, 4 jan. 1507, R417, 20 mei 1507 en R 419, 11 juni 1510: Cornelis ***Belgiaerts,*** belending te Teteringen en in de Vucht.

Id., R 432, 28 aug. 1526: Cornelis *Jan Belgiaertszone* bekende wegens koop van een stuk beemden, gelegen in de Vucht, gekocht door hem van *Henric* en *Antonis,* weeskinderen van *Jan Wiltens,* daar moeder af was wijlen ***Kathelijn Jans de*** *Ruijseners* ***dr.***

Id., R 436, 102, 27 juni 1531: ***Peter Jan*** *Schoemakerzone* heeft Cornelis ***Jan*** *Belgiaerts* drie Rg erfch. verkocht.

Oosterhout, R263, 21, 15 okt. 1507: *Margriet* ***Aert Pet. Coca*** met ***Jun*** *Goderts* ***van Ghilse*** haas man en voogd, verkoopt *Cornelis* ***Jan*** *Belliaerts* twee lopens lants uit drie bunder, ***Godert*** *Belliaerts* op de oostzijde, Joncfr. ***Margriet van*** *Wijck's* erfgen. west, *Lammegheen* ***Thonis*** zuid.

Id., R 267, 27 nov. 1530: ***Dingeman Ans Vrunken*** verkoopt Cornelis Jun *Beliaerts* ***6*** Rg. erfch. op ***5*** bunder land te Dorst.

Va. *Jan Cornelis Belgiaerts,* woont te Teteringen op de Merberch, † vóór 15 april 1535, tr. *Dingne Adriaen Ghijben dr.*

Kinderen:

1. *Anne,* tr. *Peter Mathijs zone van Grasen.*
2. *Janna.*
3. *Adriaene,* tr. *Adriaen Anthonis* (Breda, R 456, 80, 26 mei 1551).
4. *Marie,* tr. *Cornelis Barthelmees Cornelis Berthelzone,* wonend te Drimmelen.
5. *Lysbeth,* tr. *Jan Willem Jan van de Kieboom* (Breda, R 466, 16 dec. 1561).

Breda, R434, 26 mei 1529: Jun Cornelis ***Belgiaerts*** verkoopt ***Roelof Pouwels Pigghen 6*** Rg. op zijn huis en tien bunder te Teteringen op de Merberch.

Id., R445. 23 febr. 1540: boedelscheiding van *Dingne* ***Adriaen*** *Gherijt Ghijbendr.,* wed. wijlen *Jan Cornelis Belgiaerts,* en haar kinderen; ***Dingne*** krijgt „de camer aen de suytsijde van de voirste doere van de huysinghe te Teteringen op te Merberch daer zij met haer kynderen in woont voor haer persoon met een stede aen de heert" en het recht om twee hoenders te houden.

Id., R 453, 11 maart 1548: boedelscheiding van ***Anna*** en *Marie* ***Jan Cornelis Belgiaerts.***

Vb. *Peter Cornelis Belgiaerts,* wonende te Breda op 't Gasthuyseynde, † vóór 4 okt. 1544.

Kinderen:

1. *Cornelis,* volgt VIa.
2. *Anthonis,* volgt VIb.

Breda, R 449, 4 okt. 1544: ***Anthonis*** *Goderts* ***Sprenkels*** verkoopt ***Adriuen Cornelis Belgiaerts*** tot behoef van Cornelis en *Anthonis,* wijlen ***Peter Cornelis Belgiaertszoons*** kinderen 1½ bunder weiden.

Id., R 457, 20 jan. 1552: ***Jun Cornelis van de*** *Merberch* verkoopt ***Adriaen Cornelis*** *Belgiaerts* tot behoef van Cornelis en ***Anthonis,*** wijlen ***Peter*** *Cornelis Belgiaertszoons,* zijn broeders zoons, 9 Kar. gld.

R.A. 's-Hertogenbosch, Dom. Prins Frederik, 130, Thijnsboek Terheyden 1484-1638: ***Jun Jan*** *Domaes,*

diverse goederen; na hem ingeschreven: Cornelis en ***Anthonis,*** weeskinderen van ***Peter Cornelis Belgiaerts.***

A.R.A., Staten van Holland vóór 1572, 10de penning Hooge Swaluwe, 652, 1555: ***Govert*** *Geerts* bruyckt huyrlant van ***Peer Belgiaerts*** erfgenamen.

Breda, Weeskamer, 15 april 1535: ***Peter Cornelis*** *Bailliaerts,* voogd van de kinderen van Jan Cornelis ***Bailliaert,*** wonende in sijn leven te Teteringen, t.w. *Anna, Janna, Adriana* en *Marieken.*

VIa. *Cornelis Peter Belgiaers,* tr. *Cornelie Henrick Gherit Cornelis Huybrechtsdr.* dr. van *Hendrick Gherits Huybrechts* en *Kathelijne de Bije* (dr. van *Henrick de Bije* en *Kathelijn Meeus*).

Kinderen:

1. *Peter,* † vóór 1588, tr. *Maria Wilboort Willemsdr. te* Terheyden.
   Hieruit *Cornelis* en *Cornelie.*
2. *Cornelis.*
3. *Cornelie,* tr. *Bartelmees Jacobs Lucas,* schepen te Terheijden, beiden † vóór 1625, wedr. van *Jenneke Wouter Bouwens.*
4. *Henricke.*

Breda, R 475, 13 dec. 1570: Cornelis ***Peter Belgiaerts*** compareert mede namens zijn vrouw Cornelie Henrick ***Gherit Cornelis*** *Huybrechts* betreffende een schuld op zijn huis aan het Gasthuyseynde te Breda.

Id., R 494, 22 jan. 1593: boedelscheiding tussen de kinderen van ***Peter*** *Cornelis* ***Beljaerts;*** zijn weduwe is *Marie* ***Wilboorts Willemsdr.;*** zijn moeder *Cornelie Geerit* ***Henrick Huybrechtsdr.*** leeft nog; hij had geërfd bezit in Zevenbergen, Terheijden op Wagenbergen, Zonzeel, Teteringen, Hooge Zwaluwe en renten te Zevenbergen, Oosterhout, Dorst, Rijen, Meere en Breda,.

R.A. 's-Hertogenbosch, Terheijden, 361, 1625: Inventaris van de goederen van wed. wijlen *Bartholomeus* ***Jacobs,*** „in haar leven gewoont hebbende te Heijden bij Breda en gevonden in de gebeugde coffer van Gerard *Pauwels,* wooaend mede ter Heijden voors., zijnde de voors. coffer ten huyse van ***Lijntje*** *Heeren,* wed. wijlen ***Cornelis Claess de Heer,*** wonende binnen deze stede ende besgreven door mij *Gijsbert* ***de Jager,*** notaris te Dordt, ten verzoeke van ***Mayken Anthonis Beljaert*** huysvr. van *Ymand Jansse Nachtegael,* woa. in het land van Somerdijck, alsmede erfgenaam van de voorm. *Neeltje* ***Cornelis*** *Beljaert*"; (in margine): Deze kist is naar Dordt gevlucht.

Id., 22 juli 1625: ***Mayken Anthonis*** *Beljaert* ***te*** Sommelsdijk machtigt de secretaris van Terheijden, ***Van de Kerkhoven,*** om de nalatenschap van haar nicht te delen.

Id., 1623: *Cornelia* ***Cornelis Peter Beljaertsdr.,*** compareert als wed. van wijlen *Bartelmeus* ***Jacobs,*** schepen van Terheijden.

VIb. *Anthonis Peter Belgiaerts,* † in okt. 1575, tr. ***Cornelie*** *Stappaerts,* dr. van *Gherit Wouter Stappaerts,* „weert in St. Hubrecht", en *Kers tijne Mercelis Mercelisdr.* [2]); zij hertr. *Cornelis Jacobs van Ceters.*

Kinderen:

1. *Gherit,* volgt VIIa.
2. *Mercelis,* geb. ± 1558 of 1561, tr. *Kathelijn.*

---

2) Haar ouders: ***Mercelis*** *Mercelis* ***Willems,*** brouwer te Breda, † vóór 1538 en ***Cornelie*** *Jansdr.* ***van Bekooy;*** haar grootouders: *Mercelis Willems* en *Lijsbeth* (Breda, R 415, 29 mei 1500, R 443, 18 juni 1538, R445, 30 juni 1540, R 456, 18 maart 1551) en ***Jan*** van ***Bekooy*** en *Lijsbeth Henric* van *Rooy* (id. R424, 10 maart 1517).

Dochter *Cecilia* tr. le *Jan Vroens;* tr. 2e *Peter Adriaens.*

3. *Cornelie,* tr. le vóór 1579 *Godschalk Michiels van de Avoirt:* tr. 2e *Michiel Melissen.*
4. *Anthonis,* volgt VIIb.
5. *Adriaen,* volgt VIIc.
6. *Stijnken,* geb. ± 1564, tr. *Bruyn Silvester Bastaert (van Arkel),* stoeldraaier te 's-Gravenhage, zn. van *Vastaert Jacobs,* stoeldraaier.
7. *Jacop,* geb. ± 1566.
8. *Berthelmees,* geb. ± 1567.
9. *Lambrecht,* geb. ± 1569, mogelijk identiek met *Louwrens Beliaerts,* koopman te Middelburg.
10. *Marieken,* geb. ± 1572, tr. le *Zacharias Martens;* tr. 2e *Yman Jansse Nachtegael.*
11. *Wouter, geb.* ± 1573.

Breda, R 483, 23 jan. 1579: scheiding van de nalatenschap van ***Anthonis Peter Belgiaerts*** in verband met het hertrouwen van zijn weduwe.

Id., Weeskamer 24, f. 33, 18 juni 1578: boedelregeling tussen ***Cornelie*** *Gherit* ***Stappaerts*** en haar kinderen.

Id., Weeskamer 153, 11 aug. 1580: ***Cornelis*** *Jacobs* van *Ceters* en ***Cornelie Gherits Stuppaerts*** hebben ten behoeve van ***Cornelis Jan*** *Mercelis* ***een*** jaarlijkse erfchijns van 24 Kar. gld. gevestigd, gaande uit de herberg en het huis genaamd St. Hubrecht, Gasthuysstrate bij de Merct, en uit een huis, hof en erf aan het Nonnenvelt te Breda.

R.A. 's-Hertogenbosch, Hoge Zwaluwe 55, 22 nov. 1589: *Louwrens* ***Beliartsxone,*** koopman te Middelburg, verkoopt aan *Adriaen* ***Anthonis Beljaertsxone, des*** comp. broeder, 3 bunder land in Hoge Zwaluwe.

VIIa. *Gherit Beljaerts,* gegoed te Hoge Zwaluwe, † vóór 4 sept. 1626, tr. N.N.

Zoon:

VIII. *Dirck Gherit Beljaerts,* tr. *Anneke Anthonis Dyrcks.*

R.A. 's-Hertogenbosch, Terheijden R 364, 1616: *Dirck* ***Gerrit*** *Beljaert,* ***de*** neve van wijlen Sr. *Adriaen Beljaerts,* is schuldig voor koop van vette beesten per anno XVIc acht gekocht pro resto 303 Car. gld.

Zoon:

IX. *Gerrit Dirck Gerritsen Beljaerts,* beenhakker te Terheijden, schepen ald. 1640-1641, tr. Terheijden 10 juli 1633 *Engeltje Jansdr.*

Dochter:

Barbara, ged. Terheyden, 6 nov. 1633, † vóór 7 okt. 1667, tr. *Marcus van Pilsum.*

VIIb. *Anthonis Beljaerts,* geb. Breda ± 1560, woont te Middelburg, † vóór 11 juli 1626, tr. *Mayke Jan Jans Doeke.*

Kinderen:

1. *Catharina,* tr. *Anthonis Backier,* zijdelakenkoper te Middelburg.
2. *Maria.*
3. *Pieter.*
4. *Cornelie, † vóór 20* juli 1626, tr. *Abraham Michiels.*
5. *Anthonis.*

R.A. 's-Hertogenbosch, Terheijden R 364, 4 sept. 1626: 4¾ bunder etc. onder Swaluwe in de Vogelwaert waarvan een bunder verkregen is van Sr. ***Anthonis Anthonis Beljaerts.***

Id., Hoge Zwaluwe R 55, 19 maart 1589: ***Anthonie***

Anthonis** Belgiaerts* verkoopt aan zijn broer *Adriaen Anthonisz.* 1½ bunder land geërfd van zijn vader ***Anthonis Belgiaerts, in de Vogelwaert gelegen.

Id.,Terheijden R 361, 26 maart 1626: ***Dirck Beljaerts voor*** hem selve, *Machiel* ***vun de Kerckhove*** q.q. als beheerder van de goederen van het sterfhuis van wijlen de secretaris Mr. ***Adriwen Beljaerts,*** mede ter presentie van Cornelis ***Beljaerts*** en voorts als procuratie hebbende van Christinu ***Anthonis Beljaerts*** met *Bruno* ***Silvester van** Arkel,* haar man en voogd, idem als procuratie hebbende van *Marie Beliaerts* met *Yman,* haar man en voogd, noch als procuratie hebbende van ***Cecilia** Beliaerts,* wed. wijlen *Jan Vroens,* noch als procuratie hebbende van de erfgenamen van wijlen ***Neeltje Beljaerts,*** de voorz. *Van* ***de Kerkhove*** hem voorts sterk makende en last hebbende van Mr. ***Lambrecht** Misgras,* stadhouder tot Zevenbergen als hebbende procuratie van de erfgenamen van wijlen ***Anthony Beljaerts,*** allen erfgenamen van vaders zijde van wijlen ***Neeltje** Beljaerts,* wed. van wijlen *Bartholomeus* ***Jacob Lucas*** ter eenre, tegen ***Michiel van den Eynde,*** mede voor zijn broeder *Hendrick van* ***den Eynde*** en Jhr. ***Johan van** Brant* ***van** Wateringen,* zijn neef, erfgenamen van *Neeltje* ***Beljaerts*** van moeders zijde.

G.A. Middelburg, notaris Jacob Trip, 20 juli 1626: ***Catharinu Beljuerts,*** huisvr. van Sr. *Anthonio* ***Buckier,*** zijdelakenverkoper, *Maria* ***Beljuerts,*** j.d., ***Pieter** Beljaerts,* j.m., *Anthonie* ***Buckier*** als voogd over de minderjarige weeskinderen van *Abraham Michielszoon* en *Neeltje Beljuerts,* en van ***Anthonis Beljaerts*** te Middelburg, allen kinderen en erfgenamen van ***Anthonis** Beljaerts* d'oude, erfgenamen van ***Neeltje** Anthonis,* wed. van *Bartholomeus Jacobs* harer comparanten nichte van vaderszijde, gewooad hebbende te Terheijden.

VIIc. Mr. *Adriaen Beljaerts,* geb. Breda ± 1563, van 1588—1615 secretaris van Terheijden, † 3 nov. 1615, tr. ***Maria van Berckel,*** begr. Breda 22 sept. 1623, dr. van Mr. *Gerrit van Berckel,* secretaris van Ginneken (Breda, R 490, 1 dec. 1589).

Kinderen:

1. *Cornelis,* volgt VIII.
2. *Maria,* † Terheijden 19 nov. 1662, tr. 's-Gravenhage 18 juni 1636 Mr. *Pieter de Schilder,* o.m. president van de Raad van Brabant (Alg. Ned. Familieblad 1894, 288), zn. van *Pieter de Schilder* en *Elisabeth Cobbault.*

   Uit dit huwelijk o.a.:

   Elisabeth de Schilder, ged. te 's-Gravenhage 25 nov. 1639 tr. Mr. *Samuel Zwerius,* ontvanger der domeinen van de Prins, schepen van Breda 1664-1672.
3. *Anthonie,* jong †.

   Ned. Leeuw 1937, 353: Grafzerken in de Grote of O.L.V. Kerk te Breda: „Hier leyt begraven ***Adriwen** Beelyaert,* secretarius bij sij leven Terheyen ende sterf int iaer als men scref 1615 de 3 Novem."

   R.A. 's-Hertogenbosch, Terheijden R 364 : Manueel van de nagelaten goederen van *Adriaen Beljaerts,* ***in*** zijn leven Schepen en secretaris van Terheijden, opgemaakt in 1616; veel onroerende goederen in Terheijden, Zonzeel, Zevenbergen en Hoge Zwaluwe.

   Id., Dom. Prins Frederik, 131, Thijnsboek Terheijden 1634-1698, 9 v.: ***Marie** Adriaen Beelaerts,* van 3 bunder beemden te Zonzeel.

VIII. *Cornelis Beljaerts,* schout van Terheijden 1639-1646, tevens schepen, dijkgraaf en diaken aldaar, † vóór 1658, tr. Zwaluwe 5 nov. 1628 *Adriaantje Brants,* dr. van *Adriaen Anthonisse Brants,* schout en officier van de Zwaluwe, en *Mayken Antonisse.*

Kinderen:

1. *Maria,* ged. Terheijden 25 nov. 1629, tr. ald. 1 nov. 1654 *Pieter van der Wien,* j.m. van Breda, brouwer en tienman (1655-1659) aldaar, † vóór 1683; zij compareert bij herhaling als brouwster en testeert te Breda 21 maart 1702 (not. Van Bommel),
2. *Adriaentje,* ged. Terheijden 2 febr. 1631, leeft nog in 1677.
3. *Cornelia,* ged. Terheijden 10 okt. 1632, zij leeft nog in 1698, tr. Rucphen 23 nov. 1656 Ds. *Roelandus Godschalk,* pred. te Rucphen 1653-1676, † in 1676.

   Hun zoon *Cornelis* is secretaris van Terheijden en in 1689 voogd van de kinderen van *Peter Beens* en *Cathelijn Beljaerts.*
4. *Anna,* ged. Terheijden 21 mei 1634, tr. le Terheijden 10 dec. 1667 *Adriaan van Gorcum;* tr. 2e Terheijden 27 jan. 1675 *Jan Hetterscheij,* j.m. van Rees, adelborst in de comp. van kapt. Bleyenberg.
5. *Johanna,* ged. Terheijden 27 mei 1636, tr. Rucphen 18 sept. 1660 jonker *Gerrit van Teylingen,* j.m., luitenant in de comp. van kapt. Smits, commanderende op het fort Terheijden, later burgemeester van Elburg; zij is in 1684 als weduwe doopgetuige,
6. *Adriaan,* ged. Terheijden 13 maart 1639, waarsch. begr. ald. 24 april 1658,
7. *Elisabeth,* ged. Terheijden 24 febr. 1641, † jong.
8. *Elisabeth,* ged. Terheijden 18 jan. 1643, † Breda 29 mei, begr. ald. (Gr.k.) 3 juni 1687, tr. Terheijden 28 sept. 1667 *Wouter van Rijckevorsel,* ged. Breda 26 maart 1645, klerk ter secretarie, aalmoezenier, kapitein der burgerij, tienman (1684—1689), deken en † Breda 22 okt. 1696, begr. ald. (Gr. k.) 25 okt. 1696, ouderman van het Colveniersgilde te Breda, zoon van *Jan Wouters van Rijckevorsel* en *Maria Roelants.*
9. *Cathelijn,* ged. Terheijden 6 nov. 1644, tr. in mei 1669 *Peter Beens,* j.m. van Oosterhout, schepen (1671) , armmeester (1672-1676) van Terheijden, collecteur van de 5de penning aldaar (1674—75), sinds 1679 secretaris van Oud- en Nieuw Gastel, contra-boekhouder van de dijkagie van Heer Jansland, † tussen 3 april 1688 en 24 nov. 1689, zoon van *Laureys Cornelis Frans Beens* en *Cornelia Peters de Ras.*
10. *Antonette,* ged. Terheijden 28 jan. 1646, begr. ald. 21 dec. 1659.

    A.R.A., Hof van Holland, sententie 11 okt. 1658, no. 157: Mr. ***Pieter Schilders,*** raad in de raad van Brabant, procedeert als echtgenoot van ***Maria Beljaerts*** en als voogd van de kinderen van wijlen **Cornelis** *Beljaerts,* in zijn leven schout en dijkgraaf te Terheijden, tegen ***Christoffel van Hove,*** koopman te Amsterdam.

    Van ***Hove*** wordt veroordeeld om aan Schilders q.q. te betalen „de twee derde parten in de helft van de somme van negen duysent seven hondert en dertich gul. vijff stuyvers ses penn. ... metten intreste vandien ... sedert den vijffden Augusty 1654".

    Cornelis ***Beljaerts*** compareert vele malen voor schepenen van Terheijden, hoofdzakelijk ***voor*** aan- en verkoop van onroerend goed (G.A. Breda, vestbrieven van Terheijden, R 642 e.v.).

    Maria Beljaerts compareert herhaaldelijk als wed. van ***Pieter van der Wien; zij*** is brouwster in „den Witten Henxt" te Breda; op 31 dec. 1683 verhuurt zij aan ***Berent Potters Buysen, voerman,*** huis, stal, erve

etc., gelegen op het Nonnenveld te Breda, genaamd het „Dorstich Hert", voorheen gebruikt door *Hendrick* Wijters; G.A. Breda, Notarieel arch. 344, not. C. van Eijll; zie ook id. 314, not. W. van Bommel, en R.A. 's-Hertogenbosch, Zevenbergen, R 171, f. 178 v-f. 180, 12 mei 1703.

G.A. Breda, Notarieel arch. 347, not. C. van Eijll, 22 april 1695: Schuldbekentenis van Cornelis *Godtschalck,* secretaris van Terheijden; borg is *Cornelia* ***Beljaerts,*** wed. van *Roelandus* ***Godtschalk.***

R.A. 's-Hertogenbosch, Terheijden R 136, 24 nov. 1689: Cornelis ***Godschalk*** als voogd van de weeskinderen van wijlen de heer ***Peter*** *Beens,* secretaris van Oud en Nieuw Gastel, verkoopt land in de Brantpolder onder Hoge Swaluwe.

R.A. Arnhem, Elburg R 123, f. 156 v—157, 18 april 1697: *Maria* ***Beljaerts,*** wed. van ***P. van der Wien,*** brouwster in de Hengst te Breda, *Cornelia* ***Beljaerts,*** wed. van *Roelandus* ***Godtschalk,*** in leven predikant te Rucphen, nu in de Heerlijkheid te Heijden wonende, Cornelis ***Godtschalk,*** als momber van de kinderen van wijlen ***P. Beens*** en Catarina *Beljaerts* ***zal.,*** zich ook sterk makende en optredende voor ***Wouter van Rijckevorsel,*** weduwnaar van wijlen ***Elisabeth Beljaerts,*** verschijnen bij volmacht als de „naeste vrunden en bloedtverwanten van sal. vrouwe ***Johanna*** *Beiljardts,* ***gewesene*** wed. w. de heer burgmr. ***Gerh.*** *van Teilingen*"; volmacht getekend op *7* dec. 1695 te Terheijden; zij transporteren voor 57 gl. aan ***Gerh.*** *Fabritius* de helft van 5 voeder grondts.

R.A. 's-Hertogenbosch, Terheijden 182, f. 13-14, 15 jan. 1714: ***Adriaan*** Wiercx, woaende te Breda, nomine uxoris medeërfgenaam van vrouwe ***Johanna*** *Belliaers,* weduwe van de heer Capiteijn *Gerhard* van *Teijlingen,* mede namens de verdere erfgenamen, heeft drie bunders, bosland verkocht in Terheijden op Moanickhof, voor 225 gulden bij koopcontract van 28 dec. 1713.

Id. Oud Gastel R 247, 1679: Akte van aanstelling door de markies van Bergen op Zoom van ***Peter*** *Beens tot* secretaris van de heerlijkheden van Oud en Nieuw Gastel, tevens contraboekhouder van de dijkagie van Heer Jansland.

Vc. *Cornelis* ***Cornelis Belgiaerts,*** gegoed te Teteringen, † vóór 11 mei 1551, tr. ***Dingne*** *Jan* ***Peters van de*** *Voirtbosch,* dr. van *Jan Peter van de Voirtbosch* en ***Agnes Cornelis*** *Jan Jacobsdr.*; ***zij*** hertr. vóór 15 maart 1557 *Adriaen Andries Janz.* (*Wolfsz*).

Kinderen:

1. *Adriaen, tr. Mechteld Corneiis Jan Willemsdr.,* dr. van *Cornelis Jan Willems* en *Cornelie Adriaen Schuurmans.*
   Uit dit huwelijk acht kinderen (niet verder uitgewerkt).
2. *Jan,* volgt VIa.
3. *Cornelis* de oude, geb. ± 1537, tr. *Heylwich Cornelis Willem Berthels.*
   Deze tak is niet verder uitgewerkt.
4. *Peter,* † vóór *17* nov. 1561.
5. *Godert,* geb. ± 1543.
   Deze tak is niet verder uitgewerkt.
6. *Cornelis* de jonge, volgt VIb.
   Breda R462, 15 maart 1557: boedelscheiding tussen de wed. van Cornelis Cornelis ***Belgiaerts*** en haar kinderen in verband met haar hertroawen.
   Id. R 463, 2 april 1558: verdeling van het onroerend goed van Cornelis Cornelis ***Belgiaerts:*** ± 18 bunders en diverse losse' stukken land en hei.
   Breda, Weeskamer R 39, 3 okt. 1522: ***Cornelis*** *Goderts* van *Ghilse* verkoopt als voogd van Dingne ***Jan Peters van der Voirtbosch*** namens haar een hofstede te Teteringen.

VIa. *Jan Cornelis Belgiaerts,* geb. ± *1535,* † tussen 1582 en 1585, tr. *Anna.*

Kinderen:

1. *Lijsbeth,* tr. *Jan Cheeuws,* tussen 1572 en 1596 tienman, schepen en burgemeester van Breda [3]).
2. *Godert,* tr. *Anneke Jan Hendrik Dyrven* (Breda R 490, 22 april 1589).
   Deze tak is niet verder uitgewerkt.
3. *Peter,* vermeld 26 maart 1624 en 5 april 1630 (Breda R 527).

VIb. *Cornelis Cornelis Belgiaerts* de jonge, geb. ± 1545, brouwer in de Bel te Dordrecht, † vóór 8 jan. 1620, tr. le *Anna Adriaan Ghoris de Conincx* (Breda R 483, 6 mei 1579); tr. 2e *Cornelia van de Corput.*

Kinderen uit het eerste huwelijk:

1. *Dingne.*
2. *Anneke.*
3. *Adriaen.*
4. *Cornelis,* volgt VII.
5. *Peter.*
   Breda R 484, 13 febr. 1580: regeling van de aflossing van een schuld van ***Jan*** *Arnoutszone van* ***der*** *Vloet* aan *Cornelis* Cornelis ***Belgiaerts, als*** getrouwd hebbende ***Anne*** *Adriaen Ghoris* ***de Conincxdochter.***
   Id., 14 mei 1580: Cornelis Cornelis *Belgiaerts* de jonge koopt een huis en erf te Breda in de Eyntpoortstraat. 7 juni 1595: hij verkoopt het huis in de Haringtonne te Breda met goedvinden van de vrienden van zijn kinderen, daar moeder af was ***Anneken*** *Adriaen* ***Ghoris Coninx.***
   Id., R 512, 15 april 1613: hij verkoopt als brouwer te Dordrecht, bij volmacht land te Teteringen.
   Id., R519, 8 jan. 1620 en 7 febr. 1621: zijn weduwe *Cornelia* van ***de*** *Corput* verkoopt land te Teteringen.

VII. *Cornelis Cornelisz. Beljaerts,* brouwer in de Belle te Dordrecht, tr. ald. 7 aug. 1627 *Heyltgen Dirksdr. Absouw,* dr. van *Dirk Absouw Jacobsz.,* tussen 1628-1648 in de vroedschap te Dordrecht, en *Cornelia van den Honert Pietersdr.*

Kinderen:

1. *Cornelis,* volgt VIII.
2. *Elisabeth,* ged. Dordrecht in febr. 1633, tr. *Cornelis de Vries Arnoudszn.,* in 1672 veertig te Dordrecht.

VIII. *Cornelis Cornelisz. Beljaerts,* ged. Dordrecht in sept. 1629, brouwer in de Belle, van 1659-1674 in de vroedschap aldaar, 1672 veertig, 1673 schepen, meermalen gecommitteerde ter dagvaart op de vergadering van de Staten van Holland, hij bezat te Dordrecht de huizen de Engel en de Bel, tr. Dordrecht 12 okt. 1655 *Beatrix van Haarlem,* geb. ald. 2 april 1632, dr. van *Johan Rochusz. van Haarlem,* van 1630-1639 in de vroedschap te Dordrecht en *Geertruidt Roelofsdr. Franken.*

Kinderen:

1. *Cornelia,* ged. Dordrecht 24 juli 1656.
2. *Roelof,* ged. Dordrecht 14 juni 1657.
3. *Helena,* ged. Dordrecht 2 juli 1662, jong †.
4. *Elisabeth,* ged. Dordrecht 16 jan. 1664, tr. *Johan*

3) Ned. Heraut 1887, 151.

Johans Hallincq, in 1704 burgemeester van Dordrecht.

5. *Helena*, tweeling met voorgen., † sept. 1730, tr. Dordrecht 20 maart 1683 *Anthony van den Santheuvel*, geb. 12 jan. 1657, acht, veertig, oudraad, schepen en weesmeester te Dordrecht, knaap van de Munt 8 april 1692, † 3 april 1727, zn. van *Hendrik* en *Johanna Repelaer*.
6. *Geertruidt*, geb. Dordrecht 24 febr., ged. ald. 28 febr. 1666, † Dordrecht 18 juli, begr. ald. 21 juli 1699, tr. (ondertr. Dordrecht 5 maart) 1690 Mr. *Ernst de Beveren*, heer van West IJsselmonde en de Lindt, ged. Dordrecht 20 febr. 1660, promoveert te Anjou 1683, in 1688 oud-raad, 1689-1691 en 1698 schepen, 1695 veertig, 1703 en 1704 burgemeester, 1692, 1696 en 1697 weesmeester te Dordrecht, 1694 gedeputeerde ter Generaliteits Rekenkamer, 1700 baljuw en dijkgraaf van de Merwede, begr. Dordrecht 8 aug. 1722, zn. van Mr. *Cornelis*, heer van de Lindt en West-IJsselmonde, en *Adriana van Wouw* (De Ned. Leeuw 1944, 126).
7. *Cornelis*, ged. Dordrecht 7 juli 1667.

Vd. *Adriaen Cornelis Belgiaerts*, student te Leuven 1524, regent van het gasthuis te Breda 1561, 1562, gegoed te Breda, Prinsenhage, Ginneken en Terheijden, † vóór 15 juni 1577, tr. vóór 16 nov. 1536 *Jehenne de Haen*, dr. van *Lenaert de Haen* en *Maria Henric de Bije*.

Zoon:

Lenaert, student te Leuven 1559, procureur te Breda, † vóór 27 maart 1587.

Breda **R 430, 30 sept. 1524 (of een dag later) :** *Cornelis Jan Belgiuerts* verklaart dat **hij** *Adriaen*, **zijn wettige** zoon, „clerc **alsnu tot Leuven woonecde en studerende tot** hulp **van zijnre scholen" heeft** overgedragen **de rente** ad 3 **Rg.,** die **hem** *Jan Jan Belgiaerts*, **zijn neef, jaarlijks uitreikt:** *Jun Jan Belgiuerts* **gebruikt reeds** zestien **jaar lang een bunder beemden** te Oosterhout **aan de Rijsdijk, die Cornelis toebehoort.**

Id. R 450, 3 febr. 1545: akte van uitkoop van *Jehenne de Haen* uit goederen in't **land van Valkenborg, haar aanbestorven.**

A.R.A. Nassause Domeinen, R 2927, 16 nov. 1536: *Jehenne de Haen* compareert voor schepenen van Breda wegens' deling van de nalatenschap van haar ouders; vermeld worden goederen in Vugt bij de Emelenberg etc.

Breda R 484, 20 juni 1580: *Lenaert Belgiaerts*, procureur te Breda.

Id. R 488, 27 maart 1587: *Lenaert Adriaen Cornelis Belgiaerts* overl.

Andere naamdragers *Belgiaerts* te Oosterhout.

In de Oosterhoutse schepenbrieven, het oudste cijnsboek, het renteboek te Brake en in nog enige andere 15de eeuwse bronnen betreffende Oosterhout komen een vrij groot aantal personen met de naam *Belgiaerts voor*, die in het voorgaande fragment niet zijn te plaatsen, t.w.:

Hendrik Wouter Belgiarfszoon (Erens, St. Catharinadal 8 mei 1415, nr. 223).

Henric Wouterszn. Beljaers, vermeld te Oosterhout 28 dec. 1417 (Taxandria 1940, 296, aantekeningen uit kerkelijke archieven, berustend in het staatsarchief te Antwerpen).

Heynken Wout Baljaerts, belending (renteboek de Brake anno 1422).

Lijsbeth Wout Balgiaerts wijf, belending (id.).

Henrick Bailjert heeft grond naast *Wout Matheus* **en** *Jan Boens*, geeft dit in dec. 1444 aan zijn dochter *Margriet* bij haar huwelijk met *Jan Jan Willesz. van Cheters*.

Jan Beliaert Woufers bezit 1 bunder „in die voort" tussen *Jan Godschalk* en *Wouter Snijders*, **en** 1 bunder in't Craenschot tussen *Neelken Ruelens* en *Meeus Rijcks* erfg. (Cijnsboek Oosterhout vóór 1506).

Kathelijn Kerstiaen Bailierts compareert in dec. 1457.

Jutte Henric Bailerfsdr., geh. met *Peter Jan Stenens*, en *Jan Henr. Bailiarts* haar broer, bezitten land naast *Kerstiaen Bailiaerts*, *20* maart 1459.

Jutte Henr. Bailiart verkoopt aan haar broer *Jan* 1 viertel erfp. „in die stede daer *Henric* haer vader uit verstorven is", naast *Margriet Hendricsdr.*, *20* maart 1459.

Jan Heyn Bailierts heeft land naast *Henric Pet. Bailiarts*, 20 mei 1459.

Kerstiaen Henr. Bailierts compareert febr. 1457 en 6 maart 1470.

Juet Heyn Belliaerts met *Peter Jan Stenens*, haar man, verkopen land „daer *Kerstiaen Heyn Belliaerts* uit verstorven is", maart 1474.

Margriet Heyn Belliaerts, zuster van wijlen *Korstiaen Heyn Belliaerts*, *15* april 1474.

Margriet Heyn Belliaerts met *Lendert Pet. Corput* haar man, verkoopt land aan *Henric Jansz. van de Merberch*, 10 jan. 1475.

Peter Willems is een rente verschuldigd aan *Geertruydt Jan Belliaerds*, *13* jan. 1477.

Soffie Jan Belliaertsdr. met *Mathijs Jan van de Merberch*, haar man, verkoopt land naast *Godschalk Jans* en *Kathelijn Wout Theeuws*, jan. 1477.

Soffie Jan Heyn Belliaerds verkoopt met *Thijs*, haar man, een halster rogs erfp. uit een perceel naast *Geertruydt Jansd. Belliaerds* en *Adriaan Heyn Oomens* erve, jan. 1477.

Geertruyt Jan Belliaerts met *Jan Cleyss Ruelens* verkoopt land, 4 dec. 1480.

Geertruyt Jan Belliaerts en haar man *Jan Cleys Ruelens* compareren, 21 april 1484.

Jan Cleys Ruelens, als man van *Geertruyt Jan Belliaerts*, legt beslag, 23 okt. 1493.

Jan Henr. Bailiaerts is *Pefer Wierick* 16 Arnoldus gulden schuldig, ca. 3 juli 1451.

Willem Matheus verkoopt aan *Jutte Heyn Bailiertsd.*, *Adriaan's* weduwe *van de Bairne* enig goed, juli 1457.

Jan Henr. Bailiaerts verkoopt land aan *Margriet Henr. Bailiaerts* naast land, dat zij reeds heeft, 16 mei 1460.

Jan Henr. Bailierts verkoopt de helft van 12 lopen heide naast *Jan Conen* en *Kathelyn Wout Theeus* met haar kinderen, 3 sept. 1460.

Lijsbeth Jan Bailierts met *Maes Claess.* verkoopt aan *Kerstiaen Bailierts Henr. 7* lopen erfp. etc., begin 1463.

Lijsbefh, Jan Bailierts weduwe, compareert, 20 mei 1467.

Lijsbeth Jan Bailiertsdr. met *Thomas Claess* compareert 4 dec. 1458.

Cijnsboek Oosterhout 1525 e.v.: *Jan Claes Ruelenszoon* 1 bunder, ... tevoren *Juet Heyn Belliaertsdochfer* en daar-

voor *Maes Claess*; en nog van het land dat van *Jan Belliaert Heynrix* was, waar hij op woonde; en nog van een vierendeel bunder ... die eertijds zijn huisvrouw was aangekomen van *Heynrick Beliaerts*.

Voor zover bij de hiervoor gemelde data geen bron wordt genoemd, is deze het register van vesten en opdrachten van Oosterhout, R.A. 's-Hertogenbosch, Oosterhout R 256-262.

Aan de hand van de bovenstaande gegevens kan het volgende fragment worden opgesteld:

1. *Wouter Beliaers*, leeft eind 14de en begin 15e eeuw, tr. *Lijsbeth*, vermeld in 1422.

   Kinderen:

   1. *Henric*, volgt II.
   2. *Jan*, bezit land in de Voort en in het Craenschot.

II. *Henric Beliaers*, verm. 1415-1444.

   Kinderen:

   1. *Juet, verm.* 1457-1474, tr. le *Adriaen van de Bairne*, † vóór juli 1457; tr. 2e *Peter Jan Stenens*.
   2. *Margriet*, verm. 1444-1475, tr. *Leendert Peter Corputs*.
   3. *Jan*, volgt III.
   4. *Korstiaen*, verm. 1457-1474, † vóór maart 1474, tr. (?) *Kathelijn*.

III. *Jan Henric Beliaers*, verm. 1451-1460, tr. (?) *Lijsbeth*, verm. 1463-1467.

   Kinderen:

   1. *Soffie*, verm. 1477, tr. *Mathys Jan van de Merberch*.
   2. *Geertruydt*, verm. 1477-1493, tr. *Jan Cleys Ruelens*.

De herkomst en de oudste generaties van een geslacht Hofman te Sliedrecht,

door W. A. VAN RIJN.

In de tweede helft der 17de eeuw woonden te Sliedrecht de gebroeders *Damas Ariensz. Hofman* en *Arien Ariensz. Hofman*. Blijkens het transportregister van Niemantsvrient (Sliedrecht) van 5 nov. 1663 kochten zij daar gezamenlijk een huis: „Susanna Jans, huysvrouwe van Huijbert Baen, borgeresse der stadt Dordrecht, droegh op ende gaeff over aen ende ten behoeve van *Dammas Arijensz. Hofman* en *Arijen Arijensz. Hofman*, gebroeders, woonende beyde onder den voornt. ambachte den vrije eygendom ende propriteyt van een geheel huys ende met de verbeterschap van 't erff met alsulcke vrijdommen, servituyten ende gerechticheden als het voorsz. huys is hebbende, dat staende ende gelegen is in Slijdrecht onder den ambachte van Niemantsvriendt".

De helft van dit huis en erf droeg *Damis Ariensz. Hofman* op 22 dec. 1668 aan zijn broeder *Arien Ariensz. Hofman* over: „*Dammes Aerijensz. Hooffman*, woonende op Dubbeldam, den welcke bekende gecedeert, getransporteert ende overgedraghen te hebbe, droegh op ende geeft over bij dese aen ende ten behoeve van *Arien Arijensz. Hooffman*, sijnen broeder, den gift van een halff huijs ende erve, staende ende gelegen onder den voornt. ambachten van Niemantsvriendt".

Damis Ariensz. Hofman was dus naar Dubbeldam vertrokken. Op 26 april 1665 woonde hij nog te Sliedrecht, want op

die datum huwde hij te Wijngaarden: „Den 4 april 1665 is *Damus Ariense Hofman, j.* m. van Dubbeldam, en *Lijsbet Teunis, j.* d. van Wijngaerden, ten overstaen ende met toestemming van wedersijtse vrienden in wettelicken ondertrouw opgenomen: de voorn. persoonen zijn alhier in den houwelicken staet bevesticht den 26 april, nadat hare drie voorstellingen in Slijdrecht en alhier onverhindert hadden gehadt."

De huwelijkse voorwaarden van *Damis Ariensz. Hofman* en *Lijsbet Teunis* werden 3 april 1665 voor notaris Gualtherus Walthery te Dordrecht gepasseerd: „*Damis Ariensse Hoffman*, wonende in Sliedrecht, toecomende bruydegom ter eenre, ende *Leijsbet Teunisdr.*, geassisteerd met *Teunis Willemse*, wonende in Wingerden, haren vader, toecomende bruyt ter andre sijde".

Volgens zijn trouwacte was *Damis Ariensz. Hofman* te Dubbeldam geboren. In het doopboek van Dubbeldam staat op 29 mei 1639 aangetekend: „het kindt van *Adriaen Adriaenssen Hoffman* ende *Aechtjen Stevens* genaemt *Damis*".

Het huwelijk van zijn ouders werd op 25 okt. 1637 te Dubbeldam voltrokken: „*Adriaen Adriaenssen Hoffman*, van Pietershoeck, weduwenaer, woont te Dubbeldam, ende *Aeffken Stevens*, van Heijnenoort, jongedochter, woont onder Dordrecht; procl. Dordrecht."

Het eerste huwelijk van zijn vader werd te Dubbeldam voltrokken op 17 april 1634: „*Adriaen Adriaenssen*, jonckg. van Pietershoeck, ende *Hubertgen Cornelis*, jong. van Dubbeldam, woonen beyde op Dubbeldam."

Adriaen Adriaensz. of *Arien Ariensz. Hofman* kocht 28 okt. 1634 een huis, erf enz. te Dubbeldam, volgens een akte op die datum gepasseerd voor notaris Dirck Symonsz. Coplaer te Dordrecht: „*Adriaen Adriaensen Hoffman*, woonende op Dubbeldam, die hier mede compareerden, hem den coop bekende ende bij desen accepteerde de verbeterschap van seecker huys ende berch met alle sijnen toebehoeren staende aen 's Heeren dijck in de Suijtpolder van Dubbeldam voornoemt mette betelinge ende plantage daerbij staende .. Ende tot meerder seeckerheyt soo verclaerden Cornelis Jansz. vande Grient, woonende op Dubbeldam, ende *Damas Adriaensr. Hoffman*, borger deser Stede, hier mede comparerende hen selven voor den voorsz. *Adriaen Adriaensz. Hoffman* ende de betaelinge in desen geroert gestelt te hebben ende te stellen bij desen borgen elcx een voor all als principael", enz.

Adriaen Adriaensz. Hoffman overleed vóór 1 mei 1645. Op die datum compareerde voor notaris Gijsbert de Jager Senior te Dordrecht: „*Aechtie Stevensdr.* wonende in de Suijdtpolder van Dubbeldam, wede. wijle *Adrijaen Adrijaens Hoffman*, wesende geassistreert met *Corstijaen Stevens*, haeren broeder ende gecoren voocht in desen, ende bekende sij comparante wel ende deugdelijck schuldig te zijn aen Huijbert Cornelis van der Hoop, coorencooper ofte den thoonder deser obligatie de somme van elff hondert guls. tot xx stu^r 't stuck, spruytende ter saecke van eene andere notariële obligatie bij den voornomden haeren man op den vijfden julij 1640 voor den notaris Coplaer verleden ten behouve van een Francoijse Willemsdr., die mits desen wordt gecasseert ende waervan sij comparante bekende den interest schuldich te sijn tsedert den 5en julij 1644", enz.

Aechtken Stevens hertrouwde te Dordrecht 29 jan. 1651: „*Arien Aertsen*, schipper, wedr. van Wijngaerden, woonende aldaer, en *Aegje Stevens*, van Dubbeldam, weduwe van *Arien Ariensen Hofman*, woonende buyten de St. Jorispoort; proclam. Wijngaerden".

Als vader van *Adriaen Adriaensz. Hoffman zou* in aan-

merking kunnen komen *Adriaen Pietersz. Hoffman,* die vermeld wordt in een acte die 7 apr. 1649 verleden wend voor notaris Joh. Schoormans te Dordrecht, betreffende een stukje land „leggende in 't Mijnsheerelantsche somerlandt, belent op 't oosten man *Adriaen Pietersz. Hoffman*".

Voor hen, die het geslacht *Hofman* verder willen onderzoeken, kan misschien ook nog van dienst zijn hetgeen ik jaren geleden noteerde uit het Leenregister van Zuid-Holland:

„Twee mergen, drie hondert elf roeden lants uyt aghtien mergen landts in twee en twintigh mergen, geteyckent in de chaerte numero xj.

Verlijdt *Pieter Adriaensz. Hofman* bij opdraghte van Willem Michielsz. den 24 junij xvj^e^. een, patet libro Hooge Ovenigheyt 11, folio 186 verso, Repertor. B, fol. 160 verso.

Verlijdt *Adriaen Willemsz.* ten behoeve soo van hem selven als van sijne drie broeders bij doode van *Pieter Adriaensz. Hofman,* heurluyder grootevader, volgens cavelinge den lesten aprilis xvj^e^. seven en twintigh, patet libro Hooge Overigheyt G, capitulo Zuythollandt, folio 40 verso, Repertor. B, folio 160 verso et Repertor. C, folio 183 verso.

Verlijdt *Jacob Willemsz. Hofman,* secretaris van den dorpe ende ambaghte van Maesdam, soo volgens cavelinge als smalcavelinge den naest lesten octobris xvj^e^. twee en veertigh, patet libro Hooge Overigheyt M, capitulo Suyt-Hollandt, fol. 19 verso, Repertor. C, fol. 183 verso.

Verlijdt *Jacob Pietersz. Hofman* bij opdraghte van Frans Adriaensz. den 24 junij xvj^e^. een, patet libro Hooge Overigheyt 11, folio 177 verso, Repertor. B, folio 160 verso, et Repertor. C. fol 182 verso.

Verlijdt eerst *Dingeman Jacobsz. Hofman,* wonende op Puttershouck bij doode van *Jacob Pietersz.*, sijn vader, ende daernae bij opdraghte van de voorschreve *Dingeman.* Verlijdt *Adriaen Jacobsz. Hofman,* oud 32 jaren, woonende in Puttershouck, sijn broeder, volgens deylinge van vaderlijcke erffenisse den 18e februarij xvj^e^. een en vijftigh, patet libro Libertas, capitulo Suythollant, folio 15, Repertor. C. folio 182 verso.

Verlijdt *Maeijcken Adriaens Hofman,* oud 54 jaren, woonende onder Kuijpersveer bij doode en overlijden van *Adriaen Jacobsz. Hofman,* haer vader voornoemt, den 28 julij 1695, voor haer eed gedaen bij Justus Casteleijn al lang overleden; Repertor. C, fo. 182 verso.

Verlijdt *Paulus Laurensz. van der Kreek,* oud 47 jaren. wonende op Kuijpersveer onder Heijnenoort, bij doode ende overlijden van de voorn. *Maijken Adriaans Hofman,* sijn moeder, den 20 december 1727, patet libro Hanoversche All^tie^., cap^o^. Putten, fol. 8 verso."

Kort nadat *Aechtken Stevens,* de weduwe van *Arien Ariensz. Hofman, was* hertrouwd, zal zij zich met haar tweede man en haar beide zoons, *Damis* en *Arien Ariensz. Hofman,* te Niemantsvrient, het westelijke ambacht van Sliedrecht hebben gevestigd, in de omgeving van de Tolsteeg, die de kortste verbinding was met Wijngaarden, vanwaar haar tweede man afkomstig was.

Zaals wij reeds zagen, vertrok haar zoon *Damis Ariensz. Hofman* naar Dubbeldam. Haar zoon *Arien Aricnsz. Hofman* bleef te Sliedrecht wonen en werd de stamvader van de Sliedrechtse tak der familie *Hofman.*

Arien Ariensz. Hofman wend in juni 1641 te Dordrecht gedoopt: „*Arien Aertsen Hofman* ende *Aechje Stevens: Arien*".

Voor notaris Arent van Neten te Dordrecht compareerden 8 febr. 1671: „Jan Theunissen woonende op Giessendam mitsgaders Arijen Theunissen, woonende op Dubbeldam, zoo voor hen selven, als in desen vervangende ende haer sterckmakende voor Coen Theunissen, mede woonende op Ghijssendam, ende voor *Arijen Hofman,* woonende onder Slijdrecht, die zij in dezen houden als hen selven, ter anderen zijden, ende verclaerden d'voorsz. comparanten metten anderen overcomen ende geaccordeert te wesen gelijck zij doen bij desen, dat de voorsz. Jan, Arijen ende Coen Theunissen, alle drye gebroeders, mitsgaders *Arijen Hofman,* mede comen sullen in de pacht van de vagelkoy genaempt de Kievits wael", enz.

De vrouw van *Arien Ariensz. Hofman* was *Maria Cornelisdr. Cock.* De namen van haar ouders worden vermeld in het testament van haar moeder, dat 19 juli 1675 verleden werd voor notaris Arent van Neten te Dordrecht: „*Leendertgen Theunis,* weduwe van za. *Cornelis Lamberfsen,* wonende in Ghijbelant ., tot haer wettige ende universele erfgenamen genomineert ende geïnstitueert, gelijck zij nomineerde ende institueerde bij desen haer vijf kinderen met namen *Lambert, Pleuntgen, Maria, Theunis* ende *Martijntgen Cornelis,* ., zoo verclaerde zij testatrice executeurs vandien, mitsgaders tot voochden over alle de minderjarige die in haren budel ende goederen gerechticht zouden mogen wesen den voorsz. haeren sone *Lambert Cornelissen* ende *Arijen Hofman,* haeren behouden sone". enz.

Na het overlijden van *Arien Ariensz. Hofman* hertrouwde *Maria Cornelisdr. Cock* met *Jan Ariensz. Backer.* Zij testeerden samen 12 mei 1684 voor notaris Staulsmit te Dordrecht: „*Jan Ariense Backer,* wonende in Sliedregt, ende *Marijcken Corn.*, egteluyden, . hare eenige ende universeele erffgenamen haer drie voorkinderen met namen *Arij Arijens., Corn. Arijs.* ende *Aert Ariense Hofman* voor de eene helft".

Voor notaris François Beudt te Dordrecht compareerden 6 juli 1685: „*Jan Arijensen Backer* ende *Maria Cornelis Kock,* zijne huysvrouwe, woonende in Slijdrecht ontrent de herbergh genaempt den Engel, die oock alhier mede compareerden, de geseyde huyre 'bekende ende accepteerde sekere vogelkoy, gelegen achter den bovenpolder, nevens de koy van Claes Hendricxsen. mettet gors daeraen sijnde, streckende oostwaerts tot aen den korten Acker ende dat voor den tijt ende termijn van sestien achtereen volgende jaren daer van het eerste ingefaen is kersmis xvj.^e^. dryentachtich", enz.

Jan Ariensz. Backcr overleed tussen 4 febr. 1693 en 14 dec. 1694. 4 febr. 1693 compareerde voor schout en heemraden van Sliedrecht: „*Marija Cornelis Kock,* huysvrouwe van *Jan Arijensz. Backer*", en 14 dec. 1694: „*Marija Cornelis Kock,* wade. van *Jan Arijensz Backer*".

Maria Cornelisdr. Cock overleed na 28 maart 1696. Op die datum compareerden voor stadhouder (plaatsvervangend schout) en heemraden (schepenen) van Sliedrecht, de „vrienden ende geïnstitueerde erffgenamen van Arijen Ponssen zar", en „verclaren insgelijcx te cederen, transporteren ende in vollen vrijen ende onbecommerden eygendom over te dragen sulcx sij doen bij desen aen ende ten behoeve van *Arien* ende *Cornelis Hoffman,* beyde kinderen van de laetst weduwe van *Jan Ariensse Backer,* onse inwoonster, twee schuyren ende erven, met de gorssinge buytendijcx, staende ende gelegen in desen ambachte van Sliedrecht op een weer-lants, 9 mergen, van outs genaemt Geleijn Ariens weer, ten oosten Jacob Arienssen en ten westen Arijen Pieterssen", enz.

Op 29 okt. 1727 testeerden voor notaris Pieter de Ruijter te Dordrecht: „*Arij Cornelisse Hoffman,* schipper, wonende te Slijdregt, ende *Maria de Bont,* egteman ende vrouw". Tot voogden over hun natelaten kinderen werden benoemd zijn

broeder *Leendert Hoffman* en haar broeder *Gideon de Bont.*

Voor schout en schepenen van Sliedrecht compareerde 15 maart 1729: „*Neeltje Hermens,* wede, laast van wijlen *Arien Hoffman,* woonende op Niemantsvrient in Sliedreght, dewelke verklaarden te cederen, transporteren en in vollen vrijen eygendom op en over te 'dragen aan ende ten behoeven van *Leendert Cornelisse Hoffman,* onsen inwoonder, sekere huysinge, schuurtje met het binnen- en buytenerff van outs daar aan behoorende, genaamt Lucxenburgh", enz., en 9 nov. 1736: „*Neeltje Hermans,* laatst wad. van *Arien Hofman, Aart Hofman* en Pieter Janse Backer en *Leendert Hofman voor* zich zelven en de kinderen van wijlen hun broeder en zuster *Arie* en *Marigje Hofman,* kinderen en kindskinderen van *Cornelis Hofman* te Sliedrecht overleden", Onz.

Voor notaris Pieter de Ruijter te Dordrecht attesteerde 30 aug. 1738: „*Aart Hoffman,* bakemeester en loots, Pieter Leenderts Stabij ende Abraham Baarte van Rees, wonende onder Sliedrecht, Hendrik Boers, stuurman, Jasper Tasquin en Gradus Abrij, knegts, alle van competente ouderdom, de drie laatste comparanten respe. op sekere maaspont, met rogge geladen, afkomende, dewelke getuygen ende verklaren waar en waaragtig te wesen, dat de voorn. maaspont op hede voormiddag ontrent de clokke 11 uuren bij het houte hoofft ontrent Sliedrecht komende affsacken (:staande den tweede en derde comparant op den Dijk ende vier andre comparanten op de voorn. Maaspont) sij drie laatste comparanten haar anker buyten boort werpende", enz.

Uit het vorenstaande en andere in mijn bezit zijnde gegevens, kan het volgende worden samengesteld:

1. *Adriaen Adriaensz, (Arien Ariensz.) Hofman,* geb. Puttershoek omstreeks 1605, † 'tussen 22 febr. 1644 en 1 mei 1645, tr. 1e Dubbeldam 17 april 1634 *Hubertgen Cornelisdr.,* geb. Dubbeldam; tr. 2e Dubbeldam 25 okt. 1637 *Aechtken Stevensdr.,* ged. Heinenoord 1 juni 1611, dr. van *Steven Pietersz.* en *Anneken Cornelisdr.; zij* hertr. Dordrecht 29 jan. 1651 *Arien Aertsz.,* schipper, die 18 dec. 1672 attesteerde voor notaris Johan van Naeltwijck te Dordrecht, wonende te Sliedrecht.

   Uit het eerste huwelijk:

   1. *Janneken Hofman,* ged. Dubbeldam 21 okt. 1635.

   Uit het tweede huwelijk onder andere:

   2. *Damis Hofman,* ged. Dubbeldam 29 mei 1639.
   3. *Arien,* volgt 11.

II. *Arien Ariensz. Hofman,* ged. Dordrecht in juni 1641, woonde te Niemantsvrient (Sliedrecht), † vóór 12 mei 1684, tr. *Maria Cornelisdr. Cock,* † na 28 maart 1696, dr. van *Cornelis Lambertsz.* en *Leendertgen Theunisdr.; zij* hertr. vóór 12 mei 1684 *Jan Ariensz. Backer.*

   Uit dit 'huwelijk:

   1. *Arien Ariensz. Hofman,* geb. omstreeks 1668, werd lidmaat op belijdenis 27 maart 1695, woonde te Niemantsvrient (Sliedrecht) in het huis „Lucxenburgh", diaken van 6 juni (Tweede Pinksterdag) 1718 tot 20 maart (Tweede Pinksterdag) 1720, armmeester van Sliedrecht, † Niemantvrient in april 1728, tr. 1e *Maaike (Marigje) Aertsdr. Koppens,* ged. Dordrecht 28 dec. 1678, werd lidmate op belijdenis 27 maart 1695, † Niemantsvrient 27 febr. 1714, dr. van *Aert Jansz.* en *Cornelia Dircksdr.;* tr. 2e *Neeltje Hermansdr. van Schaack,* † na 9 nov. 1736, dr. van *Hermen Jansz.* en *Hilligje Joostdr. Versteegh,* en wede. van *Jan Schalcksz. van der Weijden.*

   2. *Cornelis,* volgt III.
   3. *Aert Ariensz. Hofman,* woonde te Niemantsvrient, bakenmeester en loods, werd lidmaat op belijdenis 13 apr. 1702, † Niemantsvrient 14 nov. 1747, tr. *Cundertje Pietersdr. Visser,* werd lidmate op belijdenis 13 apr. 1702, † Niemantsvrient in 1741.

III. *Cornelis Ariensz. Hofman,* geb. omstreeks 1670, woonde te Niemantsvrient, werd, lidmaat op belijdenis 25 maart 1695, † Niemantsvrient in maart 1720, tr. Papendrecht 29 april 1695 *Sijchie Leendertsdr. Plomp,* ged. Papendrecht 1 maart 1676, † Niemantsvrient tussen 9 mei en 13 juni 1722, dr. van *Leendert Ariensz. Plomp.*

   Uit dit huwelijk:

   1. *Arien,* volgt IV.
   2. *Leendert Hofman,* geb. Sliedrecht omstreeks 1700, † Sliedrecht 9 maart 1772, tr. le Vuren 7 maart 1723 *Alida Verloop,* ged. Vuren 1 mei 1704, dr. van *Jacobus en Eijcken Woutersdr. Staen;* tr. 2e omstreeks 1742 *Neeltje Paus,* ged. Sliedrecht 5 juni 1712, † Sliedrecht 26 maart 1770, dr. van *Dirck Hendricksz.* en *Burgje Teunisdr. Stock,* en wede. van *Jan Pietersz. de Baat.*
   3. *Maria Hofman,* geb. Sliedrecht, ged. Wijngaarden 3 aug. 1704, tr. *Pieter Laurensz. Boer,* geb. omstreeks 1703, zn. van *Laurens Willemsz.* en *Marichje Jobsdr.*
   4. *Marijgien Hofman,* ged. Sliedrecht 21 febr. 1706, † in 1730, tr. Sliedrecht (ingeschreven Wijngaarden 25 jan. 1727) *Herbert Jansz. Huijsman,* ged. Wijngaarden 1 maart 1705, zn. van *Jan Gerritz.* en *Neeltje Korsdr. van de Graaf;* hij hertr. Hardinxveld 1 apr. 1731 *Aagje Florisdr. de Rover.*
   5. *Willem Hofman,* ged. Sliedrecht 2 sept. 1708.
   6. *Cornelia Hofman,* ged. Sliedrecht 15 jan. 1711, jong †.
   7. *Cornelia Hofman,* ged. Sliedrecht 24 febr. 1712, † na 1 sept. 1743, tr. Papendrecht 20 april 1732 *Leendert Muijen,* ged. Papendrecht 20 nov. 1707, zn. van *Adriaen Cleijsz.* en *Ariaentje Leendertsdr. Plomp.*
   8. *Pieter Hofman,* ged. Sliedrecht 2 sept. 1714, † Sliedrecht 30 aug. 1745, tr. 1e *Jobje Boer,* ged. Sliedrecht 11 maart 1711, dr. van *Laurens Willemsz.* en *Marichje Jobsdr.;* tr. 2e Groote Lindt 2 april 1745 (ondertr. Heerjansdam 2 okt. 1742) *Adriana van Nesch (Nes, Es),* ged. Groote Lindt 17 nov. 1715, dr. van *Huijg Cornelisz.* en *Jannetje Ariensdr. van 't Hof,* en wede. van *Pieter Joppe Verweel; zij* tr. 3e (ondertr. Sliedrecht 21 febr. 1749) *Klaas Roelandsz. van der Zijden.*

IV. *Arien Cornelisz. Hofman,* geb. omstreeks 1698, schipper, testeerde met zijn tweede vrouw 29 okt. 1727 voor notaris Pieter de Ruijter te Dordrecht, tr. 1e omstreeks 1721 *Grietje Leendertsdr.,* dr. van *Leendert Louwe* en *Jacomijntje Andriesdr. van der Sluijs;* tr. 2e (ingeschr. Dordrecht 30 mei 1727, attest gegeven 15 juni 1727) *Maria de Bont.*

   Uit het eerste huwelijk:

   1. *Cornelis Hofman,* ged. Sliedrecht 26 april 1722, ondertr. 5 febr. 1751 *Marigje (Maaijke) Visser,* ged. Sliedrecht 21 mei 1730, dr. van *Willem Ariensz.* en *Ariaantje Dirksdr. Paus.*
   2. *Jacomijntje Hofman,* ged. Sliedrecht 12 aug. 1725, overl. vóór 21 sept. 1730.

Ferdinand Huyck en de Camera Qbscura als literair-heraldische bronnen,

door DRS. J. A. DE BOO.

Het peil van de wapenkunde in de eerste helft van de 19e eeuw wordt 'over het algemeen niet bijster hoog gewaardeerd. Pama schrijft naar aanleiding van Van Weleveld's Handboek van den Nederlandschen Adel (1848) daarover: „Het laagtepunt is hiermee dan echter ook bereikt [1])".

In de nadagen van de Republiek der Zeven Verenigde Provinciën gebruikte een ieder naar eigen willekeur het teken dat hem goeddacht. Er waren geen prohibitieve bepalingen die het gebruik van kronen en andere adellijke insignia aan banden legden, terwijl verschillende niet-adellijke families willekeurig adellijke wapens konden usurperen.

Met het overwaaien van de revolutie van 1789 naar onze gewesten dienden rond de eeuwwisseling ook hier te lande de familiewapens te verdwijnen [2]). Evenals in Frankrijk achtte men het „Vrijheid, Gelijkheid en Broederschap" onverenigbaar met het voeren van wapens als teken van feodaliteit [3]).

Koning Lodewijk Napoleon herstelde het wapengebruik [4]) en Keizer Napoleon schoeide het op Franse leest [5]). „De Napoleontische adelaar vond ons wapenwezen in eenen willekeurigen toestand en trachtte, door algeheele opheffing van het oude, een nieuw stelsel in te voeren, dat echter geen tijd had om wortel te schieten, maar weldra wijken moest voor de pogingen van Nassau's Leeuw, om, voor zoo verre met de nieuwe begrippen bestaanbaar was, de oud-vaderlandsche instellingen weder in te voeren [6]). Deze restauratie was geenszins een renaissance. Het chaotische wapengebruik uit het einde der 18e eeuw, „een ongebaande wildernis, een onontgonnen wildernis" volgens Ter Gouw, vond onverdroten voortzetting, zowel voor de overheids- als voor de familieheraldiek. De latere critiek op de Hoge Raad van Adel inzake haar heraldische 'activiteiten is niet mals: de Raad heeft „flagrante onjuistheden toegelaten, fantaisistische kleuren gegeven aan zeer bekende wapens en blazoenen aangenomen zoals ze door dorpsbestuurders werden voorgesteld [7]).

Maar de wapenkunde in de eerste helft van de 19e eeuw moge dan vanuit wetenschappelijk oogpunt bezien een dieptepunt betekenen, de vraag rijst welke betekenis het wapen voor de gezeten (gezapige?) burger uit die tijd heeft gehad. Een antwoord hierop zal men in de eigentijdse handboeken tevergeefs zoeken. De literatuur als „kopijeerlust des dagelijkschen levens" is hier een onverdachte bron. Aan de hand van een tweetal bekende romans die op geen literatuurlijst van een middelbare school mochten ontbreken, wil ik dit nader toelichten.

In beide vindt het wapengebruik een geïntegreerde plaats in het verhaal, zodat men zekere kermis van de heraldiek tenminste bij de schrijvers en waarschijnlijk ook bij de lezers mag veronderstellen. Over het algemeen is het wapengebruik erg oppervlakkig en wapens op rijtuigen spelen in beide verhalen een belangrijke nol.

Jacob van Lennep schrijft in zijn roman Ferdinand Huyck (1840): „Men had fraaie rijtuigen;..... maar de planden moesten met de wapens des eigenaars en met keurig schilderwerk prijken".

De wapenkunde heeft ook een funwtionelere plaats in het verhaal. Op een voettocht door het bos nabij Naarden vond Ferdinand Huyck een welgevulde beurs. Nieuwsgierig naar de inhoud om een aanwijzing omtrent de eigenaar te kunnen vinden, opende hij de beurs en vond daarin o.a. „een gouden zegelring met een fraaien koralijn, waarop een wapen zeer kunstig gesneden was. Terstond liet ik het goud weder in de beurs glijden en vestigde al mijn aandacht op het wapen in de hoop dat mij dit op den goeden weg zoude helpen om den eigenaar terug te vinden; maar nauwelijks had ik gezien, dat het in een Sint-Andrieskruis met omgekrulde punten bestond en 'bovendien met talrijke sieraden omslingerd was, waarvan ik de beteekenis niet zo spoedig kon ontcijferen, of ik hoorde opeens in de nabijheid een gefluit en tegelijk een geritsel van takken". Ferdinand werd vervolgens 'door een paar struikrovers in zijn beschouwingen gestoord.

Later werd hij weer met dit wapen geconfronteerd toen hij zich, na het benarde avontuur met de struikrovers, ten huize van zijn geheimzinnige redder wat mocht opknappen. „Onder het schuieren trof iets blinkends op de keerzijde van den borstel mijn oogen: ik bezichtigde dien naderbij en zag, dat het een koperen plaatje was, waarop hetzelfde wapen gesneden stond dat ik op den zegelring ontdekt had".

Het zal nu maar zelden meer voorkomen dat iemand de eigenaar van een voorwerp direct kan identificeren aan een wapen. Ferdinand slaagde daar weliswaar ook niet in, maar het wend toch kennelijk niet onwaarschijnlijk geacht dat een jonge man van behoorlijke opvoeding daarin zou slagen, want de geheimzinnige redder die kennelijk niet herkend wilde worden beval zijn dochter: „verbrand dit meubel". Het meisje begreep het probleem ook zonder meer, want daar ze het begrotelijk vond om een goed gebruiksvoorwerp weg te doen, volstond ze er mee om het plaatje met het wapen te verwijdenen.

De geheimzinnige redder blijkt de baron *Van Lintz* te zijn, afkomstig uit het graafschap Zutphen. Speelde het ankerkruis uit het wapen van Zutphen Van Lennep door het hoofd, toen hij het wapen beschreef als een Sint-Andrieskruis met omgekrulde punten? Waarom de correcte wapenbeschrijving niet werd gebruikt laat zich raden. Of Van Lennep kende die zelf 'niet, òf hij achtte zijn lezers niet in staat om de Frans-Nederlandse bastaardblazoeneringen te verstaan. Ik houd het in eerste instantie op het laatste. Een schrijver die samen met Ter Gouw een boek over uithangtekens schreef [8]), waarin een apart deel over wapenkunde voorkomt, zal zeker een meer dan gebruikelijke kennis van de heraldiek gehad hebben (hoewel dit boek pas 20 jaar na het verschijnen van Ferdinand Huyck werd geschreven en Ter Gouw zijn Studiën over wapen- en zegelkunde pas in 1865 publiceerde).

Met de sieraden om het wapen zal naast de baronnen- of gravenkroon — de baron was in Spaanse dienst verheven tot

1) Pama, C., Rietstap's Handboek der wapenkunde, Leiden 1961 4), p. 60.
2) Decreet van de Provisioneele Representanten van het Volk van Holland uit 1795.
3) Decreet van de Assemblée nationale van 19 juni 1790.
4) Statuut op de Constitutionele Adel.
5) Keizerlijk Decreet van 17 mei 1809.
6) d'Ablaing van Giessenburg, Mr. W. J., Nederlandsche gemeentewapens, Gouda, 1887, p. 2.
7) Beelaerts van Blokland, Mr. M. A., Gemeentelijke Heraldiek, in: De Hoge Raad van Adel, 's-Gravenhage, 1966, p. 130.
8) Lennep, Mr. J. van, en J. Ter Gouw, De uithangteekens in verband met geschiedenis en volksleven beschouwd, 2 dln., Amsterdam, 1868.

graaf van Talavera — tevens de Orde van het Gulden Vlies bedoeld zijn; de baron wordt in het verhaal namelijk ook wel aangeduid als de Vliesridder. De ordeketen van de Orde van het Gulden Vlies speelt verderop in het verhaal weer een rol en het heraldische gebruik daarvan is dus aan Van Lennep bekend. Dat Ferdinand het wapen met de ordeketen niet 'direct kon Identificeren is mogelijk door Van Lennep met opzet zo gearrangeerd om de lezer niet meteen de raadselachtige redder bekend te maken.

In de roman komt ook een kunstschilder voor, Heynsz genaamd, die zijn meeste geld verdiende met „te schilderen wapens op rijtuigen". Op een feestje met enkele dichters gaf hij een verhandeling over heraldiek ten beste. Zodra hij dit onderwerp aanroerde declameerde een van hen:

„Nooit zag men rijker glans van zilveren blazoenen,
En gouden wapenen en paarsen, gelen, groenen".

Ferdinand, ook van de partij, meesmuilde er over dat de dichter geen woord van zijn 'onderwerp verstond. Hijzelf kende het kleurgebruik in de heraldiek dus kennelijk wel, en het wordt ook bij de lezer bekend verondersteld.

Het zijn niet de adellijke of 'patricische families waaraan Heynsz het meest verdiende, maar de „champignons van fortuin", die zodra ze geld genoeg verdiend hadden voor een rijtuig daar onmiddellijk een wapen op wilde hebben. De vraag „of Jaap de aschkarreman mettertijd ook nog een wapen op zijn kar (zel) motten hebben" ontlokt niet alleen grote hilariteit, maar ook de wedervraag wie er eigenlijk recht heeft om een wapen te mogen voeren Het antwoord van *Heynsz* was dat ze leefden in een vrije republiek (het verhaal speelt aan het einde van de 18e eeuw), dat de Heren Staten er zich niet om bekreunden dat de inwoners zich als gekken gelieven aan te stellen en dat men in het algemeen zo weinig van het blazoen afwist „dat de domme menigte bewondert en slechts enkele verstandigen de schouders ('doet) ophalen".

Een Fransman, zo vertelde hij verder, had zijn handen van verbazing ineen geslagen bij het zien van zoveel wapens. De Hollanders waren toch een volk van kooplieden en burgers? Zijn verbazing steeg ten top toen hij sommige dier wapens zag prijken met grafelijke en 'hertogelijke kronen, zelfs een paar met helmen „met negen viziergaten, gelijk alleen een koning die voeren mag".

Nog onlangs was er een „grasmof", die een fortuin bijeen geschraapt had, bij *Heynsz* gekomen om een wapen op zijn koets te laten schilderen dat hij ergens op een verkoping op een perkament gekocht had. Het was het wapen van de koning van Spanje met al zijn kwartieren en ornamenten. De opdrachtgever vond het niet zo erg dat *Heynsz* de stukken zodanig veranderde dat „Ménetrier" er niets van zou hebben 'gemerkt. De weglating van de Orde van het Gulden Vliet leverde wel problemen op. Het kostte moeite om hem uit te leggen dat de Keizerlijke en Spaanse gezanten daar wel tegen zouden reclameren. Als vergoeding voor het gemis kreeg hij toen maar twee wildemannen als schildhouders.

Heynsz (en met hem Van Lennep?) ontleende zijn heraldische kennis dus waarschijnlijk aan Ménestrier. Dit zal van invloed zijn geweest op de mening dat alleen adel en patriciaat „wappenfähig" zijn. Terecht ridiculiseert Van Lennep het wapen als statussymbool van de „nouveau-riches", temeer wanneer zij blijk geven er geen verstand van te hebben. Maar in hoeverre was het hem bekend dat in de Nederlanden ieder vrij man zijn wapen openlijk mag voeren? Ook de opmerking over de koninklijke helm met negen viziergaten

kon ik bij Ménestrier niet terugvinden. Deze kent aan een souverein een aanziende helm met geheel geopend vizier toe, hoewel hij aangeeft dat de regels over de plaatsing en de vorm van de helm niet strikt gehanteerd wordt. De heraldische kennis van Van Lennep blijkt dus niet al te diepgaand te zijn.

Nicolaas Beets voert in zijn Camera Obscura (1839) eveneens een parvenu die met een wapen wilde pronken ten tonele, de heer *Kegge*. Maar hij doet het vermoedelijk met meer kennis van zaken, want zijn methode lijkt verfijnder. Het heraldisch vernuft van Beets werd al eerder in dit tijdschrift [9]) gedemonstreerd aan de hand van zijn wapenontwerp voor de gemeente Haarlemmermeer (1855). Het tweede couplet van het wapendicht luidt:

Zoo ik een Teeken kiezen zou,
't Ware, op een veld van Hemelsblauw,
Drie gulden Korenairen,
Oprijzende uit de Baren.

In het gedicht werd verder voorgesteld als schildhouder Holland's leeuw; als schilddekking een tandrad en als wapenspreuk „Goud uit Schuim". Leeuw en spreuk waren ontleend aan het gedicht van Vondel „Aen den Leeuw van Hollant" welk gedicht Beets kende naar een uitgave van Van Lennep [10]).

In de bundel „Verstrooide gedichten uit vroeger en later tijd", (1813 - 1861) [11]) voegt Beats als Aanteekening aan zijn gedicht toe: „By koninklijk Besluit van 19 Sept. 1856, is dit Wapen, zoo als het, volgens het tweede couplet vaa dit stukjen door my ontworpen en sedert door de bevoegde macht voorgedragen is, metterdaad het Wapen der gemeente „Haarlemmermeer" geworden. Van den verdere inhoud van het ontwerp, hier gegeven, kon ten gevolge der tegenwoordige wetsbepalingen op de Wapens van Plaatsen niets komen; en zoo moest dan ook de Zinspreuk achterblijven, welker opneming, vooral als herinnering aan hetgeen de eerste onzer Dichters voor twee honderd jaren geschreven had, het Vaderland zeker niet tot oneer zou gestrekt hebben. *Goud uit Schuim*. Zie het vorenstaande vers van Vondel, den laatsten regel. Van Lennep teekent in zijne Uitgave (IV. 368), meer overeenkomstig mijn verijdeld verlangen dan naar waarheid, hierby aan: „Deze woorden prijken thans als „legende" by het Wapen van de Gemeente Haarlemmermeer"."

De wijze waarop aan het schild gestalte is gegeven, is fraai en volgens de regels van de heraldiek; hoeveel fraaier bij voorbeeld dan het het in 1818 bevestigde wapen van de gemeente Barradeel dat uit nagenoeg de zelfde elementen is samengesteld. Maar het is niet duidelijk van wiens hand de tekening is, van Beets, van burgemeester Pabst of van de toenmalige secretaris van de Hoge Raad van Adel baron D'Ablaing van Giessenburg. Eén enkele leeuw als schildhouder is voor die tijd hoewel minder gebruikelijk, niet geheel onbekend. Men zie b.v. het wapen van Zaandam (1816). De stad Leiden voerde zegels met één schildhoudende leeuw, die in de rechter opgeheven voorklauw een zwaard houdt, naast de 18e eeuwse zegels met twee schildhouders en een kroon volgens welke het gemeentewapen in 1816 werd vastgesteld. Het zegel dat Leiden voerde als ambachtsheer van De Vennip, een eiland in het voormalige Haarlemmermeer, had één leeuw

9) Boo, J. A. de, Het stoomwerktuig, een 19e eeuwse wapenfiguur, in: De Ned. Leeuw, 1964, 307 e.v.
10) Lennep, J. van, dl. IV, p. 368.
11) Beets, Nicolaas, Verstrooide gedichten uit vroeger en later tijd (1831-1861), dl. II, Haarlem, 1863, p. 16.

met opgeheven zwaard [12]). hoewel Beets tijdens zijn studie te Leiden wel het meest zal zijn geconfronteerd mat het symmetrische stadswapen, is het niet onmogelijk dat hij ook de versie met één schildhouder zal hebben gekend. We mogen het Beets vergeven dat hij niet op de hoogte was van het gestelde in het K.B. van 22 dec. 1821, no. 19, dat uitwendige versierselen als kroon en schildhouders alleen werden toegekend aan gemeenten die in de Provinciale Staten waren vertegenwoordigd (dit K.B. werd bij K.B. van 23 mei 1899, no. 55, weer ingetrokken).

Kegge heeft een (aardige kijk op zichzelf: ,,Je hebt hier adellijke heren en grote hanzen; daar behoor ik niet toe; waarachtig niet, ik ben niet van adel, ik ben geen grote hans; ik ben een parvenue, zo je wilt". En Hildebrandt voegt daaraan toe: ,,mijnheer, schoon alles bruskerende wat groot en hoog was, sprak mij veel te veel van adellijke heren en grote hanzen, dan dat ik hem niet van ene heimelijke jaloezie verdacht zou hebben. In zijn trots belijden ,,zoo je wilt een parvenue te zijn", was misschien even veel spijt als ,,oprechtheid". Daarom tooide hij zich graag met de tekenen van een stand waartoe hij niet hoorde, een rijtuig met een wapen. "t Zal het mooiste rijtuig van de stad zijn, en de grote hanzen en adellijke heren kunnen er een punt aan zuigen. Ik heb zin om er een wapen op te laten schilderen mat een gouden keg op een zilveren veld, en een grote planterskroon er boven op van suikerriet en koffiebonen". Volgens de noot van Hitdebrandt: ,,De keggen zijn misschien aan mijne lezers niet zo bekend als bij timmerlieden. Het is een soort van wiggen, waarvan de ene kant schuin afloopt, de andere horizontaal is; zij dienen om, met kracht hier of daar tussen geslagen te worden, zware lichamen enigszins op te lichten, waterpas te stellen of twee lichamen sterk tegen elkaar aan te drijven". (Timmerlieden worden dus niet geacht de Camera Obscura te lezen ?).

De veel nuchterder oude moeder toomt haar luidruchtige zoon fijntjes in met de opmerking: ,,Ik zou er maar J.A.K. op laten zetten, je kunt immers de letters met net zoveel krullen maken als je maar wilt". Met andere woorden: stel je niet aan door een attribuut te usurperen, dat toebehoort aan een stand waartoe jij met al je geld nooit zult behoren.

Hildebrandt laat ***Kegge*** zondigen tegen de kleurregel van de heraldiek: een gouden keg op een zilveren veld. Gezien zijn heraldische kennis zal hij dit opzettelijk hebben gedaan. ***Kegge*** wordt daardoor in eerste instantie niet tot parvenue bestempeld door het voeren van een wapen, zijn wapenfiguur is in al zijn eenvoud zelfs verbazend aardig gevonden, maar door de fouten die hij in zijn ontwerp maakte. Het is verder zijn pronkzucht die de waarde van zijn wapen naar beneden haalt, de kolossale planterskroon die het gemis van een adelskroon moet verbloemen, verzoeten zo U wilt. En daarom kan ***Kegge*** zich maar beter houden aan het advies van zijn moeder: een monogram met net zoveel krullen als hij wil. Op zichzelf beschouwd is die planterskroon een trouvaille van Hildebrandt, die getuigt van een speelsheid welke onze wat gezapige vaderlandse heraldiek vreemd was. De Engelse heraldiek kent wel een soortgelijke kroon, de ,,rural crown". de laatste jaren in gebruik gekomen; deze kroon, welke bestaat uit een hoofdband bezet met afwisselend bebladerde eikels en korenaren, is het teken van het rural district.

12) Versprille, A., De zegels en het wapen van Leiden, in: Zegels en wapens van steden in Zuid-Holland, Zuid-Hollandse Studiën XII. 's-Gravenhage, 1966, p. 145 e.v.

Samenvattend kunnen we concluderen dat in de 19e eeuw het wapen in het sociale verkeer een grotere rol speelde dan in de huidige tijd. Daardoor kon het een integrerende rol spelen in b.v. een roman. Bij de lezer (zeker geen ambachtsman) werd een zekere kennis van de heraldiek verondersteld, zodat hij er de portee van kon snappen.

Het wapen gold als #attribuut van de adel en in mindere mate van het patriciaat en de gezeten burgerij. Wilde men er bij horen, dan moest men niet alleen een wapen hebben, men moest het ook openlijk voeren. Door het teloor gaan van dit snobistische element in deze eeuw, is helaas ook het wapen zelf meer en meer buiten ons gezichtsveld gekomen.

KORTE MEDEDELINGEN.

De zogenaamde Chatillon-wapens in de Betuwe.

In het heerlijkheidsarchief Waardenburg en Neerijnen, portefeuille A XXXII tot XXXIV[II], in het Rijksarchief te Arnhem bevindt zich een in het Duits gesteld stuk, waarin omtrent een familie ***Van Chafillon,*** haar wapen en haar komst te Weerdenburg meerdere gegevens.

Volgens dit stuk dus is dezelfde familie ***Van Chatillon*** als wapen voerende: ,,3 vairpalen en een effen schildhoofd", oudtijds te Weerdenburg gevestigd geweest en algemeen hoort men daarom verkondigen, dat meerdere oudtijds in de Neder-Betuwe gevestigd geweest zijnde families met deze 3 vairpalen en een al of niet beladen schildhoofd als wapen van deze familie ***Van Chafillon*** zouden 'afstammen en dus alle dit Chatillon-wapen al of niet vermeerderd met enig voorwerp in het schildthoofd zouden gevoerd hebben.

Naar mijn mening echter berust dit op een misverstand en wel om de navolgende redenen:

1. Noch in de omvangrijke collecties charters van de Gelderse Rekenkamer en in het Hertogelijk archief van Gelderland, noch in het Corpus Sigillorum Neerlandicorum, noch in welke andere bron ook heb ik ooit een 'persoon met de namen ***Van Chastillon*** en ***Van Chafillon*** met dit wapen in de Betuwe gevonden.

De enige, die ik met deze namen en met dit wapen gevonden heb, is *Guij* (ook *Guijdo*) *van Chastillon* (ook ***van Chafillon),*** graaf van *Blois,* heer van *Avesnes, van Beaumonf, van Schoonhoven* en ***van Gouda*** 20 mei 1382 en 10 febr. 1390 ia het kasteel van Schoonhoven. Hij komt met zijn zegel voor in charter no. 1042 van het kapittel van Oud Munster in het Rijksarchief te Utrecht en in een charter in de collectie ,,verspreide charters" in het Algemeen Rijksarchief te 's-Gravenhage.

Hierbij dus geen enkele verwijzing naar de Betuwe.

2. In het Aardrijkskundig Woordenboek van Van der Aa wordt in de beschrijving van de heerlijkheid Waardenburg gezegd, dat deze heerlijkheid oudtijds Hiern heette en deze heerlijkheid Hiern oudtijds bezitting was van de graven vaa Gelre, van wie ***Offo*** graaf ***van Gelre*** in het jaar 1265 deze heerlijkheid benevens Op IJnen en Neer IJnen aan *Rudolf Cock,* ridder, ten geschenke gaf met verlof om op de berg te Hiern een huis te bouwen, welk huis de naam van Waardenburg ontving

Verder vindt men in dit artikel een lange rij van opvolgers

van deze *Rudolf Cock* als bezitters van Waardenburg doch daaronder geen enkele met de naam *Chatillon* [1]).

Uit dit artikel blijkt dus, dat het huis en daarmede de heerlijkheid Waardenburg reeds sedert omstreeks het jaar 1265 bestaat, dat is lang vóór de eerste persoon, die ik met de naam *Van Chatillon* hier te lande vond nl. de hiervoor genoemde Guy *van Chastillon* in 1382.

Zoals straks blijken zal, vond ik dan ook voornoemde *Rudolf Cock* in het jaar 1280 reeds met de naam De *Cock van Waardenburg*.

3. In Jacob van Oudenhoven's ,,Out-Hollandt nu Zuijt-Hollandt" van het jaar *1654* lezen wij op pag. 301 het navolgende: ,,Het wapen van Hardincxvelt is een schilt van keel ofte root met 3 rechte neder-gaende fascen ofte palen van lampen (dat zijn vairklokjes) , het hooft ofte bovenste gedeelte van het schilt van goud, geçiert met een swart onkrooste meerle in den rechter hoeck, zijnde het wapen van de *Hacken de Jode*, eertijds bij koope geworden ambachtsheeren van Hardincxvelt, ende alhoewel dat doorgaand geposeert wordt, dat dese ende meer adelijcke geslachten, lampen ia haer wapen voerende, uyt die van *Bloijs* soude gesproten zijn, soo is nochtans de waerheyt sulcks, dat lange voor den jare 1300 der selver oorspronck uyt de seer oude ende adelijcke geslachten in Gelderlandt *Hack* ende *Kock* somtijts met bijvoeginge, somtijts met veranderinge van toenamen.. .... (gesproten zijn) ".

Oudenhoven ontkent dus met klem, dat deze vairpaalwapens iets te maken hebben met de familie *Bloijs* (dat is *Chatillon)*, doch zegt eveneens met klem, dat ze afkomstig zijn van de oude heren *Hack* en *Kock*.

En zien wij nu eens, wat de oude zegels ons te vertellen hebben. Wij vinden dan:

1. de zegels van *Rudolphe de Cock van Waardenburg*, ridder, dd. 1 mei 1280 en 4 juli 1295, afgebeeld op plaat 163 in het Corpus Sigillorum Neerlandicorum, vertonende als wapen: ,,3 vairpalen en een effen schildhoofd".

2. Het zegel van *Johan die Koc*, **hene** *van Werdenberch*, ridder, die 25 jan. 1359 een verbond sloot met hertog *Reijnout van Gelre*, hangende aan charter no. 272 in het Hertogelijk archief van Gelderland, vertonende als wapen: ,,3 vairpalen en een effen schildhoofd".

3. het zegel van *Johan die Coc*, ridder, die met zijn vrouw *Aleidis 7* sept. 1277 erkent, dat zij het recht om de gruit **te** Zaltbommel, dat zij van graaf *Reinoud van Gelre* ontvangen hebben, bezaten, hangende aan charter no. 14 van de Rekenkamer van Gelderland, vertonende als wapen: ,,3 vairpalen **en** in een schildhoofd een uitkomende leeuw". Dit zegel met dezelfde naam en dezelfde datum is ook af gebeeld op plaat 163 van het Corpus Sigillorum Neerlandicorum.

4, het zegel van *Hinric den Coc* van 14 mei 1354, hangende aan een charter van het klooster Bedbur, vertonende als wapen: ,,3 vairpalen en in een schildhoofd Oen uitkomende leeuw".

5. het zegel van *Gheeraerd die Coc van Opinen, 17* sept. 1397 leenman van het Utrechtse kapittel van Oud Munster, hangende aan charter no. **1464 van** dat kapittel, vertonende **als** wapen: ,,3 vairpalen en in een schildhoofd Oen uitkomende leeuw".

6. het zegel van heer *Rijcolt den Koc*, **1** maart 1333 zegelende met graaf *Reijnaut van Gelre*, hangende aan charter no. 112 in het Hertogelijk archief van Gelderland, vertonende als wapen: ,,3 vairpalen **en** in een schildhoofd 3 hamers":

7. de zegels van *Vrederick Koc* (ook *de Kock), 1388* **en** 1392 schepen in Tuel (dat is Tuijl), hangende aan charter no. 488 van de Gelderse Rekenkamer, aan charter no. 320 in het Huisarchief Waardenburg en aan twee charters in doos no. 16 in het Heerlijkheidsarchief Waardenburg en Neerrijnen, vertonende als wapen: ,,3 vairpalen en in een schildhoofd 3 hamers" of wel ,,3 hamers **met een** barensteel daarboven".

8. het zegel **van** *Wouter die Coc*, die als zoom van wijlen *Willem van Malborch (sic) 2* okt. 1343 aan zijn broer *Rolof* alle rechten op een derde der tienden te Avesaet transporteerde, hangende aan charter no. 6 in het Familiearchief Van Hemert, vertonende als **wapen**: ,,3 vairpalen en in een schildhoofd een voorwerp, bestaande uit een verkorte dwarsbalk, aan de rechterzijde, op één derde en up twee derde aan de boven- en de onderzijde voorzien wan korte pralen".

9. de zegels van *Ghiselbert Peterszoon Hac, 1330, 1358*, **1361,** 1364 en 1367 schepen in Tuel (dat is Tuijl), hangende aan charters in het Huisarchief Waardenburg , het Heerlijkheidsarchief Waardenburg en Neerrijnen en het Heerlijkheidsarchief van Hemert, vertonende als wapens: , ,3 vairpalen en een ef Een schildhoofd" of wel ,,een schildhoofd beladen met een schelp" of wel ,,een schildhoofd beladen met een ster".

10. het zegel van *Ghijsebrecht Willemszoon Hacke, 1362* schepen in Deijl, hangende aam een charter in het Archief dar Nassause domeinen, vertonende als wapen: ,,3 vairpalen en in een schildhoofd een voorwerp, dat mogelijk een schelp is".

In deze zegels zien wij dus volkomen bevestigd hetgeen Oudenhoven en het Aardrijkskundig Woordenboek vermelden en dat nergens sprake is van *Chatillon*. Ik geloof dan ook mat zekerheid te mog **en** aannemen, dat die beweerde afstamming van *Chatillon* tot het rijk der fabelen behoort.

† R. T. MUSCHART.

1) Men zie voor de geslachten ***De Cocq van*** *Haeften* en *De* ***Cocq van Delwijnen:*** De Ned. Heraut, jrg. 1887, 171, en jrg. **1889, 17,** met belangrijke noten.

De heerlijkheid Abbenbroek en het geslacht Van Abbenbroec.

(jrg. **1968,** kol. **240-253).**

Bij het opstellen van de genealogie van een middeleeuws geslacht moet men vaak genoegen nemen met één enkele vermelding van de betrokken personen in een acte of het langs hypothetische wijze ,,reconstrueren" van tussenliggende generaties. Hierom blijft het altijd gewenst om ook later toevallige vondsten te publiceren, om welke reden hier een kleine aanvulling volgt op mijn bovengemelde bijdrage over het geslacht van de heren van Abbenbroek.

Voor de nummering van de hier volgende personen wordt dan ook naar deze publicatie verwezen.

In een lijst van leenmannen van de heer van Putten uit het jaar 1304 vinden wij: ,,*Jan van Abbenbroec Clayssone* III ½ lb onverleden".

Deze *Jan van Abbenbroec* (IIIa), die wij tot nu toe uitsluitend in 1290 vermeld hebben gevonden, bezat dus een rente van 3½ pond per jaar, verzekerd op de domeinen van Putten, waarvoor hij geen leenbrief had ontvangen [1]). Cor-

1) Archief van de heren van Putten en Strijen, inventaris no. 142, fol. 31.

Overzicht, alleen voor zover dit aanvullingen en wijzigingen betreft op het gepubliceerde in De Ned. Leeuw 1968, krol. 243—246.

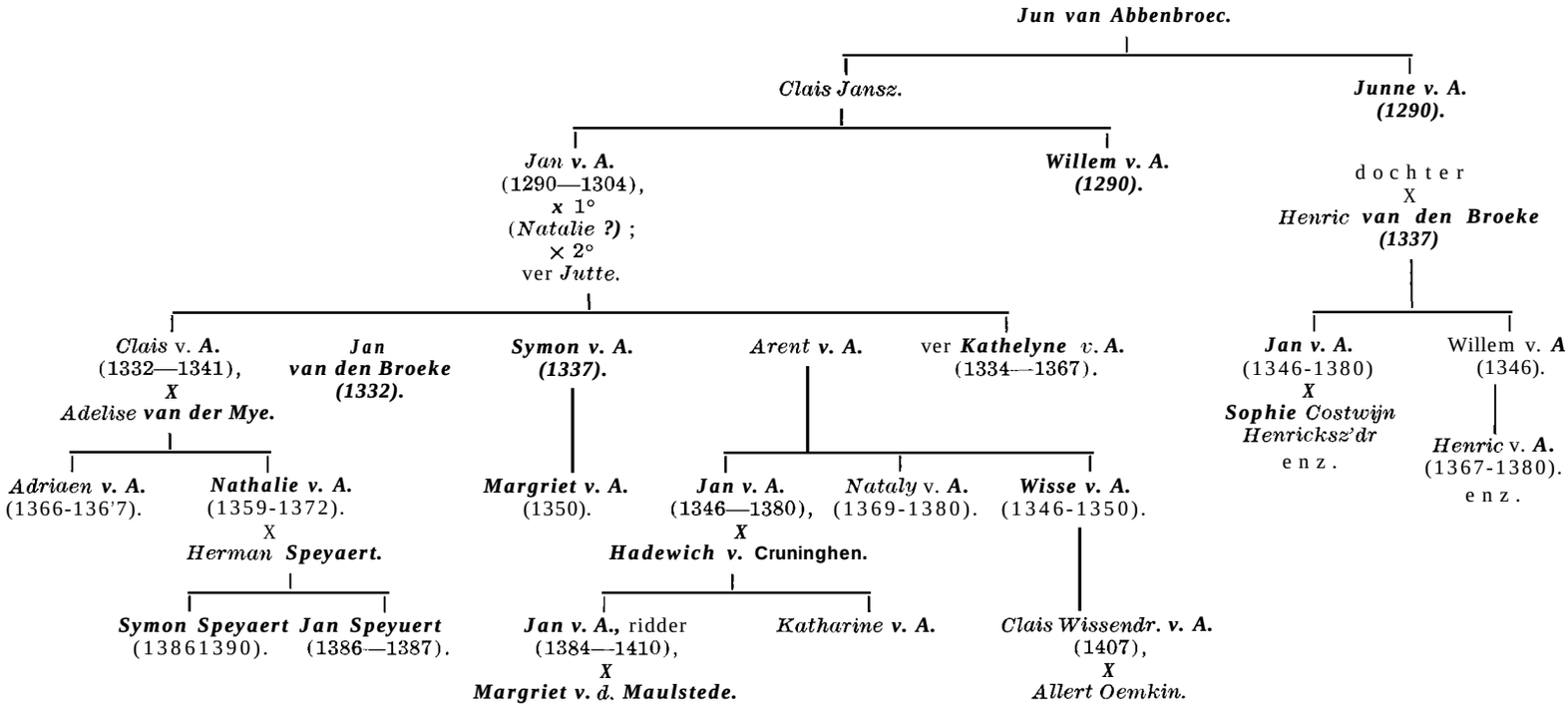

nelis van Alkemade trof in het begin van de achttiende eeuw in het heerlijkheidsarchief van Heenvliet een thans niet meer aldaar aanwezig bedijkingscontract aan, dat tomen reeds slecht leesbaar was en enkele van zijn zegels had verloren [2]). Op 25 januari 1337 sloot *Jan* heer *van* ***Heenvliet,*** knape, een overeenkomst met *Claes van Abbenbroec* (IVa) en *Symon van Abbenbroec* (IVb) om de kreek de Vlieger, die de heerlijkheden Heenvliet en Abbenbroek scheidde, op twee plaatsen af te dammen. Hierbij werd tevens land genoemd van *Heinric van den Broeke* (IIIb). Aan het charter hing nog het zegel van *Claes van Abbenbroec,* n.l. een mansbroek, boven vergezeld van een horizontaal geplaatst zwaard. Hier vinden wij dus het latere heerlijkheidswapen gevoerd door een van de leden van het geslacht, waarbij het zwaard wel als brisure mag worden beschouwd. Wijlen ons medelid, de heer G. B. Ch. van der Feen, trof in het nu verloren heerlijkheidsarchief enkele charters aan [3]). Door de broeders *Jan Aernoufsz. van den Broeke* (Va) en *Wisse* (Vb) wordt op 27 maart 1346 200 roeden ambacht te Abbenbroek verkocht aan de broeders *Willem van Abbenbroek* (IVe) en *Jan* (IVd). Aan dit charter hing nog het zegel van *Jan Aernoufsz.* (Va) , n.l. dat met de mansbroek.

Bij een tweede charter van 3 april 1346 verkopen de genoemde broers *Willem van Abbenbroek* en *Jan* aan de eveneens reeds genoemde *Jan Aernoutsz. van Abbenbroek* hun aandeel in het steenhuis te Abbenbroeke c.a., nl. de helft ervan en 200 roeden ambacht.

Beide acten geven belangrijke aanvullingen, allereerst de naam *Willem van Abbenbroek* (IVe), die wij in 1968 nog slechts als N.N. konden aanduiden. Tevens blijkt dat het kasteel, oorspronkelijk evenals de heerlijkheid gemeenschappelijk bezit was en slechts gesticht kan zijn door de gemeenschappelijke stamvader *Jan van Abbenbroke,* vóór 14 maart 1290, wat klopt met de resultaten van het archeologische onderzoek hier ter plaatse verricht in 1968 [4]). De oorspronkelijke dertiende-eeuwse woontoren is in het midden van de veertiende eeuw tot een groter complex uitgebreid, welke uitbreiding nu wel te stellen is op naam van *Jan Aernoufsz. van Abbenbroek,* na 3 april 1346.

De erfdelingen, zoals in 1968 gereconstrueerd worden mede bevestigd, alleen de heraldische gegevens roepen een vraag op. Hiertoe nog een derde gegeven, n.l. de afbeelding van het wapen van heer *Jan van Abbenbroek* (Va, 1) als deelnemer aan de tocht naar Friesland in 1396 in een zestiende eeuwse copie van het wapenboek Beyeren [5]). Ook dit vertoont een zilveren broek op een rood veld.

Het blijkt dat de nakomelingen van *Jan van Abbenbroeke* (IIIa) het wapen met de broek voeren, terwijl in ons vorige artikel kon worden aangetoond dat de nakomelingen van *Henric* ***van den Broeke*** (IIIb) als wapen voeren drie paalsgewijs geplaatste vissen. Dit maakt het wel zeer plausibel, dat wij met twee verschillende geslachten hebben te doen, die gezien de smaldelingen van de heerlijkheid, slechts kunnen samenhangen via een erfdochter van *Janne Jansdr. van Abbenbroec* (IIb). Deze was dan n.l. gerechtigd om in het hele

2) Algemeen Rijksarchief, handschriften van de derde afdeling, inventaris no. 1398, fol. 19.
3) De Nederlandsche Leeuw, 1920, kolom 35-42.
4) Rotterdams Jaarboekje, 1969, blz. 86 en 87.
5) Als noot 2, inventaris no. 102, fol. 13.

aandeel van haar vader in de heerlijkheid op te volgen. *Henric van den Broeke* (IIIb) zou dan ambachtsheer zijn geweest nomine uxoris.

De heer van Voorne is jaarlijks een rente aan de heren in Abbenbroek schuldig, wegens afstand door deze van rechten bij bedijkingen door de heer van Voorne, uitgevoerd op een deel van hun gorzen. Bij de jaarlijkse uitbetalingen worden verschillende van deze heren in de domeinrekeningen van Voorne genoemd. Over de periode 1373-1380 worden gelijktijdig vermeld *Jan Arndsfilius van den Broeke* (sedert 1377 genoemd *van Abbenbroeke)* (Va), *Jan Heynricsone* (IVd) en *Heynric van den Broeke* (Vd) [6]. In 1384 geschiedt de betaling aan *Jan Aerntzoonsz. van Abbenbroec* (Va, 1) en aan *Gherif-* (Vc) en *Henric-* (IVd, 1), *Jan Heynricx-zoonskinderen* [7]; in 1385 aan *Jan Aerntsfilius* (sic !) *van Abbenbroeke en Symon Spayerde* (zoon van IVa, 2) en van 1387-1396 aan *Jan van Abbenbroeke* (Va, 1) en *Gherijf Jansfilius* (Vc). *0* ver de periode 1396-1398 worden beide vermeld als Heer *Jan van Abbenbroecke* en *Gherijt Jansz. van Abbenbroeck* en sedert 1400 is nog slechts sprake van Heer *Jan van Abbenbroeck c.s.* [8]).

slotte nog een opmerking. In kolom 243 van het genoemde artikel maakte ik in het spoor van oudere genealogen o.a. van wijlen ons medelid Jonkheer Dr. W. A. Beelaerts van Blokland er op attent, dat de weduwe van *Jan van Abbenbroeke* (IIIa), die geen ridder was, aangeduid wordt met het predicaat ver, dat volgens de gangbare mening slechts door weduwen van ridders zou worden gevoerd. Deze opvatting blijkt niet juist te zijn: het predicaat ver wordt wel door weduwen gevoerd, maar deze ontlenen dit niet aan de status van hun overleden echtgenoot, maar aan hun eigen geboortestand, n.l. aan die van edelvrouwe. Dit blijkt o.a. ook uit de vele personen, die in het einde van de dertiende en in het begin van de veertiende eeuw voorkomen, die zich . . . ver Baertenzone, ... ver Aechtenzone, . . . ver Lisenzone enz. noemen. Als zij n.l. zoons van ridders waren, dan zouden zij zich op de status van hun vader niet via het hieraan ontleende praedicaat van moeder beroepen, maar rechtstreeks' als b.v. ... heer Jacobsz., ... heer Reyniersz. of . . . heer Claesz. Wanneer wij de naam van hun vader terug vinden, dan blijken wij meestal niet met ridders te doen te hebben.

C. HOEK.

Van Cracau (w), (Van) Cracou(w)

(1975, kol. 311—318).

De Heer Ir. C. B. Roest stuurde de volgende aanvullingen en/of verbeteringen met betrekking tot de stamvader van dit geslacht:

A. De eerste vrouw van *Carel van Crakau* (gen. 1), te weten *Mary Tengnagels,* blijkt een dochter te zijn van *Coert Tengnagel,* glasmaker (1581) , waard in „De Sleutel" (1590) te Wageningen, die tr. le vóór 1549 *Katrijn Derricx,* ovetl. vóór 2 juli 1571, tr. 2e vóór 2 juli 1571 *Lijntje Quekel Dircxdr.*

1549 compareert *Ghoert Tengnagel,* verede burger deser stadt, als momber van sijn huysvrouw *Katrijn Derricx* en geeft volmacht aan *Johan Derricx,* broeder van sijn vrouw, in verband met de doodslag begaan aen sijn swager *Henrick Derricx* [1]).

2 juli 1571 compareert *Goert Tengnagel* met zijn vrouw *Lijntje Quekel Dircxdr. 2).*

17 mei 1581 compareert de dochter van *Goert Tengnagel,* de glasemaecker, getrouwd met *Carl* de *glasemaecker* [3]).

11 april 1588 genoemd: *Goert Tengnagel,* weerd in „De Sleutel" te Wageningen [4]).

1593 dragen *Carl van Crackau,* getrouwd met *Mary Tengnagels,* op aan *Cornelis Dircx* en *Hilleken Harmens,* echtelieden; *Guert Tengnagel en Lientge,* echtelieden, stellen tot waarschap hun huis en hofstad „De Sluetell" te Wageningen 6).

B. *Carel van Crakau,* die in 1601 als chirurgijn voorkomt, blijkt dus dezelfde persoon te zijn als *Carl de glasemaecker.* Hij komt als zodanig al in 1581 te Wageningen voor als *Karel Caerlsz. glaesmaecker* te Wageningen en als *Kaerl Krackoumer glaesmaker* te Wageningen [6]). Mogelijk is hij dezelfde als *Carel Carlse,* glasmaker te Huessen, die een glas in de kerk te Elst zou maken (1 febr. 1604) [7]). Het kan echter ook zijn, dat hij juist ter onderscheiding van zijn collega de naam *Van Crakau* is gaan voeren. Cracau is overigens niet een andere naam voor Calcar, maar de naam van een slot aan de rand van Krefeld in het graafschap Meurs [8]).

De Heer G. C. Helbers vond hem nog te Wageningen als gasthuismeester en als schutterijmeester van de Anthonyschutterij (13 juli 1608) [9]).

C. Chrisfina van Loenersloof, zijn tweede vrouw, blijkt een dochter te zijn van *Adriaan Jansz. van Loenersloof,* schepen van Wageningen (1556), wiens nakomelingen in 1584 compareren [10]). Dit blijkt ook uit de volgende akte:

1617: *Carl van Crackau* en *Chrisfina Adriaan Jans van Loendersloof,* in cas van injurie op en tegen *Lamberf Cortleven. Chrisfine* beschuldigt *Lam bert* ervan, dat hij zijm stiefzoon, *Sander van Loendersloof,* te kort heeft gedaan in de deling van de nalatenschap van zijn moeder. Partijen maken elkaar uit voor alles wat lelijk is. *Lamberf* beweert o.a. dat *Carel* in echtbreuk heeft geleefd en bij een maagd, genaamd *Henriske,* een zoon *Thomas* verwekt heeft [11]).

In 1596 tucht *Carl* zijn huisvrouw *Stijntje* en hij sterft tussen 1617 en 1619.

D. Omtrent de kinderen uit zijn tweede huwelijk is nog de volgende aanvulling te geven:

4. *Reijntgen (Reinharda) van Cracau,* tr. *Zyberf Vijgh,* bastaardzoon van *Dirck Vijgh* de oude, heer van Zoelen [12]). Kinderen: *Carl Vijgh* en *Dirck Vijgh,* die tr. *Margrief van den Broeck.*
6. *Marriken van Cracau,* tr. *Adriaan van Wijck. Ze* tuchten elkaar op 2 febr. 1639.
7. *Anna van Cracau,* tr. *Hans Hendrik van Rensfdorp.*

6) Rekeningen van de rentmeesters van de domeinen, inventaris no. 1358 tot en met 1361.
7) Idem, inventaris no. 1362.
8) Idem, inventaris no. 1363 tot en met 1379.

1) R.A. Gld., recht. arch. Wageningen, inv. nr. 16, fol. 122.
2) Idem, inv. nr. 18, fol. 282v.
3) Idem, inv. nr. 18, fol. 328v.
4) R.A. Gld., Arch. Hof van Gld., crim. proc. 1590/2.
5) R.A. Gld.; recht. arch. Wageningen, inv. nr. 170, fol. 48.
6) R.A. Gld., Archief Heren en Graven van Culemborg, inv. nr. *6176.*
7) G.A. Nijmegen, Oud-archief Nijmegen, inv. nr. 88, fol. 74v.
8) Mr. A. P. van Schilfgaarde, Inventaris Archief Bergh, blz. 185.
9) G.A. Wageningen, Oud-archief Wageningen, inv. nr. 1355.
10) R.A. Gld., recht. arch. Wageningen, inv. nr. 170, fol. 17.
11) Idem, inv. nr. 41, d.d. 1617.
12) H. R. v. Adel, coll. Snouckaert van Schauburg, inv. nr. 4830.

Op 21 maart 1633 wordt nog vermeld te Rhenen: *Hillegonda Carlsdochfer van Crackou* met haar echtgenoot *Hendrik Dirksz. Gudder.*[13])

Volgens „Lexicon over adelige Familier i Danmark, Norge og Hertugdommene", te Kopenhagen in 1787 uitgegeven door het Kongelige Danske genealogiske og heraldiske Selskap, wend *Carl von Kracou* (IIc), „Hollandsk Resident i Helsingøer" 12 nov. 1636 verheven of bevestigd in de (Deense) adelstand; in genoemde bron wordt vermeld dat zijn wapen niet beschreven is in de adelsbrief en ook niet voorkomt in het register van de leenkanselarij. Hiermee is echter wel verklaard waarom *Carel van Cracouw* na 1636 zijn naam als *Van Cracauw* ging schrijven en dit zal tevens het moment geweest zijn dat hij een nieuw wapen heeft aangenomen.

MR. *O.* SCHUTTE.

Een oud-Utrechtse kwartierstaat.

In de genealogische literatuur is opmerkelijk weinig aandacht besteed aan de geslachten die met een of meer vertegenwoordigers deel 'hebben uitgemaakt van het stadsbestuur van Utrecht vóór 1528, het jaar van de overgave van de temporaliteit aan keizer Karel V.

Daargelaten wat 'hiervan de oorzaak zij, een gebrek aan bronnen is het stellig niet, want een schat van gegevens is te putten uit de rijke Utrechtse middeleeuwse archieven alsook uit de aantekeningen van de onvolprezen Dr. Booth.

Een groot terrein ligt hier braak. De publikatie van de navolgende kwartierstaat moge voor anderen een aansporing vormen om zich eveneens te interesseren voor de vergeten oude Utrechtse raetsvrunden.

1. *Lutgaert Borre van Amerongen,* geb. ong. 1487, † 4/6 jan. 1547, tr. vóór 6 aug. 1519 *David van Suylen van Natewisch,* zn. van *Gerrit van Suylen van Natewisch* en *Maria N.*

   Haar ouders kopen te haren live in 1492 (termijn Paeschen ende Victoris) en in 1498 (termijn Pinxteren ende Martini) lijfrenten. Bij haar dood vervielen de volgende halfjaarlijkse lijfrenten: £ 23.4.— per Victoris ende Paeschen, £ 6.— per Martini ende Pinxteren, en £ 6.5.— per Agnetis ende Jacobi. Zie voor haar verder Wittert van Hoogland, Utrechtsche Ridderhofsteden, onder Natewisch.

2. *Dirck Borre van Amerongen,* geb. ong. 1438, gildebroeder van de gaauwerckars (d.z. pelswerkers), overste ouderman 1475, 1477 en 1483, schepen van Utrecht 1471, 1473, 1477 en 1479, burgemeester ald. 1475 en 1487, † hoogbejaard 1527, begr. Utrecht (Buurk.), tr. 2e in 1486

   In het erffrentenregister anno 1435 komt ***Dirck Jacob Borrensn. van Amerongen*** voor met £ ***8.13.4*** en £ 4.—.— aan erfponden per Pinxteren ende Martini.

3. *Maria van Snellenberch,* geb. ca. 1465, † in 1540 (waarsch. in feb.), begr. Utrecht (Buurk.).

   Bij haar dood verviel een halfjaarlijkse lijfrente van £ 13.—.— per Victoris ende Paeschen. Volgens de aantekeningen van de eerste kameraar heeft zij de Victoristermijn 1539 nog genoten (Victoris valt op 10 okt. en het boekjaar van de kameraar ving in die jaren aan op Remigi, d.i. 1 okt.) en de Paas-termijn 1540 niet meer (Pasen 1540 viel op 28 mrt.).

4. *Jacob Borre van Amerongen,* geb. ca. 1400, gildebroeder van de merseluden (d.z. kooplieden), vermeld als burger van Utrecht 1437, † in 1439, waarsch. tussen Pasen (5 april) en Johannis (24 juni), tr.

   Bij zijn dood vervielen de volgende halfjaarlijkse lijfrenten: £ 275.—.— per Paeschen ende Victoris, £ 12.10.— per Johannis ende Corsavont, f 25.—.— per Margarete ende Dertiendach, en f 25.—.— per Jacobi ende Agnetis. Op zijn naam staat in het erffrentenregister 2½ oude schilden per Johannis ende Corsavont.

5. *Dyne Trinde,* geb. ong. 1400, † hoogbejaard 27 mei 1491, begr. Utrecht **(Buurk.)** .

   Op haar naam stond in het erffrentenregister ½ schilt, nog ½ schilt en 3½ schilt, alles per Johannis ende Corsavont. Te haren live en ten live van haar zuster *Geertrude* staat een halfjaarlijkse lijfrente op twee levens van f 10.—.— per Paeschen ende Victoris; *Geertrude* † 1483, waarsch. tussen Lichtmis (2 febr.) en Pasen (30 maart). Jonckfr. ***Dyne Jacob Borren*** weduwe geeft in 1444 aan de Buurkerk ter tymmeringe vi gulden. Joncfr. ***Deyne*** die ***Jacob*** Borren wijf was onse kerc geleent totten leyen viii Bergoensche scilde ende viii mijns heren gul., fec. lxxvi gul. xxiiii wit (1445).

6. *Willem van Snellenberch,* geb. ca. 14 10, gildebroeder van de coorncopers, in 1460 raad en rentmeester van bisschop David van Utrecht, raad van Utrecht 1438, 1440, 1442 en 1444, vive 1442, ledich cameraer 1446, overste ouderman 1468, schepen van Utrecht 1456, 1460, 1462, 1464, 1466 en 1470, schout van Utrecht tot zijn dood, kort vóór Katrijne (25 nov.) 1472 (vlg. necr. St. Servaesabdij nov. prid. id.: 12 nov.), tr. 2e

   Bij zijn dood verviel een halfjaarlijkse lijfrente van f 8.10.— per Paeschen ende Victoris. Vlg. Booth: verlijdt met 19 m(orgen) 1(ants) mitten gerechte en tiende bij Vredendael.

7. *Margriet de Gruter,* geb. ca. 1430, † in 1472 (vlg. necr. St. Servaesabdij eveneens op 12 nov.)

   Bij haar dood verviel een halfjaarlijkse' lijfrente van f 75.—.— per Paeschen ende Victoris. In het erffrentenregister komt ***Mergriet Gïsbert die Gruters*** dochter voor met f 25.—.— en f 4.13.4 aan erfponden per Pinxteren ende Martini.

8. *Dirck Borre van Amerongen* van Broekhagen, geb. ca. 1360, † 9 dec. 1412, tr. in 1391

9. *Kerstine van Suylen,* geb. ca. 1370.

10. *Frederick Trinde,* geb. ca. 1375, gildebroeder van de merseluden, † in maart 1400, tr.

11. *Fye (Sophia Keteler),* geb. ca. 1375, leeft nog in 1445.

    Zij wordt op 13 jan. 1435 geëigend aan de erfpacht van twee hofsteden in de Sinte Niclaes stege; op 13 sept. 1442 geeft zij voor 28 schellingen dit onroerend goed in erfpacht aan ***Loef van Voerde*** (Regesten Stad Utrecht nrs. 805 en 819). Mijn joncfr. ***Vrederick Trinden*** wijff geeft aan de Buurkerk in 1436 tott tymeringe xviii gul. In de rekening van de Buurkerk 1443/44 wordt opgetekend als ontvangen van de joncfr. die ***Vrederic Trinden*** wijf was v Arn. gul., maect xv gul. In het erffrentenregister komt voor joncfr. Fye ***Vrederic Trinden*** wijff was, met ½ scilt en nog eens 1½ scilt. Joncfr. ***Trynden*** die ***Vrederic Trynden*** wijf was onse kerc geleent totten leyen x Rijns gul., fec. lxiii gul. (1445).

12. *Peter van Snellenberch,* geb. ong. 1380, gildebroeder van de coorncopers, als burger van Utrecht 'genoemd in 1399, raad van Utrecht 1405, 1411, 1413, 1420, 1422 en 1424, quadien in 't voorjaar 1407 en 1426, totten diepen en wegen 1413 en 1422, libellemeyster 1424, schepen van Utrecht 1428, 1430, 1432 en 1434, tr. in 1407

    In het erffrentenregister komt hij voor met f 16.8.— aan erfponden per Pinxteren ende Martini.

13) R.A. Utr., recht. arch. Rhenen, d.d. 21 mrt. 1633.

13. *Lufgaerd van Jutfaes,* geb. ong. 1385.

14. *Giisberf de Grufer,* geb. ca. 1400, gildebroeder van de smaden, naad wan Utrecht 1429, 1431, 1433, 1435, 1437 en 1439, vive 1431, cameraer 1435, † in 1459, waarsch. tussen Pasen (25 maart) en Victoris (10 okt.), tr.

Hij heeft in het erffrentenregister in totaal 26 oude schilde on zijn naam staan. Bij zijn dood verviel een halfjaarlijkse" lijfrente van £142.—.— per Paeschen ende Victoris.

15. *Elisabeth van Groenenberch,* geb. ca. 1400, † in 1435, begr. Utrecht (Buurk. op 't koer).

Zij vermaakt aan de Buurkerk bij testament een Guylers gulden voer xxvii Cromst. ende een Postulaets gulden voer xxiii Cromst., maect tsamen x gulden.

16. *Hendrick Borre van Amerongen* Dirckssn., richter te Rhenen 1348, eerste schepen ald. 1371, tr. in 1348

17. *Maria van Amerongen.*

18. *Frederick van Suylen* op Blickenburg, knape 1375, ridder 1381, raad van Utrecht 1390, † in 1403, zn. van *Jacob van Suylen* en *Chrisfina Ufenhamme.*

Zie voor hem Utrechtsche Ridderhofsteden, onder Blickenburg.

19, *Foeyse Poft* Gerritsdr., † in 1386.

20. *Everard Trinde* Henaickssn., camenaer van Utrecht 13'64, schepen 1370, tr.

21. N. *Droem.*

22/23. onbekend.

24. *Willem van Snellenberch* Arntssn., als Utrechts burger vermeld 1365, koopt op Aschwoensdach (22 febr.) 1368 £3's iaers erffelicken vuyt den lande Tanckenvene (vgl. De Ned. Leeuw 1950, kol. 210), † in 1415, tr.

25. *Lysbefh van der Haer* Loefsdr.

26. *Floris van Jutfaes* Jacobssn., † in 1412 (vlg. necr. St. Servaesabdij aug. V id.: 9 aug.), tr.

27, *Hadewich van der Aa* Jan&., († vlg. necr. St. Servaesabdij 'eveneens 9 aug., waarsch. 1412).

28/29. onbekend.

30. *Egbert van Groenenberch* Janssn., geb. ca. 1380, gildebroeder van de sniiders, als Utrechts burger vermeld 1399, raad ald. 1405, 1407, 1411, 1413, 1415, 1417 en 1429, † in 1445, begr. Utrecht (Buurk.).

Hij wordt op 31 maart 1414 beleend met een halve hoeve lants gelegen in Vreeswick bi der Nyer Vaert (Stichts leen), 19 dec. 1417 draagt ***Gheryt Zoudenbalch*** op aan ***Eqbert van Groenenberch*** de helft van een huis genaemd Coenraet-bisscop bij de Plaats; op 22 april 1423 draagt ***Ghisebert van der Horst*** op aan ***Egbert van Groenenberch*** de (andere) helft van voormeld huls (Regesten Stad Utrecht, nrs. 638 en 683). In het erffrentenregister komt hij voor met £9.—.— aan erfponden per Pinxteren ende Martini, alsmede met 32 oude schilde per Johannis ende Corsavont.

3 1. onbekend.

Bij het opstellen van 'deze kwartieren werd gebruik gemaakt van de volgende in het Gemeentearchief van Utrecht berustende archivalia: rekeningen 1 ste kameraar, inv. 1 589 en 590; erffrentenregister anno 1435, inv. I, 609: lijfrentenregisters anno 1468, 1491 en 1510, inv. I, 610; rekeningen Buurkerk, inv. bij de stad bewaarde archieven 11, 47.

Voorts werden benut de ms-genealogieën van Dr. C. Booth op het Rijksarchief in de provincie Utrecht, inv. ms. 378.

MR. A. J. KRONENBERG.

Het Enkhuizer geslacht Van Loosen.

(jrg. 1971, kol. 238-290, 302—324).

Aanvulling betreffende het geslacht *Van Stralen,* vermeld in jrg. 1971, kol. 247. Bij de Addenda en corrigenda betreffende ons artikel „Het Enkhuizer geslacht Van Loosen" (De Ned. Leeuw 1971, kol. 324) werd toegezegd terug te komen op de onjuist opgegeven ouders van *Hendrik van Stralen:*

Hendrick Fransz van Stralen (tr. le 1674 Meynoutjen Engelenburg; tr. 2e 1684 Syybrecht van Loosen) is, in tegenstelling tot het vermelde in Ned. Patriciaat 1957, pag. 115, een zoon van *Frans van Stralen* en *Aaltje Ottesdr. over* welk echtpaar hieronder nadere gegevens volgen.

„Schipper" *Frans Hendricksz van Stralen,* wonende int. Molenpad, tr. Stadhuis (ondertr. 29 mei 1649 *Aeltje Ottes,* wonende op die Suyderhavendyck, ged. 14 jan. 1620 (get. Griet Jans), begr. 31 jan. 1656 (Zk 54 Cruyscamer: graf eigendom van Jan Auckesz van Wysant, familie relatie onbekend).

Haar ouders zijn ***Otto Jansz van Groeningen*** en (tr. ***25 jan. 1615*** „wOnende by die Nieuwehaven") ***Pietermoer Dirckdr.*** „op die Brestraat". uit welk huwelijk twee dochters werden geboren:

a. *Geertje* ***Ottes,*** ged. '7 mei 1617 (get. Griet Jans), overl. voor april 1656; tr. ***Harmen Wibrantsx.*** waaruit Dirk, ged. 13 aug. 1645 (get. Jannetje Dirks);

b. (bovengenoemde) ***Aeltje Ottes,*** overl. jan. 1656; tr. Frans ***Hendriksz van Stralen.***

Na de dood van zijn vrouw treft *Frans Hendricksz van Stralen,* „reysvaerdich leggende om als schipper ten dienste der oostindische compagnie na Indien te vaeren", 22 april 1656 een overeenkomst met Pietermoer Dirksdr. „schoonmoeder van hem Frans Hendricksz van Stralen" om zijn zoontje Hendrick Fransz te „onderhouden in cost en cleederen" (not. C. Tjallis).

Uit dit huwelijk:

1. *Hendrick Fransz van Stralen,* ged. 28 febr. 1651 (get. Jannetje Dircks), † jong.
2. (de in de aanhef vermelde) *Hendrick Fransz van Stralen,* ged. 18 febr. 1653 (get. idem).

Gezien het voorgaande moet de mededeling in het Ned. Patriciaat, alwaar in jaargang 1957, blz. 115, het echtpaar *Hendrick Hendriksz van Stralen* en *Annefje Jansdr.* als ouders van bovengenoemde *Hendrick van Stralen* wordt vermeld, op een vergissing berusten.

Uit dat echtpaar (ondertr. 29 april 1651) werd in de jaren 1652 tot 1664 een zevental kinderen geboren waarvan géén als Hendrick is gedoopt. Hun twee voor 1656 geboren zoons stierven jong; een eventueel na 1664 geboren zoon kan niet in aanmerking komen aangezien het eerste huwelijk van Hendrik van Stralen (reeds,) in het jaar 1674 werd voltrokken.

MAURICE M. DEWOLF en MARIAN WATTS DEWOLF.

Genealogie van het geslacht De Gier in de Bommelerwaard

(1943, kol. 63, 95, 140 en 177 en achterzijde van de inhoud: 1978, kol. 241).

Mr. R. A. Rueb behandelt t.a.p. enige vragen en opmerkingen onder toevoeging van belangrijke aanwinsten. Mijn commentaar beperkt zich tot de vragen en opmerkingen n.a.v. mijn

in 1943 afgedrukte genealogie. Het is een voorrecht om veertig jaren na het schrijven van deze genealogie nog in de gelegenheid te zijn aan verdere opheldering te kunnen bijdragen. Ik volg dezelfde nummering.

II. In mijn „betoog" over de uitsluiting van bastaarden van het priesterambt stelde ik uitdrukkelijk het voorbehoud van dispensatie.

In de latijnse tekst van het Necrologium van het kapittel van Zaltbommel — door mij t.a.p. overgenomen — had Rueb kunnen lezen, dat dominus *Arnoldus de Ghyer* en *Petrus* (11) broers waren. Aan niet in mijn artikel te passen naamgenoten heb ik in mijn inleiding en o.m. in noot 23 aandacht geschonken.

IV. 3. Het enkele feilt, dat *Hanrick Peters de Gier* niet voorkomt in de remissie van 1502, betekent alleen, dat hij zich niet tegen de hertog verzet had, anders dan zijn vader en diens met name opgesomde kinderen. In deze gewesten is het een normaal verschijnsel geweest, dat partijschappen dwars door families heen gingen: zo was het niet alleen in de middeleeuwen, maar ook tijdens de hervorming en de Patriottentijd, soms zelfs uit bewuste familietaktiek om zich te dekken tegen kerend politiek getij.

De *Rob de Ghyer gent. van Huesden* ao. 1606 is wellicht één van de vele gevallen van overneming van de geslachtsnaam De *Gier*. Het bevreemdt mij, dat Rueb hierin aanleiding vindt om tot voorzichtigheid te manen, alsof deze in mijn genealogie niet betracht zou zijn in dergelijke gevallen.

A VI. Er bestaat zeker geen reden om deze *Pefer* en diens broer *Dirk* (B VI) geen zoons te laten zijn van *Hillebrant Peters*. De t.a.p. gegeven documentatie wijst uit, dat *Dirk* in 1544 optrad als oom van *Peter Hillebrant's* onmondige zoon *Peter* en zelf in 1585 bij zijn vader *Hillebrant Peters* begraven werd.

A VI, 5. Gaarne nota genomen van de aangewezen drukfouten. De correcties van Rueb behoeven intussen zelf ook weer correctie: *Aert* en joffr. *Aleydt* moeten t.a.p. worden aangehaald als VI, 1 en 4.

A VI, 4 (n.b. 4 drukfout voor 1) = VII a. Het is juist, dat *Aernt de Gier Peters* dood was in 1551 en dus niet in 1577 secretaris van Zaltbommel geweest kan zijn. Het vraagteken, dat ik bij *Peter Adriaens de Gier* (VII a, 1) zette, steunde mede op de door Rueb thans aangevoerde overwegingen (ik was destijds terzake minder zeker).

A VIII a. Rueb boekt hier de belangrijke aanwinst van *Sabina (Mom)*, geb. omstr. 1500, vrouw van *Aernt de Gier*. De uitvoerige twijfels van Rueb over de plaats van *Hillebrant* in de genealogie kan ik niet delen. Immers waren vader *Aert, Pefer, Peferke, Alith* en Mr. *Cornelis*, blijkens de door mij aangehaalde akten in onderling verband, m.i. ongetwijfeld de kinderen van A VI *Peter Hillebrants de Gier*. Bovendien passen de data van hun personalia in deze generatie en niet in een oudere met welke gedachte Rueb speelt. In het civiele proces voor het Hof van Gelre ao. 1551 sprak *Alith* de gedaagde *Peter Peters de Gier* aan, die zich garant gesteld had, dat Mr. *Cornelis* niet eigenmachtig zou resigneren inzake de fundatie in de kerk van Driel. Rueb weet mede te delen, dat naast *Alith* als stichtsters van de fundatie vermeld werden *Goosken 's Gieren* en *Sabina 's Gieren. Nu wij Sabina* hebben leren kennen als de vrouw van *Alith's* broer *Aert*, naar wie zij hier met de naam *'s Gieren* genoemd werd, is *Goosken* kenlijk op gelijke

volst met de naam *'s Gieren* vernoemd naar haar man. Gezien de procespartijen, was Mr. *Cornelis* dan deze man, waarmede verklaard is waaraan hij de pretentie ontleende tot resignatie bevoegd te zijn. Tevens is nu begrijpelijk, dat *Goosken* nergens voorkomt als dochter van *Peter Hillebrants de Gier* (A VI).

Naar ik meen is deze kous hiermede af.

Nog een tweetal opmerkingen van Rueb in kolom 244:

1. „ . . . dan vervalt het argument van Dr. Maris, dat een „armiger niet van een bastaard kon afstammen". Dit argument is mij volkomen vreemd!

2. „Dr. Maris noemt een *Hillebrandus de Ghyer* in 1550 „armiger . . hij overleed in 1601, zodat hij wel lang armiger „geweest zou moeten zijn . . .". Deze opmerking snijdt geen hout: armiger of knape beduidt de riddermatigheid van een man, die (nog) geen ridder is. Men kon zijn levenlang knape zijn; in verloop van tijden was bovendien de ridderpromotie meer en meer in onbruik geraakt.

A VIII a, 2. Ook hier een belangrijke aanwinst, nl. in de vrouwelijke lijn van *Maria Hillebrant Aerts de Gier*. Deze aanwinst valt buiten het bestek van mijn commentaar, zoals in de aanvang dezes is aangekondigd: behoudens de ter sprake gebrachte oudere *De Gier's*. Het betreft *De Gier's* die niet in mijn genealogie voorkomen en met wie Rueb nog geen weg weet. Bij nadere beschouwing vind ik in de aangehaalde uitvoerige akte van 7 dec. 1595 een aannemelijke oplossing. Aan de orde was een geding voor de Hoge Bank van Zuilichem, aangespannen tegen een groep verwanten, die door een gezamenlijk belang als procespartij verbonden waren; vermeld werden de erfgenamen van een *Peter Egons de Gier* c.s. De talrijkheid van gedaagden wijst op een belang, dat in 1585 reeds gedurende ettelijke generaties in het voorgeslacht geweest moet zijn. De bevoegdheid van het gerecht Zuilichem geeft de plaats van dit zakelijk belang aan. Deze feiten en omstandigheden leiden bij het zoeken naar een aanknopingspunt in mijn genealogie redengevend naar *Egon de Gier* (IV, 2), schepen van Zuilichem ao. 1498 en mitsdien aldaar gegoed. Een filiatie tussen deze *Egon* en *Peter Egons de Gier* voornoemd, zou bovendien tijdrekenkundig kloppen.

N.B. Rueb vraagt zich af, wie † *Dirk de Gier*, die mede onder de procespartij vermeld wordt, geweest kan zijn. Ik denk nu aan de echtelieden *Dirk de Ghier* en *Maricke Goerts*, die op 17 april 1570 te Zuilichem testeerden met benoeming van bij namen genoemde erfgenamen.

A VII, b. *Pefer Peters de Gier*, burger van Nijmegen 1561, was zeker identiek met *Peter de Gier*, de man van *Jenneke*, wed. *Lenaert Claesse*. Immers de erfgenamen van *Jenneke*, inmiddels weduwe van *Peter de Gier, Peter de Gier* (A VIII b) en *Adriaentje Gijsberts Hacke* als weduwe van *Johan de Gier* (A VIII d) voldeden op 29 juni 1615 alsnog hun aandeel aan het legaat ten behoeve van het Vrouwenstift, fundatie van *Aleydt de Gier* (**A** VI, 4) c.s. (recht. arch. Drie1 nr. 971, f. 140); zie voor 'deze fundatie nog hierboven mijn mededeling bij A VIII a.

A VII b, 1. Terecht merkt Rueb op, dat mijn noot 55 hier niet thuis hoort. De in deze noot beschreven akte d.d. 22 nov. 1592 zou in de gedachtengang, welke ik bij de bespreking van A VIII a, 2 ontwikkelde, op haar plaats zijn bij *Egon de Gier* (IV, 2) in mijn genealogie.

A VIII c. *Wouter de Gier Peters*, kerkmr. te Well 1586, staat m.i. hier op de juiste plaats. Weliswaar komt hij in de

door mij aangehaalde akten zelf niet met de naam De Gier voor, maar de sleutel voor de samenhang van zijn nakroost gaf ik in mijn noot 61 aan. Hij trad te Ammerzoden 4 maart 1585 als momber op tezamen met ***Johan (de Gier) Pefers*** (A VIIJ d). Deze ***Johan*** wordt te Ammerzoden 29 mei 1592 vermeld als broer van *Egon* ***de Gier Pefers*** (A VII b, 4). *Wouter's* zoon ***Dirk Woufers de Gier*** trad 8 mei 1651 op als curator over de nagelaten boedel van (zijn neef) ***Peter de Gier*** (A IX d), zoon van ***Johan*** voornoemd.

De conclusie van Mr. Rueb: „er zijn tussen hemel en aarde meer Gieren dan Dr. Maris vermoedde . . .". Wat er zij van mijn vermoedens, in mijn genealogie ***De Gier*** heb ik de soliede stelregel: beter één vogel in de hand dan tien in de lucht, ook op ***De Gier*** pogen toe te passen.

J. C. **MARK**

Als repliek op het voorgaande moge het volgende nog dienen. Mr. Maris heeft m.i. zijn constructie op enige punten, waaromtrent ik twijfelde, zeker versterkt. Ik wil dan ook volstaan met enige nieuwe gegevens, die ik vond, nadat ik mijn artikeltje schreef, waarbij ik de nummering van Mr. Maris wederom aanhoud.

A V, 8. *Robbert* ***de Gier. 6*** april 1558 (Familie-archief Van Randwijck, inv. nr. 880): *Wouter* ***Jans*** als voogd van zijn vrouw, ***Arijke Pefec 's Gieren,*** en Mr. ***Cornelis de Gier,*** ook als voogd van de kinderen van *Robbert* ***de Gier,*** te weten *Styntken* voor haar mede ***Jacob de*** *Cock* als grootvader — en *Lyn,* ***Mefken*** en *Alith* ***Robben,*** nakinderen — voor hen mede ***Lysken*** *Hacken,* grootmoeder — verkopen land op de Gheenweyde te Rossum.

B VII a. ***Hendrick Huberfs de Gier. 26*** mei 1626 (Rechterl. archief Driel, inv. nr. 973, 36); hieruit blijkt dat ***Chrisfine,*** de vrouw van ***Hendrick Huberfs de Gier,*** een dochter is van *Hanrick Janssens* en ***Gericke Claesdr.*** (Mij zijn deze personen bekend als ***Hanrick Jan Ghysberfs*** te Horwenen en ***Gericke*** *Claes* ***Egensdr.)*** .

B VII b. *Hillebrant* ***Dircks de Gier. 16*** jan. 1594 (Rechterl. archief Driel, inv. nr. 2, 80 vo.): Aernt Lamberts heeft ***Huyberf*** *Hillens* ***gewond;*** het lijk wordt gevisiteerd bij *Hillebrant* ***de Ghyer; 3*** juni 1595 (1.c. fo. 107) *Hillebrant* ***Dircks de Ghyer*** inzake doodslag op zijn zoon door Aernt Lamberts.

MR. R. A. **RUEB.**

Het huwelijk van Petrus van Lotteren en Ymckjen van Amama, een studentenhuwelijk in Franeker in 1659.

Het ondertrouwregister van de stad Franeker vermeldt op 2 juli 1659: „D. *Petrus* ***van*** *Lotteren,* studiosis in den Universiteit alhier, geboortich tot Campen, ende juffrouwe ***Ymckjen van Amama,*** geboortich binnen deesen stad". Het huwelijksregister van de Hervormde kerk te Franeker bevat de volgende inschrijving: „D nus *Petrus* ***van Lofferen,*** studiosus in de Universiteit alhier, ende Juffr. ***Zmckjen van Amama,*** beide aan de Stads Broll. Attestatie gepasseert 20 juli 1659". Waar het huwelijk werd voltrokken, kon niet worden achterhaald; mogelijk vond het, gezien de hieronder beschreven „bijzondere" omstandigheden, in besloten kring plaats op de zate Adelen onder Sexbierum, het stamhuis van de moeder van de bruid,

De bruidegom, uit Kampen geboortig, werd op 9 april 1657 als phil. student ingeschreven aan de universiteit van Franeker. Hij was er lid van de Gelders-Overijsselse Studentenvereniging en zijn wapen komt ook voor in het Wapenboek daarvan (in goud een zwaan van zilver) [1]. Zijn doop werd te Kampen niet gevonden, maar hij zal, gelet op zijn inschrijvingsjaar te Franeker, omstreeks 1635 geboren moeten zijn.

Petrus was een zoon van ***Jan Sfevensz. van Lutferen*** *(Lotferen),* van Nordhorn, stammend uit een oude familie van richters in het graafschap Bentheim: een *Clawes* ***van Lufferen*** was van 1522-1543 richter te Nordhorn [2]; *Nicolaus* ***van Lufteren*** (vermoedelijk een ander) zegelde als stadsrichter van Schüttorf (1564-1577) met een adelaar, houdend een schild met vogelpoot (arendsbeen ?) [3], terwijl een *Caspar van Lutteren* in 1592 wordt vermeld als burgemeester van Nordhorn; hij was gehuwd met ***Alheit van Benfheim,*** uit een bastaardtak van de grafelijke familie [4].

Jan Sfevensz. van *Lutteren* huwde vóór 1631 (niet te Kampen of Zwolle) met ***Margarefha Jans Eckelboom,*** behorend tot een vooraanstaande familie te Kampen. Hij werd in 1631 als „*Jan van Norfhorn,* gewezen ruiter onder de compagnie van ritmeester Swartsenburch" aangesteld tot stalmeester der stad Kampen [5], in welke functie hij later werd opgevolgd door zijn zoon ***Caspar van Lufferen (Lofteren).***

De bruid was een dochter van de beroemde Franeker hoogleraar ***Sixfinus van Amama,*** „professor des heyligen taels" (Hebreeuws), die slechts kort leefde (1593-1629) en in 1617 was gehuwd met ***Meine van Adelen*** *van* ***Cronenburch*** [6]. Volgens geslachtslijsten zou de dochter ***Imckjen*** in 1622 te Franeker zijn geboren.

Direct valt het grote leeftijdsverschil bij het bruidspaar op: Petrus was in 1659 hooguit 25 jaar, zijn bruid daarentegen boven de 35 ! Dit zou verder niet zo interessant zijn als er niet twee maanden na de huwelijksinschrijving een dochter was geboren, namelijk *Margrieta,* die op 21 sept. 1659 te Franeker werd gedoopt. Ten tijde van de huwelijksinschrijving woonden bruid en bruidegom beiden aan de Stads Broll, waar vermoedelijk het ouderlijk huis van de bruid was gelegen.

---

1) 0. Schutte, De Wapenboeken der Gelders-Overijsselse Studentenverenigingen, 19'75, dl. VII (Franeker), nr. 34.
Waarschijnlijk heeft ***Petrus van*** *Lotteren* — zich niet bewust van het door zijn voorouders in het graafschap Bentheim gevoerde wapen — de zwaan als wapenfiguur ontleend aan het wapen van zijn moeders familie ***Eckelboom;*** zijn neef *Hermannus* ***Eckelboom*** voerde althans blijkens voornoemd wapenboek nr. 33 als student te Franeker: „Gedeeld; 1. in keel een uitkomende gekanteelde kerktoren van twee verdiepingen van zilver, waarop een opvliegende zwaan van zilver; 11 in zilver drie eikels van goud, gedopt van sinopel; helmteken: de opvliegende zwaan".

2) Heimatverein der Grafschaft Bentheim, jaarboek 1974, blz. 34.

3) Heimatverein der Grafschaft Bentheim, jaarboek 1967, blz. 84 en 89.

4) Procesacte Kestering (Stadsarchiv Burgsteinfurt XVI, nr. 54, Diskussions-Prozess Hermann Kestering) : verkoopacta d.d. 17 maart 1592.

5) Nanninga Uitterdijk, Register, charters en bescheiden oudarchief Kampen, 9de deel (1630-1635), nr. 6902: 9 okt 1631 „Zwolle schrijft aan Campen dat de schoonmoeder en veswantea van Jan van *Northorn,* ruiter onder de comp. van ritmeester Swartsenburch, haar verzocht hebben deze aan te bevelen voor vaccerende stalmeesterschap te Campen, zoals ze doen".

6) M. de Haan Hettema en A. van Halmael Jr., Stamboek van den Frieschen vroegeren en lateren adel, Leeuwarden, 1846, in voce ***Van.*** *Amama* en ***Van Adelen van*** *Cronenburch.*
W. B. S. Boeles, Friesland Hoogeschool en het Rijhs Atheneum te Franeker, Leeuwarden 1879, tweede deel, blz. 98-104.

Met enige fantasie kan men zich de gang van zaken wel voorstellen: *Petrus van Lotteren* betrok als jongeman uit Kampen één van de vele kleine, sombere studentenkamers in in het Friese provinciestadje, dat toentertijd weinig ontspanning en afleiding bood [7]). Mogelijk nam hij zelfs zijn intrek bij de weduwe van Prof. *Van Amama,* die zoals destijds niet ongebruikelijk in professorenkringen tegen betaling studenten in huis nam, als welkome aanvulling op de doorgaans bescheiden professorensalarissen en -pensioenen [8])! De niet meer zo jeugdige dochter des huizes *Imckjen* werd verliefd op de jonge Kamper student. En van het een kwam het ander. Zo er sprake mocht zijn geweest van „verleiden", zal dat waarschijnlijk eerder van haar kant zijn geweest dan van de zijne, als laatste kans om nog „aan de man te komen" ? Er werd dan ten slotte toch maar getrouwd,

De familie van *Imckjen* was kennelijk niet erg ingenomen met de gehele gang van zaken, want volgens het testament uit 1662 van *Meine van Adelen* weduwe *van Amama* kreeg dochter *Imckjen* alleen de legitieme portie toegewezen [9]).

Of het huwelijk gelukkig is geweest ? We zullen het nooit weten. *Petrus van Lotteren* stierf reeds vóór 28 jan. 1668, op welke datum te Kampen als voogden over de minderjarige dochter *Margaretha* werden aangesteld haar ooms *Caspar van Lotteren,* stalmeester, en *Jacob Willemsz. van der Weert* (getrouwd met *Geesien Jans van Lotteren)* [10]). *Margaretha* deelde in 1672 mee in de boedel van haar grootmoeder *Greete Jans Eckelboom* [11]). Zij bleef ongehuwd en vestigde zich later te Oosterzee (ten noorden van Lemmer), waar ze in het lidmaten register in 1716 en 1721 wordt aangetroffen, ondere de intussen „verfrieste" naam *Margaretha van Lotteringa ! Ze zou* er in behoeftige omstandigheden hebben verkeerd; zij voerde althans in 1722 een proces om uitkering van haar aandeel in de verhuurpenningen van de zate Adelen onder Sexbierum [12]).

JHR. MR. R. C. C. DE SAVORNIN LOHMAN.

7) Boeles (zie noot 6), eerste deel, blz. 280.
8) Boeles (zie noot 6), tweede deel, blz. 103: *Meine van Adelen. van* ***Cronenburch*** bleef als weduwe van Prof. *Sixtinus van Amama* met drie zonen en drie dochters in zeer bekrompen omstandigbeden echter en werd geldelijk ondersteund in de opvoeding harer kinderen.
9) Archief van het Hof van Friesland, EEE 2, fol. 481 v.
10) Gemeentearchief Kampen, momberboek 1666-1681, fo. 34, d.d. 28 jan. 1668.
11) Gemeentearchief Kampen, momberboek 1666-1681, fo. 74, d.d. 1 maart 1672.
12) De Haan Hettema (zie noot 6), in voce Van Amama sub noot 28.

Het Wapen-zegel **van De Zijpe.**

(1978, kol. 251).

Velen zullen met verwondering kennis hebben genomen van het onlangs in dit tijdschrift verschenen artikel over „Het wapen van het waterschap De Zijpe en Hazepolder" in het bizsnder om de daarin vervatte bewering, dat, ofschoon men „al vele tientallen jaren" (!) daar een zegel gebruikte, een zegel nog geen wapen zou zijn en dat dit lichaam dus in 1958 om een nieuw wapen had verzocht [1]).

Een zegel moge in grammaticale zin dan geen wapen zijn, maar een zegel zonder een wapen is in oude tijden niet of nauwelijks denkbaar. In juridische zin dekken deze begrippen elkaar dan ook stellig hetgeen ten duidelijkste tot uiting komt in het beginsel „zegel en brief", hetwelk in ons oud-Vaderlands burgerlijke recht allerwege opgang deed [2]).

In Holland heeft een placcaat van Karel V, verleend op 10 **mei 1529,** de overheid voorgeschreven, dat de levering van onroerende goederen en de overdracht en vestiging van zakelijke rechten op onroerende goederen moest plaats vinden door opdracht voor het gerecht van de plaats van ligging, alzo dus een levering met zegel en brief. De Zijpe nu heeft zo'n plaatselijk gerecht gehad, hetgeen impliceerde dat de baljuw-schout tezamen met de als „schepenen" fungerende heemraden deze opdrachten ten uitvoer hadden te leggen door de constitutieve titel, zegel en brief geheten, te versohaffen.

Hoewel het boven aangehaalde artikel van de gedachte uitgaat, dat de op de zee veroverde Zijpe tot West-Friesland behoren zou, is daarvan nimmer enige sprake geweest, terwijl bovendien de Zijpe als territoir volkomen buiten de West-Friese omringdijk is gelegen.

Wat hiervan zijn moge: het is niet mogelijk, dat de hier aangehaalde speciale werkzaamheid van de baljuw met zijn schepenen éérder verwacht kan worden dan de 23e oktober 1 5 5 3, zijnde de datum geweest, waarop de verkaveling van de blootgekomen gronden plaats heeft gehad.

Zeker is in elk geval, dat de bezegelde brieven vóór 20 juni 1562 uitgegeven plachten te worden want het in het polderarchief bewaarde oudste ordonnantie-boek van de Zijpe [3]) onthult dat de hoofden, tresorier-generaal en gecommitteerden van de Financiën te Brussel op die datum van wege Zijne Majesteit ordonneerden „bailliu, schepenen ende secretaris van de Zijpe dat gij niet staet over eenige verkoopinge oft overgifte van landen in der Zype gelegen ten waere u eerst gebleken waere dat deselve vercoopers oft transporteurs u voor de eerste reyse exhibeerden ende verthoonden opene besegelde brieven van den commissarissen daer toe bij Zijne Majesteit geordonneert ende des en sult nyet wesen in egeen gebreeke . . ."

De Allerheiligenvloed van 1570 heeft vervolgens de Zijpe overstroomd, hetgeen de bestuurders echter nauwelijks uit het veld heeft geslagen want aanstonds werd de herbedijking met 's-Konings krachtige steun opnieuw aangevat [4]). De eerste rekening van nà de ramp, afgelegd door 's Konings commissaris jr. *Frederik van de Zevender* bevat nu over het zegel van de

Het wapen-zegel, zoals die van 15'71 tot 1811 bij het Gerecht van de Zijpe en Hazepolder in gebruik was (orig. ø 5,5 cm.).

1) De Nederlandsche Leeuw 1978, kolommen 251-253.

2) Mr. H. F. W. D. Fischer, Kort begrip van het Oud-Vaderlands burgerlijk Recht, Groningen-Djakarta 1950, bldz. 50, 157 evv., 186/7, 202, 255, 261, 276 en 287.
3) Oud-archief De Zijpe en Hazepolder, inventaris no. 2 en 3.
4) De Navorscher, 1938, bldz. 135 ew. en mijn De Zijpe en Hazepolder, Wormerveer, 1933, bldz. 59.

instelling (de „restaurata Zypa") een hoogst merkwaardige post, die ik hier letterlijk laat volgen: [5]).

„Betaelt Joost Pieterszoon de somma van negenthien ponden twaelff schellingen zes penningen, die hij verschoten heeft voor 't gemeenlants zegel, een half pont root seegel was als an andere oncosten meer breeder vermelden de specificatie ende quictantie hier overgelevert dus hier de selve ... XIX £XII st. VI d".

De hier genoemde Joost Pietersz. was als wonende op de Zijpe reeds op 10 augustus 1566 tot heemraad aangewezen, waarna jaarlijkse herbenoemingen van hem als zodanig gevolgd zijn tot 20 mei 1570. Na de overstroming werd hij benoemd tot baljuw van de Zijpe en hij fungeerde tevens als substituut-houtvester van Holland en rentmeester van de zeevonden [6]). Hij was het, die een request richtte tot het Hof waarop de navolgende beschikking is gevolgd:

„Alsoe Joost Pieterszoon wonende alhier in den Hage den Hove van Holland verthoont heeft hoedat hij suppliant nu onlancx geleden gecocht heeft eenige landen gelegen in de Zijpe althans mette zee gemeen, dan alsoo het gewoonlich segel van den voorsz. Zij pe althans berustende was onder de burchmeesters der stadt Alckmaer die bij desen Hove eenigen tijt geleden geauthoriseert zijn met heuren secretaris 't voornomde zegel te steken tot proffijt van de geene die eenige geabbandonneerde ende uuytgedeelde landen gecocht hadden ter tijt toe die gelegentheit van de landen van de Zijpe anders vereysschen zoude, dat, hij suppliant hem geaddresseert hadde met zijnen vercooper aen den voornomden burgemeesteren der stadt Alckmaer aen hen luiden versouckende dattet hen luiden gelieven wilde te staen over d'overdracht van de landen bij hen vercocht ende het gewoonlick zegel van de Zijpe daeran te steecken die hem suppliant voor antwoordt gegeven hadden heurluyder authorisatie zoo verre nyet te strecken ende alleen geauthoriseert te zijn het voornomde zegel te steken over landen, die geabbandonneert ende andere personen uuytgedeelt waren ende nyet aen landen, die van de oude eygenaeren vercocht waren, verzouckende daeromme de voorn, suppliant dat den Hove believen zoude de voorsz. burgemeesteren ende regeerders metten secretaris, der stede Alckmaer te authoriseren omme mede te staen over het voorsz. zegel te steecken over d'overdraechten van de landen in de voorsz. Zijpe, die gecocht werden van de oude eygenaers van dyen. Soe is 't, dat 't voorsz. Hoff hierop alvoren genomen ende gezien hebbende het advijs van den gerechte der voorsz. stede van Alckmaer gelast ende geauthoriseert heeft, last ende authoriseert mits desen den burgemeesteren metten secretaris derzelver stede omme bij provisie ende tot dat de gelegentheyt van de landen in de Sijpe anders sall vereysschen, mede te staen over de overdrachten van den landen in de zelve Zijpe gelegen dye gecocht zijn ofte zullen werden van de oude eygenaeren van dyen

5) Reeckeninge Fredericx van der Zevender, rentmr. 's Conincx Vroonlanden ende commisz. van weegen Zijne Mats. geordt. ter hervattinge der dijckaige van der Zijpe, 1570/1, fol. LXXV vso. Gemeente-aschief Alkmaar. Voor zijn persoon: vgl. S. van Leeuwen, Batavia Illustrata, 's-Gravenhage, 1685, bldz. 1187. Er bestaat van hem een geschilderd portret op paneel, vroeger gehangea hebbende op het Rentmeesterskantoor van de Vroonlanden te Alkmaar, nu in particulier bezit.

6) Later werd hij te Steenbergen vorster en deurwaarder van, de E. Rade van State en de E. Rade van Braband blijkens acten van 11 december 1611 en 24 januari 1612, bewaard in copie in het ms. Mr. Rutgerus Paludanus, deel VI, inventaris! oud-archief De Zijpe en Hazepolder no. 82-92. Hij was toen 70 jaar. Het hierna afgedrukte stuk bevindt zich in het gemeente-archief van Alkmaar.

mitsgaders de brieven daervan gemaeckt ofte te maecken te besegelen als naer behooren, mits dat de vercoopers ofte verlijders van deselve overdrachten alvoren gehouden zullen zijn te verthoonen de brieven ofte titulen van hare gerechticheyt ofte wettige eygendomme totte landen die zij opdragen mitsgaders te doceren van den plaetse haerder residentie. Gedaen in den Haeghe den eersten meij Anno XV^c sessentnegentich. In kennisse van mij F. de Rechtere".

Op dit systeem van tijdelijke overname door een ander lichaam van de bevoegdheid om door tussenkomst en na goedkeuring van het Hof van Holland „opdrachten" te doen uitvoeren is reeds eerder de aandacht gevestigd geweest [7]). Helaas zijn mij uit deze „Alkmaarse" perioden nimmer grossen betreffende Zijpse transporten onder ogen gekomen, hetgeen volstrekt niet uitsluit dat zij nog eens uit een archief tevoorschijn zullen komen. Overigens is zeker, dat uit de bewuste periode geen minuten bewaard zijn gebleven. Maar twee copieën van acten ben ik toevallig wèl op het spoor gekomen [8]). De eerste gedateerd 9 mei 1596 hield de overweging in van burgemeesteren van Alkmaar „daer geen rechters althans in den Lande van de Zijpe" waren, zij bevoegdheid hadden op grond van de beschikking van het Hof van Holland van ultimo januari 1586, waarbij hen hot zegel van de Zijpe toevertrouwd was, om alsnog terzake van de levering van diverse gronden in een acte van „guarand" door de overgebleven Zijpse vertegenwoordigers deswege vrijwaring te laten beloven aan belanghebbende ingelanden. Terwijl het slot van die acte aldus luidde: „In kennisse van desen hebben wij burgemeesteren voornoemt 't segel van den landen van den Zijpe volgens de commissiën ons daertoe bij den Hove van Holland gegeven door versoeck van den voorsz. comparanten hier beneden aengehangen op den IX dach meij ao. XV^c vijf ent negentich. In kennisse van mij stede Alckmaer secretaris: op de plycke stont getekent L. Coren scripsit en was besegelt met een uythangende groot segel van roode wassche aen een dubbelde francijne staert".

Van de tweede hier bedoelde grosse volge hier de copie volledigheidshalve in extenso: „Wij burgemeesteren der stadt Alckmaer doen te weeten eenen ygelijken dien 't behoort dat voor ons gecomen is *Claes Gerritsz. Vergou,* poorter deser steede als procuratie hebbende van *Claes Jacobsz. Haringcarspel,* woonende tot Amsterdam, gepasseert voor Jacob Ghijsbertsz., notaris publycq, en seeckere twee getuygen in dato den XXIIII deser maent juny ons burgemeesteren voornoemt vertoont ende gebleecken en heeft uut crachte ende nae vermogen d'selve procuratie (:nae dat hij vertoont hadde de titulen van des voorsz. *Claes Jacobsz.* gerechticheyt) gecedeert, opgedragen en getransporteert, cedeert, opdraecht en transporteert bij desen tot behouff van *Ariaen Maertsz. Coetenburch,* outschepen deser steede, vijff morgen lants gelegen in de lande van de Zijpe op en needer gaende aen de Zuytsijde in de groote letter F ende cleyne i, eertijts toebehoort hebbende *Rombout Spillemans,* van welcke cessie opdracht en transport d'voorsz. *Claes Gerritsz.* uyt crachte van de voorsz. procuratie bekende van de voorsz. *Ariaen Maertsz. Coefenburch* al en ten vollen vernoecht te wesen. Belovende daeromme d'voorsz. landen te vrijen en te waeren als men in gelijcke naer rechte schuldich is te doen voor soo veel d'voorsz. *Claes Jacobsz.* d'selve beswaert soude mogen hebben en vorder niet, daer vooren verbindende alle de voorsz. *Claes Jacobsz.* en zijnen erven goeden. Alles ter goeder trouwen en sonder bedroch des t'oirconde

7) De Zijpe en Hazepolder t.a.p., bldz. 59 met noot 1.
8) Oud-archief de Zijpe en Hazepolder, no. 56.

hebben wij burgemeesteren voornoemt als bij den Hove van Hollandt bij acte in date den le meij lestleden gelast en geauthoriseert sijnde 't segel van den landen van de Zijpe hier beneden aengehangen op den XXVI dach junij anno XV^{c} XCVI; in kennisse van mij, secretaris: op de plycke stondt: getekent L. Coren scripsit en was besegelt met een uythangende segel van roode wassche".

De conclusie uit de hier aangehaalde documenten kan niet moeilijk zijn.

Joost Pietersz., de baljuw, heeft in 1571, toen De Zijpe juist herbedijkt („restaurata") was, gezorgd voor een nieuw zegelstempel. Hij schafte zich voorts, zoals hij uitdrukkelijk verklaarde voor rekening van het Gemeneland van de Zijpe „root zeegel was" aan. Maar nadat de instelling tengevolge van een nieuwe katastrofe allengs door uitsterving geen gerecht meer had, werd ditzelfde zegel op authorisatie van het Hof van Holland bij burgemeesteren van Alkmaar in gebruik gegeven en deze hebben zich ongetwijfeld van ditzelfde „Sigillum Restauratae Zypae" destijds bediend, immers de hierboven gesignaleerde acten getuigen van het Zijpse zegel als van een „groot segel van roode wassche". Toen er wederom een gerecht op de Zijpe was ingesteld ingevolge de bepalingen van het octrooi van 20 september 1596, werd het signet te Alkmaar gelicht en het eerste transport vond vervolgens plaats voor de baljuw-dijkgraaf met twee heemraden op 13 februari 1597. Dat het hier steeds om hetzelfde wapen-zegel ging, is stellig wel buiten enige twijfel [9]).

Zolang nu de baljuw-dijkgraaf met zijn schepenen-heemraden tussen 1597 (zie boven) en 1811 (ter gelegenheid van de invoering der Franse wetgeving) de voluntaire jurisdictie uitoefenden is bij de levering van grossen volstrekt onveranderd, jaar in, jaar uit, ditzelfde grote wapen-zegel van de Zijpe en Hazepolder gehanteerd, met toepassing zonder uitzondering van rode was.

Om volledig te zijn dient hieraan te worden toegevoegd, dat voormelde schepenen deze uitgaande documenten op de plijk plachten te ondertekenen met (terzijde) de secretaris, terwijl dan in de tekst als slot de formule gehandhaafd werd: „Acturn sine fraude des ten oirconde heb ik, bailliuw en dijkgraeff voornoemt, nadat dese van bovengemelde scheepenen ende heemraden was ondertekent het zegel van de Zype hier beneden aengehangen op den ...".

Toen ik in 1926 en volgende jaren een geregelde gast was te St. Maartensbrug ten huize van de polder-opzichter, bij wie het oud-archief in bewaring was, werd mij daar het zilveren signet vertoond, waarmede de voorgangers van de huidige bestuurders hun bovenbesproken documenten plachten te sieren. Dit zuiver ronde signet, dat nauwkeurig paste op alle bewaard gebleven zegels, voerde op de voorzijde in diep uitgesneden scherp relief het hier nu al talrijke malen besproken wapen in doorsnede van 5½ cm., terwijl aan de achterzijde opstaand daarin geklonken was een greep in halve cirkelvorm met een motief ontleend à jour aan de figuurboeken van de renaissancemeester Hans Vredeman de Vries. Een afbeelding van een afdruk van het zegel gaat hiernevens.

Een curieuze omstandigheid hierbij is, dat bij andere dijkscolleges in Hollands Noorderkwartier ten opzichte van het gebruik van het wapen-zegel een volkomen identiek stelsel gevolgd werd in de periode van de Republiek. Ook dáár gebruikte men een groot-wapenzegel in rode was, soms met daarnevens in groene was nog de zegels van de dienstdoende schepenen-heemraden. Als voorbeelden geef ik hier de Wieringerwaard, waartoe het Hof van Holland op 26 juli 1611 een wapen heeft verleend. Daar is een signet gebruikt ook tot de tijd der inlijving bij Frankrijk voor het zegelen met rode was, van gelijke afmetingen als dat van de Zijpe. Ook bij de Beemster deed zich dezelfde usance voor, nadat het Hof op 8 november 1612 het wapen voorgeschreven had. En mutatis mutandis kan zulks bovendien verklaard worden o.a. bij de Heer Hugowaard [10]) en bij de Schermeer [11]).

Al de hier ter sprake gebrachte lichamen hebben eeuwen lang niet alleen van signetten gebruik gemaakt voorzien van een door hogerhand erkend, dan wel gesanctionneerd wapen, maar dit wapen bovendien al dan niet geblazoeneerd voorgesteld op officieel uitgegeven reeksen van kaarten, in druk, van gedrukte octrooi- en keurboeken alsook op een onuitputtelijke serie van gedrukte schouw- en andere aanplakbiljetten; zulks zonder ooit enige tegenspraak te ondervinden.

Men ziet uit de hier beschreven gang van zaken weer eens op welk een ongefundeerde wijze nogwel een openbaar lichaam, doordat men zonder zich een behoorlijk begrip te vormen uit de bestaande literatuur en met volstrekte miskenning van datgene wat eigen bezit opleverde, archivalia daaronder begrepen, de Hoge Raad van Adel voor onnodige moeilijkheden heeft geplaatst!

MR. J. BELONJE.

Het nieuwe wapen van de gemeente Weert.

Bij Koninklijk Besluit van 9 september 1918 werd aan de gemeente Weert een wapen verleend, waarvan de omschrijving luidde: „In zilver een keper van azuur: het schild gedekt met een gouden kroon van drie bladeren en twee parelpunten". Dit wapen was ontleend aan het vroegere schepenzegel van de stad Weert, dat voor het eerst gebruikt werd rond het midden van de 16e eeuw en dat in 1736 werd omschreven als „het ordinaire schependompszegele van de stad ende heerlijckheid Weert". Voordien was een schepenzegel in gebruik, waarin de drie horens waren verwerkt van het wapen der graven *Van Ho (o)rne,* die tevens heer van Weert waren, n.l. een gothiek kasteel (of kerk) met drie torens en tegen de gevel een roos, waarin een schild met de drie hoorns. Vóór 1918 voerde de gemeente Weert dan ook officieus een wapen, waarin zowel de keper (als symbool van de stad) als de drie hoorns van het geslacht der *Horne*'s (band met de landsheer) voorkwamen. Bij de officiële vaststelling van het gemeentewapen in 1918 bleef echter enkel de keper behouden.

9) De Zijpe en Hazepolder t.a.p., bldz. 62 evv. Zie voor het volgende bldz. 67, noot 2.

10) Het wapenzegel van de Wieringerwaard (voorheen ook genoemd „De Nieuwe Zijpe" of meer populair „Het Nieuwe Slik") vertoont in feite een verdubbeling van dat van de Zijpe en Hazepolder (of „De Oude Zijpe"), met dien verstande, dat de schildhoudende leeuw daar s 1 i k hak e n voert.
In de Inventaris der overgelegde papieren dd. 10 januari 1633 door Adriaan van Veen, oud-dijkgraaf van de Heer Hugowaard aan de heemraden komt voor o.a. deze post: „Eerst het segel van Heer Huijgen waert in silver gesneden"; zie mijn De Heer Hugowaard (1629-1929), Een Geschiedenis van den Polder, Alkmaar, 1929; daarin komt een afbeelding van het signet met wapen nagenoeg op ware grootte voor.

11) Zie mijn De Schermeer 1633-1639, Wormerveer, z.j., bldz. 29 met noot 1. Het wapenzegel (doorsnede origineel 51 mm.) afgebeeld tgr. bldz. 115. Zie ook De Nederlandsche Leeuw 1937, kol. 172 met noot 1. Het Hof van Holland verleende het wapen van de Schermeer op 13 november 1635. Over de Haagse stempelsaijder D'Assigny zie men voorts nog De Nederlandsche Leeuw 1926, kol. 281 en Jaarboek Die Haghe 1974, bldz. 126.

Om de historie meer recht te doen en om de zeer nauwe banden tussen het geslacht *Ho(o)rne* en de stad Weert beter te doen uitkomen richtte de gemeenteraad van Weert in 1977 een verzoek tot de Kroon om het wapen zodanig te wijzigen, dat daarin ook weer de drie hoorntjes voorkwamen. Als voornaamste historische redenen voerde de raad o.m. aan: 1. De graven ***Van Ho*** *(o)rne* waren behalve graaf van het graafschap Horne ook heer van de heerlijkheid Weert, Reeds vanaf de 12de eeuw traden zij als voogd over Weert op voor het kapittel van St. Servaas te Maastricht, dat in 1062 Weert als bezitting ontving. Omstreeks 1240 noemen de *Horne*'s zich reeds heer van Weert en in 1306 werden zij door het genoemde kapittel officieel als heer van Weert erkend. 2. In het begin van de 13de eeuw brachten zij hun hoofdverblijf vanuit Horn en hun munt vanuit Wesem over naar Weert. Zij omgaven deze plaats met grachten, wallen en poorten, schonken haar in 1414 het privilege van markt- of stadsrechten en brachten de stad tot grote bloei. 3. Verschillende leden van dit geslacht liggen in Weert begraven in de Minderbroederskerk op de Biest, terwijl de laatste graaf ***Van Horne,*** graaf ***Philip van Montmorency,*** die in 1568 met graaf *Lamoraal* ***van Egmond*** in Brussel werd onthoofd, voor het hoofdaltaar van de St. Martinuskerk in Weert een laatste rustplaats vond.

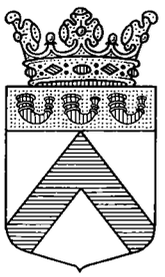

Bij Koninklijk Besluit van 16 november 1977, nr. 26 besliste de Krooa, na de Hoge Raad van Adel gehoord te hebben, tot intrekking van het K.B. van 9 september 1918 en tot vaststelling van een nieuw wapen voor de gemeente Weert, waarvan de omschrijving luidt: „In zilver een keper van azuur; een schildhoofd van goud met drie hoorns van keel, beslagen van zilver: het schild bedekt met een gouden kroon van drie bladeren en twee parels".

Wat de vorm en omschrijving der hoorns betreft is bewust gekozen voor gewone hoorns, dus niet voor jachthorens, posthorens of waldhorens; historisch is dit ook de meest juiste oplossing. Op de horens zijn dubbele banden aangebracht aangezien deze ook voorkomen op bewaard gebleven eigentijdse afbeeldingen. Door deze historische verantwoorde wijziging is het gemeentewapen van Weert er bovendien in aesthetisch opzicht belangrijk op vooruitgegaan.

J. HENKENS.

Het gewijzigde wapen van de gemeente Zutphen.

In 1978 heeft de gemeente Zutphen een nieuw wapen gekregen onder gelijktijdige intrekking van het besluit van de Hoge Raad van Adel van 20 juli 1816. De inschrijving in het wapenregister publiekrechtelijke lichamen van die datum luidt: „coupé, het eerste van lazuur beladen met een staande leeuw van goud, het tweede van zilver beladen met een geankerd kruis van keel: het schild gedekt met eene kroon met 5 fleurons alles van goud, en vastgehouden door twee klimmende leeuwen in hunne natuurlijke kleur".

Terstond valt een verschil op tussen beschrijving en tekening. De tekening geeft terecht een gekroonde, dubbelstaartige leeuw weer, waarvan in de beschrijving geen melding wordt gemaakt.

Herhaaldelijk zijn bezwaren tegen het in 1816 verleende wapen naar voren gebracht.

De huidige schildvorm laat geen ruimte in het doorsneden schild voor een esthetisch bevredigend afgebeelde klimmende leeuw en een ankerkruis, een probleem dat mutatis mutandis voor de voormalige Gelderse steden Erkelenz, Nieuwstad en Roermond evenzo geldt. De klimmende leeuw is de Gelderse, landsheerlijke leeuw. Het ankerkruis is vanouds het eigen Zutphense element. Het eerst wordt in het Zutphense wapen de klimmende, Gelderse leeuw gaand afgebeeld in de Lois, statuts et ordonnances de Charles le Téméraire van 1473, waarvan exemplaren o.a. in het rijksmuseum Meermanno-Westreenianum te 's-Gravenhage en in het Haus-, Hof- und Staatsarchiv te Wenen aanwezig zijn, Sedert 1573 is de leeuw ook op stedelijke stukken als bodestaven en panderstaf gaand afgebeeld.

De leeuw dient inderdaad, zoals de tekening van 1816 aangeeft, gekroond, dubbelstaartig te zijn en volgens de huidige gewoonte getongd en genageld van keel. Tegen de gouden kroon van vijf bladeren bestaat geen steekhoudend bezwaar. De schildhoudende leeuwen zijn een repetering van de leeuw op het schild, dus gekroond en dubbelstaartig zoals ook blijkt uit 18de eeuwse ordonnanties van de stad. Het verdient thans voorkeur om de schildhoudende leeuwen niet aanzienden af te beelden, zoals ook niet uit de beschrijving van 1816 maar wel uit de bijbehorende tekening blijkt. De schildhoudende leeuwen dienen eveneens goud, getongd en genageld van keel te zijn.

Op grond van de overweging, dat vanaf 1473 afbeeldingen van het wapen meer en meer de gaande leeuw tonen, is bij K.B. van 28 januari 1978, nr. 4 aan de gemeente Zutphen een nieuw wapen verleend, waarvan de beschrijving luidt:

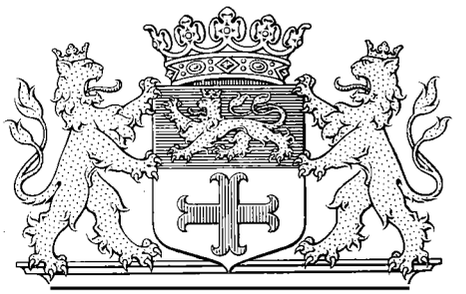

„Doorsneden; 1 in azuur een gekroonde, dubbelstaartige, gaande leeuw van goud, getongd en genageld van keel: 11 in zilver een ankerkruis van keel. Het schild gedekt met een gouden kroon van vijf bladeren en gehouden door twee gekroonde, dubbelstaartige leeuwen van goud, getongd en genageld van keel".

Op de geschiedenis van het wapen van Zutphen en de kleuren hoop ik elders dieper in te gaan.

Drs. C. 0. A. baron SCHIMMELPENNINCK VAN DER CJJE.

Het gewijzigde wapen van de gemeente 's-Hertogenbosch.

Bij Koninklijk Besluit van 8 maart 1978, no. 54, is aan de gemeente 's-Hertogenbosch een nieuw wapen verleend, waarvan de officiële beschrijving luidt:

„In sabel een boom van goud: een gevierendeeld vrijkwartier: ***a*** en ***d*** in sabel een leeuw van goud, getongd en genageld van keel: *b* en c in zilver een dubbelstaartige leeuw van keel, gekroond en genageld van goud [1]); een schildhoofd van goud met een uitkomende dubbele adelaar van sabel,

1) De gemeente 's-Hertogenbosch had voorgesteld: „gekroond, getongd en genageld van goud". De Limburgse leeuw moet immers van ouds getongd zijn geweest van goud; zie b.v. de wapens, van de Bourgondische hertogen *Philips* ***de Goede*** en ***Karel de Stoute;*** de Hoge Raad van Adel gaf er de voorkeur aan de Limburgse leeuw af beelden conform die in het wapen van de provincie Limburg, dus zonder gouden tong.

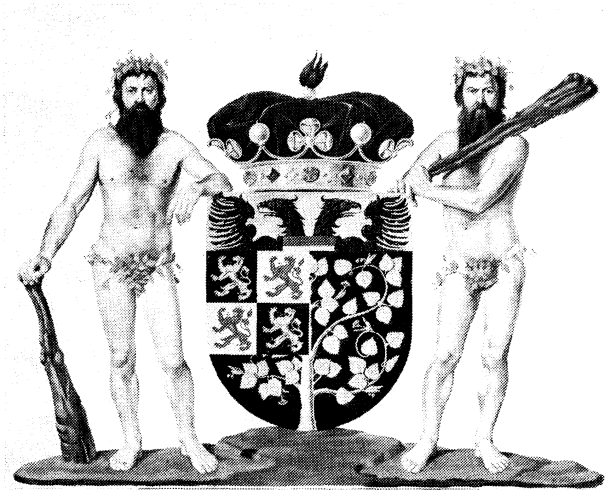

hebbende op de borst een schild van keel met een dwarsbalk van zilver. Het schild gedekt met een gouden kroon van drie bladeren, twee parels en een purperen muts [2]) en gehouden door twee wildemannen, omkranst en omgord met loof, houdende een knots in de de buitenste hand, alles van natuurlijke kleur."

Het hoofdbestanddeel van het wapen, de boom, is het teken van de stad 's-Hertogenbosch als symbool van het bos van de hertog waaraan zij haar naam ontleent. De boom, vergezeld van twee kleine boompjes, komt reeds in het oudst bekende stadszegel van vóór 1242 voor. Ook verschillende ambachtsgilden van 's-Hertogenbosch merkten hun producten met een boom als teken van de Bossche herkomst.

In 1356 verleende hertogin Johanna ***van Brabant*** aan de stad het privilege om in het wapen te voeren: „vier leeuwen met de boom", m.a.w. om het wapen van de Brabantse hertogen in het stadswapen op te nemen. Het hertogelijk wapen bestond toen uit een gevierendeeld schild: a en d in sabel een leeuw van goud (Brabant), b en c in zilver een leeuw van keel (Limburg). Voorheen was het Brabantse wapen geweest: een leeuw van goud op een veld van zwart, maar nadat de Brabantse hertog *Jan* 1 in de Limburgse successieoorlog door zijn overwinning in de slag bij Woeringen (1288) tevens de heerschappij in Limburg had verkregen en Brabant en Limburg in een personele unie waren verenigd, nam zijn zoon *Jan II* omstreeks 1300 ook de Limburgse leeuw in zijn wapen op, dat sindsdien vier leeuwen vertoonde.

Toen keizer Maximiliaan in 1508 's-Hertogenbosch bezocht werd hij hier, omdat hij voogd was over zijn achtjarige kleinzoon ***Karel*** ***(V),*** die door de dood van zijn vader *Philips* de Schone († 1506) heer der Nederlanden was geworden, als hertog van Brabant ingehuldigd. Bij die gelegenheid verleende hij de stad op haar verzoek het voorrecht om boven de boom in het stadswapen een arend (d.i. de Habsburgse adelaar) te mogen aanbrengen. Deze adelaar draagt op zijn borst een schildje met de Habsburgse kleuren: in rood een 'zilveren dwarsbalk+

Een kroon en wildemannen zijn, voor zover is na te gaan,

2) De kroon is wel een hertogelijke kroon, maar de gemeente had liever gezien dat dit ook in de beschrijving met evenzoveel woorden was gezegd, zoals de soort kroon ook wordt aangegeven in de beschrijving van b.v. de wapens van de provincies Noord-Brabant, Gelderland en Limburg, of van de steden Amsterdam, Kampen, Hulst e.d.
Wellicht zal 's-Hertogenbosch aan de Kroon verzoeken de beschrijving in die zin aan te vullen.

eerst in 1670 aan het wapen toegevoegd, toen dit werd aangebracht in de voorgevel van het nieuwe stadhuis. Deze kroon vertoonde drie fleurons en tweemaal drie parels. Het stadsbestuur besloot in 1674 om naast het bestaande stadszegel, dat door zijn grootte niet geschikt was voor het bezegelen van gewone brieven, een kleiner zegel te laten snijden met een afbeelding van het wapen „op die wijse ..., als in het fronte spiecy van het stadthuys is staende". In hoeverre van dit nieuwe zegel gebruik is gemaakt is ons niet bekend. Een afbeelding daarvan hebben wij niet gevonden. Daarom weten wij ook niet of de kroon fleurons en parels droeg, of alleen vijf fleurons. Daarna wordt er evenwel nog steeds gezegeld met het oude zegel.

In 1675 kwam de stad over het wapen in conflict met de advocaat-fiscaal en de procureur-generaal van de Raad van Brabant, die in een rekest aan laatstgenoemde Raad betoogden dat de stadsregering, in strijd met het speciale edict uit 1616 van de aartshertogen ***Albert*** en *Isabella,* eigenmachtig het stadszegel had veranderd en vermeerderd, niet enkel in het schildhoofd „met een halven arent met twee hooffden (aigle esplojée, autremant à deux testes cerclées), nemaer daerboven oock een ducale croon (à bas fleuris, dat is groote, dogh laege egale blommen) met twee wildemans tot supports offte tenants". De stad zou bewijzen moeten overleggen van het verlenen van de halve arend, de hertogelijke kroon en de tenants en bij gebreke daarvan deze excessen terstond moeten corrigeren. Het stadsbestuur antwoordde hierop dat wapens, kronen, tenants en dergelijke, als door de advocaat-fiscaal en de procureur-generaal genoemd, indertijd wel door de hertogen van Brabant waren verleend, maar dat sedert het afzweren van de koning van Spanje (1581) vele steden, heerlijkheden, dorpen, edelen en particulieren in deze vrije Nederlanden dergelijke wapenfiguren hadden aangenomen en gebruikt, zonder dat de Heren Staten-Generaal of de Heren Statenleden met ordonnanties, plakkaten, o.d. daartegen waren opgetreden of wapenkoningen hadden aangesteld, en het verklaarde „in alle sinceriteyt ende oprechtigheyt" dat de stad 's-Hertogenbosch zich van het gesignaleerde algemene gebruik nooit had bediend om enige verandering in het wapen aan te brengen. Het verzocht daarom de Raad van Brabant aan de advocaat-fiscaal en de procureur-generaal te bevelen hun rekest in te trekken en van het proces af te zien, of dit op te schorten tot een en ander bij algemene plakkaten zou zijn geregeld. Van dit proces horen we hierna niets meer, De verklaring van de stad dat zij eigenmachtig nooit enige verandering in het wapen had aangebracht was zeker waar wat het wapen zelf betreft, maar hertogskroon en wildemannen kan men niet anders zien dan als eigenmachtige toevoegingen.

De eerste maal, voor zover ons bekend, dat er een wildeman in verband met het Bossche wapen optreedt, is in 1497, Toen werd er in Gent een groot schuttersfeest gehouden, waaraan ook schutters van Den Bosch deelnamen met twaalf praalwagens. Op de laatste wagen, met op elke hoek een leeuw, troonde een knap meisje, getooid in witte damast (de Bossche stedemaagd) en stond voorts een wildeman met knots, die het wapen vasthield.

Verschillende drukkersmerken uit de eerste helft van de 16de eeuw tonen het stadswapen met één of twee wildemannen, al dan niet gewapend met een knots. Zij geven telkens een andere voorstelling en zijn geen weergave van het officiële wapen.

Op het in 1613 vervaardigde oxaal uit de Sint Jan, thans

in het Victoria and Albert-museum in Londen, is een staande wildeman te zien, die het Bossche wapen voor zich houdt. Een schilderij van rond 1650, dat hangt op de burgemeesterskamer, geeft een voorstelling van het Bossche wapen, vastgehouden door een reusachtige zittende wildeman. Maar pas in 1670 vinden we van stadswege het wapen afgebeeld, aan weerszijden vastgehouden door een wildeman met knots, welke voorstelling daarna geen noemenswaardige verandering meer ondergaat. Voor het eerst ontmoeten wij dan ook de kroon boven het wapen. Na 1700 komen wapenafbeeldingen met wildemannen en kroon in toenemende mate op stadsordonnanties en andere officiële publicaties vooz. De kroon is daar steeds afgebeeld met vijf fleurons, de hertogelijke kroon. En terecht: de stad werd ca. 1185 door de hertog van Brabant gesticht en heeft eeuwen lang zeer nauwe banden met deze hertogen gehad. Zij genoot hun bescherming en mocht vele privileges van hen ontvangen. Wederkerig was de stad voor de hertog van grote betekenis ,,als een borstweer ende eenen slotel van Brabant". Toen hertogin *Johanna* in 1356 in oorlog kwam met de graaf van Vlaanderen, ***Lodewijk van Male,*** en voor hem de wijk moest nemen, vluchtte zij naar Den Bosch, waar zij enige tijd verbleef totdat de kansen voor haar een gunstige keer namen. De band tussen stad en hertog is ook in het stadswapen tot uiting gebracht: de kleuren van het oudste wapen waren oorspronkelijk groen (boom) en zwart (veld). Het groen is later in goud veranderd, waardoor de Bossche kleuren dezelfde werden als die van het hertogelijke wapen (een leeuw van goud op een veld van zwart). De hertogen hebben bovendien in 1356 aan de stad het voorrecht verleend het hertogelijke wapen en in 1508 de Habsburgse adelaar in het stedelijke wapen op te nemen, respectievelijk in een vrijkwartier en een schildhoofd. Toen 's-Hertogenbosch in 1629 door de Staatsen veroverd was werd het steeds meer door de Staten-Generaal beheerst en gedirigeerd, waarbij de privileges, die volgens het capitulatieverdrag onverkort zouden gehandhaafd worden, voortdurend werden geschonden, Hiertegen beriep de magistraat zich herhaaldelijk op de oude rechten en privileges, door de hertogen verleend. Dit bleef echter vrijwel steeds zonder effect en het is dan ook niet verwonderlijk dat men uit reactie daarop de hertogelijke kroon boven het wapen heeft geplaatst. Als de advocaat-fiscaal de stad beschuldigt eigenmachtig het wapen te hebben vermeerderd zegt hij: ,,nemaer daerboven oock een ducale croon", die hij voor de duidelijkheid nog omschrijft: ,,à bas fleuris, dat is groote, doch laege egale blommen", alsof hij zeggen wil: ,,Niet alleen een kroon, maar nog wel een ducale !"

Het Bossche wapen met wildemannen en hertogskroon werd op 16 juli 1817 door de Hoge Raad van Adel vanwege de koning officieel bevestigd. In de wapenbeschrijving zijn toen echter verschillende fouten gemaakt: het schildje in het schildhoofd vertoont een veel te dikke dwarsbalk. Het veld van de Limburgse leeuw in het vrijkwartier had een verkeerde kleur en ook de leeuw zelf was niet goed weergegeven, Het veld was nl. beschreven als te zijn van goud, hetgeen van zilver moest zijn, terwijl de leeuw een enkele staart had in plaats van een dubbele en tevens het kroontje op het hoofd miste. In de beschrijving werd voorts gezegd dat het schild werd vastgehouden door een wildeman, maar op de afbeelding stonden er twee. Bovendien werd, terwijl het verzoek om wapenbevestiging in behandeling was, de betekenis der rangkronen veranderd, waardoor de kroon boven het wapen markiezenkroon werd in plaats van hertogskroon en daardoor

een verkeerd beeld gaf van de Bossche geschiedenis. Deze kroon kreeg naderhand de betekenis van een gewone heraldische kroon.

Om deze redenen werd wapenverbetering aangevraagd. Bij het in het begin van dit artikel aangehaald K.B. werd het besluit van 1817 betreffende de bevestiging van het Bossche wapen ingetrokken en het hier afgebeelde nieuwe wapen verleend. De hertogelijke kroon, in deze vorm door de stad als enige in den lande gevoerd, maakt het wapen van 's-Hertogenbosch al van ver herkenbaar. De stad mag terecht trots zijn op dit fraaie wapen, waarin haar geschiedenis zich weerspiegelt.

H. J. H. BOSSINK.

Het **gewijzigde wapen van de gemeente Diemen.**

De omschrijving van het wapen van Diemen, zoals dit bevestigd is bij besluit van de Hoge Raad van Adel van 26 juni 1816, luidde: van lazuur beladen met een dwarsbalk van zilver, waarop drie eenden van sabel. In deze omschrijving kwam niet tot uitdrukking dat de eenden op de afbeelding zwemmend op water, gebekt en gepoot van keel en tegen een gewolkte achtergrond getekend waren, Toen nu het gemeentebestuur het op prijs stelde het wapenschild te dekken met een kroon, is deze gelegenheid aangegrepen ook het wapen exacter te omschrijven en in overeenstemming met de omschrijving te tekenen.

Bij Koninklijk Bestluit van 13 april 1978, no. 14, is daarom aan de gemeente Diemen een wapen verleend met de volgende omschrijving: ,,In azuur een dwarsbalk van zilver, beladen met drie zwemmende eenden van sabel, gebekt van keel. Het schild gedekt met een gouden kroon van drie bladeren en twee parels".

0. **SCHUTTE.**

BOEKBESPREKING.

C. Pama, Heraldy of South African families. Coats of arms/crests/ancestry, A. A. Balkema, Cape Town, 1972, X + 365 peg.

Wederom een werk van de hand van de heer C. Pama, wiens naam een waarborg is, dat wij een lezenswaardig en aantrekkelijk boek over Zuid-afrikaanse genealogie en heraldiek in handen krijgen.

Na een korte beschouwing over de genealogie in West-Europa en over heraldiek in Nederland in het bijzonder, volgt onder hoofdstuk 3 een uiteenzetting over ,,The Bell-Krynauw Collection", de collectie bijeengebracht door Charles Davidson Bell (1813-1882), geboren en overleden in Schotland, later vererfd op zijn zwager Daniel Krynauw, die te Kaapstad woonde. Deze verzameling bevindt zich thans in het Koopmande Wet Museum als schenking van de familie Krynauw. Een reproductie van dit m.s. met 320 wapenafbeeldingen is opgenomen, waaraan een collectie reproducties van zegel-afdrukken, aanwezig *in* het Koopmans-de Wet Museum, is toegevoegd, gevolgd door de wapenbeschrijvingen.

Het tweede gedeelte van dit werk is gewijd aan de beschrijving van tal van families uit heden en verladen, waaraan een korte documentatie werd toegevoegd. Hieronder zijn vele namen, die ons aanspreken, bekend als ze zijn uit het werk van Goetzee de Villiers over Kaapse families.

Doch waarom Van Diense, waar duidelijk ***Van*** *Deinse* is

bedoeld ? Voor Meyes, Posthumus dient wal gelezen *Mey jes, Posthumus;* het ontgaat de schrijver dat *Renier Posthumus Meyjes* gehuwd met *Wilhelmina Petronella N.N.* in feite moet zijn: *Reinier Posthumus Meyjes* tr. *Wilhelmina Petronella Posthumus Meyjes,* zijn nicht !

Niet onverdacht lijkt mij *Van Zyl* (Delft, 17e eeuw), waarbij het wapen wordt omschreven als: gedeeld a. 3 zwarte schaaktorens op zilver; b. van goud met 3 zwarte wolfshaken. Het is een bedenkelijke variant van het wapen *Van Zyll de Jong,* eerst ontstaan na het huwelijk van *Dotninicus de Jong* tr. 1761 *Johanna Clasina de Roode,* dr. van *Matthias de Jong* en *Clementia van Zyll,* te weten: gevierendeeld 1 en IV in goud drie zwarte wolfshaken *(De Jong);* II en III in zilver drie zwarte schaaktorens (*Van Z y ll*).

Een op plaat 39 afgebeeld rouwbord met onbekend wapen zou het wapen van het geslacht *D'Ailly* kunnen zijn.

Het geldt hier hoe dan ook een belangrijk en aantrekkelijk naslagwerk voor de Zuidafrikaanse genealogie.

H. L. KRUIMEL.

J. A. Heese, G. S. Nienaber en C. Pama, Families, Familienamen en Familiewapens. Tafelberg, Kaapstad, 1975, 255 pag.

Ook hier wederom een uiteenzetting over heraldiek van de hand van de heer Pama, ditmaal in het Afrikaans. Belangrijk echter is vooral de studie over onze 'afstamming van de hand van de heer Heese; dit 'gedeelte wordt besloten met een hoofdstuk over archiefbronnen, de methodiek en de waarde van de genealogie.

Een groot gedeelte van dit werk wordt in beslag genomen door een studie van de heer Nienaber over Afrikaanse familienamen. Opmerkelijk is een lijst van de meest voorkomende familienamen, opgemaakt aan de hand van de „sensussyfers" van 1970. Tot de meest voorkomende namen behoren o.a. *Jacobs* met 95.000, *Botha* met 90.000, *Smith* met 85.000 en *Van der Merwe* en *Van Wyk* met 70 tot 75.000 personen. Ook onder namen met lagere aantallen personen tot 4.000 vinden wij tal van Nederlands klinkende namen als *Van Zyl, Van Niekerk, Van Rooyen, Burger, Potgieter, Scheepers, Steenkamp, Bronkhorst* en *Langenhoven.*

Interessant zijn de beschouwingen gewijd aan de betekenis en de herkomst van deze namen, hoewel men zich niet altijd kan onttrekken aan de indruk, dat de verklaring gezocht aandoet. Dat *Fraser* afgeleid zou zijn van kweker van aardbeien in Frankrijk lijkt op zijn minst gezocht, daar het ook een goed Engelse naam zou kunnen zijn. De naam *Schietkat* zou teruggaan op een belegeringskanon, zeker middeleeuws wapentuig; dit kan juist zijn, doch hier zou een mededeling dat de naam *Schiettekatte* als familienaam in Vlaanderen al in de veertiende eeuw voorkomt stellig op zijn plaats zijn geweest.

Bij vele van deze namen zou men dan ook de geschiedenis van het geslacht, drager van een bepaalde naam, uitvoeriger willen kennen.

Een index van familienamen, een uitgebreide bronvermelding en een literatuurlijst besluiten dit werk, dat lezenswaardig mag worden genoemd.

H. L. KRUIMEL.

Dr. C. 1. Kruisheer, De Onze Lieve Vrouwe Broederschap te Doesburg ca. 1397-1580. Eigen uitgave, Ellecom, 1976, V + 109 pag., verkrijgbaar bij Gysbers en van Loon, Arnhem.

Uitvoerig wordt ingegaan op de „godsdienstige broederschappen en hun achtergrond, bloeiperiode van de O.L. Vrouwe-broederschap, neergang door kentering in het geloofsleven; het memorieboek als bron van genealogische gegevens".

In een afzonderlijk hoofdstuk wordt behandeld de O.L. Vr.-broederschap met lijsten van „levende en dode broeders en zusters". Een index op de persoonsnamen besluit deze uitgave: daaronder treffen wij tal van namen aan van leden van bekende geslachten, waarvan de genealogie nog steeds op bewerking wacht. Geslachten als *Baerken(s), Ter Brugghen, Van Eschede, Gyginck, Van der Golde, Goltsmit, Ten Grotenhuys, Die Gruter, Haeck, Ten Haven, Van Huet, Van Kell, Ten Colcke, Convent, Kreyvenger (s), Kremers, Lering. Naghel, Van Oerde, Penninck(s), Ringenberch, Van Rouwenoort, Rover, Schaep, Schoemakers, Schotten, Zoeren, Van Trier, Veer (en), Voghel (s)* en *Winterpol,* waarvan er vele ongetwijfeld meer dan een locale kleur zullen hebben gehad. Daarnaast worden er nog tal van andere namen genoemd. Belangrijk en lezenswaardig voor wie zich in de eerste plaats met de geschiedenis van Doesburgse geslachten bezig houdt. De aanschafprijs is *f* 14.

H. L. KRUIMEL.

Historie Nederlands Hervormde Kerk Middelharnis, door J. L. Braber, [Middelharnis] 1976, 103 blz., geïllustreerd.

Dit boekje is niet de eerste pennevrucht van deze arts te Dreischor die zich in de locale geschiedenis van Overflakkee heeft verdiept. Het geeft in heldere, begrijpelijke taal veel wetenswaardigheden. De schrijver behandelt de geschiedenis van het kerkgebouw met z'n altaren, orgels, kansel enz., en hij geeft een overzicht van hen die aan de kerk verbonden zijn geweest zoals pastoors, predikanten, kosters en schoolmeesters. De vele biografische — naast de anecdotische — bijzonderheden maken het werkje voor de genealoog in teressant. Van een aantal predikanten is het familiewapen opgenomen, van de laatste tien een foto. Het illustratiemateriaal is fraai en geeft veelzijdige informatie. Het lijkt me tamelijk uniek dat vanaf de stichting van een parochie, hier direct na de inpoldering in 1465, tot op heden een complete lijst van pastoors, bedienaars der verschillende altaren, en predikanten kan worden overgelegd.

Het boekje is zorgvuldig verzorgd en goed gecorrigeerd, wat helaas lang niet altijd kan worden gezegd van soortgelijke uitgaven. Het is wel jammer dat een inhoudsopgave en een index ontbreken. Ook is de titel niet helemaal helder: het blijkt daaruit niet of het nu om het kerkgebouw of om de gemeente gaat, en in ieder geval zou men de toevoeging „Nederlandse" moeten weglaten, aangezien die alleen voor het geheel van de Hervormde gemeenten op Nederlands grondgebied dient te worden gebruikt. Afgezien daarvan echter is het boekje eren aanwinst.

H. TEN BOOM.

Kroniek van het land van de Zeemeermin (Schouwen-Duiveland). Uitgave van de Vereniging Stad en lande van Scholuwen-Duiveland, tweede jaargang, 1977. 95 blz.

Deze nieuwe kroniek, van vele afbeeldingen voorzien, maakt een goede indruk, althans de tweede jaargang, die ons Genootschap onlangs in tegenstelling tot de eerste heeft bereikt. Niet alleen liefhebbers van de streekgeschiedenis zijn er bij gebaat. Ook de beoefenaren van geslacht- en wapenkunde kunnen er licht iets van hun gading in vinden, of het nu *Jacob*

Cats geldt, die zich als *Jacobus Breide*, d.w.z. met de naam van zijn moeder aan de Universiteit van Leiden liet inschrijven (blz. 5), de zeemeerman en de zeemeermin, die elkaar in het wapen van Schouwen zwemmend in volle zee de hand reiken (blz. 27-28) dan wel de grafzerken in de Nederlands Hervormde kerk te Nieuwerkerk, die door Ds. M. G. Westerhof worden beschreven (blz. 54-59). Het fraaie portret van *Jacob Cats* als raadpensionaris, tevens grootzegelbewaarder van Holland en West-Friesland, geschilderd door Arnold van Ravesteyn, trekt sterk de aandacht, maar moet — aangezien het van 1660 dateert — lang na zijn aftreden op het doek zijn gezet (blz. 4). Kostelijk is het portret van *Jozias Dingeman Gerritse* in het uniform van de Kweekschool voor de Zeevaart te Amsterdam (blz. 76).

Besloten wordt de jaargang met een artikel van Dr. Mr. H. P. Schaap over „Teriks-ee en het ontstaan van het Burggraafschap Zeeland in de Middeleeuwen" (blz. 85-93). Daar de schrijver zich hier begeven heeft in een tijdperk van bronnenschaarste met weinig vaststaande feiten en hypothesen een overwegende rol in zijn uiteenzetting spelen, valt te meer te betreuren, dat de laatste studie van academische zijde over het burggraafschap verschenen niet is verwerkt, misschien niet meer verwerkt kon worden [1].

J. Fox.

1) W. H. Lenselink en A. D. A. Moana, Studies over het Zeeuwse en het Leidse burggraafschap, Bijdragen van het Instituut voor Middeleeuwse geschiedenis der Rijksuniversiteit te Utrecht XXXVII (Groningen, 1976).

J.L. Braber, Sommelsdijk in vertellingen, twee delen, Europese Bibliotheek, Zaltbommel, MCMLXXIV en MCMLXXV, 80 en 88 blz.

Sommelsdijk is omstreeks 1860 op het gebied van het Fröbelonderwijs toonaangevend voor Nederland geweest dank zij het optreden van de burgemeestersvrouw *Elise van Calcar*. Dit is slechts een van de vele bijzonderheden, die men uit deze aardige, rijk geïllustreerde deeltjes over het verleden van een bescheiden dorp — lange tijd een Zeeuwse enclave in Holland — kan leren. De auteur toont op menige bladzijde zijn vertrouwdheid met de behandelde stof en de van de heer Braber bekende belangstelling voor geslacht- en wapenkunde verloochent zich niet. We vernemen bijv., dat *Cornelis Willemsz. Verolme*, die als baljuw van Sommelsdijk in 1672 drie groene olmen voert op een veld van zilver, een voorvader van de bekende scheepsbouwer is, en hoofdstuk IV van het tweede deel met opschrift „Heraldiek" gaat in op de vele familiewapens, die te Sommelsdijk op gedenkstenen voorkomen, terwijl dit elders op Flakkee slechts sporadisch het geval blijkt te zijn.

Enkele kleine verbeteringen zeker ook in heraldisch opzicht zullen nodig zijn, als het tot een tweede druk zou komen: zo vertoont het wapen van de baljuw *Cornelis van Dalen* beurtelings gekanteelde dwarsbalken („gekantelde" moet wel een ongelukkige drukfout zijn): in het wapen van de kapitein *Kruyslander is* de zittende vos in de tekening bij vergissing een paard geworden: en de figuren in het wapen *Kolff*, die als langstelige scheppen worden beschreven, stellen kolven voor in de zin van spaden om turf mee te steken [1].

Misschien zouden de vertellingen van de heer Braber, die in

1) Althans, als men de aannemelijke interpretatie volgt gegeven door H. H. Heldring in: De Nederlandsche Leeuw 1964, kol. 286-288.

feite de grondslag vormen voor een plaatselijke geschiedenis van Sommelsdijk, bij een eventuele heruitgave tot een echt geschiedenisboek kunnen uitgroeien. Bij zo'n metamorphose mag de lezer aan het slot een lijst verwachten van geraadpleegde archivalia en litteratuur, trouwens ook een index van persoons- en plaatsnamen. Tevens zal het dan op aanvulling van het thans vertelde aankomen. Te denken valt in dit verband aan het artikel, dat F. Oudschans Dentz indertijd gewijd heeft aan de grafkelder van het geslacht Van Aerssen, heren van Sommelsdijk van 1611 tot 1793 [2])

J. Fox.

INHOUD VAN BUITENLANDSE BOEKEN EN TIJDSCHRIFTEN.

Handeling en Kon. Geschied- en Oudheidkundige Kring van Kortrijk, n. rks. dl. XLIII (1976)

F. de Vleeschouwer, Mestre *André Beauneueu*. Beeldhouwer van het vermaarde St. Katharinabeeld van de Kortrijkse O.L.-Vrouwekerk. Schr. gaat in deze studie nader in op genoemde omstr. 1330 in Valenciennes geb. — en naar wordt aangenomen — in Bourges overl. kunstenaar. Het artikel bevat tevens een opsomming van de op naam van *Beauneveu* staande alsmede aan hem toegeschreven kunstwerken. — J. Vanbossele, *Katharina Doens*, een merkwaardige abdis van de Groeningeabdij. Ca. 1597 ging de uit Ieperen afkomstige *K. Doens* naar genoemde abdij, waar zij 1 juni 1598 werd geprofest. Blijkens de afgedrukte lijst kommen bij de kloosterzusters in 1598 personen met de naam *Knibbe*, *De Landas* en *Persijn* voor. — W. van Hille besteedt in dit dl. aandacht aan „Het leenhof Assche".

Het Oude Land van Loon, jrg. XXXI (1976).

A. Claassen opent het dl. met een publicatie over „Het verschijnsel „aardewerk"" en behandelt in beknopte vorm: 1. Historiek; 1. Steenwerk of grès, 2. Roodbakken aardewerk, 3. Majolica of gleiwerk, 4. Porcelein en 5. Steengoed - hard aardewerk - Faience - Wedgwood; 11. Termen en technieken; III. Bibliografie. Hoofdzakelijk betreffende het middeleeuws en laat-middeleeuws aardewerk. Met ill. — H. Ballien, De hervorming en haar repressie te Tongeren in de XVIe eeuw. — M. Goyens, Geschiedenis van de winningen Nicolaï te Wilderen en omgeving. Met 'gegevens *Ceuleers*, *Claes* (uit Duras), *Nicolaï*, *Saenen*, *Thoelen* en *Vaes*.

De Middelaar tussen de genealogische navorsers, afl. nov. 1977.

L'ascendance du révérend Père *„Agnello" van den Bosch. Charles Borromée Henri Dieudonné van den Bosch* (Roubaix 1883—Dachau 1945) stamt van vaderszijde van *Suzanne Neve, geb.* Hulst (Ned.) en ald. 1757 getr. met *P. J. van den Bosch* (resp. kw. 17 en 16) af. — E. Brouette, Testaments namurois.

2) F. Oudschans Dentz, De laatste rustplaats van Cornelis van Aerssen van Sommelsdijk, gouverneur van Suriname, in: De Nederlandsche Leeuw 1950, kol. 72-75.

De Middelaar tussen de genealogische navorsers,, afl. jan. 1978.

M. Cassalette-Wery, Les quartiers d'ascendance d'*Odilon-Jean Périer* (1901-1928). Blijkens de niet volledige (128) kwartierstaat heeft de jong overl. dichter langs vaderszijde de volgende Ned. kwartieren: *Boof* (kw. 5), *Crarner* (kw. 11, Amsterdam), *Donker Curfius* (kw. 21), *Serrurier* (kw. 23), *Nummer* (kw. 41), *Sfrachan* (kw. 43, C. *Hendrica* volgens Ned. Patriciaat *1950*, blz. 116, sub IVb), *De Bruyn* (kw. 45), *Koningh* (kw. 81, Breda), *Curfius* (kw. 85), *Van Bracht* (kw. 87), *Van der Voorf* (kw. *89*, Amsterdam). Ds. *Joh. C. Boof* (kw. 20) was in lste huw. getr. met *Roselina Budde* (niet: *Bude)* ; zie voor deze fam. *Boot: Ned.* Patriciaat 1956, bl. 84 vv.

De Middelaar tussen de genealogische navorsers, afl. maart 1978.

Ph. d'Arschot, La collection *d'Arschot* de portraits en miniature. Chapitre 11. Familles alliées des *d'Arschot Schoonhooen.* In genoemde verz. bevinden zich o.a. miniaturen *(De) Van Lockhorst, De (Van den) Bogaerde de fer Bugge, Van Tuyll van Serooskerken* en *Van Heeckeren van Kell.* — M. Defrecheux-Lannoy, Liste chronologique des testaments de Polleur. In dit vervolg, dat het tijdvak 8 juli 1748-3 mei 18 14 omvalt, treft men de namen *Careffe, Franquinef* en *Lardinois* aan. — Onder nr. 861 is in de daarvoor bestemde rubriek een vraag *De Sonnaville* (Brussel, Venlo) opgenomen.

De Middelaar tussen de genealogische navorsers, afl. mei 1978.

In de rubriek ,,Réponses" is onder nr. 483 een antwoord *De Villegas de Serville* opgenomen, waarin van een huw. (1739) met *Marie Elisabeth Tobias,* van Amsterdam, melding wordt gemaakt.

Archiv für Sippenforschung, jrg. XLIII (1977), afl. 67.

A. M. Zander, Trierer Goldschmiede aus fünf Jahrhunderten (ca. 1300-1800) . De in chronologische volgorde samengestelde lijst geeft behalve de namen tevens biogr./geneal. gegevens (geb., huw., overl. enz.) van 147 goudsmeden. De oudst vermelde is ,,Der Goldschmied ,,in der Posterne", 1248" en de laatst genoemde is *Joseph Lacomparte,* geb. Trier maart 1759. Onder nr. 30 wordt genoemd: ,,*Diederich,* goltsmyt van Deventer, 1471 Kremeramt in Trier". — E. Lichter, Trierer Geburtsbriefe 1456 bis Ende des 18. Jahrhunderts. Op de lijst verschijnen o.m. de namen *Bohlen, Christ, Lanser, Lechleifner, Leyendecker, Neander, Nell, Segers* (Venlo 1625) en *Torck.*

Zeitschrift des Bergischen Geschichtsvereins, bd. LXXXVII (1974/76).

Voor Ned. moge de aandacht op de publicatie van A. E. van Puffelen over ,,Deutsche Auswanderung nach Holland im 18. Jahrhundert, erläutert am Beispiel des Bergischen Landes" worden gevestigd.

Hessische Familienkunde, bd. XIV (1978), afl. 1.

K. Geisel, Westfälische Soldaten aus Kurhessen, welche die Feldzüge in Spanien und Russland (1808—1812) überlebben. Met de namen *Dülfer, Salzmann, Schniffger, Siebold* en *Von Wangenheim.*

Annalen des Historischen Vereins für den Niederrhein, dl. 179 (1977).

W. Paravicini, Moers, Croy, Burgund. Eine Studie über den Niedergang des Haus *Moers* in der zweiten Hälfte des 15. Jahrhunderts. — B. Roberg, Zur Quellenlage und Historiographie des Jülich-klevischen Erbfolgestreites. — S. Corsten, Das Kloster St. Pantaleon als Grundherr an der Maas.

Zeitschrift für niederdeutsche Familienkunde, jrg. LII (1977), afl. 3.

Het art. door K. Fr. Chr. Piper over ,,Werkhistorische und genealogische Fragen urn den Meister des Hamburger Maleramtes, *Helmeke Hornebosfel,* † 1522" zal wellicht ook Ned. kunsthistorici interesseren.

Zeitschrift für niederdeutsche Familienkunde, jrg. LII (1977), afl. 5.

In de rubriek ,,Suchfragen" worden inlichtingen over een fam. *(V.) Stemshorn* o.a. in Utrecht verzocht.

Zeitschrift für niederdeutsche Familienkunde, jrg. LII (1977), afl. 6.

Bevat enige gegevens over tussen 1708 en 1739 gesloten huwelijken van personen met de naam *Brockmöller.*

Pfälzisch-Rheinische Familienkunde, jrg. XXV (1976), afl. 9.

H. Jung,, Bevölkerung von Schifferstadt im Wechsel der Jahrhunderte. Is een lexicografisch reg. op de in het boek van G. Sturm ,,Geschichte meiner Heimatgemeinde Schifferstadt" (1961) tussen de jaren 1252 en 1799 voorkomende namen van de bevolking van genoemde plaats. Op deze lijst komen o.a. de namen *Barflo* (uit Orléans), *Biegel, Köffler, Von Limburg Stirum, Neher (Nöher)* en *Sfubenrauch* voor.

Pfälzisch-Rheinische Familienkunde, jrg. XXVI (1977), afl. 10.

G. Cullmann, Alle Familiennamen der reformierten Kirchenbücher von Mühlhofen. (Geburten, Heiraten, Sterbefälle von 1715-1794). Met de namen *Bangert, Deibel, Pfister* en *Postel.* — K. Stuck, Die Nachkommen des Reformators von Zweibrücken *Johannes Schwebel.* Bij de aangehuwden verschijnen de namen *Van Asfen* (17de/18de eeuw), *Liernur* (17de/18de eeuw) en *Le Pique* (18de eeuw).

Pfälzisch-Rheinische Familienkunde, jrg. XXVI (1977), afl. ll.

H. Jung, Die Einwohner von Edesheim nach den Kirchenrechnungen von 1625-1664. Noemt *Habermehl (1654,* 1662, 1664). — W. Schardon, Auswanderer aus Beindersheim nach Amerika. Noemt *Bersch* (vertrokken 1801 en ± 1816).

Pfälzisch-Rheinische Familienkunde, jrg. XXVII (1978). afl. 1.

G. F. Anthes, Die Familie *Römer.* Geeft aanvn. en verbn. op de eerste 3 generaties, opgenomen in DGB, dl. LVIII.

Joh. Chr. Römer, overl. Meisenheim 1685, tr. 's-Gravenhage 1669 *Maria van Rentergem,* dr. van de goudsmid/juwelier ald. *François van Rentergem.* — E. Busch, Miinchweilerer und Gonbacher Namen und Familien im 18. und 19. Jahrhundert. Mat de namen *Dreyfuss, Goldmann* en *Wohlfahrt.*

Vestische Zeitschrift, bd. LXXVI (1977).

C. Steinbicker, Dorstener Schülerlisten. Band 2, 1767—1837. Betreft de naamlijst van leerlingen van het Franciskaner gymnasium; behalve voor- en achternaam worden plaats van herkomst en jaren van schoolbezoek van de leerlingen vermeld. Met de namen *De Beyer, Van Dillen, Funnekötter, Laarman, Köhler, Van Loosen, Marcus, Meyboom, (De, Von) Raesfeld, Rensing, Sambler, Schallenberg, Sieverding, Timp* en *Wissing.* Bij de leraren worden genoemd P. *Franciscinus Gescher* (1779) en P. *Valerian Bresson* (rector 1813-1822).

Heimatbuch des Kreises Viersen, dl. XXIX (1978).

J. Lichtenberg, Die Sammlung Dr. *Bremen* im Kreisarchiv Viersen. Geeft in het kort de inhoud van de van Dr. jur. *Walther Bremen* (1899-1969) afkomstige geneal. verzameling. — H. E. Bühler, Scharfrichter und Abdecker des Amtes Brüggen und des Geldrischen Grefrath im 17. und 18. Jahrhundert. Met gegevens over *Edel (Maria Elisabeth* tr. 1794 in Süchteln *Henricus Freudenberg,* „Wasenmeister" in Roermond) en *Tiggeler (Michael* tr. Venlo 1776 *M. Magdalena Peters).* — J. Hermes, Die „Ewige Stiftung" des Kempener Ratsbürgermeisters *Gerhard Arnold Mühlen. G. A. Mühlen* (Kempen 1715-1778) stamt uit het in het Kempenerland blekende geslacht *Moehlen* en schrijft als enige van deze fam. zijn naam met „ü." — E. Brües, Die Denkmäler der ehemaligen Stadt Süchteln. Teil 1: Die sakralen Denkmäler. Met ill. — W. Arbogast, Die *Sonreck-Orgel* in der Kempener Propsteikirche 1873-1908. — G. Daum, Die fünf zeichnungen des *Rembrandtschiilers Lambert Doomers* von Anrath. Met afbn. o.a. uit het Prentenkabinet Rijksmuseum Amsterdam. — H. Föhl, Ein Pariser Drucker aus „Kempen-Vorst" († 1540). Betr. *Conrad Neobar,* getr. in 1536 met *Edmée Tousan* en 17 jan. 1539 door koning *Frans I* benoemd tot „Imprimeur du Roi pour le Grec."

Beiträge zür westfälischen Familienforschung, bd. XXXIII - XXXV (1975-1977)

A. Schröder opent dit dl. met: „75 Jahre westfälische genealogische Zeitschrift; 40 Jahre „Beiträge zur westfälischen Familienforschung." Rückblick anlässlich 30-jähriger Schriftleitungstätigkeit. — A. Schröder, Der Geburtstag der Dichterin *Annette Droste zu Hiilshoff.* — A. M. Büning, Dr. *Johann Hosius,* ein münsterischer Stadtarzt aus den Niederlanden, und seine Nachkommen. Deze lijfarts (1650) van vorst-bisschop *Ferdinand van Beyeren,* keurvorst van Keulen en van vorst-bisschop *Christoph Bernhard von Galen, is* ± 1620/21 in Spanbroek geb. als 3de kind uit het (lste) huw. (getr. Amsterdam 1615) van *Jan* (geb. Spanbroek ± 1585) en *Adriaentje Pouwels[dr.]* . Overgrootvader van de Munsterse medicus, die in Leiden 1643 als med. stud. is ingeschreven, is *Cosmas Claeszn. Hoos,* secr. van Spanbroek, overl. na 28 nov. 1611, getr. met *Grietje van Houten.* Het nageslacht van Dr. *Johann Hosius is* tot heden uitgewerkt. — L. Schütte. Der Adel der v. *Miinster zu Dahl.* — C. Steinbicker, Eine Recklinghäuser Türkensteuerliste aus dem Jahre 1574 und ihre Auswertung in genealogischer Sicht. Op de liist verschijnen de namen *Van Elinck, Frentrop, Ter Haer, Van Lymb'orch, Van Nymwegen, Reckman, Rensinck* en *Von Westerholt.* Aan het slot van het art. geeft Schr. in zeer beknopte vorm een geneal. overzicht van „hervorragende" fam, in het 16de eeuwse Recklinghausen. — D. Saal, Die personengeschichtlichen Quellen des Stadtarchivs Lüdenscheid. — H. J. Warnecke, Jahresrechnungen des Damenstifts Borghorst. — P. Löffler, Ortsfremde Militärpersonen in den Kirchenbüchern der Stadt Lünen. De gegevens voor deze publ. zijn ontleend aan inschr. in de evang., gerei. en kath. kerk. reg. gedurende de periode 1646/1679—1843 en bevatten achternaam, voornaam, confessie, jaar van vermelding, naam van echtgenote, rang enz. Naast vele andere komen de volgende namen op de lijst voor: *Baruch, Bellerose, Berenbroeck, Berns* (uit Harlingen, 1800), *Danne* (uit Rotterdam, 1800), *Gaerfhe* (1800-1802, gewezen luit. in Holl. dienst), *Van Hoey* (1800, gewezen „Oberst" in Holl. dienst), *Miro* (1689, uit Danzig), *Oberstadt, Tissot van Patot* (gewezen „Hauptmann" in Holl. dienst, 1796), *Du Préz, Rodebiicher* (1730 getr. met *M. Torck*), *Sauvage, Temmen* en *Verkeul* (*1802,* gewezen luit. in Holl. dienst).

Bulletin du Cercle généalogique d'Alsace, jrg. 1977, afl. 3.

Ph. Mieg, A propos d'un bicentenaire: L'ascendance de *Jean-Henri Lambert* [1728—1777], mathématicien de Mulhouse. In deze (512, niet volledig) kwartierstaat verschijnt onder nr. 181 kw. *Greter.*

Héraldique et Généalogie, jrg. VIII (1976), afl. 6.

De rubrieken „Questions" en „Réponses" bevatten onder resp. nr. 3515, 3580 en 2772 gegevens *Brochard* (15de—17de eeuw), *Helvetius* (18de/19de eeuw) en kwartierstaatfragment van *Emmanuel Félicité de Durfort,* duc *de Du Ras* (1715—1789), welke laatste afstamt van *Willem de* Zwijger en *Charl. de Bourbon* (kw. 38/39).

Héraldique et Généalogie, jrg. IX (1977), afl. 2.

Généalogies manuscrites rédigées ou recueillies par *Eugène Rodière* et conservées aux archives départcmentales du Pas de Calais. Table établie par H. de Boiry et E. de Seyssel. Volgens de hier gepubl. lijst komen in de coll. *Rodière* aantn. voor over de families (in Noord-Frankrijk en in het bijzonder in Artois) *D'Aumale, De Bassecourt, Bernet, Van Campen, Van Dolre, D'Hangest, Horion, De Monchy* en *De Saint-Aubin.* — Onder nr. 3970 is een vraag opgenomen betr. evtl. verwantschap tussen *Jacob van Heemskerck* (overl. Gibraltar 1607) en de uit de omg. van Dordrecht afk. fam. *D'Esmkerque dite d'Anvers.*

Héraldique et Généalogie, jaarg. IX (1977), afl. 4.

In de rubriek „Questions" is onder nr. 4402 een vraag gesteld in zake kwartieren van *Maria Joanna Charlotta van Kuykhoven,* geb. 1727 in Papendrecht als dr. van *Hendrik* en *Anne Marie de Vecquer,* vrouwe van Grevenmachern en 1748 getr. met *Cornelius Gasp. van Wijkerslooth* (1713—

1761); (Ned. Adelsboek, 1953, bl. 519, sub VI). — De rubriek „Réponses" bevat onder nr. 3580 een antwoord *Helvefius;* de eerst vermelde is *Jean Adrien Helvetius,* geb. in Ned. 1664, arts van *Lodewijk XIV.*

F a m i 1 i a, jrg. XIV (1977), afl. 1.

J. M. Schönnberg, *Lambrechts. (See* De Villiers/Pama, p. 452). Met 16de en 17de eeuwse gegevens *Lambrechfs in* Leiden (oudste bekende: *Oliphier Pietersz.* afk. uit Hontschoote) en 17de eeuwse gegevens *Minne* in Leiden *(Paschier Minne* afk. uit Ieperen, tr. 1627 in Leiden met *Rachel de Raet*).

F a m i 1 i a, jrg. XIV (1977), afl. 2/3.

M.Cairns, Genealogy and the deeds registry. — V. G. Hiemstra, Heraldiek en registratie van familiewapens. — R. A. Laing, The sons of *Pieter* Baron *van Reede van Oudshoorn tot Nederhorst* and their children. [Met: Postcript door C. Pama; betr. de thans verdwenen grafsteen van *William Ferdinand van Reede van Oudtshoorn* (1755-1822)].

F a m i 1 i a, jrg. XIV (1977), afl. 4.

E. J. van der Walt, *Geele Andries van der Walt, die* stamvader van die familie *Van der Walt.* Deze uit Veenwouden (Fr.) afk. stamvader van een uitgebreid nageslacht in Zuid-Afrika is in 1727 aan de Kaap gearriveerd. Tot zijn nakomelingen hoort o.a. (achter-achter-kleinzn.) *S.J. Paulus Kruger,* pres. van de Z-.A. Rep. — J. A. Heese, Kwartierstaat van *Gerhardus Marthinus Maritz.* Met kw. *Oosthuizen,* uit Ned. — H. G. van Zyl, Die aankoms van die stamvader *Willem van Zyl. W. van Zijl* tr. 28 nov. 1694 in Amsterdam (O.K.) met *Chr. van Loveren.* — J. M. Schönnberg, *Lambrechts.* — Bij „Kort mededelings" is een vraag over evtl. nakomelingen in Z.-A. van het echtpaar *Jan Valkenburg,* ged. Amsterdam 1762, in dienst van Berbice 1776, overl. Amsterdam 1816 en (getr. Kaap de Goede Hoop 1790) *Henr. Joha. Helt,* geb. Essequibo, opgenomen.

THA. J. VAN ALFF.

VRAGEN EN ANTWOORDEN.

Beeltsnijder, T. A. Romein, De Hervormde predikanten van Drenthe, Groningen, 1861, vermeldt ten aanzien van Ds. *Johannes Beeltsnijder,* die van 1630-1678 te Beilen stond: „Zijn beeldtenis gaat in plaat uit met een bijschrift van Vollenhowe". Tot dusver werd vergeefs gezocht naar dit gegraveerde portret. Ongetwijfeld zijn er verzamelaars van prenten met predikantsportretten. Kent iemand een verzameling, waarin de gezochte gravure voorkomt?

's-Gravenhage L. Q. BAKKER.

Dit portret, dat ook vermeld wordt in de Nieuwe Drentsche Volksalamanak van 1922 en het Nieuw Nederlandsch Biografisch Woordenboek, deel IV (1918), blijkt niet aanwezig te zijn in de verzameling van het Iconografisch Bureau te 's-Gravenhage. In deze verzameling is tevens opgenomen de registratie van portretten van het Archief van de Ned. Herv. Kerk te 's-Gravenhage.

De twee standaardcatalogi op Nederlandse portretprenten van Muller (1853) en Van Someren (1890) vermelden de prent niet. Er bestaat nog een kleine kans, dat het Rijksprentenkabinet te Amsterdam (Hobbemastraat 21) of het Universiteitsprentenkabinet te Leiden (Rapenburg 65) er een exemplaar van bezit.

REDACTIE.

Bruyn (1931, kol. 280, 311).

In De Nederlandsche Leeuw 1931 wordt een vraag gesteld over het Doopsgezinde geslacht *Bruijn* te Monnickendam. Het antwoord bevat gegevens terzake van het geparenteerde, te jisp woonachtige en eveneens Doopsgezinde geslacht *Mol* waaromtrent tevoren gepubliceerd was in Algemeen Nederl. Familieblad 1884, no. 114, 3. Voor een gedeelte is de verstrekte informatie gebaseerd op de tekst van enige grafzerken die oorspronkelijk binnen de kerk van Jisp lagen doch bij de vervanging door een kleiner gebouw in 1822 op het kerkhof gelegd zijn en blijkens de beschrijving door Bloys van Treslong Prins en Belonje daar nog aanwezig waren in 1925: helaas zijn zij inmiddels verdwenen.

Op het raadhuis te Jisp trouwde op 2 maart 1704 (3.) *Maritje Pieters Mol* met (2.) *Claes Bruijn* uit Monnickendam (ondertrouw voor de schepenen van Jisp en de commissarissen van Monnickendam 14 resp. 16 februari). *Claes Bruijn* die ca. 1683 geboren zou zijn, was koopman en zeepzieder te Monnickendam, † 29 sept., begr. in de kerk aldaar (rij 17 nr. 10) 5 okt. 1718. *Maritje Mol* overleefde haar echtgenoot vele jaren: pas op 26 mei 1757 wordt zij in hetzelfde graf [1]) begraven. Haar rijke nalatenschap werd ondershands verdeeld op 20 juli 1758 [2]) tussen haar zoon (1b.) *Arend Bruin,* koopman te Amsterdam, en haar dochter (la.) *Alida Bruin* die in Monnickendam was blijven wonen na het overlijden in 1747 van haar echtgenoot, Dr. *Mattheus Huizinga,* in leven geneesheer aldaar [3]).

Archiefonderzoek heeft het volgende omtrent de wederzijdse voorouders van het echtpaar *Bruijn-Mol* aan het licht gebracht.

O u d e r s :

4. *Arent Claesz. Bruijn,* geb. ca. 1638, koopman en zeepzieder te Monnickendam, gegoed aan het Noordeinde en de Oudezijdsburgwal (zeeperij) aldaar [4]), testeert met broer en zuster 26 jan. 1661, met echtgenote 5 dec. 1694 [5]), begr. Monnickendam (rij 17 nr. 10 [1])) 6 sept. 1703, tr. Monnickendam (gerecht) 24 april 1667 [6])
5. *Grietje Claes Muus,* begr. Monnickendam (rij 17 nr. 10 [1])) 8 nov. 1708.
6. *Pieter Pieters Mol,* schipper (1672), koopman, boekhou-

1) Vriendelijke mededeling van de heer L. Appel te Warnsveld. Van de ter plaatse nog aanwezige grafboeken bezit het Rijksarchief te Haarlem geen copieën; de DTB-inventaris maakt zelfs geen melding van hun bestaan.
2) N.a. Amsterdam 12221, nrs. 5-7 en 79-92 (anno 1761) ; n.a. Noord-Holland 6020/21, 37; 6021/138; 6022/232.
3) Zie voor zijn afkomst J. Huizinga, Stamboek of geslachtsregister der nakomelingen van Derk Pieters en Katrina Tomas.
4) N.a. Nrd. Holl. 3457/18, 19 dd. 14 sept. 1695.
5) Id. 3432, f. 50v (om pregnante redenen hen ten hoogste moverende onterven zij hun halfbroer ***Jan*** Jans ***Visscher),*** resp. 3457/14.
6) Huwelijksvoorwaarden Monnickendam 8 april 1667 (n.a. 3427 en 3434, f. 155v); de bruid wordt geassisteerd door haar broer Willem *Claesz. Bendt* en haar oom ***Jan Symons Beths.*** Uit dit huwelijk tevens *Aeltje,* die tr. 1692 Symon ***Muus*** (zn. van Simon *Claesz.* en *Nelletje Claes* ***Bruynings), Trijntje*** en *Nel-Zetje.*

der en reder ter walvisvaart op Groenland te Jisp, aldaar gegoed op 't Weyver en aan het Westeinde [7]), weesmeester 1711/'19, † kort vóór 15 maart 1720 [8]); hertr. Jisp 7 juni 1705 *Duyfje Floris de Lange*, wed. *Jacob Appel* uit Wormer: tr. (huwel. voorw. Alkmaar 27 sept. 1681) [9])

7. *Guurtje Cornelis Heertjes*, † Jisp 25 april 1702. *Zij* testeren Uitgeest 17 okt. 1682 en 4 aug. 1694 [10]).

Grootouders:

8. *Claes Bruijn (ings)*, koopman en zeepzieder te Monnickendam, gegoed aan het Noordeinde aldaar [11]), schepen 1638, begr. Monnickendam 19 nov. 1678, tr. ca 1631 [12])
9. *Aeltje Huijberts*, geb. ca. 1595, begr. Monnickendam 1 juli 1659, wed. van *Jan Jans Visscher* [13]). Zij testeren Amsterdam 11 juli 1639 [14]).
10. *Claes Pieters (Muws, Mieus)*, gegoed te Monnickendam (huis en erf op de haven achter het Noordeinde 1631, huis Noordeinde 1650), testeert met zijn echtgenote Monnickendam 3 juni 1650 [15]), begr. Monnickendam 8 juni 1650, tr. vóór 2 maart 1639 [16])
11. *Maritje Sijmons (Beths)*, testeert Monnickendam 14 april 1661, aldaar gegoed (huis Oudezijdsburgwal), begr. Monnickendam 11 mei 1661 [17]).
12. *Pieter Jans Mol (Mul)*, geb. ca. 1618, schipper (1644), koopman in kaas (1651), traanbrander en grossier in walvistraan te Jisp, bewindhebber van het schip „de Jisper kerck" (1659), gegoed te Jisp (huis op 't Weyver en land aldaar), weesmeester 1663/64 [18]), † 20 nov., begr. Jisp 22 nov. 1670 (impost betaald febr. 1671), ondertr. (gerecht) Wormer 6 mei 1645, tr. Jisp (attestatie van Wormer 21 mei 1645) [19])
13. *Mary Pieters*, geb. Wormer, † 22 nov., begr. Jisp 25 nov. 1669 (impost betaald 31 maart 1670).
14. *Cornelis Allerts Heertjes*, geb. Oost Knollendam, koopman, traanbrander, bewindhebber en boekhouder (te zamen met zijn broer *Teunis)* van de walvisvaart op Groenland te Oost Knollendam, aldaar en in de omgeving gegoed (o.a. „het grote saet off packhuijs") [20]), † tussen 8 mei 1691 en 4 aug. 1694, tr. (gerechtel. ondertr. 21 juni) Wormer 6 juli 1653 [21])
15. *Trijn Jacobs*, geb. Oost Knollendam, † vóór 4 aug. 1694. Zij testeren Alkmaar 7 aug. 1688 [22]).

7) In 1673 vervoert hij met zijn damschuijt 10.000 pond kaes, 300 pond stockvis, zes tonnen zeep, zes vaten weij, vier vaten traen en drie vaten potas bestemd voor Zeeland; zijn broer *Jan* verleent borgtocht ter zekerheid dat hij niet zal lossen in vijandelijk gebied (o.r.a. Nrd. Holl. 386 dd. 7 juli 1673). Hij nam de rederijboekhouding over van zijn schoonvader en diens broer (o.r.a. Nrd. Holl. 367, proces eind 1696/begin 1697). Zie verder n.a. Nrd. Holl. 2985, nrs. 42 (verklaring in plaatse van eede — Mennos gesint sijnde — dat hij 122 vaetjes Hamburger siroop heeft geleverd zonder vermenging met Franse of diergelijke siroop) en 211, 212 (betr. schip „De Herkulis" dat voorjaar 1701 bij Groenland is verongelukt door beknelling tussen twee ijsberg&), 2986/14, 15, 16, -171; 2991/260; 5647/65; 5771/330; 5777/124. 148. 221: 5778/12 en o.r.a. Nrd. Holl. 378, f. 246; 380, f. 249v. Zie over de door hem uitgeruste schepen en over Jisp in het algemeen H. P. Moelker, Het dorp aan de rivier de Ghyspe.

8) Verdeling van zijn nalatenschap, n.a. Nrd. Holl. 5651/55.

9) N.a. Alkmaar 276/75. Uit dit huwelijk tevens *Jan Pieters Mol*, met zijn zuster *Maritje* vermeld bij de verdeling van de nalatenschap van hun vadeu. Hij was koopman te Oostzaandam, tr. 1713 *Catrijntje Leenderts Lijn*.

10) *N.a.* Nrd. Holl. 5028 en 5030. Op 20 febr. 1681 wordt *Guyrt Heertjes* veroordeeld tot betaling van zes stuivers boete omdat zij verzuimd heeft haar bijt open te houden (o.r.a. Nrd. Holl. 367; hoewel het geheel onzeker is of zij bedoeld wordt, zij dit toch als tijdsbeeld vermeld).

11) N.a. Nrd. Hall. 1168/10 dd. 26 mei 1677; 3418 dd. 13 mei 1661 en 8 juli 1662; 3462 dd. 20 sept. 1665. O.r.a. Nrd. Holl. 3572, ps. 299, 352.

12) Hieruit tevens *Nelletje* (tr. 1655 Simon Claesx. *Muus*, broer van nr. 5), *Huibert* en *Grietje* (tr. 1666 ***Jacob Jans Marcelis***). Uit het eerstbedoelde huwelijk werden geboren ***Trijntje Muus, Claes Muus*** (tr. *Annetje* ***Codde,*** waaruit *Willem Muus* die tr. 1712 ***Grietje Alderts Heertjes,*** kleindochter van ***Teunis Alderts Heertjes, broer van nr. 14) en Simon Muus (tr. 1692 Aeltje Bruyn,*** dr. van nrs. 4 en 5).

13) Hun ondertr. Amsterdam 10 jan. 1615. Hij was toen varensgezel op de Brouwersgracht aldaar; 1628/'29 in Indië, blijkens zijn grafzerk te Monnickendam „president over d'eylanden van Banda op 't Fort Nassouw in Oostinje", † 15 aug. 1630. Zie n.a. Nrd. Holl. 3410, f. 27; 3411, fs. 33 (testament dd. 14 aug. 1630), 40v., 43v.; 3412, f. 16v. In 1661 verkoopt Claes ***Bruijn*** een zeeperije en olijemolen aan zijn stiefzoon ***Jan Visscher.*** Deze tr. le 1639 ***Aeltje Bruynings,*** dr. van nr. 16, tr. 2e 1655 ***Eefgen Jacobs,*** wed van ***Gijsbert Claesz. Groot.***

14) Uit o.r.a. Nrd. Holl. 3613, p. 9 dd. 10 dec. 1659 blijkt dat dit testament verleden werd voor notaris G. Coorn, wiens protocol van juli 1639 echter niet bewaard is gebleven.

15) Het van zijn moeder afkomstige patronym *Muws* of *Mieus* verschijnt pas *na* zijn overlijden bij hemzelf *en* bij (sommige van ?) zijn kinderen als familienaam. Zie n.a. Nrd. Holl. 3415, f. 149 (testament dd. 3 juni 1650 waarbij Claes ***Bruijn*** getuige *is),* ***3420*** dd. 10 dec. 1655; o.r.a. Nrd. Holl. 3572, ps. 126, 128; 3612, p. 297 dd. 28 sept. 1650 (testament ter weeskamer vertoond).

16) Hieruit tevens ***Pieter Claesz. Muus*** (tr. *Meijnuw* ***Jans,*** die hertr. *Dirck* ***Jans Schoenmaker), Simon Claesx. Muus*** (tr. 1655 *Nelletje Claes* Bruynings, zuster van nr. 4, waaruit o.a. Simon die tr. 1692 ***Aeltje Bruijn,*** dr. van nr. 4), ***Beertge*** (tr. ***Leendert Jans de Wit) en,*** naar moet worden aangenomen omdat van een eerder huwelijk met een ***Claes Bent*** niets is gebleken, ook ***Jacob Claesz. Bent*** (tr. 1671 ***Lijsbeth Pieters***) en *Willem Claesx. Bent* (die als broeder nr. 5 assisteert bij haar huwelijksvoorwaarden en daarbij ondertekent ***„Wilm Bendt"; op 13*** mei 1661 tekende hij ***„Wilm Claesx. Muus"*** — n.a. 3418 — zonder dat uit de handtekeningen overtuigend blijkt of het hier al dan niet om één en dezelfde persoon gaat). *Jacob Bent* assisteert nr. 2 bij diens huw.voorw. (n.a. Nrd. Holl. 3452 dd. 13 febr. 1704).

17) N.a. Nrd. Holl. 3418 dd. 17 jan. 1662 (zij laat huis Oudezijdsburgwal na aan schoondochter *Nelletje Claes Bruyn* en land „de hoge deeck" aan twee kleindochters). O.r.a. Nrd. Holl. 3613, p. 27 dd. 6 dec. 1661 (haar testament, verleden voor not. Thamis — tekst niet bewaard —, wordt ter weeskamer vertoond), 3574, p. 389 dd. 5 okt. 1680. Zij komt zelf niet voor met de naam *Beths*, haar vader en broers wel.

18) N.a. Nrd. Holl. 2979/173; 2980/92 (verklaring betr. oprechte soetemelcks meijkaesen), 262, 266; 2981/27, 185. O.r.a. Nrd. Holl. 339, f. 60v.; 363 dd. 2 juli 1644 en 14 april 1648; 375, fs. 44v., 55, 61v; 376, f. lv.; 377, f. 91v.; 394.

19) Hieruit tevens *Jan* ***Pieters*** *Mol* (tr. *Anne* Jans) en *Mary* (jong overleden). *In* 1640 was sprake geweest *van een* huwelijk tussen *Pieter Jans Mul* en *Mechtel Jans Noorden* uit Wognum (n.a. Nrd. Hall. 3872/164; Hauwert 25 febr. 1643).

20) N.a. Nrd. Holl. 2981/56; 2986/14, 15, 16; 3043/19, 221; 5640/67, 73 (verklaringen door het scheepsvolk ten verzoeke van de reders Teunis *en Cornelis Allerts Heertjes* dat het spek van de walvis op 28 juli 1677 gevangen door het schip „de twee coorncoopers" zeer waterig was en na het koken slechts vier of vijf cardelen traan had opgeleverd); 5773/126, 149; 5777/148, 149. O.r.a. Nrd. Holl. 338, f. 36v; 377, fs. 1, lv., 103v.; 1403 dd. 11 febr. 1677; 1404 dd. 8 mei 1691.

21) Hieruit tevens *Jacob* en *Impje*, die tr. 1700 ***Louris*** *Mol*, zn. van *Jan Jacobs Mol.*

22) *N.a.* Alkmaar 278, f. ll.

Overgrootouders:

16. *Bruyning Jans*, mondig in 1606, schepen van Monnickendam 1615/'16, zeevarend (1617), poorter van Amsterdam (1628, 1632), † tussen 29 mei 1632 en 8 okt. 1652; hertr. (ondertr. Amsterdam 17 febr. 1617) ***Aef Jans*** („van den Hoorn", wed. van ***Pieter Claesz.***, als weduwe begr. Amsterdam 8 okt. 1652) [23]; tr, [24])

17. *Nel* ***Arents***, † vóór 14 jan. 1617 [25].

18. *Huybert Claesz.*, † vóór 18 nov. 1603, tr.

19. *Hilgont Heynes*, poorteres van Monnickendam, aldaar gegoed (huis Noordeinde), † vóór 2 jan. 1638 [26].

20. ***Pieter Claesz.*** „van Marcken", gegoed onder Monnickendam, † vóór 29 dec. 1604, tr.

21. ***Griet Mieus***, poorteres van Monnickendam (1604), † na 17 nov. 1621 [27].

22. ***Symon Symons Beths***, slotemaker te Monnickendam, leraar der Mennonieten (1638). poorter aldaar, † na 25 sept. 1641, tr.

23. ***Neeltgen Dircks***, testeert — blijkbaar nog ongehuwd — Monnickendam 19 febr. 1605, † tussen 11 sept. 1636 en 2 maart 1639 [28].

24. *Jan Jacobs Mul (Muel)*, geb. 1583/'84, vermeld als huiseigenaar op 't Weyver te Jisp van 1617 af, koopt daar land in 1625 en 1629, † tussen 4 maart 1641 en 18 dec. 1642 [29].

28. *Allert Heertjes*, koopt een damschuijt in 1647, gegoed onder Knollendam, † na 8 maart 1657 [30].

Betovergrootouders:

32. *Jan Jan Luytsz.*, te Monnickendam, † vóór 13 dec. 1606, tr.

33. ***Aeltgen Bruynincxdr.***, † na 13 dec. 1606 [31].

34. *Arent Claesz. (Crood)*, handelaar in hout en scheepsbouwmateriaal te Monnickendam, eigenaar van huizen aan het Noordeinde en van een daarachtergelegen scheepshelling, voorts gegoed in Katwoude (Rentmeestersweer), schepen te Monnickendam 1578/'79, 1582/'83, 1585/'86, benoemd tot taxateur 10 nov. 1584, † vóór 14 jan. 1617 [32].

56. ***Heertgen Cornelisz.***, te Knollendam, gegoed in de ban van Wormer (o.a. stuk land „Pillis"), onder Jisp en bij Uitgeest, † tussen 13 mei 1632 en 27 maart 1641, tr.

---

23) N.a. Nrd. Holl. 3411, fs. 6, 137v. O.r.a. Nrd. Hall. 3572, fs. 76, 94.

24) Hieruit tevens *Welmoet* (tr. 1632 ***Reyer Claesx.)***, Jan en ***Jan Luyt***. Uit zijn tweede huwelijk: ***Aeltje Bruynings***, die tr. 1639 ***Jan Jans Visscher***, zn. van nr. 9.

25) O.r.a. Nrd. Holl. 3538 dd. 14 jan. 1617 (*Sijmen Pieters Meyer* wordt voogd over de door haar nagelaten kinderen); 3611, f. 153 dd. 18 jan. 1617 (bewijs van haar nalatenschap voor de weeskamer).

26) O.r.a. Nrd. Holl. 3572, p. 299 dd. 2 jan. 1638; 3611 (weeskamer Monnickendam), f. 3 dd. 18 nov. 1603, waaruit hun kinderen blijken: CZaes, ***Grietje,*** *Crijntje* (die tr. le Andries N., 2e 1630 ***Bouwe*** *Claesz.*, wijnkoper), ***Heijndrick*** en *Aeltje*. Haar broers waren ***Remmet Heynes*** (geb. 1578, schepen Monnickendam 1615/'16, † 16 juli 1651 — grafzerk bewaard —, tr. *Aecht Gerrits*) ***en Evert Heynes*** (tr. ***Geert*** *Cornelisdr.*).

27) O.r.a. Nrd. Hall. 3572, p. 322 dd. 22 nov. 1638 (CZaes ***Pieters*** transporteert een losrente ten laste van 't gemenelant ten comptoire van Haerlem die door zijn moeder ***Griet Muesdr.*** op 17 nov. 1621 was gemestigd); 3611 (weeskamer Monnickendam), f. 17 dd. 29 dec. 1604 (met consent van ***Evert*** *Claesz.*, oom van de kinderen, bewijst ***Griet Mieus*** haar drie kinderen *Trijntge, Bartge* en CZaes *Pieters*, geprocreëerd bij zal. ***Pieter*** *Claesz* ***van Marcken*** hun vaderlijk erfdeel, waaronder de helft van twee aan elkaar gelegen stukken land „de hoge deecke", gemeen met de oudste zuster ***Immetje Pieters).***

28) N.a. Nrd. Holl. 3406, f. 68 dd. 19 febr. 1605, 3412, f. 31v. dd. 11 sept. 1636 (testamenten van haar zuster ***Maritgen Dircks,*** van Hoorn, vrouw resp. weduwe van *Cornelis* ***Theunisz.;*** bij het eerste testeert *Neeltje* ***Dircks*** mede, voorgeval zij vóóroverlijdt); 3406, f. 140v. (hij is als Symon Syms slotemaker getuige op 1 april 1611 met #dezelfde handtekening als onder o.r.a. 3611, f. 89v. dd. 19 dec. 1611, waar hij met zijn broers compareert voor de weeskamer); 3412, fs. 110, 192 (tot haar nalatenschap behoort een kwart gedeelte in de achtkante grutmeulen staende in 't wester Blockhuijs op de stadtsgront bij de lijnbanen); 3413, f. 110. Hun overige kinderen waren *Dirck Simons* ***Beths*** (tr. ***Aefje*** *Jacobs*), ***CZaes Symons Beths van*** *Bloemendael* (Doopsgezind leraar te Enkhuizen, tr. ***Geert Jans), Jan Symons Beths*** (assisteert als oom nr. 5 bij haar huwelijksvoorwaarden; hij tr. le *Claesgen Pouwels,* ***2e*** 1653 *Aeltgen Simons Ruychveers,* ***3e 1656 Aechgen*** *Jacobs Swartes), Neeltje* en ***Trijntje.***

Zijn broers waren ***Jacob Sijmons Biersteker, CZaes Sijmons Beths van*** *Bloemendael* (schepen in 1608. tr. *Aeltje Jeronymus,* wed. van Mr. ***Pieter*** *Huiberts*) en *Cornelis Sijmons*. Zijn zuster *Neeltje* tr. *Cornelis Jacobs Kerck*. Hun vader werd niet gevonden.

29) N.a. Nrd. Holl. 2979/79, 5626/89. O.r.a. Nrd. Holl. 363 dd. 4 maart 1641; 371, fs. 64v., 119, 138v., 179v.; 372, fs. 14, 14v., 145, 145v.; 373, f. 54; 374, f. 155v.; 375, f. 60 dd. 3 juni 1648 (zijn — niet met name genoemde — weduwe is nog in leven); 398, fs. 57, 102, no. 154. Zijn overige zonen waren ***Jacob Jans Mol*** (reder te Jisp, tr. *Guurtien Sijgers,* waaruit ***Jan Jacobs Mol,*** die tr. le ***Eefje Lourens, 2e Wamke*** *Pieters*) en ***Maerten Jans Mol*** (commandeur ter walvisvaart op Groenland en regent van het Mennonietenvermaenhuijs te Jisp in 1664, tr. 1648 ***Brechien Jans*** uit Wormer).

Hij had een broer CZaes *Jacobs Mul* en een zuster *Neel,* gehuwd met *Arent Pieters*. Vader ***Jacob*** werd niet gevonden.

30) O.r.a. Nrd. Holl. 353, fs. 182, 208v., 214v.;363 dd. 9 aug. 1647 (restant schuld i.v.m. koop van een damscbuijt, te betalen 9 aug. 1648). Zijn overige zonen waren ***Heertje*** en Teunis (die met zijn broer *Cornelis* de Groenlandse rederij bedreef; tr. 1655 *Aegt Simons*, waaruit kinderen over wie ***Pieter*** *Pieters* ***Mol*** voogd werd, 't.w. *Allert* Teunisx. ***Heertjes,*** tr. *Marij Teunisdr.* — hieruit ***Grietje*** die tr. Willem *Muus,* verg. noot 12 —, Simon Teunisx. ***Heertjes,*** eigenaar van de oliemolen „'s Lands Welvaren", en *Niesje Teunisdr.* ***Heertjes.*** tr. Teunis *Pieters* ***Win***digh.

31) O.r.a. Nrd. Holl. 3611, f. 49 dd. 13 dec. 1606: *Aeltgen* ***Bruynincx,*** wed. van ***Jan Jan Luyts*** geeft 400 gld. vaderlijke erfenis aan ieder van haar zes kinderen ***Bruyning,*** *Grietge,* ***Mary*** (tr. later *Cornelis* ***Pieters),*** *Hilgont* (zij of *Grietge* tr. 1607 ***Pieter Jans*** *Backer*), ***Pieter*** en ***Jacob;*** de eerstgenoemde is mondig.

32) N.a. Nrd. Holl. 3405, fs. 6, 7, 21-24, 34v. O.r.a. Nrd. Holl. 3537, fs. 1, 84v., 88, 90 (moet honderdste penning op zijn helling betalen), 91v. (schuld aan hem ter cause van deelen aen zijnen — d.w.z. de schuldenaars — schepe verbesicht), 99, 120. 122v. (*Arent Claesz.* wil 't slijck van *Jan Cornelisz.* dat op zijn erf ligt zelf houden en op zijn land brengen), 174v., 179 (hij heeft de waterganck van zijn buren belet door bolwerk, maar antwoordt dat hij de erve door zijn eigen waer bebolwerct heeft sonder hen te hinderen), 186v., 199, 250v. (schuld aan hem wegens hout aan een molen verbesicht); 3572, fs. 76, 94 dd. 14 okt. 1628 resp. 2 jan. 1630 (verkoop helling met erf achter het Noordeinde, buitendijks op de haven, door ***Bruyning Jans*** als voogd van de kinderen van *Arent Claesz. Crood;* hier verschijnt pas deze familienaam); 3615 dd. 18 okt. 1582 (charter met zijn schepenzegel waarop *Arent Claessen* in randschrift om zijn handmerk).

Zijn overige dochters waren *Zijtgen* (tr. ***Jan N.,*** waaruit *Lijsbeth* ***Jans), Jannetgen*** en *Aeltgen*. Hij had een zuster ***Sijtgen*** *Claesdr.*

57. *Im Allertsdr.*, † na 29 dec. *1644* (?). Zij testeren te hunnen huize voor de notaris van Krommenie 15 maart 1630 [33]).

MR. G. J. J. VAN WIMERSMA GREIDANUS.

Cellarius. Gevraagd huwelijk en voorouders van Ds. *Andreas Cellarius*, waarvan volgens Hassia Sacra, Band 111, blz. 217 (Rheinhessen, Kurpfalz, Starkenburg) bekend is, dat hij van Ebersdorf in Meissen kwam, zoon was van Ds. *Andreas Cellarius* (en niet zoals in het Matrikel van Heidelberg d.d. 4 okt. 1599 foutief staat van *Georg Cellarius).* geïmmatriculeerd Heidelberg 1587, predikant in Sandhofen 1593-1596, predikant in Neuhausen 1596-1599, tweede regent aan het Sapierzkolleg in Heidelberg 1599-1601, predikant in Handschuchtsheim 1601-1607 en lid van de kerkeraad in Heidelberg 1607.

Er zijn drie zoons van hem bekend; zij worden als studenten te Heidelberg ingeschreven:

A. *26* okt. 1613 *Andreas Cellarius,* geb. Neuhausen. Hij was schoolmeester te Amsterdam en ondertr. Amsterdam (kerkelijk) 5 april 1625 *Catharina Eltman,* dochter van *Johan Eltman* (uit Keulen) en *Catharina Keltenoffers* (uit Antwerpen). Bij de doop van *Andreas Cellarius* op 1 maart 1626 is getuige *Henricus* graaf *van Nassau*. *Andreas Cellarius* Sr. wordt later benoemd tot rector van de Latijnse school te Hoorn.

B. 8 okt. 1616 *Johannes Quirinus Cellarius,* geb. Heidelberg. Hij ondertr. Amsterdam 26 april 1631 *Veronica Nijssen,* ged. Dordrecht 17 sept. 1605, dochter van *Willem Nijssen Mattheusz.* (uit Maastricht) en *Jennicken Gielis Roessendr.* (uit Yperen). Hij wordt in 1635 benoemd tot rector van de Latijnse school te Deventer. Een zoon van dit echtpaar wordt genoemd in De Ned. Leeuw, jrg. 1972, kol. 198-199.

C. 4 mei 1615 *Georgius Cellarius,* geb. Neuhausen. Hij is later vermoedelijk predikant in Oppenheim.

Leiden. J. A. RIEL.

Van Elbing (Elbinck) . Gevraagd genealogische gegevens en het wapen van deze familie die in het begin van de 17de eeuw in Amsterdam ten tonele verschijnt. Mogelijk ontleent de familie haar naam aan de stad Elbing in Pruisen, waar zich reeds omstreeks 1530 talrijke Nederlanders vestigden (zo was een *Willem van de Voldersgracht genaamd Gnapheus* de stichter van de Latijnse School te Elbing).

53 *Bonn-Bad Godesberg.* J. J. A. H. **VON** ROY.

Ermerins.

A. *Josina Ermerins (Hermerins, Armerins),* tr. 1e vóór 1685 *Pieter van Loenen,* commissaris te Schenkenschans; tr. 2de aldaar 27 sept. 1698 *Andreas van Nimwegen,* commissaris te Schenkenschans, wedr. van *Catrina Ververs.*

Uit het eerste huwelijk:

1. *Henricus Johannes van Loenen,* ged. Schenkenschans 4 jan. 1685 (doopget. o.a.: Elisabeth Bruijne genaemt Veldemont).
2. *Henricus Theodorus van Loenen,* gad. Schenkenschans 22 aug. 1686 (doopget. o.a.: Fransina Ermerings).
3. *Johanna Hendrina van Loenen,* ged. Schenkenschans 16 dec. 1688.
4. *Jacoba Berendina van Loenen,* ged. Schenkenschans 8 febr. 1691.

B. *Jacomina Ermerins,* tr. *Arendt Huybert.*

Uit dit huwelijk:

Anna Huybert, ged. Schenkenschans 13 juli 1690 (doopget. o.a.: Josina Ermerins) .

Josina en *Jacomina Ermerins* komen niet voor in de verschillende gedrukte genealogieën van het Zeeuwse geslacht *Ermerins,* doch zij zijn vermoedelijk dochters van *Louis Ermerins,* timmerman te Middelburg, en *Jacomijne Veldeman,* en zusters van *Jan Ermerins,* gedelegeerd rechter en commies-controleur te Lillo, tr. Nisse 18 juli 1685 *Francynken Gortsse* (zie o.a. Ned. Patriciaat 19 11, 14 1, generaties 11 en 111).

Gevraagd: nadere gegevens over *Josina* en *Jacomina Ermerins,* hun respectieve echtgenoten en hun kinderen.

Zutphen. JHR. MR. R. C. C. DE SAVORNIN LOHMAN.

Ferleman - Weir (Wiers, Wijers).

Jan Ferleman, wonende te 1 Jzendijke, tr. omstreeks 1640 *Maria Willems,* † na 7 febr. 1678; zij hertr. IJzendijke 5 sept. 1660 *Joos Maurits,* wedr. van *Maria de Gomme.*

Uit dit huwelijk:

1. *Albert Ferleman,* geb. IJzendijke, in 1662 soldaat te Nijmegen, in 1684 sergeant onder luit.-kolonel Kolve, tr. 1e 1 Jzendijke 31 dec. 1662 *Anna Berents;* tr. 2de Deventer 6 jan. 1685 *Anneken Jansdr. van Essen,* wed. van *Jan Christoffel Dannenbergh,* ruiter onder majoor Van Ittersum.
2. *Johannes Ferleman,* geb. 1 Jzendijke, in 1666 sergeant onder kapitein Van der Swalme, in 1673 luitenant onder kapitein Edickhuizen, na 168 1 schout (rentmeester) te Zaamslag, poorter van Veere 15 nov. 1687, raad en schepen aldaar tussen 1688-1709, rentmeester van de Huyssenpolder 1699, † Veere 30 aug. 1712, tr. 1e IJzendijke 20 jan. 1667 *Josina de Latré;* tr. 2de 24 juli 1672 *Catharina Vrijmoet;* br. 3de Veere 22 juli 1686 *Wilhelm (in)a Weir (Wiers, Wijers),* lidmaat te Veere mat attestatie van Gapinge 2 febr. 1676, idem mat attestatie van Amsterdam 9 aug. 16'82, † na 20 sept. 1720; mogelijk behoorde zij tot de van oorsprong Schotse familie *Weir* te Veere (factoren van de Schotse stapel aldaar) .

Uit alle drie huwelijken van *Johannes Ferleman* zijn kinderen geboren, waarvan het nageslacht in mannelijke lijn voornamelijk in Zeeland en (Zuid-)Holland tot in het begin van deze eeuw valt te achterhalen.

Het wapen *Ferleman* is: in zilver een blauwe golvende dwarsbalk, vergezeld van drie breedarmige blauwe kruisjes. Helmteken : een breedarmig blauw kruisje.

Gevraagd: nadere gegevens over de herkomst (ook van de

33) N.a. Nrd. Holl. 3040/100 dd. 15 maart 1630 (testament waarin hun kinderen: *Allert, Antgen, Maritgen, Cornelis* en *Brechte*; de laatste twee reeds overleden; de -testatrice is ziek). O.r.a. Nrd. Holl. 197, f. 9v. dd. 13 mei 1632; 334, f. 332v. dd. 1 febr. *1600* (verhypothekeert land in de ban van Wormer; zijn broer *Pieter* is borg; in de marge dd. 27 maart 1641, afgelost door de erfgenamen); 335, f. 119 dd. 20 mei 1611 (verbindt stuk land „Pillis"; in 1705 komt dit stuk land voor in de nalatenschap van *Teunis Allerts Heertjes,* n.a. Nrd. Holl. 2986/15), f. 201v. dd. 2 juni 1619 en 22 nov. 1619; 352, f. 175v. (zijn weduwe is belender te Knollendam op 29 dec. 1644; of Im *Allerts* bedoeld wordt, dan wel een latere echtgenote, is onzeker); 372, fs. 35, 35v., 135, 135v.

naam) der familie *Ferleman,* alsmede over het voorgeslacht **van** *Wilhelm (in) a Weir.*

Zutphen. JHR. MR. R. C. C. **DE SAVORNIN LOHMAN.**

Franken. *Cornelis Franken,* burger van Rotterdam 3 mei 1766, mr. zilversmid aldaar, begr. Rotterdam *21* dec. 1775, tr. vóór *1766 Sara Kalf,* ged. Schoonhoven 25 nov. 1736, koopvrouw in vis, lid van het visvrouwengilde te Rotterdam, † ald. 20 okt. 1801, dr. van *Hendrick Kalf* en *Pieternella (van) Houweling.* Gevraagd: nadere gegevens betreffende *Cornelis Franken.*

Rotterdam. K. J. SLIJKERMAN.

Van 's Heerenbergh-van Botteycken. In De Ned. Leeuw, jrg. 1978, 224-227, heeft Dr. D. J. H. van Elden een uitbreiding gegeven aan de genealogie *Muntendam.* In kol. 225 worden genoemd *Ansem van 's Heerenbergh* en *Anna van Botteycken,* schoonouders van *Gerardus Muntendam* (1662-1710).

Mijn vnaeg is wie iets meer kan meedelen over dit echtpaar, zoals geboorteplaatsen en data of andere gegevens. Is er een verband tussen de families *Van Botfeycken en Van Botteghem?*

Ede. IR. W. FUHRI SNETHLAGE.

Wat de Utrechtse familie *Van Botteycken* betreft, kan voor de 16de eeuw verwezen worden naar De Ned. Leeuw, jrg. 1977, 125, 132 en 137-139.

REDACTIE.

Kalf. *Anthoni Kalf (Calf),* j.m. van Utrecht, tr. aldaar in 1679 *Weyntje Groeneveldt.* Hij was een (buitenechtelijke?) zoon van *Griefje Kalf,* in 1679 woonachtig te Utrecht.

De uit *Anthoni* spruitende familie *Kalf* leefde te Schoonhoven (uitgestorven in 1844) en te Rotterdam (uitgestorven in 1801) . Gevraagd: nadere gegevens over de afstammelingen van *Anthoni Kalf* met name te Utrecht vóór 1750.

Rotterdam. K. J. SLIJKERMAN.

Van der Linde(n) - de Hamond. *Cornelis van der Linde(n),* tr. *Johanna de Hamond.*

Uit dit huwelijk:

1. *Cornelis van de Linde,* ged. 's-Gravenhage (Kl.k.) 15 juni 1770 (de vader verkeert dan in het buitenland).
2. *Johanna van der Linde,* ged. 's-Gravenhage (Gr.k.) 22 dec. 1771.

Gevraagd: nadere gegevens over het echtpaar *Van der Linde(n)-de Hamond* en hun voorgeslacht.

Beesd. E. **K.** JANSEN.

Van der Linden. *Maria Wolfers van der Linden,* j.d. van Rotterdam, † (impost bet.) Schoonhoven 30 okt. 1800, tr. Sohoonhoven 28 juli 1742 *Hendrick Kalf,* ged. aldaar 6 nov. 1698, lidmaat Nederduitse Gemeente te Schoonhoven 1719, † (impost bet.) Schoonhoven 3 jan. 1776, wedr. van *Pieternella (van) Houweling.*

Gevraagd: nadere gegevens over de #herkomst van *Maria van der Linden* (wier doop niet te Rotterdam werd gevonden).

Rotterdam. K. J. SLIJKERMAN.

Ockers(s)e-van de Graaf. *Willem Ockersse* en *Anna Theresia van de Graaf* lieten te Rhenen op 18 mei 1730 een zoon *Rudolphus* dopen (zie Vorsterman van Oijen, Stam- en Wapenboek van aanzienlijke Nederlandsche Familiën, 111, blz. 437).

Gevraagd nadere gegevens omtrent het echtpaar *Ockersse-van de Graaf.* Behoorde *Willem* mogelijk tot het Zierikzeese geslacht *Ockersse ?*

Zeist. C. E. **TEN** HOUTE DE LANGE.

Pieck. Te Vierlingsbeek ondertrouwden op 13 juli 1653 *Christiaen van Berghum (Berchom, Berchem)* (zoon van *Peter,* brouwer en richterbode ald., kleinzoon van *Laurens,* schelpen ald., scholtus van de overampte slants van Cuyck 1625—'34) en *Barbara Jacobsdr. Pieck (Pycq);* het huwelijk werd in Arnhem voltrokken, Reeds op 25 dec. 1648 bezocht *Barbara Pieck* het avondmaal te Vierlingsbeek, zij is dan „jonge dochter woonachtig op de Hatert". Het echtpaar liet dopen:

1. *Jacobus,* ged. Vierlingsbeek 2 aug. 1654.
2. *Matthijs,* ged. Nijmegen 6 mei 1659.
3. *Amardus,* ged. Nijmegen 7 juli 1661.

Voorts waren er twee dochters *Eva* en *Ammarens* van wie de doopplaatsen en -data onbekend zijn. Op 24 mei 1665 kwalm het echtpaar met attestatie van Sambeek naar Vierlingsbeek; *Christiaen van Berchem* was daar brouwer, rechterbode (1671) en subst. schout (1679).

Gevraagd: nadere gegevens omtrent *Barbara's* vader *Jacob Pieck* en zijn voorgeslacht.

Eindhoven. **MR.** G. J. J. VAN WIMERSMA GREIDANUS.

Poelman (1975, kol. 396).

Wapen: in sinopel een zilveren dwarsbalk, boven vergezeld van een lelie van hetzelfde. Helmteken: een naar rechts gewende morekop. Dekkleden: sinopel en zilver.

Dit wapen werd reeds sedent de 17de eeuw door de familie *Poelman* gevoerd. Verschillende lakafdrukken bevinden zich in de collectie van het Genootschap, alsmede in de collectie van Mr. W. Storm van Leeuwen te Leiden.

Wellicht behoorde tot dit geslacht *Herman Poelman,* die in 1486 en 1490 woadt vermeld als prior van het Sint Jansconvent te Arnhem. Hij voerde als wapen: een dwarsbalk beladen met een schildje, waarin een lelie (R.A. Arnhem, Archief van de oommanderie van Sint Jan).

Genealogie:

I. Ds. *Jacobus Poelman,* theol. kand. te Beek en Groesbeek (1673). proponent te Bleek (1673), predikant te Puiflijk (1674), † Puiflijk 1704, br. le Nijmegen 7-31 dec. 1674 (procl. ook te Gennep) *Agnes de Roy,* † Puifdijk 8 dec. 1695; tr. 2e Puiflijk 1 nov. 1696 (ondertr. 's-Gravenhage 21 okt.) *Fresia van Brienen,* geb. Nijmegen; zij hertr. Appeltern en Altforst 3 maart 1717 Ds. *Petrus Neckius,* geb. Weesp, thed. kand. te Wijlre (1680), predikant te Gulpen (1682), te Batenburg (1683), † 1711, wedr. van *Pieternella de Brul1* en *Cafharina van Renssen.*

Ds. ***Jacobus Poelman*** is mogelijk een zoon van ***Everard Poelman*** en ***Geertruid*** *van Aldenhoven,* die te Gennep de volgende kinderen lieten dopen: ***Henricus*** **(1649),** ***Gertrudt*** (1651) en ***Sibilla*** (1654) (Ned. Leeuw, jrg. 1903).

Uit het eerste huwelijk:

1. *Petrus Poelman, joeg* †.
2. *Johanna Poelman,* tr. Puiflijk 18 sept. 1692 *Nicolaas Liviers de Bonga,* belastingcontroleur te Alfen (Greffaling).

3. *Everhardina Poelman,* tr. Puiflijk 28 april 1700 *Arnoldus Verwoerd, j.* m. van Winssen; hij hertr. Beuningen 17 okt. 1734 *Bartje Taap,* won. te Nijmegen.
4. *Petrus Johannes,* volgt IIa.
5. *Everhardus Antonius Poelman.*
6. *Everhardus,* volgt IIb.

IIa. *Petrus Johannes Poelman,* ged. Puiflijk 21 mei 1686, chirurgijn, schepen van Batenburg (171 0), tr. Batenburg 2 jan. 1710 *Catharina de Munnick,* mogelijk dochter van *Albert Munnicx,* chirurgijn te 's-Hertogenbosch, en *Petronella Neckius* (huw. Batenburg 7 juli 1689).

Pieter Johannes Poelman zegelde 14 okt. 1709 met een dwarsbalk vergezeld boven van een klein kruisje; helmteken: een manshoofd (Centraal Bureau voor Genealogie, coll. Musschart, nr. 23j).

Uit dit huwelijk:

1. *Elisabeth Poelman,* gad. Batenburg 17 okt. 1710.
2. *Jacobus,* volgt III.
3. *Arnoldus Poelman,* ged. Batenburg 13 dec. 1717.

III. Mr. *Jacobus Poelman,* ged. Batenburg 24 sept. 1712, ambtman, richter en dijkgraaf van stad en heerlijkheid Batenburg, begr. Nijmegen 14 nov. 1798, tr. a'd. 24 nov. 1744 *Elisabeth Maria Tarée,* ged. Nijmegen 18 juli 1721, begr. ald. 18 maart 1800, dr. van *Jacob Tarée* en *Susanna van Haensbergen.*

Uit dit huwelijk:

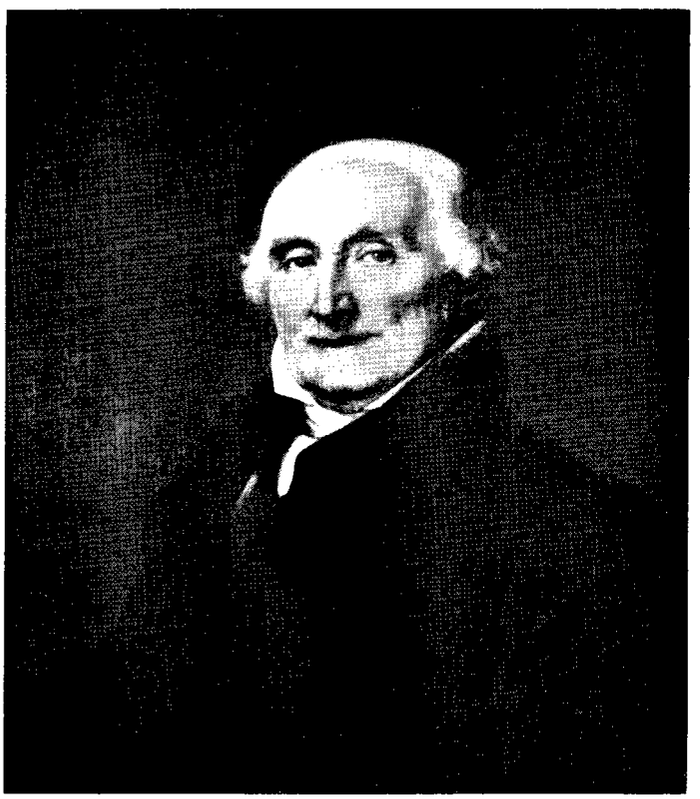

gemerkt links onder C. Cels 1829 doek 69 x 62 cm.

Mr. *Willem Adriaan Aernoud Poelman* 1759-1835

Collectie Bijl de Vroe.

IV. Mr. *Willem Adriaan Arnold Poelman,* ged. Nijmegen 8 jan. 1759, inspecteur-essayeur-generaal van de Rijks munt, schepen van 's-Gravenhage, Heilige Geestmr. en kerkmr. ald., † Utrecht 9 nov. 1835, tr. le 's-Gravenhage 28 apr. 1790 *Anna Magdalena Hoyer van Brakell,* ged. 's-Gravenhage 25 aug. 1768, buitenmoeder van het Weeshuis ald. (1791—1793), † 's-Gravenhage 18 jan. 1799, dr. van Mr. *Paulus Hoyer van Brake11* en *Johanna Charlotta Reynet;* tr. 2e Amsterdam 17 sept. 1809 *Henrietta Susanna Alewijn,* geb. Amsterdam, dr. van Mr. *Frederik Alewijn* en *Barbara Maria Fabricius.*

Uit het eerste huwelijk:

1. *Elisabeth Maria Jacoba Poelman,* geb. 's-Gravenhage 8 juli 1791.
2. *Paulus Charlot Gerard Poelman,* geb. 's-Gravenhage 29 dec. 1792, adjunct-secretaris van de Rijksmunt.
3. *Maria Charlotta Francisca Poelman,* geb. 's-Gravenhage 19 apr. 1794.
4. *Paulina Gerardina Sibylla Poelman,* geb. 's-Gravenhage 12 nov. 1790, † Bunnik, h. Rhijnauwen 17 aug. 1868, tr. Bunnik 7 aug. 1822 Jhr. *Jan Carel Wende1 Strick van Linschoten,* heer van Rhijnauwen, Heeswijk en Achthoven, geb. Utrecht 24 dec. 1790, garde d'honneur van Keizer Napoleon (1813). hoogheemraad van Bijleveld, den Meerndijk en Zuid-I Jsseldijk, † Bunnik, h. Rhijnauwen 20 febr. 1850, zn. van Jhr. Mr. *Jan Balthazar Strick van Linschoten* en *Petronella Johanna Godin.*
5. *Pefronella Poelman,* overl. 25 dec. 1826.

IIb. *Everhardus Poelman,* ged. Puiflijk 10 maart 1689, tr. *Johanna Koudenhoven.*

Uit dit huwelijk:

Jacobus Poelman, gad. Batenburg 21 febr. 1717.

Zeist. C. E. TEN HOUTE DE LANGE.

Van Zuylen van Nyevelt. *Willem van Zuylen van Nyevelt,* heer van Snaefburg, geb. 23 juli 1563, lid van de ridderschap van Utrecht, † Utrecht 19 maart 1639, begr. Maarssen, tr. le 20 juli 1598 *Marie van de Vyvere,* geb. Gent in 1574, † kasteel Snaefburg 4 maart 1623, dr. van *Pieter* en N.N. *van Anholt;* tr. 2e **25 mei 1625** *Wilhelmina van Riebeek,* vrouwe van Rhijnhuizen en Over-Jutphaas, † 23 dec. 1632, dr. van *Jan,* heer van Rhijnhuizen en Over-Jutphaas, en *Elisabeth van Nijenrode.*

Uit het eerste huwelijk:

Pieter van Zuylen van Nyevelt, heer van Snaefburg (sinds 1664), geb. Maarssen 16 dec. 1604, kapitein in keizerlijke dienst, † Maarssen 3 juni 1691, tr. 1 e Brussel 5 jan. 1636 *Olympia Sindico,* geb. in 1617, † 16 mei 1654, dr. van *Jérôme* en *Catharina de Navarra;* tr. 2e Utrecht 21 maart 1670 *Gertruda van Voorst.*

Gevraagd aanvullingen op bovenstaand fragment.

Ettlingen (Baden). P. R. TH. ZANDER TER MAAT.

INHOUD VAN DIT NUMMER.

Bestuursberichten. — Mechtild von Heinsberg, Frau von Heusden, von Severin Corsten. — Beljaerts, door Mr. G. van Niekerken. — De herkomst en de oudste generaties van een geslacht Hofman te Sliedrecht, door W. A. van Rijn. — Ferdinand Huyck en de Camera Obscura als literair-heraldische bronnen, door Drs. J. A. de Boo. — Korte mededelingen. — Boekbespreking. — Inhoud van buitenlandse boeken en tijdschriften. — Vragen en antwoorden.

DE NEDERLANDSCHE LEEUW

MAANDBLAD VAN HET

Koninklijk Nederlandsch Genootschap voor Geslacht- en Wapenkunde,

BESCHERMHEER Z.K.H. DE PRINS DER NEDERLANDEN

Dit blad verschijnt maandelijks en wordt aan alle leden van het Genootschap toegezonden.

Bijdragen en correspondentie, bestemd voor het M a a n d b l a d, gelieve men te richten tot de Hoofdredacteur Mr. 0. Schutte, *p./a. Zeestraat 71 b, 's-Gravenhage.*

De jaarlijkse contributie (abonnement) ad *f* 50,— gelieve men steeds vóór 1 februari te voldoen door storting op postrekening no. 20910 ten name van de penningmeester van het Genootschap te 's-Gravenhage.

Correspondentie, bestemd voor het Bestuur, gelieve men te richten tot de Secretaris Mevrouw J. Barones van Dedem-Weyschedé, *Laan van Koot 43, Wassenaar.*

Alle overige correspondentie (niet bestemd voor Bestuur of Redactie), zomede opgaven van adresverandering, te richten aan de heer E. J. C. Boutmy de Katzmann, conservator van het Genootschap, *Bleyenburg 5, 's-Gravenhage.*

Betalingen aan de Bibliotheek dienen te geschieden op postrekening no. 487073, ten name van de Bibliotheek van het Genootschap te 's-Gravenhage.

De redactie van het Maandblad wijst er nadrukkelijk op, dat zij niet aansprakelijk is voor de strekking of de inhoud der ondertekende stukken.

No. 12 **XCVe Jaargang** **december 1978**

BESTUURSBERICHTEN.

Het bestuur geeft met leedwezen kennis van het overlijden van de Heren Ir. A. F. H. Blaauw, Mr. A. de Raay, Jhr. Mr. A. W. L. Tjarda van Starkenborch Stachouwer en Mevrouw Th. A. Veeren geboren barones van Lynden, respectievelijk sedert 1929, 1973, 1952 en 1955 gewoon lid van het Genootschap.

Tot lid zijn benoemd:	Voorgesteld door:
Drs. L. G. DALHUISEN, *Postdam 5a, 2361 BV Warmond.*	J. A. RIEL *Leiden.*
Mevrouw A. M. VAN STEENBERGEN geb. VAN SANTEN, ***Javastraat 66, 2585 AR 's-Gruvenhage.***	H. J. HESHUSIUS, Waddinxveen.

Adreswijzigingen.

Mevrouw A. E. KORTHALS ALTES geb. VAN LINDEN TOL,	2271 BZ Voorburg, *h. „In de wereldt is veel gevaer", Schoolstraat 47.*
D. BAARS,	459 Cloppenburg, W.-Duitsland, ***Postfach 1931.***
Mejuffrouw K. A. G. VAN BEEMEN,	2511 EE 's-Gravenhage, ***Korte Poten 29.***
Mevrouw Mr. E. S. C. ERKELENS geb. BUTTINGER,	3581 NG Utrecht, *Wilhelminapark* 29a.
Mevrouw A. R. M. HENRIET geb. DE VRIENDT,	Midwoud, ***Breed 9.***
J. L. F. 'T HOEN,	3766 EW Soest, ***Cimbaal 4.***
Jhr. J. C. DE JONGE,	3581 XK Utrecht, ***Eikstraat 53.***
Mr. H. J. M. E. MATHIJSEN,	6004 GA Weert, ***Jobstraat 11.***
H. J. METHORST,	4501 EP Oostburg (Zeeuws Vl.), ***Grote Beer 77.***
Ing. F. J. NIKKELS,	8161 AN Epe, ***Dennenlaan 14.***

Het geslacht Sierksma (14e tot 18e eeuw),

door KL. SIERKSMA HZN.

Inleiding.

Reeds op 12-jarige leeftijd startte ik — onder leiding van de toenmalige rijksarchivaris in de provincie Friesland, Dr. A. L. Heerma van Voss — bij gelegenheid van het aanstaande 12½-jarig huwelijk van mijn ouders met het onderzoek naar „onze" afstamming. Toen reeds kreeg ik 15e eeuwse oorkonden uit het rijke archief van het Sint Anthoniegasthuis te Leeuwarden onder ogen; met hulp van de bibliothecaris van de Provinciale Bibliotheek van Friesland, de bekende historievorser en -schrijver Dr. G. A. Wumkes, las ik de in oud-Fries gestelde oorkonden, waarin ***Sierksma's*** werden genoemd. Vervolgens ingeleid door de bibliotheekambtenaar M, Braaksma, ontdekte ik de rijkdommen in druk over Friesland en de geschiedenis van het Friese volk. Ik bemerkte, welke rol leden van het geslacht ***Sierksma*** daarin hadden gespeeld.

Nu welhaast 50 jaren later, na een oogst van vele rijpe en

onrijpe vruchten in het vooruderonderzoek, meen ik de resultaten openbaar te kunnen maken in het volle besef dat dit onderzoek niet „af" is. Maar anderzijds: is een dergelijk onderzoek ooit voltooid ? Nog aan het einde van 1977 stroomden mij ongevraagd gegevens toe uit het lijvige boek van A. Pathuis en door attentie van de heer J. Drooger uit de archieven van de Hoge Raad van Adel. Na lezing van de uitgetypte kopij voegde de attente heer Mr. 0. Schutte alweer enige gegevens in. En dat alles op het ogenblik dat ik dacht „voorlopig klaar" te zijn ...

Er leven in het laatste kwart van onze eeuw maar weinig Sietksma-naamdragers; met rond 125 personen en 40 gezinnen is het wel bekeken. Uit de historie is gebleken dat dit molmenteel zelfs véél is, in vergelijking tot vroeger eeuwen. Maar wat uit de voorbije tijden bleek is nog steeds van kracht: familieleden, waar verscheidene generaties van verwantschap tussen liggen, kennen en erkennen elkaar als waren allen oom- en tante-, neef- en nichtzeggers. De familieband was altijd en is nog bijzonder sterk.

De drang naar kennis van het voorgeslacht heeft bij allen steeds bestaan: het onderzoek daarnaar en de bekendmaking van de resultaten ervan zijn echter altijd aan mij overgelaten. Ook dat is een reden waarom ik nu tot publikatie wil overgaan.

Er is nog een andere reden. De mystiek die uitgaat van de *Siercksma*-stamboom in het Stamboek van den Frieschen Adel heeft ertoe geleid dat vele familieleden zich in zekere zin verheugen op Friese adeldom en dat anderen — serieuze genealogen (zie o.a. Encyclopedie van Friesland, Amsterdam 1958; in voce: *Sierksma)* — zich bij tijd en wijle geroepen achten nadrukkelijk vast te stellen dat de hedendaagse *Sierksma's* niets uitstaande hebben met die *Siercksma's* uit genoemd Stamboek. Dat die relatie er wel degelijk is hoop ik aan te tonen: mogelijk is het voor enkelen een teleurstelling dat wij 20ste-eeuwers zeker niet rechtstreeks afstammen van de familieleden in het Stamboek. Maar het mag anderzijds tot verheuging strekken dat wij èn die Stamboek-*Siercksma*'s toch uit één (vroegere) voorvader stammen en aan de reeks roemruchte voorvaderen, die in het midden van de vorige eeuw bekend werden gemaakt, een nóg groter aantal kan worden toegevoegd. Niet alleen waren dat dan aanzienlijke inwoners van Friesland, maar in „Holland" speelden verscheidene leden van het geslacht zeker niet zwak mee ...

Deze publikatie eindigt in het midden van de 18e eeuw. Toen was er nog slechts één *Fokke Sierksma,* uit wie alle huidige *Sierksma's* stammen. Bijna zelfs was na diens enige zoon met zijn enige kleinzoon *Fokke* het geslacht uitgestorven: hij moest met Napoleon naar Rusland, doch zou na een korte onderduikperiode bij Poolse boeren veilig terugkeren in het Heitelân, waarvan zijn brieven aan Heit en Mem getuigen. De publikatie van de 1 Se, 19e en 20ste eeuwse *Sierksma's* in hun verwantschap zal eerlang volgen: afronding van de volledige gegevens, wordt belemmerd, doordat sinds een 10 à 15 jaren niet meer alle *Sierksma's* in Friesland of zelfs in Nederland wonen (zoals vóór die tijd het geval was').

De verzameling van die „laatste" gegevens en de publikatie ervan kan mogelijk de tijd overbruggen, waarin zeker op de onderhavige publikatie aanvullingen en verbeteringen binnen komen, naar ik hoop van alle kanten.

De naam.

De familienaam *Sierksma* is een karakteristieke Friese naam, waarvan de eenvoudigste verklaring is: zoon van Sierk.

Er is echter een mogelijkheid dat weliswaar het suffix -sma typerend Fries is, doch dat dit, naar analogie met andere namen, niet is gehangen aan de eigennaam Sierk. De bekende Friese taalgeleerde Dr. P. Sipma heeft mij erop gewezen dat de oudste spelwijzen van de naam (o.a. in 1418 *Sercksema)* wellicht verband kunnen houden met het Friese woord tsjerke (= kerk) en er relaties zouden bestaan met de grafelijke Circksena-familie in Oostfriesland.

In elk geval is de naam *Sierksma* een lastige naam, zowel in het verleden als in het heden. De opeenvolging zonder klinker van de medeklinkers r k s m is lastig uit te spreken en nog lastiger te verstaan. De k voor de s assimileert en er ontstaat *Siersma.* Of de r voor de k laat een tussenklank ontstaan en het wordt *Sieriksma.* Vindt geen assimilatie plaats, tussen k en s, dan ontmoet men veelvuldig *Sierkesma* of, in een omzetting, *Sierskema.*

Al deze naamvormen en spellingwijzen kwam (en komt) men tegen, zodat ik er van af heb gezien (op een enkele uitzondering na) in deze publikatie bij elk der leden de spelwijze van de familienaam op te *geven.* Een der oudste oorkonden (1455) heeft al keurig „*Sierksma*", zodat ik die doorlopend zal handhaven.

Wel moet ik er op wijzen dat heel lang (ook al in het Stamboek) de naamdragers *Siersma* (zonder k dus) als „geen familie" zijn bestempeld. Het tegendeel is duidelijk gebleken, juist ook doordat verscheidene leden van wat ik tak B heb genoemd, veelvuldiger de naam zònder dan mèt een k hebben geschreven; maar zij hebben het — vooral in eigen handtekeningen — wèl gedaan. Het weglaten van de k is mogelijk een „hebbelijkheid" van niet-Friezen geweest.

Oorsprong, op- en neergang.

Misschien is een vroegere historie van het geslacht, dan hier beschreven, te zoeken in het noorden van de provincie Friesland. Wijzen al enkele vroege gegevens in die richting, vooral attendeer ik op een state of stins met de naam *Sierksma* onder Waaksens, op de kaart van Friesland anno 1622, van de hand van A. Metius en G. Freitag. De geschiedenis van deze voorname hoeve is voor mij nog volledig duister. Belangwekkend erbij is echter de relatie Metius met *Anna Sierksma* (1587-1641) . Vanuit dit noordelijk deel van Friesland zou zich dan de familie bewogen hebben over vooral Westergo en de steden Leeuwarden, Sneek, Bolsward, met tussentijdse en tamelijk kortstoadige emigraties naar „Holland": Amsterdam, 's-Gravenhage, Alkmaar. De Oost noch de West hebben veel aantrekkingskracht uitgeoefend op de leden van het geslacht.

De „weledel en vrijgeboren" *Sierksma's* ontwikkelden zich uit een typisch boerengeslacht — waaronder grootgrondbezitters, „heerschappen" — voornamelijk tot een kleinstedelijke en burgerlijke familie van aanzien, waarbij wellicht het zoeken naar hoger aanzien (Spaanse tijd) en enig avontuur (de vlucht uit het Heitelân) een versnelde neergang veroorzaakten naar wat men tegenwoordig zou noemen positie van gegoede middenstander. Verdere neergang in de 18e eeuw tot boerenarbeider en dienstmaagd werd langzaamaan in de 19e en 20e eeuw weer overwonnen, vooral door een grote neiging tot onderwijzen en leiding geven: leraren, professoren, staffunctionarissen en -militairen, maar ook directeuren van bedrijven, stamboek-veefokkers enz. telt de familie thans tot haar leden.

Vervreemding van de Friese aard en wezen bestormt de jongste 25 jaren het geslacht. Was nog een tiental jaren

geleden op een familiedag de omgangstaal vrijwel geheel Fries, velen van de jongste generatie zijn hun Memmetaal helaas niet meer machtig. Moge wellicht een verdieping in het nu te boek gestelde voorgeslacht, gevoegd bij het zich ontwikkelend respekt voor de Friese taal en een hedendaagse nostalgie, een hernieuwd en bewust gebruik van de taal onzer voorouders veroorzaken !

Familiewapen.

1. In zilver een rood huismerk; helm met helmkroon van drie bladen en twee parels; helmteken: een zonnebloem op een steel met een blaadje, alles in natuurlijke kleuren: helmkleden: rood en zilver.

Het huismerk heeft de vorm van een wolfsangel of wolfshaak, waaraan een klein variërend streepje is toegevoegd. Het wapen komt aldus voor op een groot aantal zegels van groene was, hangende aan verschillende oorkonden in het archief van het Sint Anthoniegasthuis te Leeuwarden, alle daterend van rond 1500.

Opgemerkt dient te worden dat enige malen mede-zegelende broeders van de (oudste) zegelaar door toevoeging of weglating van een of ander bij-streepje in het huismerk een variant van het wapen hebben gebezigd. Met het zelfde doel werd ook een enkele maal een dergelijke variant gecreëerd door als helmteken een half-uitkomende engel (vgl. nr. 2) of een adelaarskop te kiezen.

Het wapen in de beschreven vorm wordt sedert de dertiger jaren van deze eeuw weer gevoerd door vele *Sierksma*-naamdragers en erkend als „het" familiewapen.

Wapen Sierksma, omstr. 1500, zoals thans algemeen gebezigd. Zegelcachet.

Afb. 1: foto Wibe L. Sierksma.

2. In blauw een gebogen geharnaste arm van zilver, opstekende een zwaard van zilver met gevest van goud; helm en kroon als nr. 1: helmteken: een half uitkomende, in wit gewaad gehulde, half aanziende engel met gespreide vleugels, in de rechterhand aan de kling omvattende het zwaard uit het schild: helmkleden: blauw en zilver.

Het wapen is afgebeeld in het Stamboek van den Frieschen Adel en in de Conscriptio Exculum. Ook een bewaard gebleven papbakje, een gevelsteen en enkele grafzerken (alle 17e eeuws) dragen dit wapen.

Verondersteld is. dat dit wapen een „renaissance-vertaling" is van het onder 1. genoemde: wolfsangel = teken van gerecht = zwaard der gerechtigheid.

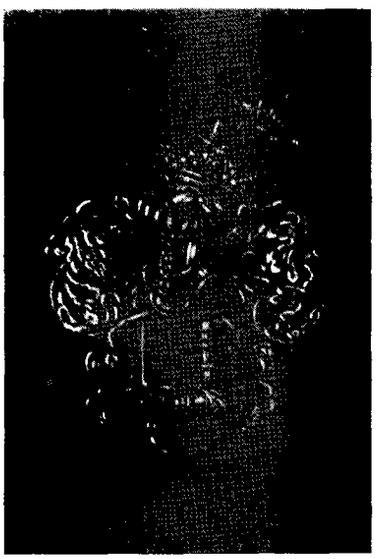

Wapen Sierksma, omstr. 1600.
Detail van het portret van Allert Sierksma (afb. 3).

Afb. 2; foto Wibe L. Sierksma.

2a. In de Conscriptio Exulum is een variant gedocumenteerd, waarin het helmteken bestaat uit de geharnaste hand met zwaard van het schild.

2b. Op een (verloren gegaan) glas-in-lood-raam in de A-kerk te Groningen kwam nog een variant voor, waarbij de engel niet een zwaard doch een scepter vasthield.

3. In rood drie zespuntige sterren van goud, geplaatst 1 en 2, aan de voet vergezeld van een lelie van zilver.

Dit wapen wordt opgegeven in De Navorscher 1853 (p. 273/4) als ontleend aan „een ms.-Wapenboek" (uit Alkmaar ?).

3a. Doorsneden; I in goud een zwarte halve adelaar uitkomend uit de snijlijn; II als bij nr. 3.

Aldus op het 17e eeuwse orgelfront in de kerk van Ternaard.

Familievlag.

Sedert 1964 is een familievlag en autostandaard in gebruik, ontworpen door Klaes Sierksma, op basis van de kleuren en vormen van de wapens nrs. 1 en 2: vierkant, banen blauw-wit-rood-wit-blauw (hoogteverhouding 3 : 1 : 1 : 1 : 3) met in de bovenhals een gele (ongesteelde) zonnebloem.

De door Kl. Sierksma en B. J. Sierksma-Zeeff opgerichte Stichting voor Banistiek en Heraldiek (Muiderberg 1964) voert een op deze familievlag gebaseerde banier: banen oranje-wit-blauw-wit-oranje (hoogteverhouding 3 : 1 : 1 : 1 : 3) ; hoogte : lengte = 1 : 2.

Genealogie.

Op aanwijzing van de hoofdredacteur van De Nederlandsche Leeuw is de stamboom vanaf de generatie II gesplitst

in een tak A (uitgestorven) en een tak B. Per generatie is elk gezin als een geheel afgewerkt. Voor zover geboortedatums en -jaren onbekend zijn, is voor de volgorde van de kinderen bij de beschrijving de meest aannemelijke gekozen. Cijfers tussen ( ) verwijzen naar de bron, waaraan het gegeven is ontleend; deze bron vindt men achteraan opgesteld, Wordt het cijfer gevolgd door een dubbele punt, dan volgt daar achter een eventueel nadere aanwijzing van pagina, boeknummer e.d. (voor het Stamboek van den Frieschen Adel is alleen naar de bron, niet naar de pagina verwezen). Voor zover datums en andere gegevens zijn ontleend aan doop-, trouw- en begraafregisters is geen bronopgaaf vermeld.

De eigennamen zijn — met een enigszins Friese fonetische variant (niet Tjepke, doch Tsjepke: niet Aalke of Aaltje, doch Aaltsje) — zoveel mogelijk naar het hedendaagse Nederlands genormaliseerd; de schriftelijke neerslag van de Friese en Fries, uitgesproken namen leverde een àl te grote hoeveelheid ,,neven-vermeldingen" op (Thiabeka, Tabbeke, Tiepke, Tjapke enz. = Tsjepke) . De patroniemen, voor zover niet expliciet in de doopboeken vermeld, zijn geheel weggelaten.

Genealogie+

Rond 1375 kunnen/kan waarschijnlijk een *Allert* en/of *Fonger Sierksma* worden geplaatst, op grond van de in Friesland in die tijd strikte traditie van het beurtelings vernoemen van kinderen naar de grootouders. Uit hen/hem zijn dan 2 kinderen gesproten:

1. *Tsjepke (Thiabeka) Sierksma,* dorpsrechter (ghamich) te Blija.

   11 juni 1418 zegelde Thiabeka *Serckssema* samen met de grietmannen en mederechters van Ferwerderadeel een ferdban voor Ayelika Rowertha op Emengha-goed te Genum (62: 30).

   Er zijn geen kinderen gevonden; mogelijk was hij niet gehuwd gezien het feit dat hij — eveneens volgens Friese traditie — in een volgende generatie is vernoemd als familielid van aanzien.

2. *Doede Sierksma,* volgt 1.

1. *Doede Sierkstna.*

Kinderen:

1. *Allert Sieksma,* volgt IIa (A).
2. *Rintsje (Rijntha) Sierksma,* priester te Waaksens.

   Op 23 juli 1453 werden bepalingen gepubliceerd inzake het houden van jaarmarkten in Oostergo, ***waarvan*** de transcriptie als volgt. eindigt: ,,Neffens eenige segilen stonde geschreven als volgt . . . har *Rijntha* prester tot Waaxens voor *Douwe Sijrickesma.*" (62: 1134; 68: S 3b 349).

3. *Douwe Sierksma,* voogd van het Sint Anthoniegasthuis te Leeuwarden.

   Hij is 23 juli 1453 genoemd met zijn broer ***Rintsje.*** Op 1 mei 1457 zegelde hij, samen met de mede-voogden van het. Sint Anthoaiegasthuis te Leeuwarden, een huurovereenkomst met Jarich Joenkisz. en diens vrouw Thede (16: 1592; 62: 1146). Hij kan als zoon van *Doede* en broeder van *Allert* worden geconcludeerd uit de relatie van *Rixt* Sierksma (IIIa, 2) met ***Rembert Jarich Joenkesz.*** en vorengenoemde ***Rintsje.***

4. *Fonger Sierksma,* volgt IIb (B).

Tak A.

IIa. *Allert Sierksma,* burgemeester van Leeuwarden (13; 67).

Allert (en ook de andere familieleden?) behoorden tot de partij der Vetkopers. ,,Anno Domini MCCCC ende XLIII was ***Allaert Dodexoen*** mit veel ruters an die Gheesten ende bernde Hemelum. Daer quaem die Schrieringhen ende slogen desen *Alaert* veel volx off ende barnden alheel die Noortwolde ende Galen Huus" (66) . . . ,,ende sie namen *Allert* uut die kerke" (69).

Kinderen:

1. *Doede Sierksma,* volgt IIIa.
2. *Watse (Waltkia) Sierksma.*

   5 februari 1457 verkoopt zijn broer *Doede* een ,,steed" aan Aelke, weduwe van Boenkia Kuiper. De verkoopakte eindigt aldus: ,,Ende om en mara festicheit soe hab ik ***Doedo Siirkisma*** beden ***Waltkia Allerts sen*** mijn broer dat hi siin sigil mey hwinsen hath oent spacium des brievis" (44: nr. 98). Beide zegels waren in 1935 nog aanwezig.

3. *Jarich Sierksma,* priester en deken te Leeuwarden (1466), prebendepriester ,,oppa Waerd" en deken aldaar (1468), persona op Nijehove in Leeuwarden (1475, 1476). (44: passim.)

   27 mei 1466 verkopen Baucke Sikkesz en zijn kinderen een huis met erf in de Hoogstraat te Leeuwarden aan hrndt van Suerhuzen en Hilla, diens vrouw. De oorkonde, waarbij de overdracht wordt bevestigd, eindigt aldus: ,,In een weerheit disses brevis so habbet wij beden hes ***Jarich Allerts zoen*** decken to Liowerd, *Doede Allerts zoen* ende ***Peter*** siin broer dat hia hiara sigelen habbet hwinsen an dit breeff" (44: nr. 58).

4. *Peter Sierksma.*

   Hij is genoemd op 27 mei 1466 onder de oorkoade, bij zijn broer ***Jarich*** genoemd.

IIIa. *Doede Sierksma,* olderman te Leeuwarden (1442, 1455, 1464, 1466), schepen aldaar (1456, 1476), mede-schepen aldaar (1472, 1474). (44 en 45: passim.)

De familienaam is door hem voor het eerst conseguent gebezigd, in een aantal verschillende spelwijzen, o.a. Siricsma, ***Sijrksma, Siirkisma, Syrcksma, Surkcsma.*** Uit een brief van 6 augustus '144% blijkt 'dat hij verwikkeld was in een of ***andere samenzwering*** (Vetkopers contra Schieringers ?): Sipka Mennama is ,,schade en schande" aangedaan, toen hij uit Leeuwarden was verdreven, en als genoegdoening daarvoor wordt ***Doede,*** samen met zeven andere mannen, van stadswege veroordeeld om aan Sipke ,,vierdehalf snees" Rijnse guldens te betalen, met de opdracht om voortaan ,,verder goede vriendschap met elkanderen te onderhouden" (45: nr. 12; 61 : 6).

Kinderen:

1. *Allert Sierksma,* volgt IVa.
2. *Rixt Sierksma,* tr. te Leeuwarden (?) *Rombertus Joukes sive Jaringa* (ook: *Remren Jargis* of ***Joenkens),*** olderman te Leeuwarden (1493) en mede-rechter van het Leeuwarder Middelste Trimdeel (1484) (45: passim).

   Het echtpaar woonde op de Saeclama-stins te Leeuwarden, op de hoek van de Grote en de Kleine Kerkstraat, eerder eigendom van Jarich Joenckens uit Staveren (vgl. *Douwe* 1, 3). ***Rixt*** en *Rembert* waren de stamouders ***van*** de beroemde botanicus ***Rembertus*** *Dodonaeus* (= ***Rembert Doedesz.***) (1517—1585), ***o.a.*** hoogleraar te Leiden en schrijver van een boek over kruiden.

IVa. *Allert Sierksma,* schepen (1506) en olderman te Leeuwarden (67), voogd van het Heilig Sacrament (1492-1506) aldaar (62: I, 11,111 passim).

Kinderen:

1. *Beitske Sierksma (67).*
2. *Tiet Sierksma (67).*
3. *Tsjepke Sierksma,* volgt Va.

Va. *Tsjepke Sierksma,* jurist en advocaat (sedert 1520), olderman te Leeuwarden (1527, 1533, 1542, 1543),

voogd (1520, 1537-1540) en ontvanger (1530-1536) van- het Sint Anthoniegasthuis aldaar (44: passim), † vóór 1559, tr. te Leeuwarden (?) *Gooits (Gooik) Joostdr.*, testeert 1582.

Hoewel hij in Leeuwarden tenminste twee huizen bezat — o.a. in de Hoogstraat (in 1550 verkocht; 19: 190) en aan de Eewal (in 1554 gekocht; 19: 310, 311) was hij waarschijnlijk de grondlegger van Sierksma-hof, een state even ten noorden van de stad. Ook de huizen in de stad zelf hadden zekere allure, getuige het feit dat zij enige generaties lang bekend zijn gebleven als Sierksmahuis, ook toen zij niet meer in handen waren van de directe familie. ***Gooits*** *Joostdr.* „weduwe sijnde" heeft een testament gemaakt (1582), „bij welken sij onder andere gedisponeerd heeft van de huysinge, hof en cooltuin, scbuire en grond, gelegen op 't Nieuwland onder de clockslag van Leeuwarden, van dien niet uitgesondert met allen sijnen annexen en geregtigheden, daarinne sij testatrice woonde, en geprelegateert aan *Allert* haar soon, die de plaats bewoonde." Haar zoon *Doede* „is naderhand door coop eigenaar geworden van gemelde huisinge en hwinge cum annexis" (13). De familienaam is bij *Tsjepke* veelal geschreven ***Schierksma,*** wat mogelijk de conclusie toelaat dat hij een of andere bijzondere uitspraak of een spraakgebrek had, waaruit de klerk die op het gehoor de oorkonden moest schrijven, een g- of j-klank na de initiaal-s heeft verstaan en weergegeven. ***Gooits*** *Joostdr.* is in 1559 en 1561 weduwe (23: 36; 51b: XIII fol. 20).

Kinderen:

1. *Bernardus Allardus Sierksma,* volgt VIa.
2. *Allert Sierksma,* volgt VIb.
3. *Doede Sierkstna,* volgt VIc.
4. *Meinert Sierksma.*

   Hij is vermeld als broeder van ***Bernardus*** *Allardus,* ***Allert*** en ***Doede,*** maar verder is mij niets van hem bekend geworden (67). Een bij ***Allert*** vermeld portret staat in de litteratuur te zijnen name als eerste gesteld, doch is met meer waarschijnlijkheid (gezien de staat van dienst van ***Allert***) *het* portret van zijn broeder.

5. *Anna Sierksma,* geb. te Leeuwarden in 1546, † Leeuwarden 13 oktober 1626, tr. Leeuwarden (?) *Tsjepke Govertsz. Kinnema.*

   Zij werd begraven op Oldehove te Leeuwarden, waar op de grafzerk onder de wapens ***Kinnema*** en ***Sierksma*** gelezen werd: „Anno 1626 den 13 Oct. is gesturven de eerb. juffrou ***Anna Siercksma*** de huisvr. van ***Tjepke van Kinnema*** olt 80 jaeren en leit alhier begraven" (12:8).
   Kind: ***Jan.*** *Goverts* ***Sierksma,*** chirurgijn te Leeuwarden (1623), lid van het gilde aldaar (1635, 1645) (6; 67;71: XXXI 12). Hij zal een broeder zijn geweest van *Cornelis Kinnema* en de naam van zijn moeder hebben aangenomen. Hij was getrouwd met ***Hylck*** *Dircxdr.*

VIa. *Bernardus Allardus (Berent Allerts) Sierksma,* hopman (1566), patroon van Ste. Barbara (1573) op Nijehove te Leeuwarden, tr. te Dokkum (?) *Jantsje Pietersdr.*

In 1557 leefde hij met zijn vrouw in onmin. Voor notaris Nicolaes Joostz. Cleuting te Leeuwarden liet hij op 17 december een protokol opmaken (43: nr. 203) hoe hij had gepoogd met haar in het reine te komen. Broeder Syurdt van Dockum, subprior, en broeder Johannes Julius, de oudste senioren van het convent der Jacobijnen binnen Leeuwarden, stuurde hij naar zijn vrouw toe, verblijf houdende ten huize van haar moeder ***Jantthien*** en *haar* stiefvader Dr. ***Seerp Hanya,*** burgemeester van Leeuwarden. Uit naam van ***Bernardus Allardus*** moesten de vrome broeders „eerst ende vooral bidden om vergiffenisse nevens 't geene dat hij haer, ***Jantthien,*** eenichsins met woorden, wercken ofte anderszins mochte aengedaen hebben". Hij was bereid, zo moesten de broeders verklaren, „om met deselve

Jantthien in den echtelicken conversatie (als man ende wijff, sulcx nae der ordonnantien Goodes behoerde te doene) te begeven". Maar de mannen werden voor de dichte deur ontvangen. Na lang aanhouden wordt er tenslotte wel opengedaan, maar *Jantsje* krijgen zij niet te zien. „Ende nuettegenstaende zij met meniger list, die zij te wercken leyden, omme eerst die moeder van de voorscreven *Jantthien* ende nae de voorscreven *Jantthien* selfs te spreecken", kwam slechts ***Jwntsje's*** grootmoeder aan de deur. De broeders deden ook die het verzoek, om haar kleindochter te mogen spreken, doch ook deze poging mislukte; zij kregen ***Berent's*** vrouw niet te zien. Daarop liet *Berent* in het convent der Jacobijnen maar schriftelijk vastleggen, hoe althans hij zijn uiterste goede wil had betoond. Mogelijk had de pro-Spaanse instelling van ***Bernardus*** iets te maken met deze situatie: *Seerp Hania* was meer gunstig gezind tegenover de geuzenpartij.
In 1566 ontmoeten we ***Berent*** als hopman in het schutterscollege van de stad Leeuwarden, waarin hij tot een oppositiegroep behoorde, samen met Pauwels Becker, Hendrick Tjercks, Dirck Haringhs en Claes Staes (25: 559; 57: 738). In meer andere opzichten was *Bernardus* ***Allardus*** ook een „onrustige" figuur die kennelijk nu en dan veel geld nodig had. In 1566/'67 vond ik vermeld dat hij een deel zijner bezittingen verkoopt: „Saepe Wysma ende Reynsck zijn huysvrouw hebben consent op te coop van zeekere saete lants geleegen te Leckum, gecocht van ***Bernardus*** *Syrcxma* ***voor 232*** gouden guldens" en „*Allert* ***van Syrcxmu,*** grietman van Leeuwarderadeel, heeft consent op zeeckere saete lants, deur nyaercoop vercregen van Michiel Claesz., die de selve hadde gecocht van ***Bernardus*** *Syrcxma* voor ***836*** goudea guldens" (51c: XXXIa 251). Onder „nyaercoop" werd een zeker voorkeursrecht van koop verstaan, waarmede naaste familieleden van de verkoper een vervreemding van (bijvoorbeeld) familiebezit aan derden ongedaan mochten maken, door overnamerecht te doen gelden.
Overigens stond ***Berent*** wel in aanzien; zo was hij in 1567 (samen met zijn broeders *Allert* en *Doede*) bij de indieners van het request met trouwbetuiging aan koning Philips 11 bij de graaf van Aremberg in Bergum (50: 159). Toen Pieter van Camminga, heer van Ameland, in 1572 door de Spaanse stadhouder Caspar di Robles, of door Billy, ten hove werd opontboden, werd hij op de vlucht naar zijn heerlijkheid Ameland door *Berent* achterhaald en gevangen genomen (13; 67). Samen met *Doede* was ***Berent 13*** oktober 1573 patroon van Ste Barbara op Nijehove te Leeuwarden, zoals blijkt uit hetgeen werd vastgelegd over het opknappen van een huis aan de Speelmansstraat aldaar (51: 1114, 163).
Een van ***Berent's*** zoons genoot in 1581 de opkomsten uit het Ste Barbaraleen van de kerk van Nijehove, dat een familieleen was (7).
In 1594 verkocht ***Bernardus*** — kennelijk opnieuw in geldverlegenheid — zijn eeuwige renten en grondpachtten, die hij in Leeuwarden bezat, aan ***Rembert Aggesx.*** en diens echtgenote (64: nr. 758; vgl.: VIf).

Kinderen:

1. Dr. *Rembert Sierksma,* doctor in de beide rechten (67), lid van de Raad van State (1597—1600), secretaris van de Admiraliteit in Friesland (1600—1603), † Sneek 19 maart 1603.

   In 1581 studeerde ***Rembert*** op kosten van het Ste. Barbaraleen aan de kerk van Nijehove te Leeawarden verbonden (7: 11314). In het Matrikel van de Universiteit van Basel werd hij in 1584/1585 als nr. 43 ingeschreven: „*Rembertus a Sirsma,* Frisus Occidentalis" en betaalde hij zijn inschrijfgeld. 7 november 1584 promoveerde hij vervolgens aldaar tot „doctor iuris civilis" (Matricula facultatis iuridicae 72'), van welke promotie de bul bewaard is gebleven (64: nr. 762). Daaruit blijkt dat hij bij de promotie is gesecundeerd door „Aggeus de Albada, nobilis Phrysius". In 1589 was hij in Friesland kennelijk een zo invloedrijk man dat Bernardus Fume-

rius, rector van de Latijnse scholen in Leeuwarden en van 1590 tot 1597 Provinciaal Geschiedschrijver van Friesland, hem benaderde om zijn aanstelling in laatstgenoemde funktie te bevorderen. Hij vereerde Rembert met een Latijns gedichtje:

REMBERTO A SYRXMA
Ennius in somnis caecum cum vidit Homerum,
Scipiadae cecinit grandia facta senex.
Et mihi Suffridus per noctem visus adesse,
Historicus,, faveas, Ennius alter ego.

Het vers moet aanwezig zijn „in Ms. bij het Provinciaal Archief" (71: 11453). (Voor een juist begrip: Suffridus is de bekende Friese kroniekschrijver Suffridus Petrus, in zijn dagen — ondanks dat als provinciewapen door Friesland gekozen was voor het wapen met de gaande leeuwen en zeven liggende blokken — een vurig promotor van het „echte" Friese wapen met de plompebladeren en schuine' banen.)
In 1597 werd Dr. ***Rembertus*** *Sierxma* aangesteld als lid van de Raad van State (64: nr. 763). Op 28 juni van genoemd jaar verzochten Gedeputeerde Staten van Friesland commissie te depêcheren tot deze aanstelling, in de plaats van „wijlen Arentsma" (53: IX 361). In 1598 kopen ***Rembert*** en Pieter Syurdts Ens van Watze Ulbes en vrouw land onder Surich (64: nr. 764).
In 1600 wordt ***Rembert*** aangesteld tot secretaris van het College ter Admiraliteit Dokkum (64 : nr. 765), waarop hij aftreedt als lid van de Raad van State; 5 april van dat jaar wordt Frans Jansz. in zijn plaats benoemd (16: IV 1078). Voor de A-kerk te Groningen stelde de Friese Admiraliteit een glas-in-loodraam beschikbaar (verloren gegaan), waarin ook het Sierksmawapen was aangebracht (variant 2a), met als bijschrift: *„Rembertus* ***Sircxma,*** secret (aris)". Op dit raam prijkten verder de wapens van Matheus Augustinus van Stein (vanwege Holland), Johan Rengers van Arensdorp (vanwege Utrecht), en Poppe Ufkens (vanwege Groningen), tezamen met het wapen der „Admiraliteit binnen Doccum": een merkwaardige combinatie overigens (22: X 53; 46: 287).
Rembert werd begraven in de Martinikerk te Sneek (12: 18).

2. *Johannes* ***Sierksma,*** volgt VIIa.

3. *Allert* ***Sierksma.***
Hij kwam voor in een ,,ms.-genealogie" (67), die ik niet heb kunnen achterhalen.

4. ***Jochum Sierksma,*** † vóór 1637.
Hij was in 1637 „niet meer in leven" (13).

5. *Klaaske* ***Sierksma.***
Zij was „innocent", wat dus waarschijnlijk zal betekenen dat zij jong is gestorven (27).

VIb *Allert* ***Sierksma,*** geb. te Leeuwarden (?) in 1531 (44: '606) ,grietman van Het Bildt (1557/8—1580) en Leeuwarderadeel (1563/5—1578), substituut-grietman van Ferwerderadeel (1574—1578), eerste houtvester van Friesland (1591—1606), † in 1608 (?), tr. ca. 1555 ***Beatrix van Loo,*** dochter van ***Boudewijn van Loo,*** in 1555 grietman van Het Bildt, rentmeester van Friesland in 1557.

Allert was ijverig roomsgezind en een getrouw aanhanger van de Spaanse partij; hij werd op verschillende wijzen bevoorrecht door koning Philips 11. Nog voordat hij zijn formele aanstelling had gekregen tot grietman van Het Bildt (8 juli 1558) werd hij gemachtigd reeds in 1557 als zodanig op te treden, in de plaats van zijn schoonvader, die rentmeester van Friesland werd. Op 22 februari 1563 aanvaardde hij (eveneens reeds ***voor*** de formele aanstelling op 20 maart 1565) tevens het grietmanschap van Leeuwarderadeel; hij hield er de 6de maart meteen een eerste rechtdag. In 1567 richtte hij zich als grietman en „scutter" (o.a. samen met zijn broeders ***Bernard*** en *Doede,* ook schutters,) in een vertoog — ondertekend door ruim 180 Spaansgezinden, (van wie 22 schutters) — tot de koning, in Bergum vertegenwoordigd door de graaf van Aremberg; zij verklaarden voor altijd getrouw te zullen blijven aan de koning van Spanje, hun wettige heer, en een afkeer te hebben van de oproerige bewegingen, zoals die door andersdenkenden te Leeuwarden waren verwekt (50: 159). Op 26 januari 1569 spreekt Philips 11 dan ook in uiterst beminnelijke bewoordingen *Allert* ***aan,*** in de aanhef van een plakkaat, bepalende dat ,,niemand de gebannenen mag herbergen nog verbergen, en onderstand nog bijstand doen." Dit plakkaat begint met de woorden: „Onsen lieven ende ghetroawen *Allerdt* ***Sircxma,*** grietman van der Bilt ende Leeuwarderadeel, salut ende dilectie" (16: 111 762). *Allert* kreeg overigens genoeg problemen als grietman op te lossen, zoals o.a. wel blijkt uit een „Ordre voor den grietman *Allert van Syrixma*" op 12 september 1572, ,,om de ingezetenen van Het Bildt onder zeer zwaare straffen te gelasten, om hunne graanen te darschen en naar Leeuwarden te brengen, om aldaar tot hun eigen voordeel bewaard en verkogt te worden" (16: 111906). Aan zijn roomsgezindheid gaf *Allert* in Leeuwarden uiting met het verbannen en verbeurdverklaren der goederen van een grote menigte ingezetenen. „Het hart van zijn bisschop verblijdde hij door zooveel activiteit" (50: 159).
In 1574 nog benoemd tot substituut-grietman van een derde grietenij, Ferwerderadeel, moest hij in maart 1578 het lot ondergaan van meerdere Spaanse ambtgenoten: op last van de Staten van Friesland werd hem het grietmanschap van Leeuwarderadeel ontnomen. Toch bezat hij (samen met Jan Rataller) op 16 december van dat jaar in de Statenvergadering nog volmacht namens alle grietmannen in Friesland. Zijn funktie op Het Bildt bleef ook nog gerespecteerd (19 januari 1580

Paneel, 82 x 66.

ALLERT SIERKSMA (1531-1608).

Afb. 3; foto Wibe L. Sierksma.

Fries Museum, Leeuwarden (inv. nr. 289), in bruikleen aan de gemeente Ferwerderadeel (gemeentehuis te Ferwerd)

is hij daar voor het laatst als grietman genoemd; 5: 100), maar toen moest hij met zijn vrouw uitwijken naar Oostfriesland, zoals blijkt uit het voorkomen van zijn (en zijn echtgenote's) naam en wapen in het aldaar aangelegde registratieboek van uitgewekenen, de Conscriptio Exulum (1'7). Zoals meer van de daarheen uitgewekenen heeft ***Allert*** zich — op z'n Spaans gekleed — laten uitschilderen, welk portret in het bezit is van het Fries Museum te Leeuwarden (Inv. nr. 289). Dit portret is aanvankelijk op naam van zijn broeder *Meinert* gesteld. Uit ikoaografisch oogpunt is het schilderij rand 1570 gedateerd; het vertoont frappante gelijkenis met een portret van de Infante Johanna van Oostenrijk, in het Brussels Museum van Schone Kunsten aanwezig (Inv. nr. 413; 73; 107).

In 1582 verkocht *Allert* het *Sierksma*-huis aan de Grote Kerkstraat te Leeuwarden (18: 51), maar Sierksma-Hof op het Nieuwland — waar de familie vanouds zetelde — bleef in zijn bezit. Ook behield hij in 1566/67 voor de familie door niaarkoop „zeeckere saete lants" die Michiel Claesz. in optie had van Bernardus Sierksma (51c: XXXIa 251).

Het getij van de macht der Spanjaarden over de Nedenlanden kenterde, inmiddels. De Staten van Friesland — de aanzienlijke staat van dienst van *Allert* erkennende — lieten hem naar Friesland terugkomen en stelden hem op 20 april 1591 aan in het ereambt van Eerste Houtvester der Provincie, op een tractement van 100 Rijksdaalders. Bij besluit van 18 mei 1593 werd deze benoeming voor een jaar verlengd, doch cp voorwaarde dat ***Allert*** alleea bemoeienis zou hebben met „de Heeren jacht"; het recht op de visserij en het rapen van eieren diende hij aan de grietmannen omver te laten (4: 35). In 1595 werd het houtvestersambt overgedragen aan Sybrand Burmania. Van de laatste levensjaren van ***Allert*** is mij niets bekend. In 1606 leefde hij echter nog wel (23: 132).

Kinderen:

1. *Tsjepke Sierksma,* hopman, † in Oostfriesland in 1584.

   Rond 1580 week hij uit en moet in Oostfriesland ongehuwd zijn gebleven (6: 7: 42;67). Zijn zusters werden in 1593 genoemd als zijn erfgenamen (13).

2. *Griet Sierksma,* tr. te Leeuwarden (?) *Gabriël van der Meulen,* vaandrig (1584, 1585) en secretaris van de stadhouder van Friesland (67), † te Leeuwarden in 1589.

   In een boedelbeschrijving van 27 september 1589 (32: 224) staat ***Griet*** voor het eerst als weduwe vermeld.

   Zij 'en haar zuster ***Muaike*** werden in 1593 universeel erfgenamen van hun broeder ***Tsjepke (13; 67). Gabriël van.*** *der Meulen* was vaandrig bij de hopman Lazarus Scheyl de Austria (13; 16: IV 486).

3. *Albert Sierksma,* † vóór 1593.

   Hij staat genoteerd als „capitein" en moet ongehuwd zijn overleden (49).

4. *Maaike Sierksma,* tr. vóór 1600 *Tsjalcke van Sickinga* tot Schoterburen, grietman van Wymbritseradeel 1571—?).

   In 1593 waren ***Muuike*** en haar zuster ***Griet*** de erfgenamen van hun broeder ***Tsjepke.*** Ook zij en haar man weken uit naar Oostfriesland wegens pro-Spaanse gezindheid; zij werden opgenomen in de Conscriptio Exulum (17: 109; 21 : 239 met reproductie van de pagina). Na terugkeer uit ballingschap woonden zij op Sierksma-hof te Leeuwarden. Zij hadden een zoon ***Gerrit,*** een dochter *Maria* ***en*** mogelijk nog meer kinderen (59: 18 maart 1615, 17 februari 1620). ***Maria*** was gehuwd met ***Hendrik*** *Thibault* „uit Brabant", die bij haar een dochter ***Beatrix*** verwekte.

   Deze ***Beatrix*** huwde met de Groninger edelman kapitein *Maximiliaan* ***van Sanderen,*** met wie zij in 1667 Sierksma-hof bewoonde, waar zij op 31 januari 1667 haar testament maakte. Nog in 1673 werd zij genoemd als moeder van *Hester* ***van*** *Sanderen,* in wier familie vervolgens de hof 'bleef tot 1773 (34; 67). *Maaike* en *Tsjalke van* ***Sickinga*** moeten nog genoemd worden in een sententie van het Hof van Friesland van 9 februari 1613 (13; de sententie ontbreekt, volgens mededeling van het Rijksarchief in Friesland).

VIc. *Doede Sierksma,* geb. te Leeuwarden ca. 1540, schutter, schepen (1567-1569) en olderman (1570) van Leeuwarden, grietman van Oostdongeradeel (1570-1581) , patroon van Sinte Barbara op Nijehove te Leeuwarden (1573), † (te Leeuwarden ?) ca. 1610, tr. *Johanna Johannesdr. Rommerts,* † vóór 1610, weduwe van *Johannes Rommerts,* grietman van Oostdongeradeel.

Met zijn broeders *Allert* en *Berend* ondertekende *Doede* in 1567 als „schutter" de trcuwbetuiging aan koning Philips 11. overhandigd aan Arembera. Hii maakte deel uit van het stedelijk-bestuur van Leeuwarden (1567—1570) en woonde op Sierksma-hof dat hij van zijn broeder *Allert* had gekocht (13), maar dat in 1570 weer in diens handen terugkwam. In dat jaar, 27 april, vestigde hij zich te Metslawier, waar hij tot grietman van Oostdongeradeel werd benoemd, als opvolger van zijn schoonvader, en waar hij trouwde met de weduwe van zijn voorganger. Kort na zijn aanstelling — en vrees ervoor kan de reden van zijn benoeming zijn geweest voor de graaf van Megen — braken Watergeuzen in de nacht van 14 op 15 april 1571 bij Oostmahorn Friesland binnen. *Doede* gaf bevel om zoveel mogelijk overal, bij wijze van alarm, de klokken te luiden, terwijl hij zich persoonlijk naar de plaats des onheils spoedde (71: XVI 489/504).

Uiteraard maakte hij zich in Metslawier wat los van de omgeving van Leeuwarden; hij verkocht o.a. zijn landbezit gelegen te Boksum voor 975 goadguldens aan Mr. Marck van Schoten, advocaat voor het Hof van Friesland (51b). Maar wel was hij op 13 oktober 1573 nog samen met zijn broeder ***Bernardus*** Patroon van Sinte Barbara op Nijehove te Leeuwarden. In 1576 gelastten de Staten van Friesland hem, om „de schans te Oostmahorn te doen bouwen en opmaken", opdat deze schans „principael streckende (zou worden) tot profijt en securiteit van Oostergoo". De grietenijen in dit deel van de provincie moesten in de kosten bijdragen, maar Leeuwarderadeel (bestuurd door *Allert Sierksma* !) en Kollumerland weigerden. De Staten beslisten daarop dat zij werden gecondemneerd „aan *Sierxma* te betalen naar advenant hun aandeel van Oostergo haar quota van 882 caroli guldens" (5: 30). Op 15 april 1578 kreeg *Doede* van Rennenberg weer een provisionele commissie als grietman, bevestigd op 18 december 1580 door de gezamenlijke grietmannen.

Het schijnt dat *Doede,* omstreeks die tijd, overging naar het protestantisme. Een aantal vermeldingen in het Register van de Geestelijke Opkomsten van Oostergo (bewerking en uitgave J. Reitsma: 1888) levert althans enig inzicht in zaken van de r.-k. eredienst, die hij zich had toegeëigend. Op 19 december 1580 blijkt *Doede* „van 't silverwerck" Uit de kerk te Niawier in zijn bezit te hebben „ een silveren vergulden kelck met een koper dexel (. . .) tot profijt der armen end des predicants", alsmede „een cyboris"; de waarde van deze stukken werd getaxeerd „ontreent 50 gg. off daelders". Van de kerk te Metslawier bezat hij, volgens de verklaring van Reenck Geerkez. Oldehustra en Joannes Elburgensis op 23 december, ook nog „1 silver vergulden kelck met 1 plateel, oick verguldt". Inzake *Doede*'s landbezit in en bij zijn woonplaats vertelt de zelfde bron : „18 pondm. fennen, darop beleent 75 gg., ontfangen bij de dijckgrave, tot reparatie van dijken, en gifft boven de interesse van 't gelt 15 gg. Als 't vrij is, so is de pondemate 2 goutg. weerdich." Als het ware kan men de belastinginners en *Doede* in het mondeling overleg volgen; het zojuist gegeven citaat gaat verder: „doch, beter besint, gifft de greetman Sirxma te huir 30 gg., daraf deducerende behoirlicke interesse van 75 gg.; ende noch scheet he hirop 6 fl. rente, tot laste van den greetman." Verder bezit hij „een stuck nylant

meden van 9 pondematen na klene pondemate gerekent", onder Aalsum, en betaalt daarover 20 goudguldens „vri gelt, schetende voor 3½ fl. rente in d schattinghe, hem so togeleit."
Spoedig is het nu overigens gedaan met *Doede*'s positie; op 28 december 1581 wordt hij „wegens merkelijk pregnante redenen gedeporteerd", beschuldigd van „crimen perduellionis ende laesae majestatis" (hoogverraad en majesteitsschennis), waartegen hij heftig in verweer komt. En hij verliet de provincie niet (5: 30).
17 januari 1610 maakt hij op Sierksma-hof bij Leeuwarden zijn testament (28). Zijn „natuurlijke" dochter *Tsjal* (67) was toen kennelijk al overleden, want universeel erfgenaam wordt ***Otto** Tjaerts,* „wiens ouders hem in vele zaken goede hulp en grote vriendschap bewezen hadden". Deze ***Otto was*** een zoon van *Tsjal*; werd *Doede* na zijn veroordeling in de nood geholpen door *Tsjal* en haar man? In het testament legateert hij alle mobiele huisraad aan Martien Wessels, zijn dienstmaagd, „voor alle diensten hem altijd gedaan" (13). Misschien was er het tinnen papbakje met familiewapen bij, dat eeuwen later terug is gevoaden bij het dempen van de Tweebaksmarkt-gracht te Leeuwarden (nu in het Fries Museum aldaar; Inv. nr. 1011a).

Kind:

Tsjal ***Sierksma*** („natuurlijke dochter"), † vóór 1610, tr. te Dokkum (?) in 1593 *Tsjaart Tsjebbesz.* ***Hobbema,*** kapitein op „een schip van oorlog" van Friesland.

Het echtpaar woonde te Dokkum (44:929). Zij hadden geen kinderen. ***Hobbema*** verwekte bij een andere vrouw een „natuurlijke" zoon, ***Otto,*** die later „zesreepskapitein" wordt genoemd, en zich zowel ***Hobbema*** als ***Van Hobbe*** heeft geschreven (13). Deze ***Otto*** werd enig erfgenaam van zijn grootvader *Doede* en had op zijn beurt weer twee kinderen: ***Arent Hobbema*** (tot 1642 genietend de opkomsten van het Sinte Barbara- of Sierksma-leen en 1 december 1660 ingeschreven als notaris voor het Hof van Friesland) en ***Tsjaart Hobbema*** (die in 1642 genoemd leen genoot) (6).

VIIa. ***Johannes Sierksma,*** advocaat, burgemeester van Leeuwarden (67), tr. te Leeuwarden (?) *Christina* ***Swalue,*** dr. van Dr. *Otto* ***Swalue,*** schepen te Leeuwarden.

Als mede-erfgenaam van Tabe Ynthes Hettema trad hij in 1622 op als collateur van het Hettema- en Heeremaleen in Bolsward.

Kinderen:

1. ***Tobias Sierksma,*** luitenant.

   Hij werd in 1656 genoemd bij de beschrijving van de boedel zijner zuster ***Taetske.*** Onduidelijk is de vermelding (13) op 9 mei 1619 dat ***Rembert Sierksma*** en *Bauck Pietersdr.* te Sneek in het huwelijk treden „bij Tobiam". Werd er vanuit *Tobias'* huis getrouwd, was het een „geheim" huwelijk, of waren zij doopsgezind en fungeerde ***Tobias als*** „leraar" ?

2. *Clara* ***Sierksma,*** geb. in 1609, † Roordahuizum 9 mei 1669, tr. ***Pybe Symensz. Wiarda,*** † Roordahuizum 15 augustus 1650.

   Er waren 5 jonggestorven kinderen, allen begraven te Roordahuizum.

3. *Rembert* ***Sierksma,*** volgt VIIIa.

4. *Taetske* ***Sierksma,*** † okt./nov. 1656, tr. Leeuwarden 3 december 1637 (13) Ds. ***Johannes Dominici,*** predikant te Roordahuizum (tot 1647).

   Johannes** Dominici **was een allesbehalve rustig zijn ambt bekledend man. Op 22 mei 1647 is hij „wegens ergerlijk gedrag" afgezet (56: 165). Op verzoek van ***Taetske*** baar broeder ***Rembert*** vindt op 4 november 1656 te haren sterfhuize in de Bagijnestraat te Leeuwarden boedelbeschrijving plaats. In de boedel wordt veel kinderkleding beschreven, waarbij ook een gedeelte, dat reeds „bij *Atcke Sierxsma* (wordt) genoten".

Als curator voor deze ***Atsje*** (mogelijk geestelijk gestoord en wonende bij ***Taetske*** in huis?), die „ex testamento" erfgename is geworden, treedt ***Rembert*** op. In de boedel werd nog aangetroffen een obligatie, groot 2000 goudguldens „tot laste van de schepen Dr. ***Otto Swalue" en*** een „handschrift tot laste van luit. ***Tobias** Sierxsma,* ter somma van 100 gg., gedateerd 17 october 1642" (32 : 11243).

5. *Otto* ***Sierksma,*** volgt VIIIb.

6. ***Griefje Sierksma,*** geb. ca. 1625, tr. Leeuwarden 1 mei 1649 *Simon* ***Faber,*** apotheker.

   Hij schreef zijn naam ook verlatijnst als *Timaeus* en was lid van het apothekersgilde te Leeuwarden (27; 67).

7. *Atsje* ***Sierksma,*** „innocent".

   Op 4 november 1656 fungeerde haar broer ***Rembert*** als curator, toen zij de nalatenschap erfde van haar zuster ***Taetske*** , „volgens aengevinge van Trijn Pouwels, bewaarster". In bedoelde boedel was veel kinderkleding, waaronder een gedeelte "nog tot eigendom te reeckenen (van ***Taetske*** dus) ende zijn bij ***Atcke** Sierxma* genoten" (32: 11243).

8. ***Bernard Sierksma.***

   In een (niet teruggevonden) sententie van het Hof van Friesland van 14 februari 1673 zou hij, samen met zijn broeders, genoemd zijn (67).

VIIIa. *Rembert* (*Rombertus*) ***Sierksma,*** geb. te Leeuwarden ca. 1610, meester-borduurwerker, lid van de vroedschap (1657-1673) en burgemeester (1660-1664) te Leeuwarden, † Leeuwarden 7 juni 1672, tr. le Leeuwarden 13 februari 1633 *Rintsje Popta,* † na ***1654;*** tr. 2e te Leeuwarden na 1654 *Reynera Dotinga.*

Rembert was 4 jaren in de leer geweest bij de meester-borduurwerker Simon Erasmi, aldus diens verklaring op 18 juni 1625 (15: 190). In 1637 kopen ***Rembert*** en echtgenote 1 pondemaat land onder Marssum van Dirk Popta aldaar, waaraan in 1654 nog 4 pondematen land van Hero Martens Hiddinga worden toegevoegd (51d). Zij bezaten reeds in 1640 te Lollum 8 pondematen land (51c). Op 13 mei 1654 raakte *Rintsje* ***Popta*** verwikkeld in een proces wegens door haar geuite lasterpraat, doch zij werd vrijgesproken van schuld (59: nr. 11).
Rembert en vrouw bewoonden in Leeuwarden een huis aan de Raadhuisstraat, in 1639 gekocht van Dirk Alberts, en zij hadden ook een huis aan de Grote Kerkstraat aldaar, in 1640 van de zelfde gekocht. Laatstgenoemd bezit werd nog in 1648 als zodanig genoemd (18: 119/201; 31). ***Rembert*** is begraven in de Galileeërkerk te Leeuwarden (in 1940 gesloopt). Van de zerk (die samen met anderen later tot vloer zou dienen in de na brand verwoeste en weer gerestaureerde kerk te Minnertsga) noteerde ik het volgende randschrift (bij een uitgehakt manswapen: Van Vierssen?) : Ao 1639 den 8 febru ... orw .. . ... hove van Frislandt en dtste schepen der stede Leeuwarden olt (?)0 iaren en leit alhier begraven.
Dit randschrift heeft echter kennelijk geen betrekking op een Sierksma. Wel echter het midden-inschrift van de zerk (met een uitgehakt wapenschild; ook het helmteken is onzichtbaar gemaakt) : Ao ... de 7 juni is in den here gerust. . . Syerxma in leven bo ..... stadt Leeuwarden ou ..... leit hier.. . be . . . (Waaronder volgt:) Ao 169(0) de 11 augsti st. .. getr. ... Sirts . . . Ou . . . ... begraven.
Dit laatste opschrift heeft betrekking op de zoon ***Gerrit Sierksma. In*** de uitgave Grafschriften van Friesland, verzorgd door de Fryske Akademy, wordt een iets andere lezing medegedeeld, mogelijk veroorzaakt door verdere beschadiging na mijn opname in 1935. Een magistraatsresolutie van Leeuwarden vermeldde op 2 januari 1673: „Is geresolveert de magistraat ende vroedschap te vergaderen .. om een vroedman te maecken in plaats van de old burgemeester *Rombertus* ***Sierxma*** in Zuijt Oldehoofster Espel overleden."

Kinderen uit het eerste huwelijk:

1. *Sjoeke Sierksma, geb.* ca. *1635,* † vóór mei 1692, tr. le *Douwe Wiarda,* chirurgijn te Leeuwarden, † aldaar in 1656; tr. 2e Leeuwarden 31 januari 1658 *Galenus van Echen,* hopman en chirurgijn te Leeuwarden, † vóór 1691 (?).

In 1638 werd *Douwe Wiaerda* lid van het chirurgijnsgilde en in 1651 benoemd tot stadschirurgijn te Leeuwarden. Hij verwekte bij ***Sjoeke*** geen kinderen.
In de hypotheekboeken van Leeuwarden zijn ***Sjoeke*** en Galenus van Echten (die op 21 november 1657 tot stadschirurgijn was aangesteld) als echtelieden genoemd op 6 april 1659 (27; 31).
Het grafregister van de Galileeërkerk te Leeuwarden heeft in 1691 de volgende aantekening: „Beginnende weederom van de West-kant onder't Affdack. De 2de Regel. 100. De geweesene hopman Galenus van Echten twee steenen, de eene vijff ende de andere vier voet met een **graff** . . . 5½ gr." De inventaris van Galenus' nalatenschap werd op 25 mei 1692 opgemaakt (32 : 34).
Sjoeke en Galenus van ***Echten*** hadden 7 kinderen: ***Aufke*** (ged. 31 oktober 1658), *Hielkje* (ged. 12 december 1660), Annius (ged. 2 september 1663), Annius (ged. 16 september 1666), ***Aafke*** (ged. 10 april 1668), ***Hans*** (ged. 26 juli 1670), ***Aafke*** (ged. 16 juli 1673).

2. *Joannis Rombertus Sierksma,* ged. Leeuwarden 29 november 1634, † waarschijnlijk jong.

3. *Joannis Rombertus Sierksma,* volgt IXa.

Kind uit het tweede huwelijk:

4. *Gerrit Sierksma,* † Leeuwarden in september 1690.
Volgens de Leeuwarder Doodboeken 1687/'90 (blz. 200) is ***Gerrit*** 15 september 1690 in de Galileeërkerk aldaar begraven (vgl. ***Rembert*** VIIIa). Hij heeft gewoond in de Speelmansstraat te Leeuwarden.

VIIIb. Dr. *Otto Sierksma,* geb. in 1615, advocaat (1639), doctor in de beide rechten, tr. Leeuwarden 22 december 1639 *Tsjitske (Tzietsche) Frielsma,* geboren te Bolsward.

In 1624 genoot hij de opkomsten van het Sint Christophorileen tot Oldehove te Leeuwarden. In het Album studiosorum van de Groninger universiteit werd hij als student ingeschreven: „1635, 3 Martius, ***Otto Sierxma*** Leovardcnsis Frisius s.s.l.l."; ter voortzetting van die studie ging hij vervolgens naar Leiden. In het studentenregister van die universiteit leest men: „1639, 12 julius, ***Otto*** *Syrxsma* Frisius. 24 ir. Candidaat". Hij promoveerde daar op 19 augustus "1639 en op 3 september van dat jaar nog werd hij aangesteld als advocaat voor het Hof van Friesland. Op de Naamrol van Advocaten van Leeuwarden (blz. 159) vindt men een merkwaardige vermelding over hem: „*Otto Siercksma,* de volle broeder van *Gysbert,* die in 1640 burgervaandrig te Leeuwarden was." Dit moet wel een vergissing zijn; een dergelijke *Gysbert Sierksma* komt alleen voor in Tak B. De vermelding is echter zó nadrukkelijk dat men er bepaald iets achter zou willen zoeken: of slaat het „volle broeder" mogelijk op een geïntroduceerd lidmaatschap in de broederschap van Leeuwarder advocaten ?
Samen met zijn broeders is ***Otto*** vermeld in een sententie van het Hof van Friesland van 14 februari 1673 (67; deze sententie is niet teruggevonden).

Kinderen:

1. *Grietje Otto Sierksma,* ged. Leeuwarden 9 september 1640.

2. *Rinske Sierksma,* ged. Leeuwarden 14 mei 1641.

IXa. Dr. *Joannes Rombertus Sierksma,* ged. Leeuwarden 12 februari 1641, advocaat voor het Hof van Friesland (1637), † Leeuwarden 17 augustus 1688, tr. le Hoogkarspel 28 augustus 1674 *Beeltsje Toorens,* † Sloten 8 mei 1682: tr. 2e Beetsterzwaag in mei 1686 *Ypkje Eijsesdr. (van) Hemminga,* geb. Beetsterzwaag 22 februari 1682, † aldaar 4 juni 1739, begr. te Olterterp; zij hertr. 1 februari 1694 *Boelardus Boelens,* luitenant-commandant van een compagnie voetvolk.

In ***1658*** genoot *Joannes* een studiebeurs van het Sint Christophorileen tot Oldehove te Leeuwarden. In het Album studiosorum van de Franeker universiteit werd hij 3 juni 1664 ingeschreven: „*Johannes* ***Sierxmu,*** Leovardiensis Frisius, phil." en in dat van de Leidse universiteit werd hij 10 mei 1667 aldus ingeschreven: „*Joannes Sirxma* Frisius, 26 jr." Hij promoveerde 1 december 1673 te Franeker. Op 16 december daaraan volgend kreeg hij zijn aanstelling als advocaat voor het Hof van Friesland. Overigens genoot hij nog tot 1675 de opkomste van het Hettemaleen (13). Hij woonde in Leeuwarden blijkens een vermelding uit 1687 (18: 277) : „Dr. *Joannes Sircxma,* advocât voor den Hove, en ***Ipckjen Hemmingu,*** echtelieden binnen Leeuwarden, kopen van de heere Joannes Beucker, Dr. Generâl van Frieslant, en juffr. Wendelina Hixeimis, echtelieden binnen Leeuwarden, voor de eene helfte; en Lourens Couter, lieutenant van een compagnie soldaten te voet, sampt Hendrick Reevers, old-burgemeester en convoymeester binnen Doccom als geauthoriseerde curator over Jeremias Couter, voor de andere helfte, .. seeckere huysinge com annexis staende op de Weert binnen deselve stadt, bij de echtelieden meede verccopers bewoont, streckende voor van de straet tot achter aen 't water toe, met een plaets, put en borch, sampt uytlopende ... (?), hebbende de Ed.Mo. Heere Martinus van Scheltinga, raad ordinaris in den meergemelden Hove com soc. ten zuyden en de huysinge het Oud Weeshuys binnen Leeuwarden toebehoorende ten noorden."
Op 19 januari 1688 maakte *Joannes* zijn testament, dat op verzoek van zijn „voor-dochter" *Gerritje* op ***6*** september 1712 is gecopieerd: ***Jounnes*** had deze dochter tot universeel erfgename gemaakt (59: bijlage 233 /15). Hij werd begraven in de kerk van Oldehove te Leeuwarden (de grafzerk werd bij graafwerk in de dertiger jaren onder de ogen van mijzelf door baldadige en kennelijk door mijn jeugdige belangstelling gehinderde werklieden volledig stukgeslagen; een brokstukje met een deel van het wapen — model 2a — is nog in mijn bezit; volgens mijn notities stond op de zerk nóg een wapen en in een medaillon een mansborstbeeld). ***Jounnes'*** vrouw *Beletie Torrenius* werd te Sloten begraven (67).

Kinderen uit het eerste huwelijk:

1. *Gerritje* (I) *Sierksma,* ged. te Leeuwarden 27 november 1676, † aldaar 4 januari 1677.

2. *Gerritje* (II) *Sterksma,* ged. (als *Gerarda)* Leeuwarden 31 mei 1678, † aldaar 17 april 1743, tr. Marssum (met attestatie van Leeuwarden 17 mei) 24 mei 1696 Dr. *Marius Willemsz. Beuckens,* doctor in de rechten, advocaat voor het Hof van Friesland, ontvanger-generaal van Doniawerstal te Sloten (67), zoon van *Wilhelmus Beuckens,* afkomstig uit Groningen en in 1664 te Heerenveen getrouwd.

Gerritie werd begraven in de kerk van Oldehove te Leeuwarden. Zij was de „voor-dochter" van haar vader aan wie hij bij testament op 29 januari 1688 zijn vermogen naliet, over welke nalatenschap zij in 1712 wrccedeerde (59: bijlage 233/15). Haar dochter ***Johanna*** *Reignera Beuckens* hok — ***36*** jaar oud — op 2 juni 1752 een lijfrente van haar moeder, groot ƒ 1.000,—.
In Sondel stichtte het echtpaar de hoeve Beuckenswijk. In 1728 vond ik ***Beuckens*** vermeld in het stemkohier als voor de helft eigenaar in nr. 41 van de boerderijen en landen aldaar, terwijl hij ook voor de helft eigenaar

was in de nrs. 11 en 12 onder Nijemirdum. Op de plaats van Beuckenswijk verrees later een forse stelphoeve, met in de gevel een steen, waarop vijf wapens zijn gehouwen en het opschrift, dat Allethya Aurelia van Hylckama op de leeftijd van 8 jaren, 8 maanden en 7 dagen in 1780 de eerste steen legde. De vijf wapens zijn die van ***Beuckens,*** *Sierksma* (model 2a), ***Nauta Beuckens, Swalue*** en ***Van Hylckama.***
Achter dit samenstel gaat een vrij ingewikkelde familierelatie schuil, als volgt. ***Beuckens en Sierksma*** zijn duidelijk; ***Nauta Beuckens*** is het wapen van ***Paulus Rombartus,*** zoon van ***Geertruida*** (dochter van *Gerritje* ***Sierksma*** en *Marius* ***Beuckens) en*** *Gijsbertus* ***Nauta,*** die zijn vaders- en moeders-naam voor zich combineerde ***(Nauta Beuckens); Otto Swalue*** trouwde met dochter ***Beeltsjevan*** *Gerritje* ***Sierksma*** en *Marius* ***Beuckens,*** en de dochter *Hester* ***Josina van Swalue*** en ***Beuckens*** trouwde met de eerder genoemde ***Paulus Rombartus*** Nauta ***Beuckens;*** het (ruitvormige) ***Van Hylckama***-wapen is van de eerste-steenlegster, de kleindochter van ***Geertruida Beuckens*** en *Gijsbertus* ***Nauta,*** wier zoon ***Bavius Nauta*** gehuwd was met ***Tsjitske Rinia,*** uit welk huwelijk *Titia Rinia* ***van*** Nauta sproot, gehuwd met ***Johannes Petrus van Hylckuma (48: 112).*** De gezamenlijke wapens van al dezen als gevelsteen kan erop duiden dat de hoeve voor gezamenlijke kosten is gebouwd.

3. Een dochter, geb. en onged. † te Leeuwarden in mei 1675.
   Zij werd in een familiegraf op Oldehove te Leeuwarden bijgezet (67).
4. *Rinske Sierksma,* ged. (als *Rínica)* Leeuwarden 26 januari 1681, † aldaar 27 februari 1681.

Kind uit het tweede huwelijk:

5. *Reignera Sierksma,* ged. Leeuwarden 4 februari 1687, † aldaar jong.

Tak B.

IIb. *Fonger Síerksma,* ca. 1440/'45.
Hij moet worden geconcludeerd uit de door zijn twee zoons gebezigde patroniemen. Dat hij een zoon van *Doede* ***was*** blijkt uit het vernoemen van *Watse* in de volgende generatie.

Kinderen:

1. *Douwe Sierksma,* ca. 1475, tr. *Ael Gaetiesdr. Juwsma* (67).
   Aal schreef baar familienaam ook ***Jousma.***
2. *Sierk Sierksma,* volgt IIIb.

IIIb. *Sierk Sierksma,* boer, † vóór 1546, tr. le *N.* N.; tr. 2e *Rinske,* weduwe van *Fier Gerlofsz.*
Sierk was eigenaar van landerijen onder Ferwoude, Twellega, Wolsum en Pingjum in 1511/'12 (2: 11 passim). In 1527 kocht hij nog land onder Kimswerd van Anne Ypkes (51c). In 1546 worden zijn erfgenamen en *Rints Sircksma*-weduwe's eerste kinderen genoemd onder Pingjum als landbezitters) (2: 111451 e.v.).
Pier Gerlofsx. was de bekende Friese vrijheidsstrijder **Greate** Pier.

Kinderen uit het eerste huwelijk:

1. *Watse (Waltkia) Sierksma,* heerschap, † Kropswolde 22 juli 1499.
   „Heer *Waltia* van Ackrum" zegelde in 1496 op woensdag na Sint-Servatiusdag voor zichzelf en namens twee boeren het testament, dat Jorrit Andringa aldaar opmaakte (24). Ook Jhr. Mr. E. M. van Burmania noemde hem „heerschap in Ackrum" (13). Als heerschap werd iemand in Friesland betiteld, die meer dan 100 pondematen land in bezit had (16).
   „*Walke* ***Sierks*** wordt gesteld onder de heerschappen in Zevenwolden, die op den 22 Julij 1499 bij Kropswolde in de provincie Groningen, in de slag tegen den Saxischen ridder Fox, sneuvelden" (1: 70).
2. *Wiebe Sierksma,* volgt IVb.
3. *Fonger Sierksma, volgt* IVc.
4. *Epe Sierksma,* volgt IVd.
5. *Alger Sierksma,* volgt IVe.

IVb. *Wiebe Sierksma,* heerschap, † ca. 1514.
Onder de quoten van *Allert* ***Piers*** (Vh, 1) leest men bij Peins in 1514: „. . . heer ***Wybba van*** een eeuwich memory 8½ st." (2). Hij was dus ook grootgrondbezitter, wat mede blijkt uit het feit dat zich op 30 oktober 1528 een formeel proces met vele erfgerechtigden afspeelde (59: WW 1-305) rond zijn erfdeel in de boedel van *Douwe Sierksma* (Vg) en diens vrouw ***Anke.*** *Stynnert* Sierksma met zijn broers en zusters (Vh, 2) eisen 1/7 deel op, samen met ***Epe Sierksma*** (IVd), Elink Smit uit Leeuwarden, Tsjaart Laasz. voor zijn vrouw uit Arum, *Peter Sierksma (Vh), Tsjalke* ***Sierksma*** (IVb, 4) mede voor de kinderen van zijn zuster (?), ***Taeke Sierksma*** (Vc), ***Peke Sierksma*** (Vc, 1), Joost Tsjaartsz. te Franeker en ***„Aebe*** toe Syckenhuys" (op Sierksma-huis ?) onder Arum.

Kinderen:

1. *Sierk Sierksma,* volgt Vb.
2. *Pieter Sierksma,* † vóór 1538.
   In 1538 procedeert Fonger (IVc) namens ***zijn*** zuster ***Intsje.*** Bij dat proces wordt ***Pieter als*** haar broer genoemd.
3. *Tsjits Sierksma,* † vóór 1546, tr. jonker *Jan Simonsz. Runia,* schepen, † Keulen 7 mei 1569.
   Haar voornaam komt ook voor als: *Tiets, Aats,* ***Eets.*** Tsjits ***Sierksma*** woonde met haar man te Sneek. Hij was schepen (1551, 1559-1561) en lid van de Gezworen Gemeente (1552, 1554-1558, 1562-1564) aldaar. Hij schaarde zich onder de Watergeuzen (60: IV 373) en ging in 1566 in ballingschap. Het Hof van Friesland daagde hem op 7 juni 1568 en veroordeelde hem op 8 september ***van*** het zelfde *jaar* (16: III 727 en 753). Overigens stond zijn naam ook onder het request van het Verbond van Edelen (75: 1190). Hij trouwde een tweede keer (na scheiding?) met ***Ena*** wan ***Arentsma*** *Pietersdr.* (11: VI 1241). De erfgenamen van *Tsjits* verhuurden in 1546 3 pondematen land onder Pingjum aan haar broeder ***Seerp.***
4. *Tsjalke Sierksma,* heerschap.
   Zijn *naam is* ook gespeld: *Tjalle, Tjalling.* In 1512 en 1546 vond ik hem „selm mey sijn broren ende susters kynden" als heerschap vermeld te Makkum. Het bezit bestaat dan o.a. uit 9 pondematen „fenland", 38 pondematen „meden" en 9 pondematen „seedtland" (2: 11 469). Als „heer ***Tyalle" te*** Beetgum kwam hij voor in het proces van 30 oktober 1528 (Vgl. ***Wiebe*** IVb), waaruit de verwantschap blijkt. Hij trad toen op mede namens de kinderen van een zijner zusters.
5. *Intsje Sierksma,* tr. ca. 1532 *Tsjaart Michielsz., † vóór 1538.*
   Zij was woonachtig te Bolsward (51a : K1 158). Toen zij in 1538 weduwe was, fungeerde *Fonger* (IVc) als haar gevolmachtigde in een proces met Adam Dircx van Bolsward (59: WW2 84). ***Intsje*** en ***Tsjaart*** hadden een zoon ***Michiel,*** die bakker was te Harlingen, en in 1539 met de zelfde tegenpartij een proces voerde (59: YY3 84).
6. *Taeke Sierksma,* volgt Vc.
7. *Abbe Sierksma,* volgt Vd.
8. *Seerp Sierksma,* boer.
   Hij huurde in 1546 3 pondematen land onder Pingjum van de erfgenamen zijner moeder.

9. *Douwe Sierksma,* boerin.

Deze dochter (!) werd genoemd als kind van ***Wiebe en*** zuster van ***Wypkje en*** bezat 14„einsen" land (26a — zonder nadere bronaanwijzing, evenmin als bij de volgende zuster en broeder).

10. *Wypkje Sierksma.*

Zij was eigenares van 1½ pondematen land (26a).

11. *Sjouke Sierksma,* boer.

Hij was eigenaar van land onder Makkum (26a).

IVc. ***Fonger Sierksma,*** jurist („meester"), gedeputeerde van Westergo (1528—1540), † vóór 1546, tr. ***Agniet*** *Abbesdr.; zij* hertr. ***Pieter*** *Gysbertsz.* ***Haersma.***

In 1534 is hij voogd over de kinderen van ***Pier*** *Gerlofsz.* (Greate ***Pier)*** (55; 58).

Als gedeputeerde van Westergo in de Statenvergadering van Friesland wordt hij steeds „Meester" ***Funger Syrcksma*** genoemd (16 : 11812 ; 59 : YY1 en 2), waaruit derhalve een juridische scholing geconcludeerd moet worden. Op 29 oktober 1538 trad hij op als curator over ***Znthien Wybesdr.,*** weduwe van ***Tjaert*** *Michielsz.* (IVb, 5) en vertegenwoordigde ***Yets Syckema (59:*** WW2 84-87 en 669). Op 21 juni 1543 was hij met Sybrand Gerlofsz. momber over de wezen van Greate ***Pier*** (***Agniet Abbesdr. was*** een dochter van een broeder van ***Pier*** *Gerlofsz.* Land, dat hij in 1540/'41 in Hansma-goet onder Kimswerd had gekocht (51c: Xa 11), is in 1546 in bezit van ***Fonger's*** weduwe en zijn kinderen. Zij was toen overigens hertrouwd, ***Agniet*** en haar kinderen verkochten 4 pondematen land in Barderastate te Arum en 6 pondematen land in de Poelen onder Dronrijp aan Frans Tiets (51c: XV 11 en 12).

Kinderen:

1. *Sierk Sierksma,* volgt Ve.
2. *Lieuwe Sierksma.* boer.

Hij moet gewoond hebben in Harlingen (35) en bezat land onder Ferwoade (2: II 21). In 1524 verkocht hij weer land aan Douwe Bauckesz. (51c: 42).

3. *Sybren Sierksma,* volgt Vf.

IVd. *Epe Sierksma.*

Hij wordt vermeld in het eerder genoemde proces van 30 oktober 1528. (Vgl. ***Wiebe,*** IVb.)

Kinderen:

1. *Douwe Sierksma,* volgt Vg.
2. *Pier Sierksma,* volgt Vh.

IVe. *Alger Sierksma,* boer.

Hij wordt in het eerder genoemde proces van 30 oktober 1528 vermeld. (Vgl. ***Wiebe,*** IVb.) In 1543 is *Alger* Syersma landeigenaar te Arum onder Gaast (*Aedger Syrssuma*) (10: ***307*** en ***288).***

Kinderen:

1. *Epe Sierksma,* volgt Vj.
2. *Tete* ***Sierksma.***

Hem kennen wij, net als zijn broer en zijn vader, uit bovengenoemd proces van 30 oktober 1528.

Vb. *Sierk Sierksma,* boer, † vóór ***1544***

In 1530 woonde hij te Kubaard en verkocht 7 pondematen land op Laerd onder dit dorp aan Abbe Tyercks (51a: K1 7). In 1544, toen hij overleden was, traf „heer *Sirck"* van Ter Oele als voogd op over de niet met name genoemde kinderen van hem (59 111 1 125); het is niet zeker maar wel aannemelijk dat laatstgenoemde Sierk dezelfde is als ***Sierk*** Sierksma jurist-te Harlingen (Ve.). In 1546 werd hij nogmaals (overleden zijnde) vermeld bij de beschrijving van zijn landbezit; het blijkt dat zijn erfgenamen reeds de „naastleggers" te Kimswerd en Pingjum waren (2: 111 425,470 en 485).

Kind (naast niet met name vermelde andere kinderen):

Fonger Sierksma, volgt VIe.

Vc. *Taeke Sierksma,* boer.

Hij woonde op Finia saete te Kimswerd en wordt (als *Taecle*) in 1546 aldaar als naastlegger genoemd (2: III 457). Ook in Zytthiema sate te Arum (mogelijk het zelfde als Syckenhuye — Sierksmahuis genoemd in het proces van 30 oktober 1528) had hij een erfdeel, dat in 1544 door zijn broer ***Abbe*** werd overgenomen (51c: XII 16).

Kind:

Peter Sierksma, geestelijke (?)

In het proces van 30 oktober 1528 wordt genoemd *„Peke Taickesz.* broeder" te Beetgum. Deze aanduiding meen ik te kunnen interpreteren dat hij geestelijke was en zoon van ***Tueke. De*** tekst is echter onvoldoende duidelijk: hij zou ook een broeder van ***Peke*** (= ***Petertje)*** kunnen zijn en niet diens zoon. In de erfenis deelt hij niet gelijkelijk mee.

Vd. *Abbe* (*Agge*) *Sierksma,* raadsman (1552) en burgemeester (1554, 1556) te Sneek, † na 1586, tr. *Jets Tadedr.*

In 1544 kocht hij van zijn broeder *Taeke* diens erfdeel in Zytthiema Saete te Arum (51c: XII 16). In 1546 wordt hij genoemd als een der eigenaren van Sijdsema saete te Kimswerd (2: III 479), wat waarschijnlijk wel hetzelfde boerenhuis zal betreffen. Nog in 1586 worden ***Abbe*** en echtgenote genoemd als landeigenaren te Arum (59: 111-291, YY16 64).

Kinderen:

1. *Rembert Sierksma,* volgt VIf.
2. *Bernardus Sierksma.*

Volgens niet nader gespecificeerde „ms.-genealogie" (54) leefde hij in 1575 te Sneek als zoon van Abbe (*Agge*).

3. *Fongec Sierksma,* boer.

Hij bezat land onder Wons (2: 111318).

4. *Harmen Sierksma,* volgt VIg.
5. *Wiebe Sierksma, volgt* VIh.
6. (niet met name bekende „broers en zusters")

Ve. *Sierk Sierksma,* jurist, tr. le te Harlingen *Baaf Folkertsdr.;* tr. 2e aldaar *Jets Andriesdr.;* zij hertr. vóór 1587 aldaar Claes *Folkertsz.,* burgemeester van Harlingen.

In 1564/'65 had hij consent op de koop van 4 pondematen en 9 „einsen" land te Kimswerd, gekocht van Claessien Yge dochter voor 201 goudguldens (51c: XXV 29). In 1566/'67 had ***Sierk*** met Bauck Rommertsdr. cum sociis consent op een koop van 4 pondematen land te Pingjum, gekocht van Tae Sjuertszoon voor ***256*** goudguldens (51c: XXVIIa 27). Zijn zoon Fonger gaf hij bij diens huwelijk in 1583 onder de klokslag van Harlingen 33 pondematen land ten geschenke. In-1575 voerde ***Sierk een*** proces met Lieuwe Dirksz. Scheltinga over de erfenis van Simon Hendriksz. te Harlingen, de (stief ?)vader van zijn tweede echtgenote. Ook deze zelf procedeert in 1587 tegen Baucke Rommertsdr. (zie boven), toen zij was hertrouwd met *Claes Folkertsz.,* burgemeester van Harlingen, en wel als erfgename van *Aelke,* haar dochter bij Sierk. Claus *Folkertsz.* ***was*** haar „stief-neef" (59: YY14 47).

Kinderen:

1. *Fonger Sierksma,* volgt VIj.

2. *Lieuwe Sierksma,* volgt VIL.
3. *Aaltsje Sierksma,* ca. 1582 in Wonseradeel (54).

Vf. *Sybren Sierksma,* boer, tr. *Hauck Dirksdr.*

In 1572 kocht het echtpaar land onder Ferwoude, 11 pondematen en 8 einsen, van ***Fonger Sierksma*** (VIj) aldaar. (Proces van Scheiding Wonseradeel S 4: 243.) Sybren wordt in 1608 genoemd bij een proces tussen zijn ***zoon*** en dochter ***Dirk*** en ***Riemke*** contra professor Harmanus Nicolay, die voogd was over de kinderen van ***Fonger*** (VIj) en *Aal te* Ferwoade, inzake de nalatenschap van hun vader ***Sybren.*** (alsvoren s 9: 192).

Kinderen:

1. *Fonger Sierksma,* volgt VI 1.

2. *Dirk Sierksma.*

Hij komt mede voor in het proces van 1608, genoemd bij zijn vader ***Sybren.***

3. *Riemke Sierksma.*

Deze dochter kennen wij op dezelfde manier als hier voor genoemd.

Vg. *Douwe Sierksma,* † vóór 30 oktober 1528, tr. *Anke.*

Over de nalatenschap van *Douwe* en *Ancke,* zijn vrouw, werd geprocedeerd door hun vele erven, op 30 oktober 1528. (Vgl. ***Wiebe,*** IVb.)

Kind:

Epe Sierksma, heerschap, secretaris van 1 Jlst (1566).

Ik vond hem in 1514 vermeld in een context, die — gezien de plaats van zijn herkomst — de familierelatie tussen de takken A en B (vgl. ***Watxe,*** 11, 2) verduidelijkt: ,,Peyns. Jan Symenszoen geft dit jaer toe huyr ***Eppo Douwexoen*** tot Eyrnssen (= Irnsum bij Akkrum), heerschap, 14 fl. ... ende van *Allert Peterszoen* (Vh, 1) 9 fl." (2: Franekeradeel). Hij behoorde tot de erfgenamen, genoemd in het proces van 30 oktober 1528. (Vgl. ***Wiebe,*** IVb.)

Vh. *Peter (Pier) Sierksma.*

Ook hij komt voor in het erfenisproces van 30 oktober 1528. (Vgl. ***Wiebe, Nb)*** In ***1553*** kocht hij voor 12 stuivers grondpacht te Arum (59: 1111634).

Kinderen:

1. *Allert Sierksma,* boer.

Ook hij kamt voor in het erfenisproces van 30 oktober 1528. (Vgl. ***Wiebe,*** IVb). Verder trof ik hem aan in 1514 (2: Franekeradeel) als bezitter van 3 pondematen ,,saedlant" ter waarde van 3 philipsguldens onder Peins, en als betaler van 9 florijnen huur aldaar; bovendien in context met ***Epe*** (Vg, 1).

2. *Stynnert Sierksma.*

In het proces van ***30*** oktober 1528 (Vgl. ***Wiebe,*** IVb) treedt hij (zij ?) mede op voor ,,broeders en zusters".

3. (tenminste nog 1 zoon en 1 dochter)
Vgl. ***Stynnert*** hiervoor.

Vj. *Epe Sierksma.*

Hij komt weer voor in het proces van 30 oktober 1528. (Vgl. ***Wiebe,*** IVb.)

Kind:

Douwe Sierksma, boer.

Douwe Epes Syrcma was in 1543 eigenaar van landerijen onder Arum (10: 306).

VIe. *Fonger Sierksma, geb.* te Harlingen ca. 1560, boer (tot 1585), koopman te Amsterdam (vanaf 1585), brouwer te Alkmaar (1615—1635), † Alkmaar 5 oktober 1635, tr. le te Amsterdam ca. 1583 *Anna Gerritsdr. Croock,* † te Amsterdam in mei 1587, dr. van *Hendrik Jansen Croock,* schepen (1549) en raad (1558) te Amsterdam, en (waarschijnlijk) *Katrijn Volckertsdr. Coornhert;* tr. 2e te Amsterdam in september 1590 *Trijn Jacobsdr.,* geb. te Amsterdam in 1567, † aldaar 18 november (begraven 22 november) 1592; tr. 3e Amsterdam in april 1596 *Magdalena Claesdr. van der Male,* geb. te Kortrijk in 1575, dr. van N. *van der Male* en *Martgen Rogiers;* tr. 4e te Alkmaar in 1619 *Maritge Simonsdr. van (der) Veen,* † Alkmaar 4 juni (begr. aldaar 9 juni) 1627; tr. 5e *Griet Jansdr.,* † te Alkmaar in oktober (begraven aldaar 9 oktober) 1653.

Fonger Sierksma was de eerste, van wie wij weten dat hij het Heitelân verliet om, zich in Holland te vestigen en het agrarisch bestaan vaarwel te zeggen. In 1575 kreeg hij als ,,oldste zusters zoon" 1/3 van de nalatenschap van *Claes Folkertsz.,* burgemeester van Harlingen, en Jets *Andriesdr.* (59:EEE3 523). (Vgl. ***Sierk,*** Ve.) Hij procedeerde over dit erfdeel met Lieuwe Dirksz. Scheltinga. In 1582, nog woonachtig in Harlingen, procedeerde hij samen met ***Jets Andriesdr.*** tegen Baucke Rommertsz. te Pingjum (59: YY14 47). In 1585 ontmoette ik hem vervolgens als koopman, gevestigd in de Bethaniënstraat Westzijde in Amsterdam (33) ; was hij mogelijk al vóór zijn huwelijk daarheen getrokken om er zijn vrouw te ontmoeten? Het huwelijk van ***Fonger*** en ***Anna*** blijkt uit een inschrijving in het Weeskamerregister van Alkmaar (74 : 23 220 reg. 72).

Nadat ***Anna was*** overleden, ging ***Fonger 25*** augustus 1590 te Amsterdam in ondertrouw met ***Trijn Jacobsdr.,*** welk huwelijk slechts van korte duur was; mogelijk overleed ***Trijn*** in het kraambed van ***Pieter*** in 1591/'92. Nu maakte ***Fonger*** zich kennelijk ook geheel los van Friesland: in 1595 en 1596 verkocht hij zijn landbezit in Scheltinga-state te Kimswerd aan Pier Gerlofsz. (51c: C2). Hij, dreef o.a. handel op Venetië (18 juli 1595) en Brazilië (16 maart 1596) en reedde ook een schip mee uit (41: 48, 55).

In april 1596 hertrouwt hij, inmiddels verhuisd naar de rijkelui's straat in Amsterdam, de Warmoesstraat. Zijn derde jeugdige (21-jarige) vrouw *Magdalena Claesdr.* ***was*** woonachtig in dezelfde straat en werd bij het huwelijk geassisteerd door haar moeder ***Martgen Rogiers. Fonger*** en gezin verhuizea nu naar Beverwijk, waar zij tot 1 juli 1610 woonachtig blijven. Mogelijk is in dat jaar *Magdalena* gestorven en zocht ***Fonger*** afleiding in ander werk.

Hij vestigde zich in 1615 te Alkmaar en werd brouwer aan de Oude Bierkade. Ook bewoog hij zich nu intensief in het kerkelijk leven aldaar. Zo was hij in 1619 ouderling van de Gereformeerde Gemeente aldaar, bezocht op 5 maart toen de vergadering van Remonstrantse predikanten en ouderlingen in Rotterdam en stelde op 1 april zijn huis beschikbaar voor het houden van een kerkdienst. 1619 was ook het jaar dat hij opnieuw in de echt trad, nu met ***Maritgen Simonsdr. van (der) Veen,*** bij wie hij nog een zoon verwekte. Maar opnieuw zou hem het huwelijksgeluk slechts kort zijn beschoren. Zij overleed en werd op 8 juni 1627 in de Grote Kerk te Alkmaar bijgezet.

Nogmaals ging ***Fonger*** een echtverbintenis aan, en wel met ***Griet Jansdr.,*** die hem zou overleven. Zij maakte 31 december 1651 haar testament op en overleed bijna 2 jaren later. Ook zij werd bijgezet in de Grote Kerk te Alkmaar.

Het is niet verwonderlijk dat de nalatenschap van *Fonger* en zijn successieve vijf echtgenotes de nodige problemen opleverde. De kinderen -- met uitzondering van *Folkert* en ***Sierk,*** die inmiddels waren overleden — worden op 24 december 1636 met hun gezamenlijk bezit genoemd in het register van de Alkmaarder weeskamer (74: 23 220 reg. 72). Vader ***Fonger*** had hier ingebracht: het huis aan de Bierkade aldaar, een ,,losbrief" van *f* 45,— per jaar (tegen de penning 16), een lijfrente-

brief op ***Trijntje*** groot *f* 37,10, een dergelijk stuk op ***Klaas*** voor het zelfde bedrag, een losbrief van *f* 120,— per jaar (tegen de penning 20), enz. enz. Op 24 december 1636 hadden ***Jacob*** *Gijsbertsz.* ***Croock,*** *Claes* en ***Allert Sierksma*** en ***Willem*** *Rietdijk* zich al met hun deel voldaan verklaard; zij namen de brieven op. Er kwam voor hen de verplichting bij dat *Allert, Claes* en ***Trijntje*** een deel ervan zouden uitbetalen aan hun halfbroers en -zusters.

Kinderen uit het eerste huwelijk:

1. *Gerrit Sierksma* (tweeling met nr. 2), geb. in april/mei 1584, zeepzieder, lakenkoopman, tr. te Amsterdam in februari 1607 *Aeltgen Tymarisdr.* (of: *Tymansdr.* ?), geb. in 1577.

   Hij kocht 1 augustus 1614 de zeepziederij „De Vergulde Zeepton" aan de Warmoesstraat te Amsterdam. Maar hij veranderde van metier, want op ***31*** mei 1618 stond de poorter ***Gerrit*** *Siersma* als lakenkoopman te boek in Amsterdam.

2. *Sierk* (1) *Sierksma* (tweeling met voorgaande), volgt VIIb.
3. *Folkert Sierksma,* volgt VIIc.
4. *Anna Sierksma,* geb. te Amsterdam in mei 1587, † te Alkmaar in augustus 1641, tr. Alkmaar 6 januari 1608 *Anthonis Adriaansz. Metius,* geb. te Alkmaar in 1577, mathematicus en kaarttekenaar, † aldaar 6 augustus 1648, zn. van *Adriaan Anthonisz.* en *Juida Dircksdr.*

   Zij woonden aan de Koningsweg Noordzijde te Alkmaar. Interessant is in het kader van deze echtverbintenis de relatie met Friesland: de kaart van dat gewest is getekend voor Blaeu door de zoon van *Anna* en *Anthonis.* (Vgl. mijn Inleiding.) Bovendien was ***Anthonis'*** broer *Adriaan* Metius in 1598 aangesteld tot hoogleraar in de wiskunde aan de Franeker universiteit. In 1582 legde ***Anthonis*** de eerste steen voor de bekende Alkmaarder Waag bij de kaasmarkt. Het is opmerkelijk dat *Anna* aanvankelijk in enkele stukken *Aaltsje* wordt genoemd !

Kind uit het tweede huwelijk:

5. *Pieter Sierksma,* volgt VIId.

Kinderen uit het derde huwelijk:

6. *Trijntje Sierksma,* geb. in 1599, † tussen 1647 en 1667 (26a), tr. *Jacob Gijsbertsz. Croock.* (Vgl. *Fonger,* VIe).

   De transportregisters van Alkmaar melden op 20 juli 1667 dat *Gijsbert Jacobsz.* ***Croock*** van de ***Sierksma's*** (d.i. de erven van Fonger, VIe, en ***Sierk,*** VIIb) een deel verwerft in het huis aan de Oude Bierkade, door eerstgenoemde zowel als door haar zuster ***Aaltsje*** bewoond geweest.

7. *Klaas Sierksma,* volgt VIIe.
8. *Aaltsje Sierksma,* geb. in 1609, † tussen 1644 en 1647 (26a), tr. *Willem van Rietwijk,* † in 1667.

   Zij woonden in Alkmaar in een huis aan de Oude Bierkade „met camer daer achter uytcomende in de Cromme Ellebooch steegh". De zoon van haar zuster *Trijntje* verwierf een deel van dit huis, aan „***Willem van Rietwijk*** toebehoord hebbende?' op 20 juli 1667. Deze *Aaltsje* kan gemakkelijk worden verwisseld met haar halfzuster ***Anna,*** die aanvankelijk steeds Aaltsje is genoemd.

9. *Allert Sierksma,* geb. in 1610, brouwer (?), † vóór 16 oktober 1647, tr. *Sara Willemsdr. Diepegrondf,* dr. van *Willem Woutersz.: zij* hertr. in 1647 met *Dirk Thijmansz.*

   24 december 1636 moest *Allert* (net als zijn broeder *Klaas* en zijn zuster *Trijntje*) een bedrag afstaan uit de nalatenschap van zijn vader aan zijn halfbroeders en -zusters en hun kinderen. Al worden *Allert* en zijn vrouw nog echtelieden genoemd in 1647, kort daarop moet hij zijn overleden. Op 16 oktober van dat jaar is ***Allert*** in elk geval reeds gestorven, want dan verschijnen in Alkmaar voor de notaris „*Dirk Thijmansz.* jongeman (Vgl. de echtgenote van zijn halfbroeder ***Gerrit),*** tegenwoordig woonachtig tot Reijnsburg, bij hem hebbende *Sijtgen . . . (?)dr.* huisvrouwe van Clues *Willemsz.,* zijne moeder, en ***Jacob*** *Jansz.* ***vun der*** *Crodde,* zijn zwager, toekomende bruydegom, ter eenre, ende d' eer'bare *Sara Willemsdr.,* naagelatene weduwe van ***Allert Fongersx. Siersma,*** hier ter stede woonachtig, versterkt met den eersamen ***Willem*** *Woutersz.,* haar -vader; erfgenamen van Fonger *Sierickxsz.,* overleden 25 mei 1617 (!? Dit moet een fout zijn ...) en van ***Sierick Siericksmu,*** scriver, overleden den 22 mei 1656." Er werd geprocedeerd over het huis aan de Oude Bierkade, reeds genoemd bij *Allert's* moeder ***Aaltsje (40*** : nr. 176).

10. *Sierk* (II) *Sierksma,* volgt VIIf.

    Het was niet ongewoon dat 2 kinderen in één gezin dezelfde naam droegen, vooral niet wanneer zij bij verschillende moeders waren verwekt.

VIf. *Rembert Sierksma,* geb. ca. 1525/'30, lid van het bestuur (1559, 1561), schepen (21 januari 1562, 17 maart 1563), burgemeester (februari 1564, 25 januari 1565), secretaris en rentmeester (1568, 13 april 1576, 19 april 1577) te Sneek, † aldaar 24 januari 1600, tr. *Griet Jansdr.*

In 1557/'58 heeft „*Remmert* ***Aggesxoon*** consent op twaleff gouden guldens, jaerlijks rente vuyt Poppinga Saete, gelegen te Tyallehuisum, gecoft van Jan Goslicx, voor twee hondert gouden guldens" (51c: XXI 22). Samen met zijn vrouw koopt hij in 1557 een huis aan de Marktstraat te Sneek, in welke stad hij verscheidene ambten zou vervullen.

Riemeren ***Agges was*** ook in het bezit van renten binnen Leeuwarden, verkregen volgens akte van ruiling op 28 december 1560 van zijn broeder *Lieuwe,* op welke ruiling in 1561 consent werd verleend (64: nr. 759). In 1562 kocht ***Rembert 8*** pondematen en 4 einsen land te Folsgara van Jelmer Pietersz. voor 310 goudguldens, op de koop waarvan in 1563 consent is verleend (51c: XXIV 20). Kennelijk het zelfde land ruilde hij in 1586 met Bonne Pietersz. tegen 1/3 van Gerbaham-state aldaar (64: nr. 760). Van *Bernardus* (VIa) verwierven *Rembert* en zijn echtgenote in 1594 door koop verschillende eeuwige renten en grondpachten binnen Leeuwarden (64: nr. 758). Op 30 juni 1597 trad hij op als gevolmachtigde voor zijn dochter ***Suupke*** ***(65:*** W4). Op 24 januari 1600 overleed vervolgens *Rembert* ***Aggesz.*** *Sijrxma,* volgens het opschrift van een grafzerk in de Martinikerk te Sneek (12: 18). Uit 1600 bleef nog bewaard een akte van scheiding en deling van zijn goederen. ***Syurdt Tjebbes Popta*** maakte daarbij in 1632 kanttekeningen, waaruit blijkt dat diens kinderen erfgenamen waren van ***Ariuantje Sierksma*** (VIIj, 1) dochter uit het eerste huwelijk van ***Popta's vrouw*** met *Rembert* (VIIj), de erfgename van de onderhavige *Rembert* ***(64:*** nr. 761).

Kinderen:

1. *Agge Sierksma,* volgt VIIg.
2. *Jan Sierksma,* volgt VIIh.
3. *Saapke Sierksma,* tr. *Rombert Syrx,* burgemeester (24 januari 1562, 17 maart 1563) en schepen (25 januari 1565) te Sneek, † vóór 1588.

   Als weduwe procedeerde zij — voor zichzelf en voor haar kinderen — inzake' verrekeningen van Luts Reynsdr.'s kinderen contra Claes Willemsz. en Claeske Reynsdr. op 23 augustus 1588, 17 januari 1589, 26 juni en 6 november 1590 (65: 11). Haar man kan men ook in verschillende processen verwikkeld vinden, o.a. op 3 juni 1584, 29 april 1585 en 22 mei 1587.

4. *Rembert Sierksma,* volgt VIIj.

5. *Sierk Sierksma,* apotheker, tr. Leeuwarden 29 december 1619 *Hotske Hendriksdr.,* geb. te Leeuwarden.

Volgens de proclamatieboeken te Leeuwarden was hij „van Sneeck" afkomstig. Op 15 januari 1621 wordt hij apotheker genoemd; hij was in 1620 burger geworden (27 ; 31).

VIg. *Harmen Sierksma,* ca. 1575.

Kind:

Jan Sierksma, volgt VIIk.

VIh. *Wiebe Sierksma.*

Kinderen:

1. *Lieuwe Sierksma,* boer.

Op 28 december 1560 ging ***Lieuwe*** een ruiling van renten binnen Leeuwarden aan met ***Riemeren Aggesx.*** (VIf), op welke ruiling in 1561 consent werd verleend (64: nr. 759). In 1566/'67 kreeg *Lyuwe Wybeszn.* consent „op te coop van vier pondematen lants te Beetgum, gecocht van *Bernardus* Syrcxma (VIa), voor 232 gouden guldens". Het consentgeld beliep de som van 5 pond en 15 stuivers (51a: XXXIa 17)

2. *Lolle Sierksma,* tr. Bolsward 9 september 1629 *Jancke Pybesdr.*

VIj. *Fonger Sierksma,* † vóór 1608, tr. *Ael Hansdr.;* zij hertr. met *Robijn Jacobsz.*

Toen hij in 1608 was overleden en zij inmiddels hertrouwd te Ferwoude, werd zij genoemd in een proces, waarbij professor Nicolay voogd is over hun kinderen. (Vgl. *Sybren,* Vf.)

Kinderen:

1. *Enne Sierksma.*

Hij is bekend uit een akte van 10 april 1602, waarin zijn broeder Sierk en zijn zuster ***Gooits*** voor zichzelf, en ***Baucke Ekesx.*** (VIk, 4) voor deze Enne en zijn broer ***Fonger,*** een scheiding maakten (51c: S4 243).

2. *Fonger Sierksma.*

3. *Gooits Sierksma.*

4. *Sierk Sierksma,* tr. *Aet Douwesdr.*

Hij komt met zijn vrouw alsvoren voor, woonachtig te Ferwoude, waar zij samen op 7 april 1594 land kopen (51c: c 1).

VIL. *Lieuwe Sierksma,* ca. 1580.

Kinderen:

1. *Jarich Sierksma,* tr. Harlingen 5 april 1635 *Antke Wytsesdr. Metsma,* afkomstig uit Dokkum (?).

Kind:

(waarschijnlijk) zoon N.N., waarvan de zoon bekend is: *Jarich Sierksma,* goudsmid te Leeuwarden (1679) en bezitter in 1698 van de helft in het goed nr. 23 te Bozum (35).

2. *Augustijn Sierksma,* chirurgijn te Harlingen, †'s-Gravenhage in februari 1673, tr. Harlingen 12 november 1643 *Wijntje Huibertsdr.,* uit Wirdum.

Wat er voor bijzonders met hem is gebeurd is een raadsel. Op order van de Haagse burgemeester Rottermondt werd hij 7 februari 1673 begraven in de Sint Jacobskerk aldaar, waartoe het graf kosteloos („pro memorie") werd geopend; de begrafenis werd bekostigd door deze burgemeester en opdracht werd gegeven dat „met 4 poozen beluid" zou worden, d.w.z. de kerkklokken werden één maal meer dan gebruikelijk geluid (36).

Kind:

(waarschijnlijk) N.N., die een zoon had vernoemd naar de grootvader (35).

3. *Idtske (Ida) Sierksma,* geb. ca. 1627, tr. le ca. 1640 *Hendrik Wiaerda;* tr. 2e *Dominicus Balck,* medicinae doctor te Bolsward.

Hun kleinzoon ***Dominicus Balck*** was professor aan de Hogeschool te Franeker (49). Zij hadden een dochter *Willemijntje,* die haar moeders naam aannam (35).

4. *Fonger Sierksma,* tr. *Simcke Cornelisdr.*

In 1632 woonden zij te Makkum (51c: Y 11616). Op 10 april 1602 wordt ***Fonger*** genoemd bij een scheiding van goederen, waarin Baucke Eekesz. als zijn gevolmachtigde optreedt. (Vgl. ***Enne,*** VIj, 1.)

VII. *Fonger Sierksma,* ca. 1570.

Hij is oud geworden, want in een boedelbeschrijving van 10 april 1602 vond ik (51c: S4 243) „extraheert wtten proclamatiebueke van Wonseradeel", dat ***Fonger*** in 1571 te Ferwoude kocht „3 pondematen en 2 einsen maedtlandt" van Fedde Tjaerts te Kubaard voor 61 goudguldens vrij geld en in dat zelfde jaar evenveel van Sijpcke en Rinnert Tjaerdtszn. voor 60 goudguldens. In 1572 verkocht hij weer 11 pondematenen 8 einsen aan *Sybren Fongersz.* (Vf) en ***Hauck Dijrcksdr. te*** Ferwoude.

Zijn kinderen worden in 1602 (zie voren) niet met name genoemd.

VIIb. *Sierk (I) Sierksma,* geb. te Alkmaar in april/mei 1584, secretarieklerk van Woaseradeel (1606—1608), koopman te Bolsward (1609-1612) en Makkum (1614— ca. 1650), † Bolsward 22 mei 1656, tr. le Makkum 27 juni 1612 *Trijntje Gysberfsdr. Laquart,* † in 1650 (?), dr. van *Gysbert Hansz. Laquart,* secretaris van Wonseradeel, en *Marij Jansdr. van der Heul;* tr. 2e *Jisk Taekedr.*

Op 22-jarige leeftijd werd hij klerk ten kantore van zijn latere schoonvader, zodat hij zeer jong uit „Holland" teruggekeerd is naar zijn Heitelân. Wij kennen zijn leeftijd goed, omdat hij bij de handtekeningen onder de trouwakten van het gerecht steeds erg precies zijn leeftijd vermeld heeft (9 april 1606: 21 jr.; 3 mei 1606: 22 ir.: 12 februari 1607: 22 jr.; enz.). Hij blijft niet ambtelijk werkzaam, want na op 23 januari 1609 „een canne wijns, vermits, hij is een burger zoon" te hebben betaald, wordt hij in het burgerboek van Eolsward ingeschreven als koopman in 1610.

Op 9 mei 1612 zijn er huwelijks- en daarmee ook verhuisplannen: ***Sierk*** en zijn aanstaande vragen consent op de koop van een huis te Makkum; 14 dagen daarna trouwen *Syerck Fongers Siersma* en *Trijncke* ***Gysbarts Laquart*** „to Mackum". Uit de hypotheekboeken van Wonseradeel zal dan in de volgende jaren blijken dat hij heel wat handelstransacties heeft ondernomen. Ook zag hij kans om wat te verdienen aan de bouw van het mooie stadhuis te Bolsward, waarmee men in 1614 bezig was. 165 gulden en 6 stuivers werden aan ***Sierk*** betaald „ter causa van geleverde stien, luyt ordonnantie met 85 gequoteert". Enige jaren daarna moet hij de vlekke Makkum hebben verlaten en zich in de nabije stad hebben gevestigd. In de jaren vanaf 1553 wordt „doctor" (!) *Siercksma* regelmatig genoemd in het Rekening- en Administratieboek (1553-1712) van de buurt bij de Dixter- (of: Bonifatius-, Griet-Jans-Coenen, Zwaantjes-) post of -brug (nu de brug bij hotel De Wijnberg) in het centrum van Bolsward. *Trijntje* ***Laquart*** maakte haar testament op 12 januari 1650. Tot haar enig erfgenaam maakte zij haar neef (genoemd naar haar vader) ***Gysbert,*** de „olde rekenmeester dezer provincie ende vroedschap tot Bolswardt". Moeten we hieruit afleiden dat ***Sierk*** en ***Trijntje***

gescheiden waren? Hij hertrouwde met ***Jisk Taekedr.,*** bij wie hij een zoon verwekte, die ook weer ***Gysbert*** werd gedoopt (Hypotheekboeken Wonseradeel: passim, o.a. U 11, U 15).

Kinderen uit het eerste huwelijk:

1. *Sierk Sierksma,* tr. Bolsward in april 1644 *Anneke Sixfi.*

Beide echtelieden woonden bij hun trouwen in Bolsward. *Siricus Sierksma,* jongeman, wonende op de Nieuwe Markt aldaar, was op 5 augustus 1644 ingeschreven in het lidmatenboek van de Hervormde Kerk. Mogelijk is er nog contact van hem op jeugdige leeftijd met Alkmaar en de daar wonende ooms en tantes geweest, want in het 9de weeskamerregister van die stad (Inv. nr. 25) stond hij — toen zijn beide ouders reeds waren overleden — nog ingeschreven als „*Sierick* 't kint van ***Sierick*** *Fungers* Siersmu en ***Tryntje Gijsberts Laeckwaert"*** met in 1647 de kanttekening „in Friesland" (35).

2. *Gysberf Sierksma,* volgt VIIIc.

VIIc. *Folkert Sierksma,* geb. te Harlingen (?) in 1586, † vóór 20 februari 1636, tr. *Weynfje Piefersdr.,* † vóór 20 februari 1636.

Als „neefken" van burgemeester ***Claes Folkertsx.*** en ***Jets*** *Andriesdr.* te Harlingen (Vgl. ***Sierk,*** Ve) erfde hij *f* 100,— (testamenten Hof van Friesland EEE3 523).

Kinderen:

1. *Anna Sierksma,* † te Alkmaar in 1661, tr. le *Jacob Barenfsz. Steenhouwer;* tr. 2e in of vóór 1647 *Pieter Jacobsz. Ho(o)gerveldt,* lijndraaier.

Op 24 december 1636 ontving *Anna* uit de nalatenschap van *Fonger* (VIe) *f* 600,—. Steenhouwer (of was dat 's mans beroep?) werd in 1642 haar echtgenoot genoemd en zal vóór 1647 zijn overleden. In elk geval was de lijndraaier ***Hogervelt*** van 1647 tot 1661 echtgenoot van ***Anna Siercsma.*** Haar codicil werd 30 september 1661 ten notariëlen kantore gedeponeerd (40: nr. 162 171).

2. *Klaas Sierksma.*

Hij schijnt vóór 1636 in Oost-Indië te zijn gestorven (35).

3. *Wijnand Sierksma.*

Hij vertrok 1 juli 1643 naar Oost-Indië (35).

4. *Pieter Sierksma,* volgt VIIId.

VIId. *Pieter Sierksma,* geb. in 1591/'92, † vóór 1636 (26a).

Kind:

Elisabeth Sierksma, tr. le *Hetman Spanier,* kapitein; tr. 2e jonker *Wopke van Roorda,* hopman; tr. 3e Emden 5 juli 1688 *Eijlert Geerfs Boning.*

Op 9 april 1643 worden ***Elisabeth*** en *Van* ***Roordw*** genoemd, zij als weduwe van *Spanier* (27; 31). Ik neem aan dat zij zich bij de doopsgezinden heeft begeven en rond 1682 naar Oost-Friesland is uitgeweken. In het trouwboek van de Doopsgezinde Gemeente van Emden (gepubliceerd door Mr. 0. Schutte in De Nederlandsche Leeuw 1976) vindt men de volgende vermelding: „1688 den 5 juili op dunderdach sijn *Eijlert Geerts* ***Boning*** en ***Lijsbet*** *Pieters* ***Sircksema*** in de vergaderinge op de Spijcker van Albert Jansen getrout." Het was niet ongebruikelijk dat geloofsgenoten op oudere leeftijd trouwden. Het huwelijk vond plaats in een als schuilkerk gebezigd (graan-) pakhuis.

VIIe. *Klaas Sierksma,* geb. te Bolsward in 1601, hoedekramer te Amsterdam, tr. le te Alkmaar in oktober 1622 *Marij Willemsdr.,* van Alkmaar, † aldaar vóór of op 13 november 1647; tr. 2e *Aaltsje Cornelisdr.,* van Alkmaar, † aldaar vóór 12 december 1651.

Op 1 november 1618 werd ***Klaas*** poorter van Amsterdam, waar hij zich als hoedemaker en -verkoper in de Nieuwe Brugsteeg vestigde. Op 10 april 1648 blijkt hij verhuisd te zijn naar de Schermer. Evenals zijn broeder *Allert* ***en*** zuster *Trijntje* stond hij 24 december 1636 uit het erfdeel van zijn vader geld af aan halfzusters en -broeders.

Kinderen:

1. *Cornelis Sierksma.*

2. *Magdalena Sierksma.*

Van haar weten wij slechts dat zij in 1651 te Amsterdam heeft gewoond (35).

VIIf. *Sierk (II) Sierksma,* geb. Alkmaar 7 maart 1624, notaris (1643—1665), secretaris van het baljuwschap van de Nijenburch en secretaris van de weeskamer (14 mei 1646-12 december 1651) te Alkmaar, † aldaar 29 januari 1665, tr. aldaar 7 maart 1656 *Josina de Waal,* ged. Haarlem 5 april 1637, † aldaar 30 september 1677, dr. van *Michiel de Wael,* burgemeester van Haarlem, en *Cuniera van Baersdorp.*

Sierck heeft zich vrijwel altijd Siersma (zonder k) geschreven. *Claes* ***Fongersx.*** (zijn halfbroer), ***Jacob Croock*** (zijn „stief-grootvader") en ***Willem van*** *Rietwijk* (zijn „stief-zwager") traden op 20 februari 1636 gezamenlijk op als zijn voogden. In de Alkmaarder weeskamer brachten zij in „een lijfrentebrief ten comptoir van Abram de Block ontvangen te Haarlem, ten lijve van Sierick van *f* 50,— per jaar" (31 mei 1628) en „ten comptoir van Dr. Abram van Foreest, ten lijve alsvoren, ten laste van Westfriesland van *f* 50,—." (7 april 1633). Op 24 december daaraan volgend kreeg ***Sierk van*** *Allert, Klaas* en ***Trijntje*** *f* 1.000,— uit de nalatenschap van ***Fonger.***

Het baljuwschap van de Nijenburch, waarvan ***Sierk*** secretaris was, was onbeduidend, zijn funktie in zekere zin een erebaantje. In de onvoltooide Levensschetsen van Vermaarde Alkmaarders, samengesteld door Ds. François Smit, en bedoeld als een derde deel der Alkmaarse Geschiedenissen, komen enkele gegevens over ***Sierk*** voor. Het manuscript berust „ter Charterkamer" (39).

Sierk woonde aan de Langestraat. Op 18 december 1651 verklaarde ***Siercq Fongers Siersma*** voldaan te zijn „ter presentie van ***Willem van*** *Rietwijk* en ***Jacob*** *Gijsbertsz.,* zijn zwagers" over de eerder genoemde lijfrentebrieven; hij ontving nogeens *f* 1.000,—.

Bijzondere bekendheid verwierf ***Sierk*** door in 1652 een historische beschrijving van Alkmaar samen te stellen voor de tweede editie van Blaeu's Stedeboek, als verbetering van de in de eerste uitgave uit Junius geputte en verouderde beschrijving. In het archief van de Hoge Raad van Adel berust een handschrift (30), dat als opschrift van de in totaal 12 + 9 foliovellen vermeldt: „Beschryvinge van Alkmaar van *Sirik* Siersmu. Of eigentlijk de kladde, of 't ontwerp van de beschrijving, zoo als die gedrukt is in 't Stedeboek van Blaauw; gedaan door de hand van den Notaris tot Alkmaar *Sirik Siersma* in 't jaar 1652".

De protokollen van notaris ***Sierk Sierksma*** zijn aanwezig in het Rijksarchief in Noord-Holland te Haarlem. Op 15 januari 1660 werd volmacht gepasseerd (36; 42) voor notaris Hartman te Alkmaar, waarbij ***Gerard*** *Sort,* commies ten comptoire van H.H.M. vanwege de provincie Gelderland, in huwelijk hebbende ***Theodoru de Wael,*** zuster van de minderjarige ***Jan de Wael*** *Michielzoon* en de verdere zwagers en bloedverwanten van ***Jan de Wael,*** machtiging verleent aan ***Sierick Piersma,*** zwager van hen en van ***Jan de Wael, om*** namens hen op te treden in een proces tussen genoemde ***Jan de Wael*** en zekere ***Belitgen*** *Woutersdr.* Op 37-jarige leeftijd nog, de 23ste augustus 1661, liet *Siericus* Siericsmar „Alcmarianus" zich aan de hogeschool te Leiden inschrijven als candidaat in de rechten, om de volgende dag te promoveren. Op 2 februari 1665 werd

hij bijgezet in de Grote Kerk te Alkmaar, in het graf van zijn moeder. ***Josina de Wael*** werd na haar ***overlijden*** bijgezet in de Sint Janskerk te Haarlem, 4 oktober 1677.

Kinderen:

1. *Maria (I) Sierksma,* ged. Alkmaar 8 december 1656, † jong en aldaar in de Grote Kerk begr. 2 mei 1657.
2. *Brechtland(a) Sierksma,* ged. Alkmaar 8 maart 1658, ondertr. Brielle 31 december 1684 *Steven Boekhorst gezegd Mollerus,* „stedehouder van Kennemerland" (1683).

   Op 26 september 1666 erfde *Brechtland van* de weduwe van Mr. *Anthoni* van ***der Waels,*** lid van de Hoge Raad van Holland, *Brechtland van der Dussen* een legaat van 100 rijksdaalders (42: nr. 711). De naam Sierksma werd door haar veranderd in *Sierts(e)ma.*
3. *Maria (II) Sierksma,* geb. Alkmaar 25 maart 1660, ged. Haarlem 28 maart 1660, † Zwartsluis 24 oktober 1734, tr. Bennebroek 20 augustus 1685 *Cornelis van Dashorsf,* geb. te Amersfoort in 1657, † Zwartsluis 24 juli 1732.

   In Zwartsluis staat *Van Dashorst te* boek als „medicinae doctor" en kalkbrander; een merkwaardige combinaties !
4. *Cuniera Sierksma,* ged. Alkmaar 8 januari 1662, † jong (?).
5. *Alida Sierksma,* ged. Alkmaar 30 januari 1664, † aldaar 24 juli 1668.

VIIg. *Agge (Abbe) Sierksma, tr. Claeske Jurriaansdr.*

Op verzoek van ***Claeske*** werd op 28 december 1587 ***Rembert*** (VIf), burger te Sneek, aangesteld als voogd over hun dochter Saapke (65: W3).

Kinderen:

1. *Ariaantje Sierksma,* † vóór 10 juni 1597.
2. *Saapke Sierksma,* tr. le *Simon Jansz.,* † vóór *28* december 1587; tr. 2e Ds. Gosse *Geldrop,* geb. in 1564, † 11 augustus 1627, wedr. van *Ide Jacobsdr. Hooglander.*

   Saapke en haar man woonden te Sneek, waar *Gossuinus Geldorpius* predikant was. Eerder was hij getrouwd geweest met *Ide Jacobsdr. Hooglander,* dochter van burgemeester *Jan Pietersz. (26a: 88).* Op 28 december 1587 fungeerde *Rembert* (VIf) als haar voogd (65: W4), op verzoek van haar moeder, zodat Simon *Jansz.* toen al overleden zal zijn. Met haar tweede man werd zij voor het eerst op 10 en 30 juni 1597 genoemd; toen was haar zuster *Ariaantje* overleden; haar „bestevader" *Rembert* leefde. Uit haar eerste huwelijk had *Saapke* de volgende, in Sneek gedoopte kinderen: *Jan Simonsz.* (29 november 1599), *Hil Simonsdr.* (11 november 1601), Simon *Simonsz.* (december 1603).

VIIh. *Jan Sierksma,* apotheker en lid van de gezworen gemeente (1609, 1612) te Sneek, † aldaar 17 maart 1618, tr. *Grietje (Jeltje) Servaasdr. van Limborch,* † Sneek 9 februari 1614.

In 1586 en 1588 werden zij als echtelieden kopers van enige huizen c.a. te Sneek (65: W5 10). Op 24 juni 1602 doet Joannes *Rembert Sijrcxma,* in tegenwoordigheid van de burger en apotheker ***Jan*** Siercxma, rekenschap van het bezit van ***Agge*** *Sierksma* en Lieuwe *Pietersz.* (65: W5 10, 26,40). Hij maakt een reis naar Amsterdam om op 15 januari 1615 aldaar getuige te zijn bij de huwelijksaantekening van zijn zoon Gosse. Op 17 juli 1620 wordt hij vervolgens genoemd in een proces van deze zoon Gosse, maar hij is dan inmiddels overleden

en bijgezet in de Martinikerk te Sneek (12: 18) in het graf, waarin zijn vrouw vier jaren tevoren was geplaatst. De familienaam *„van Limborch"* is onzeker; het zou ook de aanduiding kunnen zijn dat zij „uit Limburg" geboortig is geweest.

Kinderen:

1. *Gosse Sierksma,* volgt VIIIe.
2. *Agge (Abbe) Sierksma,* geb. te Sneek in 1593, gouden zilversmid, † te Sneek in 1652 (?), tr. Bolsward 30 september 1618 *Antsje Idtkesdr. Assema,* van Bolsward.

   Op 4 januari 1618 verzocht ***Agge*** aan Gatse van Andringa als zijn voogd te willen optreden (54). Tezamen met zijn broeders *Gysbert* en *Adriaan* spande hij op 27 oktober 1620 een proces aan tegen *Pieter Bonnesz.* (Vgl. *Rembert,* VIIj) en *Geertien* Hansesdr.; ook zijn zusters' *Saapke* en ***Maaike*** sterkten zijn zijde. Het ging om een schuld van 125 goudguldens aan „verschotene penningen ende gehaalde waren" (59: WW11 nr. 67). Het schijnt dat het echtpaar (voor zijn opleiding?) nog korte tijd in Amsterdam heeft gewoond, n.l. in 1629 (67). In 1641 pas werd hij toegelaten tot het zilver- en goudsmedengilde van Sneek; tot 1652 was ***Aggeus Jansen*** *Syrxma* er een werkzaam lid van, waarschijnlijk dus tot zijn dood toe. Dit meen ik ook te kunnen concluderen uit een proces van 26 oktober 1653, waarin *Saapke en Gosse* Sierksma (woonachtig te Amsterdam) tegen ***Rixt Assema*** procederen om de erfenis van ***Agge.*** Ook Sap ***Bernardi*** *Eelckama,* hun „bestemoer", wordt daarbij genoemd; tegenwoordig was de oom *Bocke* ***Ipesz. Wallema*** (getrouwd met ***Pytke Pietersdr.)*** (59).
3. ***Gysberf Sierksma,*** raadsman (1620) en schepen (1621, 1622) te Sneek (37).

   Op 27 oktober 1620 komt hij voor in hot proces, hiervoor vermeld bij zijn broeder Agge.
4. *Adriaan Sierksma,* geb. te Sneek in 1598 (27; 67).

   Op 4 mei 1618 verzocht hij *Nicolaes* ***Wobma*** op te willen treden als zijn voogd (65: W11 150).
5. *Jan Sierksma,* boer, tr. le *Martsen Heerisdr.;* tr. 2e *Tryntje Lieuwe-Hesseldr.*

   Jan. en zijn echtgenotes komen voor in sententiën van het Hof van Friesland (59) op 2 oktober 1634 en 15 juni 1637 (27: volgens nader onderzoek zijn deze sententiën niet aanwezig). Hij was waarschijnlijk de man die genoemd wordt in het stemkohier van Wonseradeel, in 1640 woonachtig op de hoeve nr. 44: „boer ***Jan Jansen Siersma".***
6. ***Maaike (Maria) Sierksma.***

   Zij wordt vermeld in het proces van 27 oktober 1620, hiervoor genoemd bij haar broeder ***Agge.***
7. *Saapke Sierksma,* tr. le *Jan Gerritsz. Hoogslag (Hoogacker);* tr. 2e *Haring de Vries.*

   Ook zij wordt vermeld in het hiervoor genoemde proces van 27 oktober 1620. Zij hadden een dochter, gehuwd met ***Allart Heixan,*** met wie ***Saapke*** — haar dochter overleefd hebbende en haar erfgename' zijnde' — in conflict geraakte. Zij procedeerde voor het Hof van Friesland over deze interessante zaak als volgt:
   Quaestio LII. In cas van een verzoek, nopens het pretium van een verkocht ampt. ***Saepck*** Jans Siercxma, impetrante in qualitate, contra ***Allart Heixan,*** gedaagde. De impetrante als erfgenaam van haar dogter, gewezene huisvrouwe van de gedaagde, verzochte in scheidinge gebragt te worden het pretium, waar door de gedaagde zijn ampt — staande echte met des impetrants dogter aangekocht — hadde verkocht. Hetwelk de gedaagde verstonde hem alleen toe te behooren, vermits na zijn huisvrouws dood de overdrachte, bij hem gedaan, bij de Heeren Gedeputeerden waare geapprobeert; en door zijn huisvrouws overlijden hij

verstonde hetzelve ampt en consequentelijk het pretium alleen toe te behooren. Curia condemnavit reum dictum communicare heredibus, actoris 15 july 1637, vermits hetzelfde ampt staande echte waare aangekocht en zoo de impetrant allegeerde, ook doen zijn huisvrouwe alsnog leefde, getenteerd om de overdrachte — hoewel drie dagen daarna approbatie van de Heeren Gedeputeerden waare gevolgd na haar overlijden. Onaangezien welke faicten het Hof de gedaagde zonder eenige interlocutie gecondemneert en bij die gelegenheid getracteerd, ofte niet echtelijk stante matrimonio een ampt voor de man gekocht hebbende, soluto matrimonio de vrouw ofte haar erfgenamen gerechtigt waare tot het halve pretium, ten minste van de wsardije des ampts zoodanig hetzelve waardig waare als het echte werde door de dood gescheiden. En wierde verstaan cluod sic: com hoc jus communibus sumptibus durante matrimonio fit acquaesiturn.

Met welke uitspraak derhalve *Saapke* in het bezit werd gesteld van de halve opbrengst door verkoop van het ambt van haar schoonzoon, dat hij verworven had tijdens zijn huwelijk en weer verkocht, over welke verkoop drie dagen na zijn vrouw's overlijden Gedeputeerde Staten akkoord hadden verleend (38: 105).

VIIj. *Remberf Sierksma,* tr. Sneek 9 mei 1619 *Bauck Piefersdr.* (zich ook noemende *Aukje Pieter-Bonnisdr.*); zij hertr. *Sjoerd Tsjebbesz. Popta.*

Rembert had 7 maart 1617 ten huize van Andries Riencx, burger binnen Leeuwarden, kennelijk een nogal uitbundig feestje gevierd. Voor 50 caroli-guldens verteerde hij er aan „cost ende dranck", maar hii had niet genoeg geld bij zich en gaf ***een*** schuldbekentenis („obligatie") af. Die obligatie echter weigerde hii te betalen, ondanks zelfs een dringende aanzegging "van de advocaat H. Meijnsma. Het Hof van Friesland veroordeelde nu op 27 oktober 1618 *Rembert* tot een onverwijlde betaling van het verschuldigde, verhoogd met de „schaden ende interessen van dien gehad ende geleden, mitsgaders in de costen van de processe", naar taxatie van het Hof en ten profijte van de „heerlijckheyt der Lantschappe van Frieslandt" (59). Het huwelijk vond plaats „bij *Tobias*" (VIIa, 1), achter welke vermelding in de stukken (13) wel iets bijzonders gezocht moet worden. Overigens geeft deze vermelding ook een belangwekkende kijk op de intensieve relaties tussen tak **A** en tak B van de genealogie.

Bauck Pietersdr. had een broer, die zich zowel *Hannibul Petri* ***Bonnonides, als*** ook ***Hans*** *Pieters Bonnisz.* Siercksma noemde (67, naar 31).

Kinderen:

1. *A(d) riaanfje Sierksma,* † vóór 1632.

   Erfgenamen van haar waren de kinderen van haar stiefvader *Syurdt* Tjebbes Popta (64: nr. 761). (Vgl. ***Rembert,*** VIIf.)

2. *Aukje Sierksma,* tr. le *Hans van Esserden Schönenburg; tr. 2e Gerbrandf Dicky.*

   Aldus een stamboomfragment (27).

VIIk. *Jan Sierksma,* tr. *Auckje Marfensdr.*

Wij kennen hem door uitvoeriger gegevens over zijn dochter ***Anna.***

Kinderen:

1. *Anna Sierksma,* geb. te Sneek in 1592, tr. le Dr. *Lubbertus Siccama,* advocaat voor den Hove van Friesland, † vóór 12 maart 1615; tr. 2e Leeuwarden 12 maart 1615 *Hans Douwesz. Sfaperf,* geb. in 1577, lakenkoper, gemeensman en burgemeester te Franeker, † aldaar 11 mei 1647, wedr. van *Bauk Hotzesdr. Lolkema.*

   Toen ***Anna*** huwde met *Stapert* had zij twee zoons, *Douwe* en ***Jacob Siccama,*** die weinig in tel waren bij

haar tweede echtgenoot. ***Hans*** *Stapert* liet zich in 1604 aan de Franeker hogeschool inschrijven als student in de rechten. Hii had overigens het beroep van lakenkoper aldaar; 23 november 1603 was hij burger van de stad geworden. Weldra kreeg hij een zetel in het stadsbestuur als gemeensman (1608—1610, 1616, 1621) en werd tot burgemeester gekozen (1611-1615, 1618—1620). Ter provincialen synode in Sneek was hij in 1614 aanwezig. Gevolmachtigde ten Landdage en Gedeputeerde van Friesland was hij van 1613 tot 1615. Ik vond hem als ontvanger-generaal van het waterschap der Vijf Delen Zeedijken-binnendijks in 1621. Als armvocgd in Franeker fungeerde hij o.a. in 1630. Het huwelijk met ***Anna*** *Sierksma* ***was*** zijn tweede echt: eerst was *Stapert,* zoals blijkt op 16 april 1608, getrouwd geweest met ***Bauk Hotxesdr.*** *Lolkema* (26b).

Het testament van *Stapert,* gedateerd 24 augustus 1624, bevat een zeer uitgebreide laatste-wilsbeschikking, waaraan ik het volgende ontleen. Hij wil begraven worden in de Sint-Maartenskerk te Franeker „onder de blauwe steen", ter zijde van zijn vrouw *Anna Sierksma,* „bij den opganck van den preeckstuell ter noorder zijde". Binnen zes weken na zijn overlijden moeten zijn en Anna's „voornamen ende waepenen met het jaertall onser beyder outheyt daaroppe utgehouwen" zijn, alsmede „den dach des verstervens ende vordere dependentiën daertoe dienende." Universeel erfgenaam zal zijn zoon *Douwe Stapert* worden of diens nakomelingen, waarbij zij, die ***Hans*** genaamd zijn, extra worden bevoordeeld. Het testament schijnt kort na de dood van ***Anna te*** zijn opgemaakt, maar met de ***Sierksma's*** heeft. *Stapert* kennelijk volledig willen breken ; in het testament worden ze niet genoemd, ja zelfs opzettelijk uitgesloten: „.. zonder dat in 't minste eets aen des vcorsz. Douwe z. moeders vrunden ende bluedverwanten sall komen te devolueren, haer daeraff voor soveele ick nae rechte vermach in 't eeuvigh secluderende." Is *Stapert's* zoon *Douwe* zonder kinderen overleden vóór de effectuering van het testament, dan wordt de boedel verdeeld over kleinzoon *Hans'* zuster en broeder (en de nakomelingen van dezen), alsmede over de „naeste vrunden in graden ende niet bij hoofden geperticipeert." Onder' die vrienden van huize *Stapert-Sierksma* mogen waarschijnlijk wel de mede-ondertekenaren van het testament gerekend worden. Het zijn: Mr. Tiaert Ulrici (schoolmeester „in de triviael schole"), Hendrick Attzes („hardhouwer"), Adriaen Harmensz. („snijder"), Pijtter Rinsesz. (schoenmaker), Teunis Pijttersz. („meede schoenmaecker"). De boedel, waarin dus ook ***Anna,*** *Sierksma* leefde, omvatte o.a. „gold, geld, sulver (gemunt ende ongemunt), rentebrieven, obligatiën, de landen ende quota der huisinge in Sulartorpstra saete tot Achlom, de landen tot Wommels in *Staperder* saete gelegen, de sulveren Credentz, golden signeth ende alle andere golden ringen, met mijn linnen ende wollen klederen, tot mijn lichaem behoorende", alsmede nog „overige guederen" (59: EEE2 342/343).

2. *Dou we Sierksma,* boer, tr. Kimswerd 9 mei 1616 *Trynke Jansdr.,* van Pingjum.

   In 1625 wordt *Douwe* genoemd, samen met zijn broer ***Tsjaart. In 1640*** bewoonden *Douwe* en ***Trynke*** een pachthoeve onder Kimswerd (stemkohier nr. 13).

3. *Jan Sierksma,* volgt VIIIf.

4. *Tsjaarf Sierksma,* boer, tr. Arum 2 mei 1625 *Luyfs Haijesdr.*

   Op de trouwdag erkenden *Tijaert Janses Siersma* te Arum en *Lijoets Hayes* „vuyt handen van *Sijbren Douwesz.* to Britswerd, de voorschreven *Lijoetske* kurator, ontvangen te hebben 300 goudguldens van haar wilen moeders goederen". In hetzelfde stuk verschijnt *Douwe* ten tonele als broeder van *Tsjaart* (51c). ***Nog*** tot ***1640*** kennen we *Tsjaart* als boer op de hoeve nr. 8 onder Lollum (stemkohier nr. 8). *Tsjaart* is verder genoemd op 30 januari 1627 (59: dit gegeven heb ik niet kunnen traceren).

VIIIc. *Gysbert* **Sierksma,** geb. te Bolsward in 1608, notaris, rekenmeester van de provincie Friesland (tot 1650, 1668), lid van de vroedschap van Bolsward (ca. 1645 tot ?), gecommitteerde van Hennaarderadeel (1645) en gevolmachtigde ten landdage van Westergo (1645), † Bolsward 30 mei, begr. aldaar 2 juni 1681, tr. 1 e *Jeltsje* ***Fokkedr. Jans Mollema,*** geb. te Lutkewierum (?) in 1607, † Leeuwarden 4 november 1642, begr. te Lutkewierum; tr. 2e Bolsward 8 maart 1645 *Sibylla Boterpoth,* geb. te Vianen, wede. van Prof. Dr. ***Cornelis Pijnacker;*** tr. 3e Schettens 13 december 1674 ***Gesina Broersma,*** wede. van N. *Bruel (Bruce?).*

Aanvankelijk woonde ***Gysbert*** te Leeuwarden, waar hij (afkomstig van Bolsward) in 1631 als burger werd toegelaten. Op 30 juli 1632 admitteerde het Hof van Friesland hem als notaris (59). Ook hij deelde mede op 24 december 1636 in de nalatenschap van *Fonger* (VIe) tot een bedrag van *f* 100,—. Bij de boedelverdeling van de bekende Doopsgezinde leraar en kunstschilder (leerling van Rembrandt) Lambert Jacobsz. uit Leeuwarden werd in de „inventarisatie van goederen gedaen op 't aengeven van Dr. Johannes Silvida" genoteerd onder de „obligatiën ten sterfhuyse gevonden": . . . *Gijsbert* ***Sierxma,*** uitgesteld den 21 December 1633, voldaen de 2 Janiry 1638 à 7 percent — *f* 600-0-0." En bij de schulden van Lambert Jacobsz. (dat wil zeggen de nog te vorderen gelden) vindt men: „*Gijsbert* ***Sierxma*** heeft belooft te betalen f 42-0-0" (32; 71). In de Naamrol van advocaten ten gemeentearchieve van Leeuwarden vindt men de, reeds eerder gesignaleerde, aanduiding dat ***Gysbert*** een „volle broeder" was van ***Otto*** (VIIIb). Eveneens opmerkelijk is het verschijnen van de „schrijver *Siercxma*", uit naam van zijn vrouw, in de stemkohieren anno 1640 van Rinsumageest; mogelijk kwam de familie *Mollema* daar vandaan ?

Op 5 februari 1642 verhuisde ***Gysbert*** terug naar Bolsward, waarbij vermeld wordt dat hij „schrijver van verscheidene compagnieën" is. De 19de september van het zelfde jaar is ***Gysbert*** in Bolsward „althans woonachtig tot Leeuwarden, voor burger opgenomen onder solemnele ede, daertegen hij betaelt heeft 10 stuiver" (14). Als hij vervolgens op 8 maart 1645 hertrouwt, is ***Gisebertus Sierksma*** inmiddels „froetschap der stede van Bolswart ende gecommitteerde volmacht tot Hennaarderadeel". Zijn tweede vrouw was weduwe van Dr. *Cornelis Pijnacker* „in leven Professor aan de Universiteit binnen Franeker". In 1645 fungeerde ***Gysbert als*** volmacht ten landsdage van Westergo (67). Op 12 januari 1650 zien we hem in het ambt van „rekenmeister der Provincie". Hij had dus nogal wat tussen Bolsward en Friesland% hoofdstad heen en weer te reizen, wat er mogelijk aanleiding toe gaf dat hij in 1641 in Leeuwarden aan de Doelestraat een huis kocht van B. Ricncx, en in 1662 een huis aan de Grote Kerkstraat van zijn zoon ***Fokke*** (18).

Op vele plaatsen in de rechterlijke archieven van Friesland komt ***Gysbert's*** naam voor (55). Op 8 augustus 1664 had hij problemen met zijn zoon ***Fokke*** en diens echtgenote. Laatstgenoemden kochten toen namelijk „1/6 van sekere sate landts, Mollema genaemt, gelegen te Lutkewierum" (kennelijk het stamhuis van ***Fokke's*** moeder), in coop becomen van ***Lamcke*** *Siersmu*, echte wijf van *Samuel Haringhuck*", maar dit erfdeel van ***Lamke*** wilde ***Gysbert*** kennelijk niet in handen zien van ***zijn*** zoon ***Fokke, want*** hij liet er het „niaer" op leggen, onder motivering dat het contract was aangegaan met een minderjarige.

Interessant is het op te merken dat Gysbert 3 oktober 1666 de aanstelling te Bolsward ondertekende van de opvolger van Gysbert Japiks (52: 111), zodat hij deze belangrijke Friese dichter wel gekend zal hebben. (Vgl. *Lamke,* VVVc, 3). In 1668 blijkt ***Gysbert*** opnieuw „reeckenmeester deeser Lantschappe van Friesland? te zijn geworden; gelijktijdig was hij nog „gesworene gemeensman binnen Bolswart". Mede gevolmachtigd

vanwege Hennaarderadeel en de secretaris van genoemde stad trad hij in dat jaar op als borg voor de oud-burgemeester Jan Pijttersz. Faber.

Op 13 december 1674 krijgt ***Gysbert*** attestatie naar Schettens, waar hij zijn derde huwelijk zou aangaan. Hij bleef echter wel in Bolsward wonen. Volgens de administratieboeken van de Martinikerk aldaar is hij op 2 juni 1681 begraven. In een oude, ongedateerde graflijst van deze kerk stonden de graven nrs. 48 en 49 op naam van „D'secretaris *Gijsbertus* ***Syersmu";*** het waren twee dubbele zerkea. „Deeze graaven heeft d'olde burg. Frans Tichelaar van. de kerkvoogden gekocht alzoo ze aan de kerk vervallen waren in 't jaar 1733."

Van deze familiegraven (en andere) in de kerk valt nog het volgende te vermelden. De genoemde twee dubbele grafstenen dekten waarschijnlijk de kelder, die in het grafboek vermeld is onder nr. 10 als „*Siersma* kelder. Nu D.: wijlen de raatsman Van der Meulen com socie. Deze kelder mag niet geopend worden, nog veralieneerd en de kerk neemt op zich om verder alle kosten te zullen voldoen, waarvoor de bank, aan K. van der Meulen en Franeker familie toebehoorende, aan de kerk in vrijdom afgestaan" wordt. De kelder is nog in het koor van de kerk te vinden, gemerkt K (althans voor zover het zerkje bij de restauratie niet is verplaatst ..). Hetzelfde grafboek kent nóg een grafstede van „Secr. *Siercma* erven", waarvoor in 1779 voldaan werd o? 18 oktober, door de erven van S. Huysmans, met 2 caroliguldens en 10 stuivers. In een wat oudere, evenmin gedateerde graflijst is dit graf onder nr. 97 vermeld: „D'secretaris Syersmw, een dubbele grafsteen", terwijl onder nr. 77 is genoteerd: „D'secretaris *Syersma* voors. een dubbele grafsteen. Nu bij de burgemeester Atte Aagama van de Voogden gekoft; 1724."

Welke van deze grafstenen in de 20-er jaren kon worden afgeschreven door Belonje (9) is niet meer na te gaan; sedert dien heeft een grote kerkrestauratie plaats' gegrepen, waarin ook de vloer betrokken is geweest. Wel heb ik zelf in eerder genoemde kelder K twee geoxideerde zilveren kistplaatjes kunnen afschrijven, beide dragend het opschrift Sierxma en daarnaast het (buiten een schild geplaatste) wapenembleem (model nr. 2). Belonje noteerde als nr. 158 (R) een zerk met vele namen, die op verwantschap met de ***Sierksma's*** wijzen: *Fonger Laqvart* († 11 mei 1636), ***Lysbettie*** *Tiercks* (zijn- vrouw; † 13 februari 1650), *Coerlantie* ***Sipkes*** *Dioerrema* (vrouw van ***le Gysbert Heymans,*** en 2e ***Hylcke*** *Tierdts;* † ***15*** oktober 1659), *Sipke Gijsberts* ***Dioerrema*** († ***20*** mei 1664), ***Abraham Tambuser*** († ***5*** september 1672), ***Foeckien*** *Gijsberts* ***Fongers*** (zijn vrouw; dochter van ***Gysbert Sierksma;*** † ***1*** september 1666); ***Hesselius Abraham*** *Tambuser* († ***22*** december 1695). De graflijst meldt er van: „Deze 2 legersteden zijn bij *Abraham* ***Tambuser er? Foeckien Gijsberts,*** echteluyden, aengekocht van G. Siersma, secretaris deser stede." De eerste vrouw van ***Gysbert*** werd begraven te Lutkewierum, volgens het opschrift van een zerk aldaar: „*Jeltie Focco* ***Mollema,*** de huisvrouw van de schriver *Gijsbertus* ***Siersma, oud*** 25½ jaar, 4 november 1642." De leeftijdsvermelding van 25½ jaar zal natuurlijk 35½ moeten zijn: zij trouwden namelijk in 1630.

Van *Sibylla* ***Boterpoth, Gysbert's*** tweede vrouw, kan worden gemeld dat zij eerst gehuwd geweest was met professor Cornelis *Pijnacker*, geb. Piinakker 6 iuli 1570. † Franeker 12 januari 1645, gehuwd met *Sibylla* in 1641. *Pijnacker* ***was*** professor te Leiden (1597) en Groningen (1614-1626). In de jaren 1622—1623 en 1625—1626 vervulde hij diplomatieke missies als ambassadeur naar Algiers. In de jaren 1626-1630 woonde hij te Meppel, om tenslotte als professor aan de Franeker hogeschool werkzaam te zijn (1636-1645). Zijn huwelijk met *Sibylla* ***Boterpoth*** was voor hem een tweede echtverbintenis; eerst was hij gehuwd geweest met *Suzanna* van ***Treslong.***

Ook ***Gysbert*** *Sierksma's* derde vrouw beleefde met hem haar tweede huwelijk; zij was weduwe van de luitenant

Bruel (Bruce?) uit Groningen. Op 13 september 1674 werd zij met attestatie lidmate van de kerk te Schettens.

Kinderen uit het eerste huwelijk:

1. *Fokke Sierksma,* volgt IXb.

2. *Catharina Sierksma,* ged. Leeuwarden 6 juli 1631, † Bolsward (?) vóór juni 1700, tr. le Bolsward 25 augustus 1650 Dr. jur. *Adriaan Pijnakker (een* neef ?), advocaat; tr. 2e *Fredericus van Wijngaarden Bakker,* † vóór juli 1696; tr. 3e *Eube Sybesz. Catsma.*

   Voor haar huwelijk (ondertr. 's-Gravenhage 21 augustus 1650) werd haar attestatie verleend naar Bolsward. Bij de doop van dochter *Juliana* (25 oktober 1652) was geen van beide ouders aanwezig; als getuige fungeerde de brouwer Bartholomeus Bosch. Bij de doop van hun zoon Gysbert ('s-Gravenhage, Sint-Jacobskerk, 1 januari 1656) waren echter haar vader en stiefmoeder *Sibylla* ***Boterpoth*** zelfs uit Friesland als getuigen overgekomen. Mogelijk hield dit ook verband met het feit dat gelijktijdig een kind van Johan de Witt werd gedoopt.

   Op 25 april 1662 werd voor notaris Johan Lissant te 's-Gravenhage een akte gepasseerd, waarbij *Catharina* Sierxma, weduwe van Mr. *Adriaan Pijnakker,* advocaat voor den Hove van Justitie te 's-Gravenhage, twee lenen verkocht. De kopers waren Johan Houttuijn, ontvanger der verpondingen, en Johan Moons, Raad in de Hoge Raad van Holland. De verkochte lenen betroffen het recht tot het houden van twee broedende zwanen op de Berckelse Meer, welke rechten ***Catharina*** van haar man had geërfd. *Pijnakker* bezat die lenen van de heer van Wassenaar en ze waren hem aangekomen van zijn oom *Cornelis Pijnakker* en vervolgens na diens dood vererfd op de toen nog onmondige zoon *Cornelis* (27; 59).

3. *Lamke Sierksma,* ged. Leeuwarden 18 januari 1633, † te Bolsward, tr. Bolsward 24 april 1656 *Samuel Haringhouck,* uitgever en boekhandelaar, † te Bolsward in 1675/'76.

   Twee dagen na haar huwelijk werd ***Lamke*** bevestigd als lidmate van de Hervormde Kerk te Bolsward. In de lijfrenteregisters vond ik haar met ingang van 25 september 1663 als jaarlijkse trekkende een bedrag van *f* 28,—. (Vgl. haar broeder ***Fokke.) Nog*** minderjarig zijnde verkocht zij 1/6 deel in Mollemastate te Lutkewierum aan ***Fokke,*** haar broeder, maar de koop werd door haar vader ongedaan gemaakt: hij legde er het „niaer" op. (Vgl. ***Gysbert,*** VIIIc.) ***Lamke*** en Samuel hadden een groot gezin van tien kinderen, van welke overigens slechts aan drie een langer leven beschoren zou zijn, met name *Mattheus* (1651), *Jeltsje* ***(1654)*** en ***Fokke (1657).*** Het gezin ***Haringhoek*** zal tot de vriendenkring van de Friese dichter Gysbert Japiksz. behoord hebben, want o.a. gaf *Samuel* diens dichtwerk, onder de titel Fryske Rymlarije, in het licht, wat in zekere zin de stoot gaf tot een herleving van de Friese taal- en letterkunde.

   Einde 1674 kochten ***Lumke*** en *Samuel* een huis en hof op de „Schilwick" te Bolsward, „belast met twee jaeren huyringe aen de weduwe van wijlen Ds. *Adolphus*" dat is dus: aan *Jeltje Sierksma,* zuster van ***Lamke*** „ingaende 1 maij 1674 met 's jaerlyx wederom genietende te huys 35 goudguldens, (...) de Vermaaninge ten Noorden, de straat ten Oosten. Alsoo in coope becoomen van Dr. Rodolphus Petri, mede advocaet 's Hoffs van Frieslandt, beneffens *Samuel* ***Haringhouck,*** curator over de naergelaaten weeskinderen van wijlen de notaris ***Johannes Rudolphi*** ende ***Antie Hwringhouck,*** in tijden echtelieden binnen Bolswardt, voor 452 goudguldens'." In februari 1676 — toen ***Lamke*** derhalve weduwe was — verkocht zij weer, voor zichzelf en voor haar kinderen, dit zelfde „seeckere haer huysinge sampt hovinge cum annexis, staende en gelegen op Schilwick. (...) Alsoo provisioneel gecocht bij Dr. Petraeus, conrector, voor 340 goudguldens." Op 25 februari erop volgend blijkt het bod niet verhoogd te zijn, en aldus gaat het huis met verlies op 8 maart in handen van Petraeus over. Geldgebrek schijnt er te zijn geweest in het achtergebleven gezin, want ook in maart 1676 verkopen ***Lamke en*** haar kinderen nog „seeckere stuck greidland d' Torbeck genaempt, groot 7½ pondemaat, buyten de St. Janspoort" te Bolsward. En op 12 juli van nog weer het zelfde jaar is er een financieel conflict voor het Nedergerecht gebracht tussen Claas Symensz. Nauta, „boeckverkooper binnen deeser stede Bolswardt, contra. ***Lamcke*** *Sierxma,* weduwe *Samuel* ***Haringhouck."*** Het is niet geheel duidelijk waarover het conflict loopt; mogelijk is de uitgeverij en boekhandel van ***Lamke*** haar echtgenoot door deze Nauta overgenomen en voortgezet.

4. *Maria Sierksma,* ged. Leeuwarden 22 juli 1636, † na 1675, tr. Bolsward 5 juli 1657 *Sybrandus Gossesz. Heringa,* rentmeester en gemeensman van Bolsward, † na 1675.

   Op 22 september 1663 diende een proces voor het Hof van Friesland, waaruit blijkt dat het echtpaar ruzie had met Douwe Ypkesdr. Bonnema, van Wommels. Laatstgenoemde trad voor zichzelf op, zowel als „in volmachte over Tietscke Bonnema, haer suster ende medeërffgenaem van wijlen Haijte Bonnema, haer wijlen vader, voor haer en 't recht door scheydinge becomen voor haer broeders ende medeërffgenaemen Abel, Sikke en haer moeder." Het Hof beslist dat de ruzie moet worden bijgelegd onder „ede van kercke"; partijen zullen elkander voortaan moeten respecteren en overleg plegen (59). Na 1669 hebben ***Maria*** en haar man zich zelf ook in Wommels gevestigd, zoals in 1675 blijkt (54). Zij hadden vijf kinderen, allen in Bolsward gedoopt: *Jeltje* (1658), Gosse (1659), ***Johannes*** (1661), ***Gysbert (1667)*** en ***Wabeke*** (1669) ***(55).***

5. *Hylkje (Helena) Sierksma,* geb. Leeuwarden 23 februari, ged. aldaar 26 februari 1640, † Leeuwarden, tr. Bolsward 30 Augustus 1662 Ds. *Johannes Hermanni Wisman,* geb. te IJsselham ca. 1662, predikant, † te Leeuwarden.

   Johannes *Wisman* was predikant te Oldeberkoop (1654-25 augustus 1702) en bij zijn huwelijk weduwnaar van N.N.. Waarom hem 18 september 1662 attestatie is verleend naar Leeuwarden, is mij niet duidelijk geworden. Net als zijn zwager ***Fokke*** reed *Wisman* nogal eens een scheve schaats. Toen hij als kandidaat examen wilde doen, moest dit worden uitgesteld, omdat „seker vriester Antje Jacobs" van Franeker de aanstaande dominee de voet dwars zette. Zij verweet hem dat hij een haar gedane trouwbelofte had gebroken ...

   In juli 1701 was het opnieuw mis met *Wisman.* Toen „ jonker Lyclama" de diaconie van Oldeberkoop een paard had geschonken, had dominee „den door hem bij verkoop behaalden prijs in eigen zak gestoken',. Tevens werd hij ervan beschuldigd dat hij „helersdiensten had verricht bij den door diaken Douwe Jans ten nadele van de diaconie gepleegde diefstal" en dat hij „hout had weggedragen uit eens anders vreedinge" (54).

6. *Antsje Sierksma,* ged. Leeuwarden 7 november 1641, † (waarschijnlijk) jong.

   Bij de doop werd zij ingeschreven als „dochter van der, schrijver Sierxma".

7. *Jeltsje (Juliana) Sierksma,* geb. te Leeuwarden in 1642, † na 15 mei 1681 (testament), tr. le Bolsward 21 december 1662 Ds. *Adolphus (van der) Marck,* predikant, † te Bolsward in 1673; tr. 2e Bolsward 6 dec. 1674 **Mr.** *Julius Johannes Hansma,* advocaat, † te Tsjerkwerd in 1680.

   Van der *Marck* stond als predikant op Huize Dordt te Wijhe (1653), in Koudum (1655) en in Bolsward (1657). *Hansma* ***was*** advocaat voor het Hof van Friesland en „burger-faendrick" binnen Bolsward. Op 6 december

1674 werd aan *Jeltje* en *Hansma* attestatie naar Tsjerkwcrd afgegeven. Het zesde kind van haar zuster werd naar haar vernoemd; bij de doopplechtigheid te 's-Gravenhage was ook vader ***Gysbert*** als getuige aanwezig.

Kinderen uit het tweede huwelijk:

8. *Fokje Sierksma,* ged. Bolsward 13 juli 1646, † aldaar 1 september 1666, tr. *Abraham Hessels Tambuser,* geb. in 1638, † Bolsward 5 september 1672.

   Pokje huwde op een voor die tijd zeer jeugdige leeftijd en overleed ook jong. Zij komt voor in een grafschrift van de Martinikerk te Bolsward als Foeckien *Gijsberts Fonger* en later in de graflijst van die kerk is de vermelding aangetroffen : „***Abraham Tambuser*** en ***Foeckien Gijsberts*** echteluyden." Zij kwam in een graf te rusten, gekocht van haar vader. (Vgl. ***Gysbert,*** VIIIc.)

9. *Diana Sierksma,* ged. te Bolsward in 1647, † jong (?).

10. *Anthoni Sierksma,* ged. Bolsward 6 augustus 1648, † jong (?).

11. *Deliana Sierksma,* ged. Bolsward 29 juni 1653, † jong (?).

VIIId. *Pieter Sierksma,* controleur van de convooien en licenten van de Kamer van Stad en Lande der West-Indische Compagnie, tr. le N.N.; tr. 2e Groningen 20 november 1675 *Trijntje Hollander,* dr. van *Tialling Jacobsz. Hollander* en *Antie Hendriksdr. IJsbrands.*

In 1673 vertrok ***Pieter*** met attestatie uit Balk naar Groningen. ***Trijntje Tiallingsdr. (2'7: Trijntje Hendricksdr. !)*** kwam in 1675 met attestatie uit Harlingen naar Groningen over. Het huwelijk — tegelijk gesloten met dat van jr. Eilco Clant, kapitein van een compagnie voetvolk, en Margaretha Barbara de Sandra — werd bevestigd door haar grootvader ***Jacob Hendrix Hollander*** en haar moeder ***Antie Hendriksdr.*** *IJsbrandsdr.* als getuige. Op 24 december 1636 kreeg ***Pieter*** uit dezelfde nalatenschap als zijn zuster *Anna* een bedrag van *f* 200,—. Bij de geboorte van hun eerste dochter woonden zij in de Turftorenstraat te Groningen.

Kinderen uit het tweede huwelijk:

1. *Trijntje Sierksma,* ged. Groningen 10 december 1676.
2. *Meinoutsje Sierksma,* ged. Groningen 22 september 1678.
3. *Hendrik Sierksma,* ged. Groningen 12 december 1680, tr. Oosternieland 10 mei 1703 *Barber Oedtzesdr.*

   Hij schreef zich bij zijn huwelijk duidelijk *Siersema.* Ik meen enkele aanwijzingen te hebben dat aldus via hem (althans enkele) Groninger *Siersema's* en *Siersma's* verwant kunnen zijn.

4. *Henne Sierksma,* ged. Groningen 18 december 1681.
5. *Anna Sierksma,* ged. Groningen 1 februari 1683.
6. *Geertruid Sierksma,* ged. Groningen 17 augustus 1684.
7. *Jacomina Sierksma,* ged. Groningen 17 februari 1689.

VIIIe. Gosse *Sierksma,* geb. te Sneek in 1590, lakenkoopman te Amsterdam, tr. aldaar 6 september 1615 *Elisabeth van Beringhen,* geb. te Antwerpen in 1597, dr. van *Willem van Beringhen* en *Maria van Wickevoort.*

Het echtpaar Sierksma woonde in de Warmoesstraat te Amsterdam. Deze straat was een van de belangrijkste centra waar de voorname lakenkopers gevestigd waren. Roemer Visscher laakte de gemaaktheid van de vrouwen in die straat, die „hooghe moet draeghen". Zij bootsen Brabantse manieren na, plooien op zijn Brabants „cap en huyfken", lopen op zijn Brabants, zingen op zijn Brabants en zeggen „jae voorwaer", aldus de dichteres (20) in een kenschetsing, die dan wel van pas moet zijn op *Elisabeth*; onder Brabants verstond men immers ook „Antwerps"!

Bij het huwelijk waren zijn vader ***Jan,*** en haar moeder *Maria van* ***Wickevoort*** als getuigen aanwezig. In de dienst — in de Nieuwe Kerk te Amsterdam — waar Ds. Roolandes het huwelijk bevestigde, waren nog twee extra predikanten aktief, speciaal overgekomen uit Sneek: Ds. Florentius Johannis, lid der Vergadering in Amsterdam (1616) en predikant (1603—1620), en Ds. Sierk Mellesz. (Cyricus Mellei), predikant (1612—1619). Een en ander getuigt wèl van een bijzonder voornaam huwelijk. ***Elisabeth van*** Beringhen was de dochter van ***Willem van*** *Beringhen,* afkomstig uit Antwerpen, die hertrouwde te Amsterdam op 4 mei 1606 in de Evangelisch Lutherse Kerk.

Voor een kenschetsing van het milieu waarin Gosse en zijn vrouw verkeerden is het volgende belangwekkend: op 25 augustus 1622 tekenden 22 „lyeffhebbers van de Nederduytsche poesy" een soort overeenkomst, waarbij de ondertekenaren op zich namen, gezamenlijk de bekende dichter Jan Jansz. Starter (die een vermaard geworden loflied schreef op Friesland) in diens levensonderhoud te steunen. Een van de ondertekenaars was ***Caspar van Wickevoort*** junior, zoon van *Jasper Jansz. van* ***Wickevoort, een*** der vermogendste lakenkooplieden uit de Warmoesstraat. Het lijkt waarschijnlijk dat Starter's relatie met de Sierksma's van Amsterdam de schakel heeft gevormd voor 's dichters latere optreden in Friesland (8). Men denke daarbij ook aan de situatie aldaar van ***Lamke*** Sierksma, gehuwd met *Samuel* ***Haringhouck,*** de uitgever van Gysbert Japiksz.' werken. *Gossuinus* Sircxma prijkte overigens zelf op de in 1631 te Amsterdam opgestelde lijst van hoogst aangeslagenen in de 200ste penning.

Tenslotte kan vermeld worden dat *Gosse* niet naliet vanuit Amsterdam zijn belangen in Friesland te behartigen. Op 27 oktober 1620 ging hij samen met ***Agge*** Sierksma (VIIh, 2) een proces aan voor het Hof van Friesland tegen Pieter Bonnis over een schuld van *f* 50,— in goud, wegens geleverde medicijnen. Als erfgenaam van ***Agge*** mocht ***Saapke*** (VIIh, 7) voor het Hof in 1653 namens *Gosse* optreden.

Kinderen:

1. *Cornelis Sierksma.*

   Hij bezat in 1647 het huis „In de Pauw" aan de Warmoesstraat nr. 106 te Amsterdam, verhuurd aan Jacob Verhoef (70).

2. *Gooris (Gosse ?) Sierksma.*

   Hij was in 1650 en 1653 eigenaar van het bij zijn broeder genoemde huis „In de Pauw". Het was toen door Jacob Verhoef onderverhuurd aan Maria Oetgens. Tot 15 augustus 1615 was het pand — dat tot 1619 „In de Boey" heette — eigendom geweest van deze Verhoef (zijn naam werd ook geschreven: Van Hoeff van Zijll). Mogelijk zijn dus twee panden samengetrokken, want het huis „In de Pauw" was toen een woning met erf „aan de westzijde van de Ketrkstraat" (70).

VIIIf. *Jan Sierksma,* boer, tr. *Moerck Douwesdr.*

Het echtpaar woonde op Sierksmahuis (?) onder Arum. 10 september 1614 kocht Jan Siersma „voor hem ende ten profijte van zijne kinderen bij ***Moerck*** *Douwes"* ***2*** pondematen lands in zijn woonplaats. Op 24 april 1624 kochten zijn erfgenamen nog eens 2 pondematen „in Siersma Zate" van Oege Oegesz. uit Wirdum (51c: C8). Op 22 maart 1616 was *Jan* Sierxma curator over Wijts Wijtiedr., ten behoeve van Sijmen Fransz. uit Wirdum (59).

Mag uit deze connecties met Wirdum geconcludeerd worden dat zijn vrouw uit dat dorp afkomstig was?

Kinderen:

Uit de vermelding van de landaankopen door de vader op 10 september 1614 valt te concluderen dat er meer

kinderen waren dan:

Jan Sierksma, boer.

In 1640 was hij volgens het stemkohier boer op de hoeve nr. 44 te Pingjum.

IXb. Mr. *Fokke (Phoceus) Sierksma,* advocaat, gemeensman, mede-vroedschap en fiscaal te Bolsward, tr. Bolsward 13 januari 1656 *Anna Abbesdr. Hanenburg.*

Fokke Sierksma liet zich 16 juni 1635 aan de hogeschool te Franeker inschrijven en vervolgde daarna zijn studie (met promotie?) te Harderwijk, waar zijn naam in maart 1652 in het Album Studiosorum werd genoteerd als „*Focco Siersma* Leovardia Fris. Ph." (72). Hoewel hij advocaat is geworden voor het Hof van Friesland op 9 maart 1655 en hij dus rechten zou moeten hebben studeren, duidt de aanduiding „ph." te Harderwijk op een studie in de (natuur)philosophie. In 1655 werd hij op 10 december bevestigd als burger van Bolsward, waar hij zich vestigde. Op 30 december 1655 en 6 januari 1656 werden ***Fokke*** en *Anne Hanenburg* echter nog te Leeuwarden ten huwelijk afgeroepen als „beide nu woonachtig tot Leuwarden". In de lijfrenteregisters van Bolsward vindt men ***Fokke*** tussen 1653 en 1661 regelmatig vermeld (o.a. pagina's 38, 39) als trekkende *f* 28,—; bij zijn naam is dan vermeld „advocaat tot Bolswardt". In 1662 verkocht hij een huis in de Grote Kerkstraat te Leeuwarden (18: 64) aan zijn vader ***Gysbert,*** met wie hij in 1664 in conflict raakte, toen hij zijn vrouw 1/6 deel in de Mollemastate te Lutkewierum wilden overnemen van zijn minderjarige zuster *Lamke,* wat Gysbert verhinderde. Deze had trouwens wel belang erbij dat 1/6 deel zelf te verwerven, want op 18 mei 1661 had *Fokke* zijn eigen erfdeel in deze state reeds aan zijn vader verkocht, tegelijk met een huis aan de Grote Kerkstraat te Leeuwarden (naast het hierboven genoemde pand en) „naast de stallinge van Syn Vorstelyke Genade", bij welk koopcontract de architekt van de Nassau-stadhouder, Wybrand de Geest, als getuige tekende. Duidelijk wilde ***Fokke*** zich losmaken van Leeuwarden: het huis „Hanenburg" — het stamhuis van zijn vrouw's familie — kochten *Fokke* en *Anne* in 1669 van R. Binnerts, maar zij deden het reeds in 1670 weer van de hand aan H. Jellema (18: 29, 93).

Op 27 mei 1670 ontmoeten we *Fokke Sierc(s)ma* dan als „gemeensman" en „mede-vroedschap" te Bolsward; 14 februari 1674 werd hij benoemd tot „fiscaal" van die stad. Maar nu ging *Fokke* het verkeerde pad op. Op 27 oktober 1677 moet hij voor het Hof van Friesland verschijnen en wordt hij gevangen gezet. Hij wordt veroordeeld „omme bij den scherprechter op 't schavot geleidet ende daer well strengelijck gegeeselt te worden." En zodra die afstraffing heeft plaatsgevonden is hij „voor de tijdt van seven jaeren uit Vrieslandt" verbannen, „sonder daerinne in middele tijde weder te mogen comen, op lijfstraffe." Ook werd nog door het Hof bepaald „dat des gevangens name uit het register der advocaten sall worden geroyeert." De straffen werden hem opgelegd wegens velerlei malversaties in funktie en bij herhaling gepleegd (55). Wat er daarna van hem is geworden heb ik niet kunnen achterhalen.

Kinderen:

1. *Abbe (I) Sierksma,* ged. Leeuwarden 7 november 1656, † jong (?).
2. *Jeltsje (I) Sierksma,* ged. Leeuwarden 22 september 1658, † jong.
3. *Abbe (II) Sierksma, volgt* Xa.
4. *Jeltsje (II) Sierksma,* ged. Leeuwarden 4 februari 1666, † Leeuwarden 7 september 1731, tr. Bolsward 12 november 1692 *Nanne Hoyfema,* geb. *22* februari 1667, † 3 maart 1721.

Jeltsje maakte in 1719 te Leeuwarden haar testament op (59: 322-18) en liet alles na aan de erfgenamen — bijgestaan door haar man — van haar tante *Rinske Abbesdr. Hanenburgh.* Vanuit haar woning in de Bagijnestraat te Leeuwarden werd zij begraven in de Jacobijner (of Wester- ?) kerk aldaar.

5. *Brechtsje Sierksma,* ged. Bolsward 15 januari 1674.

Xa. *Abbe Sierksma,* ged. Bolsward 26 mei 1664, luitenant, tr. le N.N. *Beukema;* tr. 2e Bolsward 25 juli 1728 *Klaaske Vonk van Linden,* wed. van Ds. *Johannes Wommelius;* tr. 3e Bolsward 14 april 1753 *Titia Gravius.*

In de huwelijksproclamatie van 1728 wordt *Abbe* „oldt luitenant van een compagnie te voet" genoemd. Toen *Abbe* zijn tweede huwelijk aanging, was zij weduwe van Ds. Johannes *Wommelius,* † Leeuwarden 7 oktober 1656. Deze was predikant geweest in Nijega en Ealahuizen (1631-1635) en stond daarna te Leeuwarden.

Kinderen uit het tweede huwelijk:

1. *Jalomina Sierksma,* ged. te Bolsward in 1687, tr. te Leeuwarden (?) *Chrisfiaan Prakman* (ook: *Praaghman).*

Het echtpaar woonde te Leeuwarden, waar *Prackman* op 23 juni 1734 „ruiter" wordt genoemd (31). In een bijlage op de Criminele Sententiën van het Hof van Friesland komt *Jalomina* als echtgenote van *Prackman* voor (27; de bijlage schijnt verdwenen te zijn).

2. *Reiner Sierksma,* volgt XIa.
3. *Rinske Sierksma,* ged. Leeuwarden 28 september 1701.
4. *Fokke Sierksma,* geb. te Leeuwarden ca. 1730, boer te Rinsumageest, tr. *Sytske Douwesdr.*

Hij had één zoon, via welke het geslacht *Sierksma* zich tot in onze eeuw voortzet.

XIa. *Reiner Sierksma,* † te Batavia in oktober 1757, commandeur van Malabar (1742—1752), gouverneur en directeur van Banda (1752—1754), ontvanger-generaal van de V.O.C. (1754—1757), tr. waarschijnlijk le N.N.: tr. 2e. *Agafha Susanna Beyfs,* geb. 11 augustus 1711, † Bandaneira 9 december 1753.

In 1723 vertrok *Reiner Sierksma* op het schip de Castricum naar Oost-Indië. Hij was toen sergeant in dienst van de Kamer Amsterdam van de Verenigde Oost-Indische Compagnie. Op 12 september 1732 is hij bevorderd tot kapitein-luitenant (de op één na hoogste rang) en naar de kust van Malabar gedirigeerd, waar hij op 14 augustus 1733 tot kapitein is bevorderd. Op 1 maart 1740 kreeg hij opnieuw, in de rang van kapitein-commandant, een bevordering naar Porto-Novo, waarna op 28 december 1741 de aanstelling volgde tot sergeant-majoor van het kasteel Batavia. Vervolgens werd hij op 27 augustus 1742 aangesteld tot commandeur van Malabar. In 1747 werd hij ter verantwoording opgeroepen naar Batavia, maar hij behield zijn positie. Op 3 oktober 1752 ging hij als gouverneur en directeur naar Banda. De Memorie van Overgave van dit gouvernement, in 1753 geschreven door *Reiner*'s voorganger Reinier de Klerck, was rond 1939 aanwezig in het Landsarchief te Batavia. Nadat in december 1753 *Reiner*'s vrouw was overleden, schijnt het verblijf op Banda hem moeilijk te zijn gevallen en vraagt hij om overplaatsing. Op 29 december 1754 werd hij zodoende naar Batavia „verlost" uit zijn buitengewest-funktie. Het volgende jaar kreeg hij, met ingang van 16 december 1755, de funktie van ontvanger-generaal. Aldus terecht gekomen in de administratieve sfeer bracht hij het op 18 juni 1756 tot ritmeester van de „pennisten". In zijn gezondheid achteruit gaande maakte hij op 7 mei 1757 zijn testament bij notaris A. Domburg te Batavia (3: Centr. Reg. arch. tot 1795, lste afd. nr. 990, K.A. 12001c). Hij noemde zich in dit testament oud-gouverneur van Banda en ontvanger-generaal van de Jacatrase inkomsten. Uit het testament blijkt dat hij geen kinderen had, weshalve hij zijn

nalatenschap vermaakt aan de kinderen van zijn (overleden) tante, de zuster van zijn moeder, ***Dieuwke Beukema.*** Bovendien stelt hij diverse legaten beschikbaar, o.a. aan zijn neef *Dominicus* ***Hoytemu.*** Het was ziin wens begraven te worden in de grafkelder op het Binnen-Portugese kerkhof te Batavia, waar ook de ouders van zijn overleden vrouw waren bijgezet. Op 26 oktober 1757 werd het testament ter Weeskamer ingeschreven.
Behoudens enkele loffelijke uitzonderingen — waartoe ***Reiner*** gerekend mag worden — was het altijd treurig gesteld geweest met de bestuurders die de Hoge Regering naar Banda uitzond. Er bestaat nog een „Memorie van *Reinicus Siersma,* gedateerd 1 juny 1755" (3: alsvoren), door hem persoonlijk geschreven. Hij vertelt daarin van „het treffelijk kasteel Belgica, waarvan ik de weerga in Indien niet en weet". Toch bleef hii er wonen op het minder goed geoutilleerde kasteel "Nassau, het gewone verblijf van de landvoogden, omdat hij wars was van elke verandering, die geen blijvende verbetering met zich zou brengen. Aan de ingang van het kasteel Hollandia bevindt zich een stenen trap, waarin een memoriesteen is gemetseld, ter herinnering aan een belangrijke restauratie in 1754. In het eerste kwart van deze eeuw was daarop nog leesbaar: „Deeze trap is vernieuwt in den jaare Ao. 1754 onder 't gebiet van de weledelen agtbaren heer *Reynicus Siersma,* gouverneur ***en*** directeur deser provincie." Na het aftreden uit zijn funktie kon ***Reiner, op*** zijn speciaal verzoek, nog enige tijd blijven woaen op Lonthoir. Overigens brak er tijdens zijn tweejarig bewind een ernstige opstand uit onder de inheemse bevolking, die hij met zachte hand wist te bedwingen. Zijn vertrek uit Malabar naar Banda was noodzakelijk geworden om gezondheidsredenen, want — zo schreef hij -ik houd het hier niet langer vol, „God beter 't; van den hooftschedel af tot de voetsoolen toe geheel ongesont sijnde". Op dat moment werd hij bij de Hoge Regering te Batavia ook (valselijk) beticht van malversaties. Hij dankte God dat hij nog lang genoeg zou leven, om deze valse beschuldigingen te ontzenuwen.
Reiner's echtgenote ***Agatha.*** *Beijts* werd bijgezet in de Hollandse Kerk van Bandaneira,. Eertijds hing er een rouwbord ter memorie, dat later in handen kwam van Sjèch Said bin Abdullah Baädillah. Uit de toen reeds half uitgewiste letters was nog op te maken: „Mevrouw *Agatha Susanna* ***Beyts,*** out ***42*** jaren 4 maanden en 8 dagen. Obit Ady 9 Xber Ao. 1753." Haar wapen en dat van haar man waren er bij afgebeeld (76: passim).

Kind uit het eerste huwelijk:

Abbe Sierksma, volgt XIIa.

XIIa. *Abbe Sierksma.*

Waarschijnlijk is hij een zoon uit een eerste huwelijk of een voor-echtelijk kind, geboren voordat ***Reiner*** naar Oost-Indië vertrok. Hij bleef althans in patria en werd bij een oom, de kapitein *Reinhart* ***Louerman,*** opgevoed. Op ***3*** juli ***1755*** blijkt *Abbe* ook zelf een militaire loopbaan te zijn aangevangen: hij is dan „cadet" (67).

Kind:

Entsje Sierksma, geb. in *1737.*

In 1761 was zij dienstbode ten huize van Rigtsje Tromp te Sneek (59 : bijlage).

Aanhangsel.

De volgende *Sierksma's* heb ik tot nu toe niet kunnen inpassen door het ontbreken van voldoende aanwijzingen:

Evert Sierksma, tr. *Hotske Tsjebbesdr.*

In 1654 raakte *Hotske* ***slaags*** met Margaretha Claesesdr. van Aesgama te Sneek (verslag Genealogysk Wurkforhân fan de Fryske Akademy 21 januari 1961).

Jelcke Foppesz. Sierksma.

Op 11 maart 1603 treedt Sicke Wybrantsz. „tot Goutum

by Sneeck" (= Scharnegoutum) als zijn gevolmachtigde op ***(27; 59).***

Wytse Sierksma, tr. ***Py*** *ttie Gerritsdr.*

In 1701 worden zij als echtelieden genoemd (59: bijlage).

N.N. Sierksma, tr. N.N. *Marshorn.*

Een dochter van deze (vrouwelijk) *Sierksma* was gehuwd met N.N. van *Liaucama.* (Dit is één van de oudste notities, die ik — onervaren nog — in het begin van de dertiger jaren zonder bronvermelding heb gemaakt; nadien ben ik het gegeven niet meer tegengekomen ...)

Genealogie Sierksma in hoofdlijnen.

Teneinde het inzicht in het totaal van 187 namen in de genealogie, waarin zo vele uit naamgevingstraditie gelijk zijn, enigszins gemakkelijker te maken is onderstaand overzicht opgesteld. Hierin zijn slechts de naamdragers-Sierksma opgenomen+ per generatie en per gezin, waarbij de gezinsleden met nakomelingschap vet zijn gedrukt. Achter het romeinse generatienummer zijn twee jaartallen vermeld, n.l. van het in die generatie vroegst en laatst genoemde jaar.

	ca. 375	**Allert** of Fonger (k: Tsjepke, **Doede**)
1		Doede (k: Allert, Rintsje, Douwe, **Fonger**)
11	1440, 1445	**A** Allert (k: **Doede,** Watse, Jarich, Peter); **B** Fonger (k: Douwe, Sierk)
111	1442, 1546	**A** Doede (k: **Allert,** Rixt) ; **B** Sierk (k: Watse, Wiebe, **Fonger,** Epe, Alger)
IV	1492, 1546	**A** Allert (k: Beitske, Tiet, **Tsjepke);** **B** Wiebe (k: Sierk 1, Pieter, Tsjits, Tsjalle, Intsje, Taeke, Abbe, Seerp, Douwe, Wypkje, Sjouke) ; Fonger (Ik: Sierk **II,** Lieuwe, Sybren) ; Epe (k: **Douwe, Pier):** Alger (k: Epe, Tete)
V	1520, 1608	**A** Tsjepke (k: Bernardus, Allert, **Doede,** Meinert, Allert, **Lambert);** B Sierk 1 (k: **Fonger 1, N.N.),** Taeke (Ik: Peter), Abbe (k: **Rembert,** Bernardus, Fonger, **Harmen,** Wiebe, N.N.), Sierk 11 (k: Fonger 11, **Lieuwe,** Aaltsje), Sybren (k: **Fonger** 111, Abbe, Dirk, Riemke), Douwe (k: Epe), Pier (k: Allert, Stynnert, N.N.), Epe (k: Douwe)
VI	1525, 1650	**A** Bernardus (k: Rembert, Johannes, Allert, Jochurn, Klaaske), Allert (k: Tsjepke, Grist, Albert, Maaike), Doede (k: Tsjal), Lambert (k: Johannes) ; **B** Fonger I (k: Gerrit, **Sierk I, Folkert,** Anna, **Pieter,** Trijntje, **Klaas,** Aaltsje, Allert, **Sierk II**), Rembert (k: **Agge, Jan 1,** Saapke, **Rembert,** Sierk), Harmen (k: Jan 11) ; Wiebe (k: Lieuwe, Lolle), Fonger 11 (k: Enne, Fonger, Gooits, Sierk), Lieuwe (k: Jarich, Augustijn, Idtske), Fonger 111 (k: N.N.)
VII	1584, 1665	**A** Johannes (k: Tobias, Clara, **Rembert,** Teatske, Otto, Grietje, Atsje, Bernard) ; **B** Sierk I (k: Sierk, **Gysbert**), Folkert (k: Anna, Klaas, Wijnand, **Pieter),** Pieter (k: Elisabeth), Klaas (k: Cornelis,

Magdalena), Sierk 11 (k: Maria, Brechtland, Maria, Cuniera, Alida), Agge (k: Ariaantje, Saapke), Jan II (k: Gosse, Agge, Gysbert, Adriaan, Jan, Maaike, Saapke), Rembert (k: Adriaantje, Aukje), Jan II (k: Anna, Douwe, **Jan,** Tsjaart)

VIII **1590,** 1681 A Rembert (k: Sjoeke, Joannes, **Joannes,** Gerrit), Otto (k: Grietje, Rinske); **B** Gysbert (k: **Fokke,** Catharina, Lamke, Maria, Hylkje, Antsje, Jeltsje, Fokje, Diana, Anthoni, Deliana), Pieter (k: Trijntje, Meinoutsje, Hendrik, Henne, Anna, Geertruid, Jacomina), *Gosse* (k: Cornelis, Gooris), Jan (k: Jan)

IX 1635, 1688 **A Joannes** (k: Gerritje, Gerritje, N.N., Rinske, Reignera); B Fokke (k: Abbe, Jeltsje, **Abbe,** Jeltsje, Brechtsje)

X 1664, 1735 B Abbe (k: Jalomina, Reiner, Rinske, **Fokke**)

XI 1723, 1757 **B** Reiner (k: Abbe), **Fokke via** *wie het geslacht zich voortzet tot in onze tijd*

XII 1750 B Abbe (k: Entsje).

Bronnen,

1. A. J. van der Aa, Aardrijkskundig Woordenboek (1839); 1, pag. 70.
2. Registers van den Aanbreng (rijksarchief Leeuwarden); in druk uitgegeven (1880, 4 dln. en 1942/'54, 5 dln.).
3. Algemeen Rijksarchief, 's-Gravenhage.
4. (E. M. van Burmania,) Analecta of enige oude ongedruckte schriften (1750).
5. A. J. Andreae, Nalezing op de Nieuwe naamlijst van grietmannen.
6. A. J. Andreae, ms.-aantekeningen bij nr. 67 (Provinciale bibliotheek van Friesland, Leeuwarden).
7. L. J. van Apeldoorn, De kerkelijke goederen in Friesland (1915).
8. It Beaken, XV (uitgave Fryske Akademy, Ljouwert).
9. J. Belonje, ms.-aantekeningen voor een boek over Friese grafschriften (Prov. Bibl. Friesland),
10. Beneficiaalboeken Wonseradeel (rijksarchief Leeuwarden).
11. Nieuw Nederlandsch Biografisch Woordenboek.
12. R. van Breugel Douglas, Grafschriften in Friesland (z.j., XIXc).
13. E. M. van Burmania, ms.-'genealogieën (Prov. Bibl. Friesland).
14. Burgerboeken van Bolsward (gem.arch. Bolsward).
15. Certificaatboeken van Leeuwarden (gem.arch. Leeuwarden).
16. Groot plakkaat- en charterboek van Friesland (1768—1795).
17. Conscriptio Exulum (Prov. Bibl. Friesland; ms. 1584).
18. Groot consentboek van Leeuwarden (gem.arch. Leeuwarden).
19. Klein consentboek van Leeuwarden (gem.arch. Leeuwarden).
20. G. J. van Dillen, Amsterdam in 1585 (1941).
21. Encyclopedie van Friesland (1958); lemma: conscriptio.
22. Van Eysinga — Vegelin van Claerbergen — archief (rijksarchief Leeuwarden; X53, 1611, 1622, 1626).
23. Frisiaca (z.j., XVIIIa).
24. Frysk en Frij 1963, 15 november.
25. G. A. Gabbema, Verhaal van de stad Leeuwarden (1703).
26a. Genealogysk Jierboekje 1965; artikel R. S. Roarda.
26b. Genealogysk Jierboekje 1955; artikel R. S. Roarda.
27. M. de Haan Hettema, ms.-aantekeningen bij nr. 67 (Prov. Bibl. Friesland).
28. ,,Haersma-papieren", genoemd in nr. 6.
29. F. L. Hartong, Register der protocollen van notarissen (1916).
30. Hoge Raad van Adel; archief, nr. 650 paars.
31. Hypotheekboeken van Leeuwarden (gem.arch. Leeuwarden).
32. Inventarisatieboeken van Leeuwarden (gem.arch. Leeuwarden).
33. Kohier der kapitale impositie (gem.arch. Amsterdam).
34. Leeuwarder Courant 1773, 30 juni.
35. Ir. G. L. Meesters: mededeling.
36. Drs. H. M. Mensonides, archivaris van 's-Gravenhage: mededeling.
37. E. Napjes, Historische chronijk van oud en nieuw Sneek (1772).
38. G. Nauta, Decisiën van het hof van Friesland (1779).
39. De Navorscher, 11 (1852).
40. Notarieel archief Alkmaar (gem.arch. Alkmaar).
41. Notarieel archief Amsterdam (gem.arch. Amsterdam).
42. Notarieel archief 's-Gravenhage (gem.arch. 's-Gravenhage).
43. Notarieel archief Leeuwarden (gem.arch. Leeuwarden).
44. Oorkonden archief Sint-Anthoniegasthuis Leeuwarden.
45. Oud-archief Leeuwarden (gem.arch. Leeuwarden).
46. A. Pathuis, Groninger gedenkwaardigheden (1977).
47. Groot plakkaatboek van Friesland, nr. 16.
48. L. Post-Beuckens, Land en volk van Gaast en Klif (1947).
49. Redingius' ms.-aantekeningen ,,Sierksma" (rijksarch. Leeuwarden).
50. J. Reidsma, Honderd jaren uit de geschiedenis der hervorming in Friesland (1876).
51. Rentmeesterrekeningen en hypotheekboeken (rijksarch. Leeuwarden); a. Hennaarderadeel, b. Leeuwarden, c. Wonseradeel, d. Menaldumadeel.
52. Resolutieboeken van Bolsward (gem.arch. Bolsward).
53. Resolutiën van de Staten-Generaal (Alg. **Rijksarch.)**.
54. R. S. Roarda, brief d.d. 6 maart 1954 (fam.archief Sierksma, Muiderberg).
55. R. S. Roarda, (artikel in:) Eareboadel foar Dr. G. A. Wumkes (1950).
56. T. A. Romein, Naamlijst der predikanten van Friesland (1868).
57. Chr. Schotanus à Sterringa, De geschiedenissen kerckelijck en wereldtlijck van Frieslandt (1658).
58. Van Schwartzenberg-archief, genoemd bij nr. 50 (rijksarch. Leeuwarden).
59. Sententiën van het Hof van Friesland (rijksarch. Leeuwarden).
60. Sibbe, IV (1943).
61. A. J. Singels, Inventaris van het oud-archief der stad Leeuwarden.
62. P. Sipma, Oudfriesche oorkonden (1927-1941).
63. H. Baerdt van Sminia, Nieuwe naamlijst van grietmannen (1837).
64. Van Sminia-archief (arch. Friesch Genootschap Leeuwarden).
65. Sneker oud-archief (gem.arch. Sneek).
66. Sneker kroniekje van 1464 (uitgave H. Bruch; 1952).
67. M. de Haan Hettema en A. van Halmael, Stamboek van den Frieschen adel, 1 en 11 (1846).
68. Statenarchief (rijksarch. Leeuwarden).
69. P. J. van Thabor, Historie van Vriesland (ms. XVIa).
70. Verpondingsregisters van Amsterdam (gem.arch. Amsterdam).
71. De Vrije Fries, 11, XVI, XXXI.
72. De Wapenheraut, VII.
73. A. Wassenbergh, L'art du portrait en Frise (1934).
74. Weeskamerregisters van Alkmaar (gem.arch. Alkmaar).
75. P. Winsemius, Chronique ofte geschiedenisse van Vrieslant (1622).
76. a. V. 1. van de Wall, Nederlandsche oudheden in de Molukken (z.j.); b. W. Wijnaendts van Resandt, De gezaghebbers der Oost-Indische Compagnie (1944).

N.B. Verschillende stukken uit de archieven van Sint Anthoniegasthuis en Fries Genootschap en archivalia uit de Provinciale Bibliotheek van Friesland zijn thans in bewaring op het Rijksarchief te Leeuwarden.

KORTE MEDEDELINGEN.

De afstamming van Hendrik van de Leck, heer van Heeswijk en Dinther,

(jrg. 1974, kol. **278).**

Naar aanleiding van het bovenaangehaalde artikel van J. H. Ackema wil ik hierbij een andere, mijns inziens juistere oplossing aandragen voor de afstamming van *Hendrik van de Leck.*

Dat zijn moeder, *Mechteld van Rotselaer*, dezelfde persoon zou zijn als *Maria van Brabant*, bastaarddochter van *Jan III van Brabant*. lijkt mij niet waarschijnlijk. Zij is eender identiek aan *Mechteld Estor*, dochter van *Jan Estor* en *Catharina's Hertogen Gossuinusdochter*, die weduwe was van *Jan van Rotselaer*, ridder, senechal (drost) van Brabant († vóór 1349). Door dit huwelijk was zij vrouwe van Rotselaer geworden en door haar huwelijk mst *Jan van Polanen* tevens vrouwe van de Leck en Breda. Deze laatste moet *Jan II* geweest zijn, omdat *Jan III* pas na het 'overlijden van zijn vader op 3 november 1384 (begraven in de O.L.V. Kerk van Breda; vgl. Th. E. van Goor, Beschrijving der stadt en lande van Breda) heer van de Leck en Breda werd, d.w.z. na het overlijden van *Mechteld van Rotselaer* op 12 augustus 1366.

Aangezien *Jan van Rotselaer* en *Mechteld Estor*, vrouwe van Rotselaer (zie over haar Brabantica, Genealogicum Belgicum 11, p. 78 en 89) de ouders zijn van *Willem Jansz. van Rotselaer* († 1354), is *Mechteld Estor zowel* schoonmoeder als stief-schoonmoeder van *Maria van Brabant*, die immers als weduwe van *Willem van Rotselaer* omstreeks 1354 uitgehuwelijkt wend aan *Jan III van Polanen*. Dat het hier huwelijken van kinderen betreft, moet gezien de tijd niet als abnormaal opgevat worden. Uit Isenburg's Europäische Stammtafeln, Marburg 1956-58, dl. II, tafel 8, blijkt dat de vader van *Maria van Brabant, Jan III van Brabant* (geb. ca. 1300, † 5 'dec. 1355) op elf-jarige leeftijd, namelijk omstreeks 19 sept. 1311, huwde met *Maria van Evreux* († 1335). Uit dit huwelijk werden zes kinderen geboren tussen 1322 en 1335. Nadien is *Jan III van Brabant* niet meer getrouwd geweest, dua moeten zijn bastaardkinderen (in Prince Edouard de Block, Armorial des Princes du Sang Royal, p. 215 e.v. worden nog een *Jan* en *Johanna van Brabant genaamd van Veen* genoemd) tussen 1335 en 1355 geboren zijn. *Jan III van Polanen*, die tussen 1344 en 1353 geboren is, en *Maria van Brabant* waren ten tijde van hun huwelijk dus ongeveer even oud. Tot slot kan nog gewezen worden op het huwelijk van zijn volle zuster *Beatrix van Polanen* slechts twee jaar 'later op 13 mei 1356 met *Henric van Boutershem* (W. A. van Ham, in: Spiegel der Historie, 1969, nr. 4, p. 170-171 en Nas. Dom. Rd., dl. II, nr. 1160 en R. 269).

H. R. KOOBS DE HARTOG.

Casimir Abraham graaf von Schlippenbach.

Op 28 juni 1755 'overleed te St. Michiels Gestel op het kasteeltje Haanwijk *Casimir Abraham* graaf von *Schlippenbach*, luitenant-generaal ben dienste van de Staten Generaal der Verenigde Provinciën. Het was een tragisch levenseinde. De lijkschouwing, of wat daarvoor moest doorgaan, en de getuigenverklaringen afgelegd voor de schepenbank van St. Michiels Gestel schijnen uit te wijzen dat de graaf door een pistoolschot een einde aan het leven had gemaakt. Ook blijkt uit die verklaringen dat de graaf een arm miste [1].

Direct na het overlijden ontspint zich een competentiestrijd tussen de drossaard van St. Michiels Gestel, *Abraham Verster, en* de militaire gouverneur van 's-Hertogenbosch. Op last van de gouverneur wordt het lijk van de graaf naar 's-Hertogenbosch vervoerd en daar in de Sint Janckerk begraven. Toch schijnen de Staten Generaal de drossaard van St. Michiels Gestel in hat gelijk te hebben gesteld. De heerlijkheid van Herlaar met daarbij de justitie, zowel hoge als lage, over St. Michiels Gestel, behoorde toen ter tijd aan de markiezen van Bergen-op-Zoom. In ieder geval geschiedt de verdere afwikkeling van de zaak voor schepenen van St. Michiels Gestel.

Een dochter van *Casimir Abraham von Schlippenbach, Christoffelina Maria Casimira* gravin *von Schlippenbach* († *in* 1732) was gehuwd met *Lodewijk Theodoor* graaf *van Nassau-La Lecq* († in 1748). Uit diens eerste echt met genoemde *Christoffelina* waren in 1755 nog twee dochters in leven: *Henriëtte Caroline* gravin *van Nassau-La Lecq* († in 1764), gehuwd met *Ulrich Gotthard von Nolde* en wonend te Libau in Koerland, en *Mauritia Ludovica* gravin *van Nassau-La Lecq*, gehuwd met *Werner Ernst* baron *von Mirbach* [2].

Deze beide kleindochters van de graaf *Von Schlippenbach* verwierpen de erfenis, na inlichtingen verstrekt door de gebroeders *Beltgens*, kooplieden te Amsterdam, waaruit bleek dat de schulden van de graaf de waarde van diens nalatenschap zouden te boven gaan [3]. Vervolgens vindt ten bate van de crediteuren de publieke verkoop plaats van een gedeelte van de inboedel van den huize Haanwijk.

De beschrijving van die boedel, zorgvuldig geïnventariseerd voor schepenen van St. Michiels Gestel, is verrassend. Er blijkt o.m. een biblotheek aanwezig te zijn van circa 245 titels, een cartotheek en een muziekbiblotheek. Men kan er aan zien, dat de graaf niet alleen een veldheer wals, die zich met volle ernst wijdde aan zijn taak — daarvan getuigen de werken op het gebied van de krijgskunde, waaronder werken van zijn band —, maar dat hij tevens was een persoon die het geestesleven van zijn tijd meebeleefde en trachtte de wegen die de mensheid toen ging te begrijpen en voor zichzelf te verwerken.

In die boekerij bevinden zich werken als Gilbert Burnet's History of his own time, de Grand Dictionnaire van Louis Moréri en de Dictionnaire Historique at Critique van Pierre Bayle, naast werken van Voltaire, D'Argens en Marivaux, om er slechts enkele te noemen. In de beschrijving van de aanwezige muziek in de boedel van de graaf worden opgesomd

1. R.A. 's-Hertogenbosch, St. Mich. Gestel R.119, getuigenverklaringen, 4 juli 1755; R. 96, f. 140 e.v. en R. 161, inventaris en publieke verkoop.

2. Mr. 0. Schutte was zo vriendelijk mij *inzage* te geven van zijn aantekeningen voor een „Repertorium der buitenlandse vertegenwoordigers, residerende in Nederland 1584—1810". Daaruit blijkt dat Casimir *Abraham* graaf von *Schlippenbach* de zoon is van *Christoffel* graaf *von Schlippenbach*, heer van Almalen, en van *Anna Sophia van Alden Bockum;* dat Casimir *Abraham* op 16 maart 1705 te 's-Gravenhage trouwt met *Catharina Cecilia Huneken* geb. 's-Gravenhage 19 mei, ged. ald. (Gr. kerk) 25 sept. 1669 en † in nov. 1737. dochter van Mr. *Henrick Huneken*, van 1669-1689 te 's-Gravenhage resident voor de Hanzesteden en later voor de keurvorst van Hannover, en van *Catharina Cecilia Coccejus*, dochter van Dr. *Johannes Coccejus*, hoogleraar in de theologie te Leiden, en van *Catharina Deichman*.

Uit het huwelijk van Casimir *Abrahwm graaf von Schlippenbach* met *Catharina Huneken* wordt te 's-Gravenhage geboren *Sophie Henriette*, ged. ald. (Gr. kerk) 23 jan. 1707. Daarbij zijn doopgetuigen: de keurvorstin douairière van Hannover (paltsgravin *Sophie)* en bij subst. de vrouw van de heer resident *Huneken* en mevrouw *Ernestina Geertruit van Itersum*, vrouw van de brigadier *(Christoffel)* baron van *Schlippenbach*, en bij substitutie mevrouw *Van Ittersum* en de heer *Henrik Huneken*, raad en resident van de keurvorst van Hannover.

Christoffelina Maria Casimira gravin *Von Schlippenbach*, eerste vrouw van *Lodewijk Theodoor* graaf vwn *Nassau La Lecq, zou* volgens A. W. E. Dek. Genealoaie van het vorstenhuis Nassau, Zaltbommel, 1970, p. 154, de dochter zijn van *Casimir Abraham* en van *Suzanna Elisabeth van* Essen. Gezien de overlijdensdatum van *Catharina Cecilia Huneken*, is wellicht Suxanna (of *Johanna*) *Elisabeth van* Essen zijn eerste vrouw geweest. Men zie ook: W. A. van Rijn: Genealogie van het geslacht der graven van Nassau la Lecq, in: Ned. Leeuw 1937, kol. 11-12.

3. St. Mich. Gestel R. 96, f. 193v. (acte van repudiatie).

vrijwel alle opera's van Jean Lully, een groot aantal cantates van Franse origine, waarbij werken van Louis Clerambault, André Campra en Michel Montecleir. Gezien hetgeen Dr. H. E. van Gelder schrijft over het muziekleven te 's-Gravenhage in de eerste helft van de 18de eeuw [4], krijgt men de indruk dat het veelal werken betreft die toentertijd in Den Haag met name in de concertzaal van de Portugese koopman *Francisco Lopes de Liz* werden uitgevoerd. Vermeldenswaard is ook een „Pastorale héroique sur le jour de naissance de S.A. Mad. la Princesse douarière d'Orange et Nassau".

Ook worden in de inventaris genoemd enige eigen werken van de graaf *Von Schlippenbach*, namelijk: „Pensées, réflections et critiques sur diverses sujets", en een „levensgeschiedenis van zijn hand in drie delen, eveneens
Fransetaal. Twee delen van deze levensgeschiedenis blijken bewaard te zijn gebleven in het archief van de Raad van State (nr. 1896). Ze staan daar vermeld als „Journaal van de Lt. Gen. der cavallerie Casimir Abraham von Schlippenbach van 1682 tot 1751". Deze twee delen tellen samen circa 580 pagina's en bevatten gegevens van persoonlijke en van militaire aard. De reden waarom ze 'bewaard werden zal zijn dat ze werden opgedragen aan de Prins van Oranje [5].

Uit de laatste bladzijden van het journaal valt op te maken dat de graaf in maart 1750 uit de dienst ontslag heeft genomen, omdat zijn kwalen en zijn doofheid hem daartoe niet langer in staat stelden, en verder dat hij daarbij door de Prins van Oranje zeer welwillend is behandeld zodat hij zijn rang kon behouden. Aan het einde van het tweede 'deel verhaalt de graaf verder dat hij zich heeft teruggetrokken op een buiten in de Meierij van 's-Hertogenbosch, dat hij daar zijn tijd doorbrengt met lezen, nadenken en musiceren, dat echter vooral de stomp van zijn arm hem vaak ondragelijke pijn geeft. Ook vermeldt hij dat zijn kleindochters dank zij de nalatenschap van zijn zuster goede huwelijken hebben kunnen doen. Tenslotte geeft hij aan dat hij bij tijd van leven nog een derde deel van zijn levensverhaal zal 'toevoegen dat dan zal eindigen met zijn dood.

Het huis Haanwijk waar de graaf zijn laatste levensjaren doorbracht was destijds eigendom van *Mark Willem Tamminga* baron *du Tour* als echtgenoot van *Christina Clementia Sweerts de Landas,* wier nazaten het huis ook thans nog bewonen.

Uit de staat van dienst van *Casimir Abraham,* te 'halen uit het genoemd Journaal en uit de archieven van de Raad van State en de Staten Generaal, blijkt dat hij op 5 aug. 1696 in dienst is gekomen van de Staten als cornet bij het regiment Athlone en op 25 juli 1702 als luitenant in het regiment dragonders (cavallerie) van zijn vader *Christoffel* graaf *von Schlippenbach.* Op 28 okt. 1703 werd hij kapitein. Vervolgens werd hij in 1717 sergeantmajoor in het regiment dragonders van Van der Duyn en neemt daar op 23 juli 1737 als kolonel de plaats in van Van der Duyn. In 1742 werd hij brigadier van de cavallerie en op 16 mei 1747 luitenant-generaal. Tenslotte werd hij op 15 juli 1749 commandant van Lillo en de forten op de Schelde [6]. In maart 1750 nam hij zoals reeds is gezegd ontslag uit de dienst.

4. H. E. van Gelder, 's-Gravenhage in zeven eeuwen, Amsterdam 1937, p. 220, e.v.
5. A.R.A. 's-Gravenhage, Archief Raad van State, inv. nr. 1896.
6. A.R.A. 's Gravenhage, Archief Raad van State, inv. nr. 1928 (f. 481) en nr. 1536 (f. llv., 256v., 279), nr. 1538 (f. 27, 87), nr. 1539 (f. 17v); Archief Staten Generaal, inv. nr. 12285 (f. 251) en inv. nr. 12286 (f. 275 v.). Ik dank deze inlichtingen aan de Heer W. W. van Driel, adj. archivist van de le afdeling A.R.A. te 's-Graveahage.

In „De Navorser" van het jaar 1919 heeft D. Wagner destijds een besahrijving gegeven van de sterkte van het regiment dragonders onder de graaf *Von Schlippenbach* op 7 okt. 1739 te Nijmegen. Daarbij noemt hij een daar aanwezige kwartierstaat met de fraai getekende wapens van (toen) kolonel *Casimir Abraham* graaf *von Schlippenbach.* Genoemd worden de volgende kwartieren: [7]

Von Schlippenbach	*Von Alten Bockum*
Von Grotthusen	Von *Schlippenbach*
Von Aschenbergh	*Von Ludinghusen*
Von Taube	*genannt Wulff*
Fricks (= Fircks ?) [8]	*Von Assenbergh*
Von den Hoff	*Feilitzer genannt Franck*
Von den Brincken	*Fricks (= Fircks ?)* [8]
Vittinghoff genann Scheel	*Von den Bruggen*
	Von den Brincken.

De hier vermelde feiten zullen ongetwijfeld uit de bewaardgebleven levensgeschiedenis kunnen worden aangevuld.

MEJ. DRS. MECHELIEN H. M. SPIERINGS.

7. „De Navorser", 1919, pp. 340 en 356.
8. De Ned. Leeuw, 1966, kolom 73.

Het gewijzigde wapen van de gemeente Denekamp.

Volgens het toenmalige gebruik werd bij K.B. van 9 nov. 1898, nr. 31, aan de gemeente Denekamp een wapen verleend, waarvan de omschrijving eindigde met de zin: „het schild omgeven door het randschrift: gemeentebestuur van Denekamp". Volgens de huidige opvattingen behoort deze zin niet bij de wapenbeschrijving (maar zou eventueel wel als 'omschrift op een zegel dienst kunnen doen), terwijl uiteraard de vraag kan worden opgeworpen of het hier het wapen van de gemeente of van het gemeentebestuur betreft.

Bij K.B. van 25 aug. 1978, no. 29, is bovenvermeld K.B. 'daarom gewijzigd, zodat de omschrijving van het wapen is komen te luiden: Gedeeld: 1 in azuur een kruis van goud, beladen met een verkort en versmald kruis van het veld en vergezeld in elk kwartier van een leeuw van goud: 11 van goud omgekeerd gemanteld van sinopel.

0. SCHUTTE.

Het wapen van de nieuwe gemeente Egmond.

Bij de wet van 8 maart 1978, Stb. nr. 113, werden de gemeenten Egmond aan Zee en Egmond-Binnen opgeheven en werd met ingang van 1 juli 1978 een nieuwe gemeente Egmond gevormd.

Bij besluit van de Hoge Raad van Adel van 26 juni 18 16 was voor Egmond aan Zee als wapen bevestigd: van goud beladen met zes kepers van keel, conform de aanvrage, waarbij een gegraveerde afdruk van dit wapen was overgelegd. Bij dit zelfde besluit van de Hoge Raad van Adel werd voor Egmond(-Binnen) als wapen bevestigd: van goud beladen met zeven kepers van keel: de onduidelijke tekening bij de aanvrage toont eerder: gekeperd van veertien stukken.

Hoewel men eraan kan denken dat beide in 18 16 bevestigde wapens een breuk zouden zijn ten opzichte van het correcte wapen van de graven *van Egmond,* wordt dit dus door de aanvragen niet bevestigd, die waarschijnlijk alleen uit slordigheid niet het juiste wapen vertonen.

Hoewel oorspronkelijk nog overwogen is ook het niet officieel bevestigde wapen van de in 1857 bij Egmond-Binnen gevoegde gemeente Wimmenum op te nemen (in sabel drie wassenaars van zilver), was uiteraard geen wapen representatiever voor de nieuwe gemeente Egmond dan het wapen der heren, later graven *van Egmond* zonder meer. Gezien de status van graafschap was er in overeenstemming met art. 5 van de richtlijnen 1977 geen bezwaar tegen een kroon van vijf bladeren en in overeenstemming met art. 6 tegen schildhouders: hiervoor is teruggegrepen op de leeuwen uit het zegel van *Karel* graaf *van* **Egmond († 1541)** .

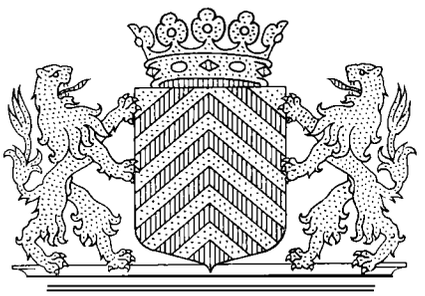

Bij Koninklijk Besluit van 25 aug. 1978, no. 30, is daarom aan de gemeente Egmond een wapen verleend met als omschrijving: ,,Gekeperd van twaalf stukken, goud en keel. Het schild gedekt met een gouden kroon van vijf bladeren en gehouden door twee leeuwen van goud, getongd en genageld van keel."

0. **SCHUTTE.**

Het wapen van het waterschap Texel.

Op het eiland Texel werkt slechts één waterschap dat dezelfde naam heeft als het eiland zelf.

Het waterschap heeft een tweeledige taak: het afvoeren naar zee van het overtollige regenwater en voorts het onderhouden van de dijk langs de Waddenzee.

Rivieren en beekjes kent Texel niet: voor de afvoer van het regenwater moesten dus watergangen door de mens worden gegraven. Dit moest in het wapen tot uitdrukking komen.

De verdediging tegen de zee werd in beeld gebracht door een dijkbekleding van zeshoekige basalt- (of beton) blokken op een deel van het schild aan te brengen. Tot voor korte tijd werd deze bekleding algemeen toegepast.

De omstandigheid dat er slechts één waterschap op het eiland bestaat werd verbeeld 'door het gemeentewapen op het schild te 'plaatsen maar in een enigszins gewijzigde versie. De ,,stok" van het anker werd zodanig verkort dat de leeuwen los ervan kwamen te staan.

Ten tijde der Republiek placht 's lands vloot op de rede van Texel te ankeren en 'daarom kregen de leeuwen blauwe tongen en nagels, omdat met aan zekerheid grenzende waarschijnlijkheid mag worden aangenomen, dat de leeuw uit het wapen van Holland het voorbeeld is geweest waarnaar destijds bij het ontwerpen van het eilandwapen is gekeken.

Er is in de beschrijving niet gesproken van t w e e versmalde dwarsbalken van blauw maar van één dergelijke balk waarop een gouden ,,streep" is 'aangebracht. Maar de bedoeling is uiteraard dezelfde gebleven.

Ook het woord ,,dijkbekleding" is weggelaten. Maar ieder die wel eens de beschermende laag van een zeedijk aan de zeekant heeft bekeken (en welke Nederlander heeft dat niet) zal begrijpen dat de aan elkaar sluitende zeshoeken zo'n dijkbekleding symboliseren.

Het wapen is verleend bij Koninklijk Besluit van 12 september 1978, No. ll. De officiële beschrijving luidt als volgt:

,,Doorsneden; 1 in goud twee toegewende leeuwen van keel, getongd en genageld van azuur, houdende met beide voorklauwen een omgekeerd anker van sabel; **11** gezeshoekt van goud en sabel, de zeshoeken van hetzelfde metaal en dezelfde kleur schuinbalksgewijs geplaatst; over alles heen een versmalde dwarsbalk van azuur, beladen met een streep van goud. Het schild gedekt met een gouden kroon van drie bladeren en twee parels."

G. A. **BONTEKOE.**

Het wapen der gemeente Buren,

Bij de wet van 20 april 1977, Staatsblad 351 is het westelijk deel der Betuwe 'gemeentelijk nieuw ingedeeld en daarbij is een nieuwe gemeente Buren gevormd, bestaande uit de oude gemeente Buren, de vroegere gemeente Beusichem, een klein stukje van Buurmalsen en ongeveer de helft der gemeente Zoelen.

Al in een zeer vroeg stadium deed het gemeentebestuur weten een nieuw wapen te verlangen waarin ook Beusichem en Zoelen terug te vinden zouden moeten zijn.

In de wapenkunde kent men tal van manieren om drie wapens (in het onderwerpelijke geval ook nog alle drie zeer eenvoudig van samenstelling) op één schild te kombineren. Ieder die maar een beetje thuis is in de heraldiek kan zonder moeite een tiental verschillende manieren opsommen. Daar lag het probleem dus niet.

Maar Buren is een bijzonder geval. De stad heeft nauwe relaties met ons Koninklijk Huis. Koningin Wilhelmina noemde zich b.v. als zij incognito reisde veelal 'gravin van Buren en dit alles maakte, dat het ontwerp met de grootst mogelijke zorg moest worden samengesteld, waarbij zo mogelijk het oude wapen van Buren in zijn geheel behouden moest blijven en als het even kon ook de eveneens eerbiedwaardige wapens van Beusichem en Zoelen.

De oplossing werd gevonden in de toevoeging van rood getongde en geklauwde gouden leeuwen als schildhouders, waarvan de ene het wapen van Beusichem als schouderschild kreeg te dragen en de andere dat van Zoelen.

Op het schild kwam een kroon van vijf bladeren met weglating van de in 1818 tussen de bladeren aangebrachte doornachtige uitsteekseltjes. Het geheel werd geplaatst op een wit voetstuk.

Het wapen werd verleend bij Koninklijk Besluit van 14 september 1978 No. 18.

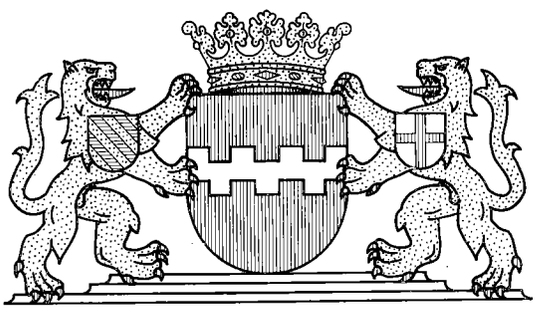

De officiële beschrijving luidt als volgt:

„In keel een beurtelings gekanteelde dwarsbalk van zilver. Het schild gedekt met een gouden kroon van vijf bladeren en gehouden door twee leeuwen van goud, getongd en genageld van keel, de rechter met een schouderschildje van goud, beladen met drie schuinbalken van azuur, de linker met een van zilver, beladen met een kruis van keel."

G. A. **BONTEKOE.**

BOEKBESPREKING.

B. Woelderink, Inventaris Archieven Jordens. Gemeentelijke Archiefdienst Deventer 1977. 117 blz.

Sinds kort staat vast, dat zekere *Henrick*, afkomstig uit Havixbeck in Westfalen, die in 1493/94 het burgerrecht van Deventer verwierf, de stamvader van het geslacht *Jordens* is: naar zijn beroep wordt hij *Hen(d) rick Seemsmaker* genoemd. Zijn patronym is niet bekend, maar hij was gehuwd met *Styne Johan Jordensdochter* [1]).

In dit echtpaar hebben we de stamouders te zien van een typisch Deventer regentengeslacht. Kenmerkend voor tal van regentenfamilies is, dat zij in de adel van het Koninkrijk der Nederlanden zijn opgenomen. Norm hiervoor placht te zijn, dat de stamreeks drie generaties van burgemeesters moest tellen in een stemhebbende stad vóór 1795. Uiteraard zijn er geslachten, die onder deze norm zijn gebleven. Hiertoe behoren om een drietal voorbeelden uit het Oosten des lands te noemen: *Umbgrove* te Arnhem, *Van Hasselt* te Zutphen en *Jordens* te Deventer. Aan de belangrijke rol in hun vaderstad gespeeld doet dit nauwelijks iets af. De neerslag hiervan pleegt men, voor zover bewaard gebleven, in het familie-archief te vinden of, zoals in dit geval, in meer dan één archief door de familie gevormd.

In het gemeente-archief van Deventer zijn deze archieven van de familie *Jordens bij* uitstek op hun plaats, al treft men er ook stukken in aan, die niet direct met Deventer en omgeving te maken hebben, bijv. over de activiteiten van *J. H. G. Jordens* in Nederl. Oost-Indië en over het goederenbezit van de aanverwante familie *Metelerkamp,* dat deels in Groningen en Oost-Friesland lag, maar ook pakhuizen te Amsterdam omvatte. Alle stukken ouder dan zestig jaar zijn vrijelijk te raadplegen, doch het is de inventaris van de hand van de huidige gemeente-archivaris Drs. B. Woelderink, die de betrokken archieven eerst recht voor onderzoek toegankelijk maakt.

Dit mag te meer verheugend heten, waar deze inventaris tal van goede eigenschappen vertoont. Overzichtelijk, van een degelijke inleiding voorzien, van genealogische tabellen en van een bruikbare index, bovendien keurig uitgegeven met portretten en andere afbeeldingen als toegift, is het een onmisbare leidraad geworden voor een ieder, die in deze archieven belang stelt.

Wie nader toeziet, zal de zegelvermeldingen — lang niet in elke inventaris opgenomen — een pluspunt achten, maar een zwak punt vormt af en toe de behandeling van personen buiten de familiekring. Waarom de bruid van Jhr. 0. *A. Smissaert* als Jkvr. *M. L. Crommelin* aangeduid, terwijl haar geslacht niet tot de Nederlandse adel behoort en de hoffelijkheid door een notaris in 1894 in haar akte van huwelijksvoorwaarden betracht nu toch wel verjaard lijkt ? Daarentegen moet Mevrouw *A. M.* barones *van Höevell-Grosse* het zonder adellijke titel doen. *Constance P. L.* barones van *Heeckeren van Brandsenburg,* weduwe van *Henri Boogaert,* kan zich posthuum beklagen over verminking van haar geslachtsnaam en die van haar echtgenoot. De ietwat raadselachtige *E. E. A.* baron *van Voorst* blijkt, als men het nagaat, te behoren tot de tak Hagenvoorde van de uitgestorven baronnen *Van Voërst.*

Zonder twijfel gaat het hier om kleine ongerechtigheden. Ze hadden evenwel bij raadpleging van Nederl. Adelsboek voorkomen kunnen worden. Er is ook een geval, waar in de redactie van Nederl. Adelsboek uit deze inventaris lering kan trekken: pas afgestudeerd treedt dr. *H. 0. Feith* Sr. op als grietman van Oldehove en Saaxum. Zijn ambtszegel in deze hoedanigheid is zelfs voorhanden.

Overigens dient elke genealoog — het spreekt wel van zelf — in de besproken inventaris zijn eigen weg te vinden.

J. Fox.

1) De Nederlandsche Leeaw, 19'77, kol. 112-113.

Inventaris der Archieven van de Nederlandse Hervormde Gemeente Leeuwarden, door Joh. Schaafsma, Gemeentearchief Leeuwarden 1975, 187 blz.

Alleen al bij het doorbladeren van deze inventaris wordt men getroffen door de rijkdom aan archivalia, die inzicht kunnen geven in het kerkelijk leven van Leeuwarden. Beschreven zijn nl. niet alleen de officiële archieven van de Hervormde Gemeente (dit is de officiële aanduiding sinds 1951, niet Nederlandse Hervormde Gemeente), doch ook van enige semi-kerkelijke verenigingen (weliswaar slechts uit de 19de en 20ste eeuw).

Opmerkelijk is dat er lidmatenregisters bewaard zijn gebleven vanaf 1581, dus bijna vanaf het begin van de Hervormde Gemeente. De notulenboeken van de kerkeraad dateren echter eerst vanaf 1640.

Verder zijn er ten dienste van persoonlijke gegevens stukken betreffende erfstellingen en legaten (1697-1915) en van enige fondsen (1838-1971). De inventaris is voorzien van een inleiding met een duidelijke kerkhistorische schets en een overzicht van de lotgevallen der archieven.

J. P. VAN DOOREN.

De familie Noordam, samengesteld door D. J. Noordam. Gestencild (1977), 87 blz..

De genealogie van een Zuidhollands geslacht teruggaande op *Arie Noordam* te Maasland, alwaar gevestigd omstreeks het eerste kwart van de 17de eeuw, gehuwd met *Claasje Cornelisdr.*

Uit hun twee zonen *Jacob (blz.* 1) en *Cornelis* (blz. 16) een talrijk nageslacht, terwijl ook een derde zoon *Dirk* (blz. 16) het geslacht mogelijk heeft voortgezet. Voor een belangrijk deel is dat nageslacht verspreid over Noord- en Zuid-Holland.

Zonder aansluiting, maar aangeduid als „tak II" wordt op blz. 73 de genealogie voortgezet met een *Jan Jorisse (van) Noordam,* eveneens te Maasland. In dit *Van Noordam* schuilt wellicht nog een aanwijzing naar de plaats van herkomst van deze familie *Noordam* !

Een index op alle naamdragers *Noordam* besluit de genealogie. Jammer dat de geslachtsnamen van de aangehuwden

niet zijn opgenomen. Dit zou bij een zo uitgebreid, overwegend Zuidhollands geslacht ook voor andere families van veel belang zijn geweest en bij zijn grote uitgebreidheid menige aanvulling op de genealogieën van andere plattelandsgeslachten hebben gegeven.

Wie deze uitgave wil bestellen kan dit doen door *f* 25,— over te maken op girorekening 780 155 ten name van Drs. D. J. Noordam te Dordrecht.

H. L. KRUIMEL.

P. Nieuwland e.a., Repertorium van Familienamen in 1811—1812 in Friesland aangenomen of bevestigd. Monumenta Frisica nr. 25: Fryske Argyfrige, Fryske Akademy Ljouwert/Leeuwarden. Deel 1. Achtkarspelen - AEngwirden - Baarderadeel - Barradeel - Bolsward, 1977, 123 blz. Deel 2. Dantumadeel - Dokkum - Doniawerstal - Ferwerderadeel - Franeker, 1978. 123 blz.

De personen zijn gerangschikt naar voornaam èn naar geslachtsnaam, daardoor gemakkelijk na te slaaa en terug te vinden. Een zeer nuttige publicatie, waarvan de uitgave in waarde zal stijgen naarmate ook andere grietenijen en steden zullen worden bewerkt voor zover dit mogelijk is. Belangrijk, wanneer men met de vaak zo moeilijke Friese genealogie in aanraking komt.

H. L. KRUIMEL.

A. W. E. Dek, Duizend familieleden van Adriaan Dek (1829-1909) en Hendrik Dek (1841 — 1925). 's-Gravenhage, 1974, 117 blz

Uit de inleiding blijkt dat dit familieboek een overzicht geeft van alle nakomelingen — meer dan 800 — van bovengenoemde twee gebroeders *Dek*, landbouwers te Kruiningen. Eveneens wordt een hoofdstuk gewijd aan het voorgeslacht van hun moeder, *Paulina Klap*, aanvangende met *Cornelis Janszoon Clap*, geboren omstreeks 1600,

Hoofdstuk 1 begint met *Michiel Dek*, de stamvader van deze Zeeuwse familie, die vermoedelijk omstreeks 1550 geboren wend.

Dit bijzonder uitgebreide werk is geïllustreerd met meer dan 40 familiefoto's, waarbij alleraardigste afbeeldingen van personen in Zeeuws costuum.

Helaas zijn echter bij de aangetrouwde familieleden niet altijd de namen der ouders vermeld.

De laatste hoofdstukken bevatten: 1. de verwante Zeeuwse geslachten *Blok, Krijger, Glerum, Nieuwenhuize* en *Blaauwkamer, 2. een* afstamming uit Karel de Grote, 3. twee kwartierstaten en 4. een register op alle familienamen.

Voorin na de inhoudsopgave treft de lezer nog een lijst aan van 28 titels betrekking hebbend op vroeger verschenen publicaties van de auteur, die zijn sporen op genealogisch gebied heeft verdiend.

Over het geheel genomen is dit boek een aanwinst voor iedere bibliotheek. Het is te verkrijgen door storting van *f* 33,50 op girorekening 543595 t.n.v. Dr. A. W. E. Dek, Tomatenstraat 283, 's-Gravenhage.

E. J. C. BOUTMY DE KATZMANN.

A. W. E. Dek, Het geslacht Zevenbergen. Xeroxuitgave. Den Haag, 1978. 129 blz.

Menig jurist zal zich uit zijn opleiding Prof. Mr. *Willem Zevenbergen* herinneren, die hoogleraar was in het staafrecht aan de Vrije Universtiteit te Amsterdam, of wel diens broeder Prof. Mr. *Christiaan Zevenbergen*, hoogleraar in het Romeins recht aan de Rijksuniversiteit te Utrecht. Zij blijken te behoren tot een zeer omvangrijk, sterk vertakt geslacht. Als stamvader fungeert een *Arie Zevenbergen*, die naar de auteur vermoedt omstreeks 1600 in de omgeving van Rotterdam zal hebben gewoond. Mogelijk lijkt ook: bij Dordrecht.

Eerst de zoon *Huyg* komt in 1639 in een akte voor en wel te Strijen. Landbouw en veeteelt zijn nog lang de hoofdmiddelen van bestaan gebleven. De heer Dek, bekend als vruchtbaar publicist, moet vele jaren aan deze genealogie hebben besteed. Ook bestaardtakken, die — uit vrouwelijke leden van het geslacht gesproten, eenmaal zelfs uit de weduwe van een manlijk lid — de naam *Zevenbergen* hebben voortgezet, zijn opgenamen. Bovendien vindt men twee genealogische tabellen toegevoegd van de Middeleeuwse heren van Strijen en Zevenbergen, eerder verschenen in het tijdschrift „Spiegel der Historie". Twee indices ontsluiten het werk, één op voornamen voor de leden van hat geslacht *Zevenbergen*, één op achternamen voor de aanverwanten.

Vooral genealogen, wier belangstelling gericht is op Rotterdam en de Zuidhollandse eilanden, zullen er go ad aan doen van deze uitgave kennis te nemen. De prijs bedraagt *f* 35,— (afgehaald) of *f* 40,— (bij toezending). In beide gevallen geldt, dat het verschuldigde bedrag te voren dient te wanden overgemaakt op girorekening 543595 ten 'name van Dr. A. W. E. Dek, Tomatenstraat 283, Den Haag.

J. Fox.

VRAGEN EN ANTWOORDEN.

Schaapmeester-Kalf. *Pieter Schaapmeester*, j.m. van Gent, soldaat onder de compagnie van kapitein Koen in 1710, tr. Schoonhoven 28 dec. 1710 *Pietertje Kalf*, ged. Schoonhoven 21 sept. 1687, dr. van *Anthoni Kalf (Calf)* en *Weyntje Groeneveldt*.

Vermoedelijk is dit echtpaar kort na het huwelijk uit Schoonhoven vertrokken. Gevraagd: nadere gegevens over het echtpaar *Schaapmeester-Kalf*.

Rotterdam. K. J. SLIJKERMAN.

Schermer (1970, hol. 134). In een akte van voogdijstelling d.d. 3 febr. 1689 voor notaris Cornelis Rens te Haarlem wordt tot voogd benoemd over het enig kind van *Barbara Schermer*, weduwe *Aalbertus van Hoorn*, haar oom (en dus niet haar vader) *Barent Schermer*, zeepzieder te Haarlem.

Ir. G. L. Meesters verstrekte bovendien de volgende inlichtingen: *Jacob Lucas Schermer*, metselaar (volgens het burgerboek van Meppel afkomstig van Hasselt) en zijn vrouw *Margrita Borchers* wonen te Meppel, over de Holtenbrugge. *Berent Lucas Schermer*, metselaar, en *Chrijstijna*, zijn vrouw, wonen te Meppel op de Cruysstraat (Lidmatenlijst Meppel, protestant, 1652-1662). Op 3 sept. 1656 wordt te Meppel gedoopt *Barbara*, kind van *Jacob de metselaar*.

Leiden. J. A. RIEL.

INHOUD VAN DIT NUMMER.

Bestuursberichten. — Het. geslecht Sierksma (14e tot 18e eeuw) door Kl. Sierksma Hzn. — Korte mededelingen. — Boekbespreking. — Vragen en antwoorden.

LEXICOGRAFISCH NAAMREGISTER

JAARGANG 1978.

Wet teken * wil zeggen dat in het artikel ook aantekeningen van wapenkundige aard voorkomen.

A

Aa, van der **357.**
Aagama 430.
Aartzberch, van 127.
Abbenbroec, van 350—353*.
Abits 220.
Abraham 294, 295.
Abrij 341.
Absouw 334.
Acher 165, 167.
Acker, van den 147.
Adelen van Cronenburch, van 362, 363.
Aeltinge, Wester 157.
Aerle, van 319, 322, 323.
Aerle, (die) Spranger alias van 319.
Aertsen 76.
Aesgama, van 437.
Affelen van Saemsfoort, van 143.
Ailly, d'* 375.
Albada, de 404.
Albers 259.
Alberts 219.
Alden Bockum (Alten Bockum), van (von) 442. 444 *.
Aldenhoven, van 392.
Alençon 271, 282 *, 301.
Alewijn 394.
Alexsandere (Sanders) 157, 158.
Alinck 145.
Alinge (Alenge) 157.
Allart 169.
Al(l)éon (, von) (, d') 43.
Allot 182.
Alonso (Loupez) 299.
Alveringen, van 270, 271, 292.
Amama, van. 361-363.
Amand 15.
Amerongen, van 357.
Amerongen, Bor(re) van 129, 355-357.
Ameyde, van der 247.
Ammerlaas 143.
Amstel, van. 253.
Amstel, Ploos van 95.
Andre, van 173.
Andrien 180.
Andries 221.
Andriesse (Arissen) 245, 246.
Andringa (, van) 413, 426.
Angle, (de Baux) de 1' 31.
Anholt, van. 394.
Anjon * 282.
Annema 222, 223.
Anslaer 144.
Antonisse 331.
Anvers, d' Emskerque dit d' 382.
Appel 385.
Arentsma, van 414.
Arkel, van 330, 331.
Armerins (Ermerins, Hermerins) 389, 390.
Armeijden, van 166.
Arschot Schoonhoven,d' 379.
Asbeck, v. 247.
Asch van Wijck, van 144.
Aschenbergh **(Assenbergh)**, von 444 *.
Asperen, van 220, 224.
Assema 426.
Assenbergh (Aschenbergh), von 444 *.
Assink 222.
Asten, van 380.
Auber 178.
Aumale, d' 382.
Aurigny d' Ancerville, d' 25, 28.
Avoirt, van de 330.
Aygre (E(g)her(en) (van (von) Kalker) (,van den, von, de) * 249, 250.

B

Baa(c)k (,van) 225.
Baat, de 342.
Backer 130, 340, 341, 388.
Ba(c)khus 8, 10.
Backier 330. 331.
Bacx 144.
Baen 337.
Baerken(s) 376.
Baerle, van 141.
Baersdorp, van 424.
Baert 193.
Baeten 144.
Bairne, van de 336, 337.
Bake 182.
Bakker 219.
Bakker, van Wijngaarden 431.
Balbian 126.
Balck 422.
Balckenende. van 235.
Balfour 296.'
Balkema 221
Balle, de la 173, 174.
Balleur, le 169.
Bancken, van 127.
Bangert '380.
Banning 146.
Barbaut 173.
Barbot 180.
Barbus 168.
Barendregt 234.
Barker, Molyneux 237.
Barle(e) 127.
Barmentloo, van 239.
Barnaba 148.
Barrevelt, van 131.
Bartels 224.
Bartlo 380.
Baruch 382.
Basnage 37. 38., 162. 164.
Basoge, de 'la 166.
Bassecourt, de 382.
Bassewitz, von 143.
Basijns 127.
Batenburg, van 259,.
Batenburg, van Bronckhorst- 207.
Baudouin (Boudouin) 174, 176.
Bauldrij 172.
Baux, de 25.
Baux de l'Angle, de 31.
Beaufort, de 127, 248.
Beaumont, de (van) 56 *, 145.
Beauneveu 378.
Beauvisage 44.
Beck 248.
Becker 404.
Becking 239.
Beduin, Scheltema- 247.
Beek 127.
Beekman 248.
Beelaerts 331.
Beelaerts van Blokland 322.
Beelaerts van Emmichoven 322.
Beel (i) aerts 322.
Beeltsnijder 383.
Beens 332, 333.
Beerendregt, van 148.
Beerfelde, von 143.
Behr-Stellichte, von 148.
Beignatre 302.
Bekooy, van 316, 329.
Beljaerts (Belgiaerts, Bel(l)-a(e(rts, Ba(e)liaert(s)) 313-337 *.
Bell 374.
Bellerose 382.
Beltgens 442.
Bemden, van den (der) 127.
Bemmel, van 127, 128.
Ben, van der 230, 231.
Ben(d)t 384, 386.
Benion 178.
Benners 93.
Bentfort 204-207.
Bentheim, van 362.
Benthem, van 118.
Benthem de Grave 143.
Berchem (Berchom, Berghum), van 392.
Berckefeldt, von 143.
Berckel, van 121, 122, 314, 331.
Bercker, de 128.
Bercmoest, van der 194, 196, 197.
Bercmoest, ver Marien genaamd van der 192, 194, 196, 197.
Berenbroeck 382.
Berents 390.
Berestein, von 128.
Berg, van den 149.
Bergh, van den 68.
Bergh, van der 149.
Berghum (Berchom, Berchem), van 392.
Beringhen, van (de) 41, 433, 434.
Bernard 37, 167.
Bernart 299, 300.
Bernet 382.
Berns 382.
Berre, de la 175.
Bersch 380.
Bervoet (Berwouts) 293.
Berwick 282 *.
Berwouts (Bervoet) 293.
Besnage 172.
Beths (van Bloemendael) 384, 386, 387.
Beuckens 412, 413 *.
Beuckens, Nauta 413 *, 432.
Beucker 412.
Beugels 234.
Beukema 436, 437.
Beun 146.
Beuningen, van 128.
Beusecum, van 128.
Beuzelin 168.
Beveren, de 335.
Beveren (tot Devessborch, to Haeffkessbecke), van 146.
Beverhou(d van 71, 73.
Bexkens 274, 298, 299, 302.
Beyer, de 381.
Beyeren, van 381.
Beijts 436, 437.
Bieberstein, Marschall von 143.
Biegel 380.
Bierbeke, van 120.
Biersteker 387.
Bilholt 153.
Binkers 260.
Birck 260, 261.
Biso 233.
Bitter(s) 10, 238.
Blaauwkamer 449.
Blaire of Dunskey 281, 282 *, 291.
Blankenburg, von Braunschweig- 147.
Blécourt, de 129.
Block, de 129. 424.
Bloemhoff 209.
Blok 449.
Blom 45, 231.
Bloteling(h) 67 *, 68 *
Bloijs * 349,
Blijden 93.
Bochart (Bochard(us)) 25, 29.
Bockhoven, van 245.
Bockum. van Alden (von Alten) 442, 444 *.
Boeckeler 129.
Boehn. von 143.
Boekholt, van 132.
Boekhorst gezegd Mollerus 425.
Boelens 412.
Boens 336.
Boer 342.
Boer, de 146, 205, 219, 220.
Boerrigter 248.
Boers 341.
Boesnier 179.
Boeth 129.
Boetselaer, van den 141.
Bogaard 257.
Bogaerde, van den 198.
Bogaerde de ter Brugge, de (van den) 379.

Bögel, Nering 95.
Bohé, de 32.
Bohlen 379.
Boiff (?), de 129.
Boilart 219.
Bois, du 174.
Boitont 1'72.
Bojanowski, von 46.
Bol 267.
Boleyn,de 23.
Bolhuis 289.
Bollaert (Bollard) 129.
Bone (Booa) 322, 323.
Bonga, Liviers de 392.
Bongaert,van den 258.
Bongard, van den 258.
Bongart 240.
Boning 423.
Bonnema 432.
Bonninga 154.
Bonnis 434.
Bonnonides 427.
Bont, de 340-342.
Boodt 248.
Boogaert 257, 448.
Böogel (Böegel) 95.
Boomsma 219.
Boon 211.
Boon (Bone) 322, 323.
Boot 181, 379.
Borchers 450.
Borchorst, van 146.
Bordel (Bredel(l), Bredèl) 149.
Borel Salomons 73. 74.
Borggreve 146.
Börgstrom 237.
Bor(re) van Amerongen 129, 355-357.
Bors(s)ele(n), van 58 *, 115, 117, 118, 120, 141, 253.
Bort 424.
Bos 143, 149.
Bosboom (pen. ten Bijfanck) 129.
Bosch 431.
Bosch, du 165, 166.
Bosch, van den 378.
Bosch (Busch), (Cornelius) van den 148.
Bosman 143, 222.
Bosse, v. 248.
Bosson, de 130.
Boterpoth 429-431.
Botha 258, 375.
Botteghem, van 391.
Botteycken, van 225, 391.
Boucher 181.
Bouchier 65 *, 66.
Bouchier de Richaumont * 66.
Boudier 148.
Boudouin (Baudouin) 174, 176.
Boullé 168.
Bourbon, de 382.
Bourguignon * 145.
Bourrigaud 170.
Bout 47.
Boutein 175.
Boutershem, van 441.
Boutesluys, de 25.
Boutsma 235.
Bouvour 174.
Bouwens 210, 329.
Bouwes 218.
Box 130.
Boxmeer, van 246.
Boxtel, van 246.
Boijer 1'71.
Boyle 162.
Boys, du 278. 294.
Boys; van den Houte alias du 294.
Braakman (Braeckman) 130.
Braam, v. 247.
Brabant genaamd van Veen van 441.
Bracht, van 379.
Braezel, le 298.
Brake, von Lippe- 9.
Brake1 144.
Brakell, Hoyer van 394.
Brandeler, van den 316.
Brandenburg, van 217, 218.
Brant van Wateringen, van 331.
Bran(t)s 155, 156, 331.
Braunschweig-Blankenburg, von 147.
Brede1 (l) (Bredèl, Bordel) 149.
Brederode, van 112.
Breevelt, van 130.
Breide 377.
Brem 230, 231.
Brem, van der 233.
Bremen 381.
Bren(c)kman 131.
Bresson 381.
Breuse 233.
Brienen, van 131, 392.
Brieux, Moijsant de 178.
Brin(c)k 131.
Brincken, von den 444 *.
Bringues (Bringuiere), de 43.
Brinihol 174.
Broc 167.
Brochard 382.
Brockmöller 380.
Broeck, van dea 354.
Broeckhuysen (tho Kell) (Brouckhuysen), van 132.
Broeckman 227.
Broek (Brouck), van den 131.
Broeke, van den 351-353 *.
Broekhoven (Brouchoven), van 131, 132.
Broersma 429.
Broex 326.
Broiel, ten (van Broyel) 95.
Bron(c)khorst, van 207, 208.
Bronckhorst-Batenburg, van 207.
Bronkhorst 375.
3rouchoven (Broekhoven), van 131, 132.
3rouck (Broek), van den 131.
3rouns 146.
3rouwers (, van Neerinkhuijsen alias) 149.
3rown 73, 77, 80, 81.
Broyel, van (ten Broiel) 95.
Broyl, zu(m) 95.
Bruel (Bruce ?) 429, 431.
Brugere 181.
Brugge, de (van den) Bogaerde de ter 379.
Bruggen, von den 444 *.
Brugghen, ter 376.
Brugier, de (Brugué) 28, 31.
Bruin (Bruijn) 384-388.
Bruinsma 220.
Brull, de 392.
Brun 20.
Bruneton, de Salve de 46.
Brunswijk, van 115.
Brustis 179.
Brutel de la Riviere 167, 182.
Bruijn (Bruin) 384-388.
Bruyn, de 379.
Bruijne genaemt Veldemont 390.
Bruijn(ings) 384, 385, 387, 388.
Bruynswijk 228.
Buch 111.
Budde 379.
Buerstede, van 316.
Bulkley 15.
Buncombe 88.
Bunon 175.
Bureau 175.
Buren, van 141, 256.
Burger 375.
Burgersdijck (, van) 27.
Busch, ten 11.
Busch (Bosch), Cornelius van den 148.
Bussy, de 30, 33.
Butel 168.
Buysen 332.
Bije, de 247, 316, 329, 335.
Bijfanck, Bosboom gen. ten 129.
Bijl, de 130.
Bijnen 128.

C

Caenbeke, van 196.
Cailland 170.
Calf (Kalf) 391, 450.
Calis 168.
Cals 67.
Cambis de Soustelle, de 31.
Cammingha, van 404.
Campen, van 382.
Camphove 226.
Candavène * 137.
Capelle alias van Haestrecht, van 261.
Capelle, Mestre de 179.
Cappelle, van 262.
Carbough 227.
Cardel 26.
Cardinaal * 146.
Carette 379.
Carlier 145.
Carnap, von 147.
Caron 44.
Carstens (Scho(o)negevel) 236-238.
Carter 84, 85.
Cartils, Hoen van 65.
Casey 88, 89, 92, 93.
Casey Cuviljé 89, 93.
Castel 171.
Casteleijn 339.
Castens 209.
Cate, ten 221, 239.
Cats 377.
Catsma 431.
Cavelier, de 165.
Cear 173.
Cellarius 389.
Cerf, de * 146.
Ceters (Cheters). van 315. 329, 336.
Ceuleers 378.
Chabosseau 165.
Chalmot (, de) 39, 42.
Chalon, de * 137.
Chardeveae 166.
Charron 169,.
Chastillon, van 348, 349.
Chastre, Quinot de la 175.
Chatillon, van * 348-350.
Chaussé 43. 44.
Cheeuws 334.
Chenu 165.
Chessoij, de 178.
Cheters (Ceters), van 315, 329, 336.
Christ 379.
Circksena 398.
Claas(s)e (Closz, Clausen) 86.
Claes 228, 229, 378.
Clant 433.
Clap (Klap) 449.
Clarencieux, Martins de 77.
Clarisse 144.
Clausen (Claas(s)e, Closz) 86.
Clavier (, de) (Claver) 30.
Cleijmans 132.
Closz (Clausen, Claas(s)e) 86.
Cloux, du 90.
Clusel, de la Combe de 40.
Cobbault 331.
Coc van Opinen, die * 349.
Coccejus 442.
Cock (Kock) 340, 341.
Cock (Koc, Kock) (, de) 349, 350 *, 36i.
Cock (Cocq) van Delwijnen, de 244, 349.
Cocq van Haeften, de 349.
Cock van Waardenburg, de * 349.
Cocx 328.
Codde 385.
Coerts 152, 153.
Coerts Lepel 153 *, 155.
Coetenburch 366.
Coignard (Cognard) 38, 169, 180:
Colbau 299.
Colcke, ten 376.
Colignon (Çollignon) (, de) 30, 31, 34.
Collas de la Treille 181.
Collée 145.
Collegem, van 111, 119.
Combe, de la 41.
Combe de Clusel, de la 40.
Conen 325, 336.
Conin(c)x (, de) 328, 334.
Coninxloo 274, 302.
Conring * 148.
Constantijn 176.
Convent 376.
Coolhoff 243.
Coopman (Koopmans, Käuffman) 158.
Coornhert 418.
Coppens * 146.
Corbusier * 145.
Cordua Freudenberg, de 21.
Cornelis 227.
Yornelius van den Bosch (Busch) 148.
Corput, van de 334, 336, 337.
Correjolles 179.
Cors 149.
Cortenbach, van 65.
Cortleven 354.
Couray 295.
Courech Staal 147.
Court, de 170.
Courtenay, de 23 *, 24 *.
Couter 412.
Covitre 176.
Coxie, van 265.
Cozens, Read 237.
Cracau(w) (Cracou(w)), van 353-355.
Cramer 68, 379.
Cramerus 146.
Cramm, von 146.
Creagh (Kriek) 77.
Creeft (Kreeft) 155.
Crespin (Crispijn) 273, 280, 292, 293.
Crodde, van der 420.
Croes 143.
Crol, Dreux 47.
Crommelin 171, 248, 447.
Cronenburgh, van Adelen van 363.
Croock 418, 419, 424.

Crood 388 *.
Crop 207.
Cross 93.
Croy, de 200.
Cruninghen, v. 351.
Cruijff, de 128.
Curtius (, Donker) 379.
Cuviljé 69-95.
Cuviljé, Casey 89, 93.
Cuviljé, de Fonteyne 73.
Cuviljé, Molineux 90, 91.
Cuviljé, Packwood 91.
Cuviljé, Skinner 80, 83.
Cuviljé, Wilson 93.
Cuviljé, de Windt 81.
Cuviljé, Zimonsz Doncker 82, 83, 86, 88.
Cuyck, van. 45.

D

Daalen, van. 259.
Dabelen. van 229.
Daesdonk, van de 238.
Dahl. v. Münster zu 381.
Dalem, van * 377.
Dalenscheid 15.
Danel 172.
Dankers 260.
Danno 382.
Dannenbergh 390.
Dashorst, van 425.
David 181.
Davier, de 43.
Dayrollc 162.
Deborois Godet 74.
Dedem, van 146.
Degelhay (de Gelhay, de Geslay) 30, 33.
Deguillon 179.
Deibel 38C.
Deichman 442.
Deinse, van 374.
Dek 449.
Dekens 155.
Delfosse 148.
Dervin 90.
Descourteaux 38.
Desguiotz (des Guyots, d Esauyots) 26. 27.
Desmont 7 9 .
Destancelles (de Stannilles) 30.
Deventer, van 248.
Dever * 138.
Dick 145.
Dicky 427.
Diepegrondt 419.
Diepenbeek, van 111.
Diepenbroek, van 144.
Diermen, van 127.
Dillen, van 381.
Dillenburg, van Nassau- 9.
Din. 175.
Dingeman Gerritse 377.
Dioerrema 430.
Dirick(e)s 235.
Dobschütz, von 146, 147.
Dodoneus (Doedesz) 402.
Doeke 330.
Doens 378.
Doetinchem tot Peckedam, van 240.
Dog 87.
Dokter 220.
Dolre, van 382.
Domaes 328.
Dominici 409.
Dompseler, van 127.
Doncker 71, 72, 79.
Doncker (, Zymonsz) 78 *-82.
Doncker Cuviljé, Zimonsz 82, 83, 86, 88.
Dongen, van. 149.
Donghen, van 325.
Donker Curtius 379.
Doomer 381.
Dordt, van 288.
Dörner 93.
Dorreo 168.
Dort 288.
Dortial de Montrond 164.
Dotinga 410.
Doude 127.
Douville (Houville. de Souville) 23.
Douwes 205.
Draak, den. 234.
Drayton-Lee 247
Dreux Crol 47.
Dreyfuss 381.
Driel, Fonck van 245.
Droem 357.
Dröher 47.
Droogendijk 234.
Droste zu Hülshoff 381.
Druyfjer 248.
Dryell, van 243.
Dubbink 222.
Duboc 167.
Duesborch, van 246.
Duivenvoorden 259.
Dtilfer 380.
Dumoulin 167.
Dunnebacke 66.
Duran 170.
Durfort (de Du Ras), de 388.
Dussen,van 312.
Dussen, van der 425.
Duval, de 28.
Duycker 132.
Duyvoet 261.
Dyeden, van 246.
Dijk, van 221.
Dijkers 83.
Dijkhof 234.
Dijkstra 220, 224.
Dyrven 334.

E

Eberhardi 148.
Echten, van 411.
Eck, van 240, 248.
Eckelboom 362 *, 363.
Edel 381.
Eekman 234.
Eelckama 426.
Effey 15.
Egberts 156.
Eggens 221.
E(g)her(en) (van (von) Kalkar) (Aygre)(, van den, von, de) * 249, 250.
Egmond, van * 369, 444, 445.
Egmond van de Nijenburg, van 211.
Eissingc 157.
Elberts 228.
Elbing, van. (Elbinck) 389.
Eleveld 221.
Elinck, van 382.
Elst, (Hupkens) van der 245.
Elst (Helst), van der 211.
Elst genaamd de Gier, van der 245.
Eltman 389.
Emmen 153, 154, 158.
Emmerich 235.
Emmichoven, van 324.
Emons 234.
Emskerque dit d' Anvers, d' 382.
Engelenburg 358.
Enschot, van 322.
Eps, van 240.
Erffrenten, Jantzon van 216-218.
Ermerins (Hermerins. Armerins) 389, 390.
Es (Nes, Nesch), van 342.
Esch, van 262.
Eschede, van 376.
Espinoy 271, 303.
Esquyots, d' (des Guyots, Desguiotz) 26, 27.
Essen, van. 390, 442.
Esserden Schönenburg, van 427.
Estor 441.
Euldes de Nipiville 166.
Evers 152, 207.
Evreux, van 441.
Expalude 27.
Eijls 73.
Eynatten, van 65.
Eynde, van den 331.
Eijsden, van 230.
Eysinck 130.

F

Faber 224, 410, 430.
Fabricius 394.
Fabritius 333.
Faling 234.
Famars, Liévin de 271, 291, 292, 306.
Faure 237.
Fèbre, le 223.
Febs 273, 278, 280, 289, 290.
Feenstra 222.
Feikema 259.
Feilitzer genannt Franck 444 *.
Feith 448 *.
Felis 129.
Felluy, de 312.
Ferleman 390 *, 391.
Ferrand 168.
Fichet 176.
Fircks (= Fricks ?) 444 *.
Flipo 145.
Fockaert 212, 213.
Fockenberg, van 226.
Folckers 155.
Fonck van Drie1 245.
Fongers 430.
Fontaine 180.
Fonteyne, de 72.
Fonteyne Cuviljé, de 73.
Fonma 223.
Fort 172.
Fouchier 171.
Fouquet 170.
Fouw, de 143.
Fraisnes, de 292.
Franck, Feilitzer genannt 444 *.
Francken 245.
Franken 334. 391.
Franquinet 379.
Fraser 375.
Fraterman 143.
Frentrop 382.
Freudenberg 381.
Freudenberg, de Cordua 21.
Freytag von Loringhoven 147.
Fricks (= Fircks ?) 444 *.
Frielsma 441.
Fris 232.
Frislew 237.
Frölecke 209.
Fumerius 404.
Funnekötter 381.
Fijgeman 233.
Fijn(e)(, de) 228, 229.

G

Gaag, van der 234, 235.
Gaastra 223.
Gabet 25.
Gabinets, de 23.
Gaerthe 382.
Gagneur, le 173.
Gailliaert 146.
Galen, von 381.
Galere, de la 167.
Gansneb genaamd Tengnagel 239 *—241.
Garbrants 213.
Garnaud 174.
Garnier 179.
Geer, van der 12.
Geerts 156.
Geest, de 435.
Gehemen, van 146.
Geldorp(ius) 425.
Gelhay, de (Degelhay, de Geslay) 30, 33.
Gellone. de 25.
Gendre, le 165.
Geneste 172.
Genevois, le 174.
Genz 143.
Gerrits 83, 208.
Gerritse, Dingeman 377.
Gerstmann * 241.
Gervaize 173.
Gescher 381.
Geslay, de (de Gelhay, Degelhay) 30. 33.
Gevecote 240.
Gevel, van der 232.
Geylbren, de 141.
Geysen 76.
Geysteren, van 141.
Gheyn, van den 144.
Ghier, (Sgieren) van de Velde alias de 244, 245.
Ghils(e), van 319, 320, 324-326, 328, 333.
Ghyer, gent. van Huesden, de 242, 359.
Ghijssels 323.
Gier (Ghyer), de (Sgieren), 241-247 *, 358-361.
Gier, van der Elst genaamd de 245.
Gier, van de Poll gezegd de 245.
Giesen, van der 230.
Gieten (, van) 153.
Gilbert 35.
Giret 165.
Gleichen, van Uslar- 144.
Glerum 449.
Glüttet 129.
Gnapheus, van de Voldersgracht genaamd 389.
Godefroij 167.
Godet 82.
Godet, Deborois 74.
Godet Heyliger 81, 82.
Godin 394.
Godschalk 332, 333, 336.
Goer, van 65.
Goinga 223.
Golde, van der 376.
Goldmann 381.
Goltsmit 376.

Gomme, de 390.
Gommers 131.
Goorop, van * 146.
Gorcum, van 332.
Gordley 90.
Gordon 75, 280-282, 291.
Gorkom. van 257.
Gortsse '390.
Gortter, de 264—306.
Gotsch, von 42.
Goudappel 259.
Goude, van Leeuwen de 208.
Goulle 172.
Goullet 40.
Gousset 45, 46.
Gouwer, die 114, 115.
Gouwer van Koadekerke, die 112. 120.
Goye,' uten 117, 120.
Graaf, van der (de) 231, 342, 391.
Graaff., de 79, 80.
Graeff, van de 128.
Grandpré Moliére 143.
Grange, de la 23.
Grasen, van 328.
Grave, Benthem de 143.
Gravesteijn 259.
Gravius 436.
Grenon 170.
Greter 382.
Grevenmoer, van 's 323.
Grient, van de 338.
Grimbergen, van 130.
Groebe 80, 82, 83.
Groen 223, 259.
Groen, de 181.
Groenenberch, van 357.
Groeneveld 220.
Groeneveldt 72, 74, 391, 450.
Groenewege(n) (, van) 122-126.
Groeningen, van 358.
Gronsveld, van 65.
Groot 385.
Groskamn 146.
Grosse 448.
Grotenhuys, ten 376.
Grotthusen, von 444 *.
Groult (Grouth) 176, 177.
Grünling (Grunelius) 147.
Gruter, d(i)e 356, 357, 376.
Gudder 355.
Guerche, de la 41.
Gueront 177.
Guillebert 25.
Guise, de 200.
Gumbes 89.
Guyots, des (Desguiotz, d' Esquyots) 26, 27.
Gyginck 376.
Gijselen 129.

H

Haaften, van 143.
Haan, de 223, 235.
Haanberch, van de 327.
Haanstra 223.
Haar, ter 146.
Haarlem, van 334.
Habermehl 380.
Hack(e) (de Jode *) 349, 350.
Hack(e) (van Tyel(l)) 246, 360.
Haeck 376.
Haen, de 316. 335.
Haensbergen,' van 393.
Haer, ter 382.
Haer, van der 357.
Haerlem, van 127.
Haersma 415.
Haesaert 198.
Haestrecht, van Capelle alias van 261.
Haganeus 214.
Hagedoorn 141.
Hagen 127.
Haitsma 220.
Hak 234, 247.
Hake 155.
Halen, van 234.
Halle,' van 240, 241.
Hallincq 335.
Ham 84.
Hamel 47.
Hamel, du 169.
Hamel, van 180.
Hamersma 220.
Hamilton 238.
Hammerschlag 238.
Hammerstein, van * 137.
Hamond, de 391.
Hanenburg(h) 435, 436.
Hangest, d' 382.
Hansma 432, 433.
Hanssen 217.
Hanya 403, 404.
Haranc 172.
Hardenbargh 153.
Harff, van 65.
Haringcarspel 366.
Haringhouck (Haringhuck) 429, 431, 432, 434.
Haringhs 404.
Harris 83.
Hart, van der 127.
Hartgers 209.
Hartkamp 18.
Hartman 86, 87.
Hart(ten), van der 262.
Hasart 274, 302.
Haselhoff 154.
Hasewindus 219.
Hassel(l) 77 *, 83, 88, 90, 91.
Hasselt, van 248, 447.
Haut-Charmoy, de (von) 43, 44.
Hauterive 166.
Haven, ten 376.
Havezaad, van 233.
Hayen 156.
Haze 274, 298.
Hecke, van 143.
Heckers. van 143.
Heckhuijs 206.
Hectors 128.
Heeckeren, van 239.
Heeckeren van Brandsenburg, van 448.
Heeckeren van Kell, van 379.
Heemskerck, van 382.
Heenvliet, heren van 108 *-121, 351.
Heer Luichijs, Mensing(e) alias 155.
Heeren (de Heer) 329.
Heerenbergh, van 's- 225, 391.
Heertjes 385, 386, 388, 389.
Heessel, van 245.
Heeze, van 110, 111, 120.
Heidegger 148.
Heilersieg 31.
Heine 47.
Heineman 204.
Heinsberg, von 309—314.
Heinsius 38, 162.
Heixan 426.
Heldewier 46.
Helseling, van 228, 229.
Helst (Elst), van der 211.
Helt 383.
Helvetius 144, 382, 383.
Hemert, van 143.
Hemert, Junius van 21.
Hemma 147.
Hemmes 220.
Hemminga (, van) 412.
Hendrica 379.
Hendrichs 148.
Hendriks 227, 228.
Henley (Hendry) 77, 78.
Heranbourg 173.
Herbern, von * 241.
Herderschee 208, 209.
Herikhuisen, van 149.
Heringa 432.
Hériot, le 28.
Herle, le 177.
Herman 44.
Hermans 146.
Hermerins (Ermerins, Armerins) 389, 390.
Herpen, van 109, 232.
Hersele (Herzeele, Hars(s) elen, Herssel(t)), van 180, 209-216 *.
Hert, den 191, 196.
Hertaing, de 300.
Hertlieff 129.
Hertogen, 's 441.
Hertsbeecke, van 38, 41.
Hertzberg, von 143.
Herzeele (Hersele, Hars(s) elen, Herssel(t), van 180, 209-216 *.
Heshuysen 45.
Hesman 238.
Hessels 158.
Hettema 409.
Hettersche, van 146.
Hetterscheij 332.
Heul, van der 422.
Heumen, van 130.
Heus, de 231.
Heusden, van 111, 114, 309-314.
Heyden, van der 59.
Heyliger (, van) 74, 76, 79, 81, 82, 84, 86, 87, 90, 92.
Heyliger, Godet 81, 82.
Heyliger Runnels 86.
Heyliger Seón 87.
Heymans 430.
Heynes 387.
Hiddinga 410.
Hilarius 219.
Hildema 222.
Hilgersom 235.
Hindriks 205.
Hissink 259.
Hixeimis 412.
Hobbema (van Hobbe) 409.
Hoboken 277, 288, 293.
Hodge 92.
Hoeff van Zijll, van (Verhoef) 434.
Hoek, van der 234.
Hoekstra 220, 223.
Hoemann 21.
Hoen van Cartils 65.
Hoensbroeck, van 65.
Höevell, van 448.
Hoey, van 382.
Hof, van 't 342.
Hofe, vom 9.
Hoff. von den 444 *.
Hofkamp Knijpinga 83.
Hofman 143. 149.
Hof (f)man (Hooffman) 337—342.
Hofwegen, van 231.
Hogervorst 230.
Hohenzollern * 58.
Hoiting (Huizinga) 259.
Holland, von 313.
Hollander 433.
Holler, ten 216, 217.
Holstein, (Scheidius (Scheidt) Stael (of: Staël)) van 13, 16.
Holthuysen, van 208.
Homan 154.
Honecke (Honck) 147.
Honert, van den 334.
Hooffman (Hof(f)man) 337—342.
Hoog 226.
Hoogenboom 230.
Ho(o)gervel(d)t 423.
Hooggeboren 230.
Hoogklimmer 146.
Hooglander 425.
Hoogslag 426.
Hoogstra 219.
Hoogstraten, van 170.
Hoorn, van 450.
Ho(o)rne, van * 368, 369.
Hoos (Hosius) 381.
Hoove (Hove), ten 18.
Hoovenge 157.'
Horion 382.
Horn, von 313.
Hornebostel 380.
Hornes, de *146.
Horst, van der 132, 357.
Hosius (Hoos) 381.
Hout, van 219.
Houtcooper 71.
Houte alias Du Boys, van den 294.
Houten, van 381.
Houtsager 68, 182.
Houttuijn 431.
Houville (Douville, de Souville) 23.
Houwaert 269, 299.
Houweling (, van) 391.
Houwen 130.
Houwing 154.
Hove (Hoove), ten 18.
Hove, van 121, 122, 125, 332.
Hovingh 126.
Hoya, van 240.
Hoyer van Brake11 394.
Hoytema 435. 437.
Hozier, d' 138.
Hubbelingh (Hubbelinck) 153, 154.
Huberts 235.
Hucht(s) 153, 154.
Huesden (Huysden), van 242.
Huesden, de Ghyer gent. van 242, 359.
Huet, van 376.
Huetinck 129.
Hugues 92.
Huillier, 1' (Luillier) 25.
Huizinga 384.
Huizinga (, Hoiting) 259.
Hülsberg 9, 10,
Huneken 442.
Hupkens van der Elst 245.
Husz, von 42.
Huybert 390.
Huijberts 385.
Huychmans van Oever 247.
Huydecoper (van Nichtevecht) 45, 133 *.
Huyn van Amstenrade 65.
Huijsman 342.
Hylckama, van 413 *.
Hylckes 218.

I

Ibinae 152.
Ider-128.
Idzinga 220.
Igou 176.
Imhof(f), von (van) 143.
Imstenrade, van 65.
Insinger 144.
Isebrants 40.
Issendorp 147.
Ittersum, van 442.

J

Jacobs 165, 226, 375, 386.
Jacques 72.
Ja(a) gers 149.
Jager, de 329.
Jalink 68, 182.
Jamin 147.
Jans 173, 208, 225, 227, 228.
Janse 149.
Jansen 130, 158, 230. 240.
Jansen. Lepel 158.
Jansons 216, 217.
Janssens 13, 145.
Jantson (Johnzon) 217.
Jantzon (van Erffrenten) 216 -218.
Jarigsma 219.
Jaringa, Joukes sive (Jargis, Joenkens) 402.
Jaski 248.
Jaureguy 301.
Jeemn 93.
Jellema 435.
Jode, Hack(e) de * 349, 350.
Johannis 434.
Johnzon (Jantson) 217.
Jong, (van Zyll) de * 375.
Jongman 143.
Jonquières, de 41.
Jordens 447, 448.
Jorgena 40.
Joukes 205.
Joukes sive Jaringa (Jargis, Joenkens) 402.
Jousma (Juwsma) 413.
Junius van Hemert 21.
Jurieu 31, 32, 35-41, 167.
Juritz 237.
Jutfaes, van 357.
Juwsma (Jousma) 413.

K

Kabel 232.
Kalf (Calf) 391, 450.
Kampen, van 114, 115, 120, 149.
Kanis 131.
Kant 221.
Kaper 221.
Kars(sen) 226.
Katsema 219.
Kattendijke, van 114.
Käuffman (Koopmans, Coopman) 158.
Kegge * 346. 347.
Kell, van 376.
Keltenoffers 389.
Kenisse, van. 114.
Keppel, van 312.
Kerbert 248.
Kerck 387.
Kerckhoff, van de 245.
Kerkhoven, (Kerckhove), van de 329, 331.
Kervel, van 45.
Kervenheim, van 141.
Kessel,van 141.
Keteler 356.
Keijlewer 182.
Kieboom, van de 317, 328.
Kindt, van der 233.
Kinnema (, van) 403 *.
Kirberg, von 310.
Klaassen 143.
Klap (Clap) 449.
Kleef, van 116.
Klepping, von 241.
Klerck, de 436.
Kleve. von 310. 313.
Kleij, 'van der 233.
Kleijnenburg 229.
Kloëck 11.
Kloets 260.
Kloetstra 220.
Klunder 259.
Knibbe 378.
Knip(p)sche(e)r (Cnipscheer, Knipschaar, Knepscher, Knipschier) 142.
Knokke. de 260.
Knijpinga, Hofkamp 83.
Kock (Cock) 340. 341.
Kock (Koc, Cock) (, de) 340, 350 *, 361.
Köffler 380.
Köhler 381.
Kolder 147.
Kolff * 377.
Koning, de 231.
Koningh 379.
Koopmans (Coopman, Käuffman) 158.
Koorneef (Koorenneef) 68.
Koppens 341.
Körbennerer. de 43.
Kortenhorst 130.
Koster 217.
Koudekerke, van 111, 112.
Koudenhoven 394.
Kouwenhove 123, 125.
Kramer 143.
Kreeft (Creeft) 155.
Kreek, van der 339.
Kremers 376.
Kreyvenger (s) 376.
Kriek (Creagh) 77.
Krösse 148.
Kruger 258, 383.
Kruiningen, van 118, 119.
Krull 146.
Kruseman 145.
Kruyslander * 377.
Kruzenga 221.
Krijger 449.
Krynauw 374.
Krijt 131.
Kuik. van 109. 120.
Kuiper 218-224, 402.
Kuiper Schonegevel 238.
Kuipers 220.
Kunst 227. 248.
Kuyk, van 143.
Kuykhoven, van 382.

L

Laansma 219.
Laarman 381.
Labouche 38.
Lacazo 177.
Lacomparte 379.
Lacoste 28.
Lacroix 92.
Laer, van 146.
Laet, de 325.
Lafont 177.
Lafosse, de Marre 181.
La Lecq, van Nassau- 442.
Lambers 158.
Lambert 169, 382.
Lambrechts 383.
Lamij 171.
Landas, de 378.
Landas, Sweerts de 443.
Landry 148.
Lane du Thay, de la 208.
Lange, de 125, 233, 385.
Langejan 259.
Lansenhoven 375.
Lanser 379.
Lanting (e) 154, 156.
Laportère 90.
Laquart (Laeckwaert) 422, 423, 430.
Lardinoin 379.
Lassouw 233.
Latré, de 390.
Laval, de 173.
Laval Molyneux 90.
Lavinge 155.
Lawick, van 144.
Lechleitner 379.
Leck, van de 440, 441.
Leck, van der 141.
Leck en van Renesse, van der * 138.
Lecoutre 145.
Lee, Drayton- 247.
Leede, ter * 96.
Leefdael, van 127.
Leenderts 236.
Leenheer 68.
Leerodt, van (von) 65.
Leeuw, de 142.
Leeuwen, van 143.
Leeuwen de Goude, van 208.
Legerstee 233, 234.
Legge, van der 324.
Lemke 21.
Lemma 178.
Lenglache 170.
Lensinck 68.
Lente, van 143.
Lepel(s) 150-158 *.
Lepel,' Coerts 153 *, 155.
Lepel, Jansen 158.
Lepels alias Schutten 155.
Lering 376.
Lespiër 88.
Lesueur 175.
Leuveling 68, 182.
Levin, de 270.
Leyendecker 379.
Leyssier (lees: Tessier) 15.
Liansuz 173.
Liaucama, van 438.
Lichtenberch, van 261.
Liernur 380.
Liévin de Famars 271, 291, 292, 300.
Limborch, van 425, 426.
Limburg, von 310, 311, 314.
Limburg Stirum, van (von) 241, 380.
Linden,onder de 67.
Linde(n), van de(r) 123, 391.
Linden, Vonk van 436.
Lindesay 88.
Lingen, van 217.
Lintz, van * 344.
Lion 274.
Lippe-Brake, von 9.
Lippens 66, 324.
Lipsius 289.
Liviers de Bonga 392.
Loches 167, 174.
Lockhorst, van 379.
Lodder, Prud'homme de 146
Lodensteyn, van 144.
Loen (d) ersloot, van 354.
Loenen, van 390.
Lolkema 427, 428.
Longbothem 74, 77, 78.
Lonkhuyzen, van 248.
Loo, van 405.
Loo, (Störris) op 't (van) 158.
Loos 146.
Loosen, van 358, 381.
Lopes de Liz 443.
Lorans 167.
Loringhoven, Freytag von 174.
Lormier 172.
Lotteren (Lutteren) , van 361 -363 *.
Lotteringa, van 363.
Louerman 437.
Loupez, Alonso 299.
Louvel 174.
Louw 238.
Louwers 324.
Lovaria, de 15.
Lovenfosse, de 145.
Loveren, van 383.
Loyens 145.
Lublink Weddik 143.
Ludinghusen genannt Wulff (, von) 444 *.
Lugt 248.
Lugtigh 16.
Luillier (1' Huillier) 25.
Lutteren (Lotteren), van 361 -363 *.
Luychies Marissen 155.
Luyck, van 127.
Luysterborg 146.
Luyt 387, 388.
Lij, de 12.
Lymborch, van 382.
Lijn 385.
Lynch 81.
Lyndenhouwers 129.
Lyon, le 301, 302.

M

Maale (Malen), van 228.
Maalstede, van de 116, 120, 351.
Machaut, de 33.
Machaut, de la Place de 31, 33.
Macintosh 87.
Maclaine Pont 143.
Made, van der 116, 118.
Maes 15, 199.
Maesland 129.
Maesschalck 15.
Maheu 173.
Malberg, van 256.
Malborch, van 350.
Malchar 40.
Male, van 193.
Male, van der 418.
Malen (Maale). van 228.
Malherbe 176.
Mali 145.
Mallortie 167.
Malo 175.
Malsen, van 245.
Man, de 234.
Manbecke (Mannebeck) 95.
Manger 144.
Marbais, de 31, 35, 36.
Marcelis 385.
Marck (, van der) 432.
Marcken, van 387.
Marcou(x) 76 *.
Marcus 85, 381.

Mardenbrugh (Mardenbrough) 73, 91.
Mare, de la 170.
Marechaux 165.
Maren, van 243, 244.
Marienthal, von 148.
Maris 188-199 *.
Marissen 156.
Marissen, Luychies 155.
Maritz 383.
Markoe 74, 76, 77, 83-88.
Marquette, de 300.
Marre Lafosse, de 181.
Marschall von Bieberstein 143.
Marshorn 438.
Martin 181.
Martins de Clarencieux 77.
Marx 93.
Maschgo, de 43.
Masclarij 178.
Massu 181.
Maters 232.
Mathenesse, van 258.
Mathias 177.
Matihieu 177.
Mattijssen 239.
Mauger 175.
Maul 147.
Mauregnault 129.
Maurits 390.
Maydell, von 143.
Meel, van 222.
Meer, van der 122, 259.
Meeschade, van 132.
Meeteren, Westerouen van 144.
Meihuizen 259.
Mellesz (Mellei) 434.
Melun, de 23, 24 *, 300, 303.
Mennama 402.
Mensing(h)e (Mensinck) 154, 157, 158.
Mensing(e) (alias Heer Luichijs) 155.
Mer, van 317, 328.
Merberch, van de 328, 336, 337.
Mercadet 25.
Merode, van (de) 65.
Merwe, van der 375.
Mesdach 213.
Mestre (de Capelle) 179.
Metelerkamp 447.
Meteren, van 301.
Metius 419.
Métral de Villeneuve * 138.
Metsma 421.
Metzsch. von 143.
Meulen, van der 407, 430.
Meyboom 381.
Meijer 129, 221, 387.
Meyjes, Posthumus 375.
Michel 147.
Michon 146.
Middelbeek 47.
Middelburg 18.
Mieus (Muus, Muws) 384-388.
Milleville, des 12.
Millingen, van 150.
Minne 146, 383.
Minzenberg, van * 137.
Mirbach, von 442.
Miro 382.
Misgras 331.
Mitchell 80, 82, 83.
Moehlen (Mühlen) 381.
Moers 380.
Moerseke, van 198.
Moeselaer (Moselage, Moeslage) 207, 208.
Mol (Mul, Muel) 384-386, 388.
Molen,van der 223.
Molière, Grandpré 143.
Molinaeus (de Moleyn, du Moulin) 21 *—47, 164.
Molineux (Mollinaux) 88 *.
Molineux Cuviljé 90, 91.
Mollema 429, 430.
Mollerus. Boekhorst gezegd 425.
Mollet 237.
Mollinaux (Molineux) 88 *.
Mols 153.
Molyneux Barker 237.
Molyneux, Laval 90.
Mom 128, 131, 243*, 244, 359.
Monchy, de 382.
Monheim (Monhemius) 204, 206, 207.
Monnevij, de 179.
Monster" 234.
Montigny 283.
Montmorency, van 369.
Montrond, de 164, 167.
Moons 431.
Moore 238.
Moranvillé (Moranvillers) , de 39.
Moreau 169.
Moselage (Moeslage, Moeselaer) 207, 208.
Mostert 238.
Motte,de la 283.
Mouchel, du 174.
Moucheron, de * 146.
Moulin, du (Molinaeus, de Moleyn) 21 *—47, 164.
Moulin genannt von Mühlen, du 42.
Moulin, Struick du 24, 47.
Moyland, von 250.
Moijsant de Brieux 178.
Mühlen (Moehlen) 381.
Mühlen, du Moulin genannt von 42.
Mul (Muel, Mol) 384-386, 388.
Mulder 233.
Muller 260.
Mullers 240.
Mullinaa 151. 152.
Munnick, de '393.
Munnicx 393.
Munster, van 240.
Münster zu Dahl, v. 381.
Muntendam 224-227, 391.
Muntinghe 144.
Muntz 146. 234.
Mussenden 82.
Muus (Muws, Mieus) 384-388.
Muijen 342.
Muysson 166.
Mye, van der 351.
Mijnderts 238.

N

Nachtegael 329, 330.
Nagel 20, 240.
Naghel 376.
Nagtegaal 259.
Nahuijs, van 18.
Nassau-Dillenburg, van 9.
Nassau-La Lecq, van 442.
Nauta 223.
Nauta (Beuckens) 413 *, 432.
Nauta, Rinia van 413.
Navarra, de 394.
Neander 379.
Neck, van 67.
Neckius 392, 393.
Neel 166, 169, 174.
Neerinkhuijsen alias Brouwers, van 149.
Neher (Nöher) 380.
Nell 379.
Neobar 381.
Nering Bögel 95.
Nes, van 261.
Nesch (Nes, Es), van 342.
Nessin(c)k (Nessinge) 151.
Neuhaus (Niehus, Niehaus) 20.
Neukirch, von Zedlitz und 143, 144.
Neve 378.
Newton of Delcoif 281, 282 *, 296 *.
Ney 148.
Nicolaï 378.
Nicolay 417, 421.
Niehaus (Neuhaus, Niehus) 20.
Niekerk, van 143, 375.
Nieuwenhuize 449.
Nieuwenhuysen 228.
Nimwegen, van 390.
Ningbers 222.
Nöher (Neher) 380.
Nolde, von 442.
Nolthenius, Tutein- 248.
Noorbeek 146.
Noordam(, van) 448. 449.
Noorden 386.
Noorwegen 82.
Noot, van der 302.
Norff 239.
Normann, von 143.
Norris 270, 300.
Northorn, van 362.
Nummer 379.
Nijboer 222.
Nijdam 222, 223.
Nydeggen, Schenck van 141.
Nijeman 154.
Nijenrode, van 394.
Nymwegen, van 382.
Nijssen 389.

O

Oberstadt 382.
Obrij 176.
Ockers(s)e 391. 392.
Odaen 324.
Oemkin 352.
Oerde, van 376.
Oerlemans 143.
Oetgens 434.
Oever,ten 248.
Oever, van 246.
Oever, Huychmans van 247.
Oever, van den 247.
Oeynhausen, van 143.
Offermans 67.
0' Flaherty 81.
Oirschot, van 128.
Oiseau 26-28.
Oldehustra 408.
Oldeneel. van * 146.
Olyvier 176.
Oomen 325, 327, 336.
Oonk 236.
Oosten, van 260.
Oosteraltinge 154.
Oosterbeek 233.
Oosterwijck, van 67.
Oosthuizen 383.
Oovkaas 234.
Oranje, van 137 *, 299, 300.
Orssaghen, van 265, 266, 269, 303, 306.
Os, van der 45.
Otter, den 259.
Otterbein 144.
Ot(t)erdoom 12.
Ottes 358.
Otto 234.
Overbeck 148.

P

Packwood 90, 91.
Packwood Cuviljé 91.
Pal(l) andt, van 58, 65.
Panckers 130.
Pandt 81, 89, 92.
Pannekoek 144.
Pantin 173.
Pape * 241.
Papin (Papijn) 175.
Parmentier 178.
Patot, Tissot van 382.
Paus 342.
Pellemers 158.
Pelletier 174.
Peltier 178.
Penninck (s) 376.
Pericard 33, 38, 41.
Perier 379.
Perkins 83.
Pérot 181.
Persijn 218, 378.
Pestalozzi 28, 33.
Peters 208, 381.
Petersen 82, 90, 92.
Petit 168.
Petitjean (de Rugi) 34, 39, 293, 294.
Petri 431.
Peyl 126.
Pfister 380.
Philips 214.
Pieck (Pycq) 212, 392.
Pieters 219, 235, 386.
Pieterselie 149.
Pietersen 88.
Pigghen 328.
Pilsum, van 330.
Pique, le 380.
Pitzer 237.
Place, de la 33.
Place (de Machaut), de la 31, 33.
Plancius (Platevoet) 182.
Plancken, van der 145.
Plasch (e) 191.
Plassius 217.
Platemant 165.
Platevoet (Plancius) 182.
Plekker 220.
Plessis. du 25.
Plomp 142, 342.
Ploos van Amstel 95.
Poelman 392-394 *.
Poitevin 167.
Polanen, van 119, 441.
Pol, van de 245.
Poll gezegd de Gier, van de 245.
Polman, van 144.
Pont., Maclaine 143.
Poppel, van 221.
Popta 410, 420, 427.
Polst, van der 123, 125.
Postel 380.
Posthumus Meyjes 375.
Postma 223.
Postumus 223.
Pot 222.
Potgieter 375.
Pott 357.
Potter 235.
Poulus 266.
Prakman (Praaghman) 436.
Préz, du 382.

Prince (Prins, Prinssen) 227-235.
Prins (, de) 22'7.
Pris 172.
Pronk 221.
Prud'homme (, de) 30.
Prud'homme de Lodder 146.
Prij 174.
Puech 75.
Puij, du 175.
Pijaud 176.
Pijnacker (Pijnakker) 429-431.
Pijper, de 262.

Q

Quaecbeke, de 312.
Quarante 176.
Quekel 353, 354.
Quevellerius (de la Quellerie) 145.
Quinot de la Chastre 175.
Quint 132.

R

Raapzaat 73.
Raecx 72.
Raesfeld (, van, de, von) 258, 381.
Raet, de 383.
Ras 132.
Ras, de 332.
Ras, de Durfort de Du 382.
Rataller 406.
Rattery 90.
Rattery Simons 86.
Raywaert 199.
Read Cozens 237.
Recke, von der 43.
Reckman 382.
Reede, van 146.
Reede van Oudshoorn (tot Nederhorst), van 383.
Rees, van 341.
Reevers 412.
Regrenij 180.
Rehe, van 240, 241 *.
Reinsma 220.
Remy 21.
Renesse, van 253.
Renger 220.
Rengers van Arensdorp * 405.
Rensinck 382.
Rensing 381.
Renssen, van 392.
Renstdorp, van 354.
Rentergem, van 381.
Repelaer 335.
Ressing 83.
Retersbeeck, van (von Retersbeck) 65.
Reunis 233.
Revelman 142.
Reijnders 131.
Reynet 394.
Rhede (Reede), van 240 *.
Rhede, van (de) 240.
R(h)eenen, van 235, 236.
Rhoon, van 232.
R(h)ijn, van 121-126, 225.
Ribbens 149.
Richaumont, Bouchier de * 66.
Ridder, de 12'7, 229.
Riebee(c)k, van 145, 394.
Riel, van 326, 327.
Rietdijk 419.
Rietwijk, van 419, 424.
Rikkers 219.
Ringebroek 206.
Ringelberghe, van 324.
Ringenberch 376.
Rinia 260.
Rinia (van Nauta) 413.
Rinsen 218.
Rivet 26, 27, 31, 35, 41.
Rixel, van 128.
Robelin 180.
Robin 165.
Robijn 220.
Roda 78. 80, 83. 93.
Rodebücher 382.
Rödelstürtz 148.
Rodière 382.
Rodney 79, 94.
Roelants 332.
Roele 229.
Roelofs 205.
Roessen 389.
Rogier 227.
Rogiers 199, 418.
Rohleers 207.
Röm(e)ling (, van) 260, 261.
Römer 380, 381.
Romeyn 16, 17.
Rommeling (= Römling?) 260, 261.
Rommerts 408.
Romondt, van 90.
Rongé (Runge) 85.
Roo, de 68, 182.
Roock, de 246.
Roode, de 375.
Rooden (Royen), van 199.
Roolandes 434.
Roorda, van 423.
Roos 124, 221.
Roos, Villiers 143.
Roosevelt 144.
Rooy, van 329.
Rooyen, van 375.
Rosmalen, van 147.
Rossum, van 129, 131.
Rotselaer, van 441.
Rouiere í77.
Rouvroy (de St. Simon), de 23, 24 *.
Rouwenoort, van 376.
Roux 170.
Roux, le 172.
Rover 376.
Rover, de 342.
Rowertha 401.
Rowland 89.
Roy, de 132, 392.
Royen (Rooden), van 199.
Royer 39.
Rozea 89.
Rubens 145, 148.
Rudolphi 431.
Ruelens 319, 323-325, 336, 337.
Rugi, de (Ruggi) 32, 34, 40, 41.
Ruikum, van 233.
Ruisch 226.
Runge (Rongé) 85.
Runia 414.
Runnels 74, 78, 80-82 *, 84, 92.
Runnels, Heyliger 86.
Ruychveers 387.
Ruijsener, de 328.
Ruyt, de 67 *.
Ruyven, van 12.
Rijckevorsel, van 332, 333.
Rijcks 336.
Rijnberg 260.
Rijnevelt, van 127
Ryp, van 144.
Rijsenborch, van 129.
Rijsendaal 147.

S

Saagsveld, van 145.
Saarbrücken, von 314.
Saemsfoort, van Affelen van 143.
Saenen 378.
Saffenberg, von 314.
Saint-Aubin, de 382.
Salle, de la (La Schalle) 302, 303.
Salomons 71-74, 80, 81, 84, 93.
Salomons, Borel 73, 74.
Salve de Bruneton, de 46.
Salzmann 380.
Sam 228.
Sambler 381.
Sam(p)son 80—82.
Sande, van de 323.
Sanderen, van 401, 408.
Sanders (Alexsandere) 157, 158.
Sandra, de 433.
Santen, van 143.
Santes 206.
Santheuvel, van den 335.
Sarra(z), de la 37, 38.
Sarrebrück, de 23, 24 *.
Sassen, van * 146.
Sassenheim, van 118.
Sauvage 382.
Savois 42.
Schaack, van 341.
Schaapmeester 450.
Schaep 376.
Schaep (tot den Dam) 158.
Schaesberg, von 65.
Schalle, la (de la Salle) 303.
Schallenberg 381.
Scheel, Vittinghoff genant 444 *.
Scheepers 375.
Scheffer 301.
Scheidius (Scheidt) (Stael (Staël)(van Holstein)) 13, 16.
Scheltema-Beduin 247.
Scheltinga 416, 418.
Schenck van Nydeggen 141.
Schenck zu Schweinsbergen 43.
Schermer 450.
Scherter 301.
Schetter 301.
Schey 21.
Schierstaedt, von 143.
Schietkat (Schiettekatte) 375.
Schiffers 260.
Schilder, de (Schilders) 331, 332.
Schildt, van der 240.
Schilling, von 43.
Schilt 223.
Schirenbeken 150.
Schlick 199, 200, 202.
Schlippenbach, von 441444 *.
Schmalz 89, 92, 93.
Schmitt 238.
Schneeganss (Sneegans) 237.
Schnittger 380.
Schoemakers 376.
Schoenmaecker 211.
Schoe(n)maker 236, 327, 328, 386.
Schokkenkamp 143.
Schol 132.
Scholten 376.
Schönenburg, van Esserden 427.
Schoondorp 182.
Scho(o)negevel 236239 *.
Scho(o) negevel, Carstens 236-238.
Schonegevel, Kuiper 238.
Schoonegevel, Taekes 238.
Schoonheyd 144.
Schoonhoven, d' Arschot 379.
Schoorcap 242.
Schorer 71.
Schoten, van 408.
Schouwenburg, v. 248.
Schreur 146.
Schröder 235.
Schu(d)t(te) 262.
Schuilenburgh, van 215.
Schuiringe 154.
Schuling 231.
Schultes 154.
Schurman, van 32.
Schürmans 13.
Schut 221.
Schutte 146.
Schutten, Lepels alias 155.
Schuttevâer 142.
Schuurmans 327, 333.
Schwebel 380.
Schweinsbergen, Schenck zu 43.
Schwiers 85.
Scott 77, 78.
Seba Marcus 85.
Sebure, la 166.
Seckendorff, von 143.
Seelig 82.
Seemsmaker 447.
Segers 379.
Selm, van 232.
Séon (, Heyliger) 87.
Serrurier 379.
Serville, de Villegas de 379.
Severin 148.
Sgieren (de Ghier), van de Velde alias 244, 245.
Shartogenbosch, van 210.
Sibers 221.
Siccama 427.
Sickinga, van 407, 408.
Siebold 380.
Sieburgh 145.
Siercksma 397.
Sierksma (Sercksema, Siersma. Sieriksma, Sierkesma, Sierkema) 396440 *.
Sierts(e)ma 425.
Sieverding 381.
Sigart 167.
Silvida 429.
Simon 177.
Sim(m)ons 76, 77, 86, 87.
Sindico 394.
Singe 157.
Singraven 146.
Sinkema 224.
Sire, le 174.
Sjouwens 238.
Skinner 83, 86, 87.
Skinner Cuviljé 80, 83.
Sluis. van der 309. 311, 312.
Sluiter(s) 152-154, 239.
Sluijs, van der 45, 342.
Sluijter 129, 240.
Smet, de 194.
Smissaert 447.
Smit, die 322.
Smith 375.
Smits 143, 149, 319.
Sneegans (Schneegans) 237.
Snellen (Snellaert) 325.
Snellenberch, van 355-357.
Snepvangers 248.
Snouckaert * 146.
Snijders 336.
Soet 233.

Soetelincx 182.
Soeters 248.
Someren van Vrijenes, van 12, 14, 17, 18.
Son, van der 132.
Sonderman 207.
Sonnaville, de 379.
Sonneville 146.
Sonreck 381.
Sorgeloos 71.
Souches (Zouche), de la 23.
Souleur. le 165.
Soury í46.
Soustelle. Cambis de 31.
Souville, de (Douville, Houville) 23.
Spaan 248.
Spanier 423.
Spanjaard 143.
Spek 231.
Speyaert (Spayerde) 351.
Spillemans 366.
Splinter 114.
Spranger 322.
Spranger alias van Aerle(, die) 319.
Sprenkels 328.
Spruyte (alias Spruytaerts) 198.
Staal (, Courech) 147.
Stabij 341.
Stack 84.
Stael van (von) Holstein 8—21.
Stael (Staël) (van Holstein), Scheidius (Scheidt) 13, 16.
Stael van Holstein van Vloten 21.
Stael van Vrijenes 13, 16, 18.
Staen 342.
Staes 404.
Staguin(s) 28.
Stannilles, de (Destancellcs) 30.
Stantliffe 33.
Stapert 427, 428.
Stappaerts (Stappers) 315, 316, 329, 330.
Starter 434.
Stas 145.
Staveren, van 144.
Steenbeek 217.
Steenhouwer 423.
Steenkamp 258, 375.
Stegeman * 241.
Stein, van * 405.
Steinmeier 259.
Steins 145.
Stellichte, von Behr- 148.
Stemshorn 380.
Stenens 336, 337.
Stephanus 149.
Stephen 93.
Sterck 244, 245.
Sternberg, von Ungern- 143, 144.
Sterre 227.
Stevens 75. 76. 91. 338. 339.
Stewart (Stuart) 267 *, 271, 279 *, 281.
Stickvoort 128.
Stirum, van (von) Limburg 241, 380.
Stock 342.
Stoffers 143.
Stolwijk 233.
Storm 143.
Stout (Stoudt) 243 *, 245.
Stouw 226.
Strabben 157, 158.
Strachan 379.
Straelen, van 131, 141.
Straet 208.
Straik 261.
Stralen, van 358.
Straten, van (der) 67, 123.
Streithagen, van 65.
Stresink 68.
Strevelant 262.
Strick van Linschoten 394.
Struick 47.
Struick (du Moulin) 24, 47.
Struys 68.
Strijbos 262.
Stuart (Stewart) 267 *, 271, 279 *, 281.
Stuart (Stewart) of Houston 281, 290.
Stubenrauch 380.
Stuurmans 219.
Stuym, van 226.
Sudmeier 234.
Suerhuzen, van 402.
Superville, de 166.
Suylen, van 356, 357.
Suylen van Natewisch, van 355.
Swaalmen (Swalme, Swaluwe), van der 225.
Swaen 74, 80, 82.
Swalme (Swaalmen, Swaluwe), van der 225.
Swaluwe 409, 410, 413 *.
Swaluwe (Swaalmen, Swalme), van der 225.
Swanen 132.
Swartes 387.
Swaveringe 156.
Sweeling 132.
Sweerts de Landas 443.
Sweisz (Swijs, Swis) 301.
Swinderen, van 67, 68.
Swinkels 259.
Swis (Swijs, Sweisz) 301.
Switzer 301.
Swijs (Sweisz, Swis) 301.
Syckema 415.
Sijder 155.
Sijgers 388.

T

Taap 393.
Tabernol 217.
Taeckesz (Taeckeboes) 235.
Taekes Schonegevel 238.
Taeybaert 194.
Taillard (Taylor) 33, 34.
Tak, van den 143.
Talboom * 146.
Tambuser 430, 433.
Tammens 221.
Tamminga du Toar 443.
Tarée 393.
Tasquin 341.
Taube, von 444 *.
Taylor (Taillard) 33, 34.
Tel 222.
Telle 168.
Temmen 382.
Tempel 271, 274, 302.
Tempel, van den 289.
Tengnagel 241 *, 353, 354.
Tengnagel, Gansneb genaamd 239 *-241.
Terson 170.
Tesinck 146.
Tessier 15. 17.
Tetterode (Tett(e)ro(o), Tetroede) (, van) 123-125. 131.
Teijema 223.
Teylingen, van 332, 333.
Thay, de la Lane du 208.
Thibault 407.
Thier, de 145.
Thieuleur 269.
Thoelen 378.
Tichelaar 430.
Tiel, van 247.
Tielens 324.
Tiene 232.
Tiggeler 381.
Til, van 131.
Timens (Tymens) 153, 154.
Timp 381.
Tingen 157.
Tinnebac 171.
Tissot van Patot 382.
Tobias 379.
Tol 259.
Toorens (Torrenius) 412.
Torck 379, 382.
Torin 171.
Torrenius (Toorens) 412.
Tour, Tamminga du 443.
Tousan 381.
Toussaint 19, 20.
Treille, Collas de la 181.
Treslong, van 430.
Trier, van 376.
Triere, van 326.
Tright, van 20.
Trinde 356, 357.
Tromp 437.
Tuin 221.
Tuinen, van 220.
Tuite 82.
Turp 76.
Tutein-Nolthenius 248.
Tuijl, van 231.
Tuvll van Serooskerken, van 3 7 9 .
Tyel(l), Hack(e) van 246, 360.
Tymens (Timens) 153, 154.

U

Ufkens * 405.
Ulrici 428.
Umbgrove 208, 447.
Ungern-Sternberg, von 143. 144.
Uslar-Gleichen, von 144.
Utenhamme 357.
Utrecht, van 146 *, 245.
Uyt den Bongert (Uyt ten Bongaardts, Uyttenboogaart) 225.
Uijtterdijk,van den 228-230.
Uzille 39.

V

Vaes 378.
Valck, die 327.
Valframbert, de 167, 179.
Valkenburg 383.
Valkenburg, van 112, 113.
Valkenburg, von 310.
Vanderhaegen 15.
Vandevondel 144.
Varin 169.
Vasraam 324.
Vauquet 168.
Vazeille 178.
Vecquer, de 382.
Veen, van (der) 143, 219, 418.
Veen, van Brabant genaamd van 441.
Veenstra 220.
Veer, de 83.
Veer (en) 376.
Velde, van de 208.
Velde(n), van de 244, 245.
Velde alias de Ghier (Sgieren), van de 244, 245.
Veldeman 390.
Veldemont, Bruijne genaemt 390.
Velden 13.
Veldhuizen, van 143.
Velse. van der 229.
Ven, 'van de 260.
Vensbeecq 228.
Verbeek 12, 228.
Verboom 27.
Verduin 223.
Vereul 172.
Vergou 366.
Verhart 229.
Verhoef (van Hoeff van Zijll) 434.
Verhooij 259.
Verkeul 382.
Verloop 342.
Ver Marien genaamd van der Bercmoest 192, 194, 196, 197.
Vermehr 46.
Vermeulen 233.
Verolme * 377.
Verschuer, van 43, 44.
Versluis 231.
Versteegh 341.
Verster 441.
Vertoor 229.
Ververs 390.
Vervoorn 211.
Verweel 342.
Verweij 128, 132.
Verwoerd. 393.
Vianen, van 117.
Vidal. du 178.
Vierlynck 146.
Villegas de Serville, de 379.
Villeneuve, de 180.
Villeneuve, Métral de * 138.
Villiers Roos 143.
Vincent 143.
Virv. de 8. 10.
Vis" 229, 230.
Visscher 132, 146. 384, 385, 387.
Visser 258, 259, 342.
Viti 207.
Vittinghoff genannt Scheel 444 *.
Vlam 171.
Vloet, van der 334.
Vloten, Stael van Holstein van 21.
Vloymans 149.
Vlug 259.
Voerde, van. 356.
Voërst, van 448.
Vogels 226.
Voghel (s) 376.
Voirtbosch. van de(r) 317. 333.
Voisin, de '300.
Volckerick 198.
Voldersgracht genaamd Gnapheus, van de 389.
Vollemans 143.
Voltairc 38.
Voltelen 146.
Vonk van Linden 436.
Voorduin 12.
Voorne, heren van 108 *—121.
Voorst. van 132, 394, 448.
Voort, 'van der 379.
Voorthuijsen, van 212.
Vornekine 112, 113, 115.
Vorstmann 248.
Vos 75, 238.
Vos, de 45.
Vos, van der 232.

Voskuijl 220.
Vredius (de Wree) 203.
Vries (Vryes), de 143, 145, 220. 221, 243, 246, 334, 426.
Vroens 330, 331.
vrij 172.
Vrijenes, Stael van 13, 16, 18.
Vrijmoet 390.
Vuelkers 131.
Vijdt 198 *, 199.
Vijgh 354.
Vijselaar 211.
Vyvere. van de 394.

W

Waal (Wael), de 424 ,425.
Wachtendonck, van 65, 141.
Waels, van der 425.
Wal, van der 233.
Walen 324.
Walkart 12.
Walker (Walckert) 27, 41.
Walle, van der 199.
Wallema 426.
Walstra 223.
Walt, van der 383.
Wangenheim, von 380.
Wanrooij, van 221.
Want, van der 230.
Wardenaar 146.
Warendorp, van 217.
Warner 75, 90.
Wassem, van 212.
Wassenaar 220.
Wastijn 236.
Wateringen, Brant van 331.
Waters 90.
Wauquelin 200, 202.
Weddik, Lublink 143.
Weede, van 45.
Weelde(n), van 232.
Weeldenburg 229.
Weert, van der 363.
Weevers 13.
Weg, van der 234.
Weir (Wiers, Wijers) 390, 391.
Welzbach 147.
Wemyss of Caskeiberann 281, 282 *, 296 *.
Weppen, von der 15.
Werf, van der 11.
Werthern, von 46.
Wesselman 146.
Wester Aeltinge 157.
Westerband 91.
Westerholt, von 382.
Westerouen van Meeteren 144.
Wet, de 258.
Wetering, van de 118.
Wever, de 15, 83.
Weijden, van der 341.
Weijtze 232.
Wiarda (Wiaerda) 409, 411, 422.
Wickevoort, van 433, 434.
Wiel, van der 68.
Wielen, van der 220.
Wien, van der 332, 333.
Wiercx (Wierick) 333, 336.
Wiers (Weir, Wijers) 390, 391.
Wiersma 223.
Wiggers 152.
Wilboort (s) 329.
Wildervank 154.
Wilhelmius 226.
Willems 226. 390.
Williams 81.
Wilson 89, 91-93.
Wilson Cuviljé 93.
Windigh 388.
Windt, de 74, 79, 81, 88, 90, 92.
Windt Cuviljé. de 81.
Wingerden (Wijngaerden), van 261 *, 262.
Winkler 12.
Winsum, van 143.
Winter 227.
Winter, de 232.
Winterpol 376.
Wisman 432.
Wissing 381.
Wit, de 231, 386.
Witt, de 248.
Wittebol 217.
Wittenrave, van de 227.
Wladimiroff 239.
Wobma 426.
Woerden, van 253.
Wogkreis 127.
Wohlfahrt 381.
Woldenberg (Woldenborg) 41.
Wolterink 209.
Wolters 171, 217.
Wolters (en) (Wouters) 235.
Wolthers * 148.
Wommelius 436.
Woude, van der 223.
Woudenberg, van 257.
Wouters (Wolters (en)) 235.
wouw, van 335.
Wree, de (Vredius) 203.
Wright 82.
Wulff, von Ludinghausen genannt 444 *.
Wijck, van 354.
Wijck, van Asch van 144.
Wijck, van der 239 *—241 *, 328.
Wijers (Weir, Wiers) 390, 391.
Wyeth 89.
Wyk, van 375.
Wijkerslooth, van 382.
Wijnegem, van 112.
Wijngaarden Bakker, van 431.
Wijngaerden (Wingerden), van 261 *, 262.
Wijnhols (t) 226.
Wijnmalen 158.
Wyntges 129.
Wysant, van 358.
Wijters 33.

IJ

IJsbrands 433.
IJseren, van 117.
IJver 43, 44.

Z

Zadelhoff, van 58.
Zedlitz und Neukirch, von 143, 144.
Ze(e)gers 21, 84, 87.
Zeemans 238.
Zeven 259.
Zevenbergen 449, 450.
Zevender, van de(r) 364, 365.
Zibirsky 260.
Ziegenhardt 143.
Zilly 261.
Zimonsz Doncker 78 *—82.
Zimonsz Doncker Cuviljé 82, 83, 86, 88.
Zoelen, van 322.
Zoeren 376.
Zon, van 130.
Zouche (Souches). de la 23.
Zoudenbalch 357.
Zuylen van Nyevelt. van 394.
Zwaardecroon 148.
Zwaneveld 232.
Zwerius 331.
Zijden, van der 342.
Zijl, van 375 *, 383.
Zyll, van * 375.
Zijll, van Hoeff van (Verhoef) 434.
Zyll de Jong, van * 375.

Bijlage bij „De Nederlandsche Leeuw" jan.-febr, 1978.

Mededelingen van het Bestuur van het Kon. Ned. Genootschap voor Geslacht- en Wapenkunde

Werkgroep „plattelandsheelmeesters". Te Amsterdam is op 15 dec. 1977 opgericht de werkgroep „plattelandsheelmeesters". Het doel van de werkgroep is een beeld te vormen van de geneeskundige verzorging ten plattelande in Nederland tot ongeveer 1900. De studie van dit gedeelte van de geschiedenis der geneeskunde, waarbij het niet om spectaculaire ontdekkingen in, maar om de dagelijkse uitoefening van de geneeskunde gaat, en de integratie van deze zorg bij de bevolking, begon eerst onlangs. Duidelijk is dat er nog veel materiaal in archieven en bij particulieren moet sluimeren.

De eerste taak van de werkgroep is dan ook als contactpunt te dienen, waaraan een ieder materiaal over de geneeskundige verzorging ten plattelande kwijt kan. Hierbij valt niet alleen te denken aan gegevens uit kerkelijke boeken, resolutieboeken en notarisprotocollen, maar ook aan het signaleren van artikelen in bladen met een beperkt invloedsgebied, regionale tentoonstellingen, veilingen enz.

De Werkgroep tracht al deze gegevens vervolgens te ordenen en verder te bewerken. Diegene, die in het kader van een studie of anderszins een onderwerp zoekt, is hierbij van harte welkom. Het adres van de werkgroep is: Dr. D. J. B. Ringoir, arts, p./a. G.G. en G.D., Nieuwe Achtergracht 100, Amsterdam, tel. 022 - 5555511.

Genealogisch Tijdschrift voor Midden- en West-Brabant. Ia april 1977 verscheen voor de eerste maal het genealogisch tijdschrift onder deze titel: juist in deze tijd van grote belangstelling op dit terrein is dit blad voor Midden- en West-Brabant van grote betekenis. Het wil een „doe het zelf"-blad worden, voor en van de lezers. De abonnementsprijs bedraagt ƒ 20,— per jaar. Van de eerste jaargang zijn nog een klein aantal exemplaren aanwezig.

In de serie „ West-Brabantse klappers" zijn nog verkrijgbaar: Naamregister huwelijken S p r a n g (hervormd) 1767-1808 (ƒ 7,50), Naamregister gedoopte kinderen B a a r d w i j k - E l s h o u t (hervormd) 1645-1777 (ƒ 6,—) en 1778-1810 (ƒ 3,50), Naamregister trouwen (schepenen) B a a r d w i j k 1741-1810 (ƒ 6,—) (tezamen ƒ 20,—); trouwregister B a a r d w i j k 1742-1778 en 1779-1795 (ook opgenomen in het tijdschrift, beide ƒ 6,—).

Redactie- en besteladres van de klappers: P. Sanders, Kornoeljestraat 150, 2564 LV 's-Gravenhage, giro 2648520.

Bijeenkomst groep Gelderland. Zaterdag 4 febr. om 14.30 uur. H. R. Koobs de Hartog zal spreken over „Iets meer over het „Van Gelre"-merk".

VRAAG EN AANBOD.

Deze rubriek is uitsluitend bestemd voor laden van het Genootschap en niet **voor de handel.**

De Hoofdredacteur beslist als enige instantie over het al of niet opnemen van de ingezonden vragen en aanbiedingen en aanvaardt geen enkele verantwoordelijkheid voor het aangebodene.

Plaatsing geschiedt slechts na ontvangst van een ondertekende giro(betaal) kaart of bankcheque, waarop het bedrag niet is ingevuld: de kosten bedragen ƒ 1,50 voor een advertentie van ten hoogste drie regels en ƒ 1,50 per regel voor elke volgende regel.

A a n g e b o d e n tegen erachter vermelde prijzen (exclusief porto) :

De Nederlandsche Leeuw, jrg. 1942-1977, in afl. ƒ 300,— (afzonderlijke jrg. ƒ 15,— per jrg.).
D. J. Oggel Jz., Noordstraat 38, Axel.

A a n g e b o d e n :

De Nederlandsche Leeuw, jrg. 1961-1977, ƒ 320,—.
Jhr. P. J. O. van der Does de Willebois, Hintham 17, 's-Hertogenbosch.

A a n g e b o d e n :

A. A. Vorsterman van Oyen, Stam- en wapenboek van aanzienlijke Nederlandsche familiën, 1885-90, 3 dl. gr. fol., or. half-lederen band (van deel 111 defect), ƒ 935,—.
Nederland's Adelsboek 1960-65 (état présent A-Z), 6 dl., ƒ 105,—.
De Nederlandsche Leeuw, jrg. 1973-1976, in afl., ƒ 50,—.
Bijblad van De Nederlandsche Leeuw, dl. 2-5, in afl. ƒ 65,—.
Gens Nostra, jrg. 1954-1975, 16 jrg. geb., rest in afl., ƒ 295,—.
Id., jrg. 1973, in afl., ƒ 12,50.
Id., jrg. 1972, geb. ƒ 12,50.
Jaarboek van het Bureau voor Genealogie, jrg. 1956, 1957, 1961, 1969-1976, 7 dl. geb., 4 dl. ing., ƒ 120,—.
Nederland's Patriciaat, jrg. 1967, ƒ 35,—.

G e v r a a g d :

De Rijksarchieven in Nederland, uitg. 1973.
Peter P. G. Kolk, postbus 48, Heiloo.

Bijlage bij „De Nederlandsche Leeuw" maart 1978.

Mededelingen van het Bestuur van het Kon. Ned. Genootschap voor Geslacht- en Wapenkunde

Algemene ledenvergadering: deze zal worden gehouden op zaterdag 20 mei 1978 te Tiel. Nadere mededelingen volgen.

Met deze aflevering wordt meegezonden titel, inhoudsopgave en index van jaargang 1977.

Bijeenkomsten Genealogische Sociëteit Zeist. Zaterdag 11 maart om 14.30 uur. Ir. H. A. E. de Vos tot Nederveen Cappel zal een causerie houden „Patrick Van Neel defamilies Doff (Groningen) en (van moederzijde) (Roermond, eerder Luik) ".

Zaterdag 6 mei om 14.30 uur. Mevrouw Ch. G. van Woelderen - Niekerk zal spreken over „De eenhoorn, met name de heraldische aspecten van dit aloude mythische wezen".

Bijeenkomst Groep Gelderland. Zaterdag 1 april 1978 om 14.30 uur. Ir. J. van Beynum zal een lezing houden met als onderwerp: Het kerkoproer te Randwijk in 1664.

Genealogische bronnen voor de stad Breda en randgemeenten. De genealogische bronnen betreffende de stad Breda en randgemeenten zijn, voor wat de periode nà 1810 betreft, verspreid over de gemeente-archieven en de gemeente-secretarieën van Breda, Princenhage, Nieuw-Ginneken en Teteringen. Deze toestand leidt vaak tot verwarring bij verzoeken om inlichtingen. Voor bepaalde inlichtingen over Princenhage bijv. moet men zich wenden tot de gemeente-secretarie van Prinsenbeek en niet tot het gemeentearchief van Breda. Voor informatie van genealogische aard omtrent de gemeente Ginneken en Bavel moet men zich richten tot de gemeentesecretarie van Nieuw-Ginneken te Ulvenhout en niet tot het gemeentearchief van Breda, enz.

Ter informatie van belanghebbenden heeft de gemeentearchivaris van Breda in samenwerking met de betrokken gemeentearchivarissen der randgemeenten een informatieblad samengesteld, dat verkrijgbaar is bij het Gemeentearchief, Stadserf 2, Breda (postcodenr. 481'1 XS).

VRAAG EN AANBOD.

Deze rubriek is uitsluitend bestemd voor leden van het Genootschap en niet voor de handel.

De Hoofdredacteur beslist als enige instantie over het al of niet opnemen van de ingezonden vragen en aanbiedingen en 'aanvaardt geen enkele verantwoordelijkheid voor het aangebodene.

Plaatsing geschiedt slechts na ontvangst van een ondertekende giro(betaal)kaart of bankcheque, waarop het bedrag niet is ingevuld; de kosten bedragen ƒ 1,50 voor een advertentie van ten hoogste drie regels en ƒ 1,50 per regel voor elke volgende regel.

Bod gevraagd op:

De Nederlandsche Leeuw, jrg. 1965, afl. 4/5, en jrg. 1966-1977 (met uitzondering van naamregister 1973 en jrg. 1975, afl. 9).

H. G. Groeneveld, Malderburchtsfraat 650, Nijmegen.

Aangeboden:

Jaarboek van het Centraal Bureau voor Genealogie, delen 1959, 1960, 1963-1967, 17 delen ƒ 260,— (excl. porto).

Jhr. Drs. H. S. van Lennep, Händellaan 28, Naarden, fel. 02159-45420.

Aangeboden tegen de erachter vermelde prijzen (exclusief porto) :

De Navorscher, jrg. 1851-1860, 1862, 1866, 1867, 1945/46-1959/60, register 1851-1860, ƒ 250 (afzonderlijke jaarg. ƒ 15, register ƒ 20).

Ned. Patriciaat jrg. 1940, ƒ 35.

J. C. G. Joosting, Het huis-archief van Batinge, 1910, ƒ 85.

Dr. J. W. Niemeijer, De Erven 26, Broek in Waferland.

Bijlage bij „De Nederlandsche Leeuw" juli/augustus 1978.

Mededelingen van het Bestuur van het Kon. Ned. Genootschap voor Geslacht- en Wapenkunde

Heraldische Colloquium te Bazel. Aangezien het XIVde internationale congres van genealogie en heraldiek, dat in dit jaar te Madrid gepland was niet zal doorgaan, heeft de Académie Internationale d'Héraldique het initiatief genomen een colloquium te beleggen, dat gehouden zal worden te Bazel van 1 1 tot 15 okt. 1978. Gezien de nauwe banden, die de Académie met het Genootschap onderhoudt, worden de leden van het Genootschap, ook indien zij geen lid zijn van de Académie, in de gelegenheid gesteld deze bijeenkom st bij te wonen en daar, indien men dat wil, een lezing te houden. Nadere inlichtingen en inschrijfformulieren zijn bij het bureau van het Genootschap te verkrijgen.

Heraldische tentoonstelling te Londen. Tolt en met 27 aug. a.s. zal in het British Museum te Londen een tentoonstelling gehouden worden onder de titel: British heraldry Erom its origins to circa 1800. Er zijn ook inzendingen van buiten het Verenigd Koninkrijk. De catalogus is te bestellen bij British Museum Publications Ltd., 6 Bedford Square, London WCIB 3RA. Tegelijk met de tentoonstelling verscheen Heralds and ancestors van de hand van Sir Anthony Wagner.

Op 4 april 1978 is opgericht de **Cercle d'études généalogiques et héraldiques des Yvelines-Nord.** De cercle is gevestigd: 46 route de Croissy, 78110 Le Vesinet, France.

VRAAG EN AANBOD.

Deze rubriek is uitsluitend bestemd voor leden van het Genootschap en **niet voor de handel.**

De Hoofdredacteur beslist als enige instantie over het al of niet opnemen van de ingezonden vragen en aanbiedingen en aanvaardt geen enkele verantwoordelijkheid voor het aangebodene.

Plaatsing geschiedt slechts na ontvangst van een ondertekende giro(betaal) kaart of bankcheque, waarop het bedrag niet is ingevuld: de kosten bedragen ƒ1,50 voor een advertentie van ten hoogste drie regels en ƒ1,50 per regel voor elke volgende regel.

Gevraagd:

Nederland's Patriciaat, jrg. 1940.
C. ***de Jong, Koninginneweg 2, Doorn, tel. 03430-2785.***

Aangeboden:

De Nederlandse Leeuw, jrg. 1961-1978, ƒ 200.
Jhr. P. J. 0. van der Does de Willebois, Hintham 17, 's-Hertogenbosch.

Aangeboden:

De Nederlandsche Leeuw, jrg. 1913-1970, in fraaie band, ƒ 1160.

Bijblad van De Nederlandsche Leeuw, delen 1-4, los zonder band, ƒ 25 per deel: deel 5 (ontbreekt pag. 125—140), los zonder band ƒ 20.

Nederland's Adelsboek, jrg. 1903-1939, per deel ƒ 7.50; Historisch gedeelte I en II, per deel ƒ 10: Lexicografisch register deel 1, ƒ 10.

Mr. 0. Schutte, p.a. Zeestraat 71 b, 's-Gravenhage, tel. 070-638525.

Bijlage bij „De Nederlandscbe Leeuw" september 1978.

Mededelingen van het Bestuur van het Kon. Ned. Genootschap voor Geslacht- en Wapenkunde

Algemene ledenvergadering: deze zal plaats vinden op zaterdag 25 november 1978 in de Gemeentelijke archiefdienst, Matenesserlaan 315a te Rotterdam. Op deze vergadering zal een voorstel tot wijziging van de statuten aan de orde worden gesteld. Een concept van de gewijzigde **statuten** treft u hierbij aan. Verzocht wordt amendementen schriftelijk, vergezeld van een toelichting, vóór 29 oktober a.s. toe te zenden aan Mr. J. T. Anema, Stolberglaan 37, 3583 XL Utrecht; na die datum binnengekomen stukken kunnen niet meer in behandeling genomen worden.

NAAM.

Artikel 1.

De vereniging, opgericht op 24 januari 1883, onder de naam: Het Genealogisch-Heraldiek Genootschap „De Nederlandsche Leeuw", draagt sedert 3 april 1933 de naam: Koninklijk Nederlandsch Genootschap voor Geslacht- en Wapenkunde.

Het Genootschap is gevestigd te 's-Gravenhage.

DOEL.

Artikel 2.

Het Koninklijk Nederlandsch Genootschap voor Geslacht- en Wapenkunde stelt zich de wetenschappelijke beoefening van de geslacht- en wapenkunde in de ruime zin ten doel. Het tracht dit doel te bereiken door:

a. Het uitgeven van een orgaan, dat de naam draagt: ,,De Nederlandsche Leeuw", en van andere geschriften;
b. het beleggen van bijeenkomsten en doen houden van lezingen en voordrachten;
c. het bijeenbrengen en onderhouden van een bibliotheek, van handschriften, genealogische en heraldische collecties, van zegels en van wapenafbeeldingen;
d. het bewaren van familiearchieven;
e. het bijeenbrengen van documentatie-materiaal en het verstrekken van inlichtingen aan de leden;
f. alle andere wettige middelen, die aan het doel bevorderlijk kunnen zijn

DUUR.

Artikel 3.

Het Genootschap is aangegaan voor onbepaalde duur.

LIDMAATSCHAP.

Artikel 4.

1. Het Genootschap heeft gewone leden, ereleden en corresponderende leden.
2. Alleen natuurlijke personen kunnen als lid tot het Genootschap toetreden.

Artikel 5.

1. Gewone leden worden door het bestuur benoemd.
2. Indien het bestuur op een aanvraag tot benoeming afwijzend beschikt, heeft de betrokkene beroep op de algemene vergadering, hetgeen hem schriftelijk wordt medegedeeld. De algemene vergadering kan haar beslissing aanhouden tot de eerstvolgende algemene vergadering, waarbij zij zich een praeadvies kan doen uitbrengen door een door haar te benoemen commissie van tenminste drie leden. Zodanige commissie van advies brengt op laatstgenoemde vergadering advies uit en is gehouden de betrokkene voor het uitbrengen van het advies te horen. De betrokkene wordt van de uiteindelijke beslissing van de algemene vergadering schriftelijk in kennis gesteld.
3. Personen, die zich op bijzondere wijze verdienstelijk jegens het Genootschap hebben gemaakt, kunnen, op voordracht van het bestuur of van tenminste tien leden, door een algemene vergadering, met ten minste drie/vierde der uitgebrachte geldige stemmen, tot erelid worden benoemd. Zij hebben dezelfde rechten als gewone leden.
4. Personen, die zich belasten met de behartiging van de belangen van het Genootschap buiten 's-Gravenhage of uit anderen hoofde daarvoor in aanmerking komen, kunnen door het bestuur tot corresponderend lid worden benoemd. Zij hebben dezelfde rechten als de gewone leden, doch brengen slechts een adviserende stem uit en kunnen niet tot bestuurslid worden benoemd.
5. Benoeming tot corresponderend lid geschiedt telkens voor een tijdvak van vijf jaren.

Artikel 6.

1. Het gewone lidmaatschap eindigt:
   a. door overlijden ;
   b. door schriftelijke opzegging, welke alleen kan geschieden tegen 1 januari van enig jaar, mits gedaan voor 1 december van het voorafgaande jaar;
   het lidmaatschap kan echter onmiddellijk worden beëindigd indien van het Genootschap of van het lid redelijkerwijs niet gevergd kan worden het lidmaatschap te laten voortduren;
   c. door opzegging namens het Genootschap, welke kan geschieden wanneer een lid zijn verplichtingen jegens, het Genootschap niet nakomt, alsook wanneer redelijkerwijs van het Genootschap niet gevergd kan worden het lidmaatschap te laten voortduren ;
   d. door ontzetting, welke alleen kan worden uitgesproken wanneer een lid in strijd met de statuten, reglementen of besluiten van het Genootschap handelt, of het Genootschap op onredelijke wijze benadeelt.
2. Opzegging namens het Genootschap en ontzetting uit het lidmaatschap geschiedt door het bestuur.
3. Van een besluit tot opzegging van het lidmaatschap namens het Genootschap op grond van het feit dat redelijkerwijs van het Genootschap niet gevergd kan worden het lidmaatschap te laten voortduren en van een besluit tot ontzetting uit het lidmaatschap staat de betrokkene binnen een maand na de ontvangst van de kennisgeving van het besluit beroep open op een -ballotagecommissie. Hij wordt daartoe ten spoedigste schriftelijk van, het besluit met opgave van redenen in kennis gesteld. Gedurende de beroepstermijn en hangende het beroep is het lid geschorst.
4. De ballotagecommissie bestaat uit drie leden; één wordt op de eerstvolgende algemene vergadering na binnenkomst bij de secretaris van het beroepschrift benoemd door de algemene vergadering, de tweede door de betrokkene en de derde door de twee benoemde leden tezamen.
5. De ballotagecommissie beslist zo spoedig mogelijk doch niet dan na de betrokkene en het bestuur gehoord te hebben.
6. Wanneer het lidmaatschap in de loop van een verenigingsjaar eindigt, blijft desniettemin de jaarlijkse bijdrage voor het gehele jaar verschuldigd.

Artikel 7.

Leden van het Genootschap kunnen, onder goedkeuring van het bestuur, groepen vormen, welke geen rechtspersoonlijkheid hebben.

Elk dezer groepen is bevoegd reglementen voor eigen gebruik vast te stellen, welke aan de goedkeuring van het bestuur zijn onderworpen.

Artikel 8.

Het bestuur kan archieven, bibliotheken en andere instellingen, zomede natuurlijke personen als abonné op de uitgaven van het Genootschap aannemen. Het bestuur is bevoegd ten aanzien van deze uitgaven in ruil te treden met instelling als in het vorig lid bedoeld.

BESTUUR.

Artikel 9.

1. Het bestuur bestaat uit maximaal negen leden, die door de algemene vergadering uit de leden van het Genootschap worden gekozen.
2. De voorzitter wordt als zodanig gekozen; verder verdeelt het bestuur zijn functies, onderling. Een van de bestuursleden is in het bijzoader belast met het toezicht op de dagelijkse gang van zaken op het bureau van het Genootschap.
3. Alle bestuursleden, treden behoudens het in lid 5 van dit artikel bepaalde na vier jaar af volgens een door het bestuur op te maken rooster.
4. De voorzitter, de secretaris en de penningmeester zijn telkenmale terstond herkiesbaar. De overige bestuursleden zijn maximaal tweemaal herkiesbaar, behoudens het in lid 5 bepaalde. Daarna zijn zij eerst herkiesbaar nadat één jaar na hun aftreden is verlopen.
5. Bij tussentijdse verkiezing neemt de nieuw verkoeene de plaats van zijn voorganger op de rooster in. Heeft hij bij zijn aftreden volgens' rooster niet langer dan twee jaar zitting gehad, dan is hij terstond herkiesbaar.
   Deze herverkiezing telt niet mee bij het bepalen van het in lid 4 bedoelde, maximum.
6. Het bestuur kan een aanbeveling doen voor het vervullen van een bestuursplaats.
7. Elk bestuurslid kan te allen tijde door de algemene vergadering worden oatslagen of geschorst.
   Een schorsing die niet binnen drie maanden gevolgd, wordt door een besluit tot ontslag, eindigt door het verloop van die termijn.
8. Het bestuurslidmaatschap eindigt voorts:
   a. door het eindigen van het lidmaatschap van de vereniging;
   b. door bedanken.

Artikel 10.

1. Het bestuur is bevoegd tot het aannemen en ontslaan van personeel.
2. Het bestuur voert het beheer over de bibliohteek, het documentatiemateriaal en de overige verzamelingen zowel voorzover een en ander aan het Genootschap toebehoort, *als* uit anderen hoofde onder het Genootschap berust.
3. Het bestuur is bevoegd schenkingen te aanvaarden, doch voor het aanvaarden van schenkingen, indien daaraan voorwaarden zijn verbonden, alsmede voor vervreemding der eigendommen van het Genootschap, behoeft het bestuur bijzondere of algemene machtiging der algemene vergadering.
4. Het bestuur beheert de fondsen van het Genootschap en beslist over de belegging.
5. Het bestuur is, mits met goedkeuring van de algemene vergadering, bevoegd tot het sluiten van overeenkomsten tot het kopen, vervreemden of bezwaren van registergoederen;
   tevens, mits met goedkeuring met een meerderheid van tenminste drie/vierde der geldig uitgebrachte stemmen van de algemene' vergadering, tot het sluiten van overeenkomsten waarbij de vereniging zich als borg of hoofdelijk medeschuldenaar verbindt, zich voor een derde sterk maakt of zich tot zekerheidstelling voor een schuld van een derde verbindt.
   Op het ontbreken van deze goedkeuring kan door en tegen derden beroep worden gedaan.

Artikel 11.

Het bestuur kan een huishoudelijk reglement vaststellen dat niet instrijd mag zijn met de wet, ook waar die regelend recht bevat, noch met de statuten.
De tekst van een reglement wordt aan de algemene vergadering medegedeeld.

VERTEGENWOORDIGING.

Artikel 12.

Het Genootschap wordt in en buiten rechte vertegenwoordigd door de voorzitter en de secretaris tezamen of hun door het bestuur daartoe aangewezen plaatsvervangers.

REDACTIE.

Artikel 13.

De redactie van het orgaan „De Nederlandsche Leeuw" bestaat uit een hoofdredacteur en tenminste twee redacteuren die allen door het bestuur uit de leden worden benoemd. De hoofdredacteur is voor het door de redactie gevoerde beleid verantwoording schuldig aan het bestuur. Hij woont zo mogelijk de bestuursvergaderingen bij en brengt aan het bestuur voor de eerste algemene vergadering van elk jaar verslag uit.

VERENIGINGSJAAR en FINANCIËN.

Artikel 14.

1. Het Genootschapsjaar loopt van 1 januari tot en met 31 december.
2. De inkomsten van het Genootschap bestaan uit coatsibutiën, abonnementsgelden, vrijwillige bijdragen en andere baten. Het bedrag der contributie wordt door de algemene vergadering vastgesteld.
3. Ereleden en corresponderende leden zijn van, het betalen van contributie vrijgesteld.
4. Het bestuur is verplicht van de vermogenstoestand van het Genootschap zodanige aantekeningen te houden dat daaruit te allen tijde haar rechten en verplichtingen kunnen worden gekend.
5. Het bestuur brengt op een algemene vergadering binnen zes maanden na afloop van het verenigingsjaar, behoudens verlenging van deze termijn door de algemene vergadering, zijn jaarverslag uit en doet, onder overlegging van een balans, en een staat van baten en lasten, rekening en verantwoording over zijn in het afgelopen boekjaar gevoerd bestuur. Na verloop van de termijn kan ieder lid deze rekening en verantwoording in rechte van het bestuur vorderen.
6. Een commissie van tenminste twee leden die geen deel uitmaken van het bestuur onderzoekt jaarlijks de rekening en verantwoording van het bestuur en brengt aan de algemene vergadering verslag van haar bevindingen uit.
7. Vereist het oaderzoek van de rekening en verantwoording bijzondere boekhoudkundige kennis', dan kan de commissie van onderzoek zich door een deskundige doen bijstaan. Het bestuur is verplicht aan de commissie alle door haar gewenste inlichtingen te verschaffen, haar desgewenst de kas en de waarden te vertonen en inzage van de boeken en bescheiden van het Genootschap te geven.
8. Na de algemene vergadering waarin haar versaag behandeld wordt, treedt het commissielid dat het langste zitting heeft, af. De aftredende benoemt voor zich een opvolger'; is dit niet geschied, dan voorziet het bestuur in de vacature.
9. Het bestuur is verplicht de bescheiden bedoeld in de leden 4 en 5 tien jaar lang te bewaren.

ALGEMENE VERGADERINGEN.

Artikel 15.

Aan, de algemene vergadering komen in het Genootschap alle bevoegdheden toe, die niet door de wet of de statuten aan het bestuur zijn opgedragen.

2. Er worden jaarlijks' tenminste twee algemene vergaderingen gehouden, één voor 1 juli en één voor 31 december.
3. In de eerste vergadering wordt door het bestuur het jaarverslag uitgebracht en rekening en verantwoording afgelegd; door de in artikel 14 lid 6 bedoelde commissie wordt haar verslag uitgebracht. Goedkeuring van verslagen en rekening houdt tevens décharge in.
   Tevens vinden in deze vergadering de periodieke bestuursverkiezingen plaats.

4. In de tweede vergadering wordt de begroting voor het volgende Genootschapsjaar vastgesteld.

Artikel 16.

1. Buitengewone algemene vergaderingen worden zo dikwijls gehouden als het bestuur dit nodig acht, alsook indien tenminste Vijf en twintig leden (dan wel tenminste een zodanig aantal leden als bevoegd is tot het uitbrengen van één/tiende gedeelte der stemmen, zo dit minder is) hun verlangen daartoe, met redenen omkleed, schriftelijk kenbaar maken aan het bestuur.
2. Deze vergadering moet worden gehouden binnen vier weken nadat het verlangen hiertoe aan het bestuur kenbaar is gemaakt.
3. Indien aan het verzoek binnen veertien dagen geen gevolg wordt gegeven, kunnen de verzoekers zelf tot die bijeenroeping overgaan door oproeping overeenkomstig artikel 17 of bij advertentie in tenminste een landelijk veel gelezen dagblad.

Artikel 17.

1. De oproeping van de leden voor een algemene vergadering geschiedt door het bestuur ten minste drie weken te voren bij kennisgeving in het orgaan of door oproepingsbrieven.
2. In de algemene vergadering wordt over zaken mondeling, over personen schriftelijk gestemd, tenzij de vergadering met algemene stemmen anders, beslist,
3. Over de geldigbeid der uitgebrachte stemmen beslist de vergadering. Ondertekende of in blanco uitgebrachte stembiljetten zijn van onwaarde. Bij staking van stemmen over zaken wordt een voorstel aangehouden tot de volgende vergadering; staken de stemmen weder, dan wordt het voorstel geacht te zijn verworpen. Bij staking van stemmen over personen beslist het lot.

STATUTENWIJZIGING en ONTBINDING.

Artikel 18.

1. Tot wijziging van deze statuten of tot ontbinding van het Genootschap kan alleen worden besloten met tenminste drie/vierde der uitgebrachte geldige stemmen in een algemene vergadering, waarin meer dan de helft van het aantal leden tegenwoordig is, en die opzettelijk daartoe is bijeengeroepen.
2. Wanneer deze vergadering wegens onvoltalligheid geen besluit heeft kunnen nemen, zal binnen zes weken een nieuwe algemene vergadering worden gehouden, waarin met dezelfde meerderheid van stemmen het besluit tot wijziging der statuten of tot ontbinding kan worden genomen.
3. Zij die de oproeping tot de algemene vergadering ter behandeling van een voorstel tot statutenwijziging hebben gedaan, moeten tenminste vijf dagen vóór de vergadering een afschrift van dat voorstel, waarin de voorgedragen wijziging woordelijk is opgenomen, op een daartoe geschikte plaats voor de leden ter inzage leggen tot na afloop van de dag waarop de vergadering wordt gehouden.

Artikel 19.

1. Bij ontbinding van het Genootschap worden de eigendommen aangeboden aan het Rijk, tenzij de algemene vergadering, alvorens tot de ontbinding te besluiten, met tenminste drie/vierde der uitgebrachte geldige stemmen besluit om over die eigendommen op andere wijze te beschikken.
2. In het laatste geval, zomede bij gehele of gedeeltelijke weigering der overname door het Rijk, wordt aan de eigendommen, voorzover de financiële toestand van het Genootschap dit veroorlooft, zoveel mogelijk een bestemming gegeven overeenkomstig het doel van het Genootschap.

OVERGANGSBEPALING.

1. Bij het vaststellen van deze statuten wordt tevens een nieuwe rooster vastgesteld zoals bedoeld in artikel 9.
   Hierbij wordt ervan uitgegaan dat alle leden van het bestuur geacht worden voor de eerste maal te zijn gekozen in de voorjaarsvergaderlng van negentienhonderd negen en zeventig.
2. Deze statuten worden in een notariële akte vastgelegd voor één en dertig december negentienhonderd acht en zeventig en treden in werking op één januari negentienhonderd negen en zeventig.

Lijst van **archiefonderzoekers.** De Contactcommissie, waarin samenwerken

— het Centraal Bureau voor Genealogie,

— de Nederlandse Genealogische Vereniging en

— het Koninklijk Nederlandsch Genootschap voor Geslacht- en Wapenkunde deelt het volgende mede:

Eind 1977 verscheen in de drie landelijke periodieken een oproep, waarin opgave gevraagd werd van genealogen, die bereid zouden zijn tegen vergoeding archiefonderzoek voor derden te verrichten. Het resultaat was boven verwachting.

Door middel van een schriftelijke enquête onder degenen die zich hadden opgegeven verkreeg de commissie nadere gegevens. Een eerste concept-lijst werd aan de drie besturen en aan de rijksarchiefdienst voorgelegd. Een verbeterd tweede concept is daarna aan de in de lijst genoemde rijks-, gemeente- en streekarchieven gezonden met verzoek om commentaar.

De lijst van „Genealogische archiefonderzoekers" is nu verschenen. Bij het Genootschap is deze lijst verkrijgbaar door overschrijving van ƒ 1,— op giro 487073 t.n.v. de bibliotheek van het Genootschap te 's-Gravenhage (afgehaald op het bureau: ƒ 0,50).

Herdruk van oude jaargangen van het maandblad. Vanverschillende zijden is geïnformeerd in hoeverre de mogelijkheid bestaat oudere jaargangen van De Nederlandsche Leeuw in offset opnieuw uit te geven. Het bestuur wil dit gaarne onderzoeken, maar de prijs per jaargang zal uiteraard afhangen van de oplage. Diegenen, die ***in principe*** herdrukte maandbladen zouden willen bestellen, worden verzocht de door hen gewenste jaargangen aan de hoofdredacteur, p./a. Zeestraat 71b, 2518 AA 's-Gravenhage, ***schriftelijk*** kenbaar te maken.

De Leidse strafvonnissen van 1533 tot 1811. Onlangs verscheen: H. M. van den Heuvel, De criminele vonnisboeken van Leiden, 1533-1811, Leiden, 1978, een bronnenpublicatie van bijna 600 pagina's. Hierin worden chronologisch een 10.000 excerpten gepubliceerd van alle Leidse strafvonnissen uit bijna drie eeuwen. Per vonnis worden de naam, leeftijd, beroep, geboorteplaats en andere gegevens van de aangeklaagde vermeld, vervolgens het delict, de eis en het vonnis.

Een alfabetische index maakt ook de familienamen toegankelijk.

De uitgave geschiedt als jaargang 14 en 15 van het tijdschrift *Rijnland,* maar is in een wat grotere oplage gedrukt in verband met de verwachte belangstelling van niet-abonnees. Dankzij subsidies van het Wetenschappelijk Fonds der provincie Zuid-Holland, de Stichting Gemeentelijk Cultuurfonds te 's-Gravenhage, de gemeente Leiden en de Stichting „E. M. Meyers-fonds" te Leiden is de prijs van dit lijvige boekwerk slechts ƒ 46,50, inclusief verzendkosten. Het boek kan

worden besteld door overschrijving van dit bedrag op postrekening 359374 t.n.v. C. W. Delforterie, Haagweg 128 te Leiden. Ook is het mogelijk het boek aan dit adres af te halen tegen betaling van *f* 39,50.

Bijeenkomst **Groep Gelderland,** Zaterdag 7 oktober 1978 om 14.30 uur. Ir. C. B. Roest zal een praatje houden over zijn navorsingen en wat voor vreemde dingen je daarbij tegen kunt komen.

Bijeenkomst Groep Noord-Holland. Donderdag 12 oktober 1978 om 20 uur precies in Grand Hotel Krasnapolsky, Warmoesstraat te Amsterdam. W. Arn. des Bouvry zal spreken lover Christendom en heraldiek.

BIJBLAD VAN DE NEDERLANDSCHE LEEUW.

Deel 6 van het Bijblad, is verschenen: de omvang is 417 pagina's geworden, het is rijk geïllustreerd en bevat de volgende artikelen: La Broij, Van der Burg, Fölting, Van Gorcum (kwartierstaat), Graeuwerd (Veldkamp, Veltkamp), Jochemsen, Lenssinck, Madern, Maitland, Van den Sigtenhorst en Udding. Het is tegen betaling van *f* 32,50 (exclusief porto) te verkrijgen op het bureau van het Genootschap.

Gebleken is dat veel leden de pagina's 125-140 *van deel* 5 missen, waardoor dit deel niet gebonden kan worden. Het bestuur van de Stichting De Nederlandse Leeuw heeft daarom besloten dit katern te laten herdrukken. Belangstellenden kunnen dit bestellen door overmaking van een bedrag van *f* 5,— op bankrekening nummer 3852.17.757 te name van Redactie Bijblad Nederlandsche Leeuw bij de Rabobank te Zeist (postrekening van de bank: 217131) , waarna toezending volgt.

Voor opname van artikelen in ***deel*** 7 van het Bijblad gelden de volgende voorwaarden (berekend voor een verschijningsdatum, die zal liggen in 1980): bij afname van 1 deeltje per pagina, *f* 63,50, bij afname van 1½ deeltje per pagina *f* 46,-. De redactie blijft ongewijzigd en zal wederom bestaan uit Mr. J. T. Anema, de heer C. E. ten Houte de Lange en Mr. 0. Schutte. Kopij kan gezonden worden aan laatstgenoemde, p./a. Zeestraat 71b, 2518 AA 's-Gravenhage.

VRAAG EN AANBOD.

Deze rubriek is uitsluitend bestemd voor laden van het Genootschap en niet voor de handel.

De Hoofdredacteur beslist als enige instantie over het al of niet opnemen van de ingezonden vragen en aanbiedingen en aanvaardt geen enkele verantwoordelijkheid voor het aangebodene.

Plaatsing geschiedt slechts na ontvangst van een ondertekende giro(betaal) kaart of bankcheque, waarop het bedrag niet is ingevuld; de kosten bedragen *f* 1,50 voor een advertentie van ten hoogste drie regels en *f* 1,50 per regel voor elke volgende regel.

Aangeboden:

Nederland's Adelsboek, jrg. 1928—39, 12 delen, *f* 175.

De Nederlandsche Leeuw, jrg. 1957-74, in afl., *f* 325.

Jaarboek van het Centraal Bureau voor Genealogie 1956-57, 1961, 1969-76, 7 delen, geb. (4 ingen.), *f* 100.

Gevraagd:

De Rijksarchieven in Nederland, 2 delen, Staatsuitgeverij, 1783.

Peter P. G. Kolk, postbus 48, 1850 AA Heiloo', tel. 072 - 335868.

Bijlage van „De Nederlandsche Leeuw", december 1978.

Mededelingen van het Bestuur van het Kon. Ned. Genootschap voor Geslacht- en Wapenkunde

De Algemene **Ledenvergadering,** die krachtens art. 17 der statuten, ongeacht het aantal 'aanwezige leden, bevoegd is te beslissen over de nieuwe statuten, zal gehouden worden op 20 **december 1978** te **20** uur op het bureau van het Genootschap. Hier worden de nieuwe statuten in de vorm, waarin deze gewijzigd zijn door de Algemene Ledenvergadering van 25 november j.l. in stemming gebracht. Voor belangstellenden zijn de wijzigingen, in deze vergadering aangebracht op het bestuursontwerp, zoals gepubliceerd in het Mededelingenblad van september 1978, op het bureau van het Genootschap verkrijgbaar.

Reeds geruime tijd leeft bij sommige leden de wens te komen tot een uitgave van een nieuw Kwartierstatenboek in de vorm, zoals dit in 1958 ter gelegenheid van 75-jarig bestaan van het Genootschap werd uitgegeven. Derhalve 'heeft het Bestuur verzocht aan Mr. J. T. Anema, Mr. C. P. Briët en Mr. 0. Schutte om te onderzoeken of een dergelijke uitgave tot de mogelijkheden zou behoren.

De commissie is uitgegaan van een uitvoering, gelijk aan die van het Kwartierstatenboek 1958. Het drukken van kwartieren in staatvorm is weliswaar ten gevolge van de sterk gestegen loonkosten aanmerkelijk duurder dan het afdrukken van kwartieren in lijstvorm, doch de commissie meent dat de 'overzichtelijkheid van de staatvorm juist een van de grote aantrekkelijkheden van het Kwartierstatenboek 1958 is.

Uitgaande van de verschillende aan de commissie uitgebrachte offertes zal de prijs voor de inzender van een kwartierstaat ca. *f* 300 (bij het huidige prijspeil) belopen, waarvoor hij per ingezonden staalt één exemplaar van het boek verkrijgt. Voor inzenders van meer staten zal aan de hand van een meer gedetailleerde begroting een kortingsregeling worden ontworpen. De prijs voor leden-niet-inzenders zal *f* 100 à 150 kunnen belopen.

Ten einde na te gaan of er bij de leden (gegeven deze kostprijs) voldoende #belangstelling bestaat om kwartierstaten voor deze uitgave in te zenden, verzoekt de commissie haar te laten weten of men in beginsel een of meer staten zou willen inzenden, door schriftelijke opgave van naam en geboortejaar van de probant, aan Mr. 0. Schutte, p/a Zeestraat 71 b, 2518 AA 's-Gravenhage. De bedoeling is dat van 'deze probant een staat van zestien kwartieren zal worden ingezonden, waarvan bij voorkeur niet meer dan de helft reeds. in het vorige Kwartierstatenboek voorkomt. Van de 32 kwartieren kunnen de namen worden vermeld. Bij staten van een probant geboren vóór 1850 heeft de commissie er 'geen bezwaar tegen, dat enkele kwartieren ontbreken.

De commissie hoopt dat de leden in grote getale op deze enquête zullen reageren en houdt zich voor suggesties en medewerking gaarne aanbevolen.

Overdrukken van de **Richtlijnen voor het bewerken van genealogische publicaties,** bewerkt door Mr. 0. Schutte, verschenen in het Mededelingenblad van okt./nov. 1978, zijn op het bureau van het Genootschap te verkrijgen voor *f* 1.25 per stuk.

De voorzitter van de Vereniging van Archivarissen in Nederland verzoekt het volgende bekend te maken.

De archieven in Nederland worden door duizenden bezocht. Deze bezoekers en gebruikers en allen die belang stellen in het archiefonderzoek zijn van harte welkom op de archiefdagen, welke de Vereniging van Archivarissen in Nederland organiseert op 18 en 19 oktober 1979 in het Jaarbeurscentrum te Utrecht.

In 1979 zullen in vele landen archiefweken worden gehouden en de VAN heeft in het kader hiervan de gebruiker centraal gesteld in een congres gewijd aan het thema dienstverlening.

Op 18 oktober zullen vier sprekers — niet archivarissen — de verschillende kanten van het werken in of met archieven als gebruikers belichten. Als de plannen doorgaan zal op 'diezelfde dag voor de eerste keer een film worden vertoond over het arhiefwezen in Nederland, eveneens een der Nederlandse activiteiten voor de internationale archiefweken 1979. De maker van de film en de sprekers zullen als forum vragen van de congresbezoekers beantwoorden.

De tweede dag zullen archivarissen aan het woord komen, die de dienstverlening van hun bant naar voren zullen brengen.

In april zal het (definitieve programma bekend gemaakt worden en de voorlopige inschrijving worden 'opengesteld bij de Vereniging van Archivarissen in Nederland. Noteert U alvast deze dagen.

In aansluiting op het bericht in het mededelingenblad van juli/augustus 1977 kan thans worden medegedeeld, dat het Gedenkboek ter gelegenheid van het **30-jarig** bestaan van de afdeling Kennemerland van de Nederlandse Genealogische Vereniging binnenkort zal verschijnen. De elf hoofdstukken met een rijk 'gevarieerde inhoud zullen ongeveer 160 pagina's beslaan. De kosten van dit boek bedragen *f* 27,— (of *f* 29,75 franco per post), over te maken op postgirorekening 37 63 376 t.n.v. Gedenkboek N.G.V. Kennemerland 1978, P. C. Hooftstraat 44, Haarlem.

Bijeenkomst Groep Noord-Holland. Donderdag 14 december om 20.00 uur. Mevrouw Dr. E. P. de Booy zal spreken over: Vijftien jaar Centraal register van familiearchieven.

VRAAG EN AANBOD,

Deze rubriek is uitsluitend bestemd voor leden van het Genootschap en niet voor de handel.

De Hoofdredacteur beslist als enige instantie over het al of niet opnemen van de ingezonden vragen en aanbiedingen en aanvaardt geen enkele verantwoordelijkheid voor het aangebodene.

Plaatsing geschiedt slechts na ontvangst van een ondertekende giro(betaal)kaart of bankcheque, waarop het bedrag niet is ingevuld: de kosten bedragen *f* 1,50 voor een advertentie van ten hoogste drie regels en *f* 1,50 per regel voor elke volgende regel.

Aangeboden:

De Nederlandsche Leeuw, jrg. 1965-1976, *f* 10 per jrg.

E. Lantsheer, Museumlaan 1, Huizen, fel. 02159-18138.

Gevraagd:

Nieuwe Drentsche Volksalmanak, jrg. 2 (1884), 20 (1902) en 21(1903), eventueel in ruil tegen andere jrg. van deze almanak.

Th. Hogen Esch, Eekmolenweg 5, 6703 AK Wageningen, *tel.* 08370-15667.

Aangeboden:

De Nederlandsche Leeuw, jrg. 1969-1977, in afl. *f* 115,—.
Almanach de Gotha, jrg. 1878, *f* 10,-.
Burke's Peerage, Baronetage and Knightage, 1953, *f* 100,—.
Debrett's Peerage, Baronetage, Knightage and Companionage, 1967, *f* 60,—.

Drs. R. H. Hopster, Dr. Schuitstraat 44, 1942 AD Beverwijk, fel. 23553.

Bijlage van „De Nederlandsche Leeuw”, okt./nov. 1978

Mededelingen van het Bestuur van het Kon. Ned. Genootschap voor Geslacht- en Wapenkunde

ALGEMENE LEDENVERGADERING

zaterdag 25 november 1978 in de Gemeentelijke Archiefdienst te Rotterdam

De Algemene Ledenvergadering zal worden gehouden op zaterdag 25 november 1978 om 13.30 uur in het gebouw van de Gemeentelijke Archiefdienst, Mathenesserlaan 315 a te Rotterdam.

Agenda:

1. Opening.
2. Ingekomen stukken.
3. Notulen van de Algemene Ledenvergadering van 20 mei 1978 te Tiel.
4. Begroting voor 1979.
5. Mededelingen van het bestuur.
6. Statutenwijzigingen
7. Rondvraag.
8. Sluiting.

Na de vergadering bestaat ter plaatse de gelegenheid tot het bezoeken van de tentoonstelling over historisch Rotterdam.

Vervolgens zal de heer C. Hoek een lezing houden, getiteld: „Mededelingen omtrent enige vroeg-middeleeuwse geslachten in Nederland”.

Daarna bestaat gelegenheid gemeenschappelijk te dineren in restaurant Engels, Stationsplein te Rotterdam.

Onderstaande strook wordt gaarne ingewacht bij de secretaris vóór 20 november 1978. De betreffende kosten make men tegelijkertijd over op postrekening 487073 ten name van de bibliotheek van het Genootschap te ‘s-Gravenhage.

In verband met het wijzigen der statuten zal, indien het statutaire quorum op boven geconvoceerde vergadering niet bereikt wordt, een tweede Algemene Ledenvergadering worden gehouden op 20 december 1978 te 20 uur op het bureau van het Genootschap+ welke vergadering krachtens art. 17 der statuten, ongeacht het aantal aanwezige leden, bevoegd is te beslissen over de statuten.

Hierlangs afknippen

Inzenden vóór 20 november 1978

De secretaris van het Koninklijk
Nederlandsch Genootschap voor
Geslacht- en Wapenkunde
Laan van Koot 43
Wassenaar

Ondergetekende

heeft het voornemen op 25 november 1978 deel te nemen aan: algemene ledenvergadering ❑
diner ❑ f 35,—.
reservering parkeerplaats ❑

Het verschuldigde bedrag is overgemaakt op postrekening 487073 ten name van de bibliotheek van het Genootschap.

Datum

(handtekening)

Aan dit mededelingenblad verbonden worden Richtlijnen voor het bewerken van genealogische publicaties meegezonden. Door het mededelingenblad in de rug open te snijden en de bladen, waarop de Richtlijnen staan afgedrukt, eenmaal dubbel te vouwen, ontstaat een handig en leesbaar katern.

Bijeenkomst Groep Gelderland. Zaterdag 4 november 1978 om 14.30 uur. Ir. M. C. Braat zal een voordracht houden met als titel Genealogische verhalen.

Bijeenkomst Groep Noord-Holland. Donderdag 9 november 1978 om 20 uur. Mejuffrouw Drs. Ariëtte Schippers zal spreken over De vrijwel volledige Friese kwartierstaat van de Britse schilder Sir Lawrence Alma Tadema, O.M., R.A., Dronrijp 1836-Wiesbaden (Dld.) 19 12.

VRAAG EN AANBOD,

Deze rubriek is uitsluitend bestemd voor leden van het Genootschap en niet voor de handel.

De Hoofdredacteur beslist als enige instantie over het al of niet opnemen van de ingezonden vragen en aanbiedingen en aanvaardt geen enkele verantwoordelijkheid voor het aangebodene.

Plaatsing geschiedt slechts na ontvangst van een ondertekende giro (betaal)kaart of bankcheque, waarop het bedrag niet is ingevuld: de kosten bedragen ƒ 1,50 voor een advertentie van ten hoogste drie regels en ƒ 1,50 per regel voor elke volgende regel.

Aangeboden:

De Nederlandsche Leeuw, jrg. 1947-1976, in afl., ƒ 300.
Jaarboek van het Centraal Bureau voor Genealogie, 1972-1976, ƒ 50.
***Chr. Schwencke, Groot-Hoefijzerlaan** 37, 2244 GE Wassenaar,*

Gevraagd:

Nederland's Patriciaat, jrg. 1940.
C. de ***Jong, Koninginneweg 2, Doorn, tel. 03430-2785.***

Gevraagd:

Wie is in staat en bereid een Frans testament uit 1539 te transcriberen?
***Ir. J. J. M. Taudin** Chabot, Van Hogendorplaan 11, Eindhoven, tel. 040-813298.*